T.C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : B.02.0.KKG.0.10/101-540/2092

Ankara

12/5/2003

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Adalet Bakanlığı'nca hazırlanan ve Başkanlığınıza arzı Bakanlar Kurulu'nca 14/4/2003 tarihinde kararlaştırılan "Türk Ceza Kanunu Tasarısı" ile gerekçesi ilişikte gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Recep Tayyip ERDOĞAN
Başbakan

Eki :
1- Kanun Tasarısı
2- Gerekçe (Genel-Madde)

T. B. M. M. BAŞKANLIĞI

Tali Kom.	
Esas Kom.	Adalet
Tarih	13.5.2003 1/593
K. Md.	K.D.Eşk.
BAŞKAN	

Not: Verilecek cevaplarda Daire adının, yazı tarih ve sayısının açıklanması

GENEL GEREKÇE

1960'lardan bu yana ceza hukukundaki yeni ve demokratik gelişmelere yer vermek amacı ile Adalet Bakanlığınca, "Temel Kanunlarda Çalışmalar Yapmak Üzere Kurulacak Komisyonların Kuruluş ve Çalışma Usullerine İlişkin Yönetmelik" gereğince, Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'in Başkanlığında 14/1/1985 tarihinden itibaren sivil ve askerî Yargıtay üyeleri, savcılar, hâkimler, avukatlar, öğretim üyeleri ve Adalet Bakanlığı mensuplarının iştiraki ile üç komisyon görevlendirilmiştir:

1) 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısını hazırlayan ve 14/1/1985 tarihinde kurulan Komisyon;

2) 1997 Türk Ceza Kanunu Tasarısını hazırlayan ve 6/6/1996 tarihinde kurulan Komisyon;

3) 2001 Türk Ceza Kanunu Tasarısını hazırlayan ve 21/12/1999 tarihinde kurulan Komisyon.

İlk Tasarı 1987 yılında gerekçesi ile birlikte yayınlandıktan sonra, çeşitli çevrelerden gelen eleştiriler toplanmış ve bütün görüşler değerlendirildikten sonra 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısı meydana getirilmiştir.

1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısından bazı hükümler 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanununa 21/11/1990 tarihli ve 3679 sayılı Kanunla nakledilerek kanunlaştırılmıştır. İkinci Komisyondan metnin yeniden gözden geçirilmesi istenmiş ve Başkanlığına Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer'i seçen bu Komisyon bir yıl süren çalışmalar sonunda metne yeni şeklini vermiştir. Bu metin, Kanun Tasarısı hâline getirilerek Bakanlar Kurulunca Türkiye Büyük Millet Meclisine sevkolunmuş ve Adalet Komisyonunun gündemine alınmış ve bir Alt Komisyon kurulmuştur. 1999 yılında seçimlerin yenilenmesi üzerine Tasarı, Hükûmet tarafından, yeniden incelenmesi için geri çekilmiş ve yeni bir Komisyon kurulmuştur. Komisyon ilk iş olarak 1997 metnini bütün barolara, üniversitelere, Devlet kuruluşlarına ve başta Yargıtay olmak üzere adlî kuruluşların tümüne, Askerî Yargıtaya, Danıştaya göndermiş ve metin hakkında görüşlerin yazılı olarak bildirilmesini istemiştir. Gelen bütün görüşler değerlendirilmiş ve 11 çalışma toplantısında 24 gün çalışma yapılarak yeni bir metin meydana getirilmiştir. Bu metin Adalet Bakanlığınca tekrar bütün bakanlıklara, üst yargı kuruluşlarına, bir kısım Devlet teşkilâtına, üniversite ve barolara gönderilerek görüşleri istenmiş ve bu görüşlerin tümü Komisyon tarafından incelenip değerlendirildikten sonra 2001 Türk Ceza Kanunu Tasarısı meydana getirilerek Adalet Bakanlığına sunulmuştur.

Bu genel gerekçe, 1989 metnine ilişkin genel gerekçenin gözden geçirilmiş ve 2001 metnine uydurulmuş ve eklenen yeni hükümleri ayrıca içeren yeni bir metindir. Ceza hukuku biliminde ve mukayeseli kanunlarda yer alan yeni ilke ve esaslar 2001 Tasarısına ve gerekçesine yansıtılmıştır. Bu arada 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanun ile 13/7/1965 tarihli ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunda yapılan değişiklikler de 2001 Tasarısına aynen yansıtılmış ve Tasarıya son şekli verilmiştir.

Avrupa ülkelerinde XVIII. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren yeni ceza kanunları yapma hareketlerine girişildiği ve XIX. Yüzyıl süresince bu hareketin yaygınlaşarak sürdürüldüğü bilinmektedir. Bu dönemde meydana getirilen ceza kanunlarının ortak özellikleri arasında en önemlileri, cezalarda şiddetin, ölüm cezasının uygulandığı hâllerin azaltılması ve hürriyet ve haklara üstün yer verilmesi, işkence usullerinin kaldırılmasıdır. Bununla birlikte XIX. Yüzyılın başından itibaren meydana getirilen kanunlarda ağır cezalar

yeniden itibar görmeye başlamış ise de XX. Yüzyılın ikinci yarısından sonraki dönemde cezalarda yumuşama akımı kendisini göstermiş ve bu hususta liberalizm ve hümanizm başlıca etkenleri oluşturmuştur. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun kaynağını teşkil eden 1889 İtalyan Zanardelli Kanunu, ilk şekli itibarıyla, bu akımların belirgin bir örneğini oluşturmuştu.

XX. Yüzyıla gelindiğinde Birinci Dünya Savaşından önceki dönemde gerçekleştirilen kanun değişikliklerinde ve meydana getirilen yeni ceza kanunu tasarılarında, Pozitivist teorinin etkileri açıkça görülmektedir. Birinci ve İkinci Dünya savaşları arasındaki dönemde ise, ceza kanunları değiştirilmekle birlikte, bunları tamamlayıcı kanunlarla ikmal etme yolu da tutulmuş ve böylece genel ceza kanununun dışında belirli sosyal ve ekonomik alanlara ilişkin ve ceza hükümlerini içeren çok sayıda özel kanun meydana getirilmiştir. Bu tip kanunlara öğretide "ceza hükümlerini içeren tamamlayıcı kanunlar" denilmektedir. Bir alanın, çeşitli kısımları itibarıyla ve değişik hukuk dalları yönünden düzenlenmesi ve yaptırımları oluşturan cezaların da aynı bünyede yer alması suretiyle uygulayıcılara kolaylık sağlanması ihtiyacı ortaya çıktığından bu yol tutulmaktadır. Söz gelimi, uyuşturucu maddeleri çeşitli yönlerden düzenlemek söz konusu olduğunda, bunların doğal maddesini veren bitkilerin ekiminden imaline, dağıtımına, tekellerin yürütülmesine, ticaretine, kanun dışı sevk, nakil ve ithâline, satışına ve kullanılmasına ilişkin bütün hükümlerin ve yaptırımların hatta zorunlu ceza hukuku kurallarının, ayrı bir kanun içerisinde belirtilmesi, çeşitli yönlerden yarar sağlayacağından, bu hükümlere genel ceza kanunları bünyesi içerisinde yer verilmemesi yeğlenmiştir. Türk mevzuatının bazı konulardaki gelişmesi de bu yaklaşımı yansıtmaktadır.

XX. Yüzyılda İkinci Dünya Savaşına kadar geçen dönemde, gerek genel ceza kanunlarındaki, gerek tamamlayıcı özel ceza kanunlarındaki değişikliklerde kriminolojinin, suç ve ceza siyasetinin çok açık etkileri görülmektedir.

Gerçekten de Batıda XX. Yüzyıla ait ceza kanunu yapma ve değiştirme, tamamlayıcı ceza kanunlarını meydana getirme hareketleri özellikle, kriminolojik araştırmaların sonuçlarını göz önüne alan belirli bir suç ve ceza siyasetinin esaslarına dayandırılmıştır. Bir ülkede suça karşı toplumun tepkisini yansıtan ceza mevzuatının, mutlaka belirlenmiş, kısımları ve unsurları itibarıyla ahenkli bir yapıya sahip yeni bir sistem oluşturan ve fakat aynı zamanda değişen sosyal koşullara uydurulabilecek nitelikte esnek bir suç ve ceza siyasetine dayanması gerekir. Hâl ve koşullara tâbi olunarak veya bir kısım kamuoyunun yahut baskıların etkisi altında kalınarak meydana getirilmiş veya hükümleri değiştirilmiş bir ceza mevzuatı, bazı yazarların deyimiyle "panik mevzuatı", çağın müktesebatına uygun ve toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak hukukî bir araç oluşturamaz. Sözü edilen panik mevzuatı, toplumların, bazı tarih dönemlerinde suçu önlemekteki yetersizliklerinden, vatandaşların haklarını korumak hususundaki başarısızlıklardan kaynaklanmaktadır.

Ceza mevzuatı, çağın gereklerini ve yeniden oluşan millî ve insanlığın ortak değerlerini vurgulayan, insan haklarını ve toplumsal güvenliği korumayı hedefleyen bir "suç ve ceza siyasetine" dayandırılmalıdır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 23 Haziran 1983 tarihli 361 inci toplantısında alınmış tavsiye kararı çerçevesinde kurulan özel komitenin meydana getirildiği ve 1984 yılında yayınlanmış bulunan Raporda, suç siyaseti şu suretle tanımlanmaktadır: "Suç siyaseti, suçlularla meşgul olarak ve suç mağdurlarının haklarını güvence altına alarak, toplumu suça karşı korumayı hedef alan cezaî veya diğer nitelikteki değişik tedbirler ve araçlardan oluşan politikayı ifade eder." Bir cümleyle belirtilmesi gerekirse, genel ve özel önleme dahil, suça karşı direnç ve mücadelede hedefleri belirlemek, araçları saptamak ve bunların ne suretle kullanılacaklarını göstermek, bunu yaparken insan haklarına saygıyı daima göz önünde bulundurmak üzere oluşturulan stratejiler ve bunların uygulanmaları sanatı, suç ve ceza siyasetini oluşturur ve ceza kanunları ve mevzuatı söz konusu siyasetin en başta gelen

uygulama araçlarını oluşturacağından mevzuatın, suç ve ceza siyasetinde saptanmış ilkelere ve hedeflere göre düzenlenmesi gerekir.

İkinci Dünya Savaşına kadar olan dönemde Batı ülkelerinde uygulanan suç siyaseti çerçevesinde suçlu çocuklara, çocuk mahkemelerine, koşullu salıvermeye, tekerrüre, itiyadi suçlulara, hafifletici nedenlere, özel hukuk tüzel kişilerinin sorumluluğuna, denetimli serbestliğe, sosyal savunmaya, süresi kesin olmayan hükme ve diğer benzeri kurumlara ilişkin hükümleri kapsayan ceza kanunlarını tamamlayıcı özel kanunlar meydana getirilmiştir.

İkinci Dünya Savaşından ve özellikle 1960'lardan itibaren çok sayıda ceza kanununun geniş ölçüde değiştirildiği veya yerlerine yenilerinin konulduğu görülüyor: İtalyan Ceza Kanunu geniş ölçüde değiştirilmiş, Alman, Avusturya, İspanyol, Japon, Sovyetler Birliği, Doğu Bloku ülkeleri yeni ceza kanunları yapmışlardır. İsviçre yeni bir Ceza Kanunu Tasarısı hazırlamış ve 1992 yılında bunu yayınlamış bulunmaktadır. 1994 yılında yürürlüğe giren yeni Fransız Ceza Kanunu çağımız ceza hukukunun en gelişmiş bir eseri olmak özelliğini taşımaktadır.

Dağılan Sovyetler Birliği ceza hukukunun Marksist ilkelere bağlı olduğu bilinmektedir. Birliğin dağılmasından sonra Rusya Federasyonu tarafından hazırlanan Ceza Kanunu 1 Ocak 1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Tasarının 2 nci maddesinin (1) numaralı bendinde hedefler şu suretle belirtiliyor: "Bu Kanunun ödevleri: Kişinin ve yurttaşın hak ve hürriyetlerini, mülkiyeti, kamu düzeni ve kamu güvenliğini, çevreyi, Rusya Federasyonunu anayasal düzenine yönelik suçlardan korumak, barış ve insanlığın güvenliğini sağlamak ve suçları önlemektir."

Batı ülkelerinde görülen ve yukarıda özetlenen kanunlaştırma hareketleri karşısında Ülkemizdeki durum şöylece belirtilebilir;

Ülkemizdeki Ceza Kanunu yapma hareketlerinin Tanzimattan kaynaklandığı bilinmektedir. Gülhane Hattı Hümayunu ile "mahsusen bir ceza kanunnamesinin tanzimi" öngörülmüş, 1856 Islahat Fermanında ise, aynı konuya değinilmekle birlikte hapis cezasının infazında insancıl esaslara uyulması gerektiği vurgulanmıştır. Bu esaslar çerçevesinde yerli kanunlar olarak 1256 Ceza Kanunnamesi, sonra 1267 Kanunu Cedit meydana getirilmiştir. Her iki kanun da çok basit, hükümleri çok noksan metinlerden ibaret bulunduğu için bir işe yaramamış ve 1858 yılında, 1856 Islahat Fermanındaki emre uyularak 1810 Fransız Ceza Kanunu, Ceza Kanunnamei Humayunu adı ile aynen tercüme edilmek suretiyle 28 Zilhicce 1274 (1858) tarihinde yürürlüğe konulmuştur. Bu Kanun, Osmanlı İmparatorluğunun dağılmasından sonra da, İmparatorluktan ayrılmış olan ve bağımsız devlet hâline gelen bazı ülkelerde uygulanmaya devam etmiştir. Kanun değişik tarihlerde değiştirilmiş ve bunlardan en önemlisi 1341 yılında gerçekleşmiştir.

1926 yılında yürürlükten kaldırılan bu Kanunun yerine, 1889 İtalyan Zanardelli Kanunundan çok geniş ölçüde iktibas edilmek suretiyle, hâlen yürürlükte bulunan 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanun getirildi. Kanun iktibas olunurken bir kısım hükümler 1274 Kanunundan yeni metne aktarılmış, bu yüzden hükümler arasında çelişkiler meydana gelmiş ve bu hâl Kanunun sık sık değiştirilmesini zorunlu kılmıştır. Bugün de 1274 Kanunundan iktibas olunan bazı hükümler yürürlüktedir. Kanunun çeşitli maddeleri 62 defa değiştirilmiş ve bunların bazıları çok kapsamlı olmuştur. Bu Kanunun yerini almak üzere yapılan çalışmalardan yukarıda söz edilmişti.

Bir memleketin ceza kanunu, diğer bir ülkeden iktibas suretiyle meydana getirilecek olursa, zaman içinde hükümlerin değiştirilmesi ihtiyacının ortaya çıkması çok olağandır. Özellikle devlet ve toplumun ana ilkelerini, yeni sosyal değerleri korumak bakımından kaynak kanunda yeterli hüküm bulunmadığı için noksanların zaman içinde ceza kanununa

eklenen hükümlerle veya kanunlarla tamamlanmasına ve yeni değerlerin böylece korunmasına çalışılacaktır. Ceza mevzuatında temel ihtiyaç, insanları, değişen değerlere çabuk uydurabilmektir.

Kaldı ki, demokratik bir ceza kanunu, ortaya çıkan ihtiyaçların baskısıyla veya gereği olarak gelecek kuşaklar tarafından mutlaka değiştirilir. Toplumun değerler sıralamasında meydana gelen gelişmelere göre, kanunun değişmesi, elbette ki, normal sayılmalıdır. Suç ve ceza siyaseti bakımından en önemli husus değişen değerleri fazla zaman geçirmeden ceza kanunlarına yansıtabilmektir. Ancak yukarıda da değinildiği üzere, bütün bu değişikliklerin uygun şekilde tertiplenmiş bir suç ve ceza siyasetine göre yapılması gerekmektedir. Oysa bizde, sözü edilen kanun değişikliklerinin tümünün belirlenmiş bir suç ve ceza siyasetine dayanılarak gerçekleştirilmiş bulunduğunu söylemek olanaklı değildir. Yapılan değişikliklerin hiç olmazsa bir kısmının panik mevzuatı niteliğinde bulunduğu da söylenebilir.

Yürürlükte bulunan 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanun üzerinde kısa bir irdeleme ve değerlendirme yapılacak olursa, özetle şu hususlar saptanabilir:

Her şeyden önce Kanunun dili üzerinde durmak gereklidir. Dil o kadar eskidir ki, değil günümüzde hukuk fakültelerinde okuyan gençler, hatta belirli bir deneyim kazanmış hukukçular bile Kanunda geçen bazı sözcükleri, anlamak şöyle dursun, doğru olarak telaffuz edememektedirler. Bir kısım hukukçuların artık anlayamadıkları bir dil ile yazılmış bir Kanunu, vatandaşların anlayıp algılayarak, hükümlerine uygun biçimde hareket etmesi, elbette ki, beklenemez.

Ayrıca şu hususa da işaret edilmelidir ki, Kanunun değişik tarihlerde geçirdiği değişikliklerde de, iktidarın anlayışına göre farklı bir dil kullanılmış, yerleşmiş hukuk terimlerinde bile değişiklik yapıldığı görülmüştür. Yürürlükteki 230 ve 240 ıncı maddelerin Türkçesi bu hususta çok belirgin bir örnek olarak verilebilir. Yine bu nedenle, Yargıtay kararlarında, yerleşmiş hukuk terimleri bile değiştirilmekte, bu bakımdan değişik dairelerin kararlarında farklı terimler kullanılabilmektedir. Bu hâl Ülkede hukuk birliği yönünden sakıncalar meydana getirebilir.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra çıkarılan özel kanunlarda, Kanunun hükümlerini bazen vurgulayan, bazen bunlarla çelişen ve bazen sadece aynı hükümleri kelime değişiklikleriyle tekrarlayan hükümler yer almış ve böylece duraksamalar ortaya çıkmıştır. Bu hususta son yıllarda gerçekleşmiş iki örnek ayrıca verilebilir:

Cezaların İnfazı Hakkında Kanun, hiç şüphesiz Türk Ceza sisteminde çağdaş esasları vurgulayan büyük bir reform hareketini yansıtmaktadır. Ancak teknik bakımdan bu Kanun cezaların infaz tarzına ait esaslar dışında cezaların niteliğine ilişkin hükümler getirerek, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun bir kısım maddelerini örtülü olarak ilga etmiş ve bu bakımdan uygulamada duraksamalara neden olmuştur. Aynı suretle 7/11/1979 tarihli ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun da, çocukların ceza sorumluluğuyla ilgili esasa ilişkin hükümler getirmiş ve bu konuda 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanundaki hükümler bakımından bir kısım duraksamalara neden olmuştur.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda yapılan değişikliklerin, hiç olmazsa bazılarının "panik mevzuatı" karakterini taşıdığını da söylemek gerekir. Sözgelimi, 313 üncü maddede gerçekleştirilen değişiklikler, bu maddenin korumak amacında bulunduğu hukukî yarar ile 168 inci maddenin koruduğu değerlerin karışmasına neden olabilecektir.

Kanunun genel hükümlerinin önemli bir kısmının çağdaş gelişmelere uygun bulunmadığını söylemek doğru olur; ilk maddelerinde yer alan ve yabancı memleketlerde işlenen suçların Türkiye'de kovuşturulmasına ilişkin bulunan hükümler, "non bis in idem" kuralına aykırı nitelikler taşıdığı ve adalete aykırı çok ağır cezaların verilmesine götürdüğü için, zaman içinde, Yargıtay alışılmış olmayan bir içtihat kurmak suretiyle adaletsizliği gidermeye çalışmış ve sonra 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısından alınan 10/a maddesi ile kısmen de olsa sakıncanın giderilmesine girişilmiş bu kere de Kanunun 7 nci maddesinin örtülü olarak kalkmış olup olmadığı problemi ortaya çıkmıştır.

Bugünün koşulları içerisinde, ölüm cezasının zorunlu ve nadir hâllerde ve çok ağır suçlarda kabul edilebilmesi olanaklı görüldüğünden 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanun yine 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısından esinlenerek 11/10/1992 tarihli ve 3679 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle, belirtilen gereklere uymuş ve ancak çok ağır bazı suçlar bakımından bu cezayı öngörmüş bulunmaktaydı. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla, Anayasanın 38 inci maddesinde yapılan değişiklikle, savaş, çok yakın savaş ve terör suçları hâlleri dışında ölüm cezası verilemeyeceği hükmü getirilmiş olduğundan, bu değişikliğe uygulama yeteneği kazandırılması amacıyla, 3/8/2002 tarihli ve 4771 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, 7/1/1932 tarihli ve 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun ile 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununda yer alan idam cezaları savaş ve çok yakın savaş tehdidi hâllerinde işlenmiş suçlar için öngörülenler hariç olmak üzere müebbet hapis cezasına dönüştürülmüştür. Ancak Ülkemizde yıllardan beri uygulanmayan bir cezanın hâla kanunlarda yer almakta devamı artık yerinde bir tutum sayılamayacağından Tasarı bu cezayı hiçbir istisna gerektirmeksizin kaldırmıştır.

Kanunun cezalar sistemi, 13/7/1965 tarihli ve 647 sayılı Kanunla getirilen değişikliklerden sonra mutlaka bir yeniden gözden geçirmeyi gerektirir hâle gelmiştir. Böylece hürriyeti bağlayıcı cezalarda ağır hapis, hapis ve hafif hapis ayırımının bir anlamı kalmamıştır. Hürriyeti bağlayıcı cezaların seçenekleri arasında bugün artık uygar ülkelerin pek çoğunda başarı ile uygulanmakta bulunan "kamu yararına çalıştırma" ve "uzlaşma" kurumuna yer verilmemiş olması önemli noksanlıklar sayılmalıdır.

Mahkûmiyetin kanunî neticeleri, müebbet fer'î cezalar, ceza ve güvenlik tedbirleri, günümüzün geçerli insancıl görüşleri ile ceza sisteminde mutlaka göz önünde bulundurulması zorunlu, suçlunun iyileştirilmesi, yeniden sosyalleştirilip toplumla bütünleştirilmesi ve bu maksatla uygun bir iyileştirmeyi gerektirdiği, bir yeniden sosyalleştirmeye tâbi tutulması hususundaki çağdaş ceza bilimlerinin ortak esaslarıyla bağdaşabilir nitelikte değildir.

13/7/1965 tarihli ve 647 sayılı Kanunla yapılan reformlar sonucu, cezanın ertelenmesinin düzenlenmesine ilişkin esasların, bir miktar düzeltilmiş bulunduğunu kabul etmek olanaklı ise de, bugünün geçerli ceza görüşleri çerçevesinde bu kadarı yeterli sayılamaz. Kanun hükümlerinin yeterince açık olmaması, erteleme konusunda, söz konusu Kanundaki bazı hükümlerin bile uygulanamayacağını ifade eden Yargıtay kararlarına neden olabilmiştir.

Teşebbüs konusunda failin ne zaman icraya geçmiş bulunacağına ilişkin olmak üzere öğretide belirtilen ve yabancı mevzuatta yer alan görüşlerden 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun uzak kalması, hükümlerin uygulanmasında hatalara neden olmuştur.

Teşebbüsten gönüllü vazgeçme yanında bütün suçlarda etkin pişmanlık hâline genel hükümler arasında yer verilmemiş olması, uygun suç ve ceza siyaseti bakımından önemli bir noksanlık sayılmalıdır.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda yer alan iştirak hükümlerinin yazılış tarzı duraksamalara neden olmakta ve ayrıca özel kısma konulmuş ve bazı suçlara ilişkin özel iştirak hükümleri anlamsız sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Söz gelimi 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 168 inci maddesini ihlal edenler, 146 ncı maddenin üçüncü fıkrasındaki fer'î iştirake ilişkin özel hüküm nedeniyle 313 üncü maddeye göre mahkûm edilenlerden çok daha az cezaya uğramakta idiler; kısmî bir değişiklik ile bu sakıncanın giderilmesine geçen yıllarda çalışılmış, bu defa da 313 üncü maddenin cezası doyurucu olmaktan çıkmıştır.

Ceza sorumluluğunda isnat yeteneğini etkileyen nedenler bakımından Kanun, gerekli bir kısım hükümleri içermemektedir.

İsnat yeteneğini kaldıran akıl hastalığı bakımından, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 46 ve 47 nci maddeleri çok kere anlamsız ayırımlara ve adaletsizliklere neden olmaktadır.

Kusurun önemli bir kısmını oluşturan taksir hakkında, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda genel bir hüküm ve tanım bulunmadığından değişik maddelerde taksiri oluşturan hâller, bazen noksan olarak, sürekli tekrarlanmaktadır.

Çocuk ve küçüklerin ceza sorumluluğu, eğitimleri, toplum ile yeniden bütünleştirilmeleri bakımından 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda yer alan hükümler son derece geri kalmıştır ve noksandır. Bu alanda uygar ülkelerdeki gelişmeler 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna yansıtılamamıştır.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanundaki hukuka uygunluk nedenlerini belirten hükümler noksandır: Meşru savunmadan yararlanma hususundaki koşullar çok kısıtlı olduğundan, suçlarla mücadelede en etkin bir araç olan bu kurumun Türkiye'deki uygulaması sınırlı hâllerde olanak kazanmakta ve insanlar, saldırı karşısında kendilerini savunma bakımından duraksamalar içine düşmektedirler. Hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılmasına ilişkin hükümler yanlış tercüme sonucu bir anlam taşımamakta ve menfaatler durumuna aykırı kararlar verilmektedir. Son yıllarda Yargıtayın yeni kararları bu sakıncaların, kısmen de giderilmesini sağlamıştır.

Hukuka uygunluk nedenleri olup değişik Yargıtay kararlarında da kabul edilmiş bulunan rıza, hakkın, meslekî hakların kullanılması gibi nedenlerin Kanunda yer almamış bulunması önemli bir noksanlık sayılmalıdır.

Cezaların gerçek içtimaı hâlinde, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanun esas itibarıyla toplama sistemini kabul ettiği hâlde, bazı hâllerde bu sistemden gereksiz olarak ayrılmakta ve böylece sistemin mantığına aykırı sonuç ortaya çıkmakta idi. 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısından, 11/10/1992 tarihli ve 3679 sayılı Kanun ile aktarılan hükümler, bu sakıncaları belirli bir ölçüde olmak üzere gidermiştir.

Yıllardan beri yerleşmiş ve tekerrürün oluşması için mahkumiyete ait cezanın infaz edilmiş bulunmasını zorunlu sayan madde metninin yeterli derecede açık olmamasından kaynaklanan Yargıtay içtihadı dolayısıyla, kurumun ceza hukukunda yararlı bir araç olmak niteliği azalmakla kalmamış, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun bazı hükümlerini de anlamsız söz (haşiv) saymak sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda yer alan özel tekerrür hâlleri, gereksiz hukuk labirentleri yaratmakta ve verilen hükümlerin Yargıtayca bozulmasına ve böylece davaların uzamasına neden olmaktadır.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanun, "mağdurun ceza hükümleriyle korunmasını" ve olanak ölçüsünde suçlunun suç yolundan caydırılmasını sağlamayı, bir suç ve ceza siyaseti ilkesi olarak belirtmediği için suçların mağdurları yeterli derecede korunamamaktadırlar.

Özellikle cinsel özgürlüğe saldırı ve başta ırza geçme cürümlerinde suça hedef olmuş bulunan kadın ve kızlar dava dolayısıyla bazen bir defa daha mağdur hâline gelmektedirler.

Çağın en önemli suçluluk şekillerinden birisi ekonomik ve örgütlü suçlardır. Bu konu ise özel hukuk tüzel kişilerinin ceza sorumluluğunu güncel bir sorun olarak ortaya çıkarmıştır. Bu konuda öteden beri sürdürülen çalışmalar bugün artık belirli ve yerleşmiş bir düzeye gelmiş bulunmaktadır. Gerçekten Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 20 Ekim 1988 tarihli tavsiye kararları ve (R(88)18) sayılı eki ile tüzel kişiliği haiz ekonomik teşebbüslerin, belirli koşullarla, ceza sorumluluklarının üye devletlerce kabulü hususunda tavsiye kararı vermiş bulunmaktadır. (Council of Europe, Liability of enterprises for offencer-Recommandation No.R(88)18-20 October 1988) Birleşmiş Milletlerin 9-17 Nisan 2000 tarihlerinde topladığı "Suçların Önlenmesi ve Suçluların İyileştirilmesi" Büyük Konferansında örgütlü suç ile mücadelede tüzel kişilerin ceza sorumluluğu konusu vurgulanmıştır.

Birleşmiş Milletlerce 2000 Aralık tarihinde Palermo'da imzaya açılmış bulunan "Sınıraşan Örgütlü Suça Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"nin 10 uncu maddesi tüzel kişilerin sorumluluğunu tesis etmekte ve Sözleşmeyi kabul eden ülkeleri, belirtilen ciddî suçlar nedeniyle tüzel kişileri sorumlu tutarak cezalandırmak taahhüdü altına sokmaktadır. Ülkemiz bu Sözleşmeyi hemen imzalamış ve 30/1/2003 tarihli ve 4800 sayılı Kanunla söz konusu Anlaşmanın onaylanması uygun bulunmuştur. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanun, tüm bu gelişmelerden de uzak kalmıştır.

Anayasamızın açık hükümlerine karşın, çağdaş ceza hukukunda önemli bir yaptırım türü ve suçlunun iyileştirilmesi aracı olan güvenlik tedbirleri, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda ayrıca ve ayrıntılı olarak düzenlenmiş değildir. Gerek suçluyu iyileştirmek, gerek toplumu korumak bakımından çağdaş ceza hukukunun önemle ortaya koyduğu güvenlik tedbirlerine 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda sistematik olarak yer verilmemiş olması önemli bir noksan sayılmalıdır. Son gelişmelerde özellikle üzerinde durulan ve Birleşmiş Milletler Konferansının tavsiye ettiği "uzlaşma"ya yer verilmemiş olmasının bir noksanlık oluşturduğu, yukarıda açıklanmıştır.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun Özel Kısmına ait hükümlerin belki daha da fazla eleştirilebilmesi olanağı vardır.

Bir defa 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun Özel Kısmında olağanüstü vak'acı (casuistique) bir sistem uygulanmış, birbirini izleyen, birbirinin istisnalarını oluşturan, istisnanın istisnasını ifade eden madde ve fıkralar arasından olaya uygun bulunanı belirlemek hususunda uygulamacılar duraksamalar içinde kalmışlardır. Uygulama hataları dolayısıyla verilen kararlar, Yargıtayda bozulmakta ve davaların, sırf Ceza Kanunu hükümlerinin düzenlenme biçimi nedeniyle bu yüzden uzadığı da görülmektedir.

Ayrıca aynı konuyu düzenleyen hükümler bakımından tekrarlar vardır. Bir suç, bir fasılda düzenlendikten sonra bunun istisnasının başka bir kısımda ve fasılda yer alması gibi uygulamada hatalara yönlendiren hükümlere rastlanmaktadır.

Özel Kısmın ayrı bölümlerinde yer almış bulunan ve aynı nitelikte olan hükümlerin uygulama alanlarını bulmak güçlükler çıkarmaktadır; bu hususta 419 ve 576 ncı maddeleri örnek olarak vermek olanaklıdır.

Sonradan yürürlüğe giren ve bir konuyu tümüyle düzenleyen kanunlarda yer alması gerekli hükümlerin, sırf belirli suçlar bakımından Ceza Kanununda kalmış bulunduğu görülmektedir. Söz gelimi 15/7/1950 tarihli ve 5680 sayılı Basın Kanununun 16 ve 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 427 nci maddeleri gibi.

Özel Kısmın değişikliklerinde cezaları ağırlaştırmanın suçları engelleyeceği düşüncesi çok defa etmen olmuş ve bu nedenle bazı suçlarda gerçekten algılanması güç cezalar söz konusu olduğu hâlde diğer bir kısım suçların cezalarında şikâyetleri çekecek derecede yumuşak tutum egemen bulunmuştur.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun "Kabahatler" Kısmında yer almış bir kısım hükümlerinin belediye tedbirleri ile karşılanabilecek nitelikte olduğu, bir kısmının ise artık suç olmaması gerektiği düşünülebilmektedir.

Buna karşılık 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda yer alması gerekli olan ve çağdaş teknolojinin insan hayatına getirdiği modern araçların küreselleşmenin (globalleşmenin) bir ölçüde işlenmesine neden olduğu suçlara, uygulamaların ortaya çıkardığı yeni suç şekillerine, işkenceye, jenosite, insanlık aleyhine fillere yeni ekonomik suçlara, özel hayata müdahâleye ilişkin fiillere, kişileri kanunsuz fişlemeye, fikir ve düşünce hürriyetini koruyan hükümlere, ırkçılığı yasaklayan yaptırımlara Kanunda yer verilmemiştir.

Aynı suretle ailenin korunmasına ilişkin bir kısım hükümlerin bile 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda yer almamış bulunması esaslı bir noksan sayılmalıdır.

İşte ancak bir kısmı belirtilen bu ve benzeri nedenler dolayısıyla 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun yerine bir yenisinin getirilmesi, değişik tarihlerde söz konusu olmuş, hatta 1942'lerde 1931 İtalyan Ceza Kanunu iktibas olunarak bir tasarının ortaya konulmasına çalışılmıştır. 8/11/1951 tarihinde, Adalet Bakanlığınca bir kısım üniversite profesörlerinden, Yargıtay üyelerinden, Adalet Bakanlığı ilgililerinden bir komisyon kurularak bir ceza kanunu tasarısı hazırlaması istenilmiş ise de, sonradan bütçede bu maksatla yollukları karşılayacak ödenek bulunmadığı açıklanarak komisyonun çalışmasına son verilmiştir.

Yukarıda bir kısmı açıklanan 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna ilişkin eleştirileri göz önüne almak suretiyle yürürlükteki Kanunu değiştirmek yerine, yeni bir ceza kanunu tasarısının hazırlanması hususundaki çalışmalardan ve bunların sonuçlarından söz edilmiştir.

1985'lerden itibaren Türk Ceza Kanunu Tasarılarının hazırlanmasına girişilirken, her şeyden önce yukarıda değinildiği üzere, çalışmalara temel olacak suç ve ceza siyasetinin esaslarının saptanması uygun görülmüş ve bu hususta uyulacak suç ve ceza siyasetinin temel hedefi; insan hak ve hürriyetlerini güvence altında bulundurmak, korumak, insan kişiliğine saygıyı pekiştirmek; ancak toplum savunmasını ihmal etmemek ve kişi hak ve hürriyetleriyle toplum savunmasını dengeli olarak korumak, kamu düzeninin devamını sağlamak olarak tespit edilmiştir.

Bu hedeften hareket olunarak toplum savunmasını hiç bir suretle tehlikeye sokmaksızın insancıl yaklaşımı vurgulamak ve suçlunun toplumla barışık hâle getirilmesini cezanın temel maksadı olarak göz önünde bulundurmak ilkesini tercih eden ve bu maksatla suçlunun yeniden sosyalleştirilmesini ve uygun bir iyileştirmeye tâbi tutularak toplumla yeniden bütünleştirilmesini uygun gören komisyonlar, bu hususların gerçekleştirilmesini kolaylaştırıcı hükümlere tasarılarda yer vermişlerdir.

Böyle bir ilke esas alınınca, doğal olarak, suçlunun iyileştirilmesini engelleyici hükümlerin kaldırılması ve etkilerin giderilmesi gerekecektir. Bu nedenle hükümlülüklerin otomatik olarak yasal neticeler doğurması sistemine son verilmiş, fer'î cezalardan müebbet olanlara yer verilmemiş, müebbet kamu hizmetlerinden yasaklanma ve meslek veya sanat veya ticaretten men olunma cezaları kaldırılmıştır.

Maksadı aşar derecede ağır olan cezaların, suçlunun yeniden sosyalleştirilmesini engelleyici etki yaptığı muhakkak bulunduğundan, hürriyeti bağlayıcı cezaların genel alt ve üst sınırlarında ve belirli suçların cezalarının alt ve üst sınırlarında, 1/3/1926 tarihli ve 765

sayılı Kanundan farklı olarak indirimler yapılmış ve artık bir anlamı kalmamış bulunan ağır hapis ve hapis farkı kaldırılmıştır. Böylece aslında tek hürriyeti bağlayıcı ceza sistemi kabul edilmiştir. Hafif hapis sadece cürüm ve kabahat ayırımı dolayısıyla kabahat derecesindeki suçun tanısını sağlamak maksadıyla muhafaza olunmuştur. Ancak, koşullu salıverilmenin bugünkü uygulama tarzı karşısında bu tutumun yarar yerine zarar getireceği muhakkak olduğundan, cezanın fiilen çekileceği süre koşulları değiştirilmiş ve çekilen ceza bakımından fazla saymalar kaldırılmıştır.

İyileştirme ve bunun sonucu suçlunun yeniden sosyalleştirilmesi ilkeleri, doğal olarak, yaptırımın bireyselleştirilmesini gerektirir. Bunu sağlamak üzere bir kere 79 uncu maddede temel cezanın belirlenmesinde hâkimin hangi hususları göz önüne alacağı hususundaki esaslar gösterilmiş ve böylece uygulamada, suç karşılığı konulmuş cezaların alt sınırının otomatik olarak hükmedilmesi tarzında yerleşmiş bulunan uygulama düzeltilmek istenilmiştir. Bu husus, 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısından aktarılan hükümle 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda da sağlanmıştır. Bunun dışında Tasarının getirdiği önemli yeniliklerden birisi, güvenlik tedbirlerinin ayrıntılı biçimde düzenlenmiş olmasıdır.

Tasarıda, güvenlik tedbirlerine ilişkin olarak altı madde yer almakta ve hâkimin bu tedbirlere ne gibi hâllerde hükmedeceği ve cezaların güvenlik tedbirlerine çevrileceği gösterilmektedir. Ayrıca kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine hükmedilecek tedbirler arasına "kamuya yararlı bir işte çalıştırma" da eklenmiş, bu suretle cezaların bireyselleştirilmesi hususundaki olanaklar çoğaltılmıştır.

Ancak güvenlik tedbirlerinin, Ceza Kanununa bir sistem hâlinde sokulması ile ciddiyetle uygulanabilmesi konuları ayrı ayrı şeylerdir. Güvenlik tedbirlerinden bir kısmının fiilen uygulanması, elbette ki, ciddî bir takım hazırlıkların yapılmış ve teşkilâtın kurulmuş olmasına bağlıdır. Bu nedenle, Tasarının 99 uncu maddesinde güvenlik tedbirlerinin infazında uygulanacak usul ve esasların Tüzüğünde ayrıca gösterileceği açıklanmaktadır. Yeni bir Türk Ceza Kanunu, elbette ki, uygulamaları gösterecek bir uyum kanununun meydana getirilmesini zorunlu kılmaktadır. Kanunun çıkarılması için bir süre belirlenmiştir. Kanun yayımından bir yıl sonra yürürlüğe girecektir.

Yukarıda açıklanan suç ve ceza siyaseti hedef ve ilkesi, koşullu salıverilme, ertelemeç konularında düzenleme bakımından 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna göre farklı hükümler getirilmesini gerekli kılmıştır.

Tasarının getirdiği önemli değişiklik ve yeniliklerin başında suç işleyen çocuk ve küçüklere ait hükümlere Birinci Kitabının Beşinci Kısmında dört ayrı bölüm hâlinde yirmisekiz maddenin tahsis edilmiş olmasıdır. Bilindiği üzere çağdaş akım, çocuk ve küçüklerin genel ceza kanunu dışına alınması ve adı geçenlere özgü temel esaslarının, yargılama mercilerinin ve usulünün kabulü ile bir çocuk ceza kanununun meydana getirilmesi, böylece bir çocuk ceza hukukunun oluşturulmasıdır. Almanya'da çocuk ve küçüklere özgü bir kanun 16 Şubat 1923 tarihinde meydana getirilmiştir ve 11 Aralık 1974 tarihli yeni şekli ile yürürlüğünü sürdürmektedir. İsviçre'de de aynı yol tutulmak suretiyle "Gençlerin Ceza Durumu Hakkında Federal Kanun Tasarısı" 1993 yılında hazırlanmış bulunmaktadır. Fransa esas itibarıyla 9 Şubat 1945 tarihli Kanun ve değişiklikleri ile yukarıda belirtilen eğilimi yansıtmaktadır.

Bizde 7/11/1979 tarihli ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ve değişiklikleri, yukarıda belirtilen yönde gösterilmiş bir çabayı ifade etmekte ise de, sorumluluk esasları, yaptırımlar, yardımcı mevzuat ve özellikle bir çocuk ceza hukukunun içermesi gereken ve değişik ceza kurumlarına ilişkin kendisine özgü esaslardan çağdaş anlamda yoksun bulunmaktadır.

Bu itibarla, ceza hukukuna ilişkin olmak üzere yepyeni bir çocuk ceza hukukuna, Tasarının genel kısmına ilişkin Birinci Kitap içinde ve Beşinci Kısım başlığı altında yer verilmesi uygun görülmüştür. Böylece Tasarı yürürlüğe girdiğinde 7/11/1979 tarihli ve 2253 sayılı Kanunun yargılama mercilerine ve usulüne ilişkin hükümleri yürürlükte kalacak, ceza hukuku ve yaptırımlar, ceza yaptırımlarını tamamlayan kısımlar itibarıyla bu Kanunun hükümleri ilga edilmiş olacaktır. Beşinci Kısımda yer alan yirmisekiz maddenin gerekçesinde konuya ilişkin olmak üzere ayrıntılı açıklamalar yapılmış olduğundan burada kısa bilgiler verilmesiyle yetinilmiştir.

1997 Türk Ceza Kanunu Tasarısının yeniden gözden geçirilmesi suretiyle oluşturulan Tasarı, yukarıdan beri belirtilen suç siyaseti ilkelerine ve bundan kaynaklanan yeni hükümlere, bütünü ile sadık kalmakla birlikte, söz konusu ilke, esas ve siyasetin uygulanmasına ilişkin maddelerde bir kısım değişiklikler yapılmış ve özel kısma yeni hükümler eklemiştir. 1997 Tasarısı ile karşılaştırıldığında bu farklar görülüp değerlendirilebilecektir.

Bütün bu esaslar göz önünde bulundurulmak suretiyle Tasarıda yer alan maddelerin gerekçelerinin ayrıntılı olarak kaleme alınmasına ve 1997 Tasarısına göre daha da geliştirilmesine çalışılmıştır. Böylece ileride yorumda kolaylık sağlanacak ve uygulamada duraksamaların ortadan kaldırılmasında, adaletin işlemesinde ve sür'atin elde edilmesinde katkıda bulunulmuş olacaktır.

Genel Gerekçede, Tasarıda yer alan maddelerin ayrıca açıklanmalarına gerek görülmemiştir; sadece Tasarının yapısı, çatısı belirtilmekle ve uygulanan suç ve ceza siyasetinin esaslarının açıklanmasıyla yetinilmiştir. Tasarının genel yapı ve çatısı hakkında aşağıda gerekli ve özet bilgiler verilmiştir:

Tasarı "Genel Hükümler" ve "Özel Hükümler" başlıklarını taşıyan iki kitaptan oluşmaktadır. Kitaplar kısımlara, kısımlar da bölümlere ayrılmıştır.

Madde, fıkra, bent ve paragraflar ayırımında kabul edilmiş yöntem şöyledir:

İlke olarak, madde fıkralarını belirtmek üzere ayrıca numaralama ve harf kullanma usulü uygulanmamış, anlamayı ve yollamaları kolaylaştırmak üzere numara veya harf kullanıldığında ise sayıdan sonra nokta (3. gibi) konulmuştur; harf kullanıldığında da aynı usul kullanılmıştır (A. gibi). Fıkra, sayı veya harfle belirtildiğinde, yeni harfli veya sayılı fıkra gelinceye kadar geçen satırbaşları "paragraf" olarak adlandırılmıştır. Fıkralar içinde yer alan bent rakamları önüne paragraf işareti konulmuştur (2) gibi), yeni bent rakamı veya harfi gelinceye kadar geçen satırbaşları, satırbaşına konan harf veya rakamdan sonra çizgi (tire) konulmuş ise, bu hâl bendi değil ve fakat, fıkra veya bent içerisinde bazı hususların sayılmış olmasını belirtir (6- veya a- gibi).

Tasarının Genel Hükümler başlığını taşıyan Birinci Kitabının "Ceza Kanunu" başlıklı Birinci Kısmında şu bölümler yer almaktadır:

Birinci Bölüm: Kanunîlik

İkinci Bölüm: Kanunun Uygulanması

Üçüncü Bölüm: Yabancı Ülkede İşlenen Suçlar

Birinci Kitabın "Suçlu ve Suç" başlığını taşıyan İkinci Kısmında şu bölümler yer almıştır:

Birinci Bölüm: Ceza Sorumluluğu

İkinci Bölüm: Tüzel Kişiler

Üçüncü Bölüm: Hukuka Uygunluk Nedenleri

Dördüncü Bölüm: Suça Etki Eden Nedenler

Beşinci Bölüm: İsnat Yeteneğini Etkileyen Nedenler

Altıncı Bölüm: Teşebbüs

Yedinci Bölüm: Suça İştirak

Sekizinci Bölüm: Özel Tehlike Hâlleri ve Tekerrür

Birinci Kitabın "Cezaların ve Suçların İçtimaı" başlığını taşıyan Üçüncü Kısmında şu bölümler yer almıştır:

Birinci Bölüm: Cezaların İçtimaı

İkinci Bölüm: Suçların İçtimaı

Birinci Kitabın "Yaptırım" başlığını taşıyan Dördüncü Kısmında şu bölümler yer almıştır:

Birinci Bölüm: Cezalar

İkinci Bölüm: Aslî Cezalar

Üçüncü Bölüm: Fer'î Cezalar

Dördüncü Bölüm: Cezaların Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi

Beşinci Bölüm: Cezanın Ertelenmesi

Altıncı Bölüm: Dava ve Cezanın Ortadan Kaldırılması

Yedinci Bölüm: Güvenlik Tedbirleri

Birinci Kitabın "Çocuk ve Küçüklere İlişkin Hükümler" başlığını taşıyan Beşinci Kısmında şu bölümler yer almış bulunmaktadır:

Birinci Bölüm: Genel Hükümler

İkinci Bölüm: Çocuklar Hakkında Uygulanabilecek Tedbirler ve Cezalar

Üçüncü Bölüm: Küçüklere Özgü Ceza Düzeni

Dördüncü Bölüm: Çocuk ve Küçükler Hakkında Müşterek Hükümler

Söz konusu bölümler içerisinde yer almış olan maddeler arasında ilgili hükmün kolaylıkla saptanabilmesini sağlamak ve yorumda yol göstermek, kanun değişikliklerinde gereksiz tekrarları ve ek fıkraların yanlış maddelere konulmasını önlemek amacıyla Tasarının bütün maddelerine içeriklerini belirleyici nitelikte başlıklar konulmuştur. Bu başlıklar, Kanunun metnine dahil olmayıp sadece ilgili maddelerin konusunu göstermektedir.

Kanunun İkinci Kitabında yer alan Özel Hükümlerin temel yapısına geçmeden önce, Birinci Kitabın içeriğini oluşturan hükümlerin temel maksatlarına ve 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna göre yenilik getiren bazı hükümlere ve böylece yapı özelliklerine işaretle yetinilmesi uygun sayılmıştır. Esasen her maddeye ait gerekçe, ayrıntılı olarak kaleme alınmış bulunduğundan, Genel Gerekçede ayrı ayrı maddelere değinilmesi, bir tekrardan başka bir anlam taşımayacaktır. Özellikle, Özel Kısım bakımından durum böyle olduğundan aşağıda sadece Özel Kısmın yapısına ilişkin açıklamaların yapılmasıyla yetinilmiştir.

Genel Kısım bakımından biraz daha farklı bir yöntemin uygulanmasının nedeni, genel hükümlerin tümüyle bir suç teorisini yansıtmasıdır.

Tasarının 1 ve 18 inci maddelerini içeren Birinci Kısmın birden üçe kadar olan bölümlerinde genel olarak suç ve cezada kanunîlik, ceza kanunlarının zaman ve yer itibarıyla uygulanmaları, Türkiye'de işlenen suç hakkında yabancı ülkede hüküm verilmesi, yabancı memlekette işlenip de Türkiye'de soruşturulması ve kovuşturulması gereken suçlar, cezanın mahsubu, yabancı memleketteki mahkûmiyetin Türkiye'de etkisi ve siyasal suçlarla suçluların geri verilmesi hususundaki esaslar gösterilmektedir.

Tasarı, belirtilen konularda esaslı bir takım yenilikler getirmiş bulunmaktadır: Bir defa, 1 inci maddede güvenlik tedbirlerinde de kanunîlik ilkesinin uygulanacağı açıkça belirtilmiştir.

"Kanunu bilmemenin mazeret sayılmayacağı" hakkındaki madde, 2 nci madde olarak Tasarının başına alınmış ve böylece kanunun bağlayıcılığı ilkesi vurgulanmıştır. Bu kural, sorumluluğa ait olmayıp kanunun bağlayıcılığı ilkesiyle ilişkilidir. Bu maddeye, Batı ceza kanunlarında olduğu gibi ilkenin yumuşatılmasını sağlayan ve subjektif sorumluluğu vurgulayan bir fıkra eklenmesi Komisyonun bazı üyeleri tarafından önerilmiş ise de, Komisyon çoğunluğu Yargıtayın içtihatları ile bu hususu sağladığını belirtmiş ve yanlış anlama ve uygulamalara neden olabilecek böyle bir hükmün eklenmesini sakıncalı saymıştır.

3 üncü maddede, özel ceza kanunlarıyla genel kanun arasındaki ilişkiler açıklanmaktadır. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanundan farklı olarak, sadece Ceza Kanununa aykırı olan hükümlerin değil, fakat ayrı hüküm bulunmayan bütün hâllerde genel kanundaki esasların uygulanacağı belirtilmiştir.

4 üncü maddede, Kanunun çeşitli maddelerinde geçen ortak terimlerin tanımı yapılmış ve böylece içerdiği değişik suçların yargılanmasında ve anlamlandırılmasında hem birlik sağlanması istenilmiş ve hem de farklı yorumlar yapılmasının önlenmesi arzulanmıştır.

1 inci maddede, güvenlik tedbirlerinde de geçmişe yürürlü olmama kuralı vurgulanmış ve lehe kanunun güvenlik tedbirleri bakımından da, evvelce işlenen suçlar hakkında uygulanacağı açıklanmıştır.

5 inci maddede, gerçekleştirilen çok önemli bir yenilik de geçici ve süreli kanunların yürürlükte bulundukları süre içinde işlenmiş olan suçlar hakkında, kanunun süresi sona erdikten sonra da uygulanacağıdır. Bu suretle söz konusu kanunların, toplum savunması bakımından etkili olmalarının sağlanması amaçlanmıştır.

6 ncı maddede, önemli bir yenilik olarak suçun ne zaman Türkiye'de işlenmiş sayılacağı açıklanmakta ve uygulamada duraksamalara neden olan ve doktrinden yararlanılarak çözümlenmesine çalışılan bir konu böylece Kanunda belirtilmektedir. Bu arada milletlerarası sözleşme hükümleri de göz önüne alınarak kıt'a sahanlığında tesis edilmiş sabit platformların da Türk ülkesinden sayılacağı açıklanmıştır.

7 ve 8 inci maddeler, işlenen bir suçtan dolayı Türkiye'de mutlaka kovuşturma yapılması gereken hâlleri belirlemektedir.

9 uncu madde, Türk vatandaşı tarafından yabancı memlekette işlenmiş bulunan suçlardan dolayı, Türkiye'de kovuşturma yapılması hususundaki koşulları göstermektedir. Bu maddeyle getirilen çok önemli yenilik; mağdurun Türk olması hâlinde de Türk vatandaşının, yabancı memlekette işlediği suçtan dolayı hakkında yabancı memlekette hüküm verilmiş ise, artık Türkiye'de kovuşturma açılmayacağıdır. Böylece "non bis in idem" kuralına uyulmaktadır. Yabancı memlekette hüküm verilmemiş olması hâlinde, Türkiye'de kovuşturma yapıldığında ise, suçun işlendiği ülke kanunuyla Türk kanunundan hangisi

uygulamada failin lehine sonuç verebilecek ise, o kanunun uygulamada göz önünde bulundurulması 18 inci maddenin gereğidir; uyulacak esaslar maddede gösterilmiştir. Ancak suçun işlendiği ülke kanununda mevcut esaslar, Türkiye'nin kamu düzenine veya milletlerarası taahhütlerine aykırı ise, o ülke kanununa itibar edilmeyecektir.

10 uncu maddede yabancıların Türk Ülkesi dışında işledikleri suçlar dolayısıyla Türkiye'de soruşturma ve kovuşturma koşulları gösterilmiştir.

11 inci maddede vatandaş veya yabancının, gerçeklik kuralına göre Türkiye'de soruşturma ve kovuşturulması olanaklı suçlar ve bu hususiaki koşullar gösterilmiştir.

12 nci madde, yabancı memlekette işlenen suçların Türkiye'de kovuşturulması bakımından konulmuş koşular itibarıyla hürriyeti bağlayıcı cezaya itibar olunacağını, seçimlik ceza söz konusu ise, kovuşturma şartının gerçekleşmemiş bulunduğunun kabul edileceğini belirtmektedir.

13 üncü madde, soruşturma koşulunu oluşturan cezanın nasıl saptanacağını göstermektedir.

14 üncü maddenin mevzuatımız bakımından getirdiği yenilik, nerede işlenmiş olursa olsun bir suçtan dolayı yabancı memlekette göz altında, tutuklulukta geçirilen sürelerin de cezadan mahsup edileceğidir.

15 inci madde, yabancı ülkede Türkiye aleyhine cürüm işleyen yabancının, Türkiye'de mutlaka yeniden yargılanacağı esasını getirmektedir. Ancak yabancı memlekette verilmiş ve çekilmiş olan ceza, Türkiye'de verilecek cezadan mahsup edilecektir.

17 nci madde, yabancı ülkede işlenmiş siyasal veya buna bağlı suçlardan dolayı, fiiller Türkiye aleyhine işlenmiş bulunmamak koşulu ile, Türkiye'de soruşturma ve kovuşturma yapılamayacağını açık olarak belirtmekte ve böylece bu hususiaki duraksamaların ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır.

"Suçlu ve Suç" başlığını taşıyan İkinci Kısmın "Ceza Sorumluluğu" başlığını taşıyan Birinci Bölümünün 19 uncu maddesinde suçun oluşması için eylem kusurunu açıklayan hükümlere yer verilmiştir. 20 nci maddede ise kast ilkesi ve objektif sorumluluk hâlleri belirtilmektedir. Maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde kast tanımlanmaktadır. Üçüncü fıkrada, bir cezalandırılabilme koşuluna tâbi tutulmuş cürümlerde, kast, söz konusu koşulu kapsamasa da, failin cezalandırılacağı belirtilmektedir. Maddenin dördüncü fıkrasında, önemli bir yenilik olarak, genel bir hafifletici neden getirilmiştir.

21 inci maddede, taksirin genel tanımı yapılmış ve böylece Tasarının diğer maddelerinde, tanımın sürekli tekrarlanmaması sağlanmıştır.

Aynı maddenin üçüncü fıkrasında "bilinçli taksir"in tanımı yapılmış ve bu hâlde faile verilecek cezanın artırılması öngörülmüştür.

Maddenin dördüncü fıkrasında ise, önemli bir yenilik getirilmekte ve Tasarının insancıl değerlere yer verici karakteri vurgulanmaktadır. Söz konusu hükme göre taksirli hareket sonucu neden olunan netice münhasıran failin, kişisel ve aile durumu bakımlarından ağır derecede mağdur olmasına neden olmuş ise ceza verilmeyecektir. Ancak bilinçli taksir hâlinde indirilmiş bir ceza verilebilecektir. Böylece özellikle kırsal bölgelerde, hem çocuklarına bakmak ve hem de tarlalarda çalışmak durumunda olan kadınların, çocuklarının uğradıkları, failin taksirine bağlı neticelerden dolayı cezalandırılmasının neden olduğu toplumsal yararlara aykırı sonuçların giderilmesi sağlanmıştır.

23 ve 24 üncü maddeler mevzuatımız bakımından önemli birer yenilik olarak kabul edilmelidir. Bu maddeler çerçevesinde fiili hata ve cebir, ikrah ve tehdit hâllerinin kusurluluğu kaldırabilmesi için gerekli koşullar ve etkileri gösterilmektedir. Bu hükümler, Türk ceza hukukunda büyük bir yenilik oluşturmaktadır.

İkinci Bölümde özel hukuk tüzel kişilerinin ceza sorumluluğuna ilişkin 25 ve 26 ncı maddeler yer almaktadır. 25 inci madde ancak belirli hâllerde ve kanunun ayrıca belirttiği suçlarda özel hukuk tüzel kişilerinin ceza sorumluluğu bulunduğunu belirtmiş ve 26 ncı maddede cezaların ne suretle hükmolunacağı gösterilmiştir. Böylece çağımız suçluluğunda geniş ve önemli bir yer tutan ekonomik suçluluk konusunda etkin bir mücadele aracı getirilmiş olmaktadır.

Ancak, dikkat edilmelidir ki, tüzel kişiler, Tasarının çok özenli olarak koyduğu koşullar çerçevesinde ve sadece belirli suçlardan dolayı cezaen sorumlu tutulmaktadırlar; mutlak ve genel bir sorumluluk söz konusu değildir. Böylece Avrupa Konseyi Bakanlar Konseyinin tavsiye kararına da uyulmuş olmaktadır.

İkinci Kısmın Üçüncü Bölümünde, hukuka uygunluk nedenleri gösterilmiştir. "Hukuka Uygunluk Nedenleri" başlıklı bu Bölümün 27 nci maddesi Anayasanın 137 nci maddesine dayanılarak yeniden düzenlenmiştir.

28 inci madde, meşru savunmanın koşulları bakımından çok önemli bir yenilik getirmekte ve 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanundan farklı olarak, yalnız nefse ve ırza karşı saldırılarda değil ve fakat genel olarak bir hakka karşı yöneltilmiş haksız saldırılar hâlinde de doğal olarak diğer koşulları da varsa, meşru savunma kabul edilmekte ve böylece Tasarının uyguladığı suç ve ceza siyasetinin hedeflerinden birisini oluşturan toplumun savunması güçlendirilmektedir. Doğal olarak bu hüküm değişikliği halen 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 461 inci maddesini karşılayan Tasarının 231 inci maddesinde de değişiklikler yapılmasını gerektirmiştir. Bu hususta söz konusu maddenin gerekçesinde gerekli bilgiler verilmiştir.

Orantılılık koşulu maddenin (1) ve (2) numaralı fıkralarında yer alan meşru savunma ve zorunluluk hâlleri bakımından açıkça belirtilmiştir.

29 uncu madde 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanundan farklı olarak, belirttiği koşullarla hakkın kullanılmasını ve mağdurun rızasını bir hukuka uygunluk nedeni olarak kabul etmiş bulunmaktadır. Böylece Kanunda yer almamış bulunmakla beraber, öğretide ve Yargıtay içtihatlarında uygulama yeri bulan iki hâl, bu defa Tasarıda açıkça hukuka uygunluk nedenleri olarak belirtilmiş bulunmaktadır.

30 uncu madde, hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın "kast olmaksızın" aşılması hâlinde ne suretle işlem yapılacağını açık ve seçik olarak göstermekte ve böylece 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 50 nci maddesinde yer alıp, yanlış çeviriden kaynaklanan metin yerine hukuk esaslarına uyulmaktadır.

Maddenin son fıkrası ise sınırın, mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaş nedeni ile aşılmasını bir cezasızlık nedeni saymaktadır. Bu hükümlerden anlaşılacağı üzere sınır kasten aşılacak olursa faile işlediği suçun cezası verilecek yani fail hukuka uygunluk nedeninden yararlanamayacaktır.

İkinci Kısmın "Suça Etki Eden Nedenler" başlığını taşıyan Dördüncü Bölümünde yer alan 32 nci maddesi, taksirle işlenen suçlarda hareketin netice bakımından nedensellik değerine göre cezanın sekizde bire kadar indirilebileceğini belirtmektedir. Böylece 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 455 ve 459 uncu maddelerinin son fıkralarında yer alan ve sadece taksir ile adam öldürme ve etkili eylem suçlarını kapsayan hüküm yerine, bileşik kusur

hâlini bütün taksirli suçlarda bir hafifletici neden kabul eden yeni bir hüküm meydana getirilmiştir.

"İsnat Yeteneğini Etkileyen Nedenler" başlığını taşıyan Beşinci Bölümde, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna göre önemli değişiklikler yapılmıştır.

34 üncü maddede açıklandığı üzere, bir defa bilinç ve hareket serbestliğini tamamen kaldıran veya önemli derecede azaltan aklî malûliyet hâlinde bulunan kimsenin isnat yeteneğine sahip olmadığı kabul edilmiştir; böyle bir kimseye ceza verilemeyeceği esası benimsenmiştir. Aklî malûliyeti nedeniyle bilinç ve hareket serbestliği kalkmamış veya önemli derecede azalmamış olmakla beraber, faildeki bu hâlin veya diğer bir ruhsal zaaf veya sakatlığın, cezanın indirilmesine neden olabileceği 34 üncü maddenin (2) numaralı fıkrasında belirtilmiştir; hatta ceza süresinin bir sağlık kurumunda geçirilmesine de karar verilebilecektir. Aklî ve ruhsal hâlin takdiri hafifletici neden sayılmış olması nedeniyle cezası indirilmiş olan suçlunun, bir sağlık kurumunda tedavi altına alınmasını belirleyen bir güvenlik tedbirine, hâkimin takdirine göre tâbi tutulabileceği, Tasarının 94 ve izleyen maddelerinde kabul edilmiştir. Bu hususta ayrıca 94 üncü maddenin (5) numaralı ve 97 nci maddenin (6) numaralı bentlerine ilişkin gerekçelere bakılmalıdır.

Bilinç ve hareketlerinin serbestliğine sahip bulunmaması nedeniyle muhafaza ve tedavi altına alınma, bu amaçla kurulmuş özel kurumlarda sürdürülecektir. Ancak, bu tür müesseseler kuruluncaya kadar söz konusu tedbirin, akıl hastalarına özgü hastanelerde uygulanacağı, Tasarı kanunlaştığında meydana getirilmesi zorunlu geçici hükümleri gösterecek uygulama kanununda ayrıca açıklanmalıdır.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanundan farklı olarak, akıl hastası "salâh" bulduğu yani toplumsal yönden artık suç işleme tehlikesi ortadan kalktığı takdirde, muhafaza ve tedaviye son verilecektir. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 46 ncı maddesinin üçüncü fıkrasında, muhafaza ve tedavi altında bulundurma süresinin "şifaya" kadar devam edeceği belirtilmiştir. Oysa akıl hastalarının bir çoğunda şifa olanağı yoktur. Ama hastalığın salâh bulması ve suçlu akıl hastasının, nefsinde taşıdığı suç işlemeye ilişkin tehlike hâlinin ortadan kalkması olanaklıdır. Bu nedenle uygulamada esas itibarıyla şifa bulduğu beyanıyla muhafaza ve tedavisine son verilen hastaların büyük bir kısmı aslında şifa bulmuş değildir ve metnin gerçeğe uydurulması çok daha yerinde sayılmıştır.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanundaki, muhafaza ve tedavi maksadıyla, suçlu akıl hastası şifaya ulaşmış olsa bile, asgarî bir süreyle kurumda tutulmasını mecburî kılan hüküm muhafaza edilmiştir.

Maddenin (2) numaralı fıkrasında suçu işlediği sırada aklî sağlık veya bilincinde bozukluk bulunan failin cezasının ne gibi koşullarla indirileceği ve cezanın rejimi gösterilmiştir.

Maddenin (3) numaralı fıkrasında ise geçici (arızî) nedenlerin sorumluluğa etkisi gösterilmiştir.

35 inci maddede yer alan, sağır - dilsizler hakkındaki hükümler de, küçükler hakkındaki hükümlerle dengeli hâle getirilmiş ve yirmibir yaşını doldurmuş bulunan sağır dilsizlerin, temyiz yeteneğine sahip bulunmaları hâlinde, normal kişiler gibi işledikleri suçlardan dolayı sorumlu olmaları kabul edilmiştir.

36 ncı madde, irade dışı sarhoşluk ve uyuşturucu madde kullanma hâllerinde, bilinç ve hareket serbestliği tamamen ortadan kalkmış bulunduğu takdirde, faile ceza verilemeyeceği hükmünü getirmekte, bilinç ve irade serbestliği önemli derecede azalmış ise indirilmiş ceza

vermekte, iradî sarhoşluk ve uyuşturucu madde kullanma hâlinde ise, faile tam ceza verilmektedir.

İkinci Kısmın Altıncı Bölümünü oluşturan ve teşebbüse ilişkin bulunan hükümlerin mevzuatımıza getirdiği yenilikler, özetle şöyle belirlenebilir:

Teşebbüste icra hareketlerine geçme koşulunun doktrinde ne derecede tartışmalı bir konu olduğu bilinmektedir. İşte bu konuda eksik teşebbüsten söz eden 37 nci madde, kastedilen elverişli vasıta ile ve kastı şüpheye yer bırakmayacak şekilde belirten hareketlerle icraya başlama ölçüsünü getirmiş ve bu hususta sübjektif ve objektif teorileri birleştiren bir ölçü koymuştur.

39 uncu maddede etkin pişmanlık hâlini, bütün suçlar bakımından genel hafifletici bir neden olarak kabul etmiş ve böylece Tasarının benimsemiş bulunduğu mağduru koruma ilkesi, etkin biçimde uygulama yeri bulmuştur. Etkin pişmanlık bakımından, Tasarının belirli suçlar için ayrıca öngördüğü hükümler ise saklı tutulmuştur.

39 uncu maddenin (2) numaralı fıkrasında, çağımız ceza adaletinde önemle geliştirilen "onarıcı adalet" kavramının uygulanmasını sağlayan ve "uzlaşma" olarak tanımlanan çok önemli bir yeni ceza hukuku kurumuna yer verilmiştir. Madde gerekçesinde bu hususa ilişkin ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

Aslî iştirak şekilleri 40 ıncı maddede gösterilmiştir.

42 nci maddede fer'î iştirak hâlleri teker teker gösterilmiş ve son fıkrada fer'î iştirak hâllerinin eklenmemesi hâlinde suçun işlenmesi olanaklı değilse bu takdirde, failin aslî fail sayılacağı kabul edilmiştir.

"Özel Tehlike Hâlleri ve Tekerrür" başlığını taşıyan Sekizinci Bölüm, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna göre dikkat çekici yenilikleri ve özellikleri içermektedir:

Bir defa 45, 46 ve 47 nci maddelerde itiyadî suçlu, suçu meslek edinen kişi ve örgüt mensubu suçlu kavramları tanımlanmış ve böylece suçlunun tehlike hâline hukukî bir kavram olarak Tasarıda yer verilmiştir. Bu, Türk ceza mevzuatı bakımından önemli bir yenilik sayılmalıdır. Söz konusu üç suçlu sınıfına işledikleri suçun cezasına ek olarak Tasarının 94 üncü maddesinde gösterilmiş olan güvenlik tedbirlerinden birisi uygulanabilecektir.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna göre, yerleşmiş Yargıtay kararları gereğince tekerrür hâlinde, birinci mahkûmiyetin cezasının çekilmiş olması koşulunun arandığı bilinmektedir. Tasarı ise, 48 inci maddesinde mahkûmiyet hükmünün kesinleşmiş olmasını veya cezanın düşmüş bulunmasını, diğer koşullarla birlikte tekerrür hâlinin oluşması için yeterli saymıştır.

Böyle bir hâlde, maddede gösterilen ölçülere göre ceza artırılmakla beraber, mahkeme tarafından uygun görüldüğü takdirde, fail hakkında hürriyeti bağlayıcı olmayan güvenlik tedbirlerine de (94 üncü maddenin (B) fıkrasında sayılanlar) hükmedilebilecektir. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda yer alan ve gereksiz olarak hukuk labirentleri kurmakta bulunan özel tekerrür hükümlerine Tasarıda yer verilmemiştir.

48 inci maddede kabul edilen esas çerçevesinde, sırf askerî suçlar arasında da tekerrür hükümleri cereyan edecektir.

Tasarının "Cezaların ve Suçların İçtiması" başlığını taşıyan Üçüncü Kısmının "Cezaların içtiması" başlıklı Birinci Bölümünün 50 nci maddesinin (1) numaralı fıkrasında iki müebbet hapse mahkûmiyet hâlinde fail hakkında altı aydan az ve iki yıl altı aydan fazla olmamak üzere geceli gündüzlü hücreye koyma rejiminin uygulanmasıyla yetinilecektir. Müebbet cezaların ağırlaştırılmış türüne mahkumiyet hâlinde de aynı hüküm geçerlidir.

53 üncü maddede, içtima hâlinde çeşitli cezalarda azamî sınırların neler olduğu gösterilmiş ve maddenin (4) numaralı fıkrasında böylece yazılı sınırlara ulaşan cezalara, kesin mahkûmiyetten sonra işlenen suçlardan dolayı verilecek cezaların aynen uygulanacağı açıklanmıştır.

İkinci Bölümde 54 üncü maddede bileşik suç (mürekkep suç), 55 inci maddede müteselsil suç hâlleri tanımlanmıştır. 56 ncı maddede fikrî içtima tanımlanırken, en ağır cezayı gerektiren hükmün, uygulama sonucunda en ağır neticeyi veren hüküm olduğu ayrıca belirtilmiştir.

"Yaptırım" başlığını taşıyan Dördüncü Kısmın "Cezalar" başlıklı Bölümünün 57 ve 58 inci maddelerinde, aslî ve fer'î cezalar gösterilmiştir.

Fer'î cezalar arasına, işyerinin kapatılması, sürücü belgesinin geri alınması ve suç nedeniyle mülkiyetin Devlete geçmesi yaptırımları da eklenmiştir.

Tasarı ölüm cezasını kaldırmış ve bunun yerine ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını koymuştur. 60 ıncı madde ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını tanımlamaktadır. Bu konu madde gerekçesinde ayrıntıları ile açıklanmıştır.

Ölüm cezasını kaldırmış bulunan ülkelerde, bu ceza yerine özel bir hürriyeti bağlayıcı ceza koyma hususundaki akımlar böylece Türk mevzuatına da yansımış olacaktır.

Tasarının "Aslî cezalar" başlıklı İkinci Bölümünün 59 ve izleyen maddelerinde yer alan, hürriyeti bağlayıcı cezalar, ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis, hapis ve hafif hapis olarak saptanmış ve böylece 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda yer alan ağır hapis cezası kaldırılmıştır. 13/7/1965 tarihli ve 647 sayılı Kanundan sonra esasen mevzuatımız gerçekte tek hürriyeti bağlayıcı ceza sistemini kabul etmiş bulunmaktadır. Aslında hafif hapis cezasına da ihtiyaç yoktur; zira infaz rejimi itibarıyla diğer hapis cezalarından herhangi bir fark mevcut bulunmamaktadır. Ancak hafif hapsin Tasarıda muhafazası, kabul edilmiş bulunan cürüm ve kabahat ayırımında kolaylık sağlamak maksadına dayanmaktadır.

59 uncu maddenin ikinci fıkrasında çağdaş penolojinin esaslarını ve mahkûmu yeniden sosyalleştirmek hususundaki temel suç ve ceza politikasını göz önünde bulundurmak suretiyle, iki yıl ve daha az süreli hapis ve hafif hapis cezalarını kapsayan mahkûmiyetler kısa süreli sayılmıştır. Böylece Tasarının 64 üncü maddesinde yer alan kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine uygulanabilecek ceza ve tedbirlerin listesi genişletilmiştir. Bu maddenin beşinci fıkrasında uygulamada asıl mahkûmiyetin bu madde hükümlerine göre çevrilen para cezası veya tedbir olacağı ve hükmün kanun yollarına başvuru hakkını kaldırmayacağı açıklanmıştır. Böylece hürriyeti bağlayıcı ceza bu hususi taki sınırın altında para cezasına çevrilse de, kanun yoluna başvurma hakkı, hürriyeti bağlayıcı cezaya oranla varlığını sürdürecektir.

62 ve 63 üncü maddelerde, hapis ve hafif hapis cezalarının genel yukarı sınırları, kanunda aksi belirtilmedikçe hapis cezasında bir aydan yirmi yıla ve hafif hapis cezası ise yedi günden iki yıla kadardır.

Tasarının 64 üncü maddesinde kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine uygulanabilecek ceza ve tedbirler gösterilmiştir. 13/7/1965 tarihli ve 647 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinden farklı olarak, bu maddeye (6) numaralı bir bent eklenmiş ve altı ayı geçmemek ve hükümlünün rızası bulunmak koşulu ile, mahkûmun kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza yerine, kamuya yararlı bir işte çalıştırılmasına hâkimin karar verebilmesi kabul edilmiştir. 64 üncü maddenin gerekçesinde bu yeni kurum hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Hâlen Batı ülkelerinin bir kısmında ve Amerika'da başarıyla uygulanmakta bulunan bu tedbirin Türk mevzuatına girmesi gerçekten yararlı bir gelişmeyi oluşturacaktır.

Tasarının 96 ncı maddesinin ikinci fıkrasında, iki yılı aşmayan bir hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilmiş suçlunun, birinci fıkrada belirtilen özellikler yani suçun niteliği, fail ile mağdur arasındaki ilişkiler, failin kişilik özellikleri göz önüne alınarak cezasının aynı süreyle 94 üncü maddenin (A) fıkrasının (1) ve (2) numaralı bentlerinde gösterilen bir güvenlik tedbirine çevrilmesine mahkemece karar verilebileceği hükmü yer almış bulunmaktadır. Bu fıkrada söz konusu olan hükümler ile 64 üncü maddede yer alan hükümler birbirine karıştırılmamalıdır. Zira 96 ncı maddenin ikinci fıkrasında yer alan hüküm bakımından mahkûmiyet vardır ve asıl ceza hürriyeti bağlayıcı cezadır. Fıkra, âdeta hürriyeti bağlayıcı cezanın infazı bakımından belirli bir özellik göstermiş olmaktadır ve bir bireyselleştirme hükmüdür.

Tasarının 66 ncı maddesinde, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların özel infaz şekilleri gösterilmiştir. Madde, 13/7/1965 tarihli ve 647 sayılı Kanun hükümlerini esasta tekrarlamaktadır. Ancak maddenin (4) numaralı bendi kadınlar için hürriyeti bağlayıcı cezanın belirli koşullarla elektronik alete bağlanmak suretiyle oturulan yerde çekilmesi olanağını getirmiştir. Tedbirlere uymama hâlinde mahkûm geri kalan cezasını aynen çekecektir.

67 nci maddede yer alan koşullu salıverilme bakımından Tasarı cezalar hakkında kabul ettiği yenilikleri itibarıyla bir kısım yeni hükümler getirmiştir. Bir defa bütün suç failleri hakkında koşullu salıverilme olanağı kabul edilmiş; ancak fiilen çekilmesi gerekli ceza süresi farklı olarak belirlenmiştir.

Ayrıca madde, koşullu salıverilmeye hak kazanılabilmesi için çekilmesi gerekli ceza süresinin hesabında tutukluluk süresinin de göz önüne alınacağını belirtmekte olduğu gibi, maddenin gerekçesinde de bu süreye göz altında geçirilen müddetin de dahil bulunduğu açıklanmıştır. Maddeye göre koşullu salıverilme mutlaka belirli bir süre cezanın çekilmiş olmasını gerektirmektedir. En az üç ay süre ile hürriyeti bağlayıcı cezayı çekmemiş bulunan hükümlü koşullu salıverilmeyecektir. Bunun dışında maddenin dördüncü ve izleyen fıkralarında getirilen önemli hükümler hakkında madde gerekçesinde gerekli açıklamalar yapılmıştır. Bu konuda asıl problem, koşullu salıverilmeyi, gerçekten koşullarına uygun olarak, her olayda bu hususu dikkatle yerine getirerek uygulamaktır. Fransız Ceza Usulü Kanununda Haziran 2000'de yapılan değişiklikler bu konuda bazı ölçüler getirmiş ve ilkeleri saptamıştır. Yeni 729 uncu maddeye göre, "Koşullu salıverilme, mahkûmların topluma yeniden kazandırılmalarını, uyum sağlamalarını ve tekerrürün önlenmesini hedefler. Bir veya birden çok hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilmiş bulunan kimse gerek özellikle meslekî bir etkinliğin yerine getirilmesinde, gerek bir eğitim görmek veya meslekî bir yetişkinlik kazanmak veya bir stajı geçirmek yahut geçici bir işi yerine getirmek, aile hayatına temelli olarak iştirak, bir tedaviye tâbi tutulmak zorunluluğunu kabul etmek, mağdurların zararını karşılamak hususundaki tutumu ile sosyal uyum yönünden ciddî çabalar gösteriyorsa koşullu salıverilmesine karar verilir."

Ağır para cezasına ilişkin 68 inci maddeye göre, ağır para cezasının genel sınırları üçyüzellimilyon liradan doksanmilyar liraya kadardır. Maddenin ikinci fıkrasıyla 647 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ve hâkimin her olayda para cezasını ne suretle takdir ve belirleyeceğini gösteren hükmü tamamlanmış ve suçlunun elde ettiği yararın ve suçun meydana getirdiği zararın ağırlık ve hafiflik derecesinin cezanın sosyal etkisinin, uyarma amacı ve buna benzer diğer hâllerin de, temel ceza belirlenirken göz önüne alınacağı açıklanmıştır. Hâkimin bütün diğer cezalarda, temel cezayı belirlerken göz önüne alması gerekli hususları belirten 79 uncu madde, elbette ki, para cezaları bakımından da geçerlidir. Ancak para cezalarını ihdas ederken, Tasarının kabul ettiği ilke yani bu cezanın esas itibarıyla yarar sağlama amacını güden suçlar karşılığı bir yaptırım olarak kabulü dolayısıyla bu maddeyle para cezalarının takdirinde göz önünde bulundurulacak esasların ayrıca vurgulanması uygun sayılmıştır.

69 uncu maddeye göre, hafif para cezasının genel sınırları yüzmilyon liradan onmilyar liraya kadardır. Bu para cezasına ait temel cezanın saptanmasında da 68 inci maddenin ikinci fıkrasında yer alan esaslara uyulacaktır.

70 nci madde, nispî para cezalarını tanımlamaktadır: Madde metnine göre kanunda aşağı sınırı gösterilen para cezaları da, tanıma uyuyorsa nispî para cezası olarak sayılacaktır. Tasarının 71 inci maddesi para cezalarının infazı hakkındaki esasları göstermektedir. Maddeyle hâkimin, para cezalarını takside bağlama yetkisine yürürlükteki hükümlere göre daha fazla esneklik getirilmiş ve başvuru üzerine takside ilişkin kararlarında değişiklik yapılabilmesi kabul edilmiştir. Ayrıca para cezasının ödenmemesi hâlinde kırkmilyon liranın bir gün hapse karşılık sayılacağı belirtilmiştir.

Tasarının 72 nci maddesiyle, kamu hizmetlerinden yasaklanmanın sadece fer'î bir ceza olduğu, mahkûmiyetin kanunî neticesi olarak hükmolunamayacağı ve en çok süresinin üç yıldan ibaret bulunacağı kabul edilmiş ve böylece suçlunun iyileştirilmesi ve yeniden sosyalleştirilmesi, topluma kazandırılması bakımlarından önemli bir yenilik gerçekleştirilmiştir.

73 üncü maddede yer alan "bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması" cezası bakımından da, aynı nedenlerle aynı esaslar belirtilmiştir. Bu cezanın süresi en çok iki yıldır. Maddeyle getirilen çok önemli bir yenilik, cezanın ancak suça vasıta kılınan meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması hakkında uygulanabileceğidir. Bu ceza meslek, sanat veya ticaretle ilgisi bulunmayan bir suç dolayısıyla hükmedilemeyecektir.

74 üncü maddede yer alan "işyerinin kapatılması" fer'î cezası ise, sadece belirli bir yerde sanat veya mesleğin icra edilemeyeceğine ilişkin bir yasağı kapsamaktadır.

75 inci maddede "sürücü belgesinin geri alınması" fer'î cezası yer almıştır.

76 ncı madde, fer'î cezaların ne zamandan itibaren infazına başlanacağını göstermektedir. Bu maddenin ikinci fıkrasında, erteleme ve özel af gibi nedenlerle aslî cezanın infaz edilememesi hâlinde, hükümde veya af işleminde fer'î cezaların infaz edileceği açıkça beyan edilmişse, kesinleştiği tarihten itibaren uygulanacağı belirtilmiş ve son fıkrada aslî cezanın ertelenmesi hâlinde işyerini kapatma cezasının da uygulanamayacağı açıklanmıştır.

77 nci maddenin birinci fıkrasında, kamu hizmetlerinden yasaklanma, ikinci fıkrada, bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezalarının hükmedilebilecekleri hâller gösterilmektedir. Memuriyet sıfatının suçun unsurunu veya ağırlatıcı nedenini oluşturduğu fiillerde hâkim, takdirine göre, fail hakkında verilecek cezaya ek olarak kamu hizmetlerinden yasaklanma cezasına da hükmedebilmesinin toplum savunması bakımından gerekli olduğunu saptayacak olursa, aslî ceza süresini geçmemek üzere bu cezaya hükmedebilecektir. Ancak ceza süresi hiç bir suretle hükmedilen aslî cezanın süresini aşamayacaktır. Kanunun cezayı ayrıca koymuş bulunduğu hâllerde bu maddedeki yetkinin ayrıca kullanılamayacağı doğaldır.

Maddenin ikinci fıkrasında, bir meslek veya sanat mensubu olmanın veya ticaretle meşgul bulunmanın suçun unsurunu veya ağırlatıcı nedenini oluşturduğu hâllerde, bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezasına üç günden iki yıla kadar bir süreyle, hâkimin takdirine göre, aslî cezaya ek olarak hükmedilebileceği ve fakat her hâlde sürenin aslî cezayı geçemeyeceği belirtilmiştir. Böylece her iki fer'î cezanın fail hakkında otomatik olarak uygulanmasının sakıncası, hâkime takdir hakkı verilmesi suretiyle giderilmiştir. Madde, Tasarının kabul etmiş bulunduğu suç ve ceza siyasetinin kovaladığı esas hedefi vurgulamış o

olmaktadır. Ancak toplum savunması zorunlu kılmışsa ehliyetsizliğe hükmedilebilecektir. Madde, bu şekliyle uygun bir bireyselleştirme aracı niteliğindedir.

Tasarının 78 inci maddesi müsadere ve yeni bir kurum olarak, suç nedeniyle mülkiyetin Devlete geçmesi fer'î cezalarını baştan başa yepyeni bir şekilde düzenlemiş bulunmaktadır. Gerekli ayrıntılara maddenin gerekçesinde yer verilmiştir.

Tasarının 81 inci maddesinde, hüküm kesinleşmeden önce gerçekleşen ve hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün hâller nedeni ile geçirilmiş sürelerin ceza mahkûmiyetinden indirileceği açıklanarak mahsup kuralına adil bir genişlik getirilmiştir. Mahkûmiyet para cezasına ilişkin ise, 64 üncü maddedeki eşdeğerlilik (muadelet) kuralına uyularak indirim yapılacaktır.

82 nci madde, cezanın ertelenmesini düzenlemektedir. Deneme süresi, hükmün verildiği tarihten başlayacaktır. Ayrıca deneme süresi içinde suç işlenmesi hâlinde, ertelemenin düşmesi kabul edilmekle beraber, hükmün kesinleşmesi koşulu aranmayacaktır. Cezası ertelenen mahkûm, deneme süresi içinde uygun bir denetimli serbestlik tedbirine tâbi tutulabilecektir. Hâkim bu hususu, suçlunun içinde bulunduğu koşullara göre saptayabilecektir.

Maddenin dokuzuncu fıkrasında denetimin niteliği ve maksadı ve bu dönemde hükümlüye ne gibi yükümlülüklerin konulabileceği açıklanmaktadır.

Tasarının Altıncı Bölümü "Dava ve Cezanın Ortadan Kaldırılması" başlığını taşımakta ve 83 ilâ 93 üncü maddelerde ölüm, af, dava zamanaşımı, durması, ceza zamanaşımı, fer'î cezalarda zamanaşımı, ceza zamanaşımının kesilmesi, zamanaşımının hesabı ve uygulanması, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete ve şahsî davaya bağlı suçlar, dava ve cezanın düşmesinin etkisi, önödeme konuları düzenlenmektedir. Bu konudaki önemli bir değişiklik, dava zamanaşımının kesilmesinin kaldırılmasıdır. Bunun yerine zamanaşımı sürelerinin daha uzun olarak saptanması uygun görülmüştür.

Tasarının Birinci Kitabının Dördüncü Kısmının Yedinci Bölümünde yer alan, 94 ilâ 99 uncu maddelerde Türk ceza mevzuatında reform niteliğinde bir yenilik gerçekleştirilmekte ve Anayasanın 38 inci maddesinde sözü edilen güvenlik tedbirlerine Tasarıda böylece ayrıntılı olarak yer verilmektedir:

Güvenlik tedbirleri, suçludaki tehlike hâliyle orantılı olarak hükmedilen veya hükmedilebilen ve esas itibarıyla sosyal savunma amacına yönelmiş bulunan bir yaptırım çeşididir. Bu tedbirler, suçluyu iyileştirme yoluyla sosyal yararı sağlama amacını güder. Ancak Tasarı, yukarıda açıklandığı üzere güvenlik tedbirlerinde de suçta ve cezada kanunîlik esasını uygulamaktadır. Bu nedenle Tasarının kabul ettiği sistemde, güvenlik tedbirleri ancak kanunun belirlediği veya hâkime yetki verdiği hâllerde uygulanacaktır. Böylece güvenlik tedbirlerinin hükmedilişlerinde yargı sistemi uygulanacaktır. Güvenlik tedbirleri failin bir suç işlediği yargı usulleriyle saptandıktan sonra uygulanabilecektir. Ancak güvenlik tedbirlerinin infazı da, cezalar gibi idarî niteliktedir. Bu nedenle, güvenlik tedbirlerinin esas nitelik, amaç ve sonuçlayacakları yoksunluk ve sağlayacakları olanaklar değişik maddelerde belirtilmektedir. Bu suretle kanunîlik esasına sadık kalınmakla birlikte, Tasarının 99 uncu maddesi, güvenlik tedbirlerinin infazında uygulanacak usul ve esasları Ceza ve Tedbirlerin İnfazı Hakkında Kanun ile özel tüzüğüne bırakmıştır.

Tasarı, 94 üncü maddesinde, güvenlik tedbirlerinin "hürriyeti bağlayıcı olanlar", "haklardan yoksunluğu gerektirenler" ve "önleyici kefalet" olmak üzere üçe ayırmış, böylece diğer bazı kanunların tutumundan farklı olarak, mameleke ilişkin güvenlik tedbirlerine yer vermemiştir. Maddenin değişik bentlerinde üç grup hâlindeki güvenlik tedbirleri gösterilmiştir.

Tasarı, güvenlik tedbirlerinin, esas itibarıyla, suçlular ve suçlar hakkında asıl cezaya ek olarak uygulanması sistemini kabul etmiş bulunmaktadır. Ancak 96 ncı maddenin ikinci fıkrasında da belirtildiği üzere, mahkûmiyet süresi iki yılı aşmayan bir hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilmiş suçlunun, kişilik özellikleri göz önüne alınarak cezasının aynı süreyle bir "eğitim-iş evinde veya tarım işletmesinde ıslah edilme" veya "denetimli serbestlik" tedbirlerinden birine çevrilmesine mahkemece karar verilebilecektir. Böylece, Anayasanın 38 inci maddesi çerçevesinde cezalar yerine, güvenlik tedbirlerine hükmedilebilmesi olanağı elde edilmiş olmaktadır.

94 ilâ 99 uncu maddeler, güvenlik tedbirlerini çeşitli yönlerden düzenlemiştir. Bu maddelerin gerekçelerinde ayrıntılı açıklamalar yapıldığından burada ayrıca söz konusu maddeler üzerinde durulması gerekli görülmemiştir.

Birinci Kitabın "Çocuk ve Küçüklere İlişkin Hükümler" başlığını taşıyan Beşinci Kısmı hakkında yukarıda gerekli açıklamalar yapılmıştır; asıl bilgiler için maddelerin gerekçelerine bakılmalıdır.

Tasarının İkinci Kitabı, özel hükümleri içermektedir. Bu Kitap içinde suçlar, ihlâl ettikleri hukukî yararın niteliğine göre, üç büyük ayrı kısım hâlinde toplanmış ve tasnif edilmişlerdir. Bilindiği üzere her suç, bir kısım hukukî yararları ihlâl eder veya belirli yararları korumak amacıyla meydana getirilir. Tasarı bu yararları üç büyük kısım hâlinde bir tasnife tâbi tutmaktadır: Başta kişilere ait yararlar gelir. İkinci olarak toplumun, üçüncü olarak da, toplumun en büyük örgütlenmesini oluşturan Devletin yararları söz konusu olur. Bu itibarla bir defa suçların üç ana bölüm hâlinde tasnif edilmesi uygun görülmüştür. Her ana bölüm içinde de yine esas karakteri kişilere, topluma ve Devlete yönelik olmakla birlikte ayrıca müstakil kategori oluşturan suçlar ayrı bölümler içine konulmuşlardır. Belirtilen esas çerçevesinde Özel Kısmın tasnifi şöyledir;

"Kişilere Karşı Suçlar" başlığını taşıyan Birinci Kısım, ihlâl edilen insan haklarının niteliğini göz önünde bulundurmak suretiyle on bölüme ayrılmıştır.

Birinci Bölüm: Jenosit ve İnsanlığa Karşı Suçlar

İkinci Bölüm: Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti

Üçüncü Bölüm: Hayata Karşı Suçlar

Dördüncü Bölüm: İşkence

Beşinci Bölüm: Beden Bütünlüğüne Karşı Suçlar

Altıncı Bölüm: Çocuk Düşürme ve Düşürtme Suçları

Yedinci Bölüm: Hürriyete Karşı Suçlar

Sekizinci Bölüm: Şerefe Karşı Suçlar

Dokuzuncu Bölüm: Hayatın Gizli Alanına ve Özel Hayata Karşı Suçlar

Onuncu Bölüm: Malvarlığına Karşı Suçlar

Onbirinci Bölüm: Müşterek Hükümler

İkinci Kitabın "Topluma Karşı Suçlar" başlığını taşıyan İkinci Kısmında şu bölümler yer almaktadır:

Birinci Bölüm: Genel Tehlike Yaratan Suçlar

İkinci Bölüm: Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar

Üçüncü Bölüm: Kamu Güvenine Karşı Suçlar

Dördüncü Bölüm: Kamu Düzenine Karşı Suçlar

Beşinci Bölüm: Ulaşım ve Haberleşme Araçlarına Karşı Suçlar

Altıncı Bölüm: Cinsel Bütünlüğe ve Edep Törelerine Karşı Suçlar

Yedinci Bölüm: Aileye Karşı Suçlar

Sekizinci Bölüm: Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar

Dokuzuncu Bölüm: Bilişim Alanında Suçlar

Onuncu Bölüm: Müşterek Hükümler

İkinci Kitabın "Millete, Devlete ve Kamusal Barışa Karşı Suçlar ve Son Hükümler" başlığını taşıyan Üçüncü Kısmında şu bölümler yer almıştır:

Birinci Bölüm: Devletin Ülkesine, Egemenliğine ve Birliğine Karşı Suçlar

İkinci Bölüm: Anayasa Düzenine ve Devlet Kuvvetlerine Karşı Suçlar

Üçüncü Bölüm: Millî Savunmaya Karşı Suçlar

Dördüncü Bölüm: Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk

Beşinci Bölüm: Kamu Hizmeti ve Görevlerine Karşı Suçlar

Altıncı Bölüm: Devletin Egemenlik Alametlerine, Organlarına ve Memurlarına Hakaret Suçları

Yedinci Bölüm: Adliyeye Karşı Suçlar

Sekizinci Bölüm: Yabancı Devletlerle Olan İlişkilere Karşı Suçlar

Dokuzuncu Bölüm: Memurlar Tarafından İşlenen Suçlar

Onuncu Bölüm: Müşterek Hükümler

Onbirinci Bölüm: Son Hükümler

Yukarıya aktarılan tasniften de anlaşılacağı üzere Tasarı, kişilere karşı suçlara özel hükümlerin başında yer vermiş bulunmakta ve böylece, insanı ve insan haklarını koruma ilkesine verdiği üstün değeri ifade etmek ve esasını oluşturan suç ve ceza politikasının temel hedefini bir kere daha vurgulamak istemektedir. Tasarının bu Kısmına "Jenosit ve İnsanlığa Karşı Suçlar", "Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti" bölümleri ile başlamış olması, Tasarının, insancıl değerleri vurguladığını gösteren anlamlı bir işaret sayılmalıdır.

Üç ayrı kısım içinde yer alan bölümlerin maddelerinde, korunmak istenen hukukî yarar göz önünde bulundurulmak suretiyle sıralama yapılmış ve böylece aynı hak ve yararı ihlâl eden suçlar aynı bir bölüm içerisinde toplanmıştır. Bilindiği gibi bazen aynı bir suç, birden çok yararı aynı zamanda ihlâl edebilir ve değişik yararları aynı zamanda koruma hedefini güdebilir. Bu gibi hâllerde, suça ilişkin değişik hak ve yararlar arasında galip olan, üstün sayılan yarara göre maddenin yeri saptanmıştır. Bu tasnif kanunun uygulanmasında, yorumda kolaylık sağlayacak ve hukukçu olmayanlar için ilgili hükümleri bulmak kolaylaşacaktır.

Tasnif yönünden uygulanan diğer bir esas da, aynı bir kısmın değişik bölümleri arasında ortak hükümlerin, her kısmın sonundaki "müşterek hükümler" başlığını taşıyan bölüme yerleştirilmiş olmasıdır. Aynı bir bölüm içinde yer alan değişik suçlar bakımından müşterek olan hükümler ise, o bölümün sonuna konulmuştur.

Tasarının özel hükümlerin tasnifi bakımından getirdiği diğer bir özellik de, kabahat derecesindeki suçlar için, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanundan farklı olarak, ayrı bir kısım tahsis edilmiş olmamasıdır. Kabahat derecesindeki suçlara da ihlâl eyledikleri veya korumak amacında bulundukları hukukî yarar göz önüne alınmak suretiyle ilgili bölüm içinde yer verilmiştir.

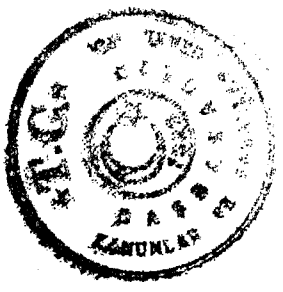
Bölümler içerisindeki suçlara ise şu esasa göre yer verilmiştir.

Suçlara, işlenişlerindeki yoğunluğa ve korunan hak ve yararın önemine göre bölüm içerisinde öncelik verilmektedir. Bu sıra çerçevesinde önce suçun basit şekli yer almakta, sonra nitelikli şekli gösterilmektedir. Bileşik suçlara ise, diğer suçlardan sonra yer verilmektedir. Suçlar, ilke olarak bölümler içerisinde böylece yer almakla birlikte, unsurlarının bir kısmı müşterek olan fiillerin karşılaştırmayı ve uygulamada kolaylığı sağlamak üzere, birbirini izlemesine de dikkat edilmiştir.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun esas sistemi itibarıyla her ihtimali ayrı ayrı göz önüne alarak bunlara göre cezayı ayrı ayrı tertipleyen, hâkimin takdir hakkına fazla yer vermeyen, vak'acı "casuistique" nitelikte bulunduğu bilinmektedir. Bu hâlin gerek bizdeki hukuk uygulamasının geleneksel özelliklerinden, gerek suçta kanunîlik ilkesinin çok abartılı şekilde anlaşılmasından kaynaklandığı ayrıca bilinmektedir. 1960'lardan sonra meydana getirilen çağdaş kanunlar, kanunîlik ilkesine tam sadık kalmakla birlikte, bu sistemden bir ölçüde ayrılmış ve değişik olasılıkları kapsayabilecek ibareleri içeren ve hâkime kanunu olaylara uydurabilecek derecede takdir hakkı sağlayan bir tutumu yansıtmışlardır. Tasarıda, bu iki akım arasında ortalama bir yolun tercihi uygun sayılmıştır. Böylece yürürlükteki Kanunun abartılı "casuistique" karakteri, Tasarıda yer almış değildir ve fakat suçta kanunîlik ilkesini zedeleyebilecek derecede metinlere genişlik verilmesi de uygun sayılmamıştır.

Tasarının Özel Kısmında yer alan suçları belirleyen maddelerine ilişkin gerekçeler ayrıntılı olarak kaleme alınmış ve metinle birlikte sunulmuştur. Bu nedenle, Genel Gerekçede uygulanan suç ve ceza siyaseti bakımından, gerekli sayılan yukarıdaki açıklamalarla yetinilmesi ve maddeler hakkındaki gerekçelere tümüyle yollamada bulunulması uygun sayılmıştır.

1960'lardan sonra insan haklarına ve demokrasi ilkeleri ile uyumlu ceza hükümleri getirme akımına Tasarıda özellikle yer verilmiş ve bununla orantılı olarak yeni hükümler metinde yer almıştır. Bunların gerekçeleri her madde bakımından ayrı ayrı sunulmuştur.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1- Anayasanın 38 inci maddesinde yer alan "suçta ve cezada kanunîlik", çağdaş kamu hukukunun, insan haklarını güvence altında bulunduran temel ilkelerinden birini oluşturur. Bu ilke günümüzde Türkiye tarafından onanmış bulunan milletlerarası sözleşmelerde de ifade edilmiş bulunuyor. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve bazı Avrupa Anayasa Mahkemesi kararlarında ilkenin içeriğini belirten açıklamalara da yer verilmektedir: Suçun unsurlarının, kanun metinlerinde müphem değil ve fakat açık seçik sözcüklerle, duraksamalara neden olmayacak biçimde gösterilmesi, hangi ihlâllere suç olarak kanunlarda yer verilebileceği gibi.

İlkenin 1 inci maddede tekrarlanması, Tasarının temel insan haklarına gösterdiği saygının bir simgesi olarak uygun sayılmıştır.

Yine, çağdaş ceza hukukunda önemli bir yer işgal eden ve Anayasada ifadesini bulan güvenlik tedbirleri, Tasarıda benimsenmiş ve bunlarda da kanunîlik ilkesinin geçerli olacağı metinde açıkça belirtilmiştir.

Ülkemizde yıllardan beri yerleşmiş ve çeşitli kanunlarda da uygulama yeri bulmuş olan cürüm ve kabahat ayırımı bu Tasarıda da korunmuştur.

Madde 2- Kanunu bilmemenin mazeret sayılamayacağı, aslında ceza sorumluluğuna ve isnat yeteneğine ilişkin bir konu olmayıp kanunun bağlayıcılığı ilkesi ile ilgili bulunduğundan, söz konusu esasa Tasarının 2 nci maddesinde yer verilmesi uygun sayılmıştır. Kanunu bilmemenin mazeret sayılmaması ilkesi ile ceza hukukunda kasta dayalı sübjektif sorumluluk ilkesi arasında çelişki bulunduğunu ve uygulamada çıkabilecek problemlerin çözümünü kast kavramına bırakarak artık böyle bir hükme kanunda yer verilmemesini öne süren yazar ve hatta kanunlar vardır. Ancak söz konusu ilkenin Ülkemizdeki uygulamada şimdiye kadar fazla bir güçlük çıkarmadığı, öteden beri Yargıtay kararlarında kast ilkesine yollama yapılarak, doktrin ve yabancı kanunlarda belirtilen eğilimi karşılayan kararların verildiği ve uygulamaların yapıldığı, kaldırılmasının ise duraksamalara ve uygulama zorluklarına neden olabileceği düşünüldüğünden ilke olarak muhafazasının daha yerinde olacağı düşünülmüştür. Metinde geçen "kanun" deyimi usulü üzere yayınlanmış ve ihlâli ceza uygulamasını gerektiren düzenleyici işlemleri de kapsar.

Madde 3- Madde, Türk Ceza Kanunu ile özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlar arasındaki ilişkiyi düzenlemektedir.

Maddenin kabul ettiği sisteme göre Kanunda var olan hükümler çerçevesinde, özel kanunda veya ceza içeren kanunda ayrıca hüküm bulunduğunda, Türk Ceza Kanununda benimsenen esasları tekrarlasın veya buna aykırı olsun o hüküm uygulanacaktır. Böylece, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda yer almış olup, sadece Ceza Kanununa aykırı hükümlerin uygulanacağını belirten esas genişletilmiştir.

Madde 4- Bu maddede, Tasarının değişik maddelerinde geçen bazı kavramlar tanımlanmaktadır. Tasarıda yer alan kavramlardan önemlileri ve sık karşılaşılanları bu maddede yer almıştır.

Böyle bir maddeye Tasarıda yer verilmesinin amacı, tekrarlardan kaçınmak, önemli kavramlara açıklık getirmek ve kanunun uygulanmasını ve yorumunu kolaylaştırmaktır; bu maksatla bazen varsayımlar da meydana getirilmektedir.

Tasarı, maddedeki tanımları yaparken, belirli varsayımlar kabul etmiştir. Bu bakımdan maddede yer alan tanımları, Tasarının kabul ettiği varsayımlar çerçevesinde değerlendirmek gerekir.

Bu maddede yer alan tanımlar, sadece Kanunun uygulanmasında kolaylık sağlamak üzere tertiplenmiş metinler olarak algılanmalıdır. Bu itibarla tanımlar üzerinde ayrıca açıklamalar yapılması gerekli olmamakla birlikte; her türlü duraksamayı gidermek için aşağıda bazı kavramlara değinilmiştir:

Tasarı, tekerrürün bir türünü oluşturan özel tekerrür hâllerini kaldırmıştır. Bununla beraber "aynı türden suç" kavramı bu maddede tanımlanmıştır. Örneğin suçla korunan ve ihlâl edilen yarar göz önüne alınarak, 4 üncü maddenin (A) fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde sayılan suçlar aynı türden suç olarak kabul edilmiştir. Aynı türden suç kavramı sadece tekerrür bakımından değil ve fakat örneğin "itiyadi suç" gibi diğer ceza hukuku kavramları bakımından da önemlidir.

Örgüt kavramı Tasarının değişik maddelerinde bazen müstakil suç, bazen suçun kurucu unsuru veya ağırlaştırıcı nedeni olarak yer almaktadır. Örgüt, aslında birden fazla kişiler arasında bir anlaşmadır. Ceza hukukunda eylemsiz anlaşma bazı hâllerde bir tehlike suçu olarak yer almaktadır; aslında sadece anlaşma suç oluşturmaz. Bu nedenle örgüte müstakil suç veya ağırlaştırıcı neden olarak kanunda yer verildiğinde, anlaşmanın saptanması gereklidir. Ayrıca iştirak hâli ile örgütün de birbirine karıştırılmaması gereklidir. Bu nedenle tanımda "yapılanma" ve "birleşmenin dıştan gözlemi yapılabilecek biçimde oluşturulması" gereklerine yer verilmiştir.

Kişinin vatandaşlığının belirlenmesinde 11/2/1964 tarihli ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun esas alınacağını belirten tanım, ceza uygulaması itibarıyla önemli olan hususu belirlemektedir. Böylece suçu işlediği sırada Türk vatandaşı iken sonradan uyruğunu değiştiren kişi suçun unsuru veya kovuşturma koşulu bakımından Türk sayılacağı gibi, suçu işlediği sırada Türk uyruğuna girmiş olan kişi de Türk vatandaşı sayılacaktır. Çifte uyruğu olanlar da, Türk vatandaşı sayılacaklardır.

"Yargı görevi yapan" deyiminin, bu Kanunun uygulanmasında, yani suçun unsurunu veya ağırlaştırıcı nedeni veya mağdurunu oluşturduğu hâllerde savcıları da kapsayacağını açıklayan Tasarı, bu suretle savcıları da ceza hukuku uygulaması bakımından hâkimler hakkındaki hükümlere tâbi kılmak istemektedir. Maddede suç unsuru, ağırlaştırıcı veya hafifletici neden olarak bu deyimin yer aldığı hâllerde, böylece savcılar da deyimin kapsamı içinde kalmış olacaklardır. Dikkat edilmelidir ki, burada hukukî ve bilimsel bakımdan "yargı görevi"nin tarifini yapmak söz konusu olmayıp amaç, gereken yerlerde savcıları da belirli hükümlerin kapsamı içine almaktır.

Bütün görsel ve işitsel iletişim araçları "basın ve yayın yolu ile" deyiminin kapsamı içinde bulunmaktadır. Buna internet de dahildir. Dolayısıyla internet marifetiyle işlenen suçlarda da Türk Ceza Kanunu hükümleri uygulanacaktır.

Maddede yer alan ve Kanun ve uygulamalarda anlamı duraksamasız belirtilmiş bulunan diğer hususlarda, ayrıca açıklama yapılması gereksiz sayılmıştır.

Madde 5- Madde, kanunun zaman açısından uygulanmasına ilişkindir. Lehe olan kanunun uygulanacağı kuralı muhafaza edilmiştir. Yürürlükteki usul hükümleri, kesinleşmiş hükümler hakkında lehe olan yeni kanunun nasıl uygulanacağını göstermek bakımından [redacted] gerekli görülmüştür. İkiden çok kanunun değişmesi hâlinde bunlardan hangisi daha lehte ise onun uygulanacağını belirtmek maksadıyla maddenin ikinci fıkrası kaleme alınmıştır.

Maddenin üçüncü fıkrasında güvenlik tedbirleri hakkında, infaz usul ve uygulamaları yönünden hüküm zamanında yürürlükte olan hükümlerin geçerli olacağı belirtilmiş ve böylece, tedbirlerin "iyileştirme" işlevi vurgulanmıştır.

Süreli ve geçici kanunların bu madde kapsamı içinde olmamasının, adalet, sosyal yarar ve kanunun etkinliği gereği bulunduğu kabul edildiğinden, son fıkraya metinde yer verilmiş ve böylece süreli ve geçici kanunların etkinliğinin ve adaletin sağlanması istenilmiştir.

Bilindiği gibi bir kısım ceza kanunları, olağanüstü hâlleri ve geçici durumları karşılamak amacıyla ve dolayısıyla nitelikleri yönünden geçici olarak veya kanun metninde açıkça belirtilen süre kadar yürürlükte kalmak üzere meydana getirilirler. Bu tür kanunların, nitelikleri gereği, yürürlükte bulundukları süre içinde işlenmiş bütün suçlar hakkında uygulanmaları zorunludur. Aksi takdirde söz konusu kanunların caydırıcı etkileri kalmaz veya azalır. Oysa, çeşitli nedenlerle suçların failleri ele geçirilememekte ve örneğin iştirak hâlinde işlenen bir suçta kaçan fail, kanunun uygulama süresi geçtiğinde hiçbir yaptırım ile karşılaşmamaktadır. Bu nedenle maddenin son fıkrasıyla, bu maddenin geçici ve süreli kanunlar hakkında uygulanmayacağı hükmü getirilmiştir. Zamanaşımı hükümleri ise, elbette ki, bu suçlar bakımından da geçerlidir.

Madde 6- Mülkîlik ilkesinden ve ceza kanunlarının millî egemenliğin bir sonucu oldukları kuralından hareketle, Türkiye'de işlenen suçlar hakkında sanığın ve mağdurun uyruklarına bakılmaksızın Türk Ceza Kanununun uygulanacağı maddede açıkca belirtilmiştir.

Ayrıca Türk Ceza Kanununun uygulanması bakımından Türk Ülkesinin anlamı açıklanmış ve Türk kara ve hava sahaları ile karasularında işlenen suçların Türkiye'de işlenmiş sayılacakları belirtilmiştir. Karasularının anlamı buna ilişkin Kanuna göre belirlenecektir.

Bundan başka açık denizlerde ve bu denizlerin üzerindeki hava sahasında her çeşit Türk deniz ve hava araçlarında veya bu araçlarla işlenen suçlarla, askerî deniz ve hava araçlarına özgü olmak kaydıyla, yabancı karasularında veya hava sahalarında işlenen suçların Türkiye'de işlenmiş sayılacakları maddede belirtilmiştir.

1 ilâ 10 Mart 1988 tarihlerinde Roma'da toplanan "Denizde Seyrüsefer Güvenliğine Karşı İşlenen Yasa Dışı Eylemlerin Önlenmesi Hususundaki Konferans" sonunda Ülkemizin "Deniz Seyrüsefer Güvenliğine Karşı İşlenen Yasa Dışı Eylemlerin Önlenmesi" ve "Kıta Sahanlığındaki Sabit Platformların Güvenliğine Karşı İşlenen Kanuna Aykırı Eylemlerin Önlenmesi"ne ilişkin protokolü imzalamış bulunması nedeniyle Türkiye'nin kıta sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgesinde tesis edilmiş sabit platformlarda veya bunlara karşı işlenen suçların da Türk ülkesinde işlenmiş suç sayılacağına dair olan (d) bendi kaleme alınmıştır.

Madde 7- Türkiye'de suç işleyen kişi, çeşitli nedenlerle yurt dışında yargılanmış ve hakkında hüküm kurulmuş olabilir ve bu takdirde mülkîlik sistemi Türkiye'de yeniden yargılama yapılmasını gerektirebilir. Ayrıca, Türkiye'de işlenen suç Türkiye'nin huzur ve sükununu bozmuş olacağından, başka herhangi bir koşul aranmaksızın yani suçun gerektirdiği

cezanın ağırlığına veya türüne yahut mağdurun uyruğuna bakılmaksızın Türkiye'de yargılanması bu huzur ve sükunun yeniden kurulması açısından da gereklidir. Yabancı memlekette kurulmuş hükmün niteliği yani mahkûmiyet veya beraat kararlarından birinin verilmiş bulunması, Türkiye'de yeniden yargılama yapılmasına engel değildir. Ancak, verilen hüküm mahkûmiyet şeklinde olup da verilen ceza kısmen veya tamamen yabancı memlekette infaz edilmiş veya hürriyeti bağlayıcı bir tedbir uygulanmışsa, bunun Türkiye'de verilecek ceza ve tedbirden ne suretle mahsup edileceği 14 üncü maddede gösterilmiştir.

Sanığın yabancı olması hâlinde Türkiye'de yeniden yapılacak yargılama, Adalet Bakanının istemine bağlı olacaktır. Böylece Cumhuriyet savcılığınca re'sen kamu davası açılmasından dolayı uluslararası alanda doğabilecek sakıncaların giderilmesi öngörülmüştür. Kaldı ki, bu gibi hâllerde yabancı ülkede kurulmuş hüküm Türk kamu düzenine aykırı olmadığında, Türkiye'de yeniden yargılama yapılması bir yarar da sağlamayabilir. Bir yararın bulunup bulunmadığı şüphesiz Adalet Bakanı tarafından takdir edilebilir. Ancak, burada Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşme hükümleri saklı olacaktır.

Madde 8- Maddeyle, yabancı ülkede Türkiye namına memuriyet veya görev yapan kişilerin, yabancı memlekette bu memuriyet ve görevlerinden dolayı bir suç işlemeleri hâlinde Türkiye'de yargılanacakları belirtilmiştir. Bu gibi memur ve görevliler hakkında yabancı ülkede yargılama yapılmış ve hüküm kurulmuş olması Türkiye'de suçun türüne, cezanın ağırlığına, suçtan zarar görenin uyruğuna ilişkin başkaca bir koşul aranmaksızın yeniden yargılama yapılmasına engel değildir. 14 üncü maddedeki mahsup işlemlerinin uygulanacağı hususunda şüphe yoktur. Memuriyet veya görevin sürekli veya geçici olması, Devlet veya herhangi bir kamu kuruluşu adına yapılmış bulunması arasında fark yoktur.

Madde 9- Yabancı ülkede hakkında hüküm verilmiş olan Türk'ün Türkiye'de aynı suçtan dolayı yeniden yargılanmaması "non bis in idem" ilkesi gereğidir.

Ancak, yabancı ülkede yargılanıp da hakkında hüküm kurulmuş olan Türk'ün aynı suçtan dolayı Türkiye'de yeniden yargılanamayacağına dair görüşler ağırlık kazanmakla birlikte, zaman zaman bu husus hukukî tartışmalara konu olmuş ve tekrar yargılamanın olanaklı bulunduğunu belirten kararlara da rastlanmıştır. Bu itibarla, uygulamada ahenk sağlanması ve herhangi bir duraksamaya yer kalmaması için konuya Tasarı ile açıklık getirilmesinde yarar bulunacağı düşünülmüştür. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun mehazının 7 nci maddesinde de "sanık yabancı memlekette yargılanıp da kesin olarak beraat eylediği veya mahkûm olduğu takdirde, cezasını çekmiş veya mahkûmiyet ortadan kalkmış ise 5 ve 6 ncı maddelerde açıklanan hâllerde davaya bakılmaz" denilmiştir. 765 sayılı Kanunun 7 nci maddesinde 6 ncı maddedeki hâli de içerecek şekilde, yeniden yargılama hususuna yer verildiği ve bu suretle mehazdan ayrılındığı hâlde 5 inci madde kapsamına giren hususlar 7 nci maddede öngörülmemiş idi. Bu tarzda bir düzenlemenin, 5 inci madde kapsamına giren hâllerde Adalet Bakanının istemi aranmadan re'sen kovuşturma yapılması arzusundan kaynaklandığı şeklindeki görüşlere de rastlanmakla birlikte, yeniden yargılama yapılamayacağı hususundaki yargısal ve bilimsel içtihatlar ağırlık kazanmıştı. Madde düzenlenirken bu gelişmeler de göz önünde bulundurulmuş ve yabancı memlekette hüküm verilmemiş olması koşulu konularak konuya açıklık getirilmiştir.

Maddeye göre suç işleyen Türk hakkında da fiilin yabancı kanuna göre de suç olması ve kovuşturulabilmek koşulunun varlığı araştırılacaktır.

Madde 10- Maddeyle, bir yabancının yabancı ülkede işlediği bazı suçlardan dolayı Türkiye'de ne gibi koşullarla yargılanabileceğine ilişkin hükümler getirilmiştir.

Maddede, yabancının yabancı ülkede işlediği suç bakımından iki durumu birbirinden ayırarak ayrı esaslara bağlanmıştır: Yabancı, 11 inci maddede yazılı cürümler dışında Türk kanunlarına göre aşağı sınırı bir yıldan az olmayan hürriyeti bağlayıcı bir cezayı gerektiren bir cürmü, yabancı memlekette Türkiye'nin zararına işlediği takdirde yabancı ülkede bu suçtan dolayı hakkında hüküm verilmiş olsa da Adalet Bakanının istemi ile yargılanacak ve Türk kanunları gereğince ceza görecektir. Fiil, bir Türk'ün zararına işlendiği takdirde Türkiye'de yargılama yapılması, mağdurun şikâyetine ve yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması koşuluna bağlanmıştır. 14 üncü madde hükmü saklıdır.

Yabancının, yabancı ülkede bir yabancıya karşı suç işlemesi hâlinde ise Türkiye'de yargılanması, fiilin cezasının aşağı sınırının üç yıldan az olmayan hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektirmesi ve suçluların geri verilmesi işleminin gerçekleştirilmemesi koşullarına bağlı tutulmuştur. Böylece yabancı ülkede yabancıya karşı suç işlemiş bulunan yabancının Türkiye'de yargılanması, işlenen suçun daha vahim olması koşuluna bağlanmıştır.

Madde 11- Maddeyle, "gerçekçilik ilkesi" düzenlenmiştir: Bazı suçların ulaştığı boyutlar, zaman zaman devletleri bu suçların kovuşturulması bakımından ortak bir tavır almaya zorlamaktadır. Yapılan anlaşmalarda, karşılıklılık koşulu ile bu tür suçların soruşturulması ve kovuşturulması bakımından alınması gereken tedbirler belirtilmekte, gerektiğinde yasal düzenlemelere gidilmesi hususuna da yer verilmektedir: Örneğin 7/4/1975 tarihli ve 1883 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunmuş "Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanun Dışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşmenin" 1 inci maddesinde, "kanuna aykırı ve kasıtlı olarak, uçuş hâlindeki bir uçakta bulunan şahsa karşı uçağın emniyetini tehlikeye düşürmesi muhtemel bir şiddet hareketinde bulunmak, servisteki bir uçağı tahrip etmek, uçamayacak şekilde hasara uğratmak, uçuş emniyetini tehlikeye düşürmek eylemleriyle bunlara teşebbüs ve iştirak hâllerinin suç sayılacağı açıklandıktan sonra, 3 üncü maddede, her akit devletin 1 inci maddede belirtilen suçları ağır cezalarla karşılanacak suçlar hâline getirmeyi taahhüt etmesi" öngörülmüş, 7 nci maddede de "sanığın ülkesinde yakalandığı akit devlet eğer onu iade etmezse herhangi bir istisna tanımadan ve suç kendi ülkesinde işlenmiş olsun veya olmasın, ceza kovuşturması yapılması maksadıyla olayı yetkili makamlarına intikal ettirmek zorunda kalacağı ve bu makamların kararlarını, o devletin hukukuna göre ciddî nitelikteki herhangi bir adi suç için öngörülen usuller uyarınca verecekleri"ne işaret edilmiştir.

"Uçakların Kanun Dışı Yollarla Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Hakkındaki Sözleşme" (31 Mart 1973 tarihli ve 14493 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak 17 Mayıs 1973 tarihinde yürürlüğe giren La Haye Sözleşmesi) bu konuda açık hükümler getirmiş olup, 1 inci maddede "uçuş hâlindeki bir uçakta bulunan herhangi bir şahıs kanun dışı olarak zorla veya tehditle veya diğer herhangi bir korkutma yoluyla uçağa el koyar veya uçağın kontrolünü ele geçirirse veya böyle bir harekete teşebbüs ederse veya böyle bir hareketi yapan ve buna teşebbüs eden şahısla suç ortağı olursa suç işlemiş sayılır. Bu hareket bundan böyle suç olarak tanımlanacaktır." denilmiş, Sözleşmenin 2 nci maddesinde ise, "her akit devletin suçu şiddetli cezalarla karşılamayı taahhüt ettiği" açıklanmıştır.

8/12/1975 tarihli ve 15436 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan "Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Bazı Eylemlere İlişkin Tokyo Sözleşmesinde"de bu doğrultuda hükümler mevcuttur.

Bu itibarla, ulusal ve uluslararası hava ulaşımını tehlikeye düşüren ve terör unsuru hâline gelen uçak kaçırma ve tahrip eylemlerine ilişkin bulunan hükümler madde kapsamına alınmıştır.

Maddenin birinci fıkrasında, hangi suçlardan dolayı re'sen soruşturma ve kovuşturma yapılacağı teker teker maddeleri gösterilmek suretiyle açıklanmış, üçüncü fıkrada ise bunun istisnaları gösterilmiştir. Ayrıca, aynı hüküm yabancı memlekette işlenen fuhşa teşvik, uyuşturucu madde imal, ticaret ve kullanılması suçlarında da benimsenmiştir.

Bu suçlarda 18 inci maddenin uygulanmaması, fiillerin vahameti nedeniyle daha etkin bir caydırıcılık sağlamak içindir. 14 üncü madde hükmü ise elbette ki, uygulanacaktır.

Madde 12- 9 ve 10 uncu maddelerde suçun hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektirmesi bir soruşturma koşulu olarak gösterilmiştir. Hapis ve para cezasından birinin uygulanması hâkimin takdirine bağlı bulunan seçimlik cezalı fiiller, genellikle vehamet arzetmeyen suçlardan olduklarından, yabancı ülkede işlenmeleri hâlinde soruşturma veya kovuşturma koşulunun gerçekleşmemiş sayılacağı maddede belirtilmiştir.

Madde 13- Ceza miktarının soruşturma koşulunu oluşturduğu hâllerde, cürmün ilgili olduğu kanun maddesindeki cezaya mı, yoksa iddia çerçevesinde kanunî ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenler de göz önüne alınmak suretiyle bulunacak olan cezaya mı itibar edileceği hususuna açıklık getirilmesinde uygulama bakımından yarar bulunduğu saptanmış ve bu gibi hâllerde, soruşturma aşamasında ileri sürülen kanunî ağırlaştırıcı nedenlerin aşağı sınırı ile kanunî hafifletici nedenlerin yukarı sınırı göz önüne alınmak suretiyle soruşturmaya esas oluşturacak cezanın hesaplanacağı belirtilmiştir.

Madde 14- Maddede, suç nerede işlenmiş olursa olsun, yabancı ülkede gözaltında, tutuklulukta veya hükümlülükte geçen sürelerin aynı suçtan dolayı Türkiye'de yapılacak yargılama sonunda verilecek cezadan indirilmesi öngörülmüş, böylece adalet esaslarına uyulması sağlanmıştır.

Madde 15- Madde, yabancı ülkede Türkiye aleyhine yabancının 11 inci maddede belirtilen suçlar dışında suç işlemesi hâlini öngörmektedir. Kabul edilen ilke, yabancı ülkede mahkûm edilen veya ne nedenle olursa olsun beraat ettirilen veya dava veya cezası düşürülen kişi hakkında Adalet Bakanı istemde bulunduğunda Türkiye'de yeniden yargılama yapılmasıdır. Oysa 11 inci maddede yazılı belirli suçlardan dolayı re'sen soruşturma ve kovuşturma açılacaktır.

Yargılama sonunda, hakkında yabancı memlekette hükmolunan ceza, Türkiye'de verilmesi gereken cezadan az ise noksan tamamlattırılacaktır. Birinci fıkrada gösterilen nedenlerle düşme veya beraat kararı verilmiş ya da suç kovuşturulabilir olmaktan çıkmış ise bunların Türk kanunlarına uygun olup olmadığı araştırılacak, değilse Türk kanununa göre cezaya hükmedilecektir.

Türkiye aleyhine işlenen suçlarda 18 inci madde uygulanmamakla beraber 14 üncü madde hükmü saklıdır.

Madde 16- 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 8 inci maddesinde de yer almış bulunan bu hüküm, bazı kelime değişiklikleriyle Tasarıya aktarılmıştır.

Maddeye göre, yabancı ülkede verilen mahkûmiyet hükmünün içerdiği hak yoksunluklarının Türkiye'de de geçerli olması aşağıdaki koşul ve kurallara bağlanmıştır:

- Yabancı ülkede verilen hüküm bazı hak yoksunluklarını içerecektir.

- Bu yoksunluklar, işlenen suç itibarıyla Türk kanununa göre de aynı yoksunlukları gerektirecektir.

- Cumhuriyet savcısının istemi üzerine mahkeme, bunların Türkiye'de de geçerli olmasına, takdirine göre karar verebilecektir.

Ancak hükümlü, mahkemece henüz bu hususta bir işlem yapılmasından önce, hükmün hak yoksunluğuna ilişkin kısmının Türk mahkemelerince yeniden incelenmesini isteyebilecektir.

Madde 17- Maddeyle, yabancı ülkede işlenen siyasal suçların Türkiye'de tâbi olacağı rejim ile geri verme hukukuna ilişkin temel ilkeler düzenlenmiştir. Bu açıdan yabancı ülkede işlenen siyasal suç Türkiye'ye karşı işlenmiş ise failin uyruğu ne olursa olsun Türkiye'de yargılanması öngörülmüştür. Şüphesizdir ki, aynı fiilden dolayı suçun işlendiği ülkede infaz edilmiş olan ceza ile gözaltında ve tutuklulukta geçen süreler Türkiye'de verilecek cezadan mahsup edilecektir.

Buna karşılık suçun Türkiye'ye karşı olmaması hâlinde, Türkiye'de hem yargılama yapılmaması ve hem de yabancı olan failin geri verilmemesi esası kabul edilmiştir. Böylece suçun siyasal olması nedeniyle geri verilme istemi reddedilen kişinin Türkiye'de yargılanması gibi çelişkili bir durumun ortaya çıkması önlenmiştir. Zira, siyasal veya askerî suçtan dolayı bir kimsenin yabancı ülkeye geri verilmemesinin esas nedeni, o ülkenin içişlerine karışmamak ve o ülkede geçerli rejim hakkında bir değer hükmü vermemektir. Oysa, geri verilmeyen suçlu, Türkiye'de suçtan dolayı yargılanacak olursa yabancı ülkenin içişlerine esaslı surette müdahale edilmiş olacaktır. Anayasa hükmü gereği suçunun niteliği ne olursa olsun Türk vatandaşının geri verilmesi esasen söz konusu olamaz.

Böyle bir suç failini Türkiye'nin, sığınma hakkı konusundaki taahhütlerine sadık kalmak koşulu ile sınır dışı edebilmesi olanağı da vardır.

Bunun yanında, askerî suçlardan dolayı geri verme konusu, siyasal suçlar hakkında benimsenen sisteme bağlanmıştır.

Maddede geri vermenin siyasal ve ona bağlı suçlarda cereyan etmeyeceği belirtilmiş, böylece, hükmün tam siyasal suçlara özgü bulunmadığı belirtilmiştir. Şüphesizdir ki, Türkiye'nin taraf olduğu anlaşmalar ve uluslararası ceza hukukunda kabul edilmiş olan ilkeler uyarınca siyasal maksatla işlenmiş olsalar da, siyasal suç niteliğinde sayılmayan suçlardan dolayı iadenin cereyan etmeyeceği hâllerde Türkiye'de yargılama yapılması olanaklıdır.

Maddede, geri verme usulü konusunda karma sistem (idarî-yargısal) benimsenmiş önce mahkemece sonra da Bakanlar Kurulunca geri verme isteminin görüşülmesi kabul edilmiştir. Geri verme istemi üzerine işe el koyacak mahkeme, iadesi istenen kişinin bulunduğu yer asliye ceza mahkemesidir. Bu mahkeme, sadece failin uyruğunu, suçunun niteliğini ve cezasının miktarını inceleyecektir. Bu inceleme sonucunda mahkeme geri verme istemini reddedecek olursa, Bakanlar Kurulu bununla bağlıdır. Buna karşılık, mahkeme geri verilmesi istenen kişinin gerek uyruğu gerek isnat edilen suçun niteliği bakımlarından geri verilmesine engel bir durum bulunmadığına karar verecek olursa Bakanlar Kurulu bu kararla

bağlı olmayıp, siyasal, adlî ve diğer mülahazaları göz önünde tutarak geri verme istemini kabul etmeyebilecektir. Mahkemenin her iki hâlde de vereceği karara karşı temyiz yolu kabul edilerek hukukî denetleme olanağı sağlanmıştır. Ancak geri verme gibi sür'atle sonuçlandırılması gereken bir kurumun maksadını karşılayabilmesi için, temyiz incelemesinin öncelikle yapılması gerekecektir.

Suçluların geri verilmesine ilişkin olan bu madde hükmünün, geri verme işlemlerinin ortaya çıkardığı çeşitli meseleleri çözmek hususunda yeterli olmadığı ve esasa ve usule ilişkin hususları içeren ayrı bir kanunun yapılması gerektiği şüphesizdir. Nitekim Batı ülkeleri iade konusunu ayrı özel kanunlarla düzenlemektedirler. Kaldı ki, Türkiye'nin taraf olduğu ikili veya uluslararası sözleşmelerde de geri vermeye ilişkin hükümler vardır. Maddenin son fıkrası bu hususa işaret etmektedir.

Madde 18- Madde, Türkiye dışında işlenip de ülkede soruşturulması ve kovuşturulması olanaklı suçlarda ne suretle ceza verileceğini gösteren istisna niteliğinde bir hükmü içermektedir. İzlenen amaçlardan en önemlisi, yabancı ülkelerde iştirak hâlinde işlenmiş bulunan suçlar nedeniyle, Türkiye'de yapılan yargılamalarda adaleti sağlamaktır. Gerçekten iştirak hâlinde işlenmiş suçlarda, şeriklerden bir kısmının yabancı ülkede diğer bir kısmının ise Türkiye'de yargılanmaları hâllerinde, yabancı kanunun suçtan dolayı ağırlıkları itibarıyla Türk kanununa göre farklı ve hafif cezaları içermesi durumunda, Türkiye'de yargılanan, aynı suç nedeniyle, yabancı ülkede yargılanana göre daha ağır cezalara mahkûm edilebilecektir. Böyle bir uygulamaya Yargıtay'ın çeşitli kararlarında değinilmiş ve fail hakkında lehte olan kanunun uygulanması gerektiği vurgulanmıştı. 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısı, Yargıtay'ın kararlarından esinlenerek, 9 uncu maddenin son fıkrasına, böyle hüküm kurulmasına olanak veren bir hükmü yerleştirmişti. Bu hüküm 1991 yılında Tasarıdan alınarak 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna 10a maddesi olarak eklenmiştir.

10a maddesinin Tasarıya sokulması sırasında gerekli tartışmalar yapılarak metne bu maddedeki şekil verilmiştir. Buna göre yurt dışında işlenmiş ve fakat failinin Türkiye'de kovuşturulması gereken suçlarda, geçen dönemlerde uygulamada karşı karşıya kalınan zorluk ve duraksamalar göz önüne alınmış ve ilke olarak suçun işlendiği ülke kanunu ile Türk kanunundan hangisi sanık lehine sonuç verecek ise esasta o kanuna göre ceza verilmesi kabul edilmekle beraber, uygulama aşağıdaki koşullara bağlanmıştır:

1. Yurt dışında işlenen suçun Türkiye aleyhine bir fiil oluşturmaması temel koşuldur. O hâlde terör gibi suçlarda bu madde uygulanmayacağı gibi Tasarının 8 ve 11 inci maddelerinin birinci fıkralarında belirtilen suçlar hakkında da uygulanmayacaktır.

2. Başta suçun işlendiği ülke kanunu ile Türk kanunundan hangisinin uygulamada sanık lehine sonuç vereceği ve o kanun gözetilerek saptama yapılırken aşağıdaki biçimde hareket edilecektir:

a) Türk kanununa göre verilecek ceza türü saptanır: Türk kanunu lehte ise veya Türk kanununa göre verilebilecek sonuç ceza yabancı kanun uyarınca verilebilecek cezanın alt ve üst sınırlarını aşmayacak ise Türk kanunu uygulanır.

b) Yabancı ülke kanunu lehe ise o zaman yabancı kanun uyarınca verilebilecek, Türk Ceza Kanununda var olan cezaya en yakın ceza esas alınır ve buna göre uygulama yapılır.

3. Herhâlde suçun işlendiği ülke kanunu, Türkiye'nin kamu düzenine veya uluslararası yükümlerine aykırı ise bu ülke kanunu, maddenin uygulanmasında yabancı kanun olarak göz önüne alınmaz yani bu hâlde doğrudan Türk kanunu uygulanır.

Aslî cezalar hakkında olduğu gibi fer'î cezalar hakkında da madde hükümleri, yukarıda açıklandığı biçimde uygulanacaktır.

[redacted] Dikkat edilmelidir ki, madde dolayısıyla yabancı ceza kanunu uygulanmakta değildir. Sadece Türk kanununun uygulanmasında yabancı kanun adalet gereği olarak gözetilmektedir.

Madde 19- Maddenin birinci fıkrasında, ceza sorumluluğu bakımından temel belirleyici ilkeye yer vermektedir. Bir kere kişiye davranışından dolayı ceza verilebilmesi için icra veya ihmal biçiminde bir eylemin (hareketin) zorunlu olduğu, soyut düşüncenin, bir eylemle ortaya çıkamaması hâlinde cezalandırılamayacağı ilkesi vurgulanmaktadır. İkinci olarak kişinin ancak kendi fiilinden dolayı ceza sorumluluğuna tâbi bulunduğu belirtilmektedir. Bu hüküm, böylece suçtan dolayı kişisel sorumluluk ilkesini vurgulamakta ve esasen ilke anayasalarda, milletlerarası hukuk metinlerinde yer almaktadır. Yeni Fransız Ceza Kanunu da, sorumluluk bölümüne bu madde ile başlamaktadır. Fıkrada yer alan temel ilke, açıklandığı üzere suçun oluşması için kanaat, düşünce ve fikirlerin bir eylem şeklinde ortaya çıkmadıkça, kanunun bunları cezalandırmadığıdır.

Maddenin ikinci fıkrası bu düşünceyi daha güçlendirmekte ve vurgulamaktadır. Gerçekten bu fıkrada, Tasarının birçok maddesinde geçen "suç faili" terimi tanımlanırken, suç failinin eylemi gerçekleştiren veya buna teşebbüs eden olduğu belirtilmekte ve böylece, suçun oluşmasında eylemin temel unsur olduğu bir kere daha belirtilmiş olmaktadır.

Maddenin üçüncü fıkrası, tüzel kişilerin ceza sorumluluğuna ilişkin hükümlerin saklı bulunduğunu belirtiyor, tüzel kişiler adına eylemleri, organları veya diğer yetkililer yani gerçek kişiler gerçekleştirdiklerinden böyle bir fıkraya yer verilmesi, duraksamaları önlemek bakımından yerinde sayılmıştır.

Madde 20- Cürümlerde ceza sorumluluğunun temeli failin kasten hareket etmiş olmasıdır. Kastın ana unsurlarının da gerek eylemin gerek bundan doğan neticenin bilinmesi ve istenmesi olduğu bilinmektedir. Maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde bu husus açıkça belirtilmiş ve kast tanımlanmıştır.

Maddenin ikinci fıkrasında, netice nedeniyle ağırlaşmış suçların ve kast kuralından ayrılmayı gerektiren durumların yani istenmeyen neticeden sorumluluk hâllerinin varlığı göz önünde tutularak kuralın istisnası gösterilmiştir. Ancak, bu hâllerde de failin sorumlu tutulabilmesi için varlığı gereken iki ana koşula yer verilmiştir. Bunlardan birincisi, icra ve ihmal şeklinde olabilen eylemin failce bilinerek ve istenerek yapılmış olmasıdır. Böylece fail eylemi bilerek ve isteyerek yani iradî olarak yapmamış ise bundan doğan sonuçtan dolayı cezalandırılamayacaktır. İkinci koşul, failin yapmış veya yapmamış olduğu bu hareketle meydana gelen netice arasında bir nedensellik bağlantısının bulunmasıdır. Bu itibarla, meydana gelen, anormal, istisnaî, önceden öngörülme olanağı bulunmayan bir netice ise, failin bundan dolayı cezalandırılması mümkün olmayacaktır.

Böylece, kastın istisnası olarak kabul edilen bu durumda medenî hukuktaki kusursuz sorumluluk arasındaki farklar belirtilmiş bulunulmaktadır.

Maddenin üçüncü fıkrasında, "cezalandırılabilme koşulunu" kapsayan suçlarda, failin cezalandırılabilmesi için koşulun gerçekleşmesinin istenmiş bulunmasına gereksinme olmadığı ifade edilmiştir. Örneğin gebe sanılan kadına araç sağlayanın, kadının ölmesi hâlinde cezalandırılması durumunda olduğu gibi.

Maddenin son fıkrasında ise, kasten işlenen suçlarda genel bir hafifletici neden yer almaktadır. Failin çok hafif neticelerin meydana gelmesini istediği ve kusurunun da çok hafif olduğu hâllerde hâkim, suçun işlenmesine neden olan hâl ve koşulları ve meydana gelen neticeyi göz önüne almak suretiyle cezanın üçte ikisinden onda dokuzuna kadarını indirecektir. Bu fıkra hükmü çağdaş kanunlarda yer almaktadır ve böylece kusurun çok hafif olduğu hâllerde esaslı bir ceza indirimi sağlanmaktadır.

Madde 21- Maddede cürümlerde istisnaî bir kusurluluk şekli olan taksir tanımlanmış ve varlığı için aranan koşullar belirtilmiştir. Bunlardan birincisi kanunda açıklık bulunmasıdır. Bu itibarla kastın varlığı için kanunda açıklık bulunmasına gerek olmamasına karşılık, taksirde bu husus aranacaktır.

İkinci koşul failce yapılan ve bir icra veya ihmal şeklinde gerçekleşebilen eylemin iradî olmasıdır.

Üçüncü koşul neticenin öngörülebilir bulunmasıdır. Gerçekten neticenin öngörülmesi olanaklı değilse ortada kusurluluğu gerektiren bir husus var olmaz.

Dördüncü koşul hareket ile öngörülmesi olanaklı bu netice arasında nedensellik bağlantısının varlığıdır.

Maddede taksirin esasını oluşturan başlıca şekillere de değinilmiş ve öngörülmesi olanaklı ve fakat failce öngörülmemiş bir neticenin dikkatsizlik, tedbirsizlik, meslek ve sanatta acemilik, kanun, nizam ve emirlere riayetsizlik nedenlerinden birisiyle meydana gelmesi gerekeceği de açıklanmıştır.

Böylece genel bir tanım verilmiş olduğundan artık Özel Kısımda taksirli suçlara ait hükümlerde bu şekillerin ayrıca belirtilmesine gerek görülmeyecek ve uygulamaya ışık tutulmuş olacaktır.

Maddenin üçüncü fıkrasında, kastın bir türü olan "gayrimuayyen kastla" bazen karıştırılan ve kimi Fransız yazarlarının "olası kast" dedikleri bilinçli taksirin tanımı verilmiştir. Bilinçli taksiri basit taksirden ayıran özellik, eylemin neticesinin failce fiilen öngörülmüş ve fakat istenmemiş olmasıdır. Bilinçli taksir hâlinde hükmedilecek ceza üçte birden yarısına kadar artırılacaktır. Böylece bilinçli taksir, iş kazalarını, trafikte meydana gelen taksirli suçları önlemek bakımından caydırıcı etki yapacak ve suçların önlenmesinde yarar sağlayacaktır. Bilinçli taksire ilişkin hüküm, 8/1/2003 tarihli ve 4785 sayılı Kanunla 765 sayılı Kanunun 45 inci maddesine de eklenmiştir. Yeni Fransız Ceza Kanununda da benzerî yaptırımlara yer verilmiştir.

Örneğine Ülkemizde özellikle kırsal bölgelerde rastlandığı üzere, taksirli suçlarda failin meydana gelen netice itibarıyla bizzat kendisinin ve ailesi bireylerinin ağır derecede mağduriyete uğradıkları görülmektedir. Söz gelimi, köylü kadınların gündelik uğraşları ve hayat zorlukları itibarıyla, sayısı çok kere üç-dörtten fazlasına varan küçük çocuklarına gerekli dikkati ve itinayı gösterememeleri sonucu, çocukların yaralandıkları veya öldükleri görülmektedir. Aynı şekilde meydana gelen trafik kazalarında da benzer olaylara rastlanmaktadır.

Bu gibi hâllerde ananın taksirli suçtan dolayı kovuşturmaya uğraması ve cezaya mahkûm edilmesi, esasen suçtan dolayı evladını kaybetmesi sonucu uğradığı ızdırabı şiddetlendirmekle kalmamakta, ayrıca, ailenin tümüyle ağır derecede mağduriyete düşmesine neden olmaktadır.

Benzer hususları gözeten Avrupa Konseyi de, maddede belirtilen hafifletici veya cezayı kaldırıcı nedene yer veren metinleri meydana getirmiş bulunmaktadır.

Maddeye göre, hâkim suçlunun durumunu takdir ile ceza vermeyebilecektir. Elbette ki hâkim bu hususlaki takdirini kullanırken suçlunun ekonomik durumunu, aile yükümlerini, söz gelimi diğer çocukların bakımını göz önünde bulunduracak, ona göre hüküm kuracaktır. Ancak, dikkat edilmelidir ki, bu fıkranın uygulanabilmesi için fiilden dolayı sadece (münhasıran) failin kişisel ve ailevî durumu itibarıyla zararlı netice meydana gelmiş bulunmalıdır; böyle bir netice ile birlikte söz konusu durumlara ilişkin bulunmayan başka bir netice de meydana gelmişse fıkra uygulanmayacaktır. Fıkrada yazılı suç bilinçli taksir hâlinde işlenirse ceza yarıdan üçte birine kadar indirilebilir.

Madde 22- Kabahatlerde kastın aranmayacağını ve herkesin kendi icra ve ihmalinden sorumlu bulunduğunu açıklayan bu madde, bir bakıma kabahat derecesindeki suçun tanımını da yapmış olmaktadır.

Madde 23- Tümüyle "hata"yı düzenleyen bu maddenin (1) numaralı fıkrası fiilî hatanın bir kısmını oluşturan kişide hataya ve sapmaya (inhiraf) ilişkindir.

(1) numaralı bentte düzenlenen kişide hata veya sapma hâllerinde failin kastına önem verilmiş ve meydana gelen neticeden değil, kastettiği neticeden sorumlu tutulacağı, bu itibarla, kastettiği neticede yer alan hafifletici nedenlerden yararlanıp, gerçekleşen suçta var olup da mağdurun sıfatından doğan kişisel ağırlaştırıcı nedenlerin ve kastettiği suçta var olup da gerçekleşmeyen ağırlaştırıcı nedenlerin faile yüklenmeyeceği metinde açıklanmıştır.

Maddenin (2) numaralı fıkrasında ise fiilî hata, genel olarak ele alınmış ve hukukî sonucu belirlenmiştir. Olayların hatalı değerlendirilmesinin etkisi altında hareket eden kişinin hatası, lehe sonuç verecek nitelikte ise, hatası göz önüne alınacak ve ona göre hüküm verilecektir. Böylece suçun unsurlarına, neticesine ilişkin bulunan hata, failin lehine olduğunda sorumluluk bakımından ona göre hüküm verilecektir. Başkasının aldatması sonucunda hataya düşülmesi hâlinde de aynı kural uygulanacaktır. Ancak kuralın uygulanması, fıkranın ikinci paragrafında belirtildiği üzere yanılgının taksir sonucu meydana gelmemesine bağlıdır. Fail alınması elinde olan tedbirlere başvurmak suretiyle hataya düşmeyebilecek idi ise bakılacaktır: Fiil taksir ile işlendiğinde de cezalandırılan bir suç oluşturmakta ise o hükümlere göre ceza verilecek, böyle değilse yani suç sadece kast ile işlendiğinde cezalandırılıyorsa fail yanılgısından tam olarak yararlanacak, cezalandırılmayacaktır.

Maddenin (3) numaralı fıkrası hukuka uygunluk nedenlerinde hataya ilişkindir. Bu bende göre bir hata nedeni ile hukuka uygunluk nedenlerine ait koşullar içinde bulunduğunu sanan ve buna göre hareket eden kimseye, yanılgısı kendisine isnadı olanaklı bir kusura dayanmadığında, ceza verilmeyecek, kişi hukuka uygunluk nedeninden tam olarak yararlanacaktır.

Maddenin (4) numaralı fıkrası "dolayısıyla faillik" kurumu ile ilgilidir. Bu fıkraya göre hata başkasının bir suçun işlenmesini sağlamak için aldatması sonucu meydana gelmişse, işlenen suçtan dolayı suçu işleyen fail değil, hataya düşüren kişi sorumlu tutulacaktır.

Madde 24- Madde, cebir ve şiddet, ikrah ve tehdidin etkisi altında suç işlendiğinde, sorumluluğun suçun işlenmesi ve şiddet kastıyla söz konusu cebir ve şiddet, ikrah ve tehdidi kullanana ait olacağını belirlemek amacıyla kaleme alınmıştır.

Mücbir neden, kaza ve tesadüf hâllerinde ise kast ilkesi çerçevesinde çözüm yollarına ulaşılabileceği saptandığından ayrıca hüküm getirilmesine gerek görülmemiştir.

Madde 25- Bilindiği üzere, ceza hukuku sistemlerine özelliklerini veren belirleyici unsurlardan birisi de özel hukuk tüzel kişilerinin sorumluluklarının kabul edilmiş olup olmamasıdır. 10. Birleşmiş Milletler 2000 Viyana Kongresinde de belirtildiği gibi, örgütlü suçlarla mücadelenin temel koşullarından birisi de tüzel kişilerin ceza sorumluluğunun kabul edilmesidir.

Madde, Türk ceza hukukuna reform niteliğinde çok önemli bir yenilik getirmiş bulunmaktadır. Bu yenilik, özel hukuk tüzel kişilerinin ceza sorumluluğunun, 25 ve 26 ncı maddeleri içeren Birinci Kitabın İkinci Kısmının Üçüncü Bölümünde ayrıca düzenlenmiş olmasıdır. Bilindiği gibi mevzuatımızda tüzel kişilere ceza sorumluluğu tanıyan bazı istisnaî hükümler vardır. Nitekim bu maddenin ikinci fıkrasında bu hükümlerin saklı olduğu açıklanmaktadır.

Dikkat edilmelidir ki, 25 ve 26 ncı maddelerle tüzel kişilerin mutlak olarak cezaen sorumlu oldukları ifade edilmiş değildir. Tasarı, mevzuatımızda var olan istisnalara daha geniş bir yenisini eklemektedir.

Maddenin birinci fıkrasında ise, tüzel kişilerin ne gibi hâllerde ve ne gibi koşullarla ceza sorumluluğuna tâbi bulundukları gösterilmiştir:

a) Tüzel kişilerin cezaen sorumlu olabilmeleri için öncelikle organ ve temsilcileri olan gerçek kişilerin bir suç işlemeleri,

b) Bu suçun tüzel kişi yararına işlenmesi,

c) İşlenen suçun, tüzel kişiler tarafından da işlenebileceğinin kanunda açıkça belirtilmiş olması,

gereklidir.

Bu üç koşul gerçekleştiği takdirde, gerçek kişi yani tüzel kişinin organı veya temsilcisinin işlenen suçtan dolayı sorumluluğu sürecek ve fakat tüzel kişi de, 26 ncı maddede gösterilen esaslar çerçevesinde cezaen sorumlu olacaktır.

Burada özellikle dikkat edilmesi gerekli husus, bu maddenin suçu işleyen gerçek kişi ile iştiraki olan diğer tüzel kişi mensuplarının sorumluluğunu kaldırmadığı ve fakat tüzel kişinin de, bir kişilik olarak, sorumlu sayıldığıdır.

Çağımız suçluluğunun en dikkat çekici görünümlerinden birisi de ekonomik ve örgütlü suçluluktur. Bu çeşit suçluluğun gelişmesinde ise tüzel kişilerin büyük etkisi olmaktadır. Bu nedenle Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi bir süreden beri ekonomik suçluluk hakkında etkin tedbirler oluşturmaya çalışırlarken önemli bir caydırıcı araç olarak tüzel kişilerin ceza sorumluluğu üzerinde de durmuşlardır. 1994 Fransız Ceza Kanununun 121-2 nci maddesinde, 25 inci maddedeki koşullara uygun olarak, Devlet dışındaki tüzel kişilerin cezaen sorumlu oldukları hükmünü getirmekte ve Kanunun değişik maddelerinde tüzel kişilerin de faili olabilecekleri suçları göstermektedir. XIX. Yüzyılda (Societas delinquere non potest) kuralına uygun olarak, tüzel kişilerin ceza sorumluluğu reddedilmişti. Ancak XX. yüzyılın, özellikle ikinci yarısından itibaren iş hayatının aldığı yeni ivme dolayısıyla fiyatlar, tüketim, iş ilişkileri, çevre konularında yeni suçlar ortaya çıkmış ve bunların özellikle ekonomik

teşebbüsler, sermaye kuruluşları tarafından işlendiği tespit edilince, sadece kişilerin cezalandırılması yeterli görülmemiş ve bizzat tüzel kişinin, belirli koşullarla cezaen sorumlu olması gerekmiştir: Tüzel kişi, bazı suçları işleyebilen bir sosyal gerçektir (sahtecilik, inancı kötüye kullanma, vergi suçları, malî suçlar, doğrudan doğruya vücut hareketini gerektirmeyen suçlar gibi).

Bu nedenlerle tüzel kişilerin ceza sorumluluğu 1929 Bükreş, 1959 Roma, 1978 Budapeşte, 1983 Kahire ceza hukuku kongrelerince benimsenmiş ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ekonomik suçlarda bu sorumluluğu tavsiye etmiştir.

1994 Fransız Ceza Kanunu yanında İngiltere, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, Hollanda tarafından da sorumluluk pozitif hukuka sokulmuştur.

Birleşmiş Milletler Palermo Sözleşmesi, bu konuda tüzel kişilerin ceza sorumluluğunu kabul etmektedir.

Tasarı böylece Avrupa hukukunda gelişen yeni bir caydırıcı unsuru da Türk ceza mevzuatına eklemiş bulunmaktadır.

Madde 26- Madde, özel hukuk tüzel kişilerinin 25 inci madde çerçevesinde gerçek kişi tarafından işlenen suçtan dolayı sorumlu olduğu hâllerde hangi yaptırımların ne suretle hükmedileceğini göstermektedir:

Bir kere fiili işleyen gerçek kişi hakkında hükmedilen veya hükmedilmesi gereken para ve müsadere cezaları tüzel kişi hakkında da ayrıca hükmedilecektir. Müsadere veya mülkiyetin Devlete geçmesi gerçek kişi bakımından infaz edilmiş ise, elbette ki, artık tüzel kişi hakkında da infazı mümkün olmaz.

Gerçek kişi hakkında hükmedilen veya hükmedilmesi gereken hürriyeti bağlayıcı cezalar ile kamu hizmetlerinden yasaklanma, bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezaları ise, tüzel kişi hakkında "tüzel kişinin çalışmadan yasaklanması" şeklinde infaz olunabilecektir. Bu bakımdan madde mahkemeye geniş yetki tanımıştır. Bir kere mahkeme söz konusu cezaların tüzel kişi hakkında "çalışmadan yasaklanma" biçiminde infaz edilip edilemeyeceği hususunda takdirine göre bir karar verecek, infaza karar verdiğinde ise yasak süresini de yine kendisi belirleyecektir. Ancak bu süre hiçbir zaman gerçek kişi hakkında verilen ceza süresini aşamayacaktır.

Ayrıca mahkeme, tüzel kişinin, atayacağı denetçilerin kontrolü veya yöneticiler eliyle belirleyeceği süre içinde çalışmalarını sürdürmesine de karar verebilecektir.

Maddenin son fıkrasında, kanunların tüzel kişinin feshini veya kapatılmasını ayrıca öngördüğü hükümlerin saklı bulunduğu açıklanmış ve böylece hâlen tüzel kişilerin ceza sorumluluğuna ilişkin kanunların aynen yürürlükte kaldığı vurgulanmıştır.

Madde 27- Maddeyle getirilen hukuka uygunluk nedeni aslında Anayasanın 137 nci maddesine dayanmaktadır. Maddede, kanunun hükmünü icra edenin herhangi bir suçtan dolayı sorumlu tutulamayacağı açıklanmıştır. Maddede yetkili bir merciden verilen ve memurun görevi gereği yerine getirmek mecburiyetinde bulunduğu emrin icrası hâlinde de sorumlu olmayacağı belirtilmiştir. Ancak, Anayasanın 137 nci maddesinin ikinci fıkrasındaki hüküm gereği konusu suç teşkil eden emri verenin de suçtan dolayı sorumlu olacağı şüphesizdir.

Verilen emrin konusunun açıkça suç oluşturduğunun bilinmemesi ve anlaşılamaması hâlinde, memurun işlenen suçtan dolayı, hata nedeniyle, sorumlu olmayacağı meydandadır. Bu takdirde emri veren suçtan dolayı sorumlu olacaktır.

Anayasal ve kanunî düzenlemeye göre, amirin emrini icra eden kişi, emrin "yetki", "konu" ve "şekil" açısından kanuna uygunluğunu denetlemekle yükümlüdür. Değinilen denetlemeyi yapmadan hukuka aykırı emrin yerine getirilmesi, emri yerine getiren kişiyi sorumluluktan kurtarmaz. Buna karşılık, belirli gereksinmeler nedeniyle, emri icra etmekle yükümlü kişinin, emri yerine getirmek konusunda kanun denetimini yapmasını engelleyen ve her durumda emrin uygulanmasını öngören kanun düzenlemeleri vardır.

Örneğin, 22/5/1930 tarihli ve 1632 sayılı Askerî Ceza Kanununda ve 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununda, bu türden hükümler bulunmaktadır.

Bu durumda, emrin hukuka aykırılığını denetleme olanağı bulunmayan bir kişinin, emri yerine getirmesi irade dışı bir davranıştır. Buna karşın bu kişinin hukuka aykırı bir emri yerine getirmesi nedeniyle sorumlu tutulması "ceza sorumluluğunun kişiselliği" kuralına aykırı olur. Belirtilen durumda, suç oluşturan hukuka aykırı eylemin işlenmesinden, sadece emri verenin sorumlu tutulması yerinde görülerek, Tasarının bu maddesine, "Emrin, hukuka uygunluğunun denetlenmesi, kanun tarafından engellendiği hâllerde, yerine getirilmesinden sadece emri veren sorumlu olur." hükmü eklenmiştir.

Mevzuatta, söz gelimi askerî kanunlarda, memurun kendisine verilen emri yerine getirmeye mecbur tutulduğu hâllerdeki istisnalar, elbette ki saklıdır. Bu gibi hâllerde, 3 üncü maddede yer alan özel kanunlarla Ceza Kanunu arasındaki ilişkiyi düzenleyici hüküm dolayısıyla özel kanundaki hüküm uygulanacaktır. Bu bakımdan Anayasanın 137 nci maddesinin son fıkrasındaki istisna saklı kalacaktır.

Madde 28- Madde (1) numaralı fıkrasında meşru savunmayı (2) numaralı fıkrasında ise zorunluluk (ızdırar, mecburiyet) hâlini düzenlemektedir.

Meşru savunma bakımından Tasarı şu koşulları saptamıştır:

1) Bir kere her türlü hakka yönelik haksız bir saldırıya karşı meşru savunmanın söz konusu olduğu belirtilmiş ve böylece kurumun, bazen anlamsız ve sosyal gereklere aykırı düşecek derecede dar tutulmasının önüne geçilmesi istenilmiştir.

Esasen, kanunlarımızda mala karşı saldırılarda da meşru savunmayı kabul eden hükümlere yer verilmiş olması kurumun bu şekilde düzenlenmesini gerekli kılmaktadır.

Ayrıca, şu husus da belirtilmelidir ki, kişileri suç işlemekten caydıracak en etkin araçlardan birisi, suç işlediklerinde karşılık görebilecekleri endişesi olduğundan, meşru savunma hakkının böylece genişletilmesi, kriminolojik yönden caydırıcı etki de yapabilecektir.

2) İkinci olarak meşru savunmanın "haksız saldırı" koşulu bakımından, "gerçekleşen haksız saldırı" ile "gerçekleşmesi muhakkak haksız saldırı" veya "tekrarı muhakkak haksız saldırı" aynı sayılmıştır. Böylece kişilerin haksız saldırılara karşı kendilerini korumaları olanağı daha da genişletilmiş olmaktadır.

3) Üçüncü olarak savunmanın "saldırı ile orantılı biçimde" olması meşru savunmanın temel koşullarından birisi olarak kabul edilmiştir.

Maddenin (2) numaralı fıkrasında zorunluluk hâli düzenlenmiştir: Bu hâlin bir hukuka uygunluk nedeni oluşturması, meşru savunmadan farklı olarak, kişinin kendisine veya başkasına ait bir hakka yönelik bir tehlikenin varolmasından dolayıdır. Bu hukuka uygunluk

nedeninden yararlanılabilmesi için, tehlikeye bilerek neden olunmaması, tehlikeden suç olan bir harekete başvurmadan kurtulmanın olanaklı bulunmaması ve tehlikenin ağır ve muhakkak olması da araştırılacaktır.

Ayrıca, tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan araç arasında "orantılılık ilkesi" kabul edilmiştir.

Mücbir neden (zorlayıcı neden) ile zorunluluk hâli arasındaki farka da bu vesile ile değinmek uygun olacaktır: Mücbir neden, faili, iradesine aykırı bir şekilde hareket etmeye zorlayan, karşı koyamadığı, failin başka suretle hareket etmesine olanak vermeyen bir kuvvettir ve fail bunu bilmektedir. Zorunluluk hâlinde bulunan kimse kendisine veya başkasına ait haktan özveride bulunarak zarara bizzat katlanabilir ve bir suç işlemeyebilir. Oysa mücbir neden hâlinde fail için kanuna uymasını engelleyen mutlak bir olanaksızlık vardır.

Madde 29- Madde ile hakkın kullanmasına ve mağdurun rızasına ilişkin hukuka uygunluk nedenleri düzenlenmiştir. Bir hakkı kullanan kimsenin hukuka aykırı bir şekilde hareket etmiş sayılamayacağı öteden beri kabul edilmekte ve bu husus çağdaş ceza kanunlarında yer almaktadır. Esasen, Yargıtayın özellikle basın yoluyla işlenmiş suçlarda haber verme ve eleştirme haklarını göz önünde tutarak bir süreden beri ceza sorumluluğunu kabul etmemiş olması da bu hukuka uygunluk nedeninin Türk uygulamasına girdiğini göstermektedir.

Bir hak, kanun, tüzük, yönetmelik, genelge gibi nizamlara dayanabilir ve hukuken tanınmış ve düzenlenmiş olmak kaydıyla, bir mesleğin icrasından da doğabilir.

Burada hakkın doğrudan doğruya kullanılabilir olması aranacaktır. Eğer hak, bir mercie başvurarak kullanılabilecekse artık buradaki hak kapsamında kabul olunmayacaktır.

Maddede ayrıca sözü edilen, "mağdurun rızasının", bir hukuka uygunluk nedeni sayılabilmesi için hukuken geçerli olması şarttır.

Rızanın geçerliliği için de mağdurun rıza açıklamaya ehil ve rızanın, kişinin üzerinde mutlak suretle tasarrufa yetkili bulunduğu, bir hakka ilişkin olması gerekir. Bir kimsenin ne gibi haklar üzerinde mutlak suretle tasarrufa yetkili olduğu hususu ile ehliyet konusu, bütün mevzuat hükümleri göz önünde bulundurularak saptanacaktır.

Madde 30- Madde ile hukuka aykırılığı gideren nedenlerin hepsini kapsamına alacak surette sınırın kast olmaksızın aşılması hâli düzenlenmiştir.

Gerçekten, hukuka uygunluk nedeninin sınırı ya kasten ya taksirle veya mücbir nedenle aşılabilir. Mücbir neden konusunda 28 inci maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Sınır kasten aşıldığında, örneğin, meşru savunmada bulunan kişi vaki saldırıyı defetmek için saldırganı öldürmenin şart olmadığını bile bile ve sırf tecavüze uğramış olması fırsatından yararlanarak saldırganı öldürdüğü takdirde hukuka aykırılığın kalkmayacağı ve failin bu maddedeki herhangi bir ceza indiriminden yararlanamayacağı şüphesizdir. Bu nedenle madde sınırın kast olmaksızın aşılması hâlini kapsamaktadır.

Yukarıda verilen örnekte fail, maruz kaldığı saldırı dolayısıyla ve içinde bulunduğu durum itibarıyla esasta gerekli olandan fazla bir savunmada bulunmuş olabilir. Sınırın aşılmasındaki bu taksir kendisinin cezalandırılmasına yol açabilirse de, bunun için işlenen suçun taksirle işlendiği takdirde de cezalandırılabilen bir fiil olması zorunludur. Demek oluyor ki, bu gibi hâllerde işlenen suçun niteliğine bakılacak ve sadece kast bulunduğu

takdirde cezalandırılabilen bir cürüm söz konusu ise faile ceza verilmeyecek buna karşılık, suç taksirle işlendiği takdirde de cezalandırılabilen fiillerden birini oluşturduğunda, maddede öngörülen biçimde cezadan indirim yapılarak faile taksirli suçtan dolayı ceza verilecektir.

Ancak son fıkra bu hususta da bir istisna getirmektedir: Sınırın taksirle aşılması, fail bakımından mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmiş ise faile ceza verilmeyecektir.

Madde 31- Maddede hafifletici neden olarak haksız tahrik hâli düzenlenmiş ve 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda yer alan adi ve ağır tahrik ayırımı kaldırılmıştır. Böylece, hâkimin bu iki tahrik şeklini birbirinden ayırırken yaptığı takdir hatası nedeniyle Yargıtayca hükmün bozulması ve böylece davaların gecikmesi önlenmek istenilmiştir.

Nitekim suçlarda sadece yukarı sınırı gösterme metodunu uygulayan yeni Fransız Ceza Kanunu, tahriki bütünüyle kanundan çıkarmıştır.

Haksız tahrikin ana koşulu, yapılan haksız hareketin fail üzerinde bir hiddet veya şiddetli elem meydana getirmesi ve suçun işlendiği anda failin bu durumda bu etki altında bulunması olduğundan, madde söz konusu psikolojik hâlleri belirtecek biçimde kaleme alınmıştır. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 51 inci maddesinde "gazap ve şedit bir elemin tesiri altında" ibaresi kullanılmıştır. Gazap, aslında hiddetlenmeyi ifade eder; şedit bir elem deyimi psikolojik bakımdan aslında hareketsizliğe, pasifliğe yöneltici bir ruh hâli ise de, burada söz konusu olan hiddete yönelten bir elemdir. Bu itibarla sadece hiddet sözcüğünün kullanılması bu hâli de kapsar idi. Ancak uygulamada duraksamalara neden olmamak için metinde her iki sözcüğün kullanılması uygun sayılmıştır.

Tahrik hâlinde verilecek ceza bakımından aşağı ve yukarı sınırlar kabul edilmek suretiyle olayın özelliğine göre uygulamada takdir olanağı tanınması amaçlanmıştır. Hâkim tahrikin ağırlık derecesine göre yapılacak indirimi saptayabilecektir.

Madde 32- Taksirle işlenen suçlarda ve özellikle bileşik kusur hâlinde, kusurun derecesine göre cezada indirim yapılması adaletin gereğidir. Madde ile taksirli suçun, kusurlu birden çok eylemin birleşmesi sonucu, söz gelimi neticenin meydana gelişinde mağdurun kusurlu eyleminin de etkili bulunduğunun saptandığı hâllerde, bir araya gelen eylemlerin netice bakımından nedensel değerlerine göre cezada belli oranda indirim yapılması öngörülmüştür.

Esasen, bu ilke mevzuatımıza 16/7/1964 tarihli ve 501 sayılı Kanunla girmiştir. Söz konusu adalet ilkesinin bütün taksirli suçları kapsar hâle getirilmesi maksadıyla genel hükümler içine alınması uygun görülmüştür. Ancak 21 inci maddenin dördüncü fıkrasına giren hâlde bu madde hükmü uygulanmayacaktır.

İkinci fıkrada, kusur derecesinin çok hafif olduğu ve fiilin çok önemsiz neticeler meydana getirdiği hâllerde kovuşturma yapılamayacağı ve faile ceza verilemeyeceği öngörülmüş ve böylece taksirli suçlarda yeni bir cezasızlık hâli kabul edilmiştir.

Madde 33- Yaşamın karmaşık ve değişik koşulları ve hâlleri, durumları kapsaması ve dolayısıyla suçların birbirine göre çok farklı neden, saik ve amaçlarla işlenebilmesi dolayısıyla hukuku, yaşamın zorunluluklarına uydurabilmek için takdiri hafifletici nedenler kurumunun kabul edildiği bilinmektedir. Bunun, yukarıda belirtilenler dışında, diğer bir takım işlevlerinin de varlığı nedeniyle dünyanın bütün hukuk sistemleri, hâkime maddede belirtilen

yetkiyi vermiştir. Bu kurum kabul olunmadığında ceza adaleti sosyal gerçeklerden kopuk ve soyut bir nitelik alır.

Hâkimin, maddede belirtilen yetkisini, maddede belirtilen amacı doğrultusunda kullanması, elbette ki, gereklidir ve bu gerekten ayrıldığı takdirde üst mahkemelerin kontrol yetkisi, elbette ki, vardır.

Madde 34- Akıl hastalığı ve geçici hâllerin ceza sorumluluğuna etkisini düzenleyen bu madde numaralandırılmış üç fıkradan oluşmaktadır.

(1) numaralı fıkrada tam akıl hastalığı ile bilincin (şuurun) ve hareket serbestliğinin önemli derecede azalmasına neden olan akıl hastalıkları ele alınmıştır.

Fıkranın öngördüğü sistem, tam akıl hastaları ile bilinç ve hareket serbestliği önemli derecede azalmış olan kısmi akıl hastaları arasında ceza sorumluluğu bakımından fark gözetmemek şeklinde ifade olunabilir. Bu suretle sosyal savunma ilkelerinden, akıl hastalığı hakkında çağımızda elde edilen bulgulardan esinlenen bir sistem benimsenmiştir.

Bu hüküm getirilirken, tam ve kısmî akıl hastalığının birbirinden ayrılmasını sağlayan ölçünün belirlenmesindeki büyük zorluk da göz önünde tutulmuş ve uygulamada bu nedenle ortaya çıkan adaletsizliğin giderilmesi amaçlanmıştır.

Maddenin (1) numaralı fıkrası bu görüşün ışığı altında düzenlenmiş ve fiili işlediği zaman bilincini veya hareket serbestliğini önemli derecede azaltacak veya tamamen kaldıracak surette akıl hastası olduğu tıbben saptanan kişiler aynı statü içine alınmışlardır. Akıl hastalığının ceza sorumluluğuna etkisi bakımından ise normatif ve biyolojik sistemler birlikte esas alınmıştır.

(1) numaralı fıkranın ikinci paragrafında akıl hastalarının muhafaza ve tedavi altına alınmasına karar verecek merci gösterilmektedir. Ayrıca muhafaza ve tedavi altına alınma süresinin bir yıldan az olmaması öngörülmektedir.

Yukarıda da ifade olunduğu gibi aranan husus, salâh bulma suretiyle veya diğer bir nedenle tehlikelilik hâlinin ortadan kalkmış olmasıdır. Tehlikelilik hâli ortadan kalksa da kişinin mutlaka belirli bir süreyle muhafaza ve tedavi altında bulundurulmasının yararı olacağı düşüncesi baskın olmuş ve kurumda belirli süre ile bulundurma zorunluluğu, toplumsal savunma yönünden muhafaza edilmiştir.

Fıkranın üçüncü paragrafında, iki hususa önem verilmiştir: Birincisi, failin muhafaza ve tedavisine son verilmesinde göz önünde tutulacak ölçünün "şifa bulma" yerine "salâh bulma" olarak benimsenmesidir. Akıl hastalıklarında önemli olan, kişinin tehlikelilik hâlinin sona ermesidir; zira bir kısım akıl hastalıklarının tam şifaya kavuşması olanaksızdır. Bu nedenle akıl hastaları için tehlikelilik hâlinin kalkması söz konusudur. Bu durum ise, "salâh bulma" şeklinde ifade olunabilir. Bununla birlikte, tehlike hâlinin başka nedenle, örneğin failinin yaşının fazla ilerlemesi veya bedensel bir malûliyete uğraması dolayısıyla kimseye zarar verebilecek gücünün kalmaması suretiyle de ortadan kalkabileceği göz önünde tutularak, bu hâlin "diğer bir nedenle" de ortadan kalkabileceği belirtilmiştir.

Fıkranın dördüncü paragrafında, suç işleyen akıl hastalarının bu amaçla kurulmuş olan müesseselerde muhafaza ve tedavi edilmeleri kabul edilmiştir. Ancak bu çeşit kurumlar kuruluncaya kadar tedavi ve muhafazasının akıl hastanelerinde sürdürüleceği Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun Tasarısında belirtilmiştir.

Fıkranın beşinci ilâ sekizinci paragraflarında tedavi ve muhafaza altına alınan suçlu akıl hastalarının ne gibi koşullarla tahliye edilecekleri hususundaki esaslar gösterilmiştir.

Maddenin (2) numaralı fıkrasında, Türk ceza hukukunda önemli bir yenilik getirilmekte ve birinci fıkranın birinci paragrafında yazılı derecede olmayan yani bilinci ve hareket serbestliğini tamamen kaldırmayan veya bunları önemli derecede azaltmayan akıl sağlığındaki ve bilinçteki bozukluk nedeniyle, işlediği fiilin haksız niteliğini tam olarak değerlendiremeyen failin cezasını sekizde bire kadar indirmek hususunda hâkime yetki verilmektedir. Böylece, köyde, mahallede, halkın meczup olarak değerlendirdiği kişilerin ceza sorumluluklarının derecelendirilmesinde hâkime yetki verilmiş olmaktadır. Hâkim akıl sağlığındaki ve bilinçteki bozukluk nedeniyle belirtilen oranlar içinde cezayı saptarken, bozukluğun derecesini elbette ki, göz önünde bulundurmakla yükümlüdür. Esasen Tasarının 94 üncü maddesinin (A) fıkrasının (5) numaralı bendinde, akıl malûliyeti veya diğer bir ruhsal zaaf veya sakatlık nedeniyle cezaları indirilmiş olan suçluların bu husus için kurulmuş bir sağlık kurumunda tedavi altına alınmaları hükmü de getirilmiştir.

Fıkranın ikinci paragrafında belirtildiği üzere hâkim indirilmiş cezanın bir akıl sağlığı kurumunda tedavi ve muhafaza suretiyle geçirilmesine de karar verebilecektir. Bu hâlde salâh söz konusu olmazsa güvenlik tedbirinin uygulanmasına devam olunabilecektir.

Maddenin (3) numaralı fıkrasında "geçici hâller" söz konusu edilmiştir. Bilindiği üzere geçici hâller ceza sorumluluğunu etkileyen akıl hastalığı dışındaki hâllerdir. Bu hâller bilincin ve hareketlerin serbestliğine olan etkisine göre (1) numaralı fıkranın birinci paragrafı çerçevesinde etki yapacaklardır.

Madde 35- Madde, onsekiz yaşını bitirmiş olup da yirmibir yaşını doldurmamış olan sağır-dilsizlere ilişkin bulunmaktadır. Onsekiz yaşından küçük olanların durumu ise 117 nci maddede düzenlenmiş bulunmaktadır.

Sağır-dilsizlik, çağımızda eski niteliğini ve sağır dilsiz kişinin ehliyetleri bakımından ölümüne kadar noksan sayılmasını gerektiren özelliğini kaybetmiştir. Sağır-dilsizlerin de, diğer normal kişiler gibi eğitilmeleri ve ehliyetli insanlar hâline getirilmeleri olanağı vardır.

Bu nedenle madde, sağır-dilsizlerin sorumluluğunu yirmibir yaşına kadar sürecek bir devre bakımından düzenlemiş ve bu yaştan sonra sağır-dilsizlerin de diğer normal kimseler gibi ceza sorumluluğuna tâbi tutulmaları ilkesini kabul etmiştir.

Doğal olarak sağır-dilsizlik hâlinin isnat yeteneğini etkilemesi veya diğer nedenlerle 34 üncü maddenin uygulanmasını gerektirdiği hâller saklıdır ve böyle durumlarda sözü geçen maddeler uygulanacaktır.

Madde 36- Madde ile ilk olarak, isnat yeteneğine etkisi bakımından irade dışı ve iradî sarhoşluk hâlinde işlenen fiiller birbirinden ayrılmıştır. İrade dışı sarhoşluk yani bilmeden ve istemeden alkollü bir maddenin alınması nedeniyle meydana gelen sarhoşluk hâlinde failin bilinci veya hareket serbestliği tamamen kalkmış ise veya bilinç ve hareket serbestliği önemli derecede azalmış bulunduğunda faile ceza verilmeyecektir.

Söz konusu hükümlerden anlaşılacağı üzere iradî sarhoşluk hâlinde faile işlediği suçun cezasının verilmesi doğaldır. Bununla birlikte uygulamada duraksamaları gidermek için iradî sarhoşluk hâlinde, faile suçun cezasının verileceğinin maddede ikinci fıkra hâlinde ayrıca açıklanması uygun sayılmıştır.

Uyuşturucu maddelerin etkisi altında suç işlenmesi hâlinde de maddede sarhoşluk hâli bakımından yapılan ayırımlara uyulmak suretiyle ceza belirlenecek veya ceza verilmeyecektir. Uyuşturucu madde etkisi yapan sentetiklerin ve benzeri bir takım ilâçların da

söz konusu olduğu bilinmektedir. Bu maddelere ait listeler Türkiye'nin de katılmış bulunduğu uyuşturucu maddelere dair 1961 TEK Sözleşmesi ve değişikliklerinde ve Psikotroplar Sözleşmesinde yer almıştır. Bütün bu maddelerin kullanılması suretiyle işlenen suçlar bakımından da, elbette, madde hükümlerinin uygulanması gerekecektir. Ancak söz konusu maddeleri teker teker saymanın güçlüğü karşısında öteden beri kullanılan uyuşturucu madde teriminin muhafazası ve fakat kapsamının geniş olarak anlaşılması gerektiğinin gerekçede belirtilmesi uygun sayılmıştır.

Esasen 255 inci maddenin (1) numaralı fıkrasında uyuşturucu maddelerin Bakanlar Kurulunca belirlenip ilân edilmesi esası benimsenmiştir. Böylece uygulamadaki duraksamalar ortadan kalkmış olacaktır.

Madde 37- Tasarı, 37 ve 38 inci maddeleriyle eksik, tam teşebbüse ve tamamlanmış suça birbirinden farklı ceza verme sistemini benimsemiştir.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda kullanılmakta bulunan "nakıs teşebbüs" terimi yerine, uygulamada artık yerleşmiş bulunan "eksik teşebbüs" terimine yer verilmesi uygun görülmüştür.

Teşebbüste hazırlık ve icra hareketleri ayırımının çeşitli duraksamalara ve tartışmalara neden olduğu bilinmektedir. Uygulamada birliği sağlamak ve duraksamaları kaldırmak amacıyla madde metninde "şüpheye yer bırakmayacak şekilde" sözcüklerinin konulması suretiyle o suça yönelik kastı belirtmeye olanak verecek hareketlerin işlenmesi hâlinde icraya başlanıldığının kabul edildiği belirtilmiştir.

Eksik teşebbüs hâlinde cezanın ne suretle saptanacağına ait oranlar maddede gösterilmiştir. Teşebbüs hâli cezanın indirilmesini gerektiren bir hafifletici neden olmayıp müstakil suç teşkil ettiğinden, suça ait ceza belirlenir.

Önce temel ceza 79 uncu maddede gösterilen esaslara göre saptanacak sonra derhal bu cezaya teşebbüse ait hüküm uygulanacaktır. Bundan sonra Tasarının 80 inci maddesinde belirtilen sıraya göre ağırlaştırıcı nedenlerin uygulanması yapılacaktır.

"Temel ceza" dan maksadın, suçun basit şekline ait cezanın alt ve üst sınırları arasında hâkimin takdirine göre belirleyeceği ceza olduğu bilinmektedir. Bu hususta 79 uncu maddeye ve gerekçesine bakılmalıdır.

Maddenin son fıkrasında "kendiliğinden vazgeçme" hâlinde failin ceza sorumluluğu düzenlenmiştir. Bu hükümden de anlaşılacağı üzere, kendiliğinden vazgeçme hâlinde faile teşebbüs ettiği suçtan dolayı ceza verilmeyeceği, ancak vazgeçme anına kadar yaptığı icra hareketleri başlı başına suç teşkil ettiği takdirde, bu suçun cezasıyla yetinileceği açıklanmıştır. Ancak teşebbüste engelleyici nedenlerle icranın bitirilmemesiyle kendiliğinden vazgeçmeyi birbirinden ayırmak her zaman kolaylıkla olanaklı değildir. Bu konuda şöyle bir ölçeği göz önünde bulundurmak olanaklıdır: Şayet fail suçu işlemek hususunda daha önce verdiği kararı yeniden gözden geçirmeye yönelmiş ve bu kararı sonuna kadar götürebilecek durumda olduğu hâlde icrayı yarıda bırakmış, nedensellik bağlantısını kendisi frenlemiş ise, vazgeçme kendiliğindendir; buna karşılık, fail icraya başlarken göz önünde tuttuğu ve hesaba kattığı risklerin dışında kalan bir etmen yüzünden, icrayı tehlikesizce sona vardıramayacağını anladığı için, icra hareketlerine devam etmemişse, vazgeçme kendiliğinden değildir. Demek oluyor ki, bakılacak husus şudur: Fail icra hareketlerini yarıda bıraktığı zaman, bunları sonuna kadar götürebileceği kanaatinde ise ve buna karşın icraya devam etmemişse, kendiliğinden vazgeçme vardır; buna karşılık failin icraya devam etmemesinin nedeni, icra hareketlerini sonuna kadar götüremeyeceği, "iter criminis"de daha fazla ilerlemek olanağının artık

kalmadığı kanaatinden kaynaklanmakta ise, vazgeçme kendiliğinden değildir, icra hareketlerinin bitmesine failin elinde olmayan engelleyiciler neden olmuştur. Ortada eksik teşebbüs hâli vardır.

Madde 38- Bu maddenin gerekçesi için, 37 nci ve 39 uncu maddelerin gerekçelerine bakılmalıdır.

Madde 39- Madde, etkin pişmanlık ve uzlaşma kurumunu düzenlemektedir. Etkin pişmanlık, tam teşebbüste icra hareketlerinin tamamlanmış olmasına karşın neticenin meydana gelmemesinin failin elinde olan bir nedene bağlanması veya suçun tamamlandığı hâllerde gerçekleşmiş olan neticenin yine failin sarfettiği çabalar sonucunda tamamen ortadan kaldırılması hâllerini kapsamaktadır. Böylece harekete geçerek etkili bir surette neticeyi engelleyip veya bertaraf edip pişmanlığını etkin biçimde ortaya koyan kişinin bu tutumunun semeresiz kalmaması ve netice olarak sosyal savunmanın güçlendirilmesi öngörülmüştür. Uygun bir suç siyaseti, suçlunun yaptığı kötülüğü gidermesi hususunda teşvik edici tedbirlerin getirilmesini öğütler.

Şüphesizdir ki, bu çabaların neticesiz kalması yani suçlunun harekete geçmesine karşın neticenin bertaraf edilmemesi hâli sadece takdiri bir hafifletici neden sayılabilecektir.

Maddenin (1) numaralı fıkrasının ikinci paragrafında, iştirak hâlinde etkin pişmanlıktan, sadece söz konusu etkin pişmanlık hareketini gerçekleştirenin yararlandırılacağı açıklanmış ve böylece söz konusu hareketin sırf şahsa bağlı bir hafifletici neden oluşturacağı belirtilmiştir. Eyleme katılmayan şerikler fiilin sonucuna göre cezalandırılacaklardır.

Tasarının Özel Kısma ilişkin maddelerinde özel etkin pişmanlık hâlleri ayrıca öngörülmüştür. Bu madde ile genel bir etkin pişmanlık hâli getirilmektedir. Böylece Türk ceza hukukuna reform niteliğinde yeni bir kurum eklenmiş olmaktadır.

Maddenin (2) numaralı fıkrası ile düzenlenen uzlaşma, esasında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda yer alması gereken yeni bir kurumdur; ancak Ceza Kanununda esas hükmün yer alması ve Usul Kanununda uygulamanın düzenlenmesi zorunludur. Bu nedenle maddenin (2) numaralı fıkrasında kuruma yer verilmiştir.

Maddenin (2) numaralı fıkrasıyla ceza adalet sisteminde reform sayılabilecek bir kurum olarak "Uzlaşma" kurumu tanımlanmıştır.

Çağımızda suç mağdurlarına karşı ceza adalet sisteminde, mağdurların yararları yönünde yeni bir duyarlılığın ortaya çıktığı görülmektedir. Ülkemizde bugüne kadar mağdurlara karşı gösterilen özel dikkat sadece bazı adam öldürme, terör ve örgütlü suçlar bakımından söz konusu oluyordu. Bazı özel kanunlarda (örneğin 3/11/1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdî Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanunda olduğu gibi) suç mağdurlarına veya ailelerine Devletin tazminat ödemesi öngörülmektedir.

Bununla beraber çağdaş ceza kanunlarında diğer bir kısım suçlar bakımından da koruma ilkeleri meydana çıkmaya başlamıştır. XXI. Yüzyıl adalet sistemi mağdurun tatmin edilmesini de ön plâna çıkarmış bulunmaktadır. Bugün anlaşılmıştır ki, suça karşı salt ceza yaptırımları yeterli değildir. Zararın giderilmesi ve onarım, hiç şüphesiz, adaletin temel amacını oluşturmaktadır. Ancak bu, tek görünüm değildir.

Uzlaşmanın hedefi suçun işlenmesinden sonra fail ve mağdur arasında meydana gelen çekişmeyi, bir arabulucunun girişimini sağlayarak çözmek ve adaleti sağlamaktır. Failin neden olduğu zararın giderilmesi, fail-mağdur arasındaki barış, uzlaşmanın asıl unsurunu

oluşturur. Fail-mağdur arasında uzlaşma dışında da, tazminatın sağlanması olanaklıdır. Ancak uzlaşma kurumunda, zararın giderilmesi ve onarım yanında ayrıca bir moral unsur da vardır. Bu nedenle fail-mağdur arasındaki uzlaşma suçun faili bakımından cezanın "özel önleme" fonksiyonuna yardım ettiği gibi mağdurun ve genel olarak kamunun da yararlarının korunmasını sağlar. Fail, uzlaşma ile, işlediği suçun sorumluluğunu kabul edip üstlenerek ve sonuçlarını da gidererek toplumla yeniden bütünleşme olanağını elde etmiş olur. Böylece failin ceza sorumluluğunu tespit ve zararın giderilmesi için gereken yapılmış bulunacağından, mağdur bakımından da adalet yerine getirilmiş olur. Fail-mağdur arasındaki uzlaşma, bundan başka, kamuda da, fiille ihlâl edilmiş olan hukuk kurallarının geçerliliğini vurgulamış ve dolayısıyla kamusal barışın yeniden kurulmasına hizmet etmiş olur.

Tasarının kabul ettiği sisteme göre, uzlaşma aşağıdaki esaslara göre gerçekleştirilmektedir.

a) Uzlaşma sadece soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar için geçerlidir. Böylece sadece küçük ihtilâfları içeren suçlar bakımından (hakaret, sövme, tehdit, basit nitelikli eylem gibi) bu yola gidilebilecektir. Bu ayırım ile, hukukumuzda yargı organlarının daha ağır suçlara ayırabilecekleri zaman alanı genişletilmekte ve küçük suçlarda tamamen yenileştirilmiş bir yaptırım sistemi geliştirilmektedir. Tasarı, ceza adaletinde onarıcı bir sistemi böylece organik olarak gerçekleştirmektedir.

b) Failin suçu ve sorumluluğunu kabullenmesi gerekir. Fail fiilini inkâr etmemelidir. Fail, kendisine isnat olunan suçları işlemediğini öne sürecek olursa o zaman ceza yargılama kuralları uygulanarak durumun aydınlatılması gerekir ve uzlaşma kurumu işletilmez.

c) Fail suçtan doğan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemeli ve gidermelidir. Zararın giderilmesi failden dikkati çekecek surette büyük miktarda edimlerin yerine getirilmesini veya kişisel bir takım özverilerde bulunmasını gerektirdiği durumlarda, failin bütünüyle veya geniş bir kısmı itibarıyla mağdurun zararlarını tazmin etmeye çalışması aranır.

d) Fail ve mağdur özgür iradeleri ile uzlaşmalıdırlar. Uzlaşma yoluna gidecek olan fail ve mağdur, bu yolu, gönüllü olarak kabul etmelidirler. Fiil, doğru olarak ve her iki tarafça kabul edilebilecek şekilde saptanmalı ve bir çözüm yolu bulunmalıdır.

e) Fail veya mağdurun uzlaştıkları Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından saptanmalıdır. Suçtan doğan zararın onarımına veya zararın giderilmesine ilişkin taraf iradeleri ceza yargılama hukuku kurallarına göre saptanacaktır.

f) Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı fail-mağdur arasındaki uzlaşmayı saptadığında kamu davası açmayacaktır. Bu tespit kovuşturma evresinde hâkim tarafından yapıldığında fail hakkında mahkûmiyet hükmü verilemeyecektir. Bunun anlamı şudur ki, failin suçun zararlı sonuçlarını gidermek üzere yapacağı hareketler, ceza kovuşturmasının başlamaması veya son verilmesi ile sonuçlanacaktır.

Madde 40- Madde, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna göre farklı hükümler getirmiştir. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 65 inci maddesinde yer alan "doğrudan doğruya beraber işlemiş olan" ibaresine yeni maddede yer verilmemiştir. Bilindiği üzere doğrudan doğruya beraber işlemekle suç irtikap etmek ve muavenet ve müzaharet ile suçun icrasını kolaylaştırmak kavramları birbirine öteden beri karıştırılmakta idi. Bu hâl, esas itibarıyla fer'î iştirak hâllerinden sayılmakla birlikte irtikâp edenlerle doğrudan doğruya işbirliği yapılmasını ifade etmekte idi. İşbirliğinin varlığı ve suçun icrasında önemli rol oynaması hâlinde iştirak hareketi aslî iştirak sayılmakta ve durumun takdiri hâkime bırakılmakta idi. İşte belirtilen nedenlerle doğrudan doğruya beraber işleme hâlinin

kanunlardan çıkarılması ve fer'î iştiraki düzenleyen 42 nci maddenin sonuna bir fıkra eklenerek fer'î iştirak hâlleri olmaksızın suçun işlenmesi olanağı yoksa söz konusu hareketi icra edenin aslî şerik sayılacağına dair hüküm konulmuştur. Bu hüküm karşısında artık "doğrudan doğruya beraber işleme" hâline gerek kalmamıştır.

Madde, aslî manevî iştirak şekli olarak, öteden beri ifade edilen azmettirmeyi, azmettirmenin ne olduğunu tanımlamak üzere "bir kimseye suç işlemesi için karar verdiren" ibaresini kullanmıştır. Uygulamada bir kavramı ifade için uzunca bir ibare kullanılmamasını sağlamak üzere, tanımlamak ile birlikte azmettirme sözcüğü muhafaza edilmiştir.

Azmettirilenin yani karar verdirilenin, fiilin icrasında, suçu işlemekte kişisel bir yararının bulunmasının azmettiren için hafifletici neden sayılması kabul edilmemiştir. Başkalarına suç işlemekte kolaylık sağlamanın hafifletici neden sayılması ahlâkî kötülüğe prim verilmesi anlamını taşıyabilir.

Üstsoy-altsoy ilişkisinden yararlanılarak bir kişiye suç işletilmesi durumunda da, aynı kural uygulanmak gerekir. Kendisine suç işletilen kişi isnat yeteneğine sahip kişi ise sadece suçun cezası ile cezalandırılacak; nüfuz kullanarak suçu işleten kişinin cezası ise artırılacaktır.

İtalyan Ceza Kanununun 111 inci maddesinde yer alan benzerî hükümlerin, örgütlü suçlar "mafya tipi örgüt" açısından da mücadele aracı olacağı kabul edilmektedir. Tasarının 41 inci maddesi hükümleri, örgütlü suçlar kapsamındaki cürümlerin, ceza sorumluluğu olmayan, üzerinde nüfuz kullanılan kişilere işletilmesi durumunda da uygulanabilecektir.

Madde 41- Tasarıda "dolayısıyla failliği" düzenleyen yeni hüküm ile "İsnat yeteneğine sahip olmayan veya kişisel nedenlerle ceza sorumluluğu bulunmayan kişilere, her ne şekilde olursa olsun suç işletenler, gerçekleşen suçtan sorumlu olurlar ve suçun cezası üçte bire kadar artırılır." hükmüne şu gerekçelerle yer verilmiştir:

Ülkemizde, özellikle "kan gütme saikiyle" veya "aile şerefini korumak" iddiasıyla adam öldürme suçlarının, gelenekten ve alt grup kültüründen kaynaklanan nüfuz kullanılarak, isnat yeteneği olmayan kişilere işletilmesi yerleşik sayılabilecek bir uygulamadır. İştirak sistemimiz kapsamında, isnat yeteneği olmayan kişiler, cezalandırılamadıkları hâlde, aslî fail sayılmaktadırlar. İsnat yeteneği olmayan kişi, gerçekte bir "suç aracı" gibi kullanılmaktadır.

Konumu, kişisel nitelikleri nedeniyle ceza sorumluluğu bulunmayan kişilere suç işletilmesi durumunda da, ceza sorumluluğu olmayan kişiler "aslî maddî fail" sayılmaktadırlar. Örneğin, aile ilişkisi açısından cezasızlıktan yararlanan bir kimseye suç işletilmesi hâlinde de gerçekte aslî maddî fail, cezasızlık nedeninden yararlanan kişiye suç işletendir.

Belirtilen nedenlerle, suçu işleten kişinin aslî fail olarak cezalandırılması ve belirtilen durumlardaki kişilerce suçun işlenmesinin kolayca sağlanabileceği öngörülmüş ve getirilen madde ile cezanın artırılması kabul edilmiştir. Maddeye göre, eylemi gerçekleştiren kişinin ceza sorumluluğu olmadığı için, sadece suçu işleten "dolayısıyla fail" olarak cezalandırılacaktır.

Madde 42- Maddede, fer'î iştirak hâlleri gösterilmiştir. "Zorunlu fer'î iştirak" adı verilen şekli ile aslî iştirakin "fiili doğrudan doğruya beraber işlemek" şekli arasındaki farkın saptanmasında öteden beri duraksamalara düşüldüğü bilinmektedir. Bunları ortadan kaldırmak ve aslında bu hâllerin aslî iştirak niteliğinde bulunduğunu belirtmek amacıyla metne son fıkranın eklendiği, 40 ıncı maddenin gerekçesinde açıklanmıştır.

Maddede, hangi fiillerin suça fer'î iştirak sayıldığı ayrı ayrı belirtilmiş olup bunlar hakkında verilecek cezanın indirilmesi oranları maddede gösterilmiştir.

Bu düzenleme biçimi aslî ve fer'î iştirak ayırımının karakterine de uygun bulunmaktadır.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanundaki müzaharet ve muavenet kelimeleri yerine yardım kelimesi kullanılmış, iki hâli, birbirine karıştırmaya yer vermeyecek şekilde kapsayan bu deyimin, gerek dil gerek anlam bakımından uygulamada kolaylık sağlayacağı düşünülmüştür. Doktrinde, müzaharetin faili ilgilendirdiği muavenetin ise icranın dışında kalan ve fiili ilgilendiren hareketler olduğu şeklinde görüşler var ise de, iki hâlde fiilin madde kapsamına giren bir yardım niteliğinde olup olmadığı uygulayıcı tarafından takdir edilebilecektir.

Failin, fer'î iştirak sayılan ve maddenin (1), (2) ve (3) numaralı bentlerinde tanımlanan fiili ile suça katılmaması hâlinde suçun işlenmesi olanağı ortadan kalkıyor ise, bu takdirde aslî iştirak hükümleri geçerli olacak ve fer'î fail için uygulanan indirimden yararlanılamayacaktır.

Madde 43- 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun bu hususlaki hükmü muhafaza edilmekle beraber aslî ve fer'î iştirakın bütün şekillerinin madde kapsamına girdiği konusuna açıklık getirilmesi bakımından "beraber işleyenler veya işlenmesini kolaylaştıranlar" ibaresi yerine "iştirak hâlinde işlenen suçlar" sözcükleri kullanılmış, gerek cezanın indirilmesinin, gerek diğer bir cezaya çevrilmesinin zorunlu olmayıp takdire bağlı bulunduğu hususu, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda var olan ve duraksamalara yol açan yazı hatasının da düzeltilmesi suretiyle, açıklanmıştır.

Madde 44- Fiili ağırlatıcı nedenlerin şerikler hakkında uygulanması için temel ilke, suçun işlendiği sırada, şeriklerin bunları bilmiş olmasıdır. Söz konusu neden suçun niteliğini değiştirecek nitelikte olsa da bilme esastır. Böylece sübjektif sorumluluk ilkesi vurgulanmış olmaktadır.

Madde 45- Madde, özel tehlike hâli gösteren suçlular grubundan birini oluşturan itiyadî suçlunun genel bir tanımının yapılması gerektiği görüşünden hareketle düzenlenmiş bulunmaktadır.

Buna göre, itiyadî suçlu, aynı türden birden fazla taksirli olmayan suçu farklı zamanlarda ancak bir yıl içinde işleyen suç failidir.

Burada üzerinde durulması gereken önemli konu itiyadî suç ile itiyadî suçlu kavramlarının birbirine karıştırılmaması gerektiğidir.

İtiyadî suç, kanunun, bir defa işlenmesi hâlinde suç saymadığı fiildir. Suçta itiyadın bazı hâllerde, ağırlaştırıcı neden sayıldığı görülmektedir. Oysa, itiyadî suçlu daima kanuna karşı sapıcı bir eylem içinde olan kişidir; toplum için tehlikeli bir tiptir. Nitekim kriminolojik bakımından itiyadî suçlu bu şekilde tanımlanmaktadır.

Maddede itiyadî suçlu tanımı, kriminolojik tanıma uygun biçimde yapılmış olup, hep aynı türden suç işleyen kişileri ifade etmektedir.

Madde, itiyadî suçlu hakkında, ceza ile birlikte 94 üncü maddenin (A) fıkrasının (2) numaralı bendine ve 97 nci maddenin (2) numaralı bendine göre denetimli serbestlik tedbirine de başvurulacağını kabul etmiş bulunmaktadır.

Madde 46- Madde, özel tehlike hâli gösteren suçlular grubundan bir diğerini oluşturan suçu meslek edinen kişinin tanımının yapılması gerektiği görüşünden esinlenerek düzenlenmiştir.

Buna göre, kısmen de olsa suçtan elde ettiği kazançla geçimini sağlamaya alışmış kişi suçu meslek edinen kimsedir. Başka bir deyişle suçu meslek edinen kişi, suçtan elde ettiği kazançla hayatını sürdürme alışkanlığını (mutaden) elde etmiş bir kimsedir. Başka kazanç kaynağı olsa da, ne olursa olsun her türlü suçu kazanç sağlamak için işleyen kişi suçu meslek edinen kimsedir.

Maddede bu tür suçlulara kanunda karşılığı olan cezanın verilmesi ve ayrıca haklarında güvenlik tedbirlerinin uygulanması öngörülmüştür.

Madde 47- Maddede, özel tehlike hâli gösteren suçlular grubundan bir diğerini oluşturan örgüt mensubu suçlu tanımı yer almaktadır. Bu tür suçlulara işledikleri fiilin cezası, ihlâl eyledikleri kanun hükümlerine göre verilecek ve ayrıca haklarında güvenlik tedbirlerinden birinin uygulanması hüküm altına alınacaktır.

Maddede belirtilen tanımda suçlunun örgütü kurması, yönetmesi veya örgüte katılması veya örgüt adına diğerleri ile birlikte veya tek başına suç işlemesi hâlinde kendisine "örgüt mensubu suçlu" denileceği belirtilmiştir. Tanım bakımından ön koşul örgütün varlığıdır. Örgüt mensubu suçlunun, suçu tek başına veya diğer üyelerle birlikte işlemesi arasında bu maddenin uygulanması itibarıyla fark gözetilmemiştir.

Tabiî olarak diğer kanunlarda örgütlü suçlu hakkında yer almış bulunan hükümler saklıdır.

Madde 48- 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun uygulanmasında tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için önceki suç nedeniyle verilen cezanın infaz edilmesi koşulu aranmakta ve bu durum Yargıtay içtihatlarıyla da yerleşmiş bulunmaktadır.

Ancak, bu uygulama, özellikle, infazdan kaçan kişi yönünden bir olanak sağlamakta, firar eden suçluya ödül verilmesi gibi bir neticenin ortaya çıkmasını sonuçlamaktadır. Hâl böyle olunca, suçta tekerrürle mücadele, etkisini büyük ölçüde kaybetmektedir. Mükerrirlerle mücadele etmenin doğru yolunun infaz koşulunun aranmasından vazgeçmek olduğu bir gerçektir. Bu sistem kendi içinde de çelişki yaratmaktadır. Örneğin, müebbet ağır hapis cezasının hükmedildiği durumlarda, ikinci bir suç işlenmesi hâlinde, infaz koşulunun gerçekleşmemesine karşın 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 82 nci maddesine göre, cezanın infazının bir ölçüde ağırlaştırılması öngörülmüştür.

Ayrıca, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda ertelemenin uygulanmasında da tutarsızlıklar görülmektedir: Cezası ertelenen kişiye, deneme süresi içinde bir suç daha işlerse, cezanın tekerrür nedeniyle artırılacağı ihtarı hâkim tarafından yapılmaktadır. Tekerrürde infaz esasının kabul edilmesi karşısında bu artırımın yapılması ise mümkün olmamaktadır.

Bunlardan ayrı olarak da, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda yer alan özel tekerrürle ilgili maddeler, ceza tertibinde de bir takım zorlukların doğmasına neden olmaktadır.

Bütün bu sakıncaların giderilmesi ve tekerrüre ait hükümlerin bir sisteme bağlanması yani özel tekerrür hâllerinin kaldırılması suretiyle yeni bir düzenleme getirilmiştir.

Buna göre; maddenin birinci fıkrasında, bir kişi beş yıldan fazla bir süre ile bir mahkûmiyete uğradıktan sonra, bu mahkûmiyet hükmünün kesinleştiği veya cezanın düştüğü tarihten itibaren sekiz yıl içinde; diğer cezalarda ise dört yıl içinde başka bir suç işlerse yeni suça verilecek cezanın altıda birden dörtte bire kadar artırılması [redacted] hakkında hürriyeti bağlayıcı olmayan bir güvenlik tedbirinin uygulanabilmesi hükmü öngörülmüştür.

Görüldüğü gibi bu düzenlemeyle, tekerrür hükümlerinin uygulanması için hükmün kesinleşmesi, tekerrür nedeniyle ikinci suça verilecek cezanın altıda birden dörtte bire kadar artırılması ve mükerrirler hakkında, hâkimin uygun bulması hâlinde, ayrıca hürriyeti bağlayıcı olmayan güvenlik tedbirinden birine hükmedilmesi gibi üç yeni ilke getirilmektedir. Fıkranın son cümlesinde 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 81 inci maddesinin üçüncü fıkrasına yer verilmekte ve ikinci cürüm için belirlenecek cezaya tekerrürden dolayı eklenecek miktarın, evvelki cürüm için hükmedilen miktardan fazla olmayacağı hükme bağlanmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasında ağırlaştırılmış müebbet hapis ve müebbet hapis cezalarına mahkûm edilen kimselerin tekerrür hâlinde ne suretle cezalandırılacakları gösterilmiştir. Tekerrür bakımından müebbet ve ağırlaştırılmış müebbet hapis cezaları aynı hükümlere tâbidir.

Müebbet hapis cezalarına mahkûm edilmiş olan kişi yeniden müebbet hapis cezasına hüküm giydiğinde ise hücreye konulma süresi hâkimin takdirine göre iki yıl ile üç yıl arasında olacaktır.

Maddenin üçüncü fıkrasında da 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 81 inci maddesinin dördüncü fıkrasındaki esas kabul edilmekte, önceki veya sonraki suçlardan birinin para cezası diğerinin başka bir ceza olması hâlinde, çevirme işleminin ne şekilde yapılacağı gösterilmektedir.

Maddenin dördüncü fıkrasında, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 84 üncü maddesindeki ilkeye yer verilmiş olup, tekerrür hâlinde hükmedilecek para cezasının hapse çevrilmesi durumunda sürenin dört yılı geçmeyeceği belirtilmektedir.

Madde ile sadece cürümlerden dolayı verilen hükümlerin tekerrüre esas teşkil etmesi kabul edilmiştir. Bundan böyle kabahatlerle kabahatler ve kabahatlerle cürümler, taksirli cürümlerle kasıtlı cürümler, kasıtlı cürümlerle taksirli cürümler arasında tekerrür hükümleri uygulanmayacaktır. Sırf askerî suçlardan dolayı verilen cezalar da tekerrür nedeniyle artırılmayacaktır.

Tekerrür hükümleri uygulanırken yabancı ülke mahkemelerinden verilen mahkûmiyet hükümlerinin, Türkiye'nin taraf olduğu bazı uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülükler nedeniyle sadece uyuşturucu madde imal ve ticareti, uyuşturucu kullanılmasını kolaylaştırma ve kullanma, paraların taklit ve tağyiri, sahte paraları ithal etme, alma, muhafaza etme ve tedavüle koyma, bilmeyerek alınan sahte parayı tedavüle koyma, para ve kıymetli damgaları imale yarayan araçları imal etme, Devlet mührünü taklit etme veya sahte mührü kullanma ve diğer resmî mühürleri taklit etme veya sahte mühürleri kullanma suçlarına ilişkin olması hâlinde tekerrüre esas teşkil edeceği kabul edilmiştir. Buna karşılık, gerek Türkiye'nin taraf olduğu Ceza İlâmlarının Milletlerarası Değeri Hakkında Avrupa Sözleşmesi ve gerek 8/5/1984 tarihli ve 3002 sayılı Türk Vatandaşları Hakkında Yabancı Ülke Mahkemelerinden Verilen ve Yabancılar Hakkında Türk Mahkemelerinden Verilen Ceza Mahkûmiyetlerinin İnfazına Dair Kanun çerçevesinde, Türk mahkemelerince tanınıp haklarında tenfiz kararı verilen yabancı mahkûmiyet hükümlerinin Türk mahkemelerinden verilmiş mahkûmiyet kararları gibi değer taşıması söz konusu olacaktır.

Maddenin son fıkrasında, yukarıda açıklananlara ek olarak, Türkiye tarafından onanmış diğer sözleşmeler hükümlerinin de tekerrür konusunda etkili olacağı kabul edilmiştir.

Madde 49- Maddede, gerçek içtima hakkında izleyen maddelerde yer alan kuralların uygulanacağı açıklanmış ve esasta gerçek içtimaın birleştiği iki durum tanımlanmıştır. 51 ilâ 54 üncü maddelerde, ilke olarak, cezaların toplanması sistemi muhafaza edilmiştir. Sadece cezaların toplanması olanaklı bulunmayan hâllerde bir defaya özgü olmak üzere cezanın değiştirilmesi esasına uyulmuştur.

Madde 50- Maddeyle, hürriyeti bağlayıcı cezaların içtimaına ilişkin kuralların tümü numaralı fıkralar hâlinde bir araya getirilmiştir.

Temel ilke aynı türde cezaların toplanması, ayrı türden olanların ise ayrı ayrı ve tamamen çektirilmeleridir.

Birden çok ağırlaştırılmış müebbet hapis ve müebbet hapis cezalarına mahkûmiyet hâlinde, toplama sisteminin uygulanması olanağı var olmadığından, mahkûmun altı aydan az ve iki yıl altı aydan fazla olmamak üzere hücreye konulması uygun görülmüştür. Süreyi hâkim takdir edecektir. Hücrede mahkûm mutlak biçimde tecrit edilecektir. Ceza infaz hükümleri hücre koşullarını belirleyecektir. Dikkat edilmelidir ki, her iki çeşit müebbet hapsi, içtimanın bu şekli yönünden Tasarı aynı saymaktadır.

Bu cezaların sürekli bir hapis cezası ile içtimaları hâlinde, yerine hücreye konulma uygulanacaktır. (2) numaralı fıkra bu hâlde hücre süresini on günden az ve iki yıldan fazla olmamak üzere saptamıştır. Ancak hücrede geçirilecek süre hürriyeti bağlayıcı ceza süresinden fazla olamayacaktır.

Madde 51- Madde, para cezalarında toplama sisteminin uygulanmasını kabul etmektedir.

Madde 52- Tasarı fer'î müebbet cezaları kaldırdığından bu maddeyle sadece fer'î cezaların ayrı ayrı çektirileceğinin belirtilmesiyle yetinilmiştir.

Madde 53- Maddeyle, aynı ve başka türden hürriyeti bağlayıcı süreli cezaların ve para cezalarının içtimaında cezaların ulaşabileceği sınır gösterilmiş bulunmaktadır. Aynı ve başka türden hürriyeti bağlayıcı süreli cezaların birleştirilmesi hâlinde çektirilecek ceza, içtima eden suçlar ister hapis ve hafif hapis cezasını, ister sadece hapis veya hafif hapis cezalarını gerektirmiş bulunsun, kırk yılı geçemeyecektir. Böylece 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun aynı ve başka türden hürriyeti bağlayıcı süreli cezaların birleştirilmesi hâlinde iki ayrı sınır uygulanması kaldırılmış ve her iki hâl için müşterek bir sınır olarak kırk yıl kabul edilmiştir.

Maddenin (2) numaralı fıkrasında birleştirilen para cezalarının hürriyeti bağlayıcı bir cezaya çevrilmesi hâlinde ceza süresinin dört yılı geçmeyeceği belirtilerek 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun uyguladığı beş yıl sınırı değiştirilmiştir.

Maddenin (3) numaralı fıkrasında, fer'î cezalardan müebbet olanların kaldırılmış bulunması nedeniyle içtima bakımından da zorunlu değişiklik yapılmış ve kamu hizmetlerinden yasaklanma ve belirli bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezalarında kabul edilmiş üst sınır göz önünde bulundurularak, içtimada sınır on ve dört yıl olarak saptanmıştır. Böylece fer'î cezalar toplamının adeta medenî ölüm niteliğini alacak surette uzun sürelere ulaşması önlenmiş olmaktadır.

Madde 54- Maddede biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması nedeniyle tek fiil sayılan ve doktrinde bileşik suç (mürekkep suç) olarak adlandırılan fiilin tanımı yapılmakta ve bu tür suçlarda, suçu oluşturan araç suçtan dolayı ayrıca ceza verilmeyeceği, dolayısıyla cezaların içtimaı hükümlerinin uygulanmayacağı açıkça belirtilerek bu konuda meydana gelen bir kısım yanlış uygulamaların bundan böyle giderilmesi amacı güdülmektedir. Esasen bu husus Yargıtayın son kararıyla da belirlenmiştir. Ancak, içtihadın her zaman değişmesi olanaklı bulunduğundan durumun bu maddeyle açıklığa kavuşturulması gerekli görülmüştür.

Madde 55- Müteselsil suçla ilgili olan bu maddede suç işleme kararındaki birlik göz önüne alınarak içtima hükümlerinin uygulanmaması sistemi benimsenmiştir. Müteselsil suç kavramı, içtima kurallarının, maddede yer alan tanımı çerçevesinde işlenen suçlara da uygulanması hâlinde, meydana gelebilecek ağır durumları gidermek için ve failin lehine olarak kabul edilmiştir. Ancak, ihlâl edilen suç aynı kalmak kaydıyla aynı suça ait hükümlerin farklı olabileceği belirtilmiş böylece suçun hafif veya ağırlaşmış şekillerine ilişkin hükümlerin ihlâli hâlinde de müteselsil suç bulunduğu açıklığa kavuşturulmuştur.

Bundan başka müteselsil suçta verilecek tek cezanın belirli bir oran içinde artırılması da öngörülmüştür. Şüphesizdir ki, hâkim teselsülün devamını da göz önünde bulundurmak suretiyle maddede gösterilen iki sınır arasında bu takdirini gerektiği gibi kullanacaktır.

Madde 56- Kanunun bu hükmü tek fiille birden fazla kanun hükmünün ihlâl edilmesi yani fikrî içtima hâlinde ne suretle ceza verileceğine ilişkindir.

İşlenen fiille ihlâl edilen hükümlerin, aynı kanunda veya ayrı kanunlarda yer alması olanaklıdır. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun konuya ilişkin 79 uncu maddesindeki "kanunun muhtelif ahkamı" tabirinin karıştırmaya neden olacak nitelikte bulunduğu göz önünde tutularak, amacı daha açık şekilde belirten "çeşitli kanun hükümleri" ibaresi tercih edilmiştir.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda "en şedit cezayı tazammun eden maddeye göre cezalandırılır" şeklindeki ifade tarzı da, uygulama özelliği itibarıyla daha hafif bir cezanın verilmesi sonucunu doğurabilmektedir. Bu itibarla maddede en ağır cezayı gerektiren hükümden neyin amaçlandığı ayrıca açıklanmıştır.

Madde 57- Bu maddeye ait gerekçe için, cezaların ayrıca düzenlendiği maddelere bakılmalıdır.

Madde 58- 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda cürüm ve kabahatlere özgü cezaları belirten 11 inci maddede cürüm ve kabahatlere mahsus aslî ve fer'î cezalar birlikte olarak gösterilmiştir. Ayrıca, belirli bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezası kabahatlere özgü bir ceza olarak gösterilmiştir. Oysa, 765 sayılı Kanunun Özel Kısmının çeşitli tarihlerde geçirdiği değişikliklerle ve diğer özel kanunlarda bu ceza, cürümlerde de bir fer'î ceza veya mahkûmiyetin kanunî neticesi olarak gösterilmiştir. Böylece 11 inci maddeyle kanunların diğer hükümleri arasında çelişki ortaya çıkmış bulunuyor ve bu nedenle cürüm ve kabahatlerin birbirinden ayrılması bakımından 11 inci maddenin sağladığı kolaylık da bir ölçüde zarar görüyordu. Tasarı, cürüm ve kabahatlere özgü aslî ve fer'î

cezaları ayrı maddeler hâlinde göstermeyi uygun saymış ve fer'î cezaların cürüm ve kabahatler karşılığında aynı zamanda uygulanabileceği bu suretle belirtilmiştir.

Ayrıca, Tasarının getirdiği önemli bir yenilik, fer'î cezalar yanında ayrıca mahkûmiyetin kanunî neticelerini kabul etmemiş bulunması ve bunları kaldırmış olmasıdır.

Aşağıda 59 uncu maddede hürriyeti bağlayıcı cezalardan maksadın ne olduğu belirtilmiştir. Bu maddede de açıkça belirtildiği üzere, Tasarı, hürriyeti bağlayıcı ceza olarak sadece ağırlaştırılmış müebbet hapis ve müebbet ve süreli hapis ve hafif hapis cezalarını kabul etmekte ve 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda yer alan ağır hapis cezası kaldırılmış bulunmaktadır. Esasen 13/7/1965 tarihli ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra kanun koyucu birden çok hürriyeti bağlayıcı cezaları fiilen kaldırmıştır. Tasarının hapis ve hafif hapis tarzında ikili bir ayrımı kabul etmiş bulunmasının nedeni, suçların kanun tarafından cürüm ve kabahat olmak üzere ikiye ayırma sisteminin muhafaza edilmiş olmasından kaynaklanmıştır.

Maddenin (6) numaralı bendinde yer alan "suç nedeniyle mülkiyetin Devlete geçmesi" yaptırımına ait gerekçe, 78 inci maddenin gerekçesinde yer almıştır.

Madde 59- Tasarının bu maddesinde hürriyeti bağlayıcı cezalar gösterilmiş ve uzun ve kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların tanımı yapılmıştır. Süresi iki yıla kadar olan hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm edilmiş bulunan suçluların özel rejimden yararlandırılmaları benimsenmiştir.

Madde 60- Tasarı ölüm cezasını kaldırmıştır. Bu nedenle cezaların ağırlıklarına göre sıralanmasında başta gelen ölüm cezasının yerine yeni bir yaptırım getirmek sorunu ortaya çıkmıştır. Zira, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanun çok vahim sayılan suçlara ölüm cezası ve daha az vahim saydığı fiillere ise müebbet hapis cezası vermekteydi, 3/8/2002 tarihli ve 4771 sayılı Kanunla savaş ve çok yakın savaş tehdidi hâllerinde öngörülen idam cezaları hariç olmak üzere 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun ile 6831 sayılı Orman Kanununda yer alan idam cezaları müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülmüş ancak aynı Kanunda bunlar bakımından bazı konularda diğer müebbet ağır hapis cezalarından farklı uygulama yapılması hükme bağlanmıştır.

Suçların vehametine göre verilecek cezaların farklı olması ve bu farklılığın korunması gereklidir. Bu ihtiyaç ölüm cezasını kaldıran diğer ülkelerde de ortaya çıkmıştır. Nitekim Fransada Yeni Ceza Kanunu bazı ağır suçların cezalarının infazında faillerin bir güvenlik dönemine tâbi tutulmalarını kabul etmiştir. Bu dönemde mahkûm koşullu salıverilememektedir.

Tasarı ölüm cezası yerine sıkı güvenlik rejimine göre çektirilecek bir "ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası" getirmektedir.

Sıkı güvenlik rejiminin içeriğinin neler olacağı Ceza ve Tedbirlerin İnfazı Hakkında Kanun ve tüzükte gösterilecektir. Sıkı infaz rejimi, mahkûmun cezaevi dışında çalıştırılamaması, ziyaretçi kabulü, dışla temas hususunda bir kısım kayıt ve kısıtlamalara tâbi tutulması, mahkûma izin verilmemesi, bu tür mahkûmların cezaevlerinin özel kısımlarında bulundurulmaları gibi ve Ceza ve Tedbirlerin İnfazı Hakkında Kanunun ve tüzüğünün saptayacağı başka yoksunlukları içerecektir.

Tasarıya göre sıkı infaz rejimi, aslında bütün ceza süresince devam edecektir; ancak mahkûmun, koşullu salıverilme kurumunun ehliyet koşullarına uygun surette davranış gösterdiği, usulüne göre saptanır ve mahkûm ceza infaz kurumunda en az on yılını da geçirmiş bulunursa, yine koşullu salıverilme usulü çerçevesinde ve infaz hâkiminin kararıyla sıkı güvenlik rejimine son verilebilecektir.

Madde 61- Maddeyle, müebbet hapis cezaları ayrı bir ceza olarak getirilmekte ve tanımlanmaktadır. Nitekim, bazı yabancı ceza kanunlarının sistemi de böyledir.

Maddeye, koşullu salıverilme ile ilgili hükümlerin saklı tutulduğu hususunda bir fıkra eklenmek suretiyle müebbet hapsin, mahkûmiyetleri sırasında iyi hâl gösteren hükümlüler hakkında ölünceye kadar devam etmemesi sağlanmıştır. Böylece, bu cezaya mahkûm edilen bir kişi, ilgili maddesine göre koşullu salıverilmeden yararlanabilecektir.

Madde 62- 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda, hürriyeti bağlayıcı cezalar, ağır hapis, hapis ve hafif hapis olarak üç ayrı türde kabul edilmiştir. Böyle bir tasnif ve hürriyeti bağlayıcı cezaların çok çeşitli olması, çağdaş penolojinin gereklerine aykırı düşmekte idi. Kaldı ki, Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun öngördüğü infaz sistemi ve bunun getirdiği temel ilkeler bakımından hürriyeti bağlayıcı cezaların yukarıda belirtilen ayırıma tâbi tutulması pratik yarar sağlamamakta, ister hafif hapis, ister hapis, isterse ağır hapis olsun bunların infaz şekli hususunda fark bulunmamaktadır.

Bununla beraber, Tasarı hazırlanırken, cürüm ve kabahat ayırımı muhafaza edildiğinden, bunlar karşılığı kabul edilen hürriyeti bağlayıcı cezaların da ayrı olması uygun bulunmuş ve cürüm oluşturan fiiller için hapis, kabahatler için ise, hafif hapis cezasının uygulanması benimsenmiştir.

Bugünkü mevzuatımızda, cürüm karşılığı olarak hükmedilen hapis cezasının üst sınırı kanunda ayrıca bir süre gösterilmediği hâllerde yirmi yıl, ağır hapiste ise yirmidört yıldır.

Madde düzenlenirken, bir yandan bugüne kadar 765 sayılı Kanundaki ceza sürelerinin devamlı olarak artırılması gibi sakıncalı bir yola gidildiği, diğer yandan hükümlünün çok uzun süreyle uygulanmasının onun topluma yeniden kazandırılmasında (iyileştirilmesinde-rehabilitasyonunda) olumsuz etkiler yaptığı göz önünde bulundurulmuştur.

İşte, gerek esasa gerek infaza dair olan bu düşüncelerle, cürüm karşılığı hapis cezasının yukarı sınırı yirmi yıl olarak kabul edilmiştir. Tasarının Özel Kısmında her suç için aşağı ve yukarı sınırların açıkça gösterilmesi sistemi benimsenmiştir.

Diğer yandan, maddede hapis cezasının, kanunda ayrıca belli edilmeyen durumlarda alt sınırının bir ay olarak kabulü uygun görülmüştür.

Ağır hapis cezası kaldırılmış olmakla birlikte, usul kanunlarında ve mevzuatın diğer kısımlarında ağır hapis cezasının varlığına göre getirilmiş hükümlerin bulunduğu bilinmektedir. Bu nedenle Türk Ceza Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun Tasarısının 24 üncü maddesinde bu konuda tanımlayıcı bir hükme yer verilmiştir.

Madde 63- Maddede, sadece hafif hapis cezasının genel süresinin belirtilmesi öngörülmüş; infazıyla ilgili hükmün kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların infaz usullerine dair madde içinde ele alınması öngörülmüş ve hafif hapis cezası için bugün uygulanan bir günlük alt sınır yedi güne yükseltilmiş, buna karşılık üst sınır iki yıl olarak kabul edilmiştir.

Bir günlük sınırın yedi güne çıkarılmış olmasının nedeni bir, iki, üç gün gibi çok kısa süreli hapis cezalarının, suçun kovuşturulmasının tâbi tutulduğu usul işlemleri nedeniyle esasen fiilen uygulanamamasıdır. Ayrıca hürriyeti bağlayıcı cezalardan beklenen yararın ancak bunun belirli bir süre devam etmesi hâlinde elde edilebileceği gerçeği de, sürenin böylece belirlenmesinde etmen olmuştur.

Madde 64- Maddede, Cezaların İnfazı Hakkında Kanunda yer alıp cezaların infazına ilişkin olmakla birlikte cezanın niteliği ile ilgili hükümlerin Tasarının bünyesine alınması ilke olarak kabul edilmiş bulunduğundan, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine uygulanabilecek ceza ve tedbirlere dair sözü edilen hükümler, esas itibarıyla yeni madde metnine aktarılmış ve ayrıca bunlara, "kamuya yararlı bir işte çalıştırma" tedbiri de eklenmiştir. Bu tedbir kamu hizmetlerinde çalıştırmadan ayrı nitelik taşımakta ve bugün bir kısım Avrupa ülkelerinde ve Amerika Birleşik Devletlerinde uygulama alanı bulan bir infaz kurumu oluşturmaktadır.

Yeni ceza kanunu tasarıları bu kuruma daima yer vermektedirler. Buna göre, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm olan kişinin cezası, hâkim tarafından uygun görülmesi ve kendisinin de rızasının bulunması hâlinde bir yılı geçmemek koşuluyla kamuya yararlı bir işte çalıştırma tedbirine çevrilecektir. Hükümlünün çalışacağı kurumda kadrolu olması ve bir ücret alması da söz konusu değildir. Kısa hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir suçu işlemiş olan ve eğitim derecesi elverişli bulunan bir kişinin örneğin okuma-yazma öğreten bir kursta öğretici olarak görev yapmasına karar verilmesi hâli uygulanışına örnek olarak gösterilebilir. Doğal olarak bu tedbirin uygulanma usulü ayrı bir tüzük veya yönetmelikte belirtilecektir.

İkinci fıkrada, bir kanun maddesinde hürriyeti bağlayıcı ceza ile para cezasından birinin hâkimin takdirine göre seçimlik ceza olarak uygulanabileceği belirtilmiş ve hâkim, takdirini kullanarak hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmetmiş ise artık bu cezayı, maddenin birinci fıkrasını uygulamak suretiyle, para cezasına çeviremeyeceği açıklanmıştır.

Dördüncü fıkrada, taksirli suçlardan dolayı hükmolunan hürriyeti bağlayıcı ceza uzun süreli olsa da fail hakkında birinci fıkranın (1) numaralı bendinin uygulanabileceği belirtilmiştir. Ancak bu hükmün "bilinçli taksir" hâlinde uygulanamayacağı açıklanmıştır. Bilinçli taksir için 21 inci maddeye ve gerekçesine bakılmalıdır.

Maddenin, beşinci fıkrasında, hürriyeti bağlayıcı cezanın para cezasına veya tedbire çevrilmesindeki esas amaç göz önünde tutularak, asıl mahkûmiyetin artık çevrilen para cezası veya tedbir olduğu belirtilmiş, böylece, gerek cezanın ertelenmesi gerek tekerrür açılarından hürriyeti bağlayıcı cezanın yerine verilmiş olan para cezasına veya tedbire itibar olunması sağlanmıştır. Ancak, bu takdirde hükmün temyizi kabil olmaktan çıkacağı göz önüne alınarak "hükmün uygulanmasının, kanun yollarına başvurmada engel oluşturmayacağı" ayrıca belirtilmiştir. Böylece hüküm, kanun yoluna gitme hakkını etkilemeyecektir.

Ayrıca, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın tedbire çevrilmesi hâlinde, bu tedbir hükümlerini yerine getirmeyenler veya tedbir gereklerine aykırı hareket edenler hakkında, hürriyeti bağlayıcı cezanın para cezasına çevrilmesi ve belirli bir tedbire riayet etmek olanaksızlığının meydana çıkması hâllerinde hâkime, bunun yerine başka bir tedbire karar vermek yetkisinin tanınması uygun görülmüştür.

Yürürlükteki Cezaların İnfazı Hakkında Kanunda yer alan ve küçükler hakkında verilen kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların tedbire çevrileceği hükmüne, Tasarının çocuk ve küçükler hakkında getirdiği yeni hükümler karşısında bu maddede yer verilmemiştir; zira,

çocuk ve küçüklere ilişkin yeni ceza hukuku esaslarına göre zaten her türlü ceza, tedbir olarak infaz edilebilecektir.

Madde 65- 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 13 üncü maddesinde müebbet ve muvakkat ağır hapis cezalarının tanımları yanında ayrıca infaz usulleri de belirtilmiş ve infaz devreleri hükme bağlanmıştır.

Ancak, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun söz konusu maddesi, Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 9 uncu ve geçici 4 üncü maddeleri ile yürürlükten kaldırılmış ve "Ceza ve Tevkifevleri Nizamnamesi" yerine de "Ceza ve İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük" kaim olmuştur.

Madde düzenlenirken Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun sözü geçen 9 uncu maddesindeki hükümler esas alınmış, ancak, "müebbet ağır hapis" yerine "müebbet hapis cezaları" denilmiş ve böylece müebbet hapsin iki türü birlikte ifade olunmuştur.

Tasarıda, kısa ve uzun süreli hapis cezasındaki altı ay sınırının iki yıla çıkarılması uygun görüldüğünden gözleme tâbi tutulma koşulu da buna göre değiştirilmiştir.

Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 9 uncu maddesinde geçen "Bakanlık" sözcüğü, ifade ettiği Bakanlığı açıkça belirtmek amacıyla "Adalet Bakanlığı" şeklinde değiştirilmiştir.

Maddenin (2) numaralı fıkrasında kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların normal infaz biçiminin kanunda belirtileceği ve bu cezaya mahkûm edilenlerin gözleme tâbi tutulmayacakları ifade olunmaktadır. Normal olarak bu gibi hükümlülerin, hükmü veren mahkemenin yargı çevresi içerisinde bulunan ceza infaz kurumlarında cezalarını çekmeleri uygun olur.

Madde 66- Maddede kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların dört ayrı özel infaz tarzı gösterilmektedir. (1) numaralı bentte, iki grup kişinin hükümlülük sürelerinin altı ayı geçmemesi hâlinde cezalarını oturdukları yerde çekmeleri kabul edilmiştir. Maddeye göre, altmışbeş yaşını bitirmiş olanların kısa süreli bir hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûmiyetleri hâlinde, haklarında 64 üncü maddenin uygulanması esastır. Kısa süreli ceza altı aya kadar olduğunda, bu özel infaz tarzına mahkemenin karar verebilmesi için mahkûmun altmışbeş yaşını bitirmiş olması yeterlidir.

Diğer grup ise, yaşı ne olursa olsun, hükümlünün sağlık durumunun cezaevinde tutulmasına engel olacak derecede bozuk ve bu hususun hekim raporu ile belgelendirilmiş bulunmasıdır.

Bu hüküm marifetiyle cezanın, Devlete bir külfet yüklemeden infazı sağlanmaktadır. Hüküm, çeşitli yönlerden yararlıdır. Bazı yabancı ülkelerde olduğu gibi (4) numaralı bentte kadın mahkûma bir bilezik takmak suretiyle cezayı oturduğu yerde çekmesine karar verilebilecek ve bu suretle oturduğu yerde kalıp kalmadığı kontrol edilebilecektedir.

Maddenin (2), (3) ve (4) numaralı bentlerinde yer alan özel infaz şekilleri yukarıda açıklanan maksada uygun yararlı şekillerdir.

Madde hükümlerine uymayan hükümlü hakkında 462 nci maddenin son fıkrasındaki yaptırım uygulanacaktır.

Esasta infaz ile ilgili olan bu hükümler, doğrudan hükmü veren hâkime hitap ettiği için Tasarıda yer almıştır. İnfaz Kanunu bu hükümlerin fiilen uygulanmasına ilişkin usulleri, koşulları, kontrole ait hükümleri ayrıca düzenleyecektir.

Madde 67- Maddede, koşullu salıverilme kurumu düzenlenmektedir. Söz konusu kurum bakımından madde esaslı bir takım yenilikler getirmiştir; bu hususta yeni kanun tasarılarından ve çağdaş ceza hukuku eğilimlerinden esinlenilmiştir.

Birinci fıkrada yer alan düzenlemeyle, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilenler otuz yıl geçmedikçe koşullu salıverilmeden yararlanamayacaklardır. Yine müebbet hapis cezasının yirmibeş yılını iyi hâlli hükümlü olarak çekmiş bulunanların koşullu salıverilme hakkını elde edecekleri belirtilmiştir. Diğer hürriyeti bağlayıcı cezalarda ise, hükümlülük süresinin üçte ikisinin iyi hâlli olarak geçirilmiş olması hâlinde bu hak kazanılmış olacaktır.

Ancak, üç aydan az hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkûm edilmiş olanlarla en az üç ay süre ile hürriyeti bağlayıcı cezalarını çekmemiş bulunanlar koşullu salıverilmeyeceklerdir. Koşullu salıverilme hükümlünün iyileştirilmesi bakımından bir araç teşkil ettiğinden ve iyi hâlin saptanmasına dayandığından hükümlünün bir süre cezaevinde kalmasını ve gözlemini gerektirir. Ülkemizde bugüne kadar cereyan eden uygulama, koşullu salıverilmenin niteliği ile çelişkilidir.

Üç aydan fazla cezaya mahkûm edilmiş bulunanlar koşullu salıverilmeden yararlandıkları hâlde, daha az cezaya mahkûm edilmiş bulunanların aynı kurumdan yararlanmamalarının bir adaletsizlik teşkil edeceği bazılarınca öne sürülebilirse de, bu gibi hâllerde hâkimin uygulayabileceği ön ödeme, erteleme, hürriyeti bağlayıcı cezayı seçeneklerine çevirme, hükmü erteleme gibi kurumların var olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Bütün bu kurumları uygulamak olanağına sahip olan hâkim, demek ki hükümlünün cezasını bütünü ile çekmesini uygun görmüştür ki, söz konusu hükümleri, cezalının koşullu salıverilmeye tâbi tutulmayacağını bilerek uygulamamış olacaktır.

Mükerrirlerle tutuklu veya hükümlü iken firar edenler hakkında koşullu salıverilme hükümlerini içeren ikinci fıkrada da aynı şekilde bir düzenlemeye gidilmiş ve bunlardan firar edenlerin ağırlaştırılmış müebbet hapiste otuzbeş, müebbet hapiste otuz yıl sonra koşullu salıverilmeleri benimsenmiştir. Diğer hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm edilenler ise hükümlülük süresinin beşte dördünü çekmiş olmak koşulu ile, koşullu salıverilmeye tâbi tutulabileceklerdir.

Maddenin üçüncü fıkrası, bu sürelerin hesabında hükümlünün tutuklu kaldığı ve hakkındaki kovuşturma nedeni ile şahsî hürriyetinden yoksun bulunduğu sürelerin de hesaba katılacağını açıklamaktadır.

Dördüncü fıkranın açık hükmüne göre, özel infaz şekilleri içinde geçirilen hürriyeti bağlayıcı ceza hükümlüleri koşullu salıverilmeden yararlanamayacaklardır.

Beşinci fıkra, Tasarının benimsediği mağduru koruma ilkesinin bir uygulamasını oluşturmaktadır.

Altıncı fıkra, firar etmiş ve firara teşebbüs etmiş olanlar ile disiplin cezası almış olanların hangi nedenler bulunduğu takdirde koşullu salıverilmeden yararlanamayacaklarını göstermektedir.

Maddenin yedinci fıkrasında, haklarında koşullu salıverilme kararı verilen hükümlülerin bir denetim süresine tâbi tutulacakları kaydı yer almaktadır. Bu süre içinde hükümlü hakkında 94 üncü maddenin (A) fıkrasının (3) numaralı bendinin öngördüğü denetimli serbestlik tedbiri uygulanacaktır.

Maddenin sekizinci fıkrası hükmüne göre hâkim, hükümlünün kişilik özelliklerini göz önünde bulundurmak suretiyle, denetimli serbestliğe tâbi tutulması hususunda gerçek bir gereksinme yoksa tedbirin uygulanmamasına karar verebilecektir. Fıkra, koşullu salıverilen

hükümlünün tâbi tutulacağı denetim süresi bakımından da önemli bir yenilik getirmiştir; hâkim, mahkûmiyet süresinin geri kalan kısmının üçte biri ile üçte ikisi arasında bir süre belirleyecektir; bunu yaparken de, elbette ki, hükümlünün kişilik özelliklerini göz önünde bulunduracaktır. Deneme süresince hükümlü yapıcı bir denetime tâbi tutulacak ve patronaj rejiminden yararlanacaktır. Hazırlanacak tüzük, denetim ve patronaj rejiminin uygulanma usulünü gösterecektir.

Maddenin, dokuzuncu fıkrasında koşullu salıverilme kararının geri alınmasına neden olan hâller gösterilmiştir: Bir kere koşullu salıverilen, kasıtlı bir cürümden dolayı hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkûm edildiği takdirde koşullu salıverilme kararı geri alınacaktır. İkinci olarak mahkûm yükümlü tutulduğu koşulları yerine getirmezse, örneğin hakkındaki denetim tedbirlerine uymazsa yine bu karar geri alınacaktır. Koşullu salıverilme kararı geri alındığı takdirde salıverilmenin geri alınmasını sonuçlayan suçun işlendiği tarihten sonraki ceza kısmı, ceza süresine mahsup edilmeyerek bu kısım aynen çektirilecek ve evvelce salıverildiği suçtan dolayı verilmiş hükmün infazı ile ilgili olarak bir daha koşullu salıverilmeyecektir.

Koşullu salıverilme kararının geri alınmasına dair karara karşı maddede teker teker gösterilen kişilere itiraz yoluna başvurma hakkı tanınmıştır. Salıverilen hükümlü denetim süresi içinde bir suç işlemediği takdirde ise cezası infaz edilmiş sayılacaktır.

Maddenin onikinci fıkrasında, terör suçlarından dolayı ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar koşullu salıverilmeden yararlanamayacakları hükme bağlanmaktadır.

Maddenin son fıkrasında, koşullu salıverilmeye ilişkin özel kanun hükümleri saklı tutulmaktadır. Bu hüküm uyarınca örneğin, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve bu Kanuna atıf yapan 30/7/1999 tarihli ve 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanununu bakımından geçerli olan koşullu salıverilmeye ilişkin hükümlerin uygulanmasına devam edilecek ve söz konusu kanunların kapsamında kalan suçlarda anılan kanunların koşullu salıverilmeye ilişkin hükümleri uygulanacaktır.

Madde 68- Madde düzenlenirken ağır para cezasının genel alt ve üst sınırlarının belirlenmesi öngörülmüş, infazla ilgili hususların, hafif para cezasını da kapsayacak şekilde, ayrı bir maddede ele alınması uygun sayılmıştır.

Getirilen yeni düzenleme iki fıkradan oluşmaktadır: birinci fıkrada kanunda ayrıca açıklanmayan durumlarda ağır para cezasının aşağı sınırının üçyüzellimilyon, yukarı sınırının ise doksanmilyar lira olduğu hükme bağlanmış ve bu miktarın Devlet Hazinesine ödeneceği belirtilmiştir. Tasarının 110 ve 115 inci maddeleri çocuk ve küçükler hakkında uygulanacak para cezalarının sınırlarını göstermektedir.

İkinci fıkrada ise, hâkimin bu cezaya hükmederken göz önünde bulundurması gereken esas ve ölçüler gösterilmektedir. Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 5 inci maddesinde gösterilenlere eklenenler suçlunun elde ettiği yararın ve suçun meydana getirdiği zararın ağırlık ve hafiflik derecesi ve suçtan meydana gelen zarardan ibaret bulunmaktadır.

Hâkim, cezaya hükmederken fıkrada sayılan hususları teker teker ilgili mercilerinden sorup araştıracak değildir. İkinci fıkra, hâkime hitap eden genel bir direktif niteliğini taşımaktadır.

Madde 69- Maddeye göre hafif para cezasının alt sınırı yüzmilyon lira, üst sınırı ise onmilyar lira olarak belirlenmiş ve bu para cezasının da Devlet Hazinesine ödeneceği hükme bağlanmıştır.

Maddenin ikinci fıkrasında ise, hâkimin ağır para cezasına hükmederken göz önünde tutacağı hususların esas alınması öngörülmüş ve ağır para cezasına ilişkin 68 inci maddenin ikinci fıkrasındaki hükme bu amaçla yollama yapılmıştır.

Hafif para cezalarının infazının, ağır para cezalarının infazından farklı bulunmadığı dikkate alınarak, infaz hususunun birlikte aynı maddede belirtilmesinin daha uygun olacağı düşünülmüştür.

Madde 70- Maddede bir kere nispî para cezasının tanımı yapılmak suretiyle, ceza mevzuatımızdaki bir boşluğun doldurulması amaçlanmış, bu para cezasının da Devlet Hazinesine ödeneceği ve yukarı sınırının bulunmadığı açıklanmıştır. Böylece, kanunda asgarî bir sınır gösterildiği hâllerde, söz konusu para cezasının nispî para cezası olabileceği belirtilmiştir.

Maddenin ikinci fıkrasında, 1935 yılında verilmiş bir Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararından da yararlanmak suretiyle, tazmin niteliğindeki para cezasının tanımı yapılmıştır. Bu para cezalarının menşeinin Fransız hukuku olduğu bilinmektedir. Fransız Yargıtayı, kamu para cezası niteliği ile Devletin uğradığı zararları karşılamak amacını aynı zamanda güden bu cezalara ait özellikleri kararlarıyla oluşturmuştur.

Türk ceza mevzuatında ise bu para cezaları kanunla kabul edilmiş ve Yargıtay kararlarıyla niteliklerinden kaynaklanan özellikler belirlenmiştir.

Tasarıdaki tanım çerçevesinde de Yargıtay özellikleri belirlemeye devam edecektir.

Madde 71- Maddeyle, mevzuatımızda para cezalarının infazında uygulanmakta bulunan hükümler yönünden önemli bazı değişiklikler yapılmıştır.

Bilindiği gibi para cezaları bakımından en önemli husus bu cezaların fiilen yüksek bir oranda infaz edilmesinin sağlanmasıdır. Türk kanun koyucusu, bir kısım yabancı mevzuatın da kabul ettiği üzere, bu bakımdan para cezalarının taksitle ödenmesi sistemini benimsemiştir.

Maddeye göre hâkimin, para cezasını takside bağlamak yetkisine daha geniş bir esneklik verilmiş ve hükümlünün başvurusu üzerine takside dair kararlarında değişiklik yapabilmesi kabul edilmiştir. Ayrıca hâkimin, para cezasını ödemek üzere bir olanağın gerçekleşmesini bekleyen hükümlünün durumunu takdir ederek, ödeme başlangıç tarihini saptayabilmesi ve bunu değiştirebilmesi uygun görülmüştür.

Maddenin getirdiği dikkati çekici diğer değişiklikler şunlardır:

Ödenmeyen para cezasının hapse çevrilmesinin esasta uygun bir çözüm yolu olmadığı kabul edilmektedir. Ancak bu yol tutulmadığı taktirde para cezasının infaz edilemez hâle geleceği de bir gerçektir. Bu nedenle madde, bir kısım yeni ceza kanunlarının yaptığı gibi hapse çevirme esasını kabul etmekle beraber düzeltici bir tür yenilikler de getirmiştir: Bir kere takside bağlama olanağı genişletilmiştir. Ancak, para cezasının, 68 inci maddenin alt sınırında gösterilen miktarın 500 üncü maddeye göre uygulanan yeniden değerleme oranı ile çarpılması sonucu elde edilen miktarı geçmediği hâllerde, bu cezanın taksitle ödenmesine mahkemece hükmedilemeyecek, Cumhuriyet savcılığınca yapılacak para cezasının infazında taksitlendirme mümkün olabilecektir. İkinci olarak para cezasından hapse çevirmenin sınırı

iki yıl olarak saptanmıştır. Tasarının 110 uncu maddesi gereğince çocuklar hakkındaki para cezaları hapis cezasına çevrilemez. Küçükler hakkında ise, 115 inci madde gereğince sınır ikiyüzmilyon liradır; bu para cezaları da hapse çevrilemez.

Üçüncü olarak Tasarı, para cezasının hapse çevrilmesi hâlinde koşulları varsa bu cezanın ertelenebileceğini kabul etmektedir. Bu cezaların infazı, hâkimin takdirine göre hükmü veren mahkemece iki yıla kadar ertelenecektir.

Maddenin para cezasının hapse çevrilmesinde kabul ettiği yeni esasa göre kırkmilyon lira bir gün hapse karşılık sayılacaktır.

Maddede ayrıca, 8/1/2003 tarihli ve 4786 sayılı Kanunla, Cezaların İnfazı Hakkında Kanunun 5 inci maddesine eklenen, mahkemece, ödenmeyen para cezasına gecikme zammı uygulanacağına da karar verilmesi hükmüne de yer verilmiştir.

Madde 72- Maddede, kamu hizmetlerinden yasaklama cezasının;

-Fer'î ceza olduğu,

-Bir mahkûmiyetin kanunî neticesi olarak hükmedilemeyeceği,

-Süreli olacağı,

esasları kabul edilmiştir.

Cezalandırmada temel siyaset ilkesi olarak hükümlünün, topluma yeniden kazandırılması ve üretken bir toplum üyesi hâline getirilmesi kabul edilmiş bulunduğundan, kamu hizmetlerinden müebbet yasaklama kabul edilmemiştir.

Madde 73- Maddede, bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezasının;

-Fer'î ceza olduğu,

-Bir mahkûmiyetin kanunî neticesi olarak hükmedilemeyeceği,

-Süreli olacağı,

-Kişiyi şahsen yoksun kılacağı,

esasları kabul edilmiştir.

Ayrıca, maddenin ikinci fıkrasında bir suçun işlenmesinde rol oynamayan bir meslek veya sanat veya ticaretin bu madde kapsamı dışında kalması ve böylece hükümlünün bütün geçim olanaklarının ortadan kaldırılması suretiyle cezadan beklenen amaçlara tam ters düşen bir durumun ortaya çıkması engellenmiştir.

Madde 74- İşyerinin kapatılması cezası 58 inci maddenin (3) numaralı bendinde yer almaktadır. Bu ceza, bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezasından farklı olarak sadece iş görülen yerin, örneğin dükkânın, atölyenin, izinsiz ders okutulan yerin ve benzerlerinin kapatılmasını kapsamaktadır. İşyeri kapatılması, kişinin başka yerlerde sanatını icra edebilmesini engellemez.

Madde 75- Sanayileşme ve ekonomik gelişme paralelinde, hızlı kentleşme ve nüfus artışının da etkisiyle, ulaşım araçlarının nicelik ve niteliklerinde yoğun bir artış gözlenmektedir.

Taşıt araçlarıyla işlenen suçlarda ceza siyasetine uygun olarak, cezada caydırıcılık unsurunun gerçekleştirilmesi amacına yönelik olmak üzere kanunda belirlenmiş aslî cezaya ek olarak "sürücü belgesinin geri alınması" adı altında bir fer'î ceza verilmesi de öngörülmüştür.

Maddeyle, her türlü taşıt araçlarıyla işlenen suçlarda, verilecek cezaya ek olarak hâkimin takdirine göre, kanunda aksi belirtilmeyen hâllerde sürücü belgesinin üç aydan üç yıla kadar geri alınması hükmü getirilmektedir. Araç kullanılması, çağdaş hayatın sürdürülmesinde, kişi için yaşamsal değer taşıdığından, olay dolayısıyla temel cezanın belirlenmesinde hâkimin çok özen göstermesi gerektiği açıktır.

Madde 76- Maddede kamu hizmetlerinden yasaklanma ve bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezalarının, aslî cezanın infazından sonra uygulanacakları ve aslî ceza erteleme veya özel af gibi bir nedenle infaz yeteneğini kaybettiğinde hükmün kesinleştiği tarihten itibaren etkilerini gösterecekleri belirtilmiştir. Ancak, aslî cezanın infaz süresi içinde de söz konusu fer'î cezalara mahkûm olan kimselerin bu cezaların gerektirdiği yoksunluk hâlinde bulunacaklarını belirtmek için, bu iki fer'î cezanın aslî cezanın infazı süresince de etkilerini gösterecekleri, bu suretle aslî cezasını çekmekte olan bir hükümlünün seçilme ehliyetine sahip bulunmayacağını açıklamak maksadıyla maddeye açıklık getirilmiştir.

Maddenin ikinci fıkrasında erteleme ve özel af gibi nedenlerle aslî ceza infaz olunmadığında fer'î cezaların etkisinin ne olacağı gösterilmiştir: bu takdirde mahkûmiyet hükmünde veya özel af işleminde fer'î cezanın infaz olunacağı ayrıca belirtilmemiş ise, fer'î ceza da infaz edilmeyecektir. Böylece, aslî cezanın ertelendiği hâllerde söz gelimi, mahkûmiyet seçilememeyi de kapsıyorsa ve erteleme kararında bu fer'î cezanın infaz edileceği ayrıca açıklanmamışsa, seçilmeyi veya seçimle gelinmiş makamda kalmayı etkilemeyecektir.

Maddenin son fıkrasıyla, ceza ertelendiği hâllerde, işyerinin kapatılması cezasının da uygulanmayacağı belirtilmek istenilmiştir.

Madde 77- Maddeyle, kanunun ayrıca açıkladığı hâller dışında, kamu hizmetlerinden yasaklanma ve meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezalarının ne gibi hâllerde ve koşullarla hâkimin takdirine göre hükmedilebileceği gösterilmektedir.

Kamu hizmetlerinden yasaklanma fer'î cezasının uygulanabilmesi bakımından koşullar şunlardır:

- Aslî failin bir memur olması,

- Memuriyet sıfatının işlenen suçun bir unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması,

- Hâkimin fail hakkında fer'î olarak böyle bir cezanın hükmedilmesinde toplum savunması bakımından yarar bulunduğu kanaatine varması ve bu hususa ait gerekçeyi kararında göstermesi.

Söz konusu koşulların varlığı hâlinde hâkim bu cezaya hükmedebilecek ise de, cezanın miktarı 72 nci maddede gösterilen alt ve üst sınırları aşamayacağı gibi herhâlde aslî ceza miktarını da geçemeyecektir.

Maddenin ikinci fıkrasında yazılı olan hâlde, bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulmasına fer'î ceza olarak karar verilebilmesinin ilk koşulu, bir meslek veya sanat mensubu olmanın veya ticaretle uğraşmanın suçun unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini teşkil etmesidir. Diğer koşullar bakımından ise, birinci fıkra hakkında yukarda işaret olunan hususlar geçerlidir. Ancak, bu hâlde 73 üncü maddenin gösterdiği sınırlar dikkate alınacaktır.

Suçun, memur veya meslek veya sanat mensubu olmayan veya ticaretle uğraşmayan kimselerle, memur veya meslek veya sanat mensupları veya ticaretle meşgul bulunanlarla iştirak hâlinde işlenmesi durumunda Tasarının 43 ve 44 üncü maddeleri gereğince veya dolayısıyla faillik kurallarına uyularak, bunlar hakkında da maddenin uygulanabileceği şüphesizdir.

Madde 78- Maddede, "müsadere" ve "suç nedeniyle mülkiyetin Devlete geçmesi" cezaları düzenlenmiş bulunmaktadır. Suç nedeniyle mülkiyetin Devlete geçmesi, müsadere dışında, mevzuatımıza getirilen yeni bir ceza sayılmalıdır. Bu cezanın, özellikle kara paranın aklanması suçları bakımından çok önem taşıdığı belirtilmelidir. Müsadere cezası bakımından ise madde yürürlükteki mevzuata göre çok önemli yenilikler getirmiş bulunmaktadır.

Maddenin (1) numaralı fıkrasının birinci paragrafına göre suçta kullanılan veya kullanılmak üzere hazırlanan veya suçun işlenmesine tahsis olunan veya suçtan meydana gelen şeylerin müsaderesine karar verilir. Bu kararın verilmesi için suç dolayısıyla bir kimsenin mahkûm edilmiş bulunması aranmaz. Eşya, suçta iştiraki olmayan bir kimseye ait ise müsadere olunamaz. Ancak, birinci paragrafta açıklanan eşya, suç failinin veya ailesi mensuplarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için zorunlu araç ve gereçlerden ise ve dolayısıyla bunların mülkiyetinin Devlete geçmesi hakkaniyete aykırı bulunduğunun anlaşılması hâlinde, müsaderelerine karar verilmez. Böylece, ikinci paragrafın ikinci cümlesinde müsadere edilecek şeyler bakımından önemli bir istisna getirilmiş olmaktadır. Ancak dikkat edilmelidir ki, bu istisna sadece araç ve gereç niteliğindeki eşyayı kapsamaktadır.

Üçüncü paragrafta, kanunlar tarafından tehlikeli ve zararlı olarak nitelendirilmiş veya kullanılması, yapılması, taşınması ve bulundurulması suç oluşturan eşyanın da müsadere edileceği açıklanmıştır.

Dördüncü paragraf, müsaderede hakkaniyetin göz önünde bulundurulmasını sağlayan bir direktifi içermektedir. Bir şeyin bazı kısımlarının, örneğin bir otomobilin kaçak olarak sokulmuş motorunun müsaderesi gerektiğinde sadece bu kısım müsadere edilecektir. Ancak bu hâlde, tüme zarar vermeden bu kısmın alınmasının mümkün olması ve ayırmak için orantısız giderlere katlanmak mecburiyetinin bulunmamasıdır.

Beşinci paragraf müsaderesine karar verilen şeyler hakkında ne yapılacağını göstermektedir: Bir kere kanun imhasını emrediyorsa şey imha olunur, eşyanın belirli maksada tahsisini öngörmüş ise o suretle hareket edilir. Diğer bütün hâllerde şeyin mülkiyeti Devlete geçer.

Maddenin (2) numaralı fıkrası, suç nedeniyle mülkiyetin Devlete geçmesi yaptırımını içermektedir. Müsadere hâlinde de, esasta mülkiyet Devlete geçmektedir. Devlet mülkiyetine geçen bu şeyleri, kanunun emrine göre Devlet ya imha ya belirli maksada tahsis eder yahut bunlara, bir şekilde tasarruf eder. Ancak eşyanın veya değerlerin fail tarafından imha olunduğu veya başkalarına nakledildiği veya bir suretle tasarruf olunarak elden çıkarılmış olduğu hâllerde, ne yapılacağını (2) numaralı fıkra göstermektedir.

Buna göre müsaderesi gereken şey elde edilemediğinde bunun değeri saptanarak failin mal varlığından alınıp Devletin mülkiyetine geçirilmesine karar verilecektir.

Müsaderesi gereken şey veya değer, bir başkası tarafından niteliği bilinerek edinilmiş ise, onun malvarlığı hakkında da aynı karar verilecektir.

Tahsil bakımından 71 inci maddenin dokuzuncu fıkrasına göre 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Âmme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanacaktır.

Ayrıca, usule ilişkin belirli nedenlerle kamu davasının açılamaması veya açılmasına karşın ortadan kaldırılması sonucunda müsaderesi gereken eşyanın müsaderesine karar verilememesi veya açılan bir dava sonucunda her ne nedenle olursa olsun müsadereye hükmolunamaması hâli 4/4/1919 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun, 21/5/1985 tarihli ve 3206 sayılı Kanunla değişik 392 nci maddesinde öngörüldüğü için burada yeniden hüküm getirilmesine gerek görülmemiştir.

Anayasanın 38 inci maddesinin onuncu fıkrasında yer alan "genel müsadere cezası verilemez" hükmü karşısında Tasarıda genel müsadere cezası öngörülmemiştir.

Madde 79- Maddede temel cezanın nasıl belirleneceği gösterilmiştir. Daima aşağı sınırın tercih edildiği, oysa kanunda her suçun cezasının iki sınır arasında belirtildiği, böylece suçun özelliklerine göre cezasının takdir edilmesinin istendiği, daima aşağı sınır ile yetinilmesinin bu esasa aykırı düştüğü göz önünde bulundurulmuş ve takdirin nelere bakılarak yapılacağı açıklanmıştır. Takdirin nedenlerini tek tek saymanın olanaksızlığı karşısında sadece örnekler verilmiş ve "gibi" sözcüğü ile sınırsızlığa işaret edilmiştir. Fakat hükümde takdirin nedenleri mutlaka gösterilecek ve böylece üst mahkemenin takdirde hata yapılıp yapılmadığını denetlemesine olanak sağlanacaktır.

Madde 80- Cezalarda kanunîlik ilkesinin bir uygulaması olan bu maddede cezaların nasıl belirleneceği gösterilmiş, özellikle ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenlerin bir arada bulunması hâlinde önce artırmayla işe başlanacağı ve elde edilecek ceza miktarı üzerinden hafifletici nedenlerin uygulanacağı belirtilmiştir. Şüphesiz ki, ağırlaştırıcı nedenlerden fiilî olanlar şahsî olanlardan daha önce uygulanacaktır. Ancak, suçlunun yaşı, aklî durumu, takdirî hafifletici nedenler ve tekerrür bütün artırma ve eksiltme işlemleri bittikten sonra ve aralarındaki bu sıraya da uyulmak suretiyle birer birer uygulanacaktır. Ayrıca, değişik ceza türlerinin nasıl hesaplanacağı da maddede belirtilmiş ve birmilyon liradan aşağı olan para cezalarının hesaba katılmayacağı ve infaz edilmeyeceği açıklanmıştır.

Madde 81- Maddeyle, mahkûmun suç nedeni ile şahsî hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran örneğin tutuklama gibi hâller nedeni ile geçirilen sürelerin mahkûmiyetten indirilmesi esası benimsenmiştir. Böylece teknik anlamda tutukluluk sayılmamakla beraber şahsî hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran tedbirlerin tümünün de tutukluluk gibi mahkûmiyet süresine mahsup edilmesi öngörülmüştür. Bu nedenle, madde metninde "hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün hâller" ibaresi kullanılmıştır.

Maddede "hüküm kesinleşmeden önce gerçekleşen" ibaresi yer aldığından hükümlünün mahkûm edildiği suçtan başka bir fiilden dolayı yargılama nedeniyle hürriyetinin sınırlanmış olması hâlinde de mahsubun hangi koşul ile yapılabileceği gösterilmiştir.

Madde 82- Madde cezanın ertelenmesi yönünden Türk ceza hukukuna çok önemli değişiklikler getirmektedir: Bir kere çağdaş kanunların benimsediği ana ilke vurgulanmış ve kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların infazından mümkün oldukça kaçınma ilkesine uygun

bir düzenleme gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle, erteleme olanağı geniş tutulmuş ve iki yıla kadar (iki yıl dahil) hapis ve hafif hapis cezalarının ertelenebileceği maddede belirtilmiştir. Ayrıca altmışbeş yaşını bitirmiş bulunanların üç yıla kadar (üç yıl dahil) olan hapis ve hafif hapis cezalarının ertelenebileceği kabul edilmiştir.

Ertelemenin mahkûmiyete ait koşulları bakımından da erteleme olanağı genişletilmiştir: Bir kere cürümden dolayı üç aydan fazla hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûmiyet ertelemeye engel etki yapmakta ve bu hükümlülüğün de suçun işlenmesinden önceki beş yıl içinde ve kasıtlı bir cürümden dolayı gerçekleşmiş bulunması gerekmektedir. Beş yıl geçtikten sonra gerçekleşen mahkûmiyet, ceza ne olursa olsun, ertelemeye engel olmayacaktır.

Ertelemenin ehliyet koşulu olarak da madde "geçmişteki hâli ve suç işleme hususundaki eğilimi" ölçü olarak almış ve böylece insan onuruna daha uygun bir ölçü öngörülmüştür. Hâkim, cezanın ertelenip ertelenmeyeceğine karar verirken yurt dışında verilen mahkûmiyet hükümlerini de dikkate almak suretiyle sanığın "geçmişteki hâli ve suç işleme hususundaki eğilimi"ni irdeleyecektir.

Mahkeme kararlarının gerekçeli olması hakkındaki ilke göz önünde tutularak ertelemenin veya cezayı ertelememenin nedenlerinin kanunda yer alan ibarelerin tekrarı niteliğinde olmayacak biçimde anlam taşıyacak surette belirtilmesinin gereği açıktır. Madde bu esası belirtmek amacıyla birinci fıkrasında hüküm içermektedir.

Diğer yandan tazminat kabilinden olan para cezalarının, maddenin beşinci fıkrasında, ertelenemeyeceği belirtilmiş, ayrıca zapt ve müsaderesi gereken eşya ile yargılama giderlerinin de erteleme hükmü içine ithal edilemeyeceği açıklanmıştır.

Cezaların içtimaı hâlinde ise her suç hakkında verilecek hüküm ertelemenin koşulları bakımından ayrı ayrı değerlendirilecektir.

Ertelemenin fer'î cezalar üzerindeki etkisine gelince: İlke, ertelemenin fer'î cezaları da kapsamasıdır; ancak hâkim, kararında ertelemenin fer'î cezaları kapsamamasına karar verebilecektir.

Tasarının erteleme kurumu bakımından getirdiği önemli bir yenilik de, cezası ertelenen hükümlünün hâkim tarafından belirlenecek bir süre ile denetime ve bu süre içinde 94 üncü maddenin (A) fıkrasının (2) numaralı bendine göre denetimli serbestlik tedbirine tâbi tutulmasıdır. Hâkim süreyi bir yıl ile beş yıl arasında belirleyebilecektir. Ancak, hükümlünün özelliklerini göz önüne alan hâkim bu sürenin tedbire tâbi tutulmadan da geçirilmesine karar verebilecektir.

Maddenin dokuzuncu fıkrası, denetimli serbestliğin esas amacının, hükümlüde uygun sosyal davranış biçimlerinin yerleştirilmesi olduğunu belirtmek ve bu maksatla mahkûmun özellikle mesleki etkinlikleri, ikamet yeri, tıbbî kontrol, alkollü içkilerden uzak kalma gibi hususlarda etkin olmasını gerektireceğini açıklamaktadır. Hâkim bu süre içinde hükümlüye tüzüğünde gösterilen diğer bir takım mecburiyetleri de yükleyebilir, bu yükümlere gerek kalmadığını saptadığında bunları kaldırabilir veya değiştirebilir.

Maddenin onuncu fıkrası, denetim süresi içinde hükümlünün hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren kasıtlı bir cürüm işlemesi veya kendisine yüklenen davranış yükümlerini ihlâl etmesi veya denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmasından kaçması hâllerinde ne yapılacağını göstermektedir. Bu takdirde hâkim ertelenen cezanın ya tamamen veya kısmen infazına karar verecektir. Bunun anlamı şudur ki, hükümlü bu hâlde mutlaka cezanın tümünü çekecek değildir. Ancak hükümlü hakkında, koşulları varsa tekerrür hükümleri uygulanacaktır.

Söz konusu hükümlerin uygulanması için suçun denetim süresi içinde işlenmiş olması yeterlidir; yoksa ikinci suçtan dolayı hükmün denetim süresi içinde verilmiş veya kesinleşmiş bulunması gerekmez.

Maddenin son fıkrasına göre denetim süresi olaysız yani kanunî koşullara uygun geçirildiğinde hükümlülük yok sayılacak ve artık hiçbir hukukî netice doğurmayacaktır.

Madde 83- Sanığın ölümü ile ceza ve usul ilişkisi ortadan kalkacağından açılmış olan kamu davasının da ortadan kaldırılacağı maddede belirtilmiş, hükümlünün ölmesi hâlinde ise henüz tahsil edilmemiş olan para cezasının varislerden ve terekeden istenemeyeceği açıklanmıştır. Bununla birlikte müsadere, mülkiyetin Devlete geçmesi ile Devletin bir alacağı niteliğinde bulunan yargılama giderlerinin bundan hariç tutulduğu ve 78 inci madde hükmünün de saklı olduğu maddede belirtilmiştir.

Madde 84- Madde, genel ve özel affın neticelerini göstermek ve ceza davasını veya hükmolunmuşsa mahkûmiyeti ne suretle etkileyeceğini belirtmek maksadıyla kaleme alınmıştır. Özel affın kanun ve kararnameyle çıkarılabileceği göz önünde tutularak, ister Türkiye Büyük Millet Meclisi ister Cumhurbaşkanı tarafından gerçekleştirilsin özel affın sonuçlarında bir değişiklik olamayacağı açıklanmıştır.

Maddeye göre özel af, ilke olarak fer'î cezaları etkileyecektir. Ancak kararname aksini yani fer'î cezaları etkilemeyeceğini belirleyebilecektir.

Madde 85- Maddede, zamanaşımı süreleri yer almaktadır. Dava zamanaşımının kesilmesi hâllerine Tasarıda artık yer verilmediğinden, zamanaşımı süreleri artırılmıştır. Bu süreler suçun gerektirdiği ceza miktarı esas tutulmak suretiyle ayrı ayrı belirtilmiştir. Bununla birlikte fer'î cezaların özel bir kanunda aslî ceza olarak öngörülmesi olasılığı göz önünde tutularak böyle bir hâlde zamanaşımının ne kadar olacağı ayrıca gösterilmiştir. Keza, seçimlik cezaları gerektiren bir suçta en ağır cezanın, zamanaşımının uygulanmasında, süre itibarıyla daha uzun zamanaşımını gerektiren ceza olduğu vurgulanmıştır.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 109 uncu maddesinde yer alan hüküm uygulamada duraksamaları yok etmek amacıyla yeni metne aktarılmıştır.

Maddenin beşinci fıkrasında zamanaşımının çeşitli suç tiplerine göre başlangıç tarihleri belirtilerek, tamamlanmış, teşebbüs derecesinde kalmış, mütemadi ve müteselsil suçlar ile küçüklere karşı üstsoy veya küçük üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlarda zamanaşımının başlangıcı gösterilmiştir. Çocuk veya küçüklere karşı veli veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçların takibi, mağdurların durumları nedeniyle çok zor olmaktadır. Bu nedenle bu suçlarda zamanaşımı, mağdurun ergin olduğu günden itibaren işlemeye başlayacaktır. Bu değişikliğin mağdurun korunması ilkesi yönünden önemli olacağı düşünülmüştür.

Maddenin son fıkrasında ise özel kanunlardaki zamanaşımının başlangıcına ilişkin hükümlerinin saklı olduğu belirtilmiştir.

Madde 86- Maddeye göre, kamu davasının açılması, izin veya karar alınmasına veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğunda, izin veya kararın alınmasına veya meselenin çözümüne kadar zamanaşımı duracaktır.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu gereğince hakkında kaçak olduğu hususunda karar verilen suç faili hakkında da kaçaklık kararı mahkemece kaldırılıncaya kadar zamanaşımı duracaktır.

Madde 87- Ceza zamanaşımı sürelerini belirten ve bu sürelerin hangi tarihten itibaren işlemeye başlayacağını gösteren bu maddede, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun sistemi aynen benimsenmiş ve hükmedilmiş olan cezaların süreleri ve miktarı göz önünde tutularak ceza zamanaşımı süreleri ayrı ayrı belirtilmiştir. Bu sürelerin hükmün kesinleşmesinden veya infazın herhangi bir nedenle kesintiye uğramasından itibaren cereyan etmesi öngörülmüştür. Bu son hâlde göz önünde bulundurulması gereken zamanaşımı süresi, kesintiden sonra infazı gereken cezanın süre ve miktarlarına göre hesaplanacaktır.

Madde 88- Yukarıdaki maddelerde de açıklandığı üzere Tasarı kamu hizmetlerinden yasaklanma veya bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezalarını ve müsadereyi fer'î ceza olarak kabul etmiş bulunmaktadır. Bu cezalarda zamanaşımı ceza süresinin iki katını geçmesiyle gerçekleşmiş bulunacaktır. Ancak, hâlen özel kanunlarda mevcut bulunan ve diğer bir kısım ehliyet yoksunlukları gerektiren fer'î cezalar da vardır. Bunların da aynı süre içinde zamanaşımına uğrayacakları maddede belirtilmiştir.

Madde 89- Maddede, ceza zamanaşımının kesilmesi hâllerini göstermektedir. Bu hâller cezanın infazı için yetkili merci tarafından hükümlüye yasal usulüne göre yapılmış tebligat veya bu maksatla hükümlünün yakalanması veya failin zamanaşımı işlediği sırada, mahkûm olduğu suç türünden diğer bir suçu işlemesidir. Suçun işlenmesi işleyen zamanaşımını durduracaktır.

Madde 90- Maddeyle, zamanaşımı sürelerinin hesabında 80 inci maddede gösterilmiş bulunan kural ve esasların uygulanacağı belirlenmiştir. Ayrıca zamanaşımının re'sen uygulanacağı ve şüphelinin, sanığın ve hükümlünün bu hususdaki iradesinin göz önüne alınmayacağı belirtilmiştir.

Şüpheli, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre hakkında soruşturma yapılan kişidir.

Madde 91- Maddede, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlarda şikâyetin ve şikâyetten vazgeçmenin şeriklere etkisi ve sonuçları düzenlenmiştir. Bu konuda 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun esasları muhafaza edilmekle beraber bazı yenilikler de getirilmiştir. Söz gelimi şikâyetten vazgeçmenin, şikayet üzerine açılan davaya ilişkin suçun işlenmesinde şerik olanları da kapsayacağı yani onlar hakkında da geçerli sayılacağı belirtilmiş ayrıca aksi kanunda açıklanmadıkça vazgeçmenin bunu kabul etmeyen sanığa tesir etmeyeceği hüküm altına alınmıştır. Metinde geçen "aksinin kanunda belirtilmesinden" maksat, herhangi bir kanun hükmünde vazgeçmenin sanığın kabulüne bağlı olmaksızın davayı ortadan kaldıracağı hususunda açıklık bulunmasından ibarettir. Yoksa böyle bir açıklığı içermeksizin herhangi bir kanun hükmünde, vazgeçmekle davanın ortadan kalkacağının belirtilmesi, sanığın muvafakatinin aranmaması anlamına gelmeyecektir.

Maddenin (3) numaralı fıkrasında yer alan hükümle uygulama bakımından esaslı bir değişiklik getirilmektedir. Bu hüküm çağdaş ceza hukukunda yer almış bulunan mağdurun korunmasının, ceza hükümleriyle de sağlanması yönünden yeni bir katkı oluşturmaktadır. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanun hükümlerinin geçerli bulunduğu dönemde Kanunun 111 inci maddesinde yer alan hükmü bilmeyen bir kısım mağdurun şahsî haklarını mahfuz tutmamaları nedeniyle haklarını sonradan talep edemedikleri görülmekteydi. Hüküm, şahsî hakların saklı bulunduğunu sağlayacak şekle sokularak mağdurun himayesi sağlanmıştır.

Madde 92- Maddede kamu davasının ortadan kalkmasının ve cezanın düşmesinin şahsî hakları etkilemeyeceği, bunun gibi müsadere edilmiş olan eşyanın ve ödenmiş olan para cezalarının iadesine yol açmayacağı, yargılama giderlerinin de bu nedenlerle talep edilemez bir hâle gelmeyeceği açıklanmış, sadece genel afla ortadan kalkma hâlinde yargılama giderlerinin de artık istenemeyeceği belirtilmiştir.

Madde 93- 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna geçen yıllarda giren ve niteliği itibarıyla maddî ceza hukukunu ve aynı zamanda usûl hukukunu ilgilendiren önödeme kurumu, büyük yük altında bulunan mahkemelerimiz yönünden çok yararlı etkiler yapmıştır. Batı ülkelerinde de, değişik şekil ve koşullarla uygulanan bu kurum yanında ve bazen bunun yerini almak üzere "uzlaşma" da yer almış bulunmaktadır. Tasarı 39 uncu maddenin (2) numaralı fıkrası ile uzlaşmayı da kabul etmiş bulunduğundan, çok yerinde olarak, önödemenin sınırı bir miktar daralmış ve yerini kısmen uzlaşma almıştır.

Maddenin birinci fıkrasında önödeme yapılabilecek hâller gösterilmiş ve bu hâllerde koşulları yerine getiren kimse hakkında kamu davasının açılamayacağı belirtilmiştir. İkinci ve üçüncü fıkralara göre ise özel kanun hükümleri nedeni ile iş doğrudan doğruya mahkemeye intikal ettiğinde veya Cumhuriyet savcısı tarafından dava açıldığı hâllerde fail, gerekli koşulları yerine getirirse kamu davasının ortadan kaldırılması kararı verilecektir. Bu hususlara ilişkin olarak gerçekleştirilecek işlemlerin usûl ve koşulları yerine getirildiğinde kamu davasının ortadan kaldırılması kararı verilecektir. Bu hususlara ilişkin olarak gerçekleştirilecek işlemlerin usûl ve koşulları Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda yer alacaktır. Bu maddede maddî ceza hukukunu daha ziyade ilgilendiren hükümlere yer verilmiştir.

Maddenin dördüncü fıkrasında, suçla ilgili kanun maddesinde seçimlik ceza öngörüldüğünde ödenecek miktarın para cezasına göre saptanacağı belirtilmiştir. Kanun maddesinde ayrıca bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezasının bulunması önödemenin yapılmasını engellemeyecektir.

Önödeme dolayısıyla verilecek kararlar ise kişisel hakları, müsadereyi, mülkiyetin Devlete geçmesini veya malın geri alınmasını engellemeyecektir.

Maddenin son fıkrasında ise nispî para cezalarında önödeme yapılamayacağı açıklanmıştır.

Madde 94- Madde, hürriyeti bağlayıcı ve haklardan yoksunluğu gerektiren güvenlik tedbirlerinin çeşitlerini ve sürelerini göstermektedir. Bilindiği üzere, bugün Batı kanunları arasında suçlunun iyileştirilmesini sağlamak ve bu yolla sosyal savunmayı güvence altına almak amacıyla, güvenlik tedbirlerine yer vermeyen, hemen hemen hiçbir ceza kanunu kalmamıştır.

Güvenlik tedbirlerinin değişik tasnifleri arasında Tasarı, bu tedbirleri hürriyeti bağlayıcı ve haklardan yoksunluğu gerektirici olmak üzere iki gruba ayırmış bulunmaktadır. Maddede yer alan güvenlik tedbirlerinden birinci grubunu hürriyeti bağlayıcı güvenlik tedbirleri oluşturmaktadır; bu tedbirlerin ne gibi süreler için hükmedilebilecekleri ise 97 nci maddede gösterilmiştir.

Hürriyeti bağlayıcı güvenlik tedbirlerinden birincisi " bir eğitim- iş evinde veya tarım işletmesinde mahkûmun iyileştirici maksat güden bir eğitime tâbi tutulması"dır.

"Denetimli serbestlik" genel olarak, özel şekilde seçilmiş suçlular hakkında kamu davasının açılmasının veya duruşma yapılmasının veya cezanın hükmedilmesinin koşullu olarak geri bırakılmasını ve serbest bırakılan suçlu hakkında onun kişiliğini hedef tutan bir denetim, yönetme ve idare sisteminin uygulanmasını belirleyen bir tedbirdir. Amaç 97 nci maddenin (4) numaralı bendinin ikinci paragrafında açık bir şekilde belirtilmiştir. Ancak Tasarı bu tedbiri suçtan dolayı aslî cezalardan birisine mahkûm edilmiş bulunan suçlunun, cezasını çektikten sonra tâbi tutulabileceği bir tedbir olarak kabul etmiş ve bir kısım Batı kanunlarından böylece ayrılmıştır. Gerekçe için, 97 nci madde gerekçesine de bakılmalıdır.

98 inci maddenin (2) numaralı fıkrası gereğince bu tedbir yerine hâkim önleyici kefâlete de hükmedebilecektir.

"Belirli yerlerde bulunma veya ikametin yasaklanması" aslî cezanın çekilmesinden sonra hâkimin, kanunun yetki verdiği hâllerde, suçlunun belirli yerlerde bulunmasını veya ikametini men edebilmesidir. Bu tedbirin, mevzuatımızdan artık çıkarılmış olan "belirli yerlerde ikamete mecbur etme" ile ilgisi yoktur. Burada söz konusu olan tedbir, suçluyu kendisini suç işlemeye yöneltmiş bulunan etkilerden kurtarmaktır ve fakat onu belirli bir yerde bulunmaya veya ikamete mecbur etmek değildir. Hükümlü mahkemenin belirleyeceği bir yer dışında istediği yerde ikamet edebilir. Hâkim hatta bir şehrin belirli bir mahallesini de yasaklayabilir.

"İçki içilen veya benzerî yerlere gitmekten yasaklanma" failin aslî cezasını çektikten sonra hâkimin kararında açıkça belirteceği içki içilen veya benzerî, örneğin barlar, kumarhaneler gibi yerlere gitmekten yasaklanmasıdır.

34 üncü maddede tam olarak veya önemli derecede bilinç ve hareket serbestliğini ihlâl eden akıl malûliyetine uğramış kişilerin cezaen sorumlu bulunmadıkları açıklanmıştır. Aklî veya ruhî durumları itibarıyla bu hâlde bulunmamakla beraber, yine de aklî ve ruhî hâllerinin temel cezanın saptanmasında göz önünde bulundurulduğu ve bu hâl takdiri hafifletici neden sayılarak cezanın indirilmiş olduğu hâllerde ise bu maddenin (5) numaralı bendinde yer alan tedavi tedbirine hâkim tarafından hükmolunabilecektir. Bu tedavinin mutlaka yatırılarak yapılması şart değildir; ayakta tedavi olanağı da vardır. 34 üncü maddenin (2) numaralı fıkrası gereğince hâkim bu hâlde güvenlik tedbirlerinin ceza yerine geçeceğine de karar verebilecektir.

Madde, (A) fıkrasının (5) numaralı bendinde, suç işlemiş sakatların, sağlıklarının gerekli kılması hâlinde, tedavi ve rehabilitasyonlarını sağlayacak şekilde kurulmuş sağlık kurumlarında tedavi edilmelerini de, bir güvenlik tedbiri olarak öngörmüş bulunmaktadır.

34 üncü maddenin (2) numaralı fıkrasında yazılı hâlde ise kanunî bir hafifletici neden söz konusudur ve orada yazılı hüküm uygulanacaktır.

Maddenin (A) fıkrasının (6) numaralı bendinde aynı suretle sarhoşluğu veya uyuşturucu madde kullanması iptila mertebesinde olmayan ve fakat alışkanlık düzeyinde bulunan suçlunun aslî ceza ile birlikte tedavi altına alınması tedbirine yer verilmiştir.

(8) numaralı bentte yer alan sınır dışı edilme tedbiri idarî mercilerin yurt dışına çıkarma hususundaki yetkilerini kaldırmış değildir; bu yetkiler saklıdır.

Maddenin (B) fıkrasında yer alan haklardan yoksunluğu gerektiren güvenlik tedbirlerinden birincisi suçlu hakkında, belirli koşullarla velâyet hakkının veya vasilik veya kayyımlık sıfatının kaldırılmasına karar verilebilmesidir. Bu tedbirin uygulanabilmesi için ön koşul, suçlunun altsoyu veya eşine karşı hapis cezasını gerektiren bir suç işlemesidir. Böyle bir hâlde hâkim velâyetin nez'ine veya kayyımlık sıfatının kaldırılmasına karar verebilecektir. Ancak kanun, hâkimin söz konusu yetkisini kullanabilmesi bakımından şu takdir unsurlarını koymuş bulunmaktadır: Hâkim suçun niteliğini, fail ile mağdur arasındaki ilişkileri, suçlunun kişilik özelliklerini göz önüne alacaktır. Söz gelimi fiilin taksirli bir suç oluşturması, mağdurun hatalı hareketleriyle suça neden olması, olayda çok ciddî takdiri hafifletici nedenlerin varlığı gibi hâllerde bu tedbiri uygulamayabilecektir.

Maddenin (B) fıkrasının (2) numaralı bendinde ise, daha ziyade suçluyu korumak amacına yönelik bir tedbire yer verilmiştir: Buna göre hapse mahkûm edilen suçlu hakkında, cezanın süresi ne olursa olsun kısıtlanma kararı verilebilecektir.

(C) fıkrasında yer alan "önleyici kefalet" Tasarıda hâkimin takdirine göre maddenin (A) fıkrasının (1), (2), (3), (4) ve (7) numaralı bentlerinde öngörülen tedbirler yerine ikame edilmek üzere getirilmiş bir tedbirdir. Hâkimin takdirine göre, hakkında maddede belirtilen tedbirlere hükmedilebilecek olan veya kanunun emri gereği bu tedbirlerden birisinin uygulanması gereken suçlu hakkında, maddede belirtilen aşağı ve yukarı sınırlar arasında hâkimin tayin edeceği bir meblağı suçlunun kefâlet olarak vermesine veya aynı değerde ipotek göstermesine veya muteber bir kefil göstermesine karar verebilmesidir. Bu gibi hâllerde önce belirli bir süreyle yukarıda sözü edilen tedbirlere hükmedilecek ve sonra bunları hâkim, takdirine göre önleyici kefalete çevirebilecektir. Tedbirler için hâkim tarafından belirlenen süre içinde suçlu yeniden bir suç işlemez veya tedbirlere ait yasaklara uyacak olursa, kefalet hükümlüye iade olunur; aksi hâlde ise Devlet Hazinesine irad kaydedilir ve tedbir tam olarak uygulanır.

Madde 95- Madde güvenlik tedbirlerine hükmedilmesi ve bunların uygulanması hususundaki esasları göstermektedir; söz konusu esaslar şöylece belirtilebilir:

1) Tasarı güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını bazı hâllerde mecburî kılmış, bazı hâllerde ise hâkimin takdirine bırakmıştır. Ancak, her hâlde bu tedbirlerin hükmolunabilmesi ve uygulanabilmesi hâkimin kararına bağlıdır. Böylece idarî kararlarla güvenlik tedbirlerine hükmolunabilmesi veya uygulanması olanaklı değildir; güvenlik tedbirlerine hükmolunması bir yargı işlemidir.

2) Güvenlik tedbirleri ancak, bir suçtan dolayı aslî bir cezaya mahkûmiyet hâlinde hükmedilebilir. Kişinin soyut tehlike hâli, Tasarının kabul ettiği sistemde, güvenlik tedbirlerinin hükmedilmesine olanak vermez.

3) Bir suçlu hakkında, işlediği suçların sayısı ne olursa olsun, içtima veya tekerrür hâlinde de bir veya birden fazla tedbire hükmolunacaktır. Bu husus, birinci fıkranın ikinci cümlesinde açıkça belirtilmiştir.

4) İkinci fıkra gereğince, hükmü veren hâkim veya mahkeme gerekli gördüğünde uygulanmakta olan güvenlik tedbirini değiştirebilir. Böylece güvenlik tedbirinden failin, gerektiği ölçüde yararlanmadığı anlaşıldığında, hâkim bunun yerine başka bir tedbire hükmedebilecektir. Ancak bu hâlde esas hükümde belirtilen tedbir süresi aşılmayacak ve

hükümlü hakkında verilen hükme göre tedbirin geri kalan kısmı yeni tedbirin koşullarına göre uygulanacaktır.

5) Herhangi bir güvenlik tedbirinin uygulanmasında, artık fail veya toplum bakımından bir yarar kalmadığının saptandığı hâllerde, tedbire ait 97 nci maddede belirtilen alt sınırların çekilmiş olması kaydıyla, hükmü veren hâkim tedbirin tümüyle kaldırılmasına karar verebilecektir. Bu hususta, hükümlü ve savcı da doğal olarak hâkime başvurabileceklerdir.

6) Maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında hükümden sonra güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına ne zaman başlanacağı gösterilmiştir: Hürriyeti bağlayıcı güvenlik tedbirleri cezanın infazından sonra, koşullu salıverilme hâlinde ise, salıverilme tarihinden itibaren uygulanacaktır. Haklardan yoksunluğu gerektiren güvenlik tedbirleri ise, mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra uygulanacaktır.

7) Maddenin altıncı fıkrasında, hükmedilen cezanın düşmesini gerektiren kanunî nedenlerin, güvenlik tedbirini de düşüreceği belirtilmiştir.

Maddenin son fıkrasında, güvenlik tedbirlerinin infazından kaçan hükümlü hakkında 469 uncu maddenin gösterdiği cezalara hükmedileceği açıklanmıştır. Tabiî olarak 98 inci maddenin (2) numaralı fıkrasında yazılı hâlde, uygulanacak yaptırım saklıdır.

Madde 96- Maddenin birinci fıkrasında, Tasarının belirli bölümlerinde yer alan kasten veya taksir ile kamu bakımından tehlike yaratma karakterini taşıyan suçlardan dolayı hâkimin bir güvenlik tedbirine hükmedebilmesi öngörülmüştür. Bu hâlde, güvenlik tedbirinin uygulanması için hâkimin ne gibi hususları göz önüne alacağı maddede teker teker açıklanmıştır. Dolayısıyla bu gibi hâllerde güvenlik tedbirine hükmolunduğu takdirde, hâkimin kararında söz konusu hususların bir güvenlik tedbirinin uygulanmasını gerektirmekte olduğuna ilişkin gerekçeyi göstermesi şarttır. Bu gerekçeye göre gereken denetim merciince yapılacaktır.

Maddenin ikinci fıkrasında ise, iki yılı aşmayan bir hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilmiş hükümlünün, kişilik özellikleri göz önüne alınarak cezasının aynı süreyle 94 üncü maddenin (A) fıkrasının (1) ve (2) numaralı bentlerinde yazılı bir güvenlik tedbirine çevrilmesine mahkemece karar verilebilmesini ifade eden bir hüküm yer almaktadır. Bu hâlde güvenlik tedbirlerinin süresi olaysız olarak sona erdiğinde ceza çekilmiş sayılacak, aksi hâlde ise güvenlik tedbiri altında çekilen sürenin mahsubundan sonra hükmedilen cezanın olayın çıktığı andan sonraki kalan kısmı aynen çektirilecektir. Böylece ceza yaptırımının bireyselleştirilmesini sağlayacak çok etkin bir araç hâkimin eline verilmiş olmakta ve asıl önemlisi cezanın güvenlik tedbirine çevrilebilmesi olanağı sağlanmaktadır.

Maddenin son fıkrasında ise, ikinci fıkranın uygulanamayacağı hâller gösterilmiştir. 45, 46, 47 nci maddelerde olduğu gibi, kanun gereği bir güvenlik tedbirine hükmedilmesi zorunlu olduğu hâllerde ikinci fıkra uygulanmayacaktır. Yine bu maddenin birinci fıkrasında yazılı hâllerde olduğu gibi, hâkimin bir güvenlik tedbirine hükmedebileceğinin kanunda belirtildiği hâllerde de bu fıkra hükmü uygulanmayacaktır.

Madde 97- Madde, hürriyeti bağlayıcı güvenlik tedbirlerinin aşağı ve yukarı sınırlarını göstermektedir.

Maddenin (2) numaralı bendinde, denetimli serbestlik tedbirinin süresi belirtilmiştir. Esas amaç hükümlüyü yeniden suça teşvik edecek, suça doğru yönlendirecek etki ve ilişkilerden uzaklaştırmakla beraber ayrıca onun suç işlemeden yaşamasını kolaylaştırıcı yardımlarda bulunmaktır. Bu nedenle denetimli serbestliğin bir eğitim tedbiri niteliğini taşıması gereklidir. Maddenin açıkça belirttiği gibi suçluya hem sosyal ve hem de maddî yardım sağlanacaktır. Bütün bu hizmetler de bir denetim görevlisi marifetiyle verilecektir. Suçlunun toplum ile bütünleştirilmesini sağlamak üzere bu görevli gereken her şeyi yapacaktır.

Maddenin (6) numaralı bendinde geçen "salâh" tabiri için 34 üncü maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Maddenin (8) numaralı bendinde söz konusu sınır dışı etme kararı, 96 ncı maddenin ikinci fıkrasında belirtilen hâllerde, tabiî olarak suçlunun aslî cezayı çekmeden derhal sınır dışı edilmesini gerektirebilecektir. Hükmedilen cezanın iki yıldan fazla olması hâlinde ise, aslî cezanın infazından sonra sınır dışı edilme tedbirinin uygulanması gerekecektir. Hâkim yabancı hakkında sınır dışı edilme kararını hükmün kesinleşmesinden sonra da verebilir. Ayrıca sınır dışı edilmiş yabancıların beş yıl geçmedikçe yurda sokulmayacağı hüküm altına alınmıştır.

Madde 98- Maddenin (1) numaralı fıkrasında, 94 üncü maddenin (B) fıkrasının (1) numaralı bendinde öngörülen güvenlik tedbirinin hâkimin takdirine göre süreli olarak veya müebbeden hükmedilebileceği öngörülmüştür. Maddenin (2) numaralı fıkrasında ise, kanunen hükmedilmesi gereken veya hâkimin takdirine göre uygulanabilecek olan güvenlik tedbirlerinin, hâkimin takdirine göre "önleyici kefalet"e değiştirilebileceği kabul edilmiştir. Böylece yaptırımın bireyselleştirilmesini sağlayan bir araç hâkime verilmiş olmaktadır.

Madde 99- Güvenlik tedbirlerinin türleri, uygulanma koşulları ve süreleri 94 ilâ 98 inci maddelerde gösterilmiştir. Kanun böylece, söz konusu tedbirlerin niteliklerini, uygulanacağı hâlleri belirtmiş bulunmaktadır. İnfaz rejiminin içeriğini belirleme ise, Ceza ve Tedbirlerin İnfazı Hakkında Kanun ile tüzüğe bırakılmıştır. Nitekim cezalarda da, öteden beri aynı yol tutulmuş ve içeriğin belirlenmesi, kanunun gösterdiği direktifler çerçevesinde tüzük ve yönetmeliklere bırakılmıştır.

Madde 100- Tasarının Birinci Kitabının Beşinci Kısmının 100 ilâ 127 nci maddeleri yeni bir "Türk Çocuk ve Küçük Ceza Hukuku" sistemini kurmuş bulunmaktadır. Böylece Tasarı, büyüklere ve çocuk ve küçüklere özgü olmak üzere iki ayrı ceza hukuku sistemi getirmiştir. İşte bu madde, çocuk ve küçüklere özgü ceza hukuku bakımından, birinci fıkrasında önce temel ilkeyi koymaktadır: Suçu işledikleri sırada onsekiz yaşını doldurmamış bulunanlar hakkında Beşinci Kısımdaki hükümler uygulanacaktır. Kanunun diğer kitap ve kısımlarında yer alan hükümler, bu Kısımda ayrı hüküm bulunmadığı hâllerde uygulanacaktır. Söz gelimi bu Kısmın 120 nci maddesinde cezanın ertelenmesi kurumu ayrıca yer almış bulunduğundan Tasarının 82 inci maddesinde düzenlenmiş bulunan erteleme hükümleri onsekiz yaşını doldurmamış olanlar hakkında uygulanmayacaktır.

Maddenin ikinci fıkrası da, aynı yöntem çerçevesinde ceza ve tedbirler bakımından bu esası tekrarlamakta ve Tasarının 34, 73, 74 ve 78 inci maddeleri saklı kalmak üzere suç işlemiş ve suçu işlediği sırada onsekiz yaşını bitirmemiş olanlar hakkında ancak Beşinci Kısımda öngörülmüş ceza ve tedbirlerin uygulanabileceğini açıkça belirtmektedir.

Maddenin üçüncü fıkrasında, Beşinci Kısımdaki hükümlerin uygulanması bakımından "çocuk" ve "küçük" deyimlerinin tanımı yapılmaktadır. Çocuk, suçu işlediği sırada oniki yaşını bitirmiş olup onbeş yaşını bitirmemiş olanlardır. Küçük deyiminden ise, suçu işlediği sırada onbeş yaşını bitirmiş fakat onsekiz yaşını bitirmemiş olanlar anlaşılacaktır. Böylece bu Kısma dahil olan maddelerde gereksiz tekrarlarda bulunmak sorunu giderilmiş olduğu gibi ayrıca 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna göre önemli bir değişiklik yapılarak sorumsuzluk ve sorumluluk yaş sınırı değiştirilmiş olmaktadır.

Madde 101- Madde, ceza sorumluluğu bulunmayan oniki yaşını doldurmamış ve suç işlemiş çocuklar hakkında ne gibi işlem yapılacağını göstermektedir.

Maddenin birinci fıkrasına göre söz konusu çocuklar hakkında ceza soruşturması ve kovuşturması yapılmayacaktır. Ancak suçları, adı geçenlerin yasal temsilcilerine bildirilecektir. Madde bu bildirme görevini savcılara, kolluk yetkililerine ve okul görevlilerine vermiştir.

İlke olarak bu çocuklar hakkında herhangi bir işlem yapılmayacaktır. Ancak savcılar iki hâlde konu ile ilgilenmek ve problemli çocuklar hakkında 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun ve diğer kanunların öngördüğü tedbirlere karar vermesi için çocuk mahkemesine başvurmakla yükümlüdürler. Bu hâllerde çocuk mahkemesi sözü edilen kanunların öngördüğü hükümleri çocuk hakkında uygulayabilecektir. Hâlen Türk Medenî Kanunu dışında çocuk ve gençleri korumak bakımından bir kısım mevzuat vardır; ancak bunları ayrıca yeni hükümler getirerek tamamlamak gereklidir.

Yukarıda değinildiği üzere oniki yaşını doldurmamış çocuklar bakımından çocuk mahkemesinden tedbir isteminde bulunulmasını gerektiren birinci hâl, maddenin ikinci fıkrasına göre "suçun belirli bir ağırlıkta olması"dır. Tasarı bu ağırlığı belirtmek bakımından, suçun cezasına dayalı bir ölçü getirmemiştir. Durum savcının takdirine göre belirtilecektir. Savcının bu değerlendirmesine göre tedbire hükmedip etmemek ise çocuk mahkemesinin takdiri içindedir.

İkinci hâl ise çocuğun suçlarını tekrarlaması ve böylece adı geçen hakkında ceza niteliğinde olmayan koruyucu tedbirler alınması gereksiniminin ortaya çıkmış bulunmasıdır.

Her iki hâlde de, çocuk mahkemesi özel hukuk anlamında bir velâyet veya vesayet makamı gibi hareket edecek ve tedbir alabilecektir. Görülen gerek çerçevesinde bu tedbirleri kaldırmak veya değiştirmek olanağı da vardır. Tedbirler yetkili hukuk mahkemesince de alınabilecektir.

Madde 102- Madde, çocukların ceza sorumluluğunun tâbi kılındığı ölçütü birinci fıkrasında açıklamaktadır. Dikkat edilmelidir ki, çocuğun sorumluluğu esasta, onun suçu işlediği sıradaki ahlâkî ve ruhsal olgunluğuna bağlanmıştır. Söz konusu olgunluk adı geçenin eyleminin haksız niteliğini anlaması ve buna göre hareket edebilmesi için yeterli ise ceza sorumluluğu kabul edilecektir. Demek oluyor ki, sorumluluğun esası çocuğun eyleminin haksız niteliğini anlaması ve buna göre hareket edebilmesi yeteneğine sahip olmasıdır; bu yeteneğin varlığı ise çocuğun suçu işlediği sırada ahlâkî ve ruhsal olgunluğa sahip olup olmadığının belirlenmesine bağlıdır.

Dikkat edilmelidir ki, Tasarı geleneksel temyiz gücü kavramına böylece yeni bir boyut getirmiş bulunmaktadır. Yine dikkat edilmelidir ki, cezaen sorumlu çocukta eyleminin haksız niteliğini anlamasını sağlayacak ruhsal ve ahlâkî olgunluk yani idrak (algılama yeteneği) mevcut bulunacak ve ayrıca buna göre hareket edebilme yeteneği de eklenmiş olacaktır.

Böylece çocuğun bu yeteneğe sahip bulunup bulunmadığı hususunda uzman hekimin görüşü yararlı ise de mutlak bir gerek değildir. Bu hususu çocuk mahkemesinin kendisi de saptayabilir.

Maddenin ikinci fıkrası ise söz konusu yeteneğe sahip bulunmadığı anlaşılan küçük hakkında mahkemece yerine getirilecek işlemi belirtmektedir. Mahkeme çocuğu öncelikle beraat ettirecektir. Ancak bununla yetinmeyecek ve çocuğun birinci fıkrada belirtilen olgunluğu elde edebilmesi için gerekli eğitici ve iyileştirici bütün tedbirleri alacaktır. Bu tedbirlere Türk Medenî Kanununun ve çocukları koruyucu diğer kanunların öngördüğü bütün tedbirler dahildir.

Madde 103- Tasarı, Beşinci Kısımdaki hükümleriyle, ceza sorumluluğu olan çocuklar hakkında hükmedilebilecek yaptırımları üç kısma ayırmıştır. Bunlar;

1- Çocuğun koruma, tedavi ve eğitim noksanlığını giderici tedbirlerden,

2- Disiplin tedbirlerinden,

3- Cezalardan

ibarettir.

İşlenen suç ne olursa olsun, ceza sorumluluğu olan çocuklar hakkında çocuk mahkemesi 113 üncü maddede yer alan hükümlere göre bunlardan birisine veya bir kaçına hükmedilebilecektir.

İzleyen maddelerde, bu maddede listesi verilen tedbir ve cezalar teker teker gösterilmiş ve gerekçelerde gerekli açıklamalar yapılmıştır. Maddenin (A) fıkrasının (4) numaralı bendinde yer alan tedbirler bakımından 94 üncü maddenin (A) fıkrasının (5) ve (6) numaralı bentlerine yollama yapılmış olduğundan, sözü geçen bentlerin gerekçelerine bakılmalıdır.

Madde 104- Koruyucu tedbirlerin nelerden ibaret olduğu 103 üncü maddenin (A) fıkrasının (1) numaralı bendinde gösterilmiştir. Bu tedbirler, yargılama neticesinde suç işleyen çocuk hakkında velâyet veya vesayetle ilgili kanunî tedbirlerin alınmasıdır. Bu madde ise, söz konusu tedbirlerin ne gibi hâllerde alınacağını göstermektedir. Maddenin birinci fıkrasına göre, suç işlemiş çocuk üzerindeki velâyet veya vesayet yetkilerinin kötüye kullanıldığı veya görevlerin ihmal edildiği anlaşıldığı ve bu nedenle çocuğun ahlâk ve beden bakımından tehlike içine düşmüş bulunduğu anlaşıldığında Türk Medenî Kanununun ve ilgili mevzuatın hükümleri çocuk mahkemesince de uygulanabilecektir. Böyle bir durumun mahkemece yargılama sonunda saptandığı hâllerde, eğer veli veya vasi, uygun yardımda bulunabilecek bir kuruluş, örneğin yetkili bir çocuk kliniği veya yetkili bir çocuk hekimi ile işbirliği yapmayı kabul ettiklerinde mahkeme, maddenin birinci fıkrasında belirtilen tedbiri almayabilecektir.

Madde 105- Madde, 103 üncü maddenin (A) fıkrasının (2) numaralı bendinde gösterilen tedavi tedbirlerinin ne suretle uygulanacağını göstermektedir. Tedavi tedbirleri beden ve ruh sağlığı bozuk olan veya beden ve ruh sağlığında arızalar bulunan çocuğun ayakta veya yatırılarak tedaviye tâbi tutulmasıdır. Suç işleyen çocuğun, yargılama sırasında veya sonunda beden ve ruh sağlığının bozuk veya arızalı olduğu saptandığında mahkeme, tedbir olarak, çocuğun ruhsal veya tıbbî tedavisinin yaptırılmasına karar verecektir. Tedavi kurumu veya tedavi edecek uzman mahkemece atanacaktır.

Madde 106- Madde, 103 üncü maddenin (A) fıkrasının (3) numaralı bendinde yer alan eğitim noksanlığını giderici tedbirlere ne gibi hâllerde hükmolunabileceğini göstermiş bulunmaktadır. (3) numaralı bende göre eğitim noksanlığını giderici tedbirler, ahlâk ve beden bakımından tehlike içinde bulunduğu saptanan çocuğun eğitim yardımlarına veya denetimli eğitime tâbi tutulmasına karar verilmesidir.

Madde, yukarıda belirtilen eğitim noksanını giderici tedbirlere ne gibi hâllerde hükmedilebileceğini göstermektedir. Bir kere tedbirin amacı suç işleyen çocuğun fiili ile ortaya çıkan eğitim noksanını gidermektir; yoksa suçluluğu ve sorumluluğu değerlendirip buna karşı tepki geliştirmek değildir. Bu bakımdan söz konusu tedbirlerin suç nedeniyle değil "suç vesilesiyle" uygulanacağını belirtmek yerinde olacaktır. Ayrıca bu tedbirlerin çocukta noksanı saptanan sorumluluk duygusunu güçlendirmek maksadıyla da uygulanması söz konusu olabilir. Ancak bu tedbirlerin maksadı bastırma (tenkil) değildir.

Belirttiğimiz amaca yönelik olan eğitici tedbirlerin uygulanacağı hâlleri ise bu madde göstermektedir. Suç işleyen çocuğun eğitimi hususunda gerekli özen gösterilmediği veya bu hususta uygun koşulların bulunmadığı yargılama sonunda saptandığında çocuğun bir eğitim veya iş kurum ve yurdunda eğitilmesine çocuk mahkemesince karar verilecektir. Eğitim, çocuğun ailesi nezdinde kalarak veya başka bir aile nezdine verilerek sağlanabileceği gibi, çocuğun kurum veya yurda yatırılmasına da karar verilebilir. Bu takdirde 122 nci madde çerçevesinde denetim altında olarak eğitim noksanını giderici tedbir uygulanmasına devam olunur.

Eğitimin çocuğun aile nezdinde bırakılarak veya başka bir aile nezdine verilerek sağlanması hâlinde, mahkemece çocuğa eğitim bakımından diğer yardımların icrasına da karar verilebilir.

Bu tedbirlerin süresini de keza mahkeme belirleyecektir. Ancak, çocuğun onsekiz yaşını bitirmesi ile tedbir sona erer.

Eğitimin denetimli olarak verilmesine de mahkemece karar verilebilir.

Madde 107- Madde suç işlemiş çocuk hakkında uygulanabilecek disiplin tedbirlerinden "tekdir"i tanımlamakta ve bunun ne gibi hâllerde, nasıl uygulanacağını göstermektedir. Tekdir, çocuk mahkemesinin, ilke olarak yasal temsilcilerinin huzurunda, suç işleyen çocuğa fiilin haksızlığını belirterek eylemin kötülüğünü güçlü biçimde vurgulayarak faili ayıplamasıdır. Birinci fıkrada belirtilen çerçeve ve maksat içerisinde tekdirin içeriğini mahkeme takdir eder. Mahkeme çocuğa yaptığı tekdirde onun dikkatini, fiilin toplum ve suç mağduru bakımından neden olduğu zararlara çekmelidir. Tekdiri yazılı veya sözlü olarak yapmak mahkemenin takdiri içindedir.

Disiplin tedbirleri ağırlık itibarıyla eğitim noksanını giderici tedbirlerle cezalar arasında yer almış bulunmaktadır ve amaçları iyileştirmedir (ıslahtır). Tekdirin temel amacı da çocuğu, işlediği hukuka aykırılık hususunda bir vicdan muhasebesi yapmaya yöneltmektir. Ancak tekdir, disiplin tedbirlerinin en hafifidir ve işlenen suçun yalnızca para cezasını veya bir yıldan az hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektirmesi hâlinde bu tedbire hükmedilebilecektir.

Tekdirin İngiliz hukukunda, çok geniş ölçüde olarak, polis tarafından da uygulandığı bilinmektedir.

Madde 108- Madde disiplin tedbirlerinden ikinci grubu oluşturan çocuğun yükümlere tâbi tutulması tedbirlerini ve bunlara ne gibi hâllerde çocuk mahkemesince karar verilebileceğini göstermektedir.

Yükümlerin nelerden ibaret bulunduğu birinci fıkranın (1) ilâ (7) numaralı bentlerinde gösterilmiştir. Söz konusu yükümlerin temel amacı çocuğu zararlı etkilerden korumak ve neden olduğu zararları, elden geldiğince gidermesini sağlamaktır. Bunun için çocuğun yaşam biçimini yeniden düzenlemek ve eğitimini desteklemek gerekeceğinden bu son husus birinci fıkrada açıkça belirtilmiştir.

Ancak madde çocuğun tâbi kılınacağı söz konusu yükümler bakımından iki sınır getirmiştir: Bir kere söz konusu yükümlerin çocuğun gücünü aşmayacak şekilde ve yoğunlukta olarak hükmedilmesi gerekir. İkinci olarak yükümlerin süresi iki yıldan fazla olamaz.

Maddenin birinci fıkrasının (2) numaralı bendinde geçen "yuva" deyiminden sadece Çocuk Esirgeme Kurumunun yuvalarının anlaşılmaması gerekir. Bu konuda tesis edilecek yeni yuvalar da bu kapsama girecektir.

Maddede (1) ilâ (7) numaralar altında gösterilen yükümlere ait tanımlar yeterli derecede açık olduğundan bunlar hakkında ayrıca açıklama yapılması gerekli görülmemiştir. Mahkeme bu tedbirlerden birden fazlasına da aynı zamanda hükmedebilir.

Maddenin son fıkrası yükümlerin yerine getirilmemesi hâlinde yaptırımı göstermektedir.

Madde 109- Maddede yer alan disiplin tedbirlerinden üçüncüsü "kamuya yararlı bir işte çalıştırma"dır. Tasarının 64 üncü maddesinde büyük suçlular hakkında da kabul edilmiş olan bu tedbir bakımından 64 üncü maddenin gerekçesine bakılmalıdır. Ancak madde söz konusu tedbirin çocuklar hakkında uygulanması bakımından bazı özellikler içermektedir:

Tedbire hükmolunabilmesi için bir kere mahkemenin 103 ilâ 108 inci maddelerdeki tedbirlere değil ve fakat çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezasına hükmetmeyi uygun sayması sonra da bu ceza yerine suçlunun kamu yararına bir hizmeti ücretsiz olarak yerine getirmesine karar vermesi gerekecektir.

İkinci olarak hürriyeti bağlayıcı ceza yerine kamu yararına bir hizmetin yerine getirilmesine karar verilebilmesi için, çocuğun çalışmanın amacını anlayabilecek yetenekte olması gereklidir. Çocuk, çalışmanın kendisine ızdırap vermek üzere, işkence gibi uygulandığını sanıyorsa bu tedbir uygulanmamalıdır.

Üçüncü olarak, bu tedbire hükmetmek için çocuğun rızasının var olmasına gerek yoktur.

Nihayet yine 64 üncü maddeden farklı olarak tedbirin süresi en çok hapis cezası süresi kadar olabilir. Ancak maddenin ikinci fıkrası gereğince mahkeme süreyi de belirleyebilecek ve yedi günden az olmayacaktır. Küçüklere özgü hapis cezasının süresi yedi günden az da olsa küçükler için cezanın bu tedbire çevrilmesine karar verilebilir.

Hizmetin niteliği, türü ise çocuğun kişilik özelliği göz önüne alınarak saptanacak ve sevebileceği bir hizmetin bulunmasına çalışılacaktır.

Madde 110- Çocuklar hakkında uygulanabilecek cezalardan birisi de para cezasıdır. Para cezası bakımından genel hükümlere göre özellikler şunlardır:

Bir defa çocuklar bakımından hafif veya ağır para cezası ayırımına yer verilmemiştir. Zira çocuklar bakımından para cezasının türüne göre farklı neticeler söz konusu değildir.

İkinci olarak kanunda yazılı miktarı ve türü ne olursa olsun para cezası yüzmilyon lirayı aşamayacaktır. Mahkeme para cezasını serbestçe saptayacak ve fakat bu miktar o suç için kanunda yazılı cezanın aşağı sınırının üçte birinden fazla olamayacaktır.

Üçüncü olarak işlenen suç karşılığı kanun, hürriyeti bağlayıcı ceza ile birlikte para cezası da koymuşsa, bu takdirde artık ayrıca para cezasına hükmedilmeyebilecektir.

Nihayet ödenmeyen para cezaları hapse çevrilmeyecektir. Belirtilen özel hükümler dışında, Tasarının para cezaları hakkındaki genel hükümleri uygulanacaktır.

Madde 111- Madde, çocuk ve küçükler için kabul edilmiş ikinci ceza olarak "çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezası"nın niteliğini göstermektedir.

Madde, çocuk ve küçüklere özgü hapis cezasının temel amacını açıklıyor. Söz konusu hürriyeti bağlayıcı ceza daima eğitici amaç göz önünde bulundurularak ve çocuk ve küçükler için özel olarak tesis edilmiş "çocuk ve küçük eğitim evlerinde" çektirilecektir. Bu nedenle, madde bu hürriyeti bağlayıcı cezayı ayrıca isimlendirmekte ve böylece özel bir şekilde, amacını belirtmektedir.

Suç işleyen çocuk ve küçükler hakkında Tasarının öngördüğü tedbir ve cezaların asıl amacı çocuktaki tehlikeli eğilimlerin giderilmesidir. Bu nedenle hapis cezasına, gerek suçun ve gerek faildeki kusurun ağırlığı ve çocuktaki tehlikeli eğilimleri gidermek bakımından 103 ilâ 109 uncu maddelerde yer alan tedbirlerin yetersiz kalacağı hususunda mahkemece kanaat getirilmesi hâlinde başvurulabilecektir.

Maddenin üçüncü fıkrasında suç karşılığı temel ceza belirtilirken eğitici etkinin sağlanması amacının göz önünde bulundurulacağı açıklanarak hürriyeti bağlayıcı cezalarda temel ceza belirlenirken göz önünde bulundurulacak genel esaslardan ayrılınmaktadır.

Maddenin son fıkrasında ise, çocuk ve küçükler bakımından suçlar karşılığı kanunun koymuş bulunduğu hapis ve hafif hapis cezalarının çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezası sayılacağı ve bu cezaya ait rejime göre infaz olunacağı belirtilmektedir.

Cezaların ne suretle saptanacağı ise 112 nci maddede gösterilmiştir.

Madde 112- Maddede, 111 inci maddeye göre mahkemece çocuklara özgü hapis cezasına hükmolunması gerekli görüldüğünde, cezanın ne suretle saptanacağı gösterilmektedir. Ceza, maddenin (1) ve (2) numaralı bentlerinde gösterilen esaslara göre belirlenecektir.

Madde 113- Madde, çocuk suçları hakkında geçen maddelerde belirtilmiş olan değişik tedbir ve cezaların çocuk mahkemesince uygulanması hususundaki esas ve ilkeleri belirtmektedir. Bu hususta temel kural maddenin birinci fıkrasında açıklanmıştır: Ceza ve tedbir uygulamasında temel hedef, suçun çocukta varlığını ortaya koyduğu tehlikeli eğilimlerin giderilmesidir. Bu giderme, çocuğun topluma uyumlu bir hayata hazırlanması maksadıyla eğitilip yetiştirilmesi suretiyle sağlanacaktır.

İşte söz konusu hedefe en iyi bir tarzda ulaşılabilmesi için mahkemece bir veya birden çok tedbirin uygulanmasının yeterli olacağı kabul edildiğinde artık cezaya hükmedilmeyecek ve tedbir uygulaması ile yetinilecektir. Demek oluyor ki, çocuk suçları karşısında tedbir

uygulanması esastır; cezanın uygulanması istisnadır. Tedbir ile bu hedefe ulaşılamayacağı kanaatine varıldığında ise ceza uygulanacaktır.

Ancak tedbir uygulandıktan sonra bu yolla birinci fıkrada belirtilen hedefe ulaşılamaz veya ulaşılamayacağı anlaşılabilir ise bu takdirde ikinci fıkra hükmü gereğince çocuk mahkemesi tedbirleri değiştirebilir veya suçun karşılığı olan para cezasına veya çocuklara ve yetişkin küçüklere özgü hapis cezasına hükmedebilir. Bu takdirde, tedbirde geçirilen süre göz önüne alınarak 112 nci maddede gösterilen usule göre belirlenecek cezayı mahkeme yarısına kadar indirebilecektir.

Tedbirlerin amaçlarına ulaştığı anlaşıldığında ise uygulamalarına yine mahkemece son verilebilecektir. Dikkat edilmelidir ki, Tasarı tedbirler bakımından azamî bir süre belirtmek suretiyle "süresi belirli olmayan hüküm" (müddetsiz hüküm) usulünü uygulamaktadır. Mahkeme 122 nci maddede belirtilen usul çerçevesinde tedbirlerin çocukta meydana getirdiği etki ve sonuçları denetleyebilecektir.

Bu maddenin belirlediği ilkelerden önemli birisi de son fıkrada yer almaktadır. Buna göre 103 üncü maddenin (A) fıkrasında yer alan ve çocuğun koruma, tedavi ve eğitim noksanlığını giderici nitelikte olan tedbirlere cezalarla birlikte hükmedilebilecektir.

Madde 114- Tasarının suç işleyen küçükler hakkında kabul etmiş bulunduğu temel ilke, çocuklardan farklı olarak, bunlar hakkında esasta cezaya hükmedilmesidir. 116 ncı maddede öngörüldüğü üzere, bunlar hakkında suçtan dolayı tedbire hükmolunması istisnadır.

Madde, bu ilke çerçevesinde küçüklerin işledikleri suçlardan dolayı hapis cezasının ne suretle hesaplanıp belirleneceğini birinci fıkrasının (1) ve (2) numaralı bentlerinde göstermiş bulunmaktadır.

Madde 115- Madde, küçükler hakkında verilebilecek para cezalarının miktarını göstermekte ve 110 uncu maddede hükmedilecek bu para cezalarına ilişkin esasları tekrarlamaktadır. Arada sadece hükmolunabilecek miktarlar bakımından fark bulunmaktadır. Bu itibarla, 110 uncu maddenin gerekçesi bu madde bakımından da geçerlidir.

Madde 116- 114 üncü maddenin gerekçesinde suç işleyen küçükler hakkında cezaya hükmedilmesinin esas olduğu ancak 116 ncı maddede bu ilkeye istisna oluşturabilecek bir hâlin yer aldığı açıklanmıştır. Böylece 116 ncı madde suç işleyen küçükler hakkında ceza yerine tedbir uygulaması yapılabilecek hâlleri, koşulları ile göstermiş bulunmaktadır. Bu koşullar şunlardır:

1) İşlenen suçun cezasının yukarı sınırı üç yılı aşmayacaktır.

2) Küçüğün suçla ortaya çıkan tehlikeli eğilimleri giderilerek topluma uyumlu bir hayata hazırlanması için eğitilip yetiştirilmesi yönünden Tasarının 104 ilâ 109 uncu maddelerinde yazılı tedbirlerden bir veya bir kaçına hükmedilmesinin yeterliliğine mahkemece kanaat getirilmiş olacaktır.

Tedbir uygulamasının maddenin birinci fıkrasında belirtilen amaç ve hedefe ulaşılmasına olanak vermediği veya vermeyeceğinin anlaşıldığı takdirde faile ceza verilecektir. Tedbirler amacına ulaştığında ise 113 üncü maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarının küçükler hakkında da uygulanabileceği maddenin ikinci fıkrasında açıklanmıştır.

Madde 117- Madde sağır-dilsizlerden onbeş yaşını bitirmemiş olanları 101 inci maddede belirtilen oniki yaşını bitirmemiş olanlarla aynı işleme tâbi tutmaktadır. Onbeş yaşını bitirmiş ve fakat onsekiz yaşını bitirmemiş olanları ise suç işlemiş çocukların rejimine tâbi tutmaktadır. Dolayısıyla bunlar hakkında 102 ilâ 113 üncü maddeler hükümleri uygulanacaktır. Onsekiz yaşını doldurmuş sağır-dilsizler hakkında ise 35 inci madde hükümleri uygulanacaktır. Bu hususta 35 inci maddenin gerekçesine de bakılmalıdır.

Madde 118- Tasarının 112 nci maddesinde çocuklar ve 114 üncü maddesinde küçüklerin işledikleri suçlardan dolayı hükmedilecek hürriyeti bağlayıcı cezaların infazında sınırlar gösterilmiştir.

Çocuk veya küçük hakkında hükmedilmiş bulunan hürriyeti bağlayıcı cezanın infazı adı geçenlerin onsekiz yaşını bitirmelerinden önce sona erdiğinde herhangi bir sorun çıkmayacaktır; ancak cezanın süresi onsekiz yaşının bitirilmesi ile sona ermediği takdirde 118 inci madde hükmüne göre işlem yapılacaktır. İnfazı gereken geri kalmış süre bir yıldan fazla olmadığı takdirde çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezasının infazına devam olunacaktır; geri kalan süre bir yılı aştığında ise, ceza, genel hükümlere göre infaz edilecektir.

Madde 119- Madde yabancı uyruğunda olup da Türkiye'de suç işlemiş bulunan çocuk ve küçükler hakkında, 94 üncü maddenin (A) fıkrasının (8) numaralı bendinde yazılı sınır dışı edilme tedbirinin uygulanmasına dair özel bir hüküm getirmiş bulunmaktadır. Bu hükme göre işledikleri suçtan dolayı haklarında tedbir uygulaması yeterli görülmüş çocuk ve küçüklerin, mahkemece sınır dışı edilmelerine karar verilebilecektir.

Mahkeme, uygun gördüğü takdirde, cezanın infazından sonra da küçük hakkında bu tedbiri uygulayabilecektir.

Madde 120- Madde, çocuk ve küçükler bakımından cezanın ertelenmesini birtakım koşullarla özel bir biçimde düzenlemektedir. Bu kurumun niteliği ve temel koşulları hususunda 82 nci maddenin gerekçesinde yeterli açıklamalar yapılmıştır. Burada sadece çocuk ve küçükler bakımından getirilen özel hükümler üzerinde durulacaktır.

Bir defa çocuk ve küçükler bakımından ceza ertelemesinin hükümlülüğe ilişkin koşulu, hükmedilen çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezasının süresinin üç yıldan az olması veya para cezasından ibaret bulunmasıdır.

Ertelemenin suçluya ilişkin koşulları ise şunlardır:

1) Fail, suçun işlenmesinden önceki iki yıl içinde kasıtlı bir suçtan dolayı hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkûm edilmemiş olacaktır.

2) Mahkûmiyetin suçlu üzerinde bir uyarı etkisi yapacağı hususunda kanaat meydana gelecektir.

3) Uygulanacak denetim marifetiyle cezanın etkisine ihtiyaç olmadan ilerisi için topluma uyumlu bir yaşamı sürdürmesinin kendisinden beklenebileceğine kanaat getirilmiş olacaktır.

Madde, yukarıda kaydedilen koşulların gerçekleşmiş bulunup bulunmadığını saptama bakımından hangi hususların göz önüne alınacağını ikinci fıkrasında göstermiştir. Bu maksatla çocuk ve küçüğün kişiliği, geçmişi, fiile ilişkin özellikler, fiilin işlenmesinden sonraki davranışlar ve içinde bulunulan yaşam koşulları göz önüne alınacaktır.

Erteleme kararı ile birlikte çocuk ve küçük, çocuk mahkemesince belirlenecek bir süre ile denetime tâbi tutulacaktır. Bu süre bir yıldan az ve üç yıldan fazla olamaz ve üç yılı aşmamak üzere uzatılabilir veya bir yıldan az olmamak üzere kısaltılabilir. Denetimin amacı ve ne suretle icra olunacağı 122 nci maddede gösterilmiştir. Bu süre içinde fail 108 inci maddede gösterilen yükümlerden bir veya bir kaçına da tâbi kılınabilir. Ayrıca yükümler kaldırılabilir veya çoğaltılıp azaltılabilir.

Maddenin beşinci fıkrasında açıklandığı üzere, suçun niteliği ve hükümlünün kişisel özelliklerinin, denetimi gerektirmemesi hâlinde, mahkeme adı geçeni denetimden muaf kılabilir. Ancak, suçlunun sonraki davranışları denetimin gerekli olduğunu gösterirse yeniden denetim uygulamasına hâkim tarafından karar verilebilecektir.

Süre olaysız ve kanun ve nizamlara uygun surette geçirildiğinde mahkûmiyet yok (vuku bulmamış) sayılacak, buna karşılık kasıtlı bir suçtan dolayı mahkûmiyet gerçekleştiğinde erteleme kararı kısmen veya tamamen geri alınacaktır. Denetim koşullarına ve uyarılara karşın uymamakta ısrar olunduğunda da keza erteleme kararı geri alınacaktır.

Madde 121- Madde koşullu salıverilme bakımından çocuk ve küçüklere özgü özel hüküm ve koşulları göstermektedir. Temel kurum hakkında 67 nci maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Çocuk ve küçüklerin koşullu salıverilmeye tâbi tutulabilmeleri için cezanın en az iki ayını ve tüm ceza süresinin yarısını çekmiş bulunmaları gerekir. Bu koşulu yerine getirmiş olan hükümlünün yükümlere uyacağı ve başka suç işlemeyeceği hususunda kanaat getirilmesi de gerekecektir. Bu koşullar gerçekleştiğinde çocuk mahkemesi koşullu salıvermeye karar verebilecektir.

Ancak salıverilen çocuk veya küçük 122 nci maddede belirtilen şekilde bir denetime tâbi tutulacaktır. Denetim süresini, altı ay ile üç yıl arasında olmak üzere, çocuk mahkemesi belirler. Ayrıca bu süre içinde hükümlünün uyması gerekli yükümler de aynı mahkemece belirlenir. Hükümlü, denetim süresi içinde uyarılara karşın, bu yükümlere uymamakta ısrar ettiği takdirde salıverme kararı geri alınabilir.

Dördüncü fıkranın gerekçesi için 120 nci madde gerekçesine bakılmalıdır.

Yukarıda belirtilen konu ve hususlar dışında 67 nci madde hükümlerine uyulacağı maddenin son fıkrasında açıklanmıştır.

Madde 122- Madde, çocuk ve küçüklere ilişkin olmak üzere değişik maddelerde geçen denetimden maksadın ne olduğunu, bunun ne suretle yerine getirileceğini ve işlemlerin nasıl yürütüleceğini göstermektedir.

Maddeye göre, çeşitli maddelerde yer alan denetimden maksat, çocuk veya küçüğün, denetim süresince kendisine nasihat verecek, öğütlerde bulunacak ve yardım edecek nitelikli bir denetim görevlisinin gözetim ve idaresine tevdi edilmesidir.

Esasta, söz konusu hizmet çocuk mahkemesince uzmanlık kazanmış, bu hususta eğitim görmüş, konuyu bir meslek olarak icra eden kişilere tevdi olunur, ancak mahkeme bu görevi, gerekli niteliklere sahip bulunduğunu saptadığı diğer kişilere de verebilir.

Mahkemenin işi, çocuk ve küçük ile ilgili hükmün verilmesi ile sona ermeyecektir. Geçen maddelerin gerekçelerinde değinildiği üzere mahkemenin, hükmettiği tedbirleri değiştirmek, bunlara yenilerini eklemek, tedbirden vazgeçerek cezaya hükmetmek gibi, hükmün infazı sona erinceye kadar devam edecek yetkileri vardır. Tasarı, çocuk ve küçükler

konusunda mahkemenin infaz hâkimliğine benzer bir görevi de üstlenmesini uygun görmüştür.

İşte bu işlevin yerine getirilebilmesi için bilgi alma gereksinmesini karşılamak üzere maddenin ikinci fıkrasında, mahkemenin, üyelerinden birisini denetim görevlisi ile temas hususunda görevlendireceği açıklanmıştır. Bu görevli, üye ile sürekli temasta bulunacak ve çocuk veya küçük hakkında uygulanacak program hususunda onunla mutabık kalacaktır. Bu işbirliğinin amacı çocuk veya küçüğün yüküm ve taahhütlerini doyurucu biçimde yerine getirmesini sağlamaktır. Bu maksatla görevlinin bütün olanaklarını kullanması ve çocuk veya küçüğün eğitimini desteklerken çocuk veya küçüğün yasal temsilcisi ve eğitiminden sorumlu olacak kişilerle uyuşma sağlaması gerekmektedir.

Bu faaliyetin uygun biçimde yerine getirilmesi ise çocuk veya küçüğün kişiliği veya yaşam biçimi hakkında bilgili olmayı gerektireceğinden bu husus ikinci fıkrada ayrıca vurgulanmıştır.

Görevli, ödevlendirilen mahkeme üyesine, onun tarafından belirlenecek aralıklarla çocuk veya küçüğün gelişmeleri hakkında raporlar verecektir.

Madde 123- Cezaların içtimaı hususundaki genel kurallar 49 ilâ 53 üncü maddelerde yer almıştır. Bu hükümlerin çocuk ve küçüklerin suçları hakkında aynen uygulanması, çocuk ve küçük ceza hukukunun ulaşmak istediği amaç ve hedeflerle bağdaşamaz. Ayrıca çocuk ve küçük ceza hukukunda asıl yaptırım tedbir olduğundan bu bakımdan da içtima konusu ayrıca ele alınarak düzenlenmelidir.

Açıklanan bu gerekçeyle maddede, 49 ilâ 53 üncü maddelere istisna teşkil eden hükümlere yer verilmiştir:

Bir defa hürriyeti bağlayıcı cezanın içtimaında, hukukî içtima sistemi kabul edilmiştir; en ağır suçun cezasına diğer suçlara ait cezaların sekizde biri eklenecektir. Ancak bu suretle ortaya çıkacak ceza çocuklar için sekiz ve küçükler için oniki yılı aşamayacaktır.

Her iki çocukluk ve küçüklük dönemlerinde işlenen suçların içtimaı söz konusu olduğunda ise küçüklere ait içtimadaki sınır yani oniki yıl esas alınır.

Görülüyor ki, Tasarı, çocuk ve küçükler için hürriyeti bağlayıcı cezalar bakımından ayrı bir sistem kabul etmiş bulunmaktadır. Para cezalarında ise toplama sistemi kabul edilmekle beraber toplama üst sınırları, çocuklar için ikiyüzmilyon küçükler için üçyüzmilyon lira olarak saptanmıştır.

Çocuk ve küçüklerin işledikleri suçlarla, adı geçenlerin onsekiz yaşını bitirdikten sonra işledikleri suçlar da içtima edilebilir. Bu hâlde her üç yaş grubuna ait içtima sınırları ayrı ayrı uygulanacaktır.

Mahkeme çocuk veya küçük için cezaları içtimaı ettirdikten sonra, tedbire hükmetmeyi uygun saydığı taktirde tedbirlerin türünü ve süresini kararında belirtecektir. Demek oluyor ki, bu hâlde ayrı ayrı suçlar bakımından tedbirlerin içtimaı söz konusu değildir. Aksi çözüm tedbir uygulamasının amaç ve hedeflerine aykırı sonuçlara götürürdü.

Madde 124- Madde, çocuk ve küçüklerin işledikleri suçlarda tekerrür hükümlerinin uygulanmayacağını kabul etmiş bulunmaktadır. Bu dönemler içinde tekerrür hükümlerinin uygulanması, çocuk ve küçük ceza hukuku esası ile çelişirdi.

Madde 125- Çocuk ve küçük ceza hukuku dava ve ceza zamanaşımı bakımından da, bu hususlaki genel kurallardan ayırılınmasını gerektirir. Zamanaşımı süreleri uzun tutulacak olursa, geçen zaman içinde topluma esasen uyum sağlamış çocuk ve küçüklerin düzenli hayatını yok edici sonuçlar meydana gelirdi. Oysa çocuk ve küçük ceza hukukunun temel amaç ve hedefinin, adı geçenleri eğiterek toplum ile bütünleştirip üretken ve kanunlara saygılı bir vatandaş hâline getirmek olduğu geçen maddelerin gerekçelerinde vurgulanmıştır.

İşte bu nedenledir ki, maddenin birinci fıkrasının (1) ilâ (4) numaralı bentlerinde zamanaşımı süreleri, genel ceza hukukuna göre daha kısa olarak saptanmıştır.

Ayrıca zamanaşımı bakımından, yukarıda belirtilen düşünce ile dengeli olarak bir de yaş sınırı konulmuş ve ne olursa olsun failin yirmibeş yaşını doldurması ile dava zamanaşımının gerçekleşeceği kabul edilmiştir.

Maddeye göre, belirtilen zamanaşımı süreleri kesindir ve hiçbir neden ve suretle uzamayacaktır.

Madde 126- 125 inci maddenin gerekçesinde dava zamanaşımı bakımından sunulan görüşler, ceza zamanaşımı bakımından çok daha fazla olarak geçerlidir. Onun içindir ki, maddenin birinci fıkrasının (1) ilâ (3) numaralı bentlerinde cezalar ve bir disiplin tedbiri hakkında ceza zamanaşımı süreleri, belirtilen görüş göz önünde bulundurularak saptanmıştır.

(4) numaralı bentte ise bütün diğer tedbirlerde zamanaşımı süresinin bir yıl olarak saptanması kurulan sistemin mantığının gereği olarak kabul edilmiş bulunmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasında ayrıca bir de yaş sınırı kabul edilmiş ve yirmibeş yaşının doldurulması ile bütün cezaların zamanaşımına uğrayacağı kabul edilmiştir.

100 üncü madde çocuk ve küçükler hakkında, 73 ve 74 üncü maddelerde söz konusu olan fer'î cezaların da uygulanabileceğini kabul etmiştir. Maddenin son fıkrasında uygulanabilecek bu fer'î cezaların iki yılı geçmesi ile zamanaşımına uğrayacağı kabul edilmektedir.

Madde 127- Tasarının 100 ilâ 126 ncı maddeleri çocuk ve küçükler hakkında uygulanabilecek ceza ve tedbirleri, temel ilkeleri, nitelikleri ve sürelerini göstererek belirtmiştir. Ancak bunlara ait infaz rejimi, idarî ve yerine göre yargısal işlemlere ilişkin esas ve usullerin saptanması ile ilgili kuralların bütününden oluşur; bu maksatla doyurucu ayrıntıların belirtilmesini gerektirir.

İşte bu nedenle madde, bu hususların yerine getirilmesini, Ceza ve Tedbirlerin İnfazı Hakkındaki Kanun ve tüzüğe bırakmıştır.

Söz konusu Kanun ve Tüzük, elbette ki, gerektiğinde Tasarıya yollamalar yapmakla da yetinebilecektir.

Madde 128- Birleşmiş Milletler Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 9 Aralık 1948 tarihli ve 260 A (III) sayılı Kararıyla onaylanarak imzaya açılmış ve Ülkemiz söz konusu Sözleşmeye 23/3/1950 tarihli ve 5630 sayılı Kanun uyarınca çekince koymaksızın katılmıştır. Onamaya ilişkin Kanun 29/3/1950 tarihli ve 7469 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Sözleşmenin 1 inci maddesinde "Sözleşen taraflar, soykırımın, ister barış ister savaş zamanında işlenmiş olsun, bir devletler hukuku suçu olduğunu tasdik ederler ve bu suçu önlemeyi ve cezalandırmayı taahhüt ederler " ifadesine yer verilmiş olup, 3 üncü maddesinde, cezalandırılması gereken eylemler belirtilmekte, 5 inci maddesinde ise taraf devletlerin, Sözleşmenin hükümlerinin yürürlüğe konmasını ve özellikle 3 üncü maddede belirlenen suçları işlemekten sanık kişiler için etkin cezaların verilmesini sağlamak üzere gerekli kanunları, anayasaları çerçevesinde, yürürlüğe koymaları gereğine işaret edilmektedir.

Tasarının bu maddesi, Sözleşmenin tanımladığı jenosit fiillerinin cezalandırılmasını öngörmektedir. Jenosit, Nazi Almanyası'nın sekiz milyon kişinin ölümüne neden olan II. Dünya Savaşı sonrasında Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, İngiltere ve Fransa tarafından oluşturulan Nürnberg Askerî Mahkemesi Statüsü ve görev alanına giren "insanlığa karşı işlenen suçlar" temel alınarak oluşturulan ve "insan öldürme" den farklı bir suçtur. Millî, etnik, ırkî ve dinsel bir grubu veya herhangi bir grubu yok etmek özel kastı suçun manevî unsurunu oluşturmaktadır. Maddî unsur ise, grup azalarının öldürülmesi, grup azalarının bedensel ve aklî melekelerinin ciddî surette haleldar edilmesi, grubun tümü ile veya kısmen yok edilmesini sonuçlayacak nitelikte varlık koşullarına zorlanması, çocukların zorla başka yerlere gönderilmeleridir.

Suçun oluşması için gerekli özel kast yanında maddî unsurların da bir özellik taşıması gerekmektedir: Maddî unsurların, oluşması yönünden, hareketlerin "bir plânın icrası" sonucu gerçekleştirilmeleri gerekmektedir. Tasarının bu maddesi, Fransız Ceza Kanununun da yaptığı gibi Birleşmiş Milletlerin 9/12/1948 tarihli Sözleşme metninden ayrılmaktadır: Sözleşme 2 nci maddesinde jenositi "bir insan grubunun imha niyeti" ile belirlemekte ve böylece sübjektif bir ölçüt kullanmaktadır. Tasarının metninde ise meydana getirilmiş "bir plânın icrası suretiyle" denilerek objektif bir ölçüt kullanılmış olmaktadır. Böylece suç girişiminin plânlı ve sistematik karakteri vurgulanmış olmaktadır. Kaldı ki, bu koşul Nürnberg Mahkemesi Statüsünün 6 ncı maddesinde de yer almaktadır.

Ayrıca şu hususa da işaret edilmelidir ki, 1948 Sözleşmesinde sadece belirli gruplar yer aldığı hâlde, Tasarı bunlara bütün diğer grupları da eklemek suretiyle, suça daha da genişlik vermiştir.

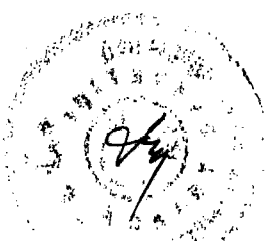
Soykırım suçunun millî, etnik, ırkî veya dinsel veya herhangi bir grubun tamamen veya kısmen ortadan kaldırılması amacıyla işlenen özel kasıt içeren bir suç olduğu açıktır. Bu suçun mevzuatımıza dahil edilmesi, 1948 tarihli Jenosit Sözleşmesinden kaynaklanan bir yükümlülüğümüz gereğidir. Sözleşme ile maddî ve manevî unsurları açıkça belli olan farklı bir suçu ihdas etme yükümlülüğü getirilmiştir.

Roma'da düzenlenen diplomatik bir konferans sonucu kabul edilen ve jenosit dahil insanlığa karşı işlenen suçların cezalandırılması amacıyla kurulması öngörülen Birleşmiş Milletler Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü düzenlemelerinde de konu irdelenmiş bulunmaktadır.

Bu suçlarla ilgili olarak Sözleşmeye taraf ülkelerin bazıları konuyu iç mevzuatlarına sokmuşlardır: Söz gelimi Fransa 1992 yılında kabul etmiş olduğu yeni Ceza Kanununda insanlığa karşı suçlar başlığı altında, soykırım suçunu düzenlemiş, konu Avusturya Ceza Kanununun 321 inci maddesinde, Alman Ceza Kanununun 220a maddesinde yer almıştır.

Maddeyle, bu tür suçları işleyecek özel hukuk tüzel kişileri de cezalandırılmakta ve bu tür suçlardan dolayı zamanaşımının işlemeyeceği kabul edilmektedir.

Madde 129- Maddede, bir plânın uygulanması suretiyle ve siyasal, felsefî, ırkî veya dinsel saiklerle nüfusun sivil bir grubuna karşı, sürgün etme, esir hâline getirme, kitle hâlinde ve sistematik olarak kişileri öldürme, insanların kaçırıldıktan sonra yok edilmeleri, işkence veya insanlık dışı işlemlere veya biyolojik deneylere tâbi kılma, zorla hamile bırakma, zorla fuhşa sevk etme eylemlerinin işlenmesi insanlığa karşı suç sayılmıştır.

Bu madde Milletlerarası Nürnberg Askerî Mahkemesi Statüsünün 6 (c) maddesinden esinlenerek kaleme alınmıştır. Nitekim yeni Fransız Ceza Kanunu da 212-1 inci maddesi yönünden aynı surette hüküm getirmiştir. Dikkat edilmelidir ki, bu maddedeki hareketler bir grubun, grup olarak imha edilmesi özel kastı ile işlenecek olursa jenosit suçuna dönüşür. Aynı eylemler başka özel kastlarla işlendiğinde Tasarının diğer bazı hükümlerini ihlâl eden suçları oluşturabilirler.

Suçun diğer unsurları hakkında 128 inci maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Madde 130- Gerek jenosit suçunun gerek insanlığa karşı suçların örgüt şeklindeki bir yapılanmayla da işlenmesi hâlinde madde, bu tür suçları işlemek amacıyla örgüt kurulmasını ve bu örgütlere katılmayı ayrıca cezalandırmaktadır. Örgüt tanımı için Tasarının 4 üncü maddesinin gerekçesine bakılmalıdır.

Madde 131- Maddeye, Türkiye tarafından da imzalanmış bulunan sınırlar ötesi örgütlü suçlara karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesini ikmal etmek üzere ek olarak çıkarılan "Göçmenlerin Kara, Deniz ve Hava Yollarıyla Kaçırılmalarına Karşı Protokol"ün gereğini yerine getirmek üzere Tasarıda yer verilmiş olup; madde, 3/8/2002 tarihli ve 4771 sayılı Kanunla 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna eklenen 201/a maddesinden aynen alınmıştır.

Maddî menfaat sağlamak üzere, genellikle suç örgütleri marifetiyle göçmenler başka ülkelere kaçırılmakta, yasal olmayan yollarla ülkeye sokulmakta ve bu örgütlerin eline düşen çaresiz insanlar, büyük ve bazen yaşam ve beden bütünlükleri bakımından onarılamayan zararlara uğrayabilmektedirler.

Maddenin birinci fıkrası göçmen kaçakçılığını tanımlamaktadır: Tanıma göre, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddî menfaat elde etmek maksadıyla, yabancı bir devlet tâbiiyetinde bulunan veya vatansız olan veya Türkiye'ye de sürekli olarak oturmasına yetkili mercilerce izin verilmemiş bulunan kimselerin Türkiye'ye yasal olmayan yollardan girmelerini veya ülkede kalmalarını, bu kişilerin veya Türk vatandaşlarının yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmalarını sağlamaya göçmen kaçakçılığı denilmektedir. Türkiye'de sürekli olarak oturmalarına yetkili mercilerce karar verilmemiş yabancılar veya vatansızlar da, suçun mağdurları olabilmektedirler.

Suçun manevî unsuru, eylemin "doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddî bir yarar elde etmek maksadıyla" işlenmesidir. Bu unsur, suçu örneğin terör maksadıyla bazı kişileri ülkeye sokmak fiillerinden ayırmak olanağını vermektedir. Kaldı ki, bu suçta asıl mağdurlar, çaresizlik ve yoksullukları nedeniyle kendilerine bir ekmek kapısı açmak için çırpınan insanlardır. Bu nedenle Protokol, adı geçenler hakkında kovuşturma yapılmamasını öngörmektedir.

Fıkranın içerdiği tanıma göre, belirtilen kişilerin Türkiye'ye kaçak olarak girmelerinin sağlanması veya bu hususta teşebbüste bulunulması göçmen kaçakçılığı suçunun maddî unsurlarını oluşturmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrası göçmen kaçakçılığı suçunun faillerine verilecek ceza ile birlikte ayrıca yeni bir suçu da tanımlamaktadır : Birinci fıkrada öngörülen bir suça iştirak etmiş olmaksızın, bu suç yoluyla ülkeye sokulmuş kaçak göçmenlerin maddî yarar elde etmek maksadıyla yasal olmayan yollarla yurt dışına çıkarılmalarını veya yasal koşullara uymaksızın ülkede kalmalarını olanaklı kılmak suç sayılmaktadır. Bu suçun ön koşulu, kaçak göçmenleri yurda sokmak suçuna önceden iştirak etmemiş olmaktır; suça iştirak edilmiş ise ikinci fıkrada belirlenen eylemleri ayrıca gerçekleştirmek veya bunlara teşebbüs etmek suç oluşturmaz.

İkinci fıkra, ülkeden çıkmayı veya ülkede kalabilmeyi olanaklı kılmak üzere sahte veya sahte seyahat belgelerinin hazırlanmasını veyahut hazırlanmış belgelerin teminini de bu fiiller başka bir suç oluştursa bile bağımsız suç olarak düzenlemiştir. Ayrıca bu suçlara teşebbüsün de tamamlanmış suçlar gibi cezalandırılması, suçun işlenmesinde kullanılan taşıtlar ve bu fiil nedeniyle elde edilen maddî menfaatlerin müsadere edilmesi öngörülmüştür.

Maddenin üçüncü fıkrasında suçların, örneğin taşıma kapasitesinin çok üzerinde bir gemiye veya uçağa göçmen yüklenmesiyle, kaçak göçmenlerin yaşam veya vücut bütünlüklerinin tehlikeye sokulması veya bu olasılığın ciddî olarak ortaya çıkması halinde verilecek cezaların yarısı oranında, ölüm meydana geldiğinde bir katı artırılacağını öngörmektedir. Ancak bu olasılığın ciddî, yani var olan delillere göre gerçekleşmesinin güçlü olması gereklidir. Ayrı fıkra, göçmenlerin insanlık veya onur dışı muamele biçimlerine, örneğin çok kötü taşıma koşullarına tâbi kılınmalarını ayrıca bir ağırlatıcı neden saymaktadır.

Maddenin son fıkrasında suçun örgütler tarafından işlenmesi hâlinde faillere verilecek cezaların bir katı oranında artırılması öngörülmüştür. Örgüt tanımı için 4 üncü maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Madde 132- Madde, "Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine" Ek "İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol"ün gereğini yerine getirmek üzere düzenlenmiş olup, 3/8/2002 tarihli ve 4771 sayılı Kanunla 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna eklenen 201/b maddesinden aynen alınmıştır.

Şimdiye kadar özellikle kadın ve çocukların sömürülmelerini önlemek ve bu eylemlerle mücadele etmek üzere meydana getirilmiş çeşitli milletlerarası sözleşmeler imzalanmış, kararlar alınmıştır. Ancak anılan Protokolün imzalanmasından önce insan ticaretinin bütün yönlerini göz önünde bulunduran ortak bir metin yoktu. 1990'lı yıllardan itibaren suç örgütlerinin, etkinliklerini sınırlar ötesi alana genişleterek, özellikle kadın, çocuk ve insan ticaretini örgütledikleri ve insanları bu uygar dünyada âdeta esarete tâbi kıldıkları görülmektedir. İşte bu nedenle, Protokolün öngördüğü suçlara hukuk sistemimizde de yer verilmesi uygun görülmüştür.

Maddenin öngördüğü maddî unsurlar, kadın, çocuk veya diğer insanların tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmalarıdır. Ancak bu hareketler kişileri zorla çalıştırmak, bazı hizmetleri vermeye mecbur kılmak, adı geçenleri esaret veya benzerî uygulamalara tâbi kılmak yahut beden organlarından bazılarının verilmesine razı etmek maksadıyla icra edilecektir.

Maddenin birinci fıkrası, söz konusu maksatlarla gerçekleştirilecek maddî unsurların belirli araç eylemlere başvurulması suretiyle gerçekleştirilmesini suçun oluşması bakımından gerekli koşullar olarak saptamıştır. Bu eylemler tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulama, nüfuzu kötüye kullanma, kandırma, mağdurların çaresizliklerinden yararlanma veya mağdurlar üzerinde sahip olunan denetim olanaklarından yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle gerçekleştirilecektir.

Ayrıca öldürme fiili, maddede sayılan veya genel olarak diğer kimselere karşı zehir kullanılmak suretiyle işlenirse olunursa aynı nedenle ceza müebbet hapis olarak saptanmıştır.

Madde 136- Maddede, insan öldürmenin ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren hâlleri, dokuz ayrı bent hâlinde gösterilmiştir. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 450 nci maddesinde de bu hâller hemen hemen aynı şekilde yer almaktadır. Ancak bu yeni maddeyle esaslı bir kısım değişiklikler yapılmıştır:

Bir kere maddenin (2) numaralı bendi kapsamına Devlet memurları sokulmuştur. Böylece Devlet memurlarına karşı işlenen öldürme fiilleri dolayısıyla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının hükmedilmesi, fiilin görevlerinden dolayı işlenmesi hâlinde söz konusu olabilecektir. Öldürme fiili memurluk görevi nedeniyle işlenmişse, memurluk sıfatı sona erdikten sonra da, fail hakkında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmedilecektir. 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 57 nci maddesinde bu hususta hüküm bulunduğu için avukatlar bu bentte ayrıca belirtilmemişlerdir. Ancak maddenin uygulanmasında milletvekilleri de (2) numaralı bent kapsamındadırlar.

Maddenin (3) numaralı bendinde, yerleşmiş Yargıtay kararları da göz önünde bulundurulmak suretiyle, kan gütme saikiyle öldürme hâlinde ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının hükmedilmesi, fiilin sadece kan gütme saikine bağlı olarak işlenmiş olması hâlinde söz konusu olabilecektir.

Aynı bentte öldürmenin sadece azap verme maksadıyla işlenmiş olması, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren bir hâl olarak yer almaktadır.

Maddenin (4) numaralı bendinde, öldürmenin, öldürme kararında ısrar ve sebatı gösteren taammüdle işlenmesi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren bir hâl olarak belirlenmiştir. Taammüt konusu, gerek Yargıtay kararlarıyla gerek öğretide yeterli derecede işlenmiş ve uygulama bu bakımdan yerleşmiş (istikrarlı) bir yön almış bulunduğundan madde metninde taammüdün niteliğini açıklamaya yönelik ayrıntılara girişilmesine gerek görülmemiş ve taammüdün esas niteliğini oluşturan "öldürme kararında ısrar ve sebat"a yer verilmesi ile yetinilmiştir.

Maddenin (5) numaralı bendinde, Yargıtay kararları göz önünde bulundurulmak suretiyle birden fazla kimse hakkında işlenen öldürme hâlinde ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının uygulanması, fiilin aynı neden ve saikle işlenmiş bulunması hâlinde kabul edilmiştir.

Maddenin (6) ilâ (9) numaralı bentlerinde yer alan hâller eski hükümlerin tekrarından ibarettir. Bu hükümler Yargıtay içtihatları ile yerleşmiş bir anlama kavuşmuş bulunmaktadır.

Madde 137- Maddede, insan öldürme cürmünde, failce bilinmeyen hâllerin ve onun iradesi dışında beklenilmeyen nedenlerin eklenmesiyle ölüm neticesinin meydana gelmiş olması, cezanın indirilmesini gerektiren bir hâl olarak kabul edilmiştir.

Madde 138- Maddede, etkili eylemlerde kastın aşılması suretiyle ölüm neticesinin meydana gelmesi hâlinde hükmedilmesi gerekli cezalar gösterilmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında 137 nci maddede söz konusu olan hafifletici nedenin bu hâlde de uygulanacağına dair hüküm yer almış bulunmaktadır.

Madde 139- Evlilik dışında yeni doğmuş çocuğu öldürme fiilinin ananın içinde bulunduğu biyolojik ve psikolojik durum, ciddî gerilim ve bunalım nedenleriyle işlenmiş olması, genellikle daha az ceza verilmesini gerektiren bir hâl sayılmakta idi. Ancak, günümüzde bu konuda XIX. yüzyılın görüşleri değişmiştir. Bir çocuğun anasının, ailesinin durumunu kurtarmak maksadıyla, ana ile geniş derecede hısımlık ilişkisi içinde bulunan kimseler tarafından öldürülmesi, bugün artık, öldürmenin vahâmetini azaltan ve cezanın indirilmesini gerektiren bir neden sayılmamaktadır. Bu nedenle Tasarı, Ülkemizdeki yaygın değerleri de göz önüne alarak bu fiili sadece ana bakımından ve kadının içinde bulunduğu olası ruhsal bunalım ve gerilimler nedeniyle kabul etmiştir.

Tabiîdir ki, bu hükmün uygulanabilmesi için insan öldürmenin 133 üncü maddeyi ihlâl suretiyle işlenmiş bulunması gerekecektir. Nitelikli insan öldürme hâllerinde hüküm uygulanmaz. Ancak, aynı doğumla birden fazla çocuğun dünyaya gelmiş bulunması hâlinde de, koşulları varsa bu hüküm uygulanacaktır.

Madde 140- Maddede, iyileşmesi kabil olmayan ve ileri derecede acı veren çekilmez derecede ağrılı bir hastalığa tutulmuş bulunan bir kimsenin ızdıraplarına son vermek maksadıyla işlenen insan öldürme hâline ilişkin ceza gösterilmektedir. Böylece öldürmenin özel bir şekli meydana getirilmiş bulunulmaktadır. Her türlü kötüye kullanmayı önlemek amacıyla maddede, bu tür insan öldürmenin gerçekleşmesi bakımından koşulların nelerden ibaret bulunduğu ayrıntılı olarak gösterilmektedir.

Yabancı ülkelerin bazılarında bu tür öldürmelere ceza verilmemektedir.

Ancak, dikkat edilmelidir ki maddenin öngördüğü bu hâl ötanazi değildir. Ötanazi, ayrı hükümlerle düzenlenen ve doktorlar tarafından gerçekleştirilen bir hâldir ve failine ceza verilmemektedir. Tasarının bu maddesi ise, saptadığı koşullarla insancıl nitelikteki kast hâlinde faile daha az ceza verilmesini öngörmektedir.

Madde 141- Maddede, bir kişiye intihar etmesi için karar verdirtilmesi (azmettirilmesi) veya o kişide esasen var olan intihara teşebbüs etme kararının güçlendirilmesi hâlleri ile intihar eylemine her ne suret ve vasıtayla olursa olsun yardım edilmiş olması ayrı fiiller hâline getirilmiştir.

Her üç hâlde de suçun teşekkülü için ölümün meydana gelmiş bulunması gerekmemektedir. Ancak intihar eylemine girişilmiş olması suçun oluşması için zorunludur.

Maddenin ikinci fıkrası ölümün meydana gelmesini suçun ağırlaştırıcı nedeni olarak saptamıştır.

Maddenin son fıkrası ise 471 inci madde hükmünün saklı olduğunu açıklamaktadır. 471 inci madde ceza infaz kurumlarında ve tutukevlerinde bulunanların sağlıklarını ihlâl edecek çeşitli eylemlere, bu arada açlık grevlerine teşvik edilmelerini ve bu konudaki engellemeleri ayrıca suç hâline getirmiş bulunduğundan, söz konusu eylemlerin, intihara teşvik veya azmettirme olarak 141 inci maddeye göre değil ve fakat 471 inci maddeye göre cezalandırılmaları gerekecektir.

Madde 142- Maddeyle, Anayasanın 17 nci maddesinin üçüncü fıkrasındaki "Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyeti ile bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz." ilkesinin yaptırımı getirilmiş olmaktadır. Hukuk sistemimizde, bu ilke 1961 Anayasasında da dikkate alınmış ve nitekim, Anayasa Komisyonunda, "Temel hak

ve hürriyetlerin başta geleni, şahsın kendi bedeni üzerinde sahip olduğu hak ve hürriyetidir. Can emniyeti ve bedenî bütünlüğün masun kalması, bütün hürriyetlerin ilk şartıdır. Can masun olmadıkça ve beden üzerinde hürriyet sağlanmadıkça, ferdin iç huzura kavuşması ve diğer bir çok hürriyetlerin fiilen gerçekleşmesine imkân yoktur." (1961 Anayasa Komisyonu Raporu, S: 14) şeklinde ifade edilmiştir.

Tasarı, yürürlükteki yasalar açısından var olan boşluğu doldurmak ve yetersizliği gidermek amacıyla, işkence eylemlerini herhangi bir kimsenin işleyebileceği bağımsız bir suç hâline getirmiş, basit ve nitelikli şekillerini ağır cezalarla karşılamıştır. Böylece şimdiye kadar bazı suçlarda ağırlaştırıcı bir neden oluşturan işkence eylemlerinin kendisi suç hâline getirilmiş olmaktadır.

İşkenceyi müstakil suç hâline getirmiş bulunan Fransız Kanunu hakkındaki Bakanlık genelgesinde "Bu hükümlerle, bundan böyle kişinin bütünlüğüne karşı saldırıları nitelendirmek için, sadece mağdurun maruz kaldığı zararın önemi değil ve fakat aynı zamanda, sonuçlarından bağımsız olarak bu saldırıların ağırlığı göz önüne alınmıştır. Böylece etkili eylemlere teşebbüsü cezalandırmak hususundaki olanaksızlıktan doğan sakıncalar giderilmiş olmaktadır." şeklindeki açıklamayla yasal düzenlemedeki önemli boşlukların doldurulduğu vurgulanmıştır.

Tasarıda işkence eylemleri deyimi ayrıca tanımlanmamıştır. Hâlen mahkeme içtihatlarında ağırlaştırıcı neden olarak işkence tanımları yer almaktadır. Bu kapsamda; "... el ve ayak parmaklarıyla tenasül organlarına cereyan vermek, sabaha kadar dövmek, sövmek, ayakları demire dayalı ve havada, başları yerde, elleri arkasında olacak şekilde durdurmak, yere düşeni döverek başına tekme atmak, hayaları kıvırmak, penisinden tutup sağa sola çekiştirmek, su havuzuna başını sokup havasız bırakmak, içine çok miktarda tuz konulan sulu bulamacı coplamak ve dövmek suretiyle direnmeyi kırıp kusturuncaya kadar zorla yedirmek, bir kaptan diğer kaba su boşaltarak su arzusunu kamçılamak ..." (YCGK.4.4.1983-64/156). "... ayaklarına falaka takıp sopa ile vurmak suretiyle etkili eylem uygulamak ..." (Y.1.CD.6.10.1976-3053/3167), "... elbiselerinden tamamen tecrit ettikten sonra üzerine soğuk su dökerek copla dövmek, kıçlarına cop sokmaya yeltenmek, vücutlarının göbek nahiyesi de dahil sigara ateşiyle yakılarak dağlamak ..." (YCGK.22.3.1976-100/133) gibi davranışlar işkence olarak ifade edilmektedir.

21/4/1988 tarihli ve 3441 sayılı Kanunla onaylanan "İşkence ve Diğer Zalimane; Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"nin 1 inci maddesinde tanımlanan hareketler de genel olarak işkence eylemleri sayılabilir.

Tasarıyla, işkencenin kendisinin cezalandırılması sağlanmıştır.

Tasarı işkenceyi, kim tarafından icra olunursa olunsun insanın bedensel ve ruhsal bütünlüğüne karşı işlenen bir insanlık suçu olarak belirtirken, geniş ölçüde olmak üzere, 1994 yeni Fransız Ceza Kanununun 221-1 ve izleyen maddelerinden esinlenmiştir. İşkence, Fransız Kanununda da ayrıca tanımlanmamış, yerleşmiş içtihatlara atıf yapılmıştır. Aslında yukarıda sözü edilen "İşkence ve Diğer Zalimane Gayriinsanî Veya Küçültücü Muamele Veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"nin 1 inci maddesi iç hukukumuz bakımından uygulanması zorunlu tanımı vermektedir. Buna göre "Bir kişide şiddetli fizik veya ruhî ızdırap husule getirmek için kasten uygulanan her türlü eylem" işkencedir. Sözleşme bu hareketin failini kamu görevlisi olarak belirlemek suretiyle mahsus bir suç ihdas ettiği hâlde 142 nci madde işkenceyi genel bir suç hâline getirmiştir.

Bu suç ile neticesinden müstakil olarak, neticesi ne olursa olsun, şiddet ifade eden eylem cezalandırılmaktadır. Etkili eylemle olan farkı da bu özellik oluşturmaktadır.

Suçun maddî unsuru; bir kimsenin bir başka kimseye maddî veya manevî ağır acı veya ızdırap veren eylemlerde bulunması, fiilin eziyet etme, eza verme bilinç ve isteği ile kasten işlenmesi temel koşuldur.

Madde 143- İşkence eylemleriyle ilgili cezalar belirlenirken "Beden Bütünlüğüne Karşı Suçlar" bölümünde yer alan "Basit ve nitelikli etkili eylemler" ve bunlara ilişkin "cezayı ağırlaştırıcı diğer nedenler"le uyum ve dengeler gözetilmiş, ancak, işkence eylemlerinin "ağır azap ve ızdırap verici", "insan onurunu kırıcı" nitelikleri bakımından daha ağır cezalar öngörülmüştür.

Maddenin fıkralarında ve bu fıkraların bentlerinde işkence eylemlerinin nitelikli hâlleri duraksamaya yer bırakmayacak biçimde açık, ayrıntılı ve aşamalı olarak gösterilmiştir.

Maddenin (A) ve (B) fıkraları Tasarının 146 ncı maddesinin birinci ve ikinci fıkralarındaki cezayı artırıcı nedenleri kapsadığı gibi, hâlen 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 243 üncü maddesindeki suça daha da genişletilerek yer vermiş, ayrıca işkence eylemlerinin "Bir tanığa, mağdura veya davaya katılan kimseye karşı, olayları bildirmesini engellemek, şikâyette veya ihbarda bulunmasını önlemek yahut tanıklıkta veya şikâyet veya ihbarda bulunmuş olması nedeniyle," "Bir cinsel saldırı ile birlikte," işlenmesi nitelikli hâller olarak düzenlenmiştir.

Cinsel saldırı deyimi, "Cinsel Özgürlüğe ve Edeb Törelerine Karşı Suçlar"dan ırza geçme dışında kalan eylemleri kapsamaktadır. İşkence eylemleri yanında ırza geçme suçu da işlenirse, ayrı ayrı ceza verilecektir.

(C) fıkrası, bir küçüğe karşı, maddede sayılan yakınlarınca işkence eylemlerinin uygulanmasında cezayı ağırlaştırmıştır.

Madde 144- Maddede işkence eylemleri nedeniyle doğan "daimi malûllük veya uzuv kaybı" veya "mağdurun ölümü" şeklindeki ağır sonuçlar göz önünde tutulmuş, cezaları da bu düzeyde yükseltilmiştir.

Böylece, her üç maddenin uygulamada hâkime geniş yetki tanıdığı hususunda şüphe yoktur.

Madde 145- Maddede etkili eylemlerin basit ve nitelikli şekilleri gösterilmiş ve Ülkemiz uygulamasında öteden beri varlığını sürdüren düzenleme şekline sadık kalınmıştır. Ancak metinler üzerinde esas itibarıyla yazım biçimi yönünden bir kısım değişiklikler yapılmıştır. Bilindiği gibi Batı ülkelerinin bazı kanunlarında bugünkü yöntem, etkili eylemlerin nitelikli şekillerini teker teker belirlememekte ve fiilin vahametini, neticesine göre takdir bakımından hâkime geniş yetki vermektedir. Tasarıda bu yöntem kabul edilmiş değildir.

Yaşamsal tehlike kavramı etkili eyleme dahil sayılmış, bu değişikliği ifade etmek üzere "yaşamı tehlikeye sokan" ibaresi ikinci fıkraya konulmuştur.

Maddede geçen yüz deyimi, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda geçen çehre karşılığıdır ve kişinin boyun ve kulakları dahil, başın ön kısmını ifade eder. Yüzde sabit iz, etkili eylem sonucu yüzde meydana gelen daimî, sürekli izlerdir. Ancak bu izler yüzün sürekli değişikliği hâlinden farklıdır. Sabit iz yüzü değiştirmemekte ve mağduru öteden beri tanıyanlarda, kişiliği bakımından herhangi bir duraksamaya neden olmamaktadır. Yüzde

sürekli değişiklik hâlinde ise bunun tam tersi söz konusudur; yüzüne kezzap atılmış bulunan kişinin durumu gibi.

Madde 146- Maddeyle, 142 nci maddedeki hâller dışında bulunan etkili eyleme ait ağırlaştırıcı nedenler gösterilmiştir. Maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde geçen silâh deyiminin Tasarının 4 üncü maddesindeki genel tanım çerçevesinde geçen silâh teriminin tümünü kapsadığı açıktır.

Kişiler bakımından ise 135 inci maddeye yollama yapılmaktadır.

Madde 147- Maddeyle, etkili eylemin cezasının indirilmesini öngören bir hafifletici neden açıklanmış olmaktadır.

Madde netice nedeni ile sorumluluğa ilişkin bir objektif hâli kapsamaktadır.

Bu maddenin uygulanmasında fail işlediği etkili eylemde önceden belirli bir neticeye ulaşmak, örneğin faili itelemek, sadece düşmesini sağlamak istemiş ve fakat netice çok daha ağır nitelikte olmuş ise, faile verilecek ceza indirilecektir. Etkili eylemleri esasta Tasarı neticelerine göre cezalandırmaktadır. Ancak fail eylemini gerçekleştirmeden önce belirli bir neticeye yönelik kast oluşturmuş ve netice bu maksadı aşmış ise faile yine de meydana gelen neticeye göre ceza verilecek ve fakat bu hâlde ceza indirilecektir.

Madde 148- Maddede, taksirle etkili eylemler 145 inci maddede belirtilen kasten etkili eylemlerin çeşitli şekillerine uygun olarak düzenlenmiştir.

Maddenin son fıkrası ile, bilinçli taksir hâlleri dışında, kapsamındaki bütün suçların soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı hâle getirilmiştir. Tasarı, bilindiği üzere, uzlaşma kurumunu kabul ettiğinden ve özellikle taksirli etkili eylemlerde uzlaşma, mağduru koruyucu etki meydana getireceğinden, bu tutum benimsenmiştir.

Madde 149- Maddeyle, yaşı, aklî ve bedensel durumu itibarıyla veya diğer herhangi bir nedenle kendisini koruma olanağına sahip bulunmayan bir kimseyi muhafaza etmek veya onu gözetmekle yükümlü bulunan kişinin bu görevini yerine getirmeyerek adı geçeni terk etmesi cezalandırılmaktadır.

Maddenin uygulanmasında esas olarak belirlenmesi gereken koşullar vardır: Mağdur, yaşı (örneğin yaşının küçük veya çok ileri olması) veya içinde bulunduğu aklî durum (örneğin bir akıl veya ruh hastalığı, çöküntü hâlinde bir psikolojik davranış içine girmiş olması) veya ağır bir bedensel hastalığın etkisi altında bulunması gibi nedenlerle veya bunlara benzer herhangi bir hâl dolayısıyla kendisini koruma olanağına sahip bulunmayacaktır.

Fail ise böyle bir kimseyi muhafaza etmek veya gözetmek hukukî yükümü altında olacaktır. Bu yüküm hukuk düzeninden doğabileceği gibi sözleşmelerden de kaynaklanabilir.

Terkten maksat, kişiyi fiilen himaye ve muhafazadan yoksun hâle düşürmek demektir. Bu unsur bakımından önemli olan husus mağdurun fiilen himaye ve muhafazadan yoksun, bir yana bırakılmış olmasıdır. Terkin gerçekleşip gerçekleşmediği olaylara göre belirlenmesi gereken fiilî bir sorundur.

Suçun oluşması için, ikinci fıkradan anlaşıldığı üzere, terk dolayısıyla bir zararın meydana gelmiş bulunması gerekmez. Zira ikinci fıkrada terk dolayısıyla mağdurun bedensel ve aklî sağlığı bakımından bir tehlikeyle karşı karşıya kalmış olması ayrıca cezalandırılmıştır. Yine aynı fıkranın ikinci cümlesinde terk sonunda bir zararın meydana gelmiş olması ağırlaştırıcı neden sayılmıştır.

Üçüncü fıkra suçun, üstsoy, altsoy, eş ve evlâtlığa karşı işlenmiş olmasını ayrıca şahsî bir ağırlaştırıcı neden saymaktadır. Bu fıkrada geçen evlâtlık, Türk Medenî Kanunu gereğince evlât edinilmiş kişiyi ifade etmektedir.

Son fıkrada ise cezayı hafifletici bir neden yer almaktadır: Terk, çocuğun, sadece anası tarafından ve evlilik dışı yeni doğmuş çocuğa karşı gerçekleştirilmişse bu hâl cezayı hafifletici bir neden sayılmıştır. Tasarı bu hâlde ananın, içine düşebileceği psikolojik durumu ve karşısında kalabileceği sosyal baskıları göz önünde bulundurmaktadır. Bu hususta 139 uncu maddenin gerekçesine de bakılmalıdır.

Aynı hâl diğer akraba bakımından cezanın indirilmesini gerektirmeyecektir. Zira çağdaş hukuk, evlilik dışında doğsa da bir çocuğun, şerefi kurtarmak için yaşamsal tehlikeye maruz kılınmasını ve kendi hâline terk edilmesini ananın dışında kalanlar bakımından kabul edemez. İnsan hayatının kutsallığı çağdaş hukukun temel ilkesidir.

Madde 150- Maddeyle, çağdaş uygar toplumlarda birlikte yaşamanın zorunlu kıldığı sosyal yardım ve ilgi, belirli ölçüde olmak üzere hukukî bir yüküm hâline getirilmektedir. Maddede temelde birbirine çok benzeyen hukukî yararları ihlâl eden iki ayrı suç düzelenmiş bulunmaktadır.

Maddenin birinci fıkrasıyla 149 uncu maddenin belirttiği suçun mağduru olan yani terkedilmiş bulunan kişiyi görüp de durumu derhal ilgili memurlara bildirmeyen kimse bu ihmalinden dolayı cezalandırılmaktadır. Aynı ihmal, ölüye rastlayıp da bunun bildirilmemesi hâlinde de suç sayılmaktadır. Fıkrada geçen ilgili memurlar deyimi ile tüm kolluk makam ve memurları ve idarî teşkilât içinde yer almış bütün diğer görevliler anlaşılır. "Derhal" sözcüğünden maksat, hâlin makul saydırmayacağı herhangi bir gecikmeye neden olmadan bildirimde bulunmak demektir.

Maddenin ikinci fıkrasında, hasta ve yaralılara ve tehlikeyle karşı karşıya bulunan kimselere gösterilmesi gerekli ahlâkî bir sosyal yardım görevinin ihmali suç hâline getirilmektedir. Fıkra, hasta ve yaralıya karşı yardım yükümünü, bu kişilerin kendilerini idare edemeyecek durumda bulunmaları veya herhangi bir nedenle beden ve sağlık bakımından tehlikeye maruz bulunulması koşullarına bağlı kılmıştır. Çağdaş hukuk, yardım yükümünü insanlara mutlak bir surette yükleyemeyeceğinden görev bu koşulların varlığına bağlanmıştır.

Bu kimseler için yapılması gerekli yardımın derece ve miktarı ile ilgili ölçü de fıkrada gösterilmiş ve bunun "hâl ve koşulların elverdiği ölçüde" olması gerekeceği ifade edilmiştir. Böylece insanlardan yetenek ve güçleri dışında bir yardımın istenemeyeceği açıklanmış olmaktadır. Yine bu ölçüt yardımın, yapanı bakımından herhangi bir tehlike doğuracak nitelikte olmamasını da belirtilmiş olmaktadır. Zira hâl ve koşulların olanak verdiği ölçüde sözcüğü, doğal olarak yardımı yapan bakımından tehlike doğurmayacak nitelikte olması gereğini de belirtmiş olur.

Madde 151- Çocuk düşürme ve düşürtme suçlarına ilişkin 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun hükümleri, 24/5/1983 tarihli ve 2827 sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanunda yer alan hükümler ve bu Kanunun, 765 sayılı Kanunun ilgili hükümlerinde

öngördüğü değişiklikler dolayısıyla belirli bir şekil almış bulunmaktadır. Söz konusu hükümlerin, bugünkü toplumsal ihtiyaçları karşıladığı kanaatinde bulunulduğundan, hükümlerin Tasarıya aktarılması uygun görülmüştür.

Tasarının bu maddesinde çocuk düşürme suçları bakımından çeşitli olasılıklar göz önüne alınmış ve hükümler getirilmiş bulunmaktadır. Maddenin kabul ettiği ilkeye göre, kadının rızası olmaksızın çocuğunu alan kimseye beş yıldan on yıla kadar ceza verilecektir. Kadının rızasıyla çocuk düşürme hâlinde ise, gebeliğin oniki haftayı aşmamış bulunması koşulu ile fiil suç oluşturmayacaktır.

Doğal olarak tıbbî zorunluluk bulunduğu takdirde oniki haftayı aşan gebelik hâlinde de çocuğun alınmış bulunması suçu oluşturmayacaktır. Bu koşullar söz konusu olmadan çocuğunu aldıran kadın ise cezalandırılmayacaktır. Oniki hafta geçtikten sonra çocuğun alınmasının suç oluşturması kadının hayatını korumak maksadına dayanmaktadır; böyle olunca başkasının bilinçli hareketi nedeni ile hayatı tehlikeye giren kadını cezalandırmakta sosyal yarar görülmemiştir.

Maddenin birinci fıkrasında yazılı hâller kadının ölümüne de neden olmuşsa verilecek ceza artırılacak, ikinci fıkrada yazılı hâller kadının ölümüne neden olduğu takdirde de maddede gösterilen oranlarda ceza artırılmak suretiyle hükmolunacaktır.

Gebe sanılan bir kadının üzerinde rızası olmaksızın çocuk düşürme amacıyla bir takım fiiller icra eden kimse, kadının ölümü hâlinde 138 inci maddeye; bedensel zarara uğraması hâlinde ise 145 inci maddeye göre cezalandırılacaktır.

Madde 152- Maddede gebeliğin oniki haftayı aşmış bulunmasına karşın, çocuğunu kasten düşüren kadına verilecek ceza gösterilmektedir.

151 inci maddenin ikinci fıkrasının söz konusu olduğu hâlde kadına ceza verilmezken, kendi kendine bu eyleme teşebbüs edene ceza verilmesinin nedeni, kadınların ikinci hâlde bütünü ile tehlikeli araçlara başvurarak hayatlarını tehlikeye atmalarını önlemektir.

Bu durumda bulunan kadına çocuk düşürmesini sağlayacak veya bu hususa yarayacak vasıta tedarik eden veya çocuğunu düşürmesi hususunda onu teşvik veya tahrik eden kimsenin suça iştirakten dolayı cezalandırılacağı açıktır.

Madde 153- Maddeyle, mevzuat çerçevesinde rahim tahliye etme yetkisi olmayan bir kimsenin çocuk alması cezalandırılmaktadır. Böyle bir kimsenin fiili sonucu kadının ölmesi veya bedensel bir zarara uğramış olması hâlinde verilecek ceza ayrıca gösterilmektedir. Maddenin ikinci fıkrasında yollama yapılarak 151 inci maddenin değişik fıkralarında öngörülen fiilleri işleyen yetkisiz kimsenin cezasının hangi oranda artırılacağı açıklanmaktadır. Rahim tahliye yetkisi olmayan kimsenin gebe sanılan bir kadının çocuğunu düşürmek için gerçekleştirdiği değişik fiiller sonucu kadının ölmesi veya bedensel zarara uğraması hâlinde 138 ve 145 inci maddelere göre cezalandırılacağı belirtilmektedir.

Bu maddenin kapsamındaki bütün fiillerde, suçun kadının rızasıyla işlenmiş olması hâli bir hafifletici neden olarak saptanmıştır.

Madde 154- Madde, kişiler üzerinde rızaları olmadan kısırlaştırma ameliyesini gerçekleştiren kimsenin ne suretle cezalandırılacağını göstermektedir. Maddede ayrıca kısırlaştırma ameliyesinin kişinin ölümüne veya bedensel bir zarara neden olması hâlinde fail hakkında ayrıca 138 ve 145 inci maddelerdeki cezaların uygulanacağı belirtilmekte ve bu tür

ameliyeyi gerçekleştirme yetkisi olmayan kimsenin fiili icra etmesi hâlinde ise cezanın üçte bir oranında artırılacağı belirtilmektedir. Kişinin rızası bulunduğu takdirde ise cezanın indirileceği açıklanmakta ve böyle bir hâlde ölüm veya bedensel zarar neticelerinin meydana gelmesi durumunda ayrıca hangi maddelere göre ceza verileceği belirtilmektedir.

Birinci fıkradaki üçte bir oranında artırma hükmü, ölüm veya bedensel zarara neden olma hâlinde 138 ve 145 inci maddelere göre ayrıca verilecek olan cezaları da kapsar.

Madde 155- Maddeye göre, çocuk düşürme ve düşürtme (alma) fiillerinin, kadının mağduru olduğu bir suç sonucu gebe kalması nedeniyle işlenmiş bulunması hâlinde ceza verilmeyecektir.

Madde 156- Maddeyle, "tehdit" bizatihi suç hâline getirilmiş bulunmaktadır. Bilindiği üzere tehdit diğer bazı suçları işlemek bakımından da ayrıca unsur olarak öngörülmüştür. Burada tehdidin koruduğu hukukî yarar, kişilerin huzur ve sükunudur; böylece kişilerde bir güvensizlik duygusunun meydana gelmesi engellenmektedir. Bu nedenle, maddede yer alan suç, insanın kendisine özgü sulh ve sükununa karşı işlenen saldırıları cezalandırmış olmaktadır. Fakat tehdidin bu maddeyle korumak istediği esas yarar, kişinin karar verme ve hareket etme hürriyetinin tehlikeden korunmasıdır.

Maddeye göre tehdidin varlığının kabulü için, failin mağdurda ciddî bir korku meydana getirecek surette eylemde bulunmuş olması gerekmektedir. Bu korku bir başkasının ve örneğin evladın zarara uğratılmasından da kaynaklanabilir.

Korku, sadece kişilerin şahısları, onur ve saygınlıkları bakımından değil ve fakat malları itibarıyla güvenliklerini ihlâl edici olduğu hâllerde de, tehdidi gerçekleşmiş saymak gerekecektir.

Korkunun kaynağının önemi yoktur, yani ciddî korku ne suretle olursa olsun meydana getirildiğinde suç oluşmuş bulunacaktır. Mutaden, mağdurda herhangi bir ciddî korku meydana getirmeye yatkın bulunmayan beyanlar tehdit sayılmayacaktır. Ancak tehdidin mutlaka sözle icrası gerekmez; mektupla, telefonla tehdit icra olunabileceği gibi failin hileli araçlar kullanması suretiyle de tehdidin yapılması olanağı vardır.

Maddenin ikinci fıkrasında tehdidin ağırlaştırıcı nedenleri gösterilmiştir. Bu hâller, tehdidin kapsadığı korkutma gücünün ciddîliği ve yoğunluğu hususunda mağdurda ciddî kaygılar meydana getirmeye yatkın durumlardır. Tehdit silâhla icra olunursa bunun ciddîliği hususunda bir korkunun meydana gelmesi çok daha kolay olur. Aynı suretle kendisini tanınmayacak bir hâle getiren kişinin veya bir kaç kişinin birlikte olarak tehdit icra etmeleri hâlinde meydana gelen korku çok yoğun olur.

İmzasız bir mektup veya özel işaretler kullanarak bir kişinin tehdit edilmesi hâlinde de meydana gelen korku bakımından bir duraksama meydana gelmez. Söz gelimi bir kimseye gönderilmiş olan imzasız mektup kişinin kendisini savunma olanağını gidereceğinden ağır tehdidi oluşturacaktır. Yine bir kimseye karşı gönderilmiş olan mektuplarda ucundan kan damlayan bıçak resimlerinin yapılması yani böylece özel işaret kullanılması korkuyu yoğunlaştırabilir.

Gizli veya açık, var olan veya var sayılan örgütlerin oluşturdukları tehdit gücünün ise kişileri paniğe kapılacak surette korkutabilmesi dolayısıyla, ağırlaştırıcı bir neden sayılması uygun görülmüştür. Bu hususta 30/7/1999 tarihli ve 4422 sayılı Kanunun hükümleri saklıdır.

Madde 157- Maddeyle, doktrinde ve uygulamada koşullu tehdit veya cebir olarak adlandırılan suça ve kamu hizmetlerini engelleyici haksız fiil ve davranışlarda bulunmak suçlarına yer verilmiş olmaktadır. 156 ncı maddenin gerekçesinde tehdidin korumak istediği hukukî yararların nelerden ibaret bulunduğu belirtilmiştir.

Maddede yer alan cebir bakımından da Tasarının diğer maddelerinde yer alan çeşitli suçlar vardır. Bu maddeyle genel bir hüküm getirilmiş olmaktadır.

Madde ilk üç fıkrasında kişilerin karar verme ve hareket etme hürriyetleri korunmuş olmaktadır. Maddenin cezalandırdığı fiil, failin mağduru belirli kararları almaya veya belirli eylemlerde bulunmaya veya bulunmamaya zorlamış olmasıdır. Bu nedenle Tasarıda yer alan bu madde, mağdurun iradesini serbestçe izhar etmesi hürriyetini ihlâl eden bütün suçların temelini oluşturmaktadır.

Maddenin birinci fıkrasında geçen tehdidin neden ibaret bulunduğu 156 ncı maddenin gerekçesinde açıklanmıştır. Maddede söz konusu olan cebir ise maddî anlamda güç kullanılmış olmasını ifade eder. Cebir ekseriya mağdur üzerinde doğrudan doğruya kullanılan bedensel bir baskı niteliğinde olur. Örneğin bir kimsenin elini tutarak ona zorla bir şeyi imzalatmak gibi. Fakat üçüncü bir kişi üzerinde cebir kullanılması suretiyle mağdur, dolayısıyla cebre maruz kılınmış olabilir. Örneğin çocuk üzerinde cebir kullanarak ana babayı bir şeyi yapmaya mecbur kılmak gibi. Ayrıca şu hususa da işaret etmek gerekir ki, cebrin karşı konulabilecek nitelikte olması, varlığını ortadan kaldırmaz. Cebir, mağdurun iradesini etkileyebilecek durumda bulunduğu takdirde gerçekleşmiş sayılmalıdır.

Maddeyle, sadece cebir kullanılması cezalandırılmamıştır. Soyut olarak cebrin kullanılması Tasarıda yer alan etkili eylem suçlarını meydana getirebilir. Burada cebir veya tehdidin, bir kişinin, genel olarak, bir şeyi yapmaya veya yapmamaya yahut bir şeyin yapılmasına müsaade etmeye mecbur kılınması için kullanılmış bulunması gerekir.

Yine fıkranın devam eden kısmında, kişinin bir konuda bilgi vermeye veya inancını veya siyasal veya sosyal görüşünü açıklamaya mecbur tutulması cezalandırılmıştır. Bu ikinci hâlde fiilin suç teşkil edebilmesi için, fiili icra edenin bu hususta yetkili olmaması veya yetkili olsa da kanunlara aykırı olarak fiili icra eylemiş bulunması gerekmektedir. Aslında maddenin ilk kısmında yer alan ibareler bu ikinci kısımda yer alan amaçları da kapsar. Ancak 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun uygulama döneminde, olaylar dolayısıyla söz konusu hususların ayrıca belirtilmesine ihtiyaç duyulmuş olduğundan, duraksama yaratmamak için bu hâllerin de metinde muhafazası yeğlenmiştir.

Maddenin ikinci fıkrasında kamu hizmetlerinin görülmesine, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ve üst kuruluşlarına veya siyasal partilere ayrılan bina ve eklentilerine, üçüncü fıkrasında her türlü eğitim ve öğretim kurumlarına ve öğrenci yurtlarına ve benzerî yerlere ve eklentilerine girilmesine veya oralarda kalınmasına, kişi veya eşya üzerinde cebir ve tehdit kullanarak engel olunması ayrıca cezalandırılmaktadır.

Dördüncü fıkrada ise her türlü kamu hizmetinin veya eğitim ve öğretim çalışmalarının aksamasına veya kesilmesine veya bunlara ara verilmesine haksız eylem ve davranışlarla neden olunması ayrıca cezalandırılmıştır. Dikkat edilmelidir ki bu fıkrada yer alan suçun maddî unsuru cebir ve şiddet veya tehdit değildir; kamu hizmetinin veya öğretim ve eğitim çalışmalarının aksamasına veya kesilmesine veya bunlara ara verilmesine neden olabilecek haksız fiil ve davranışlardır: Bir dersliğe giren kimselerin marşlar söyleyerek hocanın dersinin izlenmesini engellemeleri gibi.

Maddenin beşinci fıkrasına göre üçüncü ve dördüncü fıkralarda yer alan fiiller, eğitim ve öğretim kurumlarının öğrencisi olmayan sair kişiler tarafından işlendiğinde daha fazla ceza verilmekte ve böylece aslında ikinci ilâ beşinci fıkralarda cebir suçunun nitelikli hâllerine yer

verilmiş olmaktadır. Geçen yıllarda cereyan eden ve öğretim ve eğitim kurumlarını çalışamaz hâle getiren bu fiillerin Tasarıda da ayrıca yer alması, hukuk tekniği bakımından zorunlu olmasa da, fiili hâl yönünden uygun sayılmıştır.

Maddenin altıncı fıkrasındaki açıklık gereğince Tasarının 156 ncı maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen vasıta ve usullerle fiilin işlenmesi hâli ayrıca cezalandırılmış ve bunlar da suçun nitelikli hâlleri olarak belirtilmişlerdir.

Maddenin birinci fıkrasının sonunda, fıkrada yazılı hâllerde fail ayrıca istediği neticeyi elde etmiş ise cezanın artırılacağı ifade edilmiştir.

Bu hükümden de anlaşılacağı üzere suçun oluşması için belirli maksatlarla cebir veya tehdidin gerçekleştirilmiş olması yeterlidir. Suçun tamamlanması için istenilenin gerçekleşmesine ihtiyaç yoktur. Bu nedenle, birinci fıkrada yer alan fiil, neticesi harekete bitişik bir suçtur.

Maddenin ikinci ilâ dördüncü fıkralarında yazılı olan hâllerde ise suçun tamamlanmış olması için neticenin meydana gelmiş bulunması şartır.

Maddenin son fıkrası, cebir ve şiddet veya tehdit hâllerini ayrıca düzenlemiş bulunan, 30/7/1999 tarihli ve 4422 sayılı Kanun gibi, mevzuatın saklı olduğunu, yani koşulları varsa o kanun hükümlerinin uygulanması gerektiğini belirtmektedir.

Madde 158- Maddeyle, şantaj fiilleri suç hâline getirilmiş olmaktadır. Birinci fıkrada şantajın tanımı yapılmaktadır: Suçun maddî unsuru, mağdura yönelik olarak tehditte bulunmaktadır; fiil, koşullu tehdit suçunun özel bir şeklini oluşturmaktadır. Tehdidin içeriği fıkrada ayrıca belirtilmiştir. Tehdit "bir kimsenin şeref veya saygınlığına zarar verecek nitelikte"ki fiillerin açıklanacağını veya isnad edileceğini içerecektir. Söz konusu niteliğin saptanması hâkimin takdiri içindedir ve bu hususun saptanması için bilirkişi incelemesine de gereksinim yoktur.

Suçun oluşması için failde özel bir kastın bulunması gerekir: Fail imzanın ve sırrın elde edilmesini, kendisine maddî yarar veya değerlerin veya herhangi bir malın teslimini sağlamak saiki ile yukarıda açıklanan tarzda tehdit de bulunmuş olacaktır.

Suçun oluşması için tehdidin içeriğinin açıklanacağı ve kişiye isnatta bulunulacağı mağdura bildirilmiş olmalıdır. Mağdura zarar verebilecek hususun açıklanacağı veya bu maksat doğrultusunda, herhangi bir vasıtayla açıklama yapılacağı belirtilmelidir. Maddede geçen "zarar verecek nitelikteki fiil" deyimi, kişinin namus, şeref, itibar, onur, saygınlık, haysiyet, güvenirlilik gibi insanlarda bulunması gerekli bütün manevî niteliklerini kapsar. Örneğin bir din adamının içki içmekte bulunduğu basın aracılığı ile veya diğer yayın yolları ile veya herhangi bir suretle açıklanacağı tehdidi bu suçun oluşmasını olanaklı kılabilir.

Fiil, neticesi harekete bitişik bir suçu oluşturduğundan belirtilen biçimde tehdidin yapılması ile suç tamamlanmış olur. Ancak maddenin üçüncü fıkrasında failin tehdidini yerine getirmesi hâli, suçun bir ağırlaştırıcı nedeni olarak saptanmıştır.

Gerçek ve tüzel kişiler suçun mağduru olabilirler. Maddenin son fıkrasında tüzel kişilerin de suç faili olabilecekleri belirtilmiştir.

Madde 159- Maddede yer almış bulunan suç, 157 nci maddede ve özellikle bu maddenin birinci fıkrasında tanımlanan suça çok yakındır. Hatta bir bakıma denilebilir ki, bu maddede yer alan suç cebir suçunun özel bir şeklini oluşturmaktadır; ancak korunan yarar mağdurun kendi arzusu ve iradesi çerçevesinde hareket edebilme hürriyetidir. Tasarının 157

162 ve 165 inci maddeleriyle de aslında kişinin kendi iradesi çerçevesinde serbestçe hareket etme hürriyeti korunmaktadır. Bu maddedeki suç, kişinin kendi arzusuna göre içinde bulunduğu yeri terketmek, yer değiştirmek, istediği yere gidebilmek serbestliğini ihlâl etmektedir.

Madde, aslında kişinin bir yere kapatılması, bir yerde tutulması veya korkutularak veya eli ayağı bağlanarak bir yere götürülmesi veya bir yere gitmekten men olunması gibi ve benzerî fiillerle hürriyetin sınırlanmış olmasını cezalandırmaktadır.

Maddede geçen hukuka aykırı olarak ibaresi, hukukun izin (cevaz) vermediği hâlleri ifade eder. Söz gelimi suçüstü hâlinde, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda, kişilerin herkes tarafından yakalanmasına izin verilmiş bulunduğundan, böyle bir yakalama ve hürriyetin sınırlandırılması suç oluşturmayacaktır.

Maddenin ikinci fıkrasında suçun ağırlaştırıcı nedenleri gösterilmiştir. Buna göre fiili işlemek için veya fiili işlediği sırada failin:

- Tehdit veya kötü muamelede bulunması veya

- Hile kullanması veya

- Fiili öç almak maksadıyla veya

- Siyasal veya ideolojik veya sosyal görüş ayrılıklarından kaynaklanan herhangi bir amaçla,

İşleyecek olması cezanın artırılmasını gerektirmektedir.

Kötü muamele, fail üzerinde icra olunan maddî ve manevî her türlü baskıcı eylemleri ifade eder.

Hile, mağdurun hürriyetinin, onu aldatacak ve yanlış yola yöneltecek bir takım araçlar ve desiseler kullanılması suretiyle bertaraf edilmesini belirtir.

Öç alma hâli failde özel bir maksadın bulunmasını zorunlu kılmaktadır.

Siyasal, ideolojik, sosyal görüş ayrılıklarından kaynaklanan herhangi bir amacın varlığı da failde özel bir maksadın bulunmasını gerekli kılmaktadır.

Esasta suçun oluşması için genel kast yeterlidir. Belirtilen ağırlaştırıcı hâllerin oluşması için ise failde özel bir kastın bulunması araştırılmaktadır.

Suçun oluşması için olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunmaması gerekir. Madde bu hususu ayrıca belirtmiştir. Aslında hukuka aykırılık suçun bir unsuru olması nedeniyle, metinde ayrıca belirtilmesine, hukuk tekniği bakımından gerek olmadığı düşünülebilir. Ancak Tasarı bu hususta herhangi bir duraksamaya neden olmamak için, açıklık getirmeyi uygun saymıştır.

Madde 160- Maddede, 159 uncu maddede yer alan kişiyi hürriyetinden yoksun kılmak suçunun nitelikli hâlleri gösterilmektedir.

Madde bir defa, mağdurun faile olan akrabalık ilişkisini göz önüne almış ve fiilin üstsoy, altsoy veya karı koca arasında işlenmesini nitelikli hâl olarak kabul etmiştir.

Bir Devlet memuruna karşı fiilin işlenmiş bulunması hâlinde ise ağırlaşmış şeklin gerçekleşebilmesi için, fiilin adı geçenlere yönelik olarak görevlerinden dolayı işlenmiş bulunması aranacaktır. Fiil göreve dayanmayan herhangi bir nedenle işlenmiş ise 159 uncu maddenin uygulanması gerekecektir.

Esasen 159 uncu maddede yer alan şiddet nedeninin oluşması için fiilin memura karşı "görevlerinden dolayı" işlenmiş bulunması gerekmektedir.

Suçun onbeş yaşını bitirmeyen bir çocuğa veya ileri yaşı, hastalığı, malûllüğü veya ruhsal veya fizik bakımdan güçsüzlüğü dolayısıyla kendini korumaktan âciz bir kimseye karşı işlenmesi de ağırlaştırıcı neden sayılmıştır. Bu hususta 135 inci maddenin gerekçesine bakılmalıdır. 336 ncı madde onbeş yaşını bitirmeyen bir çocuğun kendi rızası ile kaçırılıp alıkonulmasını suç saymış bulunduğundan bu nitelikli şekil çocuğun rızası bulunmadığı hâllerde uygulanacaktır.

Maddede ayrıca, fiil nedeniyle meydana gelen netice göz önüne alınarak nitelikli diğer bir hâl saptanmıştır: Mağdurun şahsı veya sağlığı veya malı bakımından ağır bir zarar meydana gelmiş ise yine bu maddedeki cezanın uygulanması gerekecektir. Dikkat edilmelidir ki, burada netice nedeniyle bir ağırlaşma söz konusu olduğundan failde bu neticeye yönelik kastın bulunması gerekmez. Ayrıca böyle bir kast varsa o zaman içtima kurallarını uygulamak zorunlu olur.

Ağırlaştırıcı nedenin oluşması için, zararın ağır olması gereklidir. Zira belirli bir zarar suçun maddî unsuru içinde zaten doğal olarak vardır. Fiilin doğal neticesini nitelikli bir hâl olarak kabul etmek esasen yerinde olamayacağından, maddede zararın ağır olması gerektiği ayrıca açıklanmıştır.

Madde 161- Madde, 159 ve 160 ıncı maddelerde yer almış bulunan suçlara ortak ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenleri belirtmektedir.

Maddenin birinci fıkrasına göre bir defa fiilin icrasında silâh kullanılmış olması ağırlaştırıcı nedendir. Silâhın tanımı için Tasarının 4 üncü maddesine bakılmalıdır.

Yine birinci fıkraya göre suçun birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi hâli bir ağırlaştırıcı nedendir. Ayrıca hürriyetten yoksun kalınan sürenin bir haftayı aşması hâli de ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmiştir.

Maddenin ikinci fıkrasına göre failin mağduru, kendiliğinden güvenli bir yerde serbest bırakması bir hafifletici neden oluşturmaktadır. Ancak bu hafifletici nedenin oluşması için iki koşulun varlığı aranacaktır:

Birinci koşul, zaman itibarıyla serbest bırakma soruşturmaya başlanmadan önce gerçekleşmiş olacaktır, yani serbest bırakma, kolluğun işe elkoymasından önce gerçekleşmelidir. Kolluk işe elkoyduktan sonra sanık bu hükümden yararlanamayacaktır.

İkinci koşul, failin mağduru kişi hürriyetinden yoksun kılmak sureti ile izlediği maksadı elde etmemiş olması ve mağdurun şahsına zararı dokunmamasıdır. Bu iki hâlin gerçekleşmiş olup olmadığı olayların özelliğine göre saptanabilecektir.

Maddede geçen "kendiliğinden" sözcüğünden maksat, failin bırakma fiilini herhangi bir etki altında kalmaksızın ve buna zorlanmaksızın gerçekleştirmiş bulunmasıdır. Ancak bırakma, kendiliğinden olmak koşulu ile, yeterlidir; gerçek bir pişmanlığa dayanmış bulunması gerekli değildir.

Madde 162- Maddede kişi hürriyetini ihlâl suçunun özel bir şekli yer almış bulunmaktadır; suç, fail ve fiilin icrasında kullanılan vasıta bakımından özellik göstertmekte ve bir "mahsus" suç oluşturmaktadır. Bir defa failin bir memur olması gerekmektedir. Memur tanımı için 4 üncü maddesine bakılmalıdır. İkinci olarak suçun maddî unsurunun, görevin kötüye kullanılması suretiyle yani memurun hürriyeti sınırlama bakımından herhangi bir

yetkisi bulunmadan fiili icra eylemiş olması veya hürriyeti sınırlama bakımından yetkisi olan memurun bu sınırlama için kanunun gösterdiği usul ve koşullara uymaması suretleri ile gerçekleştirilmesi gerekir.

Suçun maddî unsuru mağdurun kişi hürriyetinden yoksun hâle getirilmiş olmasıdır. Bu hususta 159 uncu maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Maddenin ikinci fıkrasında suça ait nitelikli hâller gösterilmiştir. Bu hâller için Tasarının 159 ve 160 ıncı maddelerinin gerekçelerine bakılmalıdır.

Maddenin üçüncü fıkrasında, mağdurun soruşturma başlamadan önce, maksat elde edilmeden ve şahsına bir zarar verilmeden kendiliğinden güvenli bir yerde bırakılması bir hafifletici neden sayılmıştır. Bu konuda gerekli açıklamalar 161 inci maddenin gerekçesinde sunulmuştur.

Bu maddenin Tasarının genel sistematiği içerisinde Üçüncü Kısmın Dokuzuncu Bölümünde yer alması gerektiği düşünülebilirse de, maddenin Kişilerin Hürriyetine Karşı Suçlar Bölümüne konulması daha uygun sayılmıştır. Bilindiği üzere, bazı suçlar aynı zamanda bir kaç hukukî yararı koruyabilir veya ihlâl edebilirler. Bu gibi hâllerde, Tasarının genel sistematiği içinde söz konusu suçlara yer verilirken iki hususu aynı zamanda göz önünde bulundurmak gerekir:

Birinci olarak, suçun ihlâl eylediği yararlar arasında üstün olanın hangisinden ibaret bulunduğunu belirlemek gerekir.

İkinci olarak teknik bakımdan birbirine yakın olan suçları ve özellikle maddî unsurları birbirine benzeyen suçları bir araya getirmek suretiyle, yollama kolaylığı sağlamak ve böylece gereksiz tekrarları önlemek maksadı göz önünde bulundurulur. İşte, söz konusu düşünceler çerçevesinde Tasarının bu maddesinin hem memur tarafından görevin suiistimalini cezalandırarak vatandaşın Devlete karşı güven duygusunu koruduğu hem de vatandaşın kişi hürriyetinin daha üstün sayılması gerektiği kabul edilmiş ve ayrıca, yukarıda belirtilen ikinci düşünceye de yer verilerek, suçun maddî unsurunun bu Bölümde yer alan diğer suçlarla aynı olduğu böylece bir araya geldiğinde yollamada kolaylık sağlanacağı görüşü baskın çıkmış ve madde bu Bölüme yerleştirilmiştir. Böylece müşterek hükümlerin saptanmasında da kolaylık sağlanmıştır.

Bu vesileyle şu husus da belirtilmelidir ki, bir ceza kanununun özel kısmının sistematiğinin ihlâl edilen hukukî yararlara dayalı bir tasnifi hiç şüphesiz uygulama ve yorumda kolaylık sağlar; ancak bu tasnif çabasını abartmak suretiyle uygulamada zorluk çıkaracak derecelere götürmemek de gerekir.

Madde 163- Madde ile kişi hürriyetini belirli bir biçimde ihlâl eden bir mahsus suç ihdas edilmiştir. Suçun koruduğu yarar, kişilerin kendilerine özgü huzur ve sükûnu ile toplumsal barışın sağlanmasıdır.

Suç failinin bir memur olması gerekmektedir.

Metinde geçen "hukuka aykırı olarak" ibaresinden maksat, yürürlükteki mevzuatın izin (cevaz) vermediği hâl demektir. Kanun ve nizamların izin verdiği arama hâllerinde suçun oluşmayacağı açıktır. Suçun oluşması için memur, kişi hürriyetini, görevini kötüye kullanarak veya yetkisini aşarak ihlâl etmiş olmalıdır. Böylece "hukuka aykırı olarak" sözcükleri görevin kötüye kullanılmasını ve yetkinin aşılmasını kapsar.

Esasen bu madde mevcut bulunmasa da, memurun, hukuka aykırı olarak üst arama fiili 162 nci maddeyi ihlâl edecekti.

Bu maddenin ayrı bir suç olarak Tasarıya alınmasındaki esas amaç, kişi hürriyetini sadece üst aramak suretiyle ihlâl eden memurun fiilinin az vahim olduğunun düşünülmesidir.

Madde 164- Madde, kişi hürriyetinin ihlâlini cezalandıran mahsus bir suç meydana getirmiş olmaktadır. Fiil, esasta 162 nci maddenin kapsamı içindedir. Ancak, fiilin bir ceza infaz kurumu veya tutukevi vasıtasıyla gerçekleştirilmesi, kişi hürriyetinin ihlâli bakımından çok daha vahim nitelik taşır. Ceza infaz kurumu ve tutukevine kapatılan kişinin kendisini, hakkında reva görülen hukuka aykırı işlem dolayısıyla, savunabilmesi ve başkalarını haberdar edebilmesi çok daha güçtür. Bu nedenle kişi hürriyetinin memur tarafından ihlâlini içeren bu fiil, vahâmeti nedeniyle müstakil suç hâline getirilmiştir. Bu konuda 162 nci maddenin gerekçesinde de bakılmalıdır.

Maddede yer alan suçun faili, bir ceza infaz kurumu veya tutukevinin yetkili memuru olacaktır. Suçun maddî unsuru iki şekilde gerçekleşmektedir: Yetkili merciden verilmiş bir hüküm ilâmı veya tutuklama müzekkeresi olmadan bir kimseyi kuruma kabul etmek; bu hâlde icraî bir suç söz konusudur. Tutuklu veya hükümlünün salıverilmesi hususunda yetkili merciin hüküm ve kararını yerine getirmeme hâlinde ise fiil ihmalî bir suçtur.

Görülüyor ki, her iki hâlde de memur aslında görevini kötüye kullanmaktadır. Bu nedenle fiilin aslında bir memur suçu olduğu unutulmamalıdır. Ancak 162 nci maddeye ait gerekçede açıklanan nedenlerle madde, Tasarının bu Kısım ve Bölümüne konulmuştur.

Madde 165- Madde ile de mahsus bir suç meydana getirilmiştir; ancak 164 üncü maddenin cezalandırdığından farklıdır. Burada söz konusu olan fiil, esasen hukuka aykırı olarak bir ceza infaz kurumu veya tutukevinde tutulan kimsenin bu durumunu öğrenen yetkili memurun mağduru derhal salıvermemesi veya durumu yetkili mercie bildirmemesidir. Böylece bir ihbar yükümünün veya bir işlemi yerine getirmenin ihmali cezalandırılmaktadır. Durumun ihbarı bakımından madde ceza infaz kurumunda veya tutukevinde çalışan herkesi yükümlü kılmaktadır. Bu madde bakımından da ayrıca 164 üncü maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Madde 166- Madde, 162 ilâ 165 inci maddelerde yazılı suçların, özel bir maksada hizmet etmek amacıyla işlenmiş bulunmasını bir ağırlaştırıcı neden saymaktadır. Böylece ağırlaştırıcı nedenin oluşması için failde özel bir kast aranacaktır. Mahsus bir amaca ulaşmak maksadı özel kastı meydana getirir. Söz gelimi, failin, bazı ideolojik veya ırkî nedenler dolayısıyla mağduru suça hedef kılması bu maddenin kapsamı içindedir.

Madde 167- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 48 inci maddesinde herkesin dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahip bulunduğunu ve özel teşebbüsler kurmanın serbest olduğunu açıklamıştır. İşte bu madde ile söz konusu temel hürriyetin yaptırımı getirilmiş bulunmaktadır.

Maddenin birinci fıkrasının cezalandırdığı fiil, çalışma, sanat veya ticaret serbestliğini engellemek ve ortadan kaldırmaktır; bu sonucu verecek her türlü eylem suçun netice unsurunu meydana getirir. Ancak, bu eylemlerde cebir ve şiddet veya tehdit kullanılmış olması temel koşuldur. Bu itibarla suç bağımlı hareketlidir. Faildeki kast neticeyi ve cebir ve şiddet veya tehdidi kapsamalıdır. Bu fıkradaki suçun soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlıdır. Maddenin üçüncü fıkrasında yazılı hâlde ise suç re'sen soruşturulacak ve kovuşturulacaktır.

Maddenin ikinci fıkrasında belirtilen durumlar içinde bulunan kimseleri rızaları ile de olsa, sömürerek insan onuruna aykırı biçimde ve koşullar altında çalıştırmak suç hâline getirilmiş ve böylece Anayasanın 2 nci maddesinde yer alan sosyal devlet olmak niteliğini koruyan ve vurgulayan değerlerden çok önemli birisi ceza himayesi altına alınmıştır.

İş ve çalışma hürriyetinin kullanılışında kişilerin insan onuruna uygun koşullar içinde çalıştırılmaları esastır. Demokratik toplum kişilerin çaresizliğinin sömürülmesine dayalı bir serbest piyasa sisteminin uygulanmasıyla, elbette ki, bağdaşamaz. Bu nedenle maddenin ikinci fıkrası kaleme alınmıştır.

İkinci fıkrada yer alan suça kişilerin çalışmalarının sömürülmesini engellemek amacı ile Tasarıda yer verilmiştir. Kimsesiz, çaresiz veya belirli kişilere çeşitli nedenlerle bağımlı kişi, onun bu hâlinden yararlananlar sömürücü kişiler tarafından insanlık dışı durumları kabule veya bazı koşullara katlanmaya sevkedilebilmektedirler ve suçun maddî unsurları şunlar olmaktadır:

1- Ücretsiz olarak çalıştırma (Bir zamanlar Ülkemizde besleme olarak adlandırılan küçük kız çocuklarının durumu gibi),

2- Sağlanan bir hizmet ile açık bir şekilde orantısız bir ücret ile alıştırma,

3- Kişinin, insan onuru ile bağdaşmayacak çalışma ve konuklama koşullarına tâbi kılınması.

Bu üç eylem biçimi birbirlerine göre seçimliktir, yani üç hareket birlikte yapılsa da faile tek ceza verilecektir. Aslında çalışan kişi duruma rıza göstermektedir, ancak rızanın nedeni; mağdurun çaresizliği, söz gelimi duruma razı olmasa açlığa mahkûm olması, kimsesizliği yani elinden tutacak hiçbir kimsesi olmaması veya çeşitli nedenlerle, akrabalık veya kültürel nedenlerle faile olan bağlılığıdır. Fail bu durumları sömürmektedir.

Suç, hâlen Avrupa ülkelerinde insan ticareti yapanlar tarafından çok sayıda işlenmektedir. Bu gibi fiilleri önlemek amacı ile maddenin üçüncü fıkrasında, kişileri ikinci fıkrada belirtilen duruma düşürmek üzere tedarik veya sevk veya bir yerden diğer bir yere nakil fiilleri de suç sayılmıştır. Kişileri, ikinci fıkrada belirlenen hâle düşürmemek için söz konusu hazırlık hareketlerini cezalandırmak yerindedir.

Birinci ve ikinci fıkralarda yazılı olan bu fiiller üçten fazla çalışana yani grup hâlinde insanlara karşı işlendiğinde verilecek ceza üçte bir oranında artırılmakta ve bu hâlde suç re'sen takip edilmektedir.

Dördüncü fıkrada yer alan suç iş hürriyetine bir tür saldırıyı cezalandırmaktadır.

Suçun oluşması için failde özel bir kastın varlığı şartır. Fail, belirtilen amacın gerçekleşmesi için cebir ve şiddet veya tehdidi, işçiyi veya iş sahiplerini yevmiyeleri azaltıp çoğaltmaya veya evvelce kabul edilenlerden başka koşullar altında anlaşmalar kabulüne zorlama maksadıyla kullanacaktır. Ancak fıkrada ayrıca suçun oluşması için bir cezalandırma koşulu da kabul edilmiştir.

Belirtilen maksatla cebir ve şiddet kullanılması bir işin tatiline veya sona ermesine veya tatilin devamına neden olmuş bulunmalıdır. Belirtilen neticeler meydana gelmeden cebir ve şiddet veya tehdit kullanılması yoluyla serbestliği engelleyen veya ortadan kaldıran kişi birinci fıkra gereğince cezalandırılır.

Maddenin altıncı fıkrasında, birinci ve beşinci fıkralarda yer alan suça ait ağırlaştırıcı nedenler gösterilmiştir. Bu nedenler:

1. Fiillerin silâh ile,

2. Failin kendini tanınmayacak hâle koyması suretiyle,

3. İkiden fazla kişinin iştiraki hâlinde,

4. Var olan veya var sayılan örgütlerin tehdit gücünden yararlanılarak işlenmesidir. Bu hâllerde ceza artırılmaktadır. Söz konusu kavramlar için 156 ncı maddenin gerekçesine de bakılmalıdır. Tabiî olarak bu konuda özel kanun hükümleri saklıdır. Söz gelimi 30/7/1999 tarihli ve 4422 sayılı Kanun uygulanmakta devam edecektir.

Fiiller sonucu malzeme ve binalarda tahribat meydana gelmiş olması cezanın artırılmasını gerektiren bir nedendir. Böylece suça ilişkin olmak üzere netice nedeniyle ağırlaşan bir hâl oluşmaktadır. Failde tahribata yönelik kastın varlığı gerekmez.

Maddenin altıncı fıkrasında söz konusu fiiller birlikte işlendiğinde elebaşılar yani cebir ve tehdidi düzenleyip örgütleyenlere ve azmettirenlere verilecek cezanın artırılacağı ifade edilmiş olmaktadır.

Bu maddede yer alan hususlardan dolayı özel tüzel kişiler de sorumludur.

484 üncü maddenin gerekçesine de bakılmalıdır.

Madde 168- Bir ceza kanunu vatandaş ve insan için değişik kamu hürriyetlerinin korunmasını sağlayıcı yaptırımları da getirmelidir. Özellikle demokratik ülke ceza kanunları bu niteliği özenle korumalıdırlar.

Bu madde, işte bu esas, maksat çerçevesinde Anayasanın "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" başlıklı 26 ncı maddesinde düzenlenen hürriyete yönelik saldırıları cezalandırmaktadır. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti söz, basılmış eser veya diğer iletişim araçları ile fikir, düşünce, kanaat ve haberlerin yayılması serbestliğidir.

Suçun faili, aralarında önceden anlaşma yapan en az iki kişi olacaktır. Böylece fiilin bir kişi tarafından işlenmesi olanaklı değildir.

Anlaşmanın amacı başkasının düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetini kullanmasını engellemek olacaktır. Ancak suç bağımlı hareketlidir; engelleme hareketi cebir ve şiddet veya tehdit kullanmak veya eşyayı, aletleri, her türlü aygıtları (cihazları) tahrip etmek veya bozmak suretiyle gerçekleştirilmiş olmalıdır; örneğin mikrofonların parçalanması suretiyle bir kimsenin konuşmasını engellemek gibi.

Maddenin son fıkrası gereğince tüzel kişiler de bu suçtan dolayı sorumludurlar.

Madde 169- Madde, belirli koşullar olmaksızın insan üzerinde bilimsel veya tıbbî deney yapılmasını cezalandırmaktadır. Bilindiği üzere Anayasanın 17 nci maddesinin ikinci fıkrasında "Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı hâller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz." denilmiştir. Bu hükmün kanunlarımızda yaptırımı yoktur.

İkinci olarak tıbbın gelişmesini sağlamak amacıyla belirli koşullarla ve özellikle kişinin rızası alınmak suretiyle tıbbî ve bilimsel deneylere olanak sağlamak gerekir. Nitekim uluslararası sözleşmeler de, yine belirli koşullarla ve özellikle kişinin rızasıyla tıbbî ve bilimsel deneylere müsaade etmektedir. Ülkemizde bu konu hukuk bakımından bir düzenlemeye tâbi tutulmadığı için bilimsel araştırmalar yönünden engeller ve tartışmalar

ortaya çıkmaktadır. Ceza mevzuatımıza böyle bir maddenin eklenmesi, bir noksanın giderilmesine hizmet edecektir.

Madde, böylece, belirli koşullarla, kişi üzerinde bilimsel veya tıbbî amaçla yeni ilâçların ve tedavi usullerinin ve müdahalelerin yapılmasına izin vermiş olmaktadır.

Koşulların başında, hakkında işlem yapılacak kişinin durumunun "deneyi haklı kılması" gelmektedir. Demek oluyor ki, sırf bilimsel tecessüsü tatmin maksadıyla kişi üzerinde bazı madde veya usullerin denenmesi suç oluşturacaktır. Kişinin durumu itibarıyla yapılan müdahalenin haklı görülmesi gereklidir. Bu itibarla temel amaç o kişinin durumunu ıslah etmek, ona şifa vermek olmalıdır. Bir trafik kazası sonucu yüzü perişan hâle gelmiş bulunan kişi hakkında estetik yönden yepyeni bir cerrahi yöntemin denenmesi veya tedavi için alışılmış yolların esasen denendiği bir kanserli hastada yeni bir maddenin denenmesi gibi. Bilimsel maksadın da mutlaka belirtilen amaç yönteminde bulunması şartır.

İkinci önemli koşul, hakkında uygulama yapılacak kişinin rızasının var olmasıdır. Rızanın sağlıklı olması yani rıza beyanına ehil bir kişi tarafından belirtilmesi zorunludur. Bu nedenledir ki, madde, onsekiz yaşını bitirmemiş olanların rızasının geçerli olmayacağını ve suçu ortadan kaldırmayacağını belirtmiştir. Eğer rıza yoksa eylem, etkili eylem veya hürriyeti sınırlama (tahdit) suçunu oluşturabilecektir.

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere Tasarı, insan üzerinde bilimsel ve tıbbî amaçla da olsa deney yapılmasını esasta cezalandırmakta; ancak durumun deneyi haklı kılmış olması ile beraber kişinin rızasını suçu kaldıran bir hukuka uygunluk nedeni saymaktadır.

Bu suçun tüzel kişilerce de işlenmesi olanaklı bulunduğundan maddenin son fıkrası ile bu hususu belirten açıklık getirilmiştir.

Madde 170- Madde, insanlar arasında, yürürlükteki kanun ve nizamların izin (cevaz) vermediği ayırımlar yapılarak, bazı kişilerin hukukun sağladığı olanaklardan yoksun hâle getirilmelerini cezalandırmaktadır. Benzerî hükümler bugün artık insan haklarına saygılı uygar ülkeler ceza mevzuatında ve ceza kanunu tasarılarında yer almış bulunmaktadır.

Madde suçun maddî unsurlarını üç ayrı bentte ayrı ayrı belirtmiştir. Bu eylemler bir taşınır veya taşınmaz malın satılmaması, devredilmemesi veya bir hizmetin icra olunmaması, hizmetten yararlanmanın engellenmesi, kişinin işe alınmaması veya alınmaması, besin maddelerinin verilmemesi, kamuya arzedilmiş bir hizmetin reddolunması, kişinin herhangi bir ekonomik faaliyette bulunmasının engellenmesidir.

Ancak menfi nitelik arzeden ve ihmal tabiatında bulunan bütün bu hareketler maddenin birinci fıkrasında gösterilen saiklere bağlı olarak gerçekleştirilecektir; yukarıda belirtilen olumsuz hareketler, kişilere karşı kökenleri, cinsiyetleri, aile durumları, örf ve âdetleri, kişilerin değişik felsefî inançları, ayrı bir etnik gruba mensup bulunmaları, farklı ırk, din, mezhep mensubu bulunmaları nedeni ile gerçekleştirilmiş olacaktır. Yoksa söz gelimi iş sahiplerinin beğenmedikleri veya gönüllerine uymayan kişileri işe almamaları cezalandırılmakta değildir. Amaç, vatandaşlar arasında çeşitli etmenlere dayanan grup mensubiyeti nedeniyle ayrım yaptırmamaktır. Madde böylece aslında millet bireyleri arasında bölücülük yapılmasını önlemek amacını gütmektedir.

Bu suçu tüzel kişilerde işleyebileceklerinden maddenin son fıkrasında tüzel kişilerin sorumlu olacağı belirtilmiş, ayrıca maddede yazılı suçlar aleyhlerine işlendiği takdirde ceza sorumluluğunun aynı şekilde olacağı belirtilerek, tüzel kişiler de ceza himayesi altına alınmış olmaktadırlar.

Madde 171- Madde, belirli bağımlı hareketlerle kişilerin huzur ve sükûnlarının bozulması hususunda gösterilen çabaları cezalandırmaktadır.

Suçun maddî unsuru bir kimseye ısrarla, gece gündüz demeden telefon edilmesi veya ona karşı ısrarla gürültü yapılmasıdır. Örneğin oturulan apartmanın alt veya üst katında sürekli olarak öteberi çalarak gürültü yapılması gibi.

Ancak bu hareketlerin sırf mağdurun huzur ve sükûnunu bozmak maksadıyla yapılması gerekmektedir. Böylece madde, suçun oluşması için özel bir saik ile hareket edilmesi koşulunu zorunlu saymaktadır. Yoksa sadece gürültü yapmak, diğer bazı nizamları ihlâl ederse de, bu suçu oluşturmaz.

Dikkat edilmelidir ki, bu maddenin korumak amacını güttüğü yarar kişiler üzerinde uygulanacak maddî veya cebrî belirleyen bir müdahale değildir. Burada kanun adeta kişilerin psikolojik, ruhsal sükûn içinde yaşamak hakkını korumaktadır.

Yapılan etkinlikler sonucu mağdurun dengesi bozulduğu örneğin ruhsal bir teşevvüşe uğradığı hâllerde ise gerçek içtima kuralları uygulanacaktır; yoksa geçitli suç söz konusu olmayacaktır.

Maddede düzenlenen suçun soruşturulması ve kovuşturulması, suçtan zarar görenin şikâyetine bağlıdır..

Madde 172- Madde, Anayasanın 24 üncü maddesiyle düzenlenen "din ve vicdan hürriyet"in güvencesi olan "laiklik" ilkesine Anayasanın verdiği anlama göre düzenlenmiştir.

Maddeyle korunması istenilen temel değer insanlarda var olan içten duygulara saldırılmasını engellemektir. İnsanların içtenlikle inandıkları dinsel duygularını tahribe yönelik saldırılar toplum barışını bozucu etki yapabileceğinden, dine saldırı fiilleri cezalandırılmaktadır.

Anayasanın "Cumhuriyetin niteliklerini" gösteren 2 nci maddesi Türkiye Cumhuriyetini, "laik" bir Devlet olarak belirtirken, madde gerekçesinde laiklik deyimini aynen "... hiçbir zaman dinsizlik anlamına gelmeyen laiklik ise, her ferdin istediği inanca mezhebe sahip olabilmesi, ibadetini yapabilmesi ve dinî inançlarından dolayı diğer vatandaşlardan farklı bir muameleye tâbi kılınmaması anlamına gelir" şeklinde açıklamıştır.

Anayasamızın bu bağlayıcı hükmüne göre, herkes dilediği dini seçmekte ve dilediği inanç ve mezhebe sahip olmakta serbesttir. Anayasanın 14 üncü maddesi hükmüne aykırı olmamak koşulu ile herkes seçtiği din ve inancın ibadet ve törenlerini düzenleyip, bunlara katılabilecektir.

Anayasanın bu direktifleri doğrultusunda maddenin birinci fıkrasında, dinsel işlerin veya ibadet veya ayinin yapılmasını men, ihlâl ve engelleme eylemleri cezalandırılmış bulunmaktadır.

Madde, ikinci fıkrasında fiilin işlenmesi sırasında cebir ve şiddet veya tehdit kullanılmasını veya ayrıca hakarette bulunulmasını suçun ağırlaşmış şekli olarak kabul etmektedir.

Maddenin üçüncü fıkrasında, her türden dinsel inancı benimsemiş kişilerin bu inançlarını tahkir ve tezyif kastıyla, din bakımından belirlenmiş değerlere hakaret eden kişiler cezalandırılmaktadır.

Örneğin, bireylerin vicdan, kanaat ve dinsel inançlarını, tahkir ve tezyif kastıyla dince kutsal bilinen Allah, din, dinlerin peygamberleri, kutsal kitaplar, mezhepler gibi değerlere hakaret cezalandırılacaktır. Hakaret kavramı hakkında 180 inci maddeye bakılmalıdır.

Bu açıdan, dinsel konulardaki açıklamaların suç oluşturup oluşturmadığının belirlenmesi için, failin "özel kastı"nın saptanması gerekir. Dinsel duyguları tahkir "özel kastı" ile hareket edilmedikçe, eylem bu maddenin üçüncü fıkrasına aykırılık oluşturmaz.

Özellikle tehlike suçlarında, özü düşünce açıklaması olan suç tiplerinde, hukuka aykırılık alanını belirleyen failin özel kastıdır. Bir hakkı ihlâl etme saiki, özel kastı aranmadığında, hak oluşturan düşünce ile hukuka aykırı eylemi birbirinden ayırmak olanağı ortadan kalkar.

Madde metnine göre, üçüncü fıkradaki suçun unsurları şu şekilde belirlenebilir:

a) Kişinin iman ettiği dinsel sistemin, kişinin dinsel duygularına saldırı oluşturacak şekilde tahkir edilmesi. Örneğin bir mezhebin, inceleme, eleştirme, yorum sınırını aşan bir şekilde kötülenmesi, suç oluşturabilecektir. Buna karşın, aynı mezhebin bilimsel veya dinsel açıdan eleştirilmesi suç oluşturmayacaktır.

b) Aynı şekilde, örneğin, ibadete, dinsel işlemlere, usullere ilişkin dince kabul edilmiş kuralların tahkir edilmesi suç oluşturacaktır.

c) Laik sistemde, dinsel inanç ve davranış özgürlüğü temel kural olduğu için, inanılmaması veya inanılması, dinin kurallarına uygun davranılması veya davranılmaması nedeniyle kişilerin tahkiri de suçu oluşturacaktır.

d) Dinsel inanç özgürlüğü, her din sisteminin verdiği haklardan yararlanılmasının güvencesidir. Bu nedenle, maddede, "her türden dinsel inanç" ifadesi kullanılmıştır.

e) Suçun oluşması için, failin tahkir ve tezyif özel kastı ile hareket ettiğinin kanıtlanması gerekmektedir.

Maddenin dördüncü fıkrasına göre ayrıca, bireyin vicdan, dinsel inanç ve kanaat hürriyetini kullanmasından veya mensup olduğu dinin emirlerini yerine getirmesinden dolayı tahkir edilmesi hâlinde de faile yine aynı ceza verilecektir.

Beşinci fıkrada belirtildiği üzere üçüncü ve dördüncü fıkralarda yazılı suçlar basın ve yayın yoluyla işlendiğinde ceza artırılmaktadır.

Maddenin altıncı fıkrasında, maddede yazılı suçların işlenmesine basın ve yayın yoluyla teşvik ve tahrik de bulunulduğunda tamamlanmış suça ait cezanın verileceği açıklanmış ve böylece belirtilen eylemlere alenen kışkırtma hâli müstakillen cezalandırılmıştır. Bu fıkra, 293 üncü maddede yer alan alenen suça tahrik suçuna bir istisna getirmiş olmaktadır.

Maddede geçen "basın ve yayın yoluyla" ibaresi 4 üncü maddedeki tanım nedeniyle elbette ki, bilgisayar ağları ve bunların en dikkati çekici araçlarından birisini oluşturan internet marifetiyle işlenen suçları da kapsamaktadır.

Madde 173- Maddenin birinci fıkrasında, dinsel nitelik taşıyan ve maddede gösterilmiş bulunan taşınır ve taşınmazlara karşı işlenen zarar verme suçları cezalandırılmaktadır.

İkinci fıkrada bu fiillerin dinsel tahkir maksadıyla işlenmiş olması ağırlaştırıcı bir neden olarak saptanmıştır.

Üçüncü fıkrada belirtilen yerleri, yine tahkir maksadıyla kirletmek cezalandırılmıştır.

Madde 174- Madde, din görevlilerinin kanunda yazılı hâller dışında, görevleri sırasında veya görevlerini yapmalarından dolayı bir suçun mağduru olmaları hâlinde verilecek cezanın altıda bir oranında artırılacağını belirtmektedir. Böylece, din görevlileri kendilerine karşı işlenebilecek bütün suçlar bakımından, doğal olarak bu suçların görev sırasında veya görevin yapılmasından dolayı işlenmesi koşulu ile, ayrıca bir himayeye tâbi kılınmışlardır. Madde, aslında din görevlisinin mensubu bulunduğu dine mensup vatandaşların inanç ve kanaat hürriyetlerini korumaktadır.

Madde 175- Maddeyle, ölüye karşı din ve sosyal ilişkiler itibarıyla gösterilmesi gerekli saygı görevinin belirli şekillerde ihlâli cezalandırılmakta ve böylece dinsel inanç ve kanaat hürriyetine bağlı bulunan, bir bakıma ondan kaynaklanan bir duygunun ihlâli yaptırım altına alınmış olmaktadır. Burada söz konusu olan aslında yaşayanlarda var olan dine bağlılık duygusudur.

Suçun konusunu bir ölünün cesedi ve kemikleri oluşturmaktadır. Suçun maddî unsuru bunlar hakkında tahkir edici fiillerde bulunmak veya ceset ve kemikleri almaktır. Burada geçen "tahkir edici fiiller"den maksat, ölüye saygıyla bağdaşması olanağı bulunmayan örf ve âdet dışı eylemlerde yani bedensel hareketlerde bulunmaktır. Cesede karşı sözlü hakaret hâlinde Tasarının 180 inci maddesinin uygulanması gerekecektir.

Fail, söz konusu eylemleri, tahkir maksadıyla veya hukuka aykırı diğer bir maksatla, örneğin yarar sağlamak için yapacaktır; mezarı açıp cesetle gömülen eşyayı, cesedin dişlerini almak, cesetle cinsel ilişkide bulunmak da hakaret eylemlerini oluşturur.

Ceset ve kemiklerin alınması bakımından hak sahibinin rızası varsa, fiil suç oluşturmaz. Ancak, cesedin yakılması hâlinde küllerin alınması bu suçu oluşturacaktır.

Maddenin ikinci fıkrasında failin sıfatına bağlı olarak bir ağırlaştırıcı neden getirilmiştir: Fiilin, mezarlıkta görevli kimseler tarafından veya ceset veya kemiklerin kendilerine tevdi olunduğu kişilerce, örneğin cesedin yıkanmak üzere muhafazası için konulduğu buzhane görevlilerince, işlenmesi gibi.

Madde 176- Madde, Anayasanın 21 inci maddesinin yaptırımını teşkil etmektedir. Konut dokunulmazlığının ihlâli, kişinin kendisine özgü barış ve sükununu ve yuvasındaki yaşamının sulh ve selametle cereyanı için varolması gerekli güvenlik duygusunu ihlâl etmektedir.

Tasarı, bireylere karşı işlenen ve aynı zamanda onların muhtaç oldukları güvenlik ve sükunu ihlâl eyleyen bu suçu, hürriyete karşı işlenen suçlar arasına koymayı uygun saymıştır.

Madde, özel kişiler tarafından işlenen konut dokunulmazlığını ihlâl suçunu cezalandırmaktadır.

Suçun maddî unsuru başkasının konutuna veya konutun eklentilerine rıza hilafına girmek veya rıza ile buralara girildikten sonra çıkmamaktır. Maddeye göre böyle bir yere rıza ile girdikten sonra orada gizlenmek veya hile ile kalmak da çıkmama sayılmıştır. Suçun oluşması için özel bir hukuka aykırılık nedeninin varlığı gereklidir: Faili oradan çıkartmak hakkına sahip olan birisinin rızasına aykırı olarak maddî unsurun gerçekleştirilmesi zorunludur. Hak sahibinin rızası hile ile elde olunduğunda da suç gerçekleşmiş bulunacaktır.

Maddeye göre, girilen veya çıkılmayan yerin bir konut veya bunun eklentileri olması veya fiilin birden fazla kişi tarafından toplu olarak veya gece vakti veya tehdit yoluyla işlenmesi suçun ağırlaştırıcı şekillerini oluşturmaktadır.

Toplu olarak işlenmekten maksat, suçun maddî unsurunu birden fazla kişinin [redacted] beraberce gerçekleştirmiş bulunmalarıdır.

Maddenin birinci fıkrasında belirlenen şeklinin kovuşturulması şikâyete bağlıdır. İkinci fıkrada yer alan ağırlaşmış şekiller ise re'sen kovuşturulacaktır.

Madde 177- Madde, 176 ncı maddede belirtilen suçun memur tarafından işlenmiş olmasını cezalandırmaktadır. Aslında fiil, memurun görevini kötüye kullanmasına ait özel bir hâli belirtmektedir. Ancak 176 ncı maddenin gerekçesinde de açıklandığı üzere fiil aynı zamanda üstün değer olarak kişilerin bireysel huzur ve selametini de ihlâl eylediğinden ve ayrıca kanun tekniği bakımından yollama (atıf) kolaylıkları sağlamak için Tasarının bu Bölümüne konulmuştur.

Suçun maddî unsuru, hak sahibinin rızası olmadan onun konutuna veya eklentilerine girmek veya oradan çıkmamaktır.

Fiil görevin kötüye kullanılması suretiyle yahut hukuka aykırı olarak işlenmiş olacaktır. Bu nedenledir ki, 176 ncı maddede olduğu gibi, hile ile veya gizlice sözcükleri metne konulmamıştır. Zira bu hâller esasen görevin kötüye kullanılması ve hukuka aykırılık kavramı içindedir.

Memur görevini kötüye kullanarak ve hukuka aykırı olarak girdiği veya çıkmadığı bu yerde ayrıca keyfî bir muamelede de bulunacak olursa ceza ağırlaştırılmaktadır.

Maddenin son fıkrasında fiilin özel bir maksatla işlenmiş olması cezayı artırıcı neden sayılmıştır. Bu hususta 176 ncı maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Madde 178- Madde, 176 ncı maddede yazılı fiilin işyerleri hakkında işlenmesi hâlinde, cezalandırılacağını belirtmiş bulunuyor. Maddenin uygulanmasında, doğal olarak 176 ncı maddede söz konusu olan koşullar aranacaktır. Niteliği itibarıyla açık bir rızaya gerek duyulmaksızın girilmesi alışılmış (mutat) olan yerler dışında kalan yerlere veya herkesin herhangi bir koşulu yerine getirmeksizin girebileceği yerlere, söz gelimi süper marketlere, halka açık oldukları sırada dükkânlara, mağazalara ve bürolara girildiği takdirde suç oluşmayacaktır. Zira hak sahipleri bu gibi yerlere isteyenin girmesi hususunda daha başlangıçta rızalarını örtülü olarak açıklamış sayılırlar.

Madde 179- Seçimlerle ilgili mevzuat, kişilerin siyasal haklarını nasıl kullanacaklarını düzenlemiş ve bir kısım suçlar koymuştur. Bu madde ise sözü geçen hükümler dışında cebir ve şiddet veya tehdit veya hile ile veya nümayiş ve gürültü yaparak korkutup kısmen de olsa kişilerin siyasal haklarını kullanmalarını zorla engellemeyi cezalandırmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasında yer alan ağırlaştırıcı neden ise memurun görev nüfuzunu kötüye kullanarak fiili işlemesidir. Memurun görev nüfuzunu kötüye kullanma dışındaki bu maddeye aykırı diğer eylemleri, pek doğaldır ki, maddenin birinci fıkrası kapsamına girecektir.

Madde 180- Bu ve izleyen maddeler, kişilerin şeref, haysiyet ve namuslarını, toplum içindeki itibarlarını korumak amacıyla düzenlenmiştir.

Bilindiği üzere genel olarak hakaret suçları başlığı altında belirlenen bu fiillerin düzenlenmesinde mukayeseli kanunlar iki sistemden birini izlemektedir:

Birinci sistem, bizde doktrinde ve içtihatlarda "hakaret" olarak ifade edilen belirli bir madde isnadını gerektiren hakaret ile adi hakaret veya sövme olarak adlandırılan ve belirli bir madde bulunmadan bir kimsenin şeref ve saygınlığını ihlâl edecek, onun namus ve haysiyetine dokunacak isnatları kapsayan hakaretleri birbirinden ayırmak ve ayrı hükümlere tâbi kılmaktır.

Tasarı, Ülkemizde geleneksel olarak uygulanmakta bulunan birinci sistemi muhafaza etmiştir. Böylece isnat olunan hususun ispatını bir beraat nedeni saymış bulunan 181 inci maddenin uygulanmasında da kolaylık sağlamıştır. Bununla birlikte, hakaret ve sövme aynı madde içinde cezalandırılmış, birinci fıkrada hakaret teşkil edilecek isnat ve saldırıların niteliğini belirten bir tanımlama yapılmış ve sövmenin cezası gösterilmiştir; ikinci fıkrada ise belirli bir madde isnadını gerektiren hakaret, suçun nitelikli bir şekli olarak ifade edilmiştir.

Hakaret fiilinin, bir kimseye hitap eden veya hitap edeceği anlaşılan mektup, resim veya herhangi bir yazı vasıtasıyla veya telgraf, telefon ve benzerî araçlarla işlenmesi hâlinde, suçun niteliğine göre faile maddenin bir veya ikinci fıkralarındaki cezalar verilecektir.

Ne gibi isnatların saygınlık ve şeref kırıcı, namusu ihlâl edici nitelikte olduğunu olayların özelliğine ve taraflar arasındaki ilişkilere göre, elbette ki, hâkim takdir edecektir. Bununla birlikte maddede ne gibi isnatlar yapılıp saldırılarda bulunulunca hakaretin oluşacağına dair direktif oluşturucu ve isnat ve saldırıların niteliğini gösteren ibarelere yer verilmesi uygun sayılmıştır.

Maddenin dördüncü fıkrası hakaret ve sövme fiillerinin alenen işlenmeleri hâlini ağırlaştırıcı neden olarak saptamakta, aleniyetin basın ve yayın yoluyla gerçekleşmesi durumunda artırma oranı ayrıca düzenlenmektedir. "Basın ve yayın yoluyla" ibaresinin anlamı 4 üncü maddede açıklanmıştır.

Bu itibarla internet marifetiyle işlenen suçlar da üçüncü fıkrada yer alan ağırlaştırıcı nedenin uygulanmasını gerektirecektir.

Madde 181- Anayasanın 39 uncu maddesi hakaret davalarında sanığın ne gibi hâllerde isnadın doğruluğunu ispat edebileceğini göstermiş ve hakarette isnat olunan hususun doğruluğunun ispat edilebilmesini mutlak olarak kabul etmemiş, ancak belirli hâllerde ispat olanağı tanımıştır. İşte Tasarının bu maddesi, ispatı olanaklı bulunan isnatları, Anayasaya uygun olarak dört bent hâlinde saptamış bulunmaktadır.

Maddenin ikinci ve dördüncü fıkralarında ispat bakımından izlenmesi gerekli usul kuralları gösterilmiştir.

Maddenin üçüncü fıkrasında yer alan hüküm, delillerin yerinin taraflarca saptanması suretiyle mahkemeye sunulması hâlini de kapsamaktadır.

Beşinci fıkraya göre, isnat ispat olunmadığı takdirde, suçlular hakkında verilecek ceza yarısı oranında artırılacaktır.

Maddenin son fıkrasına göre isnadın ispatı veya isnat olunan fiilden dolayı mağdurun mahkûm edilmesi hâlinde sanığa ceza verilmeyecektir.

Madde 182- Hakaret suçunun oluşabilmesi için mağdurun belli veya belirlenmesinin olanaklı bulunması gereklidir. İşte bu maddeyle suçu işleyen tarafından mağdurun kimliğinin açıkça belirtilmediğinde ne gibi bir durumun varlığı hâlinde ismin belirtilmiş ve hakaretin açıklanmış sayılacağına ait ölçü gösterilmektedir. Mağdurun belirlenmesini sağlamak bakımından gösterilmiş bulunan bu hüküm, Tasarıda yer alan bütün diğer hakaret suçları bakımından da geçerlidir.

Madde, aslında usûl hukuku bakımından ispata yönelik, karineye benzer bir ölçü getirmiş bulunmaktadır.

Madde 183- Madde, cezanın kaldırılması ve azaltılması bakımından üç ayrı duruma ilişkin bulunmaktadır. Birinci fıkraya göre mağdur kendi haksız hareketleriyle hakarete neden olmuş ise, haksız hareketinin ağırlığını göz önüne almak suretiyle hâkim, failin cezasını azaltabileceği gibi gerektiğinde tümüyle kaldırabilecektir.

İkinci fıkraya göre kendisine karşı cebir ve şiddet kullanılan, örneğin dövülen kişi bu nedenle hakaretinden dolayı cezalandırılamayacaktır.

Üçüncü fıkraya göre karşılıklı hakaret hâllerinde hâkim, hangisinin neden olduğu göz önünde bulundurarak taraflardan her ikisi veya birisi hakkında cezayı kaldırabilecektir. Karşılıklı hakarette karşılığın saldırıdan hemen sonra verilmesi şart değildir. Fakat iki eylem arasında nedensellik ilişkisi bulunmalıdır.

Madde 184- Madde ile savunma dokunulmazlığına ilişkin bir hukuka uygunluk nedeni getirilmiştir. Kişilerin yargı mercileri huzurunda serbestçe ve hiçbir endişenin etkisi altına girmeksizin haklarını iddia edebilmeleri veya kendilerini savunabilmeleri için kabul edilmiş bulunan bu dokunulmazlık zorunludur ve fakat hukukî sınırları içinde kullanılmalıdır: Bir defa dokunulmazlık sadece taraflar arasında geçerlidir. Bu nedenle davanın tarafı olmayan, hâkim, savcı, tanık ve bilirkişiye karşı dokunulmazlık söz konusu olamaz.

Adı geçenlerin usulsüz veya kanunsuz işlemlerine karşı savunma bakımından hukuk düzeni başka kurumlar getirmiştir. Tanığa karşı taan (söylediklerinin gerçeğe aykırı olduğu) dermeyan olunabilir; hâkim ve bilirkişi ise reddolunabilir. Savcıya karşı şikâyet hakkı vardır. Bu gibi hâllerde 27 nci madde gereğince bir hakkın kullanılması söz konusu olur ve koşulları varsa hukuka uygunluktan yararlanılır.

Dokunulmazlık, taraflar, vekil, müdafi ve müşavir veya kanunî temsilciler hakkında geçerlidir.

Dokunulmazlık, yukarıda belirtilen kişilerin, yine aynı kişilere karşı dava hakkında, yargı mercilerine verdikleri yazı ve evraktaki iddia ve savunmalarındaki isnatlar dolayısıyla söz konusudur. Söz gelimi dava vesile edilerek, karşı tarafın dava ile hiçbir ilişkisi bulunmayan kişisel niteliklerinin ele alınarak isnatlarda bulunulması hâlinde dokunulmazlık söz konusu olamaz. Ancak dikkat edilmelidir ki, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda yer almış olan, savunma sınırının aşılması hâlinde, savunma dokunulmazlığının uygulanamayacağı hakkındaki hükme yeni maddede yer verilmemiştir. Zira bu takdirde dokunulmazlıktan söz edilemez. Metinde "ceza verilemez" ibaresinin kullanılmış bulunmasının nedeni de budur.

Bu gibi hâllerde cezasızlık söz konusu olmakla birlikte, dokunulmazlıktan yararlanan taraf ve hakaret hakkında hâkim tarafından ne gibi işlemler yapılacağı üçüncü fıkrada gösterilmiştir. Böylece, bu maddenin sadece cezayı kaldıran bir hâl olduğu, dokunulmazlıktan yararlanan hakkında disiplin tedbirlerinin uygulanabileceği ifade edilmiştir.

Madde 185- Madde ile hakaret suçlarında kovuşturmanın, mağdurun şikâyetine bağlı olduğu hükmü getirilmektedir.

Maddenin ikinci fıkrasına göre, mağdur şikâyetten önce vefat ederse, ölenin ikinci dereceye kadar üstsoy ve altsoyunun, eş ve kardeşlerinin şikâyette ve kovuşturmada bulunabilecekleri açıklanmış, bunlar dışındakilere şikâyet hakkı tanınmamıştır. Hakaretten dolayı şikâyette ve soruşturma ve kovuşturmada bulunmak bazen arzu edilir sonuç vermeyeceğinden şikâyet hakkına sahip bulunanların böylece sınırlı tutulması, ayrıca, tarihin eleştirilmesini engellememek bakımından da böyle bir sınırın bulunması, uygun sayılmıştır.

Madde 186- Maddeyle, bir kere bütün kamu veya özel hukuk tüzel kişilerine yöneltilecek hakaretler cezalandırılmakta ve dolayısıyla sözü geçen kurum ve kuruluşların hakaret cürmüne hedef olabilecekleri belirtilmektedir. Tüzel kişilerin belirli koşullarla suç faili olabileceklerini kabul etmiş bulunan Tasarı, bunların hakaret suçuna hedef olabileceklerinin kabulünü de gerekli saymıştır.

Ayrıca, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 268 inci maddesinin son fıkrası ile 483 üncü madde arasındaki çelişki de giderilmiş olmaktadır.

Birinci fıkrada söz konusu edilen tüm tüzel kişilerde, statülerine göre yetkili sayılmış kişinin şikâyette bulunabileceği belirtilmiştir. Bu madde, elbette ki, tüzel kişi ile birlikte, ayrıca açıkça veya örtülü olarak belirtilmek suretiyle hakarete uğramış gerçek kişilerin şikâyet ve dava haklarını kaldırmamaktadır.

Maddenin ikinci fıkrası ile ayrı bir suç getirilmiş ve tüzel kişilerin alamet ve işaretlerinin, itibarlarını kıracak şekilde başkaları tarafından kullanılması suç sayılmıştır. Burada hakaret değil, itibarın kırılması söz konusudur. Fiil diğer bir kanun, söz gelimi 5/12/1951 tarihli ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu tarafından cezalandırıldığı hâllerde, o kanunların hükümleri uygulanacaktır.

Madde 187- Madde, hakaret suçlarından dolayı hükümlülük hâlinde suçun cismini taşıyan şeylerin müsadere edilmesi ve ortadan kaldırılmasına karar verileceği, ortadan kaldırılması olanaklı bulunmayanların üzerine ise hüküm fıkrasının yazılacağı hükmünü getirmiştir.

Madde 188- Madde, aslında muhabere hürriyetini korumaktadır. Dilimizde bugün yerleşmiş terimiyle haberleşme hürriyeti denildiğinde, kitle haberleşme araçlarıyla haber, düşünce ve fikirlerin yayımlanması anlaşılmaktadır. Ancak, Anayasanın 22 nci maddesinin başlığı olarak "haberleşme hürriyeti" terimi kullanılmış ve bu maddede muhabere hürriyeti belirlenmiştir. Hâlen kitle haberleşme araçlarıyla haber, fikir ve düşünceleri yayımlama serbestliği karşılığı olarak "iletişim hürriyeti" terimi kullanılmaktadır. Bununla birlikte Anayasaya uyularak bu maddenin başlığı olmak üzere haberleşme hürriyetinin ihlâli sözcükleri kullanılmıştır.

Haberleşme hürriyetinin ihlâlini cezalandıran bu madde, aynı zamanda, bireylerin sır mahremiyetinin ihlâlini cezalandırmış olmaktadır.

Suçun maddî unsuru, failin içindekini öğrenmek maksadıyla kendisine gönderilmiş olmayan bir mektup, telgraf, kapalı zarf veya koliyi açması veya eline geçirmesidir. Suçun faili herkes olabilir. Ancak suçun oluşması için failin fiili icra hususunda hak ve yetkisinin bulunmaması gerekir. Anayasanın 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla değişik 22 nci maddesinin ikinci fıkrasına göre millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararıyla, yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde de kanunla yetkili kılınan merciin yazılı emriyle söz konusu mektup, telgraf, kapalı zarf veya koli ele geçirildiğinde fiil suç oluşturmayacaktır.

Tasarının 195 inci maddesi, bu hususdaki hukuka uygunluk nedenini göstermiş bulunmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasında, birinci fıkradaki suç işlenerek ele geçirilmiş veya açılmış olan şeylerin içeriğinin ifşa edilmesi veya kullanılarak her ne suretle olursa olsun yarar sağlanması hâli suçun nitelikli bir şeklini oluşturmaktadır.

Maddenin üçüncü fıkrası mevzuatımızda yer alması gerekli yeni bir hüküm ve özel hayatın dokunulmazlığı ilkesinin yeni bir yaptırımını getirmektedir. Fıkraya göre yeni suçun faili herkes olabilir.

Suçun maddî unsuru telekomünikasyon yolu ile yapılan haberleşmelere girmek ve içeriğini öğrenmektir. Bu itibarla herkese açık olmayan bilgisayar ağları ile yapılan haberleşmeler de bu dokunulmazlıktan yararlanabilecektir. Elektronik posta da, fıkranın kapsamı içindedir. Bilgisayar ağları ile yapılan haberleşmelerin özgürlük koşullarını, bazı yabancı ülkelerde olduğu gibi, ayrı ve özel kanunlarla düzenleme ihtiyacı vardır.

Suçun hukuka aykırılık unsuru, maddî unsurun kanunların verdiği yetkiye dayanmadan gerçekleştirilmesidir; yetkili kişi tarafından kanunların verdiği yetki usul ve koşullarına uyularak ve kanunun izin verdiği hâlde kullanıldığında fiil suç oluşturmayacaktır.

Maddenin son fıkrasında suçların kamu görevlileri tarafından işlenmesi cezayı artırıcı bir neden olarak saptanmıştır.

Madde 189- Maddede yer alan suçun maddî unsuru, başkası tarafından gönderilmiş bir mektup veya telgrafı, gönderenin rızası olmadan yayınlamak veya açıklamaktır. Ancak suçun kovuşturulması cezalandırabilme koşuluna bağlanmıştır. Yayınlama veya açıklama sonucu bir maddî veya manevî zarar olasılığı söz konusu olduğu takdirdedir ki, cezalandırma olanaklıdır. Burada bir cezalandırabilme koşulu söz konusu olduğundan, failde zarara yönelik bir kastın varlığı aranmayacaktır.

Zarar olasılığının oluşması için meydana gelmesi aklen olanaklı görülen zararın mutlaka maddî olması gerekmez, şan, şeref veya şöhret bakımından zarar olasılığı da yeterlidir. Olasılıktan maksat, hâl ve koşullara göre zararlı bir durumun gerçekleşebilecek olması, bu hususta bir tehlikenin varlığıdır.

Madde 190- Kişiler arasındaki alenî olmayan özel ve telekomünikasyon yolu ile yapılan konuşmaların, tarafların haberi olmadan bir dinleme aleti marifetiyle izlenmesi veya bunların ses alma cihazları ile kaydedilmesi, çağdaş ceza mevzuatınca suç hâline getirilmiştir.

Zira çağdaş teknolojinin insan hizmetine verdiği aletler vasıtasıyla, özel yaşamın gizliliği esaslı şekilde ihlâl edilebilmektedir. Maddede yer alan suçun oluşabilmesi için temel koşul, konuşmanın alenî değil özel olmasıdır. Bu itibarla, ağzına tutulmuş bir mikrofona alenî olarak yapılmış konuşmanın izlenmesi ve kayda alınması suç oluşturmayacaktır.

İşte Tasarının bu maddesi, çağdaş ceza mevzuatının esaslarına uyarak fiili cezalandırmış bulunmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasında, birinci fıkrada yazılı fiil işlenerek elde edildiği bilinen veya böylece elde edileceği kabul edilebilecek olan bilgiden ayrıca yarar sağlanması veya bu bilgilerin başkalarına aktarılması veya diğer kimselerin bunlar hakkında bilgi edinmelerinin temini bu suçun ağırlaşmış şeklini oluşturmaktadır.

Maddenin üçüncü fıkrasında ise, birinci fıkranın ihlâli suretiyle elde edilen konuşmaların basın ve yayın araçlarıyla yayınlanması yasaklanmış ve cezalandırılmıştır.

Kanunların, suçların araştırılması, suçluların takibi bakımından resmî görevliler için tanımış bulunduğu yetkilerin, kanuna uygun olarak kullanılması, elbetteki bir maddeyi ihlâl etmeyecektir; bu husus 195 inci maddede ayrıca açıkça belirtilmiştir.

Madde 191- Madde, kişilerin beraberce katıldıkları bir söyleşiyi, diğer konuşmacıların rızası olmadan kayda almayı suç saymıştır. Böylece bir engelleme suçu getirilmiş olmaktadır. Ancak bu fiillere muhatap olduğunu bildiği hâlde buna karşı çıkmayan kişinin rızası var sayılacaktır. Böylece "rıza" unsuru yönünden kanunî bir karine kabul edilmiş olmaktadır.

Fail, ayrıca 190 ıncı maddenin ikinci fıkrasında belirtilen fiilleri icra ederse, ikinci fıkraya göre suçun nitelikli bir şekli oluşmuş bulunacaktır.

Madde 192- Madde, kişilerin gizli yaşam alanına girerek veya başka suretle başkaları tarafından görülmesi mümkün olmayan bir özel yaşam olayının saptanmasını ve kaydedilmesini cezalandırmaktadır. Suçun oluşması için ilgilinin rızasının bulunmaması şartır. Böylece Anayasanın 20 nci maddesinin bu anlamda yaptırımı getirilmiş olmaktadır.

İkinci fıkrada, böylece elde edilen saptama ve kayıtlardan herhangi bir suretle yarar sağlanması veya bunların başkalarına verilmesi veya diğer kimselerin bilgi edinmelerinin temini veya basın ve yayın yoluyla açıklanması suçun ağırlaşmış şeklini oluşturmaktadır.

Son fıkra, uzaktan söyleşileri tespit edebilen araçları, merciince izin verilmeden imal eden, ithal eden veya bulunduran yahut kullanan kişilerin cezalandırılması özel yaşamın gizliliği hakkına saygının sağlanması bakımından gerekli önleyici bir tedbir olarak öngörülmüştür. Uzaktan söyleşileri tespit edebilen bu araçlar, uygun kişilerce kullanılmadığında kişisel ilişkileri zorlaştırıcı etki yapmakta, temaslarda duraksamaların meydana gelmesine, umumi mahallerde kişisel konuşma hürriyetinin zedelenmesine neden olmaktadır. Bu aletlerin kötü maksatla kullanılmaları, insanların korkudan arık yaşamak özgürlüğünü de sakatlayacak niteliktedir. Açıklanan bu nedenlerle yeni Fransız Ceza Kanununun 226-3 üncü maddesinde de yer alan hükümden esinlenilerek Tasarıda bu hükme yer verilmiştir.

Madde 193- Madde, Fransız Ceza Kanununun 226-8 inci maddesinde de yer almış bulunan hükümden esinlenerek kaleme alınmıştır.

Suç iki koşulun birleşmesi ile oluşmaktadır: Mağdura ait söz veya resimlerin kullanılarak montaj yapılması ve meydana getirilen söz veya resimle oluşturulmuş nesnenin bir montaj olduğunun anlaşılamamasıdır. Söz gelimi resimle yapılan bir montajda erkek kişi, kadın kılığına sokulmuş ise, burada kanunun yasakladığı montaj suçu oluşmayacaktır. Buna karşılık kişinin söylediği sözlerin altı üstüne getirilerek, hiçbir suretle adı geçenin, düşünmediği şeyleri söylemiş gibi gösterilmesi ve yapılanın bir tertip olduğu da anlaşılır nitelikte bulunmaması durumunda, montaj suçu gerçekleşmiş olacaktır. Fotoğraflarla montajların gerçekleşmiş sayılması için mutlaka hileli bir saptırmaya başvurulmuş olması koşulu aranmayacaktır; insanın kendisine özgü kişiliğini saptıracak nitelikteki tertip ve düzenlemeler de montaj suçunu oluşturabilir. Söz gelimi resimlerin, bir eşcinsel görünümünün veya bir şeyler eklenerek bir gerici imajının yüklenilmesine çalışılması gibi.

Maddenin ikinci fıkrasına göre montaj yapıldığı açıkça anlaşılıyorsa veya yayına montaj yaptığını, fiili icra eden açıkça beyan etmiş ise, suç oluşmuş sayılmayacaktır. Ancak bu gibi hâllerde faile ihlâl ettiği başka suçların cezasının verilebileceği açıktır.

Suç, her insanın resimleri ve sözleri itibarıyla gerçek kişiliğinin dokunulmazlığı hakkını ihlâl etmektedir. Suçun temel ratio legisi budur.

Madde 194- Madde, 188 ve 190 ıncı maddelerde yazılı suçların posta ve diğer iletişim kurumlarında görevli memurlar tarafından işlenmesini, suçun icrasındaki kolaylık nedeniyle bir ağırlaştırıcı hâl saymıştır.

Madde 195- Maddede, Tasarının 188, 190, 191 ve 192 nci maddelerinin birinci fıkralarında gösterilen fiillere ilişkin olarak bir hukuka uygunluk nedeni gösterilmiştir. Suçun soruşturulması veya kovuşturulması veya önlenmesi maksadıyla söz konusu suç teşkil eden eylemlere, suçları araştırma, soruşturma veya kovuşturma ile görevli bulunanlarca başvurulması gerekebilir. İşte bu gibi hâllerde görevliler kanunun belirttiği hâllerde yetkili hâkime başvurarak bu hususta tedbir kararı vermesini isteyeceklerdir. Ancak tedbirin etkili olabilmesi işlemlerin gizli olarak icrasına bağlı bulunduğundan, hâkimin karar verme sürecine ait usul esaslarının, gizliliği sağlayacak suretle uygulanması ayrıca zorunludur. Bütün bu hususların ayrı bir kanunda, söz gelimi Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda belirtilip düzenlenmesi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatları gereğidir.

İkinci fıkradaki açıklık gereğince böylece elde edilen bilgi, vesika veya resimler, sadece yargılamada kullanılabileceğinden, bunları başka maksatla kullananlar, maddenin üçüncü fıkrasına göre cezalandırılırlar. Demek oluyor ki, böylece elde edilen hususlar yargılamada kullanılabilecek ve hâkim, tabiî olarak, bunları takdir edecektir; bunların delil olarak değeri hâkimin takdirine bağlıdır.

Maddenin son fıkrasında bu hususta özel kanunların içerdiği hükümlerin saklı olduğu açıklanmış, böylece örneğin örgütlü suçlar ve terörizm ve çıkar amaçlı suç örgütleriyle mücadele kanunlarının verdiği yetkilerin saklı bulunduğu ifade edilmiştir.

Madde 196- Maddeyle, 192 nci maddenin son fıkrası hariç olmak üzere 188 ilâ 193 üncü maddelerde yazılı suçlar, kamuya göre mağduru daha ziyade ilgilendirdiğinden soruşturma ve kovuşturma şikâyete tâbi tutulmuştur.

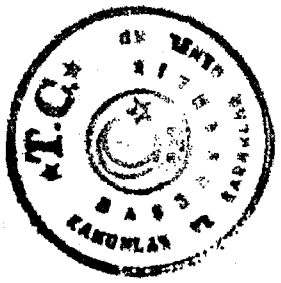
Madde 197- Çağımızda kişilerle ilgili kayıtların bilgisayar ortamlarına geçirilip muhafaza edilmesi uygulamasına bazı kurum ve kuruluşlar tarafından başvurulmaktadır; hastanelerde hastalara, sigorta şirketlerinde sigortalılara, bankaların ve kredili alış-veriş yapılan mağazaların müşterilerine ilişkin kayıtlar, böylece tutulmaktadır. Bilgisayarlarda veya fişliklerde yer alan bu bilgilerin amaçları dışında kullanılmasından veya herhangi bir şekilde üçüncü şahısların eline geçerek hukuka aykırı olarak yararlanılmasından dolayı hakkında bilgi toplanan kişiler büyük zararlara uğrayabilmektedirler. Bu itibarla, kişilerle ilgili bilgilerin bilişim sistemlerine yerleştirilmesi ve işlenmesiyle ilgili esas ve usullerin düzenlenmesi, bunlara uymayanlar hakkında ceza yaptırımlarının getirilmesi kişilik haklarının korunması ve yasal güvencelerin sağlanması zorunludur.

Mevzuatımızda kişilik hakkının korunmasına ilişkin kurallar Türk Medenî Kanununda yer almaktadır. Türk Medenî Kanununun 24 üncü maddesine göre, hukuka aykırı olarak şahsiyet hakkına tecavüz edilen kişi, hâkimden tecavüze karşı korunmasını isteyebilir. Türkiye'nin 1954 yılında onayladığı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8 inci maddesinde, herkesin özel ve aile hayatına, konutuna ve muhaberatına saygı gösterilmesi emredilmektedir.

Genel nitelikteki bu kurallar, bilişim alanındaki gelişmeler karşısında, kişilik haklarının korunmasında yetersiz kalmıştır. Bu nedenle, Avrupa Konseyi 1970'li yıllarda, elektronik bilgi bankalarında işlenen veriler dolayısıyla, bireylerin özel yaşamının korunması için gereken ilkeleri belirlemek üzere bir çalışma başlatmıştır. Bu çalışmalar sonucu, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 1973 ve 1974 yıllarında, özel sektör ve kamu sektöründeki elektronik bilgi bankalarında uygulanacak ilkeleri gösteren iki tavsiye kararı kabul etmiştir. Bunun üzerine, başta Almanya olmak üzere, Avusturya, Fransa, Danimarka, Norveç gibi Konsey üyesi devletler daha 1970'li yılların sonunda "Verilerin korunması" konularında özel yasalar kabul etmişlerdir. Avrupa Konseyi, daha sonra bir sözleşme hazırlamak amacıyla bu alandaki çalışmalarını sürdürmüştür. Çok gelişmiş telekomünikasyon araçlarıyla gerçekleştirilen ülkeler arasındaki hızlı sınır ötesi bilgi akışı karşısında, kişilik haklarının korunmasında üye devletler millî mevzuatının yetersiz kalması, bu alanda bir uluslararası sözleşme hazırlanmasını zorunlu kılmıştır. "Kişisel Verilerin Otomatik İşleme tâbi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması"na ilişkin 108 sayılı Sözleşme, 28 Ocak 1981 tarihinde imzaya açılmış ve aynı tarihte diğer Konsey üyeleriyle birlikte Türkiye tarafından da imzalanmıştır.

Sözleşme ile öngörülen yükümlülükleri yerine getirmek için bazı devletler kanunlar hazırlamışlar ve bu konuda kişisel verilerin gerek elle gerek mekanik yollarla tutulması hâlinde meydana gelebilecek çeşitli hukuka aykırı fiilleri suç hâline getirmişlerdir. İsviçre, Avusturya, Almanya ve Hollanda gibi bazı ülkeler ceza hükümlerini özel yasalarında düzenlemiş, Fransa gibi diğer bazı ülkeler ise bu hükümleri ceza kanunlarına almışlardır. Yeni Fransız Ceza Kanununda, özel hayata saldırı oluşturan bireye ve o bireyi tanımlamaya veya tanımlamaya yeterli bilgilere ilişkin kişisel verileri kendisine veya başkasına yarar sağlamak veya başkasına zarar vermek amacıyla hukuka aykırı olarak otomatik veya otomatik olmayan yöntemlerle toplama, kaydetme, düzenleme, depolama, uyarlama, değiştirme, değerlendirme, kullanma, açıklama, aktarma, elde etme, ayırma, birleştirme, dondurma, silme veya yok etme fiilleri suç hâline getirilmektedir.

Tasarı da bu yöntemi benimsemiş ve kanuna aykırı olarak kişisel verileri toplama, verileri yetkili olmayanlara verme, imha etme, yok etme fiilleri bu madde ile suç hâline getirilmiştir.

Maddenin (1) numaralı fıkrasının birinci paragrafında, ilgili kişinin rızası olmaksızın veya kanunun öngördüğü şekil ve usullere uyulmaksızın kişisel verinin bilişim sistemine yerleştirilmesi veya işlenmesi eylemi suç hâline getirilmektedir. Hakkında veri toplanan kişinin rızasının olması hukuka uygunluk nedeni sayılmaktadır.

Fıkranın ikinci paragrafında, verilerin hileli veya kanun dışı yollarla elde edilmesi hâlinde, ceza artırılmıştır.

Maddenin (2) numaralı fıkrasının birinci paragrafında, kanuna uygun olarak bilişim sistemlerine yerleştirilmek veya işlenmekle beraber korunmaları için gerekli güvenlik tedbirlerinin alınmaması nedeniyle kişisel verilerin başkalarının eline geçmesine, bozulmasına veya zarar görmesine neden olanlar hakkında hapis cezası verilecektir.

Fıkranın ikinci paragrafında fiilin taksirle işlendiği hâllerde ise ağır para cezası uygulanması hükme bağlanmaktadır.

Maddenin (3) numaralı fıkrasıyla, kanunun öngördüğü hâller saklı kalmak üzere, kişilerin ahlâkî niteliklerini, siyasal, felsefî veya dinsel görüşlerini, ırkî kökenlerini, sendikal bağlantılarını, cinsel yaşamlarını, sağlık durumlarını kişisel veri olarak sisteme yerleştiren veya işleyen kimseye hapis cezası verilmesi öngörülmektedir. Diğer ülke kanunlarında da özel niteliği olan bazı verilerin, ancak kanunların öngördüğü hâllerde bilişim sistemine yerleştirilmesi veya işlenmesi ve bunlara aykırı davranışların suç oluşturması kabul edilmiştir.

Madde 198- Maddenin, (1) ve (2) numaralı fıkralarında, kişisel verileri yetkisiz kişilere veren, ifşa eden, çeşitli özel, kişisel maksatlarla kullanan ve her ne suretle olursa olsun ele geçiren, kanunların belirlediği süreler geçmiş olmasına karşın sistem içinde yok etmekle yükümlü olup da görevlerini yerine getirmeyenler hakkında hapis cezası öngörülmektedir.

Madde 199- Maddeyle, Tasarının 197 ve 198 inci maddelerinde yer alan fiillerin, otomatik olmayan her türlü yöntemle fişliklere yani elle veya daktilo ile yazılmış fişlerin bu hususa tahsis edilmiş dolaplara yerleştirilmesi ve işlenmesi hâlinde fail hakkında aynı cezaların uygulanması öngörülmektedir. Bu dolapları Tasarı "fişlik" olarak adlandırmaktadır.

Madde 200- Maddeyle, Tasarının 197 ilâ 199 uncu maddelerinde tanımlanan suçlardan dolayı tüzel kişilerin de sorumlu olmaları esası benimsenmektedir.

Madde 201- Hırsızlığın basit şeklini düzenleyen bu maddede taşınır malın alınmasının suç oluşturabilmesi için zilyedinin rızasının bulunmamasının aranacağı belirtilmiştir. Rızanın geçerli olması için bulunması gereken koşulların varlığı hâlinde zilyedin rızası bir hukuka uygunluk nedeni teşkil edecek ve suç oluşmayacaktır.

Mal, başkasının malvarlığına girmeyen terkedilmiş veya üzerinde bireysel mülkiyet tesisine hukuken olanak bulunmayan bir şey ise, hırsızlık suçu değil ve fakat bazı hâllerde başka bir suç oluşabilir.

Taşınır maldan, bu nitelikte olan mallarla, bir taşınmazdan söküldükten sonra aynı niteliği elde etmiş mallar anlaşılır. Doktrin ve uygulama, ekonomik bir değer taşıyan elektrik enerjisini, gazları, tabiî veya sun'i buharları da "taşınır mal" saymaktadır. Bununla birlikte

duruma daha da açıklık getirmek için maddenin üçüncü fıkrasında her türlü enerjinin malvarlığına karşı suçlar bakımından "taşınır mal" sayılacağı ayrıca belirtilmiştir.

Failin kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak maksadıyla hareket etmesi yeterli olup, bunun fiilen temini şart değildir. Böylece söz konusu özel kast, hırsızlığın zarar verme suçundan ayrılmasını sağlamaktadır. Yarar maddî veya manevî olabilir. Bundan başka yararın "haksız" olması da aranmamıştır. Bir malını rehin olarak vermiş olan ve henüz borcunu ödemeden malı zilyedinin rızası olmadan alan malik de hırsızlık suçunu işlemiş sayılacaktır.

460 ıncı maddenin ikinci fıkrasında yazılı olduğu üzere, üçüncü bir şahsa muhafaza edilmek üzere "resmen tevdi edilmiş" eşyayı bu kimsenin rızası ile alan mal sahibi hırsızlık suçunu işlemiş olmaz; koşulları varsa 460 ıncı maddeye göre cezalandırılır.

Suçun eylem unsurunu oluşturan "almak" mal üzerinde zilyetlik kurulması anlamına gelmez. Aranan husus, mağdurun zilyetliğine son verilmesi, mağdurun süç konusu eşya üzerinde zilyetlikten doğan tasarruf haklarını kullanmasının olanaksız hâle gelmesidir. Bu itibarla, bu tasarruf olanağı ortadan kaldırılınca suç da tamamlanır. Söz gelimi bir vazoyu çalan hırsız evden henüz çıkmadan düştüğü için vazo kırılacak olursa zilyedinin vazodan artık tasarrufu olanaksız hâle gelmiş bulunacağından, suç da tamamlanmış olacaktır. Tasarrufun, pek kısa bir süre ile de olsa olanaksız hâle getirilmesi suçun oluşması için yeterlidir. Zilyedin tasarruf olanağı baki kaldıkça, icra hareketleri de devam ediyor demektir; bu olanak ortadan kalkar kalkmaz ise suç tamamlanmış olur.

Bu nedenle, maddede malın "bulunduğu yerden alınması" ibaresine yer verilmiş ve bu suretle, almak maddî unsurunun, malın zilyedinin tasarruf alanından çıkarılmadıkça veya burada kalsa da tasarruf olanağı ortadan kalkmadıkça tamamlanamayacağı açıklanmak istenilmiştir.

Çağımızın teknoloji ve bilgi çağı olduğu gerçeğinden hareketle, büyük ekonomik yatırımlarla ses ve görüntü yolu ile yapılan hizmet ve ticaretin mal varlığı yönünden azımsanmayacak değerlere ulaştığı bilinmektedir.

İkinci fıkrada, kamu veya özel kuruluşlarca kurulmuş bulunan telli ve telsiz telefon hatları ile sistemlerinden veya elektromanyetik dalgalar yolu ile şifreli veya şifresiz yayın yapan televizyon yayınlarından sahiplerinin veya zilyetlerinin rızası olmadan yararlananlar hakkında da eylemlerinin mal varlığına saldırı niteliği göz önüne alınarak ceza yaptırıma tâbi tutulmaları zorunlu görülmüş ve fıkra buna göre düzenlenmiştir.

Tasarının 350 nci maddesi, banka veya kredi kartlarının hileler yapılarak veya başka suretler kullanılması yoluyla para veya mal elde edilmesini, müstakil suç olarak cezalandırılmış bulunduğundan, bu kartların kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlarda, 350 nci madde uygulanacaktır; hırsızlık hükümleri uygulanmayacaktır.

Madde 202- Maddede, hırsızlık suçunun nitelikli şekilleri yer almış bulunmaktadır. Buna göre; kamu kurum ve kuruluşlarında, ibadete ayrılmış yerlerde bulunan eşya kime ait olursa olsun, mutlak surette korunmuştur. Eşyanın kurum ve kuruluş veya ibadet yerine ait bulunması veya buralarda özel muhafaza altına alınmış olması koşulu aranmamış, görevlilerin veya ibadet edenlerin özel eşyası hakkında suçun işlenmesi hâlinde de ağırlaşmış şeklin oluşacağı kabul edilmiştir. Kamu yarar veya hizmetine tahsis edilen eşyanın ise, bulunduğu yer önemli değildir. Şüphesiz ki, suçun oluşması için kast unsuru gereği failin bu gibi eşyanın kamu hizmet veya yararına tahsis edilmiş olduğunu bilmesi aranacaktır.

Bina veya etrafı çevrili eklentilerinde yapılan hırsızlığın cezası artırılırken bu gibi yerlere giriş şekline esasta önem verilmemiştir. Giriş şeklindeki özellik, 203 üncü maddede göz önüne alınmıştır. Bu itibarla tarlada tarım araçlarının korunması için yapılan kulübelerde işlenen hırsızlığın da madde hükmüne girmesi sağlanmıştır. Ancak bina tanımına girmeyen bir yerde, örneğin otomobilde bulunan eşya hakkında muhafaza altına alınma koşulu aranmış; böylece kapıları veya camları kapatılmamış bir otomobildeki eşyanın çalınması hâlinde nitelikli hırsızlık kabul edilmemiştir.

Eklentilerin etrafının çevrili olması yeterli görülmüş, kullanılan malzeme önemli sayılmamıştır.

Maddenin (3) numaralı bendi ile halkın yararlanmasına sunulmuş ulaşım araçlarında ve bunların belli kalkış ve varış yerlerinde yani istasyonlarda bulunan eşya korunmaktadır. Bu gibi eşyanın yolcu veya araç personeline ait bulunması, keza yolcu veya personelin beraberinde bulunması gerekli değildir. Kargo ile nakledilen veya araçtan indirilen yahut yüklenmek üzere hazırlanan eşya da madde kapsamına alınmış, bunların eşyanın özel bir muhafaza altına alınmış olması koşulu aranmamıştır. Aracın türü önemli değilse de, umuma tahsis edilmiş olması zorunludur. Bir vasıtanın umuma tahsis edildiği, bir bedel karşılığında herkes tarafından kullanılabilir olması ile değil, belirli bir yöne giden yolcuları ve eşyayı nakletmesiyle anlaşılır. Bu itibarla belirli kişi veya kişileri nakleden taksiler, genel taşıt olmadıkları, zira bu kişi veya kişilerin rızası olmadıkça, başkalarının bu vasıtalardan yararlanması olanaklı bulunmadığı hâlde, otobüs, minibüs hatta dolmuşlar umuma tahsis edilmiş vasıtalardır. Aynı ayırım deniz ve hava taşıtlarında da gözetilmelidir. Vasıtanın içinde bulunan eşya gibi, alışılmış kalkış ve varış yerlerindeki eşya da kime ait olursa olsun korunmuştur. Ancak ulaşım aracının alışılmış kalkış ve varış yerleri göz önünde tutulmuş, bu gibi yerleri bulunmayan ve bulunup da herhangi bir nedenle bu gibi mahallerin dışında yolcu veya eşya yükleyen yahut indiren ulaşım araçlarından indirilen veya yüklenmek üzere hazırlanan eşyanın ayrıca korunması için neden görülmemiştir.

(4) numaralı bentte hırsızlığın özel bir beceriyle işlenmesi hâli öngörülmüştür. Yankesicilik veya kişisel çeviklik ile işlenen hırsızlık hâlleri bendin kapsamına girdiği gibi, bir hayvanı alıştırmak suretiyle ve ondan yararlanılarak işlenen fiiller hakkında da bendin uygulanması sağlanmıştır. Bunun gibi, yoldan giden bir kimsenin çantasını kapıp kaçan hırsız da koşma yeteneğinden yani maharetinden yararlanan kişidir. Ancak duraksamalara yer vermemek için hırsızlığın bu işleniş şeklinden ayrıca bahsedilmesi uygun görülmüştür.

Bu hususta 203 üncü maddenin gerekçesine de bakılmalıdır.

(5) numaralı bentte hayvanların barınak yerlerinden veya sürü içinden alınması öngörülmüştür. Barınak yerlerinin sayılması uygun görülmemiş, böylece kümes hayvanlarının çalınması hâlinde de nitelikli hâlin oluşacağı kabul edilmiştir. Hayvanlar ayrı bir barınak yerinde olmayıp da, bina içerisinde söz gelimi konutun alt katında muhafaza edildiği takdirde, (2) numaralı bent uygulanacağından, buradan bir hayvanın çalınması, söz konusu bent gereğince cezanın verilmesi için yeterli sayılacaktır.

(6) numaralı bentte doğal bir afetin veya genel bir felâketin meydana getirebileceği zararları önlemek veya hafifletmek maksadıyla hazırlanan eşyadan bahsedilmektedir. Doğal afetin veya genel bir felâketin (örneğin büyük bir yangın gibi) ülke içinde gerçekleşmiş bulunması şart değildir. Depremden zarar gören bir başka ülkeye gönderilmek üzere hazırlanan malzeme veya giyecek, yiyecekler de madde kapsamına girer. Bunun gibi doğal afetin dolaylı zararlı neticeleri de bendin içinde kabul edilmelidir. Kuraklığın neden olduğu kıtlığı gidermek için yapılacak gıda yardımları bu türdendir. Hazırlanan eşyanın bulunduğu yer de önemli değildir; bunların bina içerisinde veya açıkta depolanmış olması mümkündür.

Bunun gibi eşyanın afet ve felâket bölgesine gittikten sonra ve henüz afetten zarar görenlere dağıtılmadan önce çalınması hâlinde de bent uygulanacaktır.

Mağdurun içinde bulunduğu bazı durumlar, eşyası üzerinde normal olarak dikkatli bulunmasını engelleyebilir ve bu durum failin suçunun daha kolaylıkla işlemesine yol açabilir. Mağdurun içinde bulunduğu bu durumun özel bir felâketten ileri gelmesine ihtiyaç yoktur. Aklî veya bedensel bir hastalık veya sakatlık hatta bir yakının ölüm haberini almış olmaktan doğan büyük bir üzüntünün neden olduğu bir panik hâlinin de aynı durumu doğurmuş bulunması olanaklıdır. Ancak mağdur bu hâle fail tarafından getirilmemiş olmalıdır. Aksi takdirde fail, mağdur üzerinde maddî veya manevî şiddet kullanmış olacağından, fiil hırsızlık olmaktan çıkar ve yağmaya veya adam kaldırmaya dönüşür.

(6) numaralı bentte ayrıca doğal bir afet veya genel bir felâketin neden olduğu kargaşa, telaş ve heyecan dolayısıyla insanların can derdine düşerek malların üzerinde fazla bir dikkat göstermeyecekleri göz önünde bulundurulmuş, bu hâlden yararlanarak hırsızlığın işlenmesi ve bu nedenle maddede belirtilen olayların sonuçlandığı kargaşadan yararlanılarak hırsızlığın işlenmesi ayrıca bir nitelikli hâl sayılmıştır.

(7) numaralı bentte, malını koruyamayacak bedensel, aklî veya ruhsal durumda bulunan kişinin bu hâlinden yararlanılarak hırsızlığın icrası nitelikli bir hâl sayılmıştır. Ağır ve ateşli bir hastanın malının alınması gibi. Ancak bu hâlin gerçekleşmesi için, mağdurun durumuna failin neden olmaması gerekir.

Maddenin (8) numaralı bendinde âdet veya tahsis ve kullanım gereği açığa bırakılmış olan eşya öngörülmüştür. Tarlalarda bırakılan tarım araçları, inşaat yerine yığılan malzeme, sokak ve evlerin önüne bırakılan otomobiller bu kabildendir. Bunların da çalınmalarında kolaylık bulunması, nitelikli hâlin kabulünde etken olmuştur.

Hırsızlık suçunun nitelikli şeklinin iştirak hâlinde işlenmesi, faillerdeki suç işleme iradesinin güçlülüğünü belirtmekle birlikte fiillerin işlenmesinde cüret ve cesareti artırıcı, suçun işlenmesini kolaylaştırıcı nitelikte olduğundan ayrıca bir ağırlaştırıcı neden sayılmıştır.

Madde 203- Maddede, 202 nci maddede gösterilen nitelikli hırsızlık hâllerine oranla daha ağır cezayı gerektiren ağır nitelikli hırsızlık şekilleri düzenlenmiştir.

Madde, ilk üç bendinde muhafaza altına alınmış şeylerin çalınmasında koruma tedbirlerinin bertaraf edilmesini ayrıca ağırlaştırıcı neden saymaktadır.

(1) numaralı bentte, hırsızlığın muhafaza tedbirlerine karşı şiddet kullanılması suretiyle işlenmesi hâli söz konusudur. Bozma ve tahrip sözcükleri, yıkma, devirme, kırma, delme veya mahvetme gibi eylemleri ifade etmektedir. Bunlar, kişiler veya malları muhafaza için sağlam maddelerle tesis edilmiş engellere yönelmiş bulunmalı ve hırsızlığı işlemek veya çalınmış malı başka yere nakil için yapılmış olmalıdır.

(2) numaralı bentte, yapay araçlarla veya kişisel çeviklik sayesinde giderilebilen engelleri kaldırarak veya aşarak konut ve diğer yerlere girmek suretiyle işlenen hırsızlık suçu düzenlenmiştir. Engeli yok etmek maksadı ile imal edilmiş veya bilfiil kaldırılmış olan her türlü vasıta, yapay araçtır. "Kişisel çeviklik" deyimi ile, normal ve ortalama beden gücü ve yapısına sahip kimselerin gösterebileceği ve fakat o suretle hareketin alışılmışın dışındaki şekil ve suretlerle faaliyete geçilerek engelin aşılması kastedilmektedir. Bir yere girmek hususundaki maddî zorlukları yok etmeğe yönelmiş her türlü hareket, "kaldırmak veya aşmak" sözcükleri ile ifade edilmiştir. Şüphesiz, burada engelin ne suretle olursa olsun, bozulması ve tahribi söz konusu edilmeyecektir.

(3) numaralı bentte, anahtar veya diğer aletler kullanarak kilit açılması suretiyle işlenen hırsızlık hâli söz konusudur. Bu eylem, hırsızlığı işlemek veya çalınmış malı başka yere nakletmek amacı ile yapılmış olmalıdır. Kilidin muhkem olması şart değildir. Anahtar veya diğer aletlerin, vasıtasız olarak açılması mümkün olmayan bir kilidi açmak için kullanılması lazımdır. Kilidi kırmadan açmaya yarayan her türlü araç, alet sayılır. Sahibinin kilidin üzerinde unuttuğu anahtar çevrilerek kilidin açılması suretiyle hırsızlığın işlenmesi ve çalınacak şeyin herhangi bir aletle yerinden sökülmesi hâllerinde bu bent uygulanmayacaktır.

(4) numaralı bentte, failin kendisini tanınmayacak hâle getirmeye çalışarak hırsızlığı işlemesi hâli öngörülmektedir. Bununla, failin suç işlediği sırada yakalanmasını önlemek ve böylece cezasız kalmasını sağlamak amacı ile kıyafetinde ve çehresinde yapacağı her türlü değişiklik kastedilmektedir.

(5) numaralı bentte, hırsızlığın failin kamu görevi yapan kişi sıfatını takınması, kendisine bu süsü vermesi suretiyle işlenmesi hâli söz konusudur. Polis elbisesi giyen kişinin bu sıfatın verdiği kolaylıktan yararlanarak hırsızlığı işlemesi buna örnek gösterilebilir.

Maddenin ikinci fıkrasında yer alan hüküme göre, bu maddede yazılı suçlar sıvı ve gaz hâlindeki yakıtları nakleden boru hatlarında veya tesislerinde işlenirse cezanın yukarı sınırına hükmolunacaktır. Bu hâllerde, suç, teşebbüs derecesinde kalmış olsa bile aynı cezaya hükmolunacaktır. Burada fiilin netice bakımından "tehlikeliliği" göz önüne alınarak, cezanın yukarı sınırı uygulanacaktır. Ayrıca hareketin yöneldiği hukukî yararın görebileceği tehlikeliliğe itibar edilmek suretiyle teşebbüsü belirten eylemler, netice gerçekleşmiş gibi tamamlanmış suça ait ceza ile cezalandırılacaktır.

Hırsızlık suçunun nitelikli şeklinin iştirak hâlinde işlenmesi, faillerdeki suç işleme iradesinin güçlülüğünü belirtmekle birlikte fiillerin işlenmesinde cüret ve cesareti artırıcı, suçun işlenmesini kolaylaştırıcı nitelikte olduğundan ayrıca bir ağırlaştırıcı neden sayılmıştır.

Madde 204- Maddede, 201 ilâ 203 üncü maddelerde yazılı suçların gece vakti işlenmesi durumunda cezanın artırılması öngörülmüştür. Gece vaktinin tanımı için 4 üncü madde ve gerekçesine bakılmalıdır.

Madde 205- Maddede, hafif hırsızlık hâlleri düzenlenmiş ve bu hâllerde soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdurun şikâyetine bağlı tutulmuş, re'sen yapılacak işlemlerin yaratabileceği sakıncaların giderilmesi istenmiştir.

Hafif hırsızlık hâllerinden birincisi kullanma hırsızlığıdır. Suçun oluşması bazı koşullara tâbi tutulmuştur.

Bu hırsızlık şeklinin oluşması için failin alma hareketini yaparken malı kullandıktan sonra iade etmek maksadını önceden taşıması şarttır. Bu itibarla failde özel bir kastın bulunması gerekmektedir. Fail malı fiilen iade ettiği veya zilyedin kolaylıkla bulabileceği bir yere bıraktığında kendisindeki özel kast meydana çıkmış olur. Ancak failde söz konusu özel kast bulunmakla beraber henüz malı iade etmeden yakalanacak olursa, özel kastın tespiti hâlinde yine de bu hafif hırsızlık hâli gerçekleşmiş bulunur. Bu tür hırsızlık hâlinde kullanmanın her hâlde kısa sayılacak bir süre devam etmesi temel koşuldur. Birkaç gün kullandıktan sonra iade hâlinde bu madde uygulanmayacaktır.

(2) numaralı bentte müşterek veya iştirak hâlinde mülkiyete konu olan bir malın çalınması durumu düzenlenmiştir. Suçun bu şeklinin oluşması için failin malın hukukî durumunu bilmesi gerekir. Kendi hissesine isabet eden kısmı alması hâlinde haksız bir yararın

sağlanmadığı ve fiilin, olsa olsa, kendiliğinden hak alma suçunu teşkil ettiği düşünülebilir. Hırsızlıkta gözetilen yararın "haksız" olmasının şart olmadığı kabul edildiği ve müşterek veya iştirak hâlinde mülkiyette hisse oranının ve bu hisseye giren malın tür ve miktarını belirlemenin zorunluluğu göz önüne alınarak böyle bir durumda da hafif hırsızlık hâlinin oluşacağı kabul edilmiştir.

Maddenin (3) numaralı bendi, ağır ve acil bir ihtiyacı karşılamak için bir mal hakkında hırsızlık suçunun icrasını hafif hırsızlık saymaktadır. Ağır ve acil ihtiyaç, örneğin hasta olan çocuk için ilâç çalınması, açlık nedeni ile gıda maddesi çalınması gibi hâlleri kapsar. Yoksa tepsilerce baklavanın yenilmesi veya götürülmesi hâlinde bu madde uygulanamaz.

Bu hâller dışında, failin çaldığı malı iade veya tazmin etmesi esasen etkin pişmanlık hâlini oluşturacağından 39 uncu madde uygulanacaktır.

Maddenin son fıkrası, hafif hırsızlığın bütün şekillerinin soruşturma ve kovuşturmasını şikâyete bağlı tutmuştur.

Madde 206- Hırsızlığın kişilere karşı cebir ve şiddet veya şahsen veya malen büyük bir tehlike beyanıyla tehdit ederek işlenmesi hâli, müstakil bir suç tipi olan yağma suçunu meydana getirir. Yağma bir bileşik (mürekkep) suçtur.

Cebir ve şiddet veya tehdidin malın zilyedine yönelik olması veya olay yerinde bulunan başka bir kimseyi hedef alması şart değildir; örneğin mağdurun iş yerine gelen kişinin suç ortağının, mağdurun aile bireylerinden birine karşı cebir ve şiddet veya tehditte bulunması hâlinde de madde uygulanabilir.

Bundan başka failin veya şeriklerinden birinin görünür bir tarzda silâhlı olması yahut şeriklerin ikiden fazla olmaları başlı başına tehdit sayılmıştır. Zira bu hâller mağdurun korkması ve istenilen malı teslim etme veya eşyanın alınmasına ses çıkarmaması için uygun ve elverişli bir neden sayılabilir.

Şeriklerin sayısının saptanması açısından, bunlardan hepsinin olay yerinde bulunmalarının ve yine hepsinin aslî maddî fail sayılmalarını gerektirecek şekilde hareket etmelerinin gerekmediğini belirtmek uygun olur. Bu itibarla, söz gelimi tehdit mektubunu mağdura ileten kişi de, şerikler arasında yer alır. Mağdurun faillerin sayısında yanılması olasıdır. Esasta üçten az olan kimseler mağdurda bir korku yaratmak maksadıyla, ikiden fazla olduklarını, örneğin çocuğunun on kişi tarafından rehin tutulduğunu söylemeleri hâlinde, yağma suçu yine oluşur.

Cebir ve şiddet veya tehdidin bir kimseyi sınaî veya ticarî bir sırrı açıklamaya veya malını teslim etmeye veya alınmasına ses çıkarmamaya yöneltmeye elverişli olması gerekir. Bu nitelikte olmayan bir cebir ve şiddet veya tehdit, sırf mağdurun normalden fazla ürkek olması nedeniyle, malı teslim etmeye veya alınmasına veya sırrı açıklamaya yöneltmişse, arada uygun nedensellik bağı olmadığı için yağma suçundan söz edilemez ve fiilin hırsızlık olarak nitelendirilmesi gerekir. Bu itibarla, cebir ve şiddet veya tehdidin önce yapılması, sırrın açıklanması veya malın alınmasının bunun neticesi olması gerekir. Ancak, mal, zilyedin tasarruf olanağı ortadan kalktığı anda alınmış olacağından, bu ana kadar yapılan herhangi bir cebir ve şiddet veya tehdit, hırsızlığı yağmaya dönüştürür. Örneğin evin içindeki eşyayı alıp kapıdan çıkarken mal sahibi ile karşılaşan hırsız, ona karşı cebir ve şiddet veya tehdit kullanacak olursa, yine cebir ve şiddet veya tehdit malın alınmasından önce kullanılmış olur ve fiil, esasen, yağma tanımına girer. Ancak mal herhangi bir cebir ve şiddet veya tehdide başvurulmaksızın alınmış olduktan sonra, bunu geri almak için hırsızın evine gelen kimse veya yolda hırsızın peşine düşen bekçiye karşı suç işlemişse, hırsızlıkla bu ikinci suç içtima

eder ve ikisinin de cezası ayrı ayrı verilir. Cebir ve şiddet veya tehdit malın alınmasında bir rol oynamadığından, ortada yağma bulunmaz. Başka bir suçun cezasından kurtulmak için ikinci bir suç işleyen kimse her iki suçtan dolayı nasıl cezalandırılmakta ise burada da başka türlü düşünmek için neden görülmemiştir.

Maddede, bir yarar sağlamak maksadından söz edilmemiş, yağma suçunda genel kastın varlığı yeterli sayılmıştır.

Maddenin ikinci fıkrasında senedin yağması düzenlenmiştir. Bir kimsenin cebir ve şiddet veya tehditle bir borç senedini veya var olan bir senedin hükümsüz kaldığını belirtilen bir senedi imha etmeye veya imhasına engel olmamaya zorlanması da yağma sayılmıştır. Senedin bunu imzalayan için "borç doğurucu" olması gerekir. Bu borç para borcu olabileceği gibi, bir işi yapmaya veya yapmamaya, bir taşınmazını hibe etmeye, kira ile oturulan bir binayı boşaltmaya, var olan bir borca kefil olmaya da ilişkin olabilir. Bir alacağı tahsil etmemeye, herhangi bir davayı açmamaya, vasiyetnamesini değiştirmemeye yönelik bir vaadi içeren yazılı beyanlar da "borç doğurucu" senet sayılırlar. Şu hâlde mağduru iktisaden değerlendirmeye elverişli olan bir hakkını kullanmamasına yol açan her türlü belge, borç doğurucu senet tanımına girer. Bu hâllerde yağmanın sahtekarlıkla içtimaı olanaklıdır. Bir senedin imhasını veya imhaya karşı koymamaya zorlama hâlinde hem yağma hem de imha şeklinde sahtecilik suçu işlenmiş olur. Şiddet ve cebir ve tehdit ile imzalatılan boş bir kağıdın daha sonra doldurulması hâlinde de, biri imzalı boş kağıdın alındığı anda, diğeri doldurulup kullanıldığı tarihte tamamlanan iki ayrı suç var olur.

Cebir ve şiddet veya tehdidin netice açısından elverişli olması fail sayısının veya görünür şekilde silâh taşınmasının kendisinin tehdit oluşturduğu hususları senedin yağmasında da geçerlidir.

Maddenin son fıkrasında mağdurun herhangi bir vasıta ile kendini bilmeyecek ve savunamayacak hâle getirilmesi, örneğin uyku ilacı ile uyutulmasının, yağmada cebir ve şiddet sayılacağı açıklanmıştır.

Madde 207- Madde nitelikli yağma hâllerini göstermektedir. Maddedeki "yağma"dan maksat 206 ncı maddede gösterilen basit yağmadır; doğal olarak, aynı maddenin ikinci fıkrasında yer alan senedin yağması da kavramın kapsamı içindedir.

Maddenin birinci fıkrasının (1) numaralı bendi tanınmamak için tedbirler alınmasına ve yağma suçunu işleyenlerin bu gibi tedbirleri almalarına ilişkindir. Tehdidin mektupla yapılması hâlinde, mektubun imzasız olması veya bir örgütün veya derneğin, korku salmış bir kimsenin ismi ile veya rumuzla yahut sahte imza ile imzalanmış olması hâli de bu gibi tedbirlerden biridir.

(2) numaralı bentte yağma suçunun yol kesmek suretiyle işlenmesi nitelikli bir hâl sayılmıştır. Yol kesme hâlinde fiilin doğrudan doğruya mağdura karşı işlenmiş olması gerekir; yol kesme süresi kısa veya uzun olabilir.

(3) numaralı bentte yazılı olan hâlde, yağma suçunda cebir ve şiddet veya tehdit kullanılmasının, failin mağduru 159 uncu maddede yazılı fiile muhatap kılması suretiyle işlenmesi söz konusudur. Hürriyeti böylece kısıtlanan kişi mağdur veya onun bir yakını olabilir. Hürriyetin sınırlanma süresi önemli değildir; ancak mağdur bir malı teslime veya alınmasına karşı koymamaya zorlandığı anda hürriyet sınırlamasının devamı şarttır. Aksi hâlde hürriyetin sınırlanması ile malın teslimi veya alınmasına karşı konulmaması arasında nedensellik bağı bulunmaz.

(4) numaralı bentte failin kanun dışı bir örgüte yarar sağlamak maksadıyla hareket etmiş olması hâli düzenlenmiştir. Örgütün kanun dışı sayılabilmesi için, suç işlemek maksadıyla meydana getirilmiş olması gerekmez. Böyle bir örgüt söz konusu olabileceği gibi, kanunun kurulmasına izin vermediği bir örgütün bulunması da olanaklıdır. Ancak kurulması hukuken olanaklı bulunmasına karşın, gerekli işlemler yapılmak suretiyle henüz kurulmuş olmayan bir dernek "kanun dışı örgüt" sayılmaz. Bunun gibi kanunen meşru bir şekilde kurulmuş bir dernek, yaptığı eylemler ve güttüğü amaçlar itibarıyla, daha sonra kanun dışı bir örgüte dönüşecek olursa, bu andan itibaren böyle bir derneğe yarar sağlamak maksadıyla yapılan yağma, nitelikli yağma sayılır. Yarar elde etmek maksadının varlığı yeterli olup, böyle bir yararın fiilen sağlanması, örneğin failin yağma sonucu parayı örgüte aktarması şart değildir. Bunun gibi, yarar deyiminin de geniş şekilde anlaşılması gerekir. Mağdurun böyle bir örgüte üye olmaya ve aidat ödemeye veya bağışta bulunmaya zorlanması hâlinde de bent uygulanır.

(5) numaralı bentte yağmanın kamu kurum ve kuruluşlarında, banka ve benzerî kredi kurumlarında ve genel olarak herkesin girip çıkabileceği yerlerde işlenmesi öngörülmüştür. Burada suçun işlendiği yer önemli olup, yağma konusu malın ait olduğu kişi açısından bir ayırım yapılmamıştır. Bu itibarla, banka kasasındaki para ve bankada bulunan personelin veya müşterilerin para veya eşyası da alınmış olabilir. Herkesin girip çıkabileceği yerden maksat, koşulların yerine getirilmesi suretiyle girilebilen mahallerdir. Bu itibarla dükkânlar gibi, bilet alınmak suretiyle girilen sinema ve tiyatrolar da bu deyimin içindedir. Resmî dairelerin de kamu kurum ve kuruluşları kapsamı içinde bulunduğu açıktır.

(6) numaralı bentte ulaşım araçlarında veya bunların alışılmış kalkış veya varış yerlerinde işlenen yağma hâllerini düzenlemektedir. Araç yolda iken dışarıdan durdurulabileceği gibi, yolculardan bir veya birkaçı tarafından da suçun işlenmesi olanağı vardır.

(7) numaralı bentte, eşyaya karşı cebir kullanılarak girilen bir binada yağmanın işlenmiş olması hâli yer almıştır. Fail önce binaya girmek için eşyaya karşı cebir kullanmak, örneğin kapıyı veya pencereyi kırmak, duvarı yıkmak veya delmek gibi fiiller işleyecek, sonra bina içerisinde bulunan kişi üzerinde cebir ve şiddet veya tehditte bulunarak onu bir malı teslime veya alınmasına ses çıkartmamaya zorlayacaktır; binaya bu şekilde girilmesinin içeride bulunan kimse üzerinde yapacağı etki göz önünde tutularak, böyle bir durumda, nitelikli yağmanın oluşacağı kabul edilmiştir. Eşya üzerinde cebir, patlayıcı madde kullanmak suretiyle meydana getirilmiş ise (9) numaralı bentteki durum gerçekleşmiş olur.

(8) numaralı bentte yağmanın gece vakti işlenmesi nitelikli bir hâl olarak kabul edilmiştir. Zira bu hâlde mağdurun daha şiddetli bir korkunun etkisi altına düşeceği muhakkaktır. Gece vaktinin ne demek olduğu 4 üncü maddede açıklanmıştır.

(9) numaralı bentte yağmanın silâhla işlenmesi nitelikli bir hâl sayılmıştır. Silâh sözcüğü için 4 üncü maddeye bakılmalıdır. Dikkat edilmelidir ki, silâhın sadece görünür tarzda taşınması basit yağma tehdidini oluşturmaktadır. Oysa (9) numaralı bentteki hâlin oluşması için silâhın sadece taşınması ile kalınmaması ve fakat bilerek sergilenmesi, tehdit için kullanılması gerekir. Bu hâl silâh doğrultulmadan da gerçekleşebilir.

Yağma suçunun nitelikli şeklinin iştirak hâlinde işlenmesi, faillerdeki suç işleme iradesinin güçlülüğünü belirtmekle birlikte fiillere girişilmesinde cüret ve cesareti artırıcı, suçun işlenmesini kolaylaştırıcı nitelikte olduğundan ikinci fıkrada ayrıca bir ağırlaştırıcı neden sayılmıştır.

Madde 208- Maddede, mağduru, başkasını para veya eşya veya borç altına sokabilecek bir senet göndermesini veya bunları bir yere koymasını veya bunların kendi eline geçmesini sağlamaya mecbur kılma hâli bir tür yağma şekli olarak cezalandırılmıştır. Mağdur bu hareketleri, failin başvurduğu tehdidin zoru veya kendisine karşı kullanılan hile nedeni ile gerçekleştirecektir. Hile, failin, Devlet makamlarınca verilmiş emir gibi göstermesi suretiyle oluşturulmalıdır.

Madde 209- Basit zarar verme suçuna ilişkin olan bu madde malvarlığı üzerinde cebir kullanılarak işlenen bir suçu meydana getirmiş bulunmaktadır. Suç seçimlik hareketlidir.

Fiil taşınır veya taşınmaz mala karşı işlenebilir. Yıkma, tahrip veya yok etme malın bütününe veya bir kısmına ilişkin olabilir. Maddî unsuru gerçekleştirmek için kullanılan vasıta önemli değildir. Ancak belirli bir vasıtanın kullanılması, örneğin bir binanın yakılmak suretiyle tahribi kanun tarafından daha ağır bir suç sayılmışsa, bu suça ilişkin maddenin fikrî içtima kuralları gereğince uygulanacağı şüphesizdir.

Genel kast yeterli görülmüş, failin bir yarar sağlamak maksadıyla hareket etmesi koşulu aranmamıştır.

Suçlu ile zarar görenin anlaşmalarına olanak sağlamak maksadıyla, soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdurun şikâyetine tâbi kılınmıştır. Böylece mağdurun korunması ilkesine üstünlük verilmiştir.

Madde 210- Madde nitelikli zarar verme hâllerini içermektedir. Verilen zararın büyük bir kitleyi etkilemesi olanaklı bulunan bu hâllerde, nitelikli zarar vermenin varlığı kabul edilmiştir.

(1) numaralı bentte öngörülen durumda, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bina ve tesislerle buralarda bulunan veya bu bina ve tesislere ait olan eşya korunmuştur. Resmî dairelerin de kamu kurum ve kuruluşları kapsamı içinde bulunduğu açıktır.

(2) numaralı bentte sözü edilen cebir ve şiddet veya tehdidin, malına zarar verilen kimseye yönelik olması aranacaktır; bu kast sözü edilen durumu yağmadan ayırmaya olanak vermektedir.

(3) numaralı bentte sözü edilen kamu hizmetine veya yararlanmasına tahsis edilmiş yer ve eşyanın resmî bir binada olması gerekmemektedir. Örneğin kanalizasyon boru ve mazgalları bu türdendir. Zira kamunun yararlanabileceği yerlerdir. Bu itibarla bir park veya yoldaki sırayı tahrip eden kimse hakkında bu bent uygulanacaktır.

(4) numaralı bentte, ağaç, fidan ve bağ çubuklarının sadece dikili olması yeterli görülmüş, meyva vermeleri koşulu aranmamış, keza bulundukları yere de önem verilmemiştir. Bu itibarla yol kenarlarında bulunan ağaçların tahrip edilmesi hâlinde de madde uygulanacaktır.

(5) numaralı bentte, sulamaya, içme sularının sağlanmasına veya afetlerden korunmaya yarayan tesislere ilişkindir. Bu itibarla, su baskınlarına, toprak kaymasına, çığ düşmesine engel olmak üzere inşa edilen tesisler madde kapsamına girmektedir.

(6) numaralı bentte, grev ve lokavt sırasında, işveren veya işçilere veya sendika veya konfederasyonlara veya siyasal partiler, meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarına ait binalarla mallara da zarar verildiği görüldüğünden, bu mal veya binalar da maddenin kapsamına alınmıştır. Failin greve katılan işçi veya lokavt ilân eden işveren olması gerekmemektedir. Grevden yana olan ve olmayan işçiler arasında çıkan bir arbedede zarar verme suçu işlenecek

olursa yine bu bent uygulanır. Sendika, konfederasyon veya işyeri işgalleri sırasında da bina, makine veya başka mallara zarar verilecek olursa bu bent uygulanacaktır.

(7) numaralı bentte, memurun yerine getirdiği görevle ilgili olarak öç almak maksadıyla malvarlığına zarar verme hâli, nitelikli şekil olarak kabul edilmiştir.

(8) numaralı bentte, yazılı hâl, fiilin ikiden fazla kişi tarafından işlenmesinin mağdur üzerindeki etkisi itibarıyla nitelikli bir şekil sayılmıştır.

Maddenin ikinci fıkrası ise 5/2/2003 tarihli ve 4806 sayılı Kanunla değişik 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 516 ncı maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesinden alınmıştır.

Madde 211- Başkasına ait bir hayvan öldürülmesi veya işe yaramaz hâle getirilmesi yahut değerinde azalmaya neden olunması esasen 209 uncu maddeye göre bir zarar verme suçunu oluşturur. Ancak Ülkemiz ekonomisinde tarımın hâlâ büyük önem taşıması ve hayvan nedeniyle çekişmelerin meydana gelmesi, maddenin konusunu oluşturan hâllerde, bilinen, alışılmış zarar verme suçlarına göre daha hoşgörülü davranmayı gerektirdiğinden, hayvana zarar vermenin müstakillen cezalandırılması uygun görülmüştür. Suç karşılığı para cezası bu nedenle konulmuş ve nispî (göreceli) olması uygun sayılmıştır.

Suçun oluşması için bir hukuka uygunluk nedeni bulunmayacaktır; söz gelimi vahşî, yırtıcı, hastalıklı ve başı boş bırakılmış bir hayvanın öldürülmesi hâlinde faile ceza verilmeyecektir.

Maddenin dördüncü fıkrasına göre, birinci ve ikinci fıkralarda yer alan suçların soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlıdır.

Maddenin son fıkrasında yer alan hukuka uygunluk nedeni zarar veren kümes hayvanlarının öldürülmesine ilişkindir. Ancak hukuka uygunluk nedeninin oluşması şu koşullara bağlıdır: Kümes hayvanları başkasının arazisine girerek zarar verecek ve sadece bu zarara son vermek için yok edilecektir. Ön koşul ise arazinin ekilmiş ve etrafı işaretlendirilerek sınırlandırılmış olmasıdır. Ancak sınırlara çit ve benzerî şeylerin yapılmış olması gerekmez. Böylece madde, ekinleri korumaktadır.

Madde 212- Maddeyle, bir hakka dayanmaksızın başkasına ait taşınmaz malın veya eklentilerinin kısmen veya tamamen işgal edilmesi, taşınmazın sınırlarının değiştirilmesi veya bozulması yahut herhangi bir suretle hak sahibinin malından kısmen veya tamamen yararlanmasına engel olunması cezalandırılmıştır. Eklenti sözcüğü "müştemilat" karşılığı kullanılmıştır. Böylece madde taşınmazlara karşı işlenen ve zarar verme niteliğinde sayılabilecek bir kısım fiilleri suç hâline getirmiş olmaktadır.

Suçun oluşması için failde özel kast aranacaktır. Belirtilen fiillerin, mülkiyete ait hakların kullanılması maksadıyla işlenmiş olması gereklidir.

Maddenin ikinci fıkrasında köy tüzel kişiliğine ait olan harman yeri, yol ve sulak gibi taşınmaz malların kısmen veya tamamen zaptolunması veya bunlara tasarruf edilmesi veya bunların sürüp ekilmesi cezalandırılmıştır. Aynı fiiller, öteden beri köylünün ortak yararlanmasına terkedilmiş, bahis konusu yerler hakkında işlendiğinde de keza suç oluşacaktır.

Suçun oluşması için failin bu yerlerin köy tüzel kişiliğine ait olduğunu veya öteden beri köylünün ortak yararlanmasına terkedilmiş bulunduğunu bilmesi zorunludur.

Maddenin üçüncü fıkrasında suların mecrasını değiştirmek suç hâline getirilmiştir. Suların kamuya ait olması veya özel nitelikte bulunması önemli değildir.

Madde 213- Maddede 212 nci maddede yazılı suçun nitelikli hâlleri gösterilmiştir.

Kişilere karşı cebir ve şiddet veya tehdit kullanılmak suretiyle fiilin işlenmesi nitelikli hâl sayılmıştır. Cebir ve şiddet veya tehdit deyimlerinin nelerden ibaret bulunduğu geçen maddelerin gerekçelerinde belirtilmiştir. Ayrıca 4 üncü maddeye ve gerekçesine de bakılmalıdır.

İkinci olarak fiilin ikiden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi ağırlaştırıcı neden sayılmıştır. Burada, söz konusu olan 212 nci maddede yazılı fiile ait maddî unsurların ikiden fazla kişi tarafından beraberce gerçekleştirilmiş bulunmasıdır.

Maddenin (3) numaralı bendinde gösterilen hâlin oluşması için failin görünür şekilde silâhlı olması gereklidir. Görünür şekilde silâhlı olmaktan maksat silâhın çekilmesi, doğrultulması değildir; sadece silâhın taşınırken kişilerce görünebilmesi, bu hâlin oluşması için yeterlidir.

Madde 214- Zarar vermenin aslında kasıtlı bir suç oluşturduğu bilinmektedir. Ancak maddede arazide dikilmiş bulunan bitkilere veya bağ veya bahçeye taksirle zarar verilmesi cezalandırılmış ve zararın re'sen ödettirilmesine karar verilmesi öngörülmüştür. Suçun oluşması için ön koşul, arazinin etrafının işaretlendirilerek sınırlandırılmış olmasıdır. Ancak sınırların muhkem (sağlam, sağlamlaştırılmış) maddelerle yapılmış bulunması şart değildir; işaretleme yeterli sayılmıştır. Ancak işaretlemenin herkes tarafından farkına varılabilecek surette açık ve seçik ve görünür biçimde olması gereklidir. Suç, esas itibarıyla, zarar gören kişiyi daha ziyade ilgilendirdiğinden kovuşturulması şikâyete tâbi tutulmuştur.

Madde 215- Basit inancı kötüye kullanma suçunu içeren bu maddede, sayma sistemi ile birlikte, "ve bunlar gibi mal üzerinde mülkiyet hakkının verdiği diğer yetkileri kullanan" denilmesi suretiyle, ayrıca kapsamlı bir tanım verilmiş ve böylece sayılan hâllerin örnek olarak verildiği açıklanmıştır.

Suçun oluşması için failin bir malın zilyedi olması yeterli görülmüştür. Mal başkasına ait olacağı için zilyetlik mülkiyetten başka bir nedene dayanacaktır. Ancak zilyet olabilmek için hukukî bir nedenin bulunması şart ise de, bu nedenin belirtilmesi yoluna gidilmemiştir: Mal üzerinde aynî ve kişisel bir hak doğurmasa bile zilyetliğin varlığı yeterli görülmüştür. Buna karşılık fail zilyet olmaksızın başkasının malını elinde bulunduruyorsa ve böyle bir mal üzerinde tasarruf ediyorsa inancı kötüye kullanma suçunu işlemiş olmaz. Bu nedenle hırsız çaldığı malı satacak olursa, ayrıca inancı kötüye kullanmadan dolayı cezalandırılmaz.

Suçun maddî unsuru, esasta mal üzerinde mülkiyet hakkının verdiği yetkileri kullanmak, tasarrufta bulunmaktır. İadeden kaçınan da bu yetkiyi kullanmış olur. Tasarruf, zilyetlik sınırı içinde kaldıkça, malikin rızası bulunacağı için, fiil suç oluşturmaz. Başkasına kiralamak üzere verilen bir otomobili kendisi için kiralayan kimse bu durumdadır. Tasarruf, zilyetlik sınırını aşarak mülkiyet hakkı kapsamına girdiği takdirde, suç gerçekleşmiş olur. Fiil seçimlik hareketli olduğundan fail hakkında içtima kuralları uygulanmaz.

Suçun tamam olması için failin kendisine veya başkasına haksız bir yarar sağlaması gerekir. Malvarlığına karşı işlenmiş bir suç söz konusu olduğundan bu yararın ekonomik bir değer taşıması da zorunludur.

Suçun kovuşturulması şikâyete bağlı tutulmuştur.

Madde 216- Maddede inancı kötüye kullanmanın ağırlaştırıcı iki şekli öngörülmüştür. Bunlardan birincisi 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda da yer almıştır.

İkincisi ise, başkasının mallarını idare yetkisine sahip olanların, idarelerine bırakılmış olan mallar hakkında işledikleri inancı kötüye kullanma fiiline ilişkindir. Başkasının malını idare etmek yetkisi sözleşmeden veya kanundan doğabilir. Vekil, vasiyeti tenfiz memuru, iflâs idaresi memuru birinci gruba, vasi ve kayyım ikinci gruba girer.

İnancı nitelikli kötüye kullanma hâllerinde kovuşturma için şikâyet koşulu aranmamıştır.

Madde 217- Bir malın kaybedilmiş sayılabilmesi için hem başkasına ait olması hem de sahibi tarafından terk edilmemiş bulunması gerekir. Sahip, malın nerede olduğunu bilse, fakat üzerinde zilyetliğini tekrar kuracak durumda olmasa, mal yine kaybedilmemiş sayılır. Böyle bir malı bulan kimse, Türk Medenî Kanununda öngörülen usullere başvurmaksızın, malvarlığına sokarsa veya bunun üzerinde malik gibi tasarrufta bulunacak olursa suçu işlemiş olur.

Haksız bir nedenle ele geçen mal ise kaybedilmiş olmayabilir. Paranın üstünü veren veznedarın bir hata nedeniyle fazla para vermesi ve açık kalan pencereden rüzgarın uçurması ile yere düşen bir paranın söz konusu olması hâllerinde olduğu gibi bir rastlantı sonucu ele geçen mal, haksız olarak edinilmiş sayılır. Burada da malın başkasına ait olması koşulu aranacaktır.

Maddenin son fıkrasında, maddede yazılı suçların soruşturulması ve kovuşturulmasının şikâyete bağlı olması öngörülmüştür.

Madde 218- Madde, borçlusunca ödenmiş ve bir suretle elde kalmış senedi, kısmen veya tamamen ödenmemiş gibi kullanan, örneğin ödenmesi için icraya başvuran veya başkasına devreden kimseyi cezalandırmaktadır.

Borcun bir bölümü ödenmiş ve geri kalan miktar için elinde tuttuğu senedi, tümü veya kalandan fazla miktarı için kullanan sanığın eyleminin de aynı suçu oluşturacağında kuşku yoktur.

Maddede tanımlanan suçun kovuşturulması zarar görenin şikâyetine bağlı tutulmuştur.

Madde 219- Basit dolandırıcılığa ilişkin olan bu madde ile, esasta dolandırıcılığın klasikleşmiş tanımına sadık kalınmıştır. 21/11/1990 tarihli ve 3679 sayılı Kanundan önce 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 503 üncü maddesinde suçun oluşması için, mağdurun mutlaka saf bir kişi olması gerektiği düşüncesini ortaya çıkaran ve "hulüs ve saffetten istifade" ibaresi bulunmakta idi. 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısında bu ibarelere yer verilmemiş, ayrıca bir kimsenin esasen düşmüş olduğu bir yanılgıdan kurtulmaması için hile ve kandırıcı nitelikte hareketlerin yapılmasının da dolandırıcılık olacağı, ikinci fıkrada ayrıca belirtilmişti. Yürürlükteki metin 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısından Kanuna aktarılmıştı. Bu metin bu Tasarıda da esasta korunmuştur. Dolandırıcılığın bu basit şeklinde kullanılan hile veya yapılan desiselerle yani oyun, düzen ve entrikalarla, gizli dolaplarla mağdurun hataya

düşmesi arasında nedensellik bağının varlığı aranacaktır. Bu itibarla önce bu gibi eylemlerin yapılması, daha sonra mağdurun hataya düşmesi gerekecektir.

Dolandırıcılık suçunun sadece gerçek kişilere karşı değil ve fakat tüzel kişilere karşı da işlenebileceği hususuna açıklık getirmek amacı ile maddede kimse yerine "kişi" kelimesine yer verilmiştir.

Dolandırıcılığın ikinci fıkrada yer alan şeklinin ise mağdur, failin fiilinden müstakil bir nedenle hataya düşmüş, fail ise hile veya kandırıcı hareketleri bundan sonra ve mağdurun hatasının farkına varmaması için yapmış olmalıdır. Fail bu gibi hareketler yapmaksızın mağdurun düşmüş olduğu hatadan yararlanmışsa, fiil dolandırıcılık olmaz; olsa olsa rastlantı sonucu ele geçen maldan yararlanma söz konusu olur. Örneğin bir veznedar 20 milyon liranın üstünü verirken ve parayı sayarken hataya düştüğü için fazla para verecek olsa ve bunun farkına varan fail sesini çıkarmayıp fazla parayı alsa, dolandırıcılık söz konusu olmaz. Buna karşılık fail veznedarın hatasını anlamasına engel olucu, onun dikkatini başka tarafa çekici hareketler yapar ve veznedarın hata ettiğinin farkına varmamasını sağlarsa, dolandırıcılığın bu şekli gerçekleşmiş olur.

Suç, haksız yararın sağlanması ile tamamlanmış olur; bu yararın faile veya bir başkasına sağlanması suçun oluşması bakımından önemli ve bundan mağdurun zarar görmesi şart değildir; mağdurdan başka bir kişinin zarar görmesi, örneğin mağdurun eşine ait bir mal veya parayı faile vermesi hâlinde de dolandırıcılık vardır.

Maddenin son fıkrasına göre tüzel kişiler de bu suçtan sorumlu tutulacaklardır.

Madde 220- 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna bu madde, geniş ölçüde olmak üzere ve aynen 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısından 21/11/1990 tarihli ve 3679 sayılı Kanunla aktarılmıştır. Tasarıda da bu madde tekrarlanmaktadır. Nitelikli dolandırıcılık hâllerinin yer aldığı maddede, zararın ağırlığı veya kullanılan hile ve desisenin niteliği göz önünde bulundurulmuştur.

(1) numaralı bentte, söz konusu edilen "parasal yardım"dan maksat, çeşitli mevzuatın öngördüğü yardımlar veya teşvik tedbirleri olabilir. Ancak bu hüküm, hayali ihracat olarak tanımlanan ve vergi iadesi, kredi kolaylıkları ve benzerî yararların elde edilmesini amaçlayan fiilleri kapsamamaktadır. Bu hususlar özel hükümlerine göre cezalandırılmakta devam edecektir.

(2) numaralı bent, banka veya diğer kredi kurumlarından, esasta tahsis edilmemesi gereken bir kredinin açılmasının sağlanması için yapılan hile ve desiseleri öngörmektedir. Krediyi alan kişinin aldatıcı herhangi bir faaliyeti olmaksızın, sırf banka elemanlarının kendi görevlerini layikiyle yerine getirmemeleri yüzünden bir kredi açılmışsa, ortada bir bankacılık suçu bulunabilir ama, dolandırıcılığın varlığından söz edilemez. Uygulamada bu fiil, kredi almak üzere başvuran kimsenin sahte kıymet takdiri raporları ile teminat olarak göstermek istediği malları, olduğundan daha değerli bir şekilde beyan etmesi veya esasta zarar ettiği veya kar etse de bunun kredinin açılmasına olanak vermeyecek miktarda olması, çok büyük kazanç sağladığını gösteren bilanço ve diğer belgeleri düzenleyip banka veya kredi kurumuna ibraz etmesi gibi şekillerde işlenmektedir. Kredi kurumundan, "banka" olmamasına karşın faiz karşılığında olsun veya olmasın kanunen borç para vermeye mezun olan kurumlar anlaşılır. Bu itibarla böyle bir mezuniyete sahip olmayan bir kişi veya kuruluşa karşı bu fiilin işlenmesi hâlinde koşulları varsa, basit dolandırıcılık suçu söz konusu olacaktır.

(3) numaralı bent sigorta edenin dolandırılmasına ilişkindir. Failin sigorta edilen veya sigorta bedelini alacak kimse olması şart değildir. Keza sigortanın türü de önemli değildir. Mal veya hayat sigortası hatta malî sorumluluk sigortası olabilir.

(4) numaralı bent bir kimsenin tehlikeli veya zor durumda bulunduğunu ileri sürerek yapılan dolandırıcılığı cezalandırmaktadır. Bir yakınının hastanede, karakolda veya genellikle zor veya tehlikeli bir durumda bulunduğundan bahisle, ona götürülmek üzere para ve eşya alarak mağduru dolandıran kimse beşeri ve tabiî acıma, yardıma koşma, korku ve telaşa kapılma duygularını sömürdüğü için bu hâlin nitelikli dolandırıcılık sayılması uygun görülmüştür.

(5) numaralı bent, askerlikten kurtarmak bahanesiyle yarar sağlanmasını cezalandırmak için düzenlenmiştir. Mağdurun askerlikten kurtarılmış olması önemli değildir. Sırf böyle bir bahane ileri sürmek suretiyle yarar sağlanmış olması yeterlidir. Askerlik süresinin kısaltılacağı vaadiyle yarar sağlanması hâlinde de suç oluşacaktır.

(6) numaralı bentte yurt dışında iş bulmak vaadiyle yapılan dolandırıcılık öngörülmüştür. Failin böyle bir iş bulmaya yetkili olmaması bendin uygulanması için zorunludur. Bu gibi bahanelerin bir çok kimseleri zor durumda bıraktığı göz önünde tutularak, bu nitelikli hâl maddeye eklenmiş, ayrıca yabancı bir ülkede ikamet izni veya o ülkeye kabul edilebilmek için gerekli vize almak bahanesiyle bir kimsenin dolandırılmasına da yer verilmiştir. Bu itibarla, (6) numaralı bent 25/8/1971 tarihli ve 1475 sayılı İş Kanununun konuya ilişkin hükümleri ile çakışmayacaktır. Bilindiği üzere özel kanun var iken yürürlüğe giren genel kanunun aynı konuyu düzenlemesi hâlinde genel kanuna zıt olan özel kanun hükümleri örtülü olarak yürürlükten kalkmış olur.

(7) numaralı bentte, dolandırıcılık fiilinin bentte gösterilen kurumların haberleşme araçlarıyla veya banka veya bir kredi kurumunun veya herhangi bir kamu kurum ve kuruluşunun vasıta olarak kullanılması suretiyle işlenmesi hâlinde kandırıcı niteliği daha fazla olacağından, bu durum nitelikli hâl olarak kabul edilmiş bulunmaktadır.

(8) numaralı bent, dolandırıcılık fiilinin kamu kurum ve kuruluşlarının veya kamu yararına çalışan hayır kurumlarının zararına işlenmesi hâlini cezalandırmaktadır. Kamu yararına çalışan hayır kurumları deyimine, yalnız kamu yararına olan dernekler değil, bu nitelikteki resmî ve kamu kurumları da girmektedir.

(9) numaralı bent, dolandırıcılık suçunun meslek ve görevlerini yaptıkları sırada avukatlar, noterler, vekiller, yeminli malî müşavirler, serbest muhasebeciler veya kurum yöneticileri tarafından işlenmesi hâlini suçun nitelikli şekli olarak kabul etmektedir.

(10) numaralı bent, menkul kıymetlerden büyük kazanç elde etme vaadiyle yapılan dolandırıcılığı nitelikli dolandırıcılık saymıştır.

Avukatlar ve dava vekilleri terimleri için Avukatlık Kanununa bakılmalıdır. Vekiller deyimine, kayyum ve vasiler de girer.

Maddenin son fıkrasında tüzel kişilerin de bu suçtan sorumlu olacakları hükme bağlanmıştır.

Madde 221- Ehliyetsizlerin korunması yalnızca, özel hukuk hükümlerine bırakılamaz. Ehliyetsiz kişilerin ceza hükümleri ile de korunmalarında zorunluluk vardır. İşte söz konusu ihtiyacı karşılamak üzere bu maddeye, Tasarıda yer verilmiştir.

Ehliyetsizlikten yararlanma suçunun dolandırıcılık ile ilgisi varsa da suç dolandırıcılıktan ayrı koşulların gerçekleşmesine bağlanmıştır. Bu nedenle fiil, nitelikli dolandırıcılık sayılmamıştır.

Tasarının bu maddesine göre suçun mağdurları çocuklar ve küçükler, kısıtlanmış olan veya kısıtlanacak durumda bulunan kişiler, kocama hâlinde bulunan kişilerdir. Bu kişilerin ruhsal düşkünlüğünden, tecrübesizliklerinden, sağlık durumlarından, ihtiyaç ve heveslerinden yararlanarak bu kişilerin veya başkasının zararına haksız yarar sağlanması, suçu oluşturmaktadır.

Madde 222- 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısından 21/11/1990 tarihli ve 3756 sayılı Kanun ile 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna aktarılan bu madde, Tasarıda aynen korunmuştur. Maddede yer alan üç ayrı bent ile ceza mevzuatımızdaki turizmle de ilgili olan boşlukların doldurulması öngörülmektedir. Maddenin bentlerinde karşılıksız yararlanmanın bazı şekilleri yer almıştır. Bu maddede yer alan suçların 216 ncı maddenin öngördüğü fiillerden farklı olduğuna dikkat edilmelidir.

Gerçekten karşılıksız yararlanma hâlindeki hile, failin kendi iktisadî durumunu gizlemesinden ibarettir.

Bu itibarla, (1) numaralı bentte öngörüldüğü üzere, fail, karşılığını ödemeyecek durumda olduğunu açıklayarak, otel ve benzerî yerlerde kalmasını sağlayacak olursa; örneğin belirli bir vadede ödeme yapacağını söyleyerek otelde kalırsa, suç teşekkül etmez. Fail, borç altına girdiği anda bedeli ödeyecek durumda olmamalı ve durumunu açıklamamalıdır.

(2) numaralı bent ise lokanta ve benzerî yerlerde aynı suretle bedelini ödemeyerek yiyip içmek cezalandırılmaktadır.

(3) numaralı bent ise, taksi ve benzerî ulaşım araçlarında kendisini bir yerden diğer bir yere taşıtan kimsenin bedelini ödememesi hâlini suç saymış bulunmaktadır.

Yukarıda açıklandığı üzere üç ayrı bentte yer alan suçlar ne hırsızlık ne dolandırıcılık ve ne de inancı kötüye kullanma suçlarını oluşturmayacakları için Batı ülkeleri hukukunda öteden beri müstakil suç sayılmışlardır. Turizmin geliştiği ülkeler bu ihtiyacı hissetmişler ve otelci ve lokantacıları, taksi sahiplerini korumak üzere yukarıda belirtilen bu suçları meydana getirmişlerdir. Aksi hâlde ya kanunu zorlayarak bu fiilleri klasik üç suç tipinden birisine sokmak yahut mağdurlara hukuk mahkemeleri yolunu göstermekten başka çare kalmamaktadır; hukuk davası açmanın ise ödenmeyen miktar itibarıyla bir anlamı olamayacağı açıktır.

Suçların niteliği ve bu suçlarda özellikle uzlaşma kurumunun işletilmesi gerektiği düşünülerek soruşturma ve kovuşturmanın şikâyete tâbi kılınması uygun sayılmıştır.

Madde 223- Bu madde de, 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısından 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna 521/b maddesi olarak 21/11/1990 tarihli ve 3756 sayılı Kanunla nakledilmiş ve yeni Tasarıda da aynen korunmuştur.

Otomatik cihazlardan hileli bir takım usullerle yararlanma da yaşadığımız çağda sık sık görülen bir suç şeklidir. Otomatik telefon, yiyecek veya içecek veren makineler, hatta oyun aletlerinden, jetonlar yerine bir takım maden parçaları kullanmak veya başka usullere başvurmak suretiyle yararlanılması hâlinde bu suç tipi ortaya çıkar. Hileli hareketler elektronik aygıtlara karşı da yöneltilebilir. Örneğin bir bankanın elektronik cihazlarını programlamakla yükümlü memuru, yanıltıcı bilgileri alete vermek suretiyle, belirli bir hesapta

mevcut olmayan bir paranın bulunduğu yolunda ilgili memura bilgi verilmesini ve bu suretle o hesaptan para çekmek isteyen kimseye ödeme yapılmasını veya bir başka şube veya bankaya havale gönderilmesini sağlayabilir. Federal Alman Ceza Kanununun "teknik bilgilerde sahtecilik" başlığı altında ve sahtecilik suçları meyanında düzenlediği bu suç, ne evrakta sahteciliğe ne de dolandırıcılığa girmediğinden, ayrıca cezalandırılmıştır. Burada söz konusu olan aletin verdiği hizmetten bedel ödemeden yararlanmaktır. Benzerî fiiller hakkında 350 nci maddeye ve gerekçesine bakılmalıdır.

Suçun oluşması için, borç altına giren, kendisine bir hizmet yapılmasını sağlayan veya hileli usullerle otomatik cihazlardan yararlanan kimsenin, bunların karşılığını ödememesi gerekir.

Maddedeki suçun niteliği gereği, kovuşturmanın şikâyete tâbi kılınması uygun görülmüştür.

Madde 224- 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanununun 154 ve izleyen maddelerinde iflâs yoluyla kovuşturmanın koşulları açıklanmıştır.

Tasarının bu maddesi aynı Kanunun 310 ve 311 inci maddelerinde yer alan hileli (Anayasanın kullandığı terim ile dolanlı) ve taksiratlı iflâsın yaptırımlarını göstermektedir. Suçu oluşturan hareketler bakımından İcra ve İflâs Kanununun sözü edilen hükümlerini göz önünde bulundurmak gerekecektir.

Aslında iflâs konusunun, ceza yaptırımları da dahil, İcra ve İflâs Kanununda bütünü ile düzenlenmiş olması ve bu hükmün Ceza Kanunundan çıkarılması gerekir. Ancak, mevzuatta bir boşluğun meydana çıkmaması için bu hükmün Tasarıda muhafazası uygun görülmüştür.

Madde 225- Maddeyle, şirket veya kooperatifler alanında kamunun veya sözü geçen kuruluşların genel kurullarının aldatılmalarını önleyecek bir yaptırım getirilmiştir. Maddenin açıkladığı kişiler tarafından, bilerek önemli yanlış bilgilerin verilmesi suç hâline getirilmiş olmaktadır.

"Kamuya yapılan beyanlardan" maksat, basın ve yayın yoluyla veya postayla prospektüsler gönderilerek belirli olmayan kişilere hitap edilmesi ve bunlara önemli yanlış bilgiler verilmesidir. Bu tür bilgilerin genel kurula sunulan raporlarda, önerilerde yer alması da suç sayılmaktadır; gerçeğe uymayan bilançolar yapılması, söz gelimi gerçeğe aykırı hayali kârlardan bahsedilmesi gibi. Ancak bütün bunların yanlış olduğu bilinerek doğru imiş gibi gösterilmesi suçun oluşması için zorunludur.

Suçun oluşması bakımından failde bir kâr sağlama amacının bulunması veya bir zararın meydana gelmesi ise şart değildir. Maddede, bir tehlike ve engelleme suçu meydana getirilmiş bulunulmaktadır. Bu suretle şirket veya kooperatiflerin idaresinde iyi niyeti korumak amacı güdülmüştür. Bu nedenle, şirket veya kooperatifin aleyhinde olmak üzere yanlış bilgi verilmesi de bu suçu oluşturacaktır.

Madde, bu tür bilgileri veren veya verdirenleri cezalandırmaktadır.

Suçun oluşması kastın varlığını gerektirmektedir. Fail bilgileri yanlış olduklarını bilerek ve yanlış bilgi vermek maksadıyla sunacaktır, bu hususta saikin önemi yoktur.

Maddede yer alan hükümler sermayesi hisse senedine bölünmüş kamu iktisadi teşebbüsleri ve benzerî kurumları da kapsamaktadır.

Madde 226- "Yataklık" adı ile anılan suç, cürümden meydana gelen eşyayı, o cürme iştirak etmeksizin satın almak, gizlemek, kabul etmek eylemlerinden oluşur. Yoksa burada geçen yataklık teriminin suçun işlenmesine katılmakla bir ilgisi yoktur. Tam tersine suçun oluşması için önceden suça katılınmış olmaması şarttır. Batı hukukunda bu suç ancak XX. yüzyılda bağımsız bir cürüm hâline getirilmiştir. Böylece maddede düzenlenen yataklık suçunun oluşması için ön koşul, failin suç oluşturan fiilin icrasına bir suretle iştirak etmiş olmamasıdır. Çünkü böyle bir iştirak bulunduğunda, fail o suçun cezasıyla cezalandırılacağından, diğer şeriklerin paylarını ödemek suretiyle malın tamamını almış olsa da, ayrıca yataklık suçunun cezası verilmeyecektir. Eşya sözcüğüne, para ve hayvanlar da girmektedir.

Suçun ikinci ön koşulu, satın alınan, gizlenen veya kabul edilen eşyanın bir cürümden elde edilmiş olmasıdır. Şu hâlde kabahatler öngörülmemiştir. Cürmün türünün önemi yoktur; ancak malın doğrudan doğruya suç ürünü olması gerekir. Bir hırsız çaldığı mücevheri halı ile trampa etse ve halıyı birine satsa, halı suçtan doğrudan doğruya meydana gelmediğinden, halıyı satın alan bu suçu işlemiş olmaz.

Maddenin ikinci fıkrasında, failin bu suçu işlemeyi itiyat hâline getirmiş olması bir ağırlaştırıcı neden sayılmıştır. İtiyattan maksat sadece yataklıkla geçinmek değildir; normal bir ticarî faaliyeti olan kimse, cürümden meydana gelen eşyayı da alıyorsa, bunu itiyat edinmiş sayılır.

Maddede aracılık edenlerden ayrıca söz edilmemiştir. Bu gibi kimseler failin fiiline iştirak etmiş olacaklarından, iştirak kurallarının cezalandırılmaları için yeterli olacağı düşünülmüştür.

Madde 227- Maddeyle, bilmeden hukuka aykırı bir para veya eşyayı, meşru olarak ele geçirdikten sonra, bunların menşeinin hukuka aykırı olduğunu öğrenen kişiye hukukî bir mecburiyet yüklenmektedir; kişi öğrendiği kanunsuzluğu derhal polise, savcıya veya idarî mercilere bildirmekle yükümlü kılınmıştır. Bu yükümün ihmali, kabahat derecesinde bir suçu meydana getirmektedir.

Madde 228- Maddeyle, demirci, çilingir gibi bir kısım sanat sahiplerinin bazı fiilleri suç hâline getirilmiştir. Suç seçimlik hareketlidir. Fail ayrım yapmaksızın isteyene maymuncuk satacak veya verecek veya örneğine uygun olarak anahtar imal edecektir. Ancak bu son hâlde suçun oluşması için anahtarın kullanılacağı yer veya eşyanın sahip veya vekilini bildiği hâlde bunlardan başkası için anahtarı imal ile onlara verecektir.

Maddenin ikinci fıkrasında sözü geçen sanat sahipleri için bir yükümlülük getirilmiştir. Sanat sahipleri, kendilerinden bir yerin açılması istenildiğinde, istemde bulunan kişinin o yerin sahibi olmaması hâlinde, failin fiiline iştirak etmiş olacaklarından talep edenin, yerin veya şeyin zilyedi veya zilyedin vekili olup olmadıklarını araştıracaklardır. Bu hususta kanaat getirmeden istemi yerine getirecek olurlarsa, bu fıkrada belirtilen cezalara göre mahkûm edileceklerdir.

Madde 229- Malvarlığına karşı işlenen suçların, yağma cürümleri (206 ilâ 208 inci maddeler) müstesna, belirli derecedeki akraba arasında işlenmeleri hâlinde ne suretle işleme tâbi tutulacakları bu maddede gösterilmiştir. Madde aslında aile kurumunu koruma amacını gütmektedir. Ancak teknik kolaylık sağlama amacıyla maddenin bu Bölümde yer alması uygun sayılmıştır.

Maddenin birinci fıkrasında belirli akrabalık derecesi içinde bulunanlar arasında suçun işlenmesi hâlinde fail hakkında kovuşturma yapılmayacağı belirtilmekte ve böylece şahsa bağlı bir cezasızlık nedeni meydana getirilmiş olmaktadır.

İkinci fıkrada ise, yine belirli akraba arasında işlenen bu suçların kovuşturulmasının şikâyete bağlı olacağı kabul edilmekle beraber, ayrıca belirtilen derecedeki akrabalık sıfatının cezayı indirme nedeni oluşturacağı açıklanmaktadır.

Madde 230- Madde, Onuncu Bölümde yer alan suçlarda bir hafifletici nedeni öngörmekte ve malın değerinin pek hafif olmasını faile verilecek cezanın yarısından üçte ikisine kadar indirilmesini gerektiren bir hâl olarak saptamış bulunmaktadır. Değerin takdiri, suçun işlendiği yer, bölge, coğrafî koşular, insanların yaşam biçimleri, ortalama gelirleri, enflasyon oranları göz önünde bulundurulmak suretiyle, davaya bakan hâkim tarafından saptanmalıdır.

Madde 231- Maddede, Tasarının İkinci Kitabının Birinci Kısmının Üçüncü ve Beşinci bölümlerinde yer almış bazı suçlar bakımından bir hukuka uygunluk nedeni ihdas edilmiş bulunulmaktadır.

Madde kişinin, belirli koşullarla güvenliği açısından duyduğu endişe ve ciddî korku nedeniyle Üçüncü ve Beşinci bölümde yazılı suçları işlemesi hâlini bir hukuka uygunluk nedeni saymış ve güvenlik açısından endişe ve ciddî korkunun hangi nedenlerden meydana gelmesi gerekeceği gösterilmiştir:

Bir kişinin evine veya içerisinde oturulan, ikamet edilen diğer her türlü bina veya eklentilerine saldırganın merdiven koyup çıkması, duvarı delmesi, kapıyı kırması, bina ve eklentilerine ateş koyması veya bu gibi benzerî hareketleri yapması gerekmektedir. Dikkat edilmelidir ki, bu hareketler sayılı değildir; içinde oturanların güvenliği açısından endişe ve ciddî korku meydana getirecek benzerî her türlü hareket maddenin kapsamı içindedir; bacadan içeri girmek gibi.

Söz konusu saldırıları defetmek maksadıyla fiilin işlenmiş bulunması gereklidir.

Ciddî korku ve endişe meydana getiren bu hareketlerin günün herhangi bir saatinde veya nerede olursa olsun def'i hâlinde fail söz konusu hukuka uygunluk nedeninden yararlanacaktır.

Ceza verilmemesi için tecavüz karşısında kendisi veya binanın içerisinde oturanların güvenliği açısından kapıldığı endişe ve ciddî korkunun etkisi altında kişinin fiili işlemiş bulunması gerekmektedir. Saldırı var olmakla birlikte endişe ve ciddî korku meydana gelmemişse esasen hukuka uygunluk nedeni tümüyle söz konusu olamayacaktır.

Tasarının meşru savunmaya ilişkin 28 inci maddesi her türlü hakka karşı meşru savunmada bulunulmasını kabul ettiğine göre, bu maddeye Tasarıda ne için yer verilmiş olduğu sorusu akla gelebilir. Maddede, söz konusu hâlde saldırı kişiye olmayıp esasta bir taşınmazın bazı kısımlarına yöneliktir; bu itibarla, maddenin ayrıca açıkladığı güvenlik açısından endişe, ciddî korku yaratmadığı hâllerde meşru savunmanın diğer koşulları (o anda defetme gibi) söz konusu olmayabileceğinden, bu maddede koşullarını da açıklayarak söz konusu hukuka uygunluk nedeninin ayrıca belirtilmesi uygun bulunmuştur. Kaldı ki, Tasarıda olduğu gibi, meşru savunmayı her türlü hakka saldırı hâlinde kabul eden yeni Fransız Ceza Kanunu, 231 inci maddedeki hâli meşru savunma sayan bir hükme ayrıca yer vermiş bulunmaktadır

31 inci maddedeki hâller meydana geldiğinde failin söz konusu madde gereğince cezalandırılması son fıkrada hükme bağlanmıştır.

Madde 232- 133, 135, 136, 138, 145, 146 ve 147 nci maddelerde yazılı suçların birden fazla kişi tarafından işlenip de asıl failin kim olduğunun, delil yetersizliği nedeniyle anlaşılamaması hâlinde, bütün failler bakımından cezasızlığı önlemek için Tasarıda bu maddeye yer verilmiştir. Ayrıca Tasarının iştirak hâlinde, faillere ayrı ayrı ceza verme sistemini kabul etmiş olması böyle bir hüküm konulmasını zorunlu kılmaktadır.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 463 üncü maddesinin son cümlesi ise alınmamıştır. Zira bu hâlde iştirak derecesi belli olduğundan, ceza vermekte esasen bir zorluk söz konusu değildir.

Bu maddenin benzerî olan hükümler, mukayeseli hukukta da bazen bizde olduğu gibi kanunla ve bazen içtihatlarla meydana getirilmiştir.

Madde 233- Tasarının bu maddesi kavgaya karışan kişilerin ne suretle cezalandırılacaklarını göstermektedir. Getirilen bu maddeyle suç basitleştirilmiş ve maddenin kolaylıkla uygulanması olanağı sağlanmıştır.

Kavganın en az üç kişi arasında cereyan eden fiili bir kapışma (münazaa) olarak tanımlanması olanaklıdır. Suçun maddî unsuru kavgaya katılmış olmaktır. Suçun gerçekleşmesi için, katılanların karşılıklı şiddet hareketlerinde bulunmaları gerektiğinden suça teşebbüs olanaklı değildir.

Kavga çok failli bir suç olduğundan, oluşması için zorunlu hareketler dışındaki eylemlerle manevî iştirak yoluyla suça katılmak olanaklıdır.

Kavgaya katılan kişi, sırf bu fiili dolayısıyla ayrıca cezalandırılacaktır; kavgaya katılan kişinin hareketleri nedeniyle işlemiş sayılacağı diğer suçlardan dolayı ayrıca cezalandırılması için, kavganın bir ölüm veya yaralanma ile sonuçlanması bir cezalandırma koşulu oluşturmaktadır. Ölüm veya 145 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki hâl hariç olmak üzere, yaralanma yoksa bu madde uygulanmaz.

Yine maddeye eklenen bir hükümle bir saldırıyı defetmek, bir kişiyi savunmak veya kavgacıları ayırmak maksadıyla girişilen hareket dolayısıyla ceza verilmeyeceği açıklanmıştır. Böylece söz konusu hâller kavga suçunda bir tür hukuka uygunluk nedeni sayılmıştır.

Maddenin son fıkrasında kavgada korkutmak için yani özel bir kast ile silâh çekilmesi veya silâh boşaltılması ayrı cezalarla karşılanmıştır.

Madde 234- Maddede, genel tehlike yaratan suçlardan yangına yer verilmiştir. Yangın, yakılan şey dışında, kişiler veya eşya yönünden genel bir tehlike, bir bakıma birlikte yaşama güvenliğine karşı bir tehdit olduğu için müstakil suç sayılmıştır.

Yangın, tehlike suçlarından olduğu için, ateş vermekle yangın tehlikesinin meydana geleceği kabul edilmiştir. Failin genel bir tehlikeye neden olduğunu bilmesi de şart koşulmamıştır. Zira, bu tehlike her yangında vardır. Genel tehlike, yangına neden olma fiilinin doğrudan bir sonucudur.

Maddenin birinci fıkrasında, her türlü yapılara, tarım ürünlerine, hububata, besinlere, küme ve depolarına ateş verilmesi cezalandırılmaktadır. "Her türlü yapılar" deyimi binaları, ikmal edilmiş veya edilmemiş her tür diğer yapıları kapsamaktadır.

İkinci fıkrada, tehlikenin daha vahim olacağı fikrinden hareketle, suçun diğer nitelikli hâlleri gösterilmektedir; bu yerler konutlar, insanların toplu olarak bulundukları binalar, kamuya ait binalar, kamunun kullanılmasına ayrılmış tesisler, sanayi işletmeleri, kolaylıkla tutuşabilir veya patlayabilir maddelerin konulduğu yerler ve madenlerdir. Belirtilen yerlerin yakılması anında, bina içerisinde insan bulunmuş olması şart değildir. Kamuya ait binanın fiil anında, kamu yararına kullanılmakta olup olmaması da önem taşımaz. Kamunun kullanılmasına ayrılmış tesislerin ise, fiilen bu maksatla kullanılmakta bulunması gerekir. "Sanayi işletmeleri" deyimi, fabrikaları, atölyeleri, buraların binalarını aletleri ve makineleri kapsar.

Fıkra ayrıca kolaylıkla tutuşabilen veya patlayabilen maddelerin konduğu yerlere; söz gelimi benzin ve benzerî akaryakıt, dinamit, kömür depolarına ve diğer benzerî yerlere ateş verilmesini nitelikli hâl saymıştır. Madenlere ateş verilmesi de bu fıkra kapsamına alınmıştır.

Ormanlara ateş verilmesi fiilleri 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun, 4/7/1995 tarihli ve 4114 sayılı Kanunla değişik 110 uncu maddesi gereğince cezalandırıldığından, Tasarı kapsamına alınmamıştır.

Madde 235- Maddeyle, 234 üncü maddenin çeşitli fıkralarında belirtilen yerlere veya eşyaya dinamit veya bomba yahut bunlara benzer patlayıcı, yıkıcı, öldürücü, radyasyon yayıcı veyahut bu sonuçları doğurabilecek nitelikte maddelerin patlatılmak veya patlamak üzere konulması veya bunların patlatılması yahut tutuşturulması suç hâline getirilmiştir. Böylece birinci fıkrada belirtilen vasıtaların kullanılması, bunlarla mevcut tehlikenin ağırlığı göz önüne alınarak, müstakil suç sayılmıştır.

Birinci fıkrada dinamit, bomba, patlayıcı, yıkıcı, öldürücü ve buna benzer patlayıcı, yıkıcı veya öldürücü radyasyon yayıcı maddelerin 234 üncü maddede belirtilen yer veya eşyayı tahrip için kullanılması hâli düzenlenmektedir.

İkinci fıkrada cezayı artıran hâller gösterilmektedir. Birinci fıkrada yazılı şeyleri meskûn bir yerde veya çevresi ile halkın gelip geçtiği yerlerde tahrip maksadıyla kullanmak böylece ağırlaştırıcı bir şekil sayılmıştır.

İkinci fıkranın ikinci cümlesinde ise, fiillerin halkın toplu olarak bulunduğu veya kamu hizmetlerinin görülmesine ayrılmış binalarda işlenmesi hâlinde, hareket aynı zamanda başka bir kanun maddesini ihlâl etse ve daha ağır cezayı gerektirse bile fikri içtima kurallarının uygulanmayacağı ve failin iki suçtan ayrı ayrı cezalandırılacağı açıklanmıştır.

Maddenin üçüncü fıkrasında, belirtilen yerlere silâhla ateş etmek veya radyasyon yayıcı yahut radyoaktivite bulaştırıcı kaynak veya madde koymak, belirli koşullarla cezalandırılmaktadır. Bu fıkraya göre silâhla ateş etmenin bu maddeye göre suç oluşturması için, failde adam öldürme veya etkili eylem kastının bulunmaması gerekir.

Suçun oluşması için silâh atmanın ya meskûn bir yerde veya bunun çevresinde veya özel veya resmî veya genel yapılara veya halkın toplu olarak bulunduğu diğer yerlere yahut hareket hâlindeki ulaşım vasıtalarına yöneltilmesi gerekir.

Suçun oluşması ayrıca bir cezalandırma koşuluna bağlanmıştır: Ateş edilmesi halk arasında korku, kaygı veya panik meydana getirebilecek nitelikte olacaktır; suçun oluşması için eylemin bu nitelikte olarak değerlendirilmesi yeterlidir. Ancak failde bu sonuca yönelik bir kastın bulunması aranmayacaktır. Silâh atılmakla beraber belirtilen türden bir sonuç meydana gelmediği hâllerde 243 üncü maddenin uygulanması gerekebilecektir.

Maddenin son fıkrasında, diğer üç fıkrasında yer alan suçlara ortak ağırlaştırıcı nedenler gösterilmiştir. Fıkrada geçen "suçun icrasını kolaylaştırıcı diğer vasıtalar"a her türlü hile ve desiseler girmektedir.

Madde 236- Maddeyle, genel tehlike yaratan hâllerden birisi olarak kasten sele veya taşkına meydan verilmesi cezalandırılmıştır. Fiil çeşitli şekillerde gerçekleştirilebilir: Söz gelimi failin, kabarmasını sağlamak üzere suyun çıkış yollarını tıkaması gibi.

Madde 237- Maddede, 234 ilâ 236 ncı maddelerde yazılı suçlarda ortak bir ağırlaştırıcı nedene yer verilmiştir. Fiillerin, kamu kurum ve kuruluşlarına ait olan ve maddede sayılan taşınmazlara karşı işlenmesi hâlinde, doğuracağı tehlikenin çok daha ağır olacağı kabul edilmiş ve bu hâlde daha fazla ceza verilmesi uygun görülmüştür. Fiillerin millî savunmayı ihlâl kastıyla askerî kuruluşlara ait olan ve yukarıda sayılan taşınmazlara karşı işlenmesi hâlinde Askerî Ceza Kanununun 59 uncu maddesi hükmü uygulanacaktır.

Madde 238- Maddenin ilk fıkrasında, genel ve büyük felâketlere karşı korunma tesislerini tahrip ederek, bunları bozarak veya kullanılamaz hâle getirerek yangına, sel ve taşkına, kazaya ve diğer felâketler tehlikesine neden olmak suç hâline getirilmiştir. Burada suç sayılan fiil, korunma tesislerine karşı işlenmektedir. Suçun cezalandırılması için genel tehlikenin meydana gelmesine neden olunması yeterlidir. Fiilen felâketin meydana gelmesi şart değildir.

Maddenin ikinci fıkrasında felâketin meydana gelmesi hâlinde faile verilecek ceza gösterilmiştir. Bu fıkra, netice nedeni ile ağırlaşan bir suçu meydana getirmiş olmaktadır.

Son fıkrada ise, tehlikenin kapsadığı felâket meydana geldikten sonra, bunun ortadan kaldırılmasına tahsis edilmiş alet ve vasıtaların kullanılmamasını veya çalışmalarının engellenmesini sonuçlayan fiiller müstakil suç hâline getirilmiştir.

Madde 239- Maddenin birinci fıkrasıyla bir kimsenin, 234 ilâ 236 ve 238 inci maddelerde yazılı fiilleri sigorta bedelini almak veya haksız bir yarar sağlamak için işlemesi cezalandırılmaktadır. Fiillerin sigorta bedelini veya diğer haksız bir yararı ele geçirmek kastı ile işlenmiş bulunması gereklidir yani failde özel kast aranacaktır.

Fiil dolayısıyla başkasının yaşamı bakımından bir tehlike meydana gelirse bu takdirde 240 ıncı maddenin uygulanması gerekecektir.

Maddenin ikinci fıkrasında fiilin tüzel kişiler tarafından da işlenebileceği ve tüzel kişi hakkında ceza verilebileceği belirtilmiştir.

Madde 240- 234 ilâ 239 uncu maddelerde esasta tehlike suçları yer almış bulunmaktadır. Bu madde ise, söz konusu maddelerde yer alan tehlike sonucu yaşamsal bir tehlikenin veya ölümün meydana gelmiş bulunması cezalandırılmaktadır. Ölüm meydana geldiği takdirde faile sadece bu maddeye göre ceza verilecek, ayrıca taksirle adam öldürmeden dolayı cezaya hükmolunmayacaktır.

Madde 241- Maddede yangına, patlamaya, sel ve taşkına yahut genel bir tehlikeyi sonuçlayabilecek tahribata veya felâkete taksirle neden olunmuş bulunulması cezalandırılmaktadır.

Maddede geçen "yangın" sözcüğü, basit bir dikkatsizlik sonucu meydana gelen ve kolaylıkla giderilebilen hâller dışında ve insan hayatını veya mülkiyeti ciddî tehlikeye sokabilecek nitelikteki olgular anlamındadır. Maddede geçen felâket sözcüğünü de birden çok kişinin yaşamını tehdit eden ve geniş ölçüde mülkiyet tahriplerine neden olabilecek hâller olarak anlamlandırmak gerekir.

İkinci fıkra için 239 ve 240 ıncı maddelerin gerekçesine bakılmalıdır. Bu konuda ayrıca 312 nci maddenin gerekçesine de bakılmalıdır.

Madde 242- Maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinde, ruhsat almaksızın dinamit, bomba veya bunlara benzer alet ve maddeleri veya barut ve benzerî şeyleri imal eden veya bunları yabancı bir ülkeden Türkiye'ye sokan, sokmaya aracı olan veya ülke içinde bir yerden diğer yere nakleden, yollayan veya göndermeye aracılık eden veya satan, satmaya çalışan kimseler cezalandırılmaktadır. Bu fıkrada "satmaya çalışma" da suç sayılmış böylece suçun bu hâline ait teşebbüse tamamlanmış suç gibi ceza verilmiştir.

Ayrıca, Ülkemizin taraf olduğu Uluslararası Nükleer Silâhların Yayılmasının Önlenmesi Andlaşmasının uygulanması ile ilgili olarak UAEA ile Ülkemiz arasında imzalanan Güvenlik Denetimi Anlaşması uyarınca, Ülkemiz, barışçıl amaçlarla kullanılan nükleer maddelerin yetkisiz olarak alınması, kullanılması ve amaçlarından saptırılarak nükleer silâh veya diğer nükleer patlayıcılara dönüştürülmesini önlemek amacıyla bu tür maddelerin sayım ve kontrolü için ulusal güvenlik denetimi sisteminin yürütülmesini ve UAEA'nın güvenlik denetimini kabul etmeyi taahhüt etmiş bulunmaktadır.

Yine Ülkemizin de taraf olduğu Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkındaki Sözleşme ise barışçıl amaçlarla kullanılan nükleer maddelerin Ülke içi kullanımı, depolanması, taşınması ile uluslararası taşınması sırasında uygulanması gereken önlemleri içermektedir. Bu Sözleşmenin 7 nci maddesi söz konusu maddeler ile ilgili olarak kasten işlenen suçların taraf ülkelerin ulusal mevzuatında cezayı gerektiren bir suç olarak öngörülmesini ve uygun cezalarla müeyyide altına alınmasını gerektirmektedir.

Yukarıda açıklanan nedenler ile nükleer silâhların imal edilmesi, nükleer maddeler ile radyasyon yayıcı ve radyoaktivite bulaştırıcı kaynak ve maddelerin yetkili merciden ruhsat almaksızın Ülkeye sokulması, Ülkeye sokmaya aracılık yapılması, Ülke içinde nakledilmesi veya bu fiile aracılık yapılması, satılması veya satmaya çalışılması fiilleri de fıkranın ikinci cümlesinde cezalandırılmıştır.

Birinci fıkranın ikinci cümlesinde imali, Türkiye'ye sokulması ülke içinde nakli, satılması, satılmaya çalışılması öngörülen maddelerden:

Nükleer madde deyiminden kaynak maddeler ve özel bölünebilir maddeler anlaşılır.

a) Kaynak Maddeler: Doğal izotopları içeren uranyum, 235 izotopu doğal düzeyin altına düşmüş uranyum, toryum bunlardan herhangi birinin metal alaşım kimyasal bileşim veya yoğunlaştırılmış şekli ve bunlardan birini veya daha fazlasını içeren herhangi bir maddedir.

b) Özel Bölünebilir Madde: Plutonyum-239; uranyum-233; 235 veya 233 izotopları bakımından zenginleştirilmiş uranyum ve bunlardan birini veya daha fazlasını içeren herhangi bir maddedir.

Radyoaktif Madde: Bir veya birden çok iyonlaştırıcı radyasyon yayınlayarak çekirdekleri kendiliğinden bozulmaya uğrayan bir izotopu alaşım, karışım, çözelti veya bileşik olarak içeren maddelerdir.

Radyasyon Kaynağı: İyonlaştırıcı radyasyon yayınlayan radyoaktif maddelerle radyasyon yayınlayıcı veya üretici aygıtlardır.

İyonlaştırıcı Radyasyon: Maddesel ortamdan geçerken onunla etkileşerek iyon çiftleri oluşturabilen x ışını, gamma ışını gibi elektromanyetik ışınlarla, kinetik enerjileri olan yüklü parçacıklar, ağır iyonlar ve serbest nötronlar gibi tanecik karakterli ışınımlardır.

Ses dalgalarıyla, elektromanyetik spektrumun morötesi ve daha büyük dalga boylu bölgesi, bu tanımın kapsamı dışındadır.

İkinci fıkrada, birinci fıkrada belirtilen suçların, örgüt meydana getirenler, yönetenler veya örgüte mensup olanlarca işlenmesi suçun nitelikli şekli olarak kabul edilmiştir.

Üçüncü fıkrada ise örgüt kurmaksızın yani Tasarının 4 üncü maddesindeki tanıma uymaksızın, birden fazla kişinin toplu olarak, yani birbirlerine elvererek ve işleri kolaylaştırarak suçu işlemeleri ağırlaştırıcı bir fiilî neden olarak kabul edilmiştir.

Böylece aralarında bir anlaşma ve birleşme olmaksızın birden fazla kişinin fiilleri birlikte icra eylemeleri hâlinde ceza dörtte biri oranında artırılacaktır.

Dördüncü fıkra, birinci fıkranın birinci cümlesinde tanımlanan suçların ruhsatsız taşınması, bulundurulması veya alınmasını müstakil suç hâline getirmiştir. Bu fıkranın ikinci cümlesinde, birinci fıkranın ikinci cümlesinde yer alan şeylerin izinsiz taşınması, bulundurulması ve alınması hâlinde ise, dördüncü fıkranın birinci cümlesinde yer alan cezaların yukarı sınırının uygulanacağı belirtilerek şahsî ceza uygulaması getirilmiştir.

Maddenin son fıkrasında mahkemenin, şeylerin tür ve miktarını önemsiz olarak değerlendirmesi ve failin meslek, kişilik ve suç işleme eğilimleri bakımından tehlikesiz sayılması hâlinde verilecek ceza gösterilmektedir.

Madde 243- Cürüm derecesindeki bir suçu içeren bu madde ile bir defa yetkili merciinden izin almaksızın patlayıcı maddelerin infilâk ettirilmesi cezalandırılmaktadır. Örneğin, inşasına başlanan bir binanın temelinde çıkan büyük bir kayayı parçalamak maksadıyla ruhsat almadan dinamit patlatan kişi bu maddeye göre cezalandırılacaktır.

İkinci olarak maddenin cezalandırdığı fiil ecza patlatmaktır. Fiilin suç oluşturması için tehlikeli olması veya herkesi rahatsız edecek surette icra edilmesi gerekmektedir, mahalle aralarında bu niteliği taşıyan maddeleri, çatapat denilen şeyleri patlatmak bu maddenin kapsamı içindedir.

Maddenin cezalandırdığı üçüncü fiil, meskûn bir yerde veya civarında veya umuma açık yol üzerinde veya bu yola doğru, hukuka uygun bir neden bulunmadan silâh patlatmaktır.

Madde 244- Maddeyle, toplumumuzda inşaat alanında çeşitli tarihlerde facialarn meydana gelmesine neden olmuş bir kısım uygulamaların, artık felâketli neticeler meydana gelmeden önlenmesi ve böylece bazılarının inşaat sanatının kurallarına çıkar elde etmek saiki ile uymamalarının engellenmesi öngörülmüştür.

Suçun faili, bir inşa veya yıkım işinin idaresini eline almış veya bu hususta yükümlü olandır; yoksa bir yıkım işinde söz gelimi usta olarak çalışırken tedbir almayı ihmal eden kimse hakkında bu madde uygulanmaz. Maddenin amacı daha henüz kötü netice meydana gelmeden bilerek kurallara aykırı eylemde bulunmayı müstakil suç hâline getirmektir.

Birinci fıkrada yer alan suçun maddî unsuru, inşaat veya yıkım sanatının kurallarını bilerek yani kasten ihlâl eylemek ve böylece insan hayatının veya beden bütünlüğünün tehlikeyle karşı karşıya kalabilmesine neden olabilecek durumları ortaya çıkarmaktır. Kurallar, malzemenin cinsine, miktarına veya bunların belirli kullanılış şekillerine ilişkin olabilir. Söz gelimi plânların daha fazla yarar sağlamak amacı ile bilimsel esaslara aykırı olarak yapılmış olması da maddenin kapsamı içindedir.

Suçun oluşması için kurallara riayet olunmaması ve bu nedenle genel olarak insan hayatının ve beden bütünlüğünün tehlikeyle karşı karşıya kalabilecek olması gerekir.

İnşaat veya yıkım işinin bu hususstaki kurallara aykırı olarak yapılmış bulunmasından dolayı tehlike fiilen gerçekleşir ve ölüm veya yaralanma gibi sonuçlar meydana gelecek olursa faile ayrıca bu suçların cezaları da verilecektir. Madde bu hâllerde fikrî içtima kurallarının uygulanmayacağını ayrıca belirtmiştir.

Maddenin ikinci fıkrasında, inşa edilmiş bina ve eklentilerinde birinci fıkra hükümlerine aykırı olarak hareket edenler hakkında da aynı cezaya hükmedileceği belirtilmiştir.

Maddenin üçüncü fıkrasında kurallara taksir nedeni ile uyulmadığı takdirde verilecek ceza gösterilmiştir. Bu hâlde de failin meydana gelebilecek taksirli neticeden ayrıca cezalandırılması gerekecektir.

Usulsüz inşaatın neticelerinin ortadan kaldırılmasına, söz gelimi binanın yıkılmasına da mahkemece ayrıca karar verilecektir.

Son fıkrada bu suçta tüzel kişinin de fail olabileceği belirtilmiştir.

Madde 245- Maddenin birinci fıkrasında, vahşî ve tehlikeli hayvanların başıboş bırakılmaları veya muhafazalarında ihmal gösterilmesi cezalandırılmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasında değişik suçlar yer almıştır: Bir kere koşum ve binek hayvanlarının açık yerlerde kendi hâline bırakılması cezalandırılmaktadır. İkinci olarak bu hayvanların dikkatle sevkedilmemesi veya deneyimsiz kimselere verilmesi suç sayılmaktadır.

Üçüncü olarak bu hayvanların azdırılması veya korkutulması veya dikkatle sevkedilmemesi yahut sağlamca bağlanmamasından dolayı başkalarının tehlikeyle karşı karşıya bırakılması suç sayılmaktadır.

Maddedeki bütün fiiller kabahat derecesinde suç olarak saptanmışlardır.

Madde 246- Madde, herkesin gelip geçtiği yerlerde yapılan işler, örneğin bir evin önünde, kanalizasyona mecraları bağlamak üzere çukur açılması gibi hâllerde veya yine benzerî maksatlarla bırakılan eşyadan dolayı meydana gelebilecek tehlikeleri önlemek amacıyla, kurallarına göre konulması gerekli işaretleri ve engelleri koymak hususunda ihmal gösterilmesini cezalandırmakta ve böylece bir engelleme suçu meydana getirilmiş olmaktadır. Ancak dikkat edilmelidir ki, ihmal niteliğindeki eylemleri cezalandıran bu hüküm, ihmalleri ayrıca cezalandıran hüküm bulunmadığı takdirde uygulanacaktır. Böylece kanunlar çatışması

oluşmayacaktır. Söz gelimi işaret konulmaması nedeniyle, açılan çukura düşen ölecek olursa, tedbiri almayanın sadece taksirli suçtan cezalandırılması ile yetinilecektir.

Maddenin ikinci fıkrasına göre, tüzel kişiler de bu suçtan sorumlu olacaktır.

Madde 247- 234 üncü maddeden başlayan ve İkinci Kısmın Birinci Bölümün bütün maddelerinde yer alan fiiller, esasta tehlike yaratan eylemleri engellemek amacını güden suçlardır.

Tasarının bu maddesiyle 234 ilâ 246 ncı maddeler dışında kalan fiillerin taksir ile de işlenmesi ayrıca ceza yaptırımı altına alınmış olmaktadır. Kasten işlenme hâli öncelikle maddenin kapsamı içindedir.

Madde 248- Maddede, içme sularına, besinlere veya her çeşit başka maddelere zehir katarak veya sair suretle bozarak kamunun sağlığını tehlikeye düşüren kimse cezalandırılmaktadır. Suların mikroplandırılması da madde çerçevesi ve zehir kavramı içindedir. Maddeden açıkça anlaşılacağı üzere, fiil somut bir tehlike suçudur. Maddede suç konusu olabilecek maddeler tek tek gösterilmemiş, yenilecek ve içilecek her şey, her türlü madde maddenin kapsamı içine alınmıştır.

Madde 249- 8/6/1995 tarihli ve 4113 sayılı Yetki Kanununa dayanılarak çıkarılan, 560 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, besin konusu ile ilgili bütün Devlet görevlerini ele almış bulunmaktadır. 3/11/1995 tarihli ve 4128 sayılı Kanunla 560 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye 18A maddesi eklenmiş ve Kararnameye uymayanlara uygulanacak cezalar gösterilmiştir. İnsan sağlığına zarar verecek gıda maddeleri üretilemeyeceğine, zararlı katkı maddesi katılamayacağına dair 12 nci maddesinin (c) bendinin yasakladığı fiiller 249 uncu maddenin kapsamı içindedir. Bu fiilleri Kararnamenin 18A maddesinin (g) bendi sadece para cezası ile karşılamaktadır. Fiilin insan hayatı bakımından ortaya koyduğu çok vahim tehlikenin sadece para cezası ile karşılanmasını yeterli bulmayan Tasarı, bu maddesi ile yenilecek, içilecek şeylerin veya ilâçların tağşiş, taklit veya tağyirini hapis cezası ile karşılamayı uygun görmüştür.

Maddede geçen tağşiş, taklit ve tağyir sözcükleri esasta aynı anlamı ifade eder. Bunların kullanılmasının amacı, her tür yenilecek veya içilecek şeylerin veya ilâçların, çeşitli yollarla ve metotlarla saflıklarının, gerçek niteliklerinin bozulması ve böylece halkın sağlığının tehlikeyle karşı karşıya kalmasını sonuçlayabilecek hareketlerin tümünün noksansız ifade olunmasıdır. Bununla birlikte kelimeler teker teker şu suretle belirtilebilir:

"Tağşiş" bir şeyin içine halkın sağlığını bozacak surette başka madde eklenmesi, karıştırılması demektir.

"Tağyir" aynı suretle maddenin başkalaştırılması yoluyla safiyetini bozmak anlamına gelir.

"Taklit" bir başkasına benzetmeye çalışarak maddenin, sağlığı tehlikeye sokacak duruma getirilmesi anlamını taşır. Maddeye göre her üç fiilin de maddeleri yiyen ve içenlerin sağlığını bozacak derecede olması suçun oluşması için zorunludur.

Madde, bir defa söz konusu maddelerin sadece tağşiş, tağyir ve taklidini suç saymıştır. Ayrıca bu maddelerin satılması, verilmesi veya niteliklerinin bilinmesine karşın satılmak üzere bulundurulması suç olarak saptanmıştır.

Tağşiş, tağyir veya taklide yarayan her tür maddenin satılması veya tedariki hususunda yol gösterilmesi de suç sayılmıştır.

Kanun Hükmünde Kararnamenin gıda maddelerine ilişkin diğer hükümlerinin ise uygulanmasına devam olunacaktır.

Madde 250- Maddenin birinci fıkrasında, kamunun sağlığına karşı işlenen tehlike suçlarından birisi olarak, ilâçları reçetelerine aykırı olarak yapmak ve satmak fiili cezalandırılmıştır. Hekim reçetesinde yazılı ilâç yerine başka ilâç vermek de madde kapsamı içindedir.

İkinci fıkrada müstahzarların, yetkililerce saptanmış formüllerine uygun olarak imal edilmemesi veya bu şekilde imal edilmiş müstahzarların bilerek satılması suç sayılmıştır.

Madde 251- Madde, satılması mutlaka reçete getirilmesine bağlı ilâçların kanunsuz olarak ele geçirilmemesini sağlamak üzere, Devletçe formları saptanmış reçete kağıtlarını izinsiz olarak basmayı, satmayı, dağıtmayı veya bunları bilerek kullanmayı cezalandırmaktadır. Suç seçimlik hareketlidir.

Madde 252- 248 ilâ 251 inci maddelerde yer alan fiiller halkın doğrudan doğruya sağlığıyla ilgilidir. Bu fiillerin kasten veya taksir ile işlenmeleri sonucu meydana gelebilecek neticeler esasta birbirine eşittir. Bu nedenle, Tasarının bu maddesi, fiillerin taksir ile işlenmelerini de cezalandırmıştır. Böylece söz konusu maddeleri imal eden veya satanların her zaman dikkat içinde bulunmalarını sağlamak amaçlanmıştır.

Madde 253- 249 ilâ 251 inci maddelerdeki suçların, sağlık meslek veya sanatının kötüye kullanılması suretiyle işlenmesi hâlinde failde ahlâkî kötülüğün daha fazla olacağı göz önünde tutularak daha ağır ceza verilmesi öngörülmüştür. Failin hekim veya eczacı veya kamunun sağlığını korumak için, yapılması resmî izne bağlı bir meslek veya sanat mensubu olması gerekmektedir. Bu meslek ve sanatlar 24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 11/4/1928 tarihli ve 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun, 18/12/1953 tarihli ve 6197 sayılı Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun ve 15/2/1954 tarihli ve 6269 sayılı Kimyagerlik ve Kimya Mühendisliği Hakkında Kanunda düzenlenmiş bulunmaktadır.

Dikkat edilmelidir ki, bu maddenin uygulanabilmesi için kişisel sıfata bağlı hâllerin bulunması yeterli değildir. Ayrıca fiillerin meslek ve sanatı kötüye kullanarak işlenmiş bulunması da gerekmektedir.

Madde 254- Maddeyle, 249 ilâ 251 inci maddelere göre mahkûmiyet hâlinde, cürme vasıta kılınan meslek veya sanat veya ticaretin durdurulması ile birlikte, işyerinin de aynı süre ile kapatılmasına karar verileceği; ancak o işyerinin, bulunduğu yer için bir önem taşıması, söz gelimi o yerde başka dükkân bulunmaması ve kapatılması hâlinde halkın zorunlu ihtiyaçlarını karşılayamayacağının anlaşılması hâlinde, işyerinin kapatılmasına karar verilmeyebileceği hükme bağlanmaktadır.

Madde 255 - Uyuşturucu maddelere ait suçlara, mevzuat geleneğimizde öteden beri Ceza Kanunu içinde yer verilmiştir. Bu hususu göz önünde bulunduran Tasarı da aynı geleneği sürdürmüş bulunmaktadır. Aslında uyuşturucu maddeleri düzenleyen hükümlerin, Batı ülkelerinde olduğu gibi, idarî mevzuatı, tıbbî hususları ve ceza hükümlerini içermek üzere ayrı bir kanun içinde toplanması daha yerinde olurdu. Nitekim bugün Ülkemizde söz konusu hükümler değişik kanunlar içinde dağılmış bulunmaktadır. Ancak Tasarı, mevzuatta bir boşluk meydana gelmesine neden olmamak için bu suçları da kapsamı içine almakta devam etmiştir.

Maddede, uyuşturucu maddelerin nelerden ibaret bulunduğu tanımlanmadığı gibi, bunların teker teker gösterilmesi yoluna da gidilmemiştir. Bu tutumun nedeni, uyuşturucu maddelerin ve aynı etkiyi yapan ilâç ve sentetiklerin kötüye kullanılmalarının yaptırım altına alınarak güçlü bir sosyal savunma sağlanması maksadıyla hangi maddelerin uyuşturucu madde sayılmaları gerekeceği hususunun belirlenmesinin Bakanlar Kurulu Kararnamesine bırakılmasıdır. Böylece zaman içinde yeniden ortaya çıkan ve uyuşturucu etkisi yapan maddelerin yaptırım dışı kalması önlenmiş olacağı gibi ayrıca bu konudaki belirsizlik de giderilerek suçta kanunîlik ilkesi vurgulanmış bulunacaktır.

Uyuşturucu maddeler konusunda, cezalar bakımından uluslararası uygulamada esas olan ilke şudur: Maddeyi imal, ithal edenleri, bir yerden bir yere nakledenleri, satanları, satmak için bulunduranları yani, yabancı dildeki deyimi ile bu işin "trafiğini idare edenleri" şiddetle cezalandırmak; buna karşılık maddeyi kullananı, genel olarak bir hasta, iradesi bakımından zayıf, bedensel yapılışı itibarıyla bu tür maddeleri kullanmaya yatkın bünyede bir kişi sayarak ıslah ve tedavisini asıl hedef benimsemek ve cezalandırma bakımından da ılımlı bir tutum içinde bulunmaktır. Maddenin düzenlenmesinde esas itibarıyla bu görüşe öncelik verilmiştir.

Maddenin (4) numaralı fıkrasında (1) numaralı fıkrada gösterilen fiillerin eroin, morfin ve bu nitelikte oldukları Bakanlar Kurulunca tespit ve ilân edilecek olan benzerî maddelere ilişkin bulunması hâlinde, cezanın ağırlaştırılması öngörülmüştür. Buna karşılık yumuşak uyuşturucu madde olduğu bilim adamlarınca ifade olunan esrar bu nitelikte sayılmamıştır.

Maddenin (2) numaralı fıkrasında, uyuşturucu maddeleri sadece ihraç edenlere altı yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verilmesi ancak fıkranın ikinci paragrafında ihraç suçlusunun aynı zamanda imalci veya ithalci olması hâlinde birinci ve ikinci fıkralarda yazılı cezaların ayrı ayrı hükmedilmesi öngörülmüştür. Böylece sadece ihracat yapanın cezası 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna göre indirilmiş olmaktadır. Bu tercihin nedeni malın götürüldüğü diğer ülkelerde ihracat veya genel olarak uyuşturucu madde suçları için verilen cezanın bize göre çok daha hafif olmasıdır.

İhracat yapan ve genellikle kendilerinden büyük patronların yararlandığı düşünülen genç ve cahil bir kısım Türk işçileri yürürlükteki hükümlere göre yabancı memlekete soktukları madde dolayısıyla cezalandırıldıkları takdirde, Ülkemize dondüklerinde ayrıca ihraçtan dolayı otuz yıla varan hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilmekte ve yabancı ülkede çektikleri ceza, ihraç fiili Türkiye'de işlenmiş ayrı bir suç olduğundan, Türkiye'de aynı madde dolayısıyla verilmiş cezadan mahsup da edilmemekte idi. İşte bu durumun ortaya çıkardığı ifratlı sonucu düzeltmek üzere yabancı memlekette çekilmiş ceza hâlinde veya ceza çekilmemiş olmakla birlikte Türkiye'de infazı olanaklı ise ve çekildiği hâllerde ihraç nedeniyle artık kovuşturma yapılmayacaktır. Bu cezanın Türkiye'de infazı gerekmiyorsa, ihraç nedeniyle verilecek ceza aynen çektirilecektir.

Maddenin (3) numaralı fıkrasında, uyuşturucu maddelerin yurt içinde satışı, satışa arzı, satın alınması veya bulundurulması, maddelerin devredilmesi veya devralınması veya sevk ve nakledilmesi veya bunların alınıp satılmasına veya devrine veya her ne suretle olursa olsun

tedarik edilmesine aracı olmak cezalandırılmıştır. Suçun ön koşulu maddelerin yurt içinde ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak söz konusu işlemlere tâbi kılınmasıdır.

Maddenin (4) ilâ (8) numaralı fıkralarında ise, diğer ağırlaştırıcı nedenler gösterilmiştir.

(4) numaralı fıkraya göre (1) ilâ (4) numaralı fıkralarda yer alan suçlar doktrinde ağır uyuşturucu maddeler olarak tanımlanan eroin, kokain, morfine ilişkin olduklarında verilecek ceza bir katı oranında artırılacaktır. Bakanlar Kurulu kararnamesinde bu nitelikte oldukları belirtilen diğer uyuşturucu maddeler hakkında da bu hüküm uygulanacaktır.

(5) numaralı fıkraya göre, suçlar, bu maksatla kurulmuş bir örgütü meydana getirenler ile idare edenler veya örgüte dahil bulunanlarca işlendiğinde, ceza yarı oranında artırılacaktır.

(6) numaralı fıkraya göre ise, suçlar örgüt olmaksızın birden ziyade kimse tarafından toplu olarak veya bu tür suçları işlemeyi meslek, sanat veya geçim vasıtası hâline getirmiş kimselerce işlendiğinde cezalar üçte biri oranında artırılacaktır.

(7) numaralı fıkra, onsekiz yaşını bitirmeyen çocuk veya küçükleri veya ceza ehliyetine sahip bulunmayanları, suçların işlenmesinde kullananlar için tertip olunacak cezanın üçte biri oranında artırılmasını öngörmektedir.

(8) numaralı fıkra, uyuşturucu maddelere ilişkin suçları işlemek üzere örgüt kurulmasını, daha henüz hiçbir suç işlenmemiş bulunsa bile, müstakil suç olarak cezalandırmaktadır. Ancak örgüt marifetiyle suç işlendiğinde faillere sadece (5) numaralı fıkra hükümlerine göre ceza verilecektir.

Madde 256- Madde, 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısından 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna, hemen hemen aynen 6/6/1991 tarihli ve 3756 sayılı Kanundan aktarılmıştır.

Maddede, uyuşturucu madde kullanılmasını kolaylaştırıcı hareketler ile kullanma hâlleri cezalandırılmaktadır.

(1) numaralı fıkranın (a) bendinde bir kimsenin başkasına uyuşturucu madde temin etmesi veya herhangi bir suretle kullanılmasını kolaylaştırması cezalandırılmaktadır. Burada fail, uyuşturucu madde ticareti yapan değildir; maddenin kullanılmasını kolaylaştırandır. Fıkranın (b) bendinde, uyuşturucu maddenin onsekiz yaşını bitirmemiş küçüklere veya aklen malûl olanlara verilmesi ayrıca cezalandırılmakta, (c) bendinde ise bu maddelerin, eğitim veya öğretim veya sağlık ve tedavi kurumlarında ve kurumların civarında satılması ve bu yerlerde bulunan kişilere verilmesi hâlinde cezanın ağırlaştırılması öngörülmektedir. Ayrıca, fıkrada yazılı bentlerdeki hâllerden en az ikisinin birleşmesi hâlinde cezanın artırılması da hükme bağlanmaktadır.

(2) numaralı fıkrada, uyuşturucu madde kullananlarla, bu maksatla yanında bulunduranlar cezalandırılmaktadır. Uyuşturucu maddelere iptila derecesinde bağımlı hâle gelmiş olanlar hakkında sadece özel bir güvenlik tedbiri kabul edilmiştir. Bu kişi hastanede muhafaza ve tedavi altına alınacak, kullanmadan dolayı fail ayrıca cezalandırılmayacaktır.

İptila hâlinin var olup olmadığının saptanması tıbbî bir uzmanlık işidir. Bu itibarla Kanun iptilanın ölçüsünü belirlememiştir. Uyuşturucu maddeye olan bağımlılık maddeyi kullanan kişinin bundan yoksun kaldığında, şiddetli ve yoğun fizik rahatsızlıklar, fizyolojik bozukluklar içine düşmesini yani yoksunluk sendromunun oluşmasına neden olduğu hâllerde iptiladan söz edilmektedir. Ancak bu ölçü şimdi ciddî şekilde eleştirilmekte iptila hususunda sosyal kıstaslara da başvurulması gereğine işaret olunmaktadır. Buna göre kişide bağımlılık nedeni ile yoksunluk fizik sendromu meydana gelmese bile madde, kişiyi, her türlü sosyal

ilişkiden koparmış, örneğin bu yüzden iş ve gücünü, ailesini terketmiş, bütün yaşam biçimi değişmiş ise bu duruma gelmiş kişiyi müptela saymak gerekecektir. Bu yeni görüş daha insancıldır ve söz gelimi kokainin de iptila yaratabileceği sonucuna götürmektedir.

Uyuşturucu madde kullanması dolayısıyla herhangi bir soruşturmayla karşı karşıya kalmadan resmî makamlara başvurarak tedavisini isteyen kimsenin alışkanlığı iptila derecesinde olmasa da hakkında kovuşturma yapılmayacağı (2) numaralı fıkranın ikinci paragrafında açıklanmıştır. Böylece doktrinde mağdursuz suç grubu içinde mütalaa edilen, uyuşturucu maddeyi kullanma suçlusunun alışkanlığından vazgeçmesini sağlamak üzere Tasarı yeni bir teşvik tedbiri getirmiş olmaktadır.

(2) numaralı fıkranın ikinci paragrafına göre ise soruşturma başladıktan sonra tedavi ettirilmesini isteyen kimsenin cezası, tedavinin bütün gereklerine, yükümlerine tamamıyla uyması koşulu ile, yarı oranında indirilecektir. Doğal olarak bu hâlde şüphelinin, suçunu kabul etmiş bulunması ön koşul olacaktır.

(2) numaralı fıkranın dördüncü paragrafında uyuşturucu madde bağımlılığı iptila derecesinde olduğu için hakkında ceza verilmemiş olan kişinin, salâhı tıbben saptanıncaya kadar bir hastanede muhafaza ve tedavisine hükmolunacağı belirtilmektedir. Böylece bu kişiler hakkında uygulanacak güvenlik tedbiri müddetsiz hüküm (süresi önceden belirlenmeyen hüküm) biçiminde saptanacaktır.

Fıkranın son paragrafına göre, soruşturma evresinde de bu hususta ki karar, yine yetkili mahkeme tarafından verilecektir. Böylece, kesin hüküm verilinceye kadar, şüphelinin tedavisiz kalmaması sağlanmak istenilmiştir.

Madde 257- Madde, uyuşturucu maddelere ilişkin cürümler bakımından özel bir pişmanlık hâli getirmiş bulunmaktadır. Maddenin birinci fıkrasında yazılı hâlde, belirli koşullarla faile ceza verilmemekte, ikinci fıkrada yazılı hâlde ise verilecek ceza indirilmektedir.

Madde 258- Uyuşturucu maddelerin sahte reçete ile satın alınması bu madde ile cezalandırılmaktadır. Ancak, 256 ncı maddenin (2) numaralı fıkrasının ikinci ve üçüncü paragraf hükümleri saklı tutulmuştur yani tedavi talebinde bulunmuş olanlar hakkında bu maddenin öngördüğü ceza uygulanmayacaktır.

Madde 259- Bu madde 21/11/1990 tarihli ve 3679 sayılı ve 6/6/1991 tarihli ve 3756 sayılı Kanunlarla 1989 Türk Ceza Kanunun Tasarısından esinlenerek, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna aktarılmıştır.

Bu maddede, 255 inci madde ile 256 ncı maddenin (1) numaralı fıkrasında ve 258 inci maddede yer alan uyuşturucu maddelerle ilgili suçlar hakkında ağırlaştırıcı nedenler gösterilmiştir.

Maddenin birinci fıkrasında, fiillerin belirli bazı meslek mensuplarınca işlenmesi ağırlaştırıcı neden sayılmıştır.

İkinci fıkrada ise, 255 inci maddede veya 256 ncı maddenin (1) numaralı fıkrasında yazılı cürümlerin her tür ulaşım araçlarında veya kamuya açık yerlerde bunların sahip ve çalışanları tarafından işlenmesi ağırlaştırıcı neden sayılmıştır.

Her iki fıkrada yazılı suçlardan dolayı fail memur ise kamu hizmetlerinden yasaklanma, değilse meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezasına da hükmedilecektir.

Madde 260- Maddede, insan sağlığı için ortaya koyduğu tehlike nedeniyle zehirlerin satılması suç hâline getirilmiştir. İzinsiz satıştan maksat, gerekli iznin alındığını gösteren belge bulunmadan satış yapılmasıdır; belge, resmî makamın yazısı veya hekim reçetesi olabilir.

Madde 261- Maddede, bulaşıcı hastalıklara yakalanmış veya bu hastalıklardan ölmüş bulunan kimselerin ev ve diğer yerlerinin kordon altına alınmasına yetkili makamlarca emir verilmiş bulunmasına karşın buna muhalefet edenlere veya bu konudaki çalışmalara fiilen engel olanlara verilecek ceza gösterilmektedir. Böylece kamu sağlığının korunması amacı güdülmektedir. Umumi Hıfzıssıhha Kanununda bulaşıcı hastalıklara karşı alınması gereken tedbirler gösterilmiştir. Ancak bu maddede yer alan suç özel nitelik gösterdiğinden Tasarıya eklenmesi yerinde sayılmıştır.

Madde 262- Maddenin gösterdiği yerlere yetkili merciinden izin alınmadan ölü gömülmesi cezalandırılmaktadır. Esasen Umumi Hıfzıssıhha Kanununda da konuya ilişkin hükümler vardır. Ancak, burada Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 215 inci maddesinde belirtilen ve ölüye ilişkin bulunan ruhsat söz konusu değildir. Maddede geçen izin, ölünün gömüleceği yere ilişkindir.

Madde 263- Kamunun sağlığına karşı işlenen suçlardan birinin işlenmesi sonucu insan sağlığının bozulması cezayı artıran bir hâl olarak düzenlenmiştir. Bu maddenin uygulanabilmesi için, insan sağlığına karşı olan suçun kasten işlenmesi gerekmektedir. Bu suçların taksirle işlenmeleri hâlinde ceza bu maddeye göre artırılmayacaktır.

Dikkat edilmelidir ki, failin kastı bir kimseyi öldürmeye veya etkili eyleme yönelik ise, fail kanunun o fiillere özgü hükümlerine göre cezalandırılır. Bu maddede, failce bilinen tehlikenin ve zararlı neticenin gerçekleşmiş olması sorumluluğu hükme bağlamaktadır. Demek oluyor ki, failde, geçen maddelerde yazılı suçları, insan öldürmek veya etkili eylem amacı ile işleme kastı varsa, adı geçenin insan öldürme veya etkili eylemden dolayı cezalandırılması gerekecektir.

Madde 264- Madde, bu Bölümde yer alan bütün suçlardan dolayı tüzel kişilerin de suç faili olabileceklerini açıklamaktadır.

Madde 265- Madde, paraların taklit ve tağyiri fiilini cezalandırmaktadır. Bu açıdan millî para ile yabancı para arasında fark gözetilmemiş, ancak her iki para açısından kanunen tedavülde bulunmak koşulu aranmıştır. Bundan başka bütün kalpazanlık suçlarını kapsayan ve İsviçre Ceza Kanunu (m. 240) Alman Ceza Kanunu (m. 146, 147) gibi bazı kanunlarda ayrıca belirtilen özel kast yani "tedavüle koymak maksadına" maddede yer verilmiş, böylece koleksiyonculara satmak maksadıyla sahte para imali fiilinin sahtecilik oluşturmayacağı, koşulları bulunduğunda dolandırıcılık olarak cezalandırılacağı vurgulanmak istenmiştir.

Maddede millî ziynet altınlarından söz edilmekle beraber altın paradan ayrıca bahis edilmemiştir. Gerçekten, ister millî ister yabancı altın para "para" olmak vasfını muhafaza etmekte yani Ülkemizde veya yabancı ülkede kanunen tedavülde bulunmakta ise, bunun diğer paralardan farkı olmaz. Altının borsalarda değer kazanması veya kaybetmesi yani altın paranın üzerinde yazılı nominal değerinden farklı bir kıymetle tedavül etmesi onun "para" olmak vasfına halel vermez. Buna karşılık, Ülkemizde alınıp satılmakta olan ziynet altınlar, kanunen tedavül etmediklerinden "para" sayılmadıkları ve fakat bunların taklit veya tağyiri olanaklı bulunduğundan, bunlar hakkında son fıkraya ayrıca hüküm konulmuştur.

Paraların taklit veya tağyiri fiilinin suç oluşturabilmesi için, sahte olarak meydana getirilen paranın "sürüm yeteneği"nin bulunması yani ayrıca bir tecrübe sahibi olmayan ve parayı özel bir incelemeye tâbi tutmayan bir kimsenin sahte parayı gerçek para olarak almasının olanaklı bulunması gerekir. Sürüm yeteneği yoksa yani sahtelik ilk bakışta anlaşılabilir nitelikte ise, kamunun güveni sarsılmayacağından failin cezalandırılmasına, "işlenmez suç" ilkeleri engel olur. Bu durumda, çok dikkatsiz veya para hakkında en basit bilgilerden yoksun bir kişinin böyle bir parayı almış olması bir anlam taşımaz ve fiil, koşulları varsa, dolandırıcılık olarak cezalandırılır. Paranın sürüm yeteneği bulunmakla beraber kalplığın kolaylıkla anlaşılabilmesi hâlinde, ceza 273 üncü maddeye göre indirilecektir.

Madde 266- Maddede, paralarda sahteciliğin ikinci şekli olan ithal, her ne suretle olursa olsun alma, muhafaza etme ve tedavüle koyma fiilleri cezalandırılmıştır. Bütün bu fiillerin ön koşulu, failin sahte para imaline iştirak etmemiş olmasıdır; çünkü bir kimse taklit veya tağyir olunmasına iştirak ettiği bir parayı ithal edecek, satın alacak, muhafaza edecek veya tedavüle koyacak olursa, taklit veya tağyirden dolayı esasen cezalandırılacağı için artık diğer fiillerden de, ayrıca cezalandırılması düşünülemez. Maddede, paranın ayırıcı vasıfları üzerinde ayrıca durulmamış, 265 inci maddede açıklanan niteliklerin burada da aranacağı doğal sayılmıştır. Maddede, sıralanan fiillerin sahtecilik olarak cezalandırılabilmesi için tedavüle koymak maksadıyla işlenmelerinin şart olduğu belirtilmiş, böylece diğer maksatlarla işlenen aynı fiillerin koşulları bulunduğunda başka suç teşkil edebilecekleri, herhâlde, paralarda sahtecilik olarak cezalandırılamayacakları vurgulanmıştır.

İthal edilen, satın alınan veya muhafaza edilen sahte paraların kendilerinden alındığı kimseleri açıklamak ihtiyacı duyulmamıştır. Bu kimseler sahte parayı satmak veya başkasına vermekle, esasen tedavüle koymuş bulunacakları için sorumlu olacaklardır; bunun gibi, sahte paranın alınıp satılmasına sadece aracı olan kişi de ya tedavüle koyanın veya ithal edenin yahut alanın veya muhafaza edenin fiillerine iştirak etmiş olacağı için, iştirak kuralları gereğince cezalandırılacaktır.

Bundan başka sahte parayı "muhafaza" edebilmek için ona zilyet olmak şart olduğundan ve bunun için de parayı bir suretle almış olmak gerektiğinden, ayrıca "satın almak" fiilini açıklamaya gerek görülmemiş, metin, satın almayı da cezalandırmak açısından, yeterli derecede açık sayılmıştır.

Sahte paraları, tedavüle koymak maksadıyla, alan, muhafaza eden veya yurda ithal eden kimsenin, bu paraları sahte olarak imal edenden veya bir aracıdan yahut bir başka kişiden almış olması nasıl şart değilse, böylece paraları aldığı kişi ile tedavüle koymak hususunda anlaşmış bulunması da aranmamaktadır. Fail sahte parayı bunu elinde bulundurandan çalmış olsa bile, madde uygulanacaktır. Bu itibarla, sahte paraları imal edenle anlaşmış olup olmamasına göre, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 316 ve 318 inci maddelerinde yapılan ve şimdiye kadar da uygulamada ortaya çıkmış bulunmayan bir olasılığa dayalı ayırıma, Tasarıda yer verilmemiştir.

Sahte paranın sürüm yeteneğine sahip olması koşulu, bu maddede düzenlenen fiillerde de aranacaktır.

Maddede yer alan fiillerin doğurabilecekleri sosyal zarar, taklit veya tağyir fiillerinin neden olabileceği zarara oranla sınırlıdır. Gerçekten taklit veya tağyir fiillerini işleyen kimse çok sayıda ve büyük küpürler hâlinde para imal edebileceği hâlde, tedavüle koyan, ithal eden, alan veya muhafaza eden kimse ancak imal edenden aldığı miktar ve değerde sahte parayı tedavüle koymak, ithal etmek, almak veya muhafaza etmek olanaklarına sahip bulunur. Bu nedenle, yeni İtalyan ve İsviçre Ceza kanunlarında da görüldüğü gibi, bu fiilin cezası daha hafif tutulmuştur. Alman Ceza Kanunu da 147 nci maddede her iki fiile aynı hürriyeti bağlayıcı cezayı vermekle birlikte bu hâlde hâkime sadece para cezası vermek olanağını da tanımaktadır.

Madde 267- 266 ncı maddede belirtilen hâlde fail, sahte parayı aldığı anda, sahte olduğunu bilmektedir; manevî unsurun bu kısmının bulunmaması hâlinde, önceki maddeye dayanarak faili cezalandırmak olanaklı değildir. Ancak, bir kimsenin gerçek sanısı ile aldığı paranın sahte olduğunu daha sonra anlaması ve bu parayı bilerek sarf ederek, uğramış olduğu zararı gidermek istemesi olanaklıdır. Bu gibi hâllerde failin sahte parayı, bu niteliğini bilerek tedavüle koyduğu şüphesiz ise de, kendisine haksız bir kazanç sağlamaktan çok, uğradığı bir zararı gidermek maksadı ile hareket ettiği için daha hafif bir ceza ile cezalandırılması uygun görülmüştür. Tedavüle koyduğu sırada paranın sahte olduğu bilmemekte ise, kast bulunmayacağından, ceza verilmeyecektir.

Madde 268- 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda "itibari amme kağıdı" adı altında toplanan bu değerler, nitelikleri itibarıyla, paralara çok yakındır. Bunlar da, herhangi bir devir ve ciro işlemine ihtiyaç bulunmaksızın, elden ele geçer ve gerektiğinde tediye vasıtası fonksiyonunu görürler; örneğin teminat olarak yatırılmaları olanaklıdır.

Ancak kağıt paralar, madenî paralarla eş tutuldukları için, maddede ayrıca belirtilmemiştir.

Hükûmet tarafından ihraç olunan bonolar, hisse senetleri, tahvil ve kuponların bu madde gereğince para gibi sayılmaları için başta gelen koşul, doğrudan doğruya Devlet tarafından yani Bakanlar Kurulu kararı uyarınca çıkarılmış ve Devlet Hazinesinin borçlandırılmış olmasıdır. Bu itibarla kamu iktisadî teşekküllerince ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca çıkarılan ve hamile yazılı bulunan bonolar madde kapsamına girmez.

Yetkili kurumlar tarafından çıkarılan ve kanunen tedavül eden senetlerin madde kapsamına girebilmesi için, özel bir kanunla, ilgili kuruluşa kanunen böyle bir yetki verilmesi ve kuruluşlarca çıkarılan senedin kanunen tedavül etmesi yani kabulünün zorunlu olması gerekir. Bu gibi evrakı kağıt paralardan ayıran husus, kâğıt paraların altınla veya madenî parayla değiştirilmesi talep edilmediği hâlde, yetkili kuruluşlarca çıkarılan bu gibi evrakın ya ibrazında veya belirli bir vadenin gelmesinde madenî veya kağıt para ile değiştirilmesinin olanaklı bulunmasıdır.

Madde 269- Kıymetli damga esasta, bir vasıtalı verginin veya harcın ödendiğini gösteren belgedir. Özel kanunlar bir takım işlemlerin bu gibi damgaları içeren kağıtlar üzerine yazılmasını veya bu işlemlerin onaylanması için belirli değerde damga pulunun işlemler üzerine yapıştırılıp imha olunmasını yahut posta hizmetlerinden yararlanmak isteyen kimsenin, idarece saptanan değerde posta pulunu hizmetin konusunu teşkil eden mektup veya

paket üzerine yapıştırmasını zorunlu kılar. Böylece sözü edilen kağıtlarla pullar, bir vergi veya harcın ödendiğini belgeler; bununla beraber kıymetli damgaların, üzerlerinde taşıdıkları nominal değerle alınıp satıldıkları ve çok kere, bir ödeme vasıtası olarak tedavül ettikleri, ayrıca bu gibi damgaları basmak veya piyasaya sürmek tekelinin de Devlete ait olduğu bilinmektedir. İşte bu iki vasıf, kıymetli damgaları bir vergi veya harcın ödendiğini gösteren bir makbuz olmaktan çıkarmakta ve paraya yaklaştırmaktadır. Bu nedenle, kıymetli damgalarda sahtecilik fiillerini, evrakta sahtecilik saymayıp, paralarda sahtecilik gibi cezalandırmak uygun görülmüştür. Ancak paranın bir ödeme vasıtası olarak kabulünün zorunlu olmasına karşılık, kıymetli damgalarda bu vasfın bulunmadığı göz önünde tutulmuş ve bu nedenle hapis cezasında yarı oranında indirim yapılması öngörülmüştür.

Böylece, kıymetli damganın taklit ve tağyirinde; 1) sahte kıymetli damganın ithali, alınması, muhafaza olunması ve tedavüle konması hâllerinde, 2) nihayet sahteliği bilinmeden alınan kıymetli damganın tedavüle konulması hâlinde, öngörülen hapis cezası yarıya indirilecektir.

Sürüm yeteneğinin varlığı, kıymetli damgalarda sahtecilikte de aranacaktır.

Maddenin ikinci fıkrasında, "kıymetli damga" teriminin noter kağıtları gibi kıymetli kağıtları, damga ve posta pullarını ve pullara eşit tutulan değerleri ifade ettiği belirtilmiştir. Bununla birlikte, bir değerin buna eşit tutulabilmesi için, hem aynı işlevi yapması hem de özel bir kanunun bu gibi değerlerin çıkarılmasına izin vermiş bulunması gerekir. Bu itibarla posta kartı pula eşit bir değer ise de, posta pulunun fonksiyonunu yapmayan ve yarı resmî kuruluşlar veya derneklerce çıkartılıp da, posta pulları yanında zarflara yapıştırılan ve esasta pulu çıkaran kuruluş ve derneğe bir teberru niteliğinde bulunan pullar bu tanıma girmez; meğer ki özel kanun bu gibi pulları içermeyen zarf veya paketlerin posta hizmetlerinden yararlanamayacaklarını veya bu gibi pulların Devletçe çıkarılan pullara eşit tutulduğunu belirtmiş olsun.

Bir kıymetli damganın söz konusu olabilmesi için, suç tarihinde kullanılabilir olması gerekir. Koleksiyon değeri olan eski bir pulu taklit veya tağyir etmek, koşulları varsa dolandırıcılık teşkil edebilir.

İthal etme, alma, muhafaza etme ve tedavüle koyma fiillerinin cezalandırılabilmesi için, failin, taklit veya tağyir fiillerine iştirak etmemiş olması koşulu, bu suçlarda da aranacaktır; aksi takdirde taklit veya tağyir nedeniyle fail sorumlu tutulacağından sonraki hareketler ayrıca suç sayılmayacaktır.

Kıymetli damgaların millî olması koşulu aranmamış, yabancı kıymetli damgalar da, tıpkı paralar gibi korunmuştur.

Sahte kıymetli damgaları kullanmak, bunları sarfetmenin yani, tedavüle koymanın bir şekli olduğundan, bundan ayrıca söz edilmemiştir. Gerçekten sahte damga pulunu bir makbuza veya sahte posta pulunu bir zarfa yapıştıran kimse, bu pulu elinden çıkarmış yani tedavüle koymuş olur. Bu şekilde tedavüle koymanın cezalandırılabilmesi için de, failin taklit ve tağyir fiiline iştirak etmemiş olması zorunludur.

İşaret edelim ki, taklit veya tağyir edilmemiş olan bir kıymetli damganın evvelce kullanıldığını gösteren iptal işaretini yok eden kimse de onu "tağyir" etmiş olur. Bu itibarla böyle bir kıymetli damganın üzerindeki iptal işaretini, bu kıymetli damgaya sürüm yeteneğini kazandıracak tarzda yok eden kimse, onu tağyir etmiş olacağı gibi, yok etme fiiline iştirak etmiş olmaksızın böyle kıymetli bir damgayı kullanan kişi de, onu tedavüle koymuş olur.

Kıymetli damganın üzerindeki iptal işaretlerini yok etmeksizin tekrar kullanma hâlinde ise, herhangi bir sahtecilik söz konusu olmadığından kamunun güveni sarsılmış olmaz ve sadece vergi veya harç ödenmeden, ödenmiş gibi göstermekten ibaret ekonomik bir suç işlenmiş olur.

Madde 270- Para ve kıymetli damgaların taklit ve tağyiri, buna özgü bazı alet ve vasıtalarla gerçekleştirilebileceğinden, bu alet ve vasıtaların veya özel filigranlı kağıtların imali, ithali, satılması, devredilmesi, alınması ve muhafaza edilmesi de suç sayılmıştır. Esasta taklit ve tağyir suçlarının hazırlık hareketlerini oluşturan bu gibi fiillerin başlı başına cezalandırılması, bunlara bir an önce müdahale edilmesindeki zorunluluktan kaynaklanmaktadır. Bu fiillerin cezalandırılabilmeleri için, daha ağır bir suç teşkil etmeme koşulu arandığından, alet ve vasıtalarla sahte para ve kıymetli damgaların taklit ve tağyirine teşebbüs edilmesi hâlinde, ayrıca bu maddede öngörülen suçun cezası verilemez.

Maddede öngörülen fiillerin suç teşkil edebilmesi için, alet ve vasıtaların veya özel filigranlı kağıtların, sürüm yeteneğine sahip para ve kıymetli damgaların imaline müsait olması, kullanılması suretiyle taklit veya tağyir olunan para ve kıymetli damgaların sürüm yeteneğinin var olması zorunludur.

Madde 271- Sahteciliğin bu şeklinde kazanç amacı güdüldüğünden değerinin fahiş veya hafif olmasına göre hapis cezasının artıp eksilmesini öngören bir maddeye ihtiyaç duyulmuş, değerin fahiş olması hâlinde ceza artırılmış, hafif olması hâlinde de hapis cezası derece derece indirilmiştir.

Gerçekleşmesi zor olmakla birlikte İkinci Dünya Savaşı sırasında mihver devletlerince müttefiklere karşı suçun ikinci fıkradaki şeklinin işlendiği bilinmektedir. Devletin malî itibarını tehlikeye düşürmek veya paranın değerini kaybetmesine yol açmak ağırlaştırıcı nedenine böylece maddenin ikinci fıkrasında yer verilmiştir.

Madde 272- Bu maddede 265 ilâ 271 inci maddelerde yer alan suçlar bakımından bir etkin pişmanlık hâli kabul edilmiş bulunmaktadır. Fail, sözü edilen maddelerde yazılı suçları işledikten sonra, maddelerde belirtilen şeylerin taklit, tağyir veya imalini yahut tedavülünü engelleyecek olursa cezalandırılmayacaktır. Ancak failin söz konusu engellemeyi resmî makamlar tarafından haber alınmadan gerçekleştirmiş bulunması temel koşuldur.

Madde 273- 265 inci maddenin gerekçesinde de açıklandığı üzere paranın taklit ve tağyirinin cezalandırılabilmesi için sürüm yeteneğine sahip olması yani ayrıca deneyimli olmayan ve parayı özel bir incelemeye tâbi tutmayan kişilerce alınmasının olanaklı bulunması gerekir. Paranın böyle bir yeteneği yoksa fiil cezalandırılmaz ve ortada bir işlenemez suç bulunur. Bu maddede ise, kalp para esasta bir sürüm yeteneği var olmakla birlikte, niteliği kolaylıkla anlaşılabiliyorsa, cezanın indirilmesi öngörülmüştür.

Madde 274- Anayasamız kanunları yayınlamak görevini Cumhurbaşkanına verdiği gibi, seçimlerin yenilenmesine, Anayasa Mahkemesinde iptal davası açılmasına, uluslararası antlaşmaların onaylanmasına, Silâhlı Kuvvetlerin kullanılmasına, bireysel özel af çıkarılmasına, bazı görevlere atamalar yapılmasına ve diğer hususlara karar vermek yetkisini

de keza Cumhurbaşkanına tanımıştır. Bu gibi işlemleri içeren belgeler Cumhurbaşkanlığı mührü ile mühürlenebileceğinden, maddede bu mühre de yer verilmiştir.

İşlemleri belgelemek (tevsik) maksadıyla kullanılan Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı ve Başbakanlık mühürleri de madde ile korunmuştur.

Maddede, sadece taklitten söz edilmiştir. Bununla birlikte bir kimse, bir bakanlığa ait mührü tahrif ederek Başbakanlık mührü hâline getirmiş olursa, yine Başbakanlık mührünü taklit etmiş olacağından, ayrıca tağyirden söz etmeye gerek görülmemiştir. Taklit edilmiş mührü kullanan kimse, daha önce taklit fiiline iştirak etmiş ise bu fiilden dolayı cezalandırılacağı için failin kullanmadan dolayı sorumlu tutulabilmesi taklit fiiline iştirak etmemiş olması koşuluna bağlanmıştır.

Madde 275- Madde ile 274 üncü maddenin kapsamı dışında kalan bütün resmî mühürler korunmaktadır. Bakanlıklarla noterlerin, mahkeme, savcılık ve kanunla kurulmuş olan kurumların -örneğin baroların- mühürleri bu kategoriye girmektedir. Esasen son fıkrada, yargı mercilerince işlemlerde kullanılan mühürlerin taklidi, suçun bir ağırlaştırıcı nedeni sayılmıştır. "Yargı görevi yapan merci" deyiminin anlam ve kapsamı 4 üncü maddede ve gerekçesinde açıklanmıştır.

Onaylayıcı ve belgeleyici alet ve vasıtaların kamuya güven vermek maksadına yönelik bulunması temel koşuldur. Örneğin mezbahada kesilen etler üzerine vurulan damgalar, posta pulunun kullanıldığını gösteren iptal işaretleri, bir mamulün örneği üzerine Türk Standartları Enstitüsünce konulan damga, külçe altının ayarını gösteren ve Darphane Müdürlüğünce veya altını piyasaya çıkaran bankaca konulan damgalar bu tanıma girer. Ölçü veya tartı alet ve vasıtalarına nizamen vurulması gereken damga ve işaretler ise 278 inci maddede ayrıca korunmuştur.

Fiilin suç olabilmesi için, bu gibi mühürlerle, anılan damgaları koymaya özgü alet ve vasıtaların taklit olunması veya failin iştiraki ile olmaksızın taklit edilmiş olan mühür, alet ve vasıtaların kullanılması gerekir.

Kullanmadan maksat, sahte mühür, alet ve vasıtanın normal olarak tahsis edildiği şekilde kullanılmasıdır. Fail, sahte bir varakayı meydana getirdikten sonra, bunun geçerliliğini sağlamak maksadıyla sahte mühür, alet ve vasıtayı kullanmış ise fiillerden hangisinin cezası daha ağır ise, onun verilmesiyle yetinilir.

Madde 276- Maddenin birinci fıkrasında, mühür, alet ve vasıta taklit edilmeksizin sadece bunların şey (örneğin pul veya külçe altın) veya belge (örneğin diploma) üzerinde bıraktıkları eser ve izlerin, taklit edilmiş olması hâlinde gerçekleşecek sahteciliğin zorunlu olarak suçun konusu ile sınırlı olacağı göz önünde tutularak, cezada indirim yapılması uygun sayılmıştır.

İkinci fıkrada, sahte iz ve eserleri içeren şey veya belgelerin kullanılması, devredilmesi, satılması, bir bedel karşılığında olarak veya olmayarak alınması cezalandırılmış, bu sahte iz ve eserlerin, mühür, alet ve vasıtaların taklit edilmesi suretiyle veya başka bir yöntemle konulmuş olması arasında fark gözetilmemiştir. Bununla birlikte sahte iz ve eserleri taşıyan şey veya belgeleri kullanan, satan, devreden veya alan kimsenin cezalandırılabilmesi için, iz ve eserleri sahte olarak meydana getirmek fiiline iştirak etmemiş olması koşulu burada da aranmış, ayrıca indirim oranı daha da yüksek tutulmuştur.

İz veya eser sahte olmayıp, bunu taşıyan eşya tahrif edilerek iz ve eserle bu eşya arasındaki uygunluk ortadan kaldırılmış ise, bu fiilin artık sahtecilikle bir ilgisi kalmaz.

Madde 277- Maddede öngörülen fiil esasta, mühür ve damgalarda sahtecilikle ilgili değildir; çünkü haksız yere kullanılan mühür, alet ve vasıtalar "sahte" değildir. Ancak haksız yere kullanılmakta olan bu mühür ve alet ve vasıtalar, haksız bir yarar elde etmek veya yine haksız bir zarar verilmesine yol açmak maksadıyla kullanılmaktadır.

Maddede, mühür, vasıta ve aletlerin "ele geçirilmesinden" söz edildiği için failin bunlara haklı bir nedenle, zilyet bulunmaması gerekir; fail haklı bir nedenle zilyet ise, memuriyet görevinin kötüye kullanılması suçu söz konusu olabilir.

"Kullanma" da haksız olmalıdır. Bu itibarla fail haksız yere elinde bulundurduğu mühür, alet ve vasıtayı hukuka uygun bir tarzda kullanacak, örneğin bir adliye memuru tahliye edilen bir tutuklu hakkında savcı tarafından düzenlenip imzalanan, fakat savcılık mührü ile onaylanması unutulan bir tahliye emrini, savcının bulunmaması nedeniyle, eline geçirdiği savcılık mührü ile mühürlerse, kullanma haksız olmadığından, fail cezalandırılmayacaktır.

Madde 278- Aslında bu maddenin suç saydığı fiiller, 275 inci maddenin kapsamı içinde bulunmakla birlikte, ölçü ve tartı alet ve vasıtalarına nizamen vurulması gereken damga ve işaretlerin veya bu alet ve araçların taklit veya tağyirinin müstakil bir hükümle ayrıca cezalandırılması, uygulamada duraksamaları kaldırmak amacıyla uygun sayılmıştır.

Maddenin birinci fıkrasında, bir kere ölçü ve tartı alet ve araçlarına nizamen vurulması gerekli damga ve işaretlerin taklit ve tağyiri cezalandırılmaktadır. İkinci olarak alet ve araçların kendisinin taklit ve tağyiri cezalandırılmıştır.

İkinci fıkrada, bu tür alet ve araçların kullanılması ve bulundurulması suç hâline getirilmiştir.

Üçüncü fıkrada, bir ağırlaştırıcı nedene yer verilmiş ve söz konusu alet ve araçların bir kamu kurumunun işlerinde kullanılması veya aynı kurumda bulundurulması hâlinde, kurum yetkililerine verilecek cezanın artırılması öngörülmüştür.

Madde 279- Maddede, memur tarafından resmî belgelerin aslında yapılan sahtecilik cürümleri cezalandırılmıştır. Ceza Kanununun uygulanmasında kimlerin "memur" sayılacağı 4 üncü maddede gösterilmiştir.

Maddenin uygulanması için, memurun kendi görev alanına giren yani kendisi tarafından görevi gereği düzenlemesi gerekli bir resmî belgeyi, kısmen veya tamamen sahte olarak meydana getirmesi veya doğru olarak düzenlediği böyle bir belgeye gerçeğe aykırı kısımlar eklemek suretiyle tahrif etmesi, yine böyle bir belge (varaka) düzenlerken kendi huzurunda geçmemiş olayları veya yapılmamış beyanları cereyan etmiş veya yapılmış gibi göstererek belgeye geçirmesi veya ifadeleri zaptetmemesi, nihayet belgeyi maddeten ortadan kaldırması, gizlemesi, bir bölümünü veya kısımlarını silmesi veya başka surette okunamaz hâle getirmesi veya imha etmesi gerekir. Failin memur olmaması veya memur olmakla birlikte, üzerinde sahtecilik yaptığı belgenin kendi görevi gereği düzenlemek durumunda bulunmadığı bir belge olması hâlinde 281 inci maddedeki memur olmayan kimse tarafından resmî belgelerin aslında sahtecilik suçu işlenmiş olur.

Resmî belgelerde (evrak) sahtecilik suçunda, sahte belgelerin meydana getirilmesi veya ortadan kaldırılması ile suç tamamlanacağından, sahte belgenin kullanılması koşulu aranmaz. Sahtecilik ile kamunun güveninin sarsılmış sayılması için, nasıl olsa genel bir zararın gerçekleşmesi gerekmekle birlikte, her türlü duraksamanın giderilmesi için bu hususun, özel zarar olasılığı ile birlikte maddede ayrıca açıklanması gerekli sayılmıştır. Kamu güveninin sarsılabilmesi için, yapılan sahteciliğin aldatıcı nitelikte olması yani özel bir dikkatle inceleme konusu olmaksızın belgeyi okuyan kişinin bunun sahte olmadığını sanabilmesi gereklidir.

"Resmî belgenin aslı" bunu düzenlemek yetkisine sahip memur tarafından ilk olarak meydana getirilen belgeyi ifade eder. Memur, resmî belgeyi birden fazla nüsha hâlinde düzenlemişse, her nüsha asıl olduğu gibi, dip koçanlı olup bir parçası ilgiliye verilen ve bir parçası resmî dairede muhafaza olunan bir belgenin her iki parçası da resmî belgenin aslı sayılır.

Resmî belgenin suretinde yapılan sahtecilik, suretle aslın karşılaştırılması neticesinde kolaylıkla meydana çıkarılabilirse de, aslın kaybolması veya hiç bulunmaması hâlinde, karşılaştırma olanağı kalmaz. Böyle bir durumda suretin asıl gibi işlem görmesi yani surette yapılan sahteciliğin asılda yapılmış gibi cezalandırılması gerekir. Ancak suretin aslına uygunluğunun yetkili memur tarafından onaylanmış bulunması şarttır. Aksi hâlde ortada geçerli bir suret bulunmaz. Demek oluyor ki, var olan aslın sonradan kaybolmuş veya belgenin aslı hiç düzenlenmemiş olduğu hâlde, suret asıl yerine geçecektir. Çünkü her iki hâlde de suretteki sahteciliği asılla karşılaştırmak olanaksızdır. Sureti sahte olarak düzenleyen memur, asılla karşılaştırmayı olanaksız hâle getirmek için aslı ortadan kaldıracak olursa, maddenin ilk fıkrası uygulanacağından, ayrıca surette sahtecilikten dolayı sorumlu tutulmayacaktır.

Aslın özetini aksettiren belgeler de, aslın bulunmaması veya kaybolması hâlinde, asıl gibi işlem görecektir.

Maddede, "belge", "varaka"; "belgeler" ise "evrak" karşılığı olarak kullanmıştır.

Madde 280- Madde, resmî belgelerin özet veya suretlerinde yapılan sahtecilik suçunu cezalandırmaktadır. Suçun faili, bu gibi özet veya suretleri meydana getirmek hususunda yetkili olan memurdur.

Suçun oluşması için özetlerin ve suretlerin, aslına uygun olduklarının onaylanmış ve aslın var olup karşılaştırma yapılmasının olanaklı bulunması şarttır. Fiile daha hafif bir ceza verilmesinin nedeni de bu olanağın varlığıdır.

"Özet", asıldaki bilgilere dayanılarak meydana getirilen belgeyi belirtir. Örneğin bir okuldaki kayıtlara dayanılarak ve bunları özetleyerek meydana getirilen belge veya diploma, asıl belgenin özetidir ve asılla yapılacak bir karşılaştırma belge veya diplomanın sahte olup olmadığını saptamak için yeterlidir.

"Suret" ise, aslın tam bir örneğini ifade eder. Bunun asıldan çekilen ve asla uygunluğunu onaylayan bir fotokopi olması da olanaklıdır.

Madde 281- Madde, failin memur olmaması hâlini düzenlemiştir. "Memur olmayan bir kimse" deyimi, memur tanımına girmeyen kişilerle, bu tanıma girmekle beraber kendi görev alanını kapsamayan bir belgede sahtecilik yapan kişileri belirtmektedir. Memur kavramı için 4 üncü maddeye bakılmalıdır.

Madde 282- Madde, doktrinde "fikrî sahtecilik" olarak adlandırılan bir suç tipini düzenlemektedir. Kişi, kendi beyanıyla, sahte bir resmî belgenin düzenlenmesine neden olmak hakkına sahip değildir. Kişinin açıklamaları üzerine düzenlenen resmî belgenin bu beyanın doğruluğunu ispat edici bir güce sahip olması suçun oluşması için gereklidir. Aksi takdirde düzenlenen belge, yapılan beyanın doğruluğunu ispat edemeyeceğinden, kişi kendi beyanı ile böyle bir belgenin düzenlenmesine etmen olmuş sayılamaz ve kendisinin bu madde uyarınca cezalandırılmasının neden ve hikmeti kalmaz. O hâlde bakılacak husus şudur: Beyanın doğruluğu düzenlenen resmî belgeyle ispat edilecek ise, madde uygulanacaktır; buna karşılık beyanı alan memur, beyanın doğruluğunu tahkik edip, buna kanaat getirdikten sonra resmî belgeyi düzenlemek durumunda ise yani resmî belge sadece kişinin beyanı üzerine değil de, memurca yapılacak inceleme sonucuna göre meydana getirilmekte ise, bu maddedeki suç oluşmaz. Nitekim, kişiyi çok geniş bir surette "doğruyu söylemek"le yükümleyen İtalyan Ceza Kanununun 483 üncü maddesi de aynı esası kabul etmiş ve İtalyan Yargıtayının yerleşmiş içtihadı da bu yönde olmuştur.

Bu nedenle, gümrük muayene memuruna, belirli bir malı ithal veya ihraç edeceği yolunda yalan beyanda bulunan kişi, bu maddedeki suçu işlemiş olmaz; zira beyanı alan gümrük muayene memuru sırf bu beyanla yetinmeyip, beyanın doğruluğunu incelemekle yükümlüdür.

Resmî belge ile doğruluğu ispat edilecek olayların ne olduğu, belgenin niteliğine göre belirir.

Hâkime, değişik olaylar karşısında, yalan beyanın niteliğine göre temel cezayı belirlemek bakımından takdir hakkı sağlamak maksadıyla maddedeki ceza üç aydan onsekiz aya kadar hapis olarak saptanmıştır.

Madde 283- Madde, belgelerde sahtecilik suçları ile delil teorisi arasındaki ilişkiyi göz önüne alarak daha üstün ispat gücüne sahip belgeyi daha fazla korumak ihtiyacını karşılamaktadır. Ancak, değişik yorumlara son vermek maksadıyla bir belgenin böyle bir güce sahip olup olmadığının saptanması için kanunlarda bu hususu belirten bir hüküm bulunması gerekli sayılmıştır.

Madde 284- Madde, özel belgelerde sahteciliğin değişik şekillerini göstermektedir. Suçun oluşması için kullanma koşulu da aranmış ve bu bakımdan resmî belgelerde sahtecilikle özel belgelerde sahtecilik arasındaki klasikleşmiş ayırım korunmuş ve kullanmadan önce fiilin cezalandırılmayacağı belirtilmiştir. Şüphesiz ki, imha yolu ile sahtecilikte kullanmadan bahsedilemez; zira maksat gerçek bir belgenin kullanılmasına engel olmaktan ibarettir. Bunun için, maddenin ikinci fıkrasında kullanma unsuruna yer verilmemiş ve ayrı hüküm konulmuştur.

Suçun oluşması için ayrıca genel veya özel bir zararın meydana gelebilmesi de koşul olarak kabul edilmiştir.

"Kullanma"dan maksat, bir olayın doğruluğunu ispat maksadıyla belgeye dayanmaktır. Bunun dışında kalan herhangi bir maksadın varlığı hâlinde, sahte belge, bir "ispat vasıtası" sıfatıyla kullanılmış sayılmaz. Örneğin, bir kimse tanınmış bir tacirin, kendisine borçlu olduğunu iddia ederek, kendisine kredi açılmasını sağlamak maksadıyla, sahte bir borç senedi gösterse, dolandırıcılık suçunu işlemiş olabilirse de, bu borç senedine dayanarak bir alacak iddiasında bulunmadıkça "kullanma" unsuru gerçekleşmiş olmayacağından suç oluşmayacaktır.

Sahte özel belgenin kullanılması, başka bir suçun işlenmesine de neden olabilir. Böyle bir durumda sahtecilik, işlenen başka suçun unsur ve ağırlaştırıcı nedenini oluşturmuyorsa, bileşik suç kuralı gereğince, her iki suçun cezası ayrı ayrı verilir; aksi hâlde ise o başka suçun cezasının verilmesi ile yetinilir. Bu itibarla, sahte belgenin kullanılması sureti ile bir kimse aldatılarak zarara uğratılmışsa, özel belgelerde sahtecilik ve dolandırıcılık suçlarına ait cezaların içtima suretiyle verilmesi gerekecektir. Buna karşılık nitelikli zimmet hâlinde, sahtecilikten ayrıca ceza verilmeyecektir; zira nitelikli zimmet basit zimmetin ağırlaştırıcı nedenidir ve ortada bir bileşik suç vardır.

Madde 285- Maddeyle, belirli bir tarzda doldurulup kullanılması için verilmiş boş bir kağıdı, teslim edenin isteğine ve imzalı boş kağıdı veriş nedenine aykırı olarak doldurup kendisine veya başkasına haksız bir yarar sağlayan veya imza sahibine veya kanunî haleflerine haksız bir zarar veren kimse cezalandırılmaktadır.

Suçun yapısı şu suretle ortaya çıkmaktadır: Bir kişi diğerine belirli bir tarzda doldurmak üzere imzalı ve fakat boş bir kağıt verecektir; böylece suçun oluşması için imzanın gerçek olması temel koşuldur. Ayrıca verilen kağıt hukuken geçerli bir belge oluşturmayacaktır; suç böylece gerçek bir belgenin tahrif veya tağyiri şeklinde işlenecek olursa 284 üncü maddenin uygulanması söz konusu olur.

Suçun oluşması için söz konusu imzalı kağıdın, tevdi ve teslim nedeninden farklı bir şekilde doldurulması gereklidir.

Dikkat edilmelidir ki, imzalı kağıt teslim veya tevdi edilmemiş, suçlu bunu bir suretle ele geçirerek doldurmuş ise bu takdirde maddenin son fıkrası gereğince Üçüncü Bölümün hangi maddesi ihlâl edilmiş ise ona göre ceza verilecektir.

Fiil dolayısıyla fail kendisine veya başkasına haksız bir yarar veya imza sahibine veya kanunî haleflerine bir zarar vermiş olacaktır. Dikkat edilmelidir ki, suçun maddede belirtilen şekline göre kağıda borç doğuran veya borcu kaldıran bir beyanın yazılması şart değildir; bir suç ikrarı veya benzerî diğer ifadelerin yazılmış olması da suçu oluşturur.

Suçun soruşturulması ve kovuşturulması, ikinci fıkraya göre şikâyete bağlıdır. İmzalı boş kağıt ancak taraflar arasında belirli bir ilişki şeklinin varlığı hâlinde söz konusu olabileceğinden kovuşturmanın şikâyete bağlı tutulması yerindedir. Böylece uzlaşma kurumu marifetiyle çekişmenin çözülmesi de olanaklı hâle gelmektedir.

Madde 286- Madde, ticarî hayatta büyük yer tutan ve basit bir ciro ile veya buna bile gerek görülmeksizin tedavül eden bazı evrakı daha ciddî bir şekilde korumak maksadına yöneliktir. Madde 29/6/1956 tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu da göz önüne alınarak düzenlenmiştir. Ancak 765 sayılı Kanunun, Mehaz Kanundan ayrılma sonucu bizdeki uygulamada ortaya çıkan ve bazen davanın zamanaşımına uğramasına yol açan bir aksaklık giderilmiş ve resmî belgelerde eşitliğin sadece ceza yönünden olduğu açıklanmıştır. Şu suretle ki, suç bütün özel belgelerde sahtecilik fiillerinde olduğu gibi, yine kullanma ile oluşacak, sadece ceza yönünden, resmî belgelerde sahteciliğin cezası uygulanacaktır. Kambiyo senedi veya emtiayı temsil eden evrak, imzalı ve boş olarak faile tevdi edilmiş olup da, fail, bunu tevdi maksadından farklı bir şekilde doldurmuşsa, o takdirde açığa atılan imzanın, kötüye kullanılmasına ilişkin yaptırım uygulanacaktır. Bu hususta 285 inci maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Maddede, son zamanlarda tahvillerde de sahtecilik fiillerinin geniş ölçüde gerçekleştirilmesi ve bu nedenle güvenliğin çok zarara uğraması nedeni ile "her türlü tahviller"de özel himaye altına alınmıştır; ayrıca el yazılı vasiyetnamelerde gerçekleştirilen sahteciliğin de, resmî belgelerde sahtecilik gibi cezalandırılacağı açıklanmıştır. Burada söz konusu olan vasiyetname, noter huzurunda yapılmamış olanlardır. Noterin, talep üzerine düzenlediği vasiyetname bir resmî belge olduğundan bu madde kapsamında değildir. Burada geçen vasiyetname, ölen kişinin meydana getirdiği el yazısı ile yapılmış veya onun beyanı üzerine özel kişilerce saptanmış vasiyetnamelerdir.

Madde 287- Maddede öngörülen suçun ön koşulu, failin sahteciliğe hiçbir suretle iştirak etmemiş olmasıdır; aksi hâlde resmî veya özel belgelerde sahteciliğe ilişkin hükümler kendisi hakkında nasıl olsa uygulanacaktır.

Başkası tarafından meydana getirilen sahte belgeyi kullanan kimsenin cezalandırılabilmesi için, bunun sahteliğini bilmesi, ayrıca sahteciliğin varlığı için aranan genel koşulların varlığı gerekir.

Kullanmadan ne anlaşılması gerektiği 285 inci maddenin gerekçesinde açıklanmıştır. "Başka surette yarar sağlamak"dan maksat, belgeyi ibraz etmeksizin ona dayanmaktır. Elde edilen yarar dolayısıyla başka bir suç işlenmiş ise o suçun cezası da ayrıca verilecektir.

Madde 288- Madde, sağlık raporlarının kötüye kullanılmasını ayrıca düzenleyerek yaptırımlara bağlamaktadır. Bu itibarla, bu ve 289 uncu maddedeki istisnalar dışında diğer belgeler, niteliklerine göre, resmî veya özel belgelerde sahteciliğe ilişkin hükümlere tâbi tutulmuştur.

Maddenin ikinci fıkrasında, gerçeğe aykırı raporun verilmesinden bir zararın doğmuş bulunması hâlleri düzenlenmiştir. Fıkraya göre bir kere, böyle içeriği gerçeği yansıtmayan bir belge ile kişilerin, gereksiz olarak sinir ve akıl hastanelerine kabul ve ikamete mecbur edilmeleri yani gerekmediği hâlde hürriyetlerinin sınırlandırılması olanağının sağlanması daha ağır biçimde cezalandırılmaktadır; bunun dışında fahiş bir zarara neden olunması da fıkranın kapsamı içindedir.

Maddenin üçüncü fıkrasında içeriği sahte raporun para ve vaat karşılığı elde edilmesi hâlinde raporu veren daha ağır biçimde cezalandırılmakta, fahiş zarar meydana gelmesi hâlinde ise ceza daha da artırılmaktadır.

Dördüncü fıkra, bir suçun veya işkence ve zalimane, insanlık dışı fiillerin delillerini gizlemek veya bunları yok etmek için verilmiş rapor hâlinde hapis cezasını sekiz yıla kadar çıkarmaktadır.

Beşinci fıkra ise gerçekte işlenmiş bir suç veya işkence, zalimane veya insanlık dışı bir fiil var olmadığı hâlde bunlar varmış gibi göstermek suretiyle rapor düzenleme hâllerinde hapis cezasını sekiz yıla kadar çıkarmaktadır.

Maddenin altıncı fıkrasında, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarda özgürlüğü bağlayıcı cezanın yanında ayrıca ağır para cezasına da hükmedileceğine yer verilmiştir.

Son fıkrada, raporu kullananın ne suretle cezalandırılacağı gösterilmekte ve cezanın, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve müsadere veya değerin mülkiyetinin Devlete geçirilmesi olacağı açıklanmaktadır. Kullanan kişi, raporun düzenlenmesine iştirak etmiş olmamalıdır; aksi hâlde şerik sıfatıyla cezalandırılacağından, kullanmadan dolayı kendisine ayrıca ceza

verilmeyecektir. Bir kimse raporu kullanmadan da ondan yarar sağlayabileceğinden, kullanma ile yarar sağlamak eş tutulmuştur.

Madde 289- Madde, resmî belgelerde sahtecilik suçlarının özel bir şeklini cezalandırmış bulunmaktadır. Maddeye göre kimlik belgelerini, şahadetnameleri, beyannameleri, zabıtanın teftiş ve kontrolüne tâbi defterleri iyi hâl veya yoksulluk varakalarını taklit edenler veya bunları tahrif edenler veya hakkı olanlardan başkalarına verenler, genel olarak resmî belgelerde sahteciliği cezalandıran 279 uncu ve izleyen maddeye göre değil fakat bu maddenin birinci fıkrasına göre cezalandırılacaklardır. Bu tür vesikalarda ve varakalarda yapılan tahriflerin daha az vahim olduğu kabul edildiğinden özel bir hükümle ve daha az cezayla karşılanması uygun sayılmıştır.

İkinci fıkrada belirtilen vesikaların düzenlenmesi sırasında bilerek yanlış beyanda bulunulması ve bilgi verilmesi müstakil olarak cezalandırılmıştır.

Üçüncü fıkrada, birinci fıkrada yazılı suçun bir memur tarafından işlenmesi şahsî bir ağırlaştırıcı neden sayılmıştır.

Dördüncü fıkrayla, maddenin birinci fıkrasında belirtilen ve gerçek olan bir belge ve vesikayı, resmî makamı aldatmak amacıyla kendisine veya başkasına ait olduğu yolunda beyanda bulunanlar hakkında da yaptırım düzenlenmiştir.

Madde 290- Belgelerde sahtecilik suçu gerçek bir olayı ispat edebilmek için de işlenebilir. Failin kendisine veya başkasına haksız bir yarar sağlamak maksadıyla değil de böyle bir saikle hareket etmesi cezada geniş ölçüde indirim yapılmasını gerektirmiştir.

İndirim oranları, sahte olarak meydana getirilen belgenin niteliğine göre farklı bir şekilde belirtilmiş, ayrıca failin cezalandırılması için bu saikle düzenlediği sahte belgeyi kullanması koşulu daima aranmıştır. Bu suretle, gerçek bir olayı ispat edebilmek için sahte resmî belge düzenleyen kimsenin bu belgeyi kullanmadıkça cezalandırılmaması öngörülmüştür.

Hafifletici nedenin uygulanabilmesi için olayda suçun bütün unsurlarının bulunması gerekecektir. Bu itibarla bir hukuka uygunluk nedeni varsa, fiil suç oluşturmayacağından maddenin uygulanması da söz konusu olamaz.

Madde 291- Maddede yer alan suçun maddî unsuru, halk kitlelerinin silâhlandırılarak diğer bir halk kitlesini öldürmeye kışkırtılmasıdır. Bu konuda 128, 129 ve 130 uncu maddelere ve gerekçelerine de bakılmalıdır. Suç, milleti oluşturan nüfus kesim ve gruplarından, kısımlarından bir kısmını silâhlandırarak diğer bir kısmını öldürmeye kışkırtmak veya bu maksatla girişilen eylemleri yönlendirmek veya yönetmektir. Belirli kişilerin öldürülmesinin kışkırtılması hâlinde bu madde uygulanmaz; bu hâlde yerine göre adam öldürme veya nitelikli öldürme ve buna iştirak hükümlerinin uygulanması söz konusu olur. Suçun oluşması için silâhlandırılarak kışkırtma yeterlidir; ayrıca ölümlerin gerçekleşmesi gerekmez.

Öldürme, fiilen gerçekleştiğinde harekete katılanlar hakkında maddenin ikinci fıkrasındaki ceza uygulanır. Katılan kişinin fiili ile belirli bir kimseyi öldürdüğü sabit olduğunda bu fıkra değil ve fakat adam öldürme suçundan dolayı sorumlu olması gerekir ve ayrıca ikinci fıkradan dolayı ceza verilmez.

Madde 292- 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısında yer alan bu madde 21/11/1990 tarihli ve 3679 sayılı Kanunla, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna nakledilmiştir. Tasarıda da bu hüküm aynen muhafaza edilmiştir.

Madde, ülkenin belirli bir kısmında mesela, bir köyde veya bir bölgede yaşayan halk kitlelerine yönelik olarak ağır bir tehlike ihdas edileceği tehdidinin yapılmış bulunmasını suç hâline getirmiştir. Burada dikkat edilmesi gerekli husus, belirli bir kişinin veya kişilerin barış veya sükununun veya hürriyetinin değil ve fakat gayrimuayyen kişilerden oluşan kitlelerin tehdide muhatap olmuş bulunmalarıdır.

Suçun oluşması için failde özel kast aranacaktır. Tehdidin halkın sağlığı ve malı bakımından bir korku, endişe veya panik yaratmak amacıyla ve maksadıyla yapılmış olması gereklidir. Endişe, korku, panik, kelimeleri, halkta meydana gelmesi gerekli telaş hâlinin değişik derecelerde olabileceğini ifade maksadıyla kullanılmıştır.

Suçun tamamlanması için, bu hâllerin fiilen gerçekleşmiş bulunması şartı yoktur; tehdidin böyle bir hâle sebebiyet verebilecek nitelikte olması yeterlidir. Bu itibarla maddedeki suç, neticesi harekete bitişik bir cürümdür. Dolayısıyla, teşebbüs mümkün değildir.

Yapılacak tehdidin icrasında ne gibi vasıtaların kullanılması gerektiğine dair olmak üzere madde metnine bir açıklık getirilmemiştir; suç serbest hareketlidir.

Madde 293- Maddeyle, neticesinden müstakil olarak bir suçun işlenmesine tahrik, suç hâline getirilmiştir. Tasarıda bazı belirli suçlara alenen tahriki özel olarak cezalandırılan hükümler de vardır.

Suçun işlenmesine tahrik aslında işlenilmesi istenilen suça oranla bir hazırlık hareketidir. Ancak kanun koyucu, bazı hazırlık hareketi niteliğindeki fiilleri, meydana getirebilecekleri büyük tehlike nedeniyle icra hareketi ve dolayısıyla suç sayabilir. Burada da o suretle hareket olunmuştur.

Suç bütün Batı kanunlarında yer almaktadır. Menşei itibarıyla XIX. Yüzyılın ortalarından itibaren anarşistlerin her türlü suça başvurmak suretiyle, toplumu istikrarsız hâle getirip amaçlarına ulaşmak çabaları ile ortaya koydukları eylemleri karşılama amacına yönelik bulunmuştur.

Suçun maddî unsuru failin belirli olmayan kimseleri suça tahrik etmiş bulunmasıdır; belirli kişiler, belirli suçlara tahrik olunduklarında iştirak hükümlerinin uygulanacağı açıktır.

Tahrik, esasen bu suçları işlemek niyetinde bulunan kimselere yöneltilmiş de olsa yine de suç teşkil edecektir. Ayrıca suçun oluşması için tahrik edilen suçun işlenmesi de şart değildir. Esasen maddenin son fıkrasında bu hâlde tahrikte bulunanların, suçu fiilen işlemiş olanlar derecesinde cezalandırılacakları açıklanmıştır.

Suçun manevî unsuru genel kasttır. Tahrik, taksir ile gerçekleştirildiğinde fiil suç teşkil etmeyecektir. Ancak failin tahriki ciddiye alması yani tahrikin neticesi olarak suçların işlenmesini de arzu etmesi koşulu aranmamıştır. Kastın harekete yönelik olması yeterlidir. Söz gelimi bir tahrikçi ajan, polisin zamanında geleceğini umarak tahrikte bulunmuş olsa da suçu gerçekleşmiş saymak gerekecektir. Muhatapların tahriki ciddiye almamaları hâlinde de suç gerçekleşmiş sayılır.

Tahrikin icrasıyla beraber suç tamamlanmış olacağından yani fiil neticesi harekete bitişik bir suç oluştuğundan, icra hareketinin kısımlara bölünebilmesinin olanaklı bulunması nedeniyle suçta sadece eksik teşebbüs söz konusu olabilir.

Ayrıca failin tahrik ettiği fiilin suç oluşturduğunu bilmesine de gerek yoktur. Ancak failde kişileri belirli ve ağır bir hareketi icraya tahrik etme iradesinin var olması gereklidir.

Suçun oluşması için hareketin alenen icra edilmiş bulunması gereklidir. Söz gelimi bir mitingde, bir toplantıda kişilerin suça tahrik edilmiş olmaları gibi. Esasen suçun oluşması için belirli bir kimsenin suça yönelik olarak tahrik edilmiş bulunması yeterli olmadığından, aleniyet suçun niteliği içindedir.

Suçun esasında, tahrikin kitle içinde yer alanların duygu ve içgüdülerine yöneltilmesi ve onların kötü hareketleri icra etmelerinin temin edilmesi söz konusudur.

Maddenin ikinci fıkrasında, tahrikin belirli araçlar marifetiyle yapılması bir ağırlaştırıcı neden sayılmıştır. Kitle iletişim araçlarından maksat, basın ve yayın araçları, radyo, televizyon ve filmleri ve internettir. Ses kayıt bantları ve ses ve görüntü yayın araçları deyimine her türlü kasetler ve video kasetler dahildir. 4 üncü maddenin (11) numaralı bendinde tanımı yapılan araçların kullanılması da, elbette ki, ağırlaştırıcı nedendir.

Bu gibi hâllerde yapılan tahrikin hedefe ulaşması olasılığı çok daha fazla olduğundan, Tasarı bunları ayrıca ağırlaştırıcı neden saymış bulunmaktadır.

Madde 294- Bu maddede yer alan cürüm, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 312 nci maddesinde cezalandırılmaktadır. Tasarının bu maddesi ile toplumsal savunmanın sağlanmasının yanında ifade özgürlüğünün güçlendirilmesi de amaçlanmaktadır. Madde, 6/2/2002 tarihli ve 4744 sayılı Kanunla değişik 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 312 nci maddesinden aynen alınmıştır.

Madde, nitelikleri itibarıyla birbirine çok yakın dört ayrı cürme yer vermiş bulunmaktadır.

1. Bir cürmün övülmesi veya iyi görüldüğünün söylenmesi,

2. Kişilerin kanuna uymamaya tahrik edilmeleri,

3. Sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığına dayanarak, halkı birbirine karşı kamu düzeni için tehlikeli olabilecek bir şekilde düşmanlığa veya kin beslemeye alenen tahrik edilmeleri,

4. Halkın bir kısmının aşağılayıcı ve insan onurunu zedeleyecek biçimde tahrik edilmesi.

Birinci suçun oluşması için, failin işlenmiş bir cürmü övmesi veya bunu iyi gördüğünü söylemesi gereklidir. İşlenmemiş olan cürümlerin mücerret övülmesi veya iyi görüldüğünün söylenmesi ise, duruma göre ya kanuna uymamaya tahrik suçunu veya 293 üncü maddede yer alan suç işlemeye tahrik cürmünü ortaya çıkarır.

Madde, kişilerin kanunlara uymamaya tahrik edilmeleri bakımından yapılacak hareketleri teker teker belirleyip göstermemiştir. O halde maddî unsurun değişik şekillerde gerçekleşebileceği meydandadır.

İşlenmiş olan bir suçun failini veya kanuna uymayan kişiliğini sırf bu fiilleri işlemiş bulunması nedeniyle övme halinde de, aynı suçun yani suçu övmenin oluşmuş bulunacağını kabul etmek gerekir. Zira bu hallerde fail, kişi marifetiyle fiili övme veya iyi görme beyanında bulunmuş olmaktadır.

Her iki suçun oluşabilmesi için maddî unsurların alenen icrası gerekmektedir.

Yukarıda (3) numara altında tanımı yapılan fiil, yani "sosyal sınıf, ırk, din, mezhep ve bölge farklılığına dayanarak halkı birbirine karşı kamu düzeni için tehlikeli olabilecek bir şekilde düşmanlığa veya kin beslemeye, alenen tahrik", aslında bir tehlike suçudur.

Tehlike suçları, ifade özgürlüğünün kullanılması bakımından etrafında duraksamalara, yanlış anlaşılmalara elverişli bir alan yaratırlar. Bu bakımdan demokratik hukuk düzenlerinde, tehlike suçu yaratmaktan olabildiğince sakınılır; ancak, teknolojinin insan yaşamına bu derecede egemen olduğu bir dönemde bireyler, tehlikelerle çevrilmiş olarak yaşadıkları için tehlike suçlarına yer vermek zorunlu olmaktadır.

Maddeyle düzenlenen suç yönünden ise durum şöyledir: Çağdaş uygar toplum çoğulcudur. Bunun anlamı, toplumun, değişik din, mezhep, ırk, sosyal sınıf, bölge farklılığı, siyasal görüşler, idealler, toplum insanlarına hizmet bakımından farklı yollar, metotlar, değişik zihniyetler taşıyan insanlardan oluştuğudur. Böyle bir toplum yapısında demokratik ilke, farklılıklar içerisinde bütünleşmeyi sürdürerek birlikte, barış içerisinde yaşamayı zorunlu kılar; sosyal yapıyı oluşturan yapısal unsurlar birbirleriyle ahenkli bir bütün oluşturmakta devam etmelidir. Bütünleşme derecesi ne derecede yüksek olursa, demokratik özgürlükler de toplumda aynı oranda geniş olarak kullanılabilir. Bütünleşmenin temel koşullarının başında, değişik yapıdaki insanların, değişik fikir, kanaat ve inançları tam bir hoşgörü ile karşılamayı benimsemeleri, bu tutumu içlerine geçirmiş bulunmaları gelmektedir. O hâlde kişilerin, maddenin saydığı farklılıkları esas alarak düşmanlığa, kin beslemeye alenen tahrik edilmelerinin ortaya çıkaracağı tehlikeye karşı hukuk sisteminin savunma araçları getirmesi gerekli ve zorunludur.

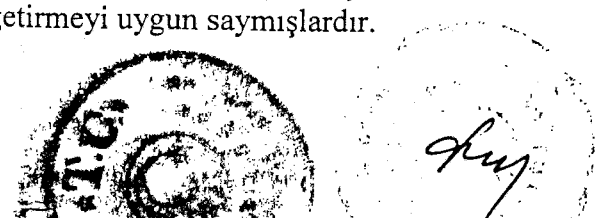
Ancak temel sorun, bu zorunluluğu, eleştiri olanağını, ifade özgürlüğünü, siyasal propaganda yapmak hakkını zedelemeden karşılayabilmektir.

Bu bakımdan çağdaş demokratik ceza hukuku şu yolu veya stratejiyi uygulamaktadır: Soyut (mücerret) tehlikeyi değil, somut tehlikeyi suç haline getirmek, somut tehlike suçlarını kabul etmek ve değişik maksatlarla yapılan açıklamaları, gerçek unsurları itibarıyla belirlenmiş bir tehlikeyi ortaya çıkarmaları hâlinde cezalandırmak, yani zorunluluk hâllerinde tahriki cezalandırmak için bunun somut bir tehlikeye meydan verecek nitelikte olup olmadığına bakmak.

Bu yaklaşım, -Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesinin geliştirdiği bir ölçü ile- "açık ve mevcut tehlike" kavramına da uygundur. Bu amaca, tehlike suçlarına ait kanun metinlerini uygulamada yorumlamakla görevli bulunan yüksek yargı organlarının karar ve içtihatları ile, yani bu yüksek kurumların tehlike suçunun oluşmasını, kanun metinlerini "kamu düzeni için tehlikeli olabilecek bir şekilde" ölçüsünü esas alarak yorumlamaları suretiyle ulaşılabileceği gibi, kanun metinlerinde somut tehlikeyi belirleyen sözcük ve kavramlara yer vererek de hedefe ulaştıracak çözümler gerçekleştirilebilir; böylece toplumsal korunma ve özgürlükler aynı zamanda sağlanıp korunmuş olabilirler.

Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bu hususta belirttikleri ve saptadıkları, artık hukukçularca bilinen ölçütler, içtihatlarla toplumsal tehlikeyi önleme ve eleştiri, ifade, siyasal propaganda hürriyetlerini aynı zamanda sağlama amacına ulaşmanın sağlam ilke, çare ve uygulamaları olarak değerlendirilmektedir.

Bazı ülkeler ise, yukarıda açıklandığı üzere, tehlikeyi giderme ve aynı zamanda hürriyetleri sağlama stratejisi olarak ikinci yolu yeğleyerek, somut tehlike suçu oluşturulması için kanun metinlerine bu hususta şekil vermeyi, açıklık getirmeyi uygun saymışlardır.

Örneğin Avusturya Ceza Kanununun 283 üncü maddesi şöyledir : "Ülkede bulunan kilise veya din gruplarına veya bir ırka veya bir halka veya halk grubuna karşı, kamu düzenini bozmaya elverişli biçimde alenen düşmanca bir eyleme girişilmesi çağrısını yapan veya bunu tahrik eden kimseye bir yıla kadar hürriyeti bağlayıcı ceza verilir.

Yukarıdaki fıkrada açıklanan gruplara karşı alenen kışkırtmada bulunan ve insan onurunu zedeleyecek biçimde söven veya aşağılayan kimseye aynı ceza verilir."

Alman Ceza Kanununun 130 uncu maddesi şöyledir :

"(1) Toplumsal barışı bozmaya elverişli bir şekilde,

1. Halk gruplarını birbirinden nefret etmeye veya halk grupları aleyhine cebir ve şiddet uygulanmasına veya keyfi uygulamalar yapılmasına tahrik edenler veya,

2. Halk gruplarını küçük düşürmek suretiyle insanlık onurunu ihlâl edenler,

Üç aydan beş yıla kadar hapisle cezalandırılır.

(2) Yukarıdaki fiiller yayın yoluyla işlenirse ceza artırılır.

(3) Nasyonal Sosyalist rejim tarafından işlenmiş fiilleri, toplumsal barışı bozmaya elverişli bir şekilde, alenen veya bir toplantıda onaylayanlara veya yapılan fiilleri yalanlayanlara zorunlu bir eylem gibi gösterenlere beş yıla kadar hürriyeti bağlayıcı cezaya veya para cezasına hükmedilir."

1881 Fransız Basın Kanununun 24 üncü maddesinin altıncı fıkrası ise şöyledir: "23 üncü maddede yer alan vasıtalardan birisi ile menşeleri veya etnik bir gruba, millete, ırka veya belirli bir dine mensup bulunmamaları nedeniyle, kişiye veya kişiler grubuna karşı ayrımcılık yapılmasına, kine veya şiddete tahrik eden kimseler, bir yıl hapse ve 300 000 frank para cezasına veya bunlardan birisine mahkûm edilirler." Aynı maddenin yedinci fıkrasında, bu suçtan dolayı mahkûm edilen kişilere ayrıca belirli fer'î cezaların da verileceği belirtilmiştir.

Aynı Kanunun 24 bis maddesinde, yukarıda değinilen Alman Ceza Kanununun 130 uncu maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan hüküm, değişik sözcükler ve ifade biçimiyle tekrarlanmaktadır.

Görülüyor ki, toplumsal barış ihtiyacı ile eleştiri ve ifade, siyasal propaganda hürriyetlerini bağdaştırmak üzere, maddenin ikinci fıkrasında yer alan suça ilişkin hükümlerin benzerleri, yabancı demokratik ülkelerde de yer almaktadır.

Maddenin ikinci fıkrası, yukarıda açıklanan ilke ve strateji doğrultusunda kamu düzenini ve toplumsal bütünleşmeyi korumak bakımından fiili, somut tehlike suçu haline getirmiştir. Suçun şeması şu suretle belirlenebilir:

1. Halk, birbirlerine karşı düşmanlığa veya kin beslemeye alenen tahrik edilecektir.

2. Bu tahrik, bir tür bağımlı hareketle yani insanların sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığına dayanılarak gerçekleştirilecektir, yani düşmanlık veya kin, bu farklılık üzerine dayanmak suretiyle yerleştirilmeye çalışılacaktır.

3. Tahrik yapılırken başvurulan eylem, beyan ve ifadeler, kamu düzeni için tehlikeli olabilecek bir şekilde olmalıdır. Hareketlerin belirtilen maksada uygun nitelik gösterip göstermediği, fiilin somut bir tehlike suçu olduğu göz önünde bulundurularak hâkim tarafından takdir edilecektir. Elbette bu takdir yapılırken, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bu konuda sürekli tekrarladığı ölçütleri göz önünde bulundurmak gereklidir.

4. Failde yukarıda belirtilen koşul ve eylemlere yönelik cürüm kastının varlığı saptanacaktır.

Maddenin üçüncü fıkrasında, kendisine özgü özellik taşıyan bir hakaret suçuna yer verilmiştir. Bilindiği üzere, genel olarak hakaret suçunun oluşması için, mağdurun belli veya belirlenmesi olanaklı bulunması gerekir. Ancak yabancı hukuklarda, İngilizcede denilen, grupların tahkiri de suç olarak saptanmıştır. Bu maddede, toplumsal barışı korumak amacıyla, bir tür grup tahkiri suçunu düzenlemiş bulunmaktadır. Burada da somut tehlikeye işaret etmek amacıyla hakaretin halkın bir kısmını "aşağılayıcı ve insan onurunu zedeleyecek biçimde olması" koşulu aranacaktır.

Maddenin son fıkrasında, fiillerin 293 üncü maddenin ikinci fıkrasında belirtilen araç ve şekillerle işlendiğinde cezaların, bir katı oranında arttırılacağı belirtilmiştir.

Madde 295- Madde, kanunun cürüm saydığı bir yayını diğer bir yayın aracında tekrarlamayı cezalandırmaktadır. Maddede geçen "asıl yayın yapan gibi cezalandırılır" şeklindeki ifadeden anlaşılacağı üzere aslında böyle bir hareket suçun tekrarı niteliğinde ise de, herhangi bir duraksamaya yer bırakmamak üzere ayrı bir madde olarak adeta yorum niteliğinde bir hüküm getirilmiştir.

İkinci fıkrada, faili cezadan kurtarmayacak hâller, duraksamaları ortadan kaldırmak maksadıyla ayrıca gösterilmiştir. Buna göre fail, yazıdaki düşünceleri benimsemeyip aynen yayınladığı yahut ihtiyatla yayınladığı veya sorumluluğu başkasının kabul ettiği şeklinde yayına bir kayıt koysa da sorumluluktan kurtulamayacaktır.

Ancak içeriğini nakletmeden suç hakkında haber yayınlamak suç oluşturmayacaktır.

Madde 296- Madde, genel olarak kanunların cürüm saydığı fiilleri işlemek üzere kişilerin yapılanmalarını cezalandırmaktadır. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanun burada "cemiyet" kelimesini kullanmıştır. Dilimizde artık yerleşen "örgüt" sözcüğü, Tasarıda belirtilen maksatla oluşturulmuş fesatçı grupları belirtmek üzere kullanılmaktadır.

"Örgüt" 4 üncü maddenin (8) numaralı bendinde belirtildiği üzere, birden fazla kişinin önceden anlaşıp birleşmesidir. Herhangi bir harekete geçilmeden örgütün böylece teşkil edilmiş olması maddî unsurun tamamlanması için yeterlidir.

Örgütün şeklinin, kanunen teşekkül etmiş olup olmamasının önemi yoktur. Kanuna uygun olarak oluşmuş bir dernek de, gizli amacı itibarıyla böyle bir örgütü oluşturabilir. Önemli olan örgütün gerçek hedefi ve gerçekte var olan faaliyetleridir.

Maddenin birinci fıkrası gereğince örgütü kuranların veya örgüte katılanların aynı suretle cezalandırılmaları gerekecektir. Örgütün faaliyetlerine, fiilen iştirak edenlerin de örgüte katılmış sayılmaları gerekir.

Maddenin birinci fıkrası gereğince sadece birleşme, suçun maddî unsurunun oluşması için yeterli olduğundan suça ancak eksik teşebbüs olanağı vardır.

Maddenin ikinci fıkrası belirli maddelerde yazılı suçların işlenmesi için örgütün meydana getirilmiş olmasını ağırlaştırıcı bir neden saymaktadır.

Maddenin üçüncü fıkrasında, örgüt mensuplarının ülkenin herhangi bir yerinde, şehirde, yolda veya dağda yahut kırda silâhlı olarak dolaşmaları veya silâhlarını bir yerde saklamış bulunmaları ağırlaştırıcı neden sayılmıştır.

Örgütün yöneticileri durumunda bulunanların cezaları dördüncü fıkra gereğince artırılacaktır.

Suçun oluşması için faillerde genel kast yeterlidir. Ancak kastın hem örgütün kurulmasına ve hem de örgütün cürümleri işlemek maksadına yönelik olması gerekir. Yoksa saldırılara karşı kendilerini savunmak üzere yani meşru savunma hakkını kullanmak için örgütlenme bu suçu oluşturmaz. Katılanlarda da, böyle bir örgüte katılma kastının bulunması gerekir.

Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanununun hükümleri saklıdır.

Maddeyi, elbette ki, suçta iştirak hâlini zedelemeyecek tarzda uygulamak gerekmektedir.

Madde 297- Madde, örgüt kurma suçuna katılmamış bulunanların, kurulduktan sonra örgüt mensuplarına belirli şekillerde yardım etmelerini cezalandırmaktadır. Örgütün kurulmasına katılmış yani örgüt kurma suçunun faillerinden bulunmuş olan kişilerin örgüte yardım etmeleri ayrıca suç oluşturmaz.

Tasarı bu yardımları, 448 inci maddesi dışında ayrıca cezalandırmakta ve böylece örgütün yardımsız kalarak sönüp gitmesini sağlamak istemektedir.

Suçun oluşması için yardım fiilinin bilinerek ve istenerek, böyle bir örgüte yardım amacıyla yapılmış bulunması gereklidir. Yardımın hangi hususlara ilişkin bulunması gerektiği maddede gösterilmiş değildir. Madde, örgüt mensuplarına yapılacak yardımın silâh, cephane, yiyecek, giyecek veya barınacak yer şekillerinde olmasını açıklamakla birlikte "başkaca yardım edenlere" demek suretiyle, bunlar dışında kalan diğer tür yardımları da kapsamı içine almaktadır; ilâç, kitap, çadır, malzeme, daktilo makinesi, kağıt ve sair yardımlar da böylece maddenin kapsamı içinde bulunmaktadır. Suç işlemek için yardım, bu maddenin kapsamı içinde değildir.

Yardımın herhangi bir ciddî cebir ve şiddet veya tehdit veya sair bir baskının etkisi altında kalınmaksızın yapılmış olması gerekir. "Ciddî"likten maksat, cebir ve şiddet veya tehdit veya sair baskı ile yardımın yapılması arasında bir nedensellik ilişkisinin bulunmasıdır. Böyle bir ilişki varsa hareket suç oluşturmaz. İkrah kusurluluğu yok etmesi dolayısıyla sorumluluğu kaldıran bir nedendir.

Yaralı ve hastaların geçici olarak tedavisini ise bu madde kapsamında saymamak gerekir. Zira koşullar ne olursa olsun, hasta ve yaralının tedavisi, tıp mesleğine bağlı meslekî hakkın çerçevesi içindedir ve bir hukuka uygunluk nedeni oluşturmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasında, tüm yardımların belirli yerlerde yapılması ağırlaştırıcı neden sayılmıştır. Söz konusu yerleri bu tür faaliyetlerin dışında tutmak amacıyla fıkra kaleme alınmış bulunmaktadır.

Maddenin üçüncü fıkrasında, yardımların örgüt mensuplarının belirli akrabası tarafından yapılmış olması bir cezasızlık nedeni sayılmıştır. Ancak yapılacak yardımın "kişisel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olması" temel koşuldur. İlâç, yiyecek, içecek gibi.

Kişisel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik yardımdan maksat, örgütün amacının gerçekleştirilmesine yönelik olmayan ve sadece o kişiye yapılan yiyecek, giyecek gibi yardımlardan ibarettir, yoksa malzeme, söz gelimi daktilo temini bu fıkranın kapsamı içinde değildir.

Madde 298- Madde, 296 ncı maddede yer alan cürüm hakkında soruşturmaya başlanmadan örgütün dağıtılmasını veya örgütten çekinilmesini bir etkin pişmanlık hâli ve dolayısıyla cezasızlık nedeni saymaktadır. Ancak, her iki hâlde de örgütün amacını oluşturan

suçlardan herhangi birisinin işlenmemiş bulunması gereklidir. Suç hakkında soruşturmaya girişildikten sonra diğer örgüt mensuplarının ihbarı hâlinde ise, verilecek cezanın dörtte üçü indirilecektir. Ancak, bu hâlde failin pişmanlığından yararlanabilmesi için ihbarın doğrulanmış bulunması şarttır.

Türkiye genelinde faaliyette bulunan bir örgütün alt örgütlerinden biri veya bir kaçı tarafından işlenmiş olan suçlara katılamayan örgütün diğer bir hücresinde bulunanlar, maddenin birinci fıkrasındaki yükümlülükleri yerine getirdikleri takdirde, haklarında da ceza verilmeyecektir.

Madde 299- Bir bakıma Devletin egemenlik hakkının simgelerinden birisi olan parasının üzerinde yazılı değerle kabul edilmemesi aslında kamu düzenine karşı bir suç sayıldığından madde bu Bölüm içine alınmıştır.

Madde 300- Madde, yetkili Devlet mercilerince verilmiş emirlerin veya alınmış tedbirlerin yaptırımını getirmiştir. Suçun oluşabilmesi için, kamu hukuku çerçevesinde emir veya tedbir sayılabilecek bir irade açıklamasının varlığı gereklidir. Bu açıklamanın vatandaşlarca bilinmesini sağlayacak işlemlerin yapılmış olması zorunludur. Genelgelerde ifade edilmiş irade beyanlarının da emir sayılacağı açıktır.

Emir ilân edilmemiş olsa da vatandaşların söz konusu emri bildiği ve buna rağmen emre uymadığının sabit olduğu hâllerde de suçu oluşmuş saymak gerekir.

Madde, her türlü emir veya tedbiri yaptırım altına almış değildir. Emir veya tedbirlerin adlî işlemler dolayısıyla verilmiş veya alınmış olması veya kamu güvenliğini veya düzenini veya genel sağlığı koruma düşüncelerine dayanması şarttır. Bunlar dışında verilmiş emir veya alınmış tedbirlere aykırı eylem suç oluşturmayacaktır.

Maddeye göre söz konusu düşüncelere dayalı emir veya tedbirlerin ayrıca "kanun ve nizamlara uygun olarak" verilmiş veya alınmış olmaları şarttır. Bu koşul, verilen emrin gerek içerik gerek şekil koşulları itibarıyla kanun ve nizamlara uygun bulunmasını ifade eder. Maddeye verilen bu şekil ile demokratik hak ve hürriyetlere uygunluğun daha güçlü olarak güvence altına alınması sağlanmıştır.

Madde 301- Maddede, ismi veya sıfatı veya meslek veya sanatı veya konut veya ikametgahı, yerleşim yeri veya doğduğu yer veya diğer kişisel hâlleri konusunda, görevli ve yetkili memura açıklamada bulunmaktan kaçınan kimseye verilecek ceza gösterilmiştir.

Maddenin ikinci fıkrasında ise, failin açıklamasının gerçeğe aykırı olması ele alınmış ve bu husus daha ağır bir suç olarak kabul edilerek yaptırıma bağlanmıştır.

Maddedeki düzenlemenin kapsamına adlî merciler girmemektedir.

Madde 302- Madde, 25/11/1925 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisası Hakkında Kanuna, 1/11/1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanuna ve 3/12/1934 tarihli ve 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilmeyeceğine Dair Kanuna muhalefetin yaptırımlarını getirmektedir. Aslında bu hükmün sözü geçen kanunlarda yer almış bulunması uygun olurdu. Ancak bir kanun boşluğu yaratmamak için, yaptırımın bu maddeye ve bu Bölüme konulması uygun sayılmış ve bu suretle Anayasanın 174 üncü maddesiyle uyum sağlanmıştır.

Madde 303- Genel veya herkesin girebileceği yerlerde ileri derecede sarhoş olarak bulunma, kamunun barış ve sükununu ihlâl edebileceğinden maddenin bu Bölüme konulması uygun sayılmıştır.

Maddenin birinci fıkrası, ileri derecede sarhoşluğu bazı koşullarla cezalandırmaktadır. Maddede ileri derecede sarhoşluğun ölçüsü olmak üzere "sarhoşluğun aşikâr bir hâlde halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkaracak şekilde olması" koşulu aranmıştır. Sarhoşluğun bu nitelikte bulunması yeterli olup halkın rahatının fiilen bozulması ve rezaletin yine fiilen çıkmış olması şart değildir. Ayrıca bu derecedeki sarhoşluğun, yer itibarıyla genel veya umumun girebileceği yerlerde gerçekleşmiş bulunması gerekir.

Maddenin ikinci fıkrasında suçun ağırlaştırıcı nedeni gösterilmiştir: Bu hâl sarhoş tarafından kişilere ve mala saldırıda bulunulmasıdır. Ağırlaştırıcı nedenin gerçekleşmesi için kişiler üzerinde mutlaka etkili eylem derecesine varan hareketlerin yapılmış olması gerekmez; kişilerin tutularak, onlara sarılarak, sırnaşıkça rahatsız edilmeleri saldırı sayılır. Mallara maddeten zarar verilmese de yere atılmaları, söz gelimi otomobillerin tekmelenmesi, yumruklanması mala saldırı sayılır.

Maddenin üçüncü fıkrasına göre, sarhoşluğu itiyat derecesine vardıranlar hakkında verilecek ceza saptanmış olmakla birlikte, dördüncü fıkra itiyat hâlinin ne zaman gerçekleşeceğini göstermiştir. Fıkraya göre sarhoşluk suçundan dolayı iki defa mahkûm olduktan sonra, bir yıl içinde yeniden suç işlenmesi itiyat sayılmaktadır; böylece, her üç suçun bir yıl içinde işlenmiş bulunması gerekmektedir. Böylece 45 inci maddede yer alandan farklı bir itiyat tanımı yapılmış olmaktadır.

Beşinci fıkrada, alkollü içkilerin alınmasında iptila hâlinin oluşması yani failin psikolojik, fizyolojik ve sosyal bakımdan alkollü maddeye bağımlı hâle gelmesi, artık bir hasta gibi işleme tâbi olmasını gerektireceğinden, bu gibi kişilere ceza verilmeyeceği, bunların, bağımlılıklarının salâhı tıbben saptanıncaya kadar bu maksada tahsis edilmiş kurumlarda muhafaza ve tedavilerine hükmolunacağı açıklanmıştır. Bu hususta, 256 ncı maddenin gerekçesine de bakılmalıdır.

Madde 304- Madde, onsekiz yaşını bitirmemiş küçüklere ve akıl ve bilinçlerinde noksanlık bulunanlara her kim tarafından ve ne nedenle olursa olsun alkollü içki verilmesini cezalandırmaktadır. Fiil, ana baba tarafından işlenmiş bulunsa da suç oluşturacaktır. Akıl ve bilinçlerinde noksanlık bulunanlardaki hâlin mutlaka akıl hastalığı derecesinde olması gerekmez. Söz gelimi belirgin derecede zeka geriliği gösteren kişiler de bu gruba girmektedir.

Maddenin ikinci fıkrasında, alkollü içkiyi verenin içki satıcısı olması hâlinde ayrıca para cezasına hükmolunacağı belirtilmiştir.

Madde 305- Madde, kumara ilişkin suçları kapsamaktadır. Kumarın sosyal bakımdan ortaya koyduğu büyük tehlike ve doğurması olası facialar göz önüne alınarak, İsveç Ceza Kanununun yaptığı gibi, suçun bu Bölüm içine konulması uygun sayılmıştır.

Nitelikleri itibarıyla genel veya kamuya açık olan sokak, cadde, park, tiyatro, sinema, gazino ve benzerî yerlerde kumar oynatılması böylece suç oluşturmaktadır. Ayrıca maddenin son fıkrasında gösterilen yerler özel olsa da, diğer koşullar gerçekleştiğinde yani kumar aletlerinin kullanılması için ücret alındığında veya buralarda oyun oynanmasına mutat (alışılmış) olduğu veya oynamak isteyen herkesin girebileceği yerler bu maddenin uygulanması bakımından açık yer sayılacaktır.

Maddeye göre, kumar, ancak genel veya kamuya açık veya maddenin son fıkrasında gösterilen yerlerde oynandığı takdirde, oyuncular cezalandırılmaktadırlar. Kazanç kastı ile oynansa da özel evlerde dostlar arasında eğlenmek üzere gerçekleştirilen kumar suç değildir.

Maddenin birinci fıkrasında oynatma veya oynamak için yer gösterme fiillerinin icrasında itiyat hâli ağırlaştırıcı bir neden sayılmış ve dördüncü fıkrada itiyadın ne olduğu gösterilmiştir. İtiyat için iki yıl içinde iki kez bu suçtan mahkûm olduktan sonra aynı yıl içinde bir suç daha işlemek gereklidir. Böylece sarhoşluk ve kumar suçlarında, 45 inci maddedeki tanımdan ayrılınmaktadır.

Maddenin son fıkrasında kumar tanımlanmıştır. Buna göre bir oyunun kumar sayılması için iki koşul aranacaktır: Birincisi oyunun kazanç kastı ile icra edilmesi, ikincisi ise kâr ve zararın talihe bağlı olmasıdır. Böylece örneğin, satranç oyununun sonucu talihe bağlı olmadığından, kazanç maksadıyla oynanmış bulunsa da kumar sayılmayacaktır.

Madde 306- Madde, yetkili makamlarca veya belediye veya köy ihtiyar kurulları tarafından ayrılmış yerlere veya o yerin en büyük mülki amirine yapılacak bir başvuru üzerine ayrılan yerlere her türlü ilân konulmasını veya bu yerlerde izin dışında diğer suretlerle, maddenin belirttiği tarzda tasarruflarda bulunulmasını cezalandırmaktadır.

Birinci fıkrada, fiillerin siyasal veya ideolojik maksatlarla icrası hâlinde ne suretle ceza verileceği gösterilmekte ve ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarda ise, fiillerin icra edileceği yerler veya fiili icra eden kişiler bakımından var olan özellikler göz önüne alınarak ceza artırılmaktadır.

"Siyasal maksat" sözcüğü, belirli bir siyasal partiyi veya grubu destekleme veya yerme saikini belirtir; deyimin böylece anlaşılması gerekir. İdeolojik maksat ise, var olan bir ideolojiyi desteklemek veya yermek amacıyla fiillerin gerçekleştirilmiş olmasını belirtir.

Maddenin beşinci fıkrasında, siyasal veya ideolojik maksat bulunmaksızın birinci ilâ dördüncü fıkralarda yer alan fiillerin işlenmesi hâlinde verilecek cezalar gösterilmektedir.

Mevzuatımızda var olan diğer kanunların izin veya cevaz verdiği hâllerde fiillerin suç oluşturmayacağı ise açıktır. Zira bu gibi hâllerde bir hukuka uygunluk nedeni söz konusu olacaktır. Bu itibarla, maddenin son fıkrasında bu husus düzenlenmiştir.

Madde 307- Maddenin birinci ve ikinci fıkraları, resmî makamlarca yapılan ilânları korumaktadır. Dolayısıyla bu fıkralar hakkında da 306 ncı maddenin gerekçesine bakılmalıdır. Zira her iki madde birbiri ile dengeli olarak kaleme alınmıştır.

Üçüncü fıkrada ise ikinci fıkrada belirtilen yerlerin boyanması suretiyle yazı ve işaretle kirletilmesi cezalandırılmaktadır. Dört ve beşinci fıkralarda ortak ağırlaştırıcı nedenler gösterilmiş, altıncı fıkra fiillerin siyasal ve ideolojik maksatlar dışında işlenmesine ilişkin cezaları göstermiştir.

Maddenin son fıkrasında yer alan ve 306 ncı maddeyi de kapsayan hüküm, görevlilerin söz konusu fiiller sonucu meydana gelen eserleri derhal ortadan kaldırmamaları veya bunların yok edilmesi için gerekli işlemlere derhal girişmemeleri hâlinde 491 inci madde gereğince cezalandırılmalarını öngörmektedir.

Madde 308- Madde, belgesi olmadan yivsiz av tüfeği kullanmayı cezalandırmaktadır.

Madde 309- Madde, (A) ve (B) fıkralarından oluşmaktadır:

(A) fıkrasındaki hükümler kara, deniz ve hava ulaşım araçlarının hareketlerinin cebir ve şiddet ve tehdit veya hile ile engellenmesini veya bunların kaçırılmasını cezalandırmaktadır. Suçun maddî unsuru belirtilirken uygulamada herhangi bir duraksamaya neden olunmaması için kaçırma niteliğinde bulunan hareketlerin teker teker sayılması ve böylece araçların hareket etmesinin engellenmesi, aracın hareket ettirilmemesi, hareket hâlinde bulunanların durdurulması ve gitmekte olduğu yerlerden başka yerlere yönlendirilmesi ayrıca açıklanmıştır.

Kara, deniz ve hava aracının özel olması hâlinde de aynı suç teşekkül edecektir. Esasen (A) fıkrasının dördüncü paragrafında aracın halkın yararlanmasına ayrılmış olması hâlinde yani aracın Devlete, kamu kuruluşlarına, belediyeye ait bulunması veya özel kişilere ait bulunmakla beraber, örneğin halk otobüsleri gibi, halkın yararlanmasına ayrılmış olması hâlinde suçun cezasının ağırlaştırılacağı açıklanmıştır.

Fıkra özellikle uçak kaçırmaların yaygın bulunduğu bir dönemde daha etkin bir bastırma (tenkil) sağlamak amacıyla, fiilin teşebbüs hâlinde kalmış bulunmasını da tamamlanmış suç gibi saydığını sonuncu paragrafında belirtmiştir. Ayrıca fiilin silâhla veya birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi beşinci paragrafta ağırlaştırıcı neden sayılmıştır; bu paragrafta geçen "birlikte" deyimi suçun maddî unsurunun bütün şeriklerce birlikte gerçekleştirilmiş bulunmasını ifade eder; yoksa burada iştirak hâli söz konusu değildir.

Suçun deniz ve hava ulaşım araçları hakkında işlenmesi hâlinde, daha vahim sayılması gerekeceği açık bulunduğundan ikinci ve üçüncü paragraflarda cezanın belirtilen oranda artırılacağı hususundaki hükme yer verilmiştir. Böylece gereksiz tekrarlara gidilmemesi sağlanmıştır.

Dördüncü paragrafta yer alan ağırlaştırıcı hâl bütün ulaşım araçları bakımından ayrıca uygulanacaktır.

Maddenin (B) fıkrası ise kıt'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgede kurulmuş sabit platformlara karşı işlenecek fiilleri cezalandırmak maksadıyla kaleme alınmıştır. Ülkemizin 1 ilâ 10 Mart 1988 tarihleri arasında Roma'da toplanan konferansta kabul edilen Kıt'a Sahanlığındaki Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Hukuka Aykırı Fiillerin Tenkili (Bastırılması) Hakkında Sözleşmeyi imzalamış bulunması nedeniyle bu fıkranın maddeye eklenmesi uygun görülmüştür.

Fıkrada yer alan "sabit bir platform"dan maksat, kaynakların keşfi veya sömürülmesi için veya diğer ekonomik maksatlarla daimi olarak deniz yatağına yerleştirilmiş yapılar veya tesisler veya yapay adacıklardır.

(B) fıkrasının üç ayrı bendinde söz konusu tesislerin ele geçirilmesi, zabtı, kontrol altına alınması, buralarda bulunan kimselere karşı cebir ve şiddet veya tehditte bulunulması, platforma zarar verilmesi cezalandırılmaktadır. Söz konusu fiiller cezalandırılırken temel amaç sabit platformların güvenliğini korumaktır. Bu nedenle (B) fıkrasının (2) ve (3) numaralı bentlerinde saldırıların platformun güvenliğini tehlikeye sokacak şekilde olması koşuluna yer verilmiştir.

(B) fıkrasının son paragrafında da faillere, teşebbüs hâlinde tam ceza verilmektedir.

Madde 310- Madde, kara, deniz ve hava ulaşımının güven içinde cereyanını ve kıt'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgedeki tesislerin güvenliğini sağlamak amacıyla kaleme alınmıştır. Bu maksatla konulmuş işaretler üzerinde işlenen bir kısım fiilleri

cezalandırmakta ve böylece 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununda bulunan konuya ilişkin bazı hükümleri de tamamlamaktadır.

Maddî unsuru oluşturan söz konusu hareketlerin, çarpma, batma, düşme tehlikesine veya başkaca bir tehlikeye neden olması, suçun oluşması için şarttır. Ancak, tehlikenin ilişkin bulunduğu neticenin meydana gelmesi gerekmez. Aslında maddede fiiller, nitelikleri gereği söz konusu tehlikeyi zaten nefislerinde taşımaktadırlar. Ancak, çok basit bazı hareketlerin, söz gelimi, çocukların demiryolu üzerine bir madeni para koyarak bunu yassılaştırmaları hâlinin de suçun teşekkülüne neden olmayacağını açıklamak amacıyla maddeye, tehlikeye neden olunması koşulu eklenmiştir.

Failde hareketlere yönelik genel kastın varlığı suçun oluşması için yeterlidir. Kastın tehlike meydana getirmeye yönelik bulunması koşulu yoktur.

Maddenin ikinci fıkrasında meydana gelen tehlikenin (çarpma, batma, düşme tehlikesinin) halkın yararlanmasına tahsis veya arzedilmiş ulaşım aracı hakkında meydana gelmesi hâlinin suçun nitelikli şeklini oluşturacağı hükmü yer almıştır. "Halkın yararlanmasına sunulmuş veya ayrılmış (tahsis veya arzedilmiş) ulaşım aracı" kavramı için 309 uncu maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Maddenin üçüncü fıkrasında, zararlı neticenin, yani çarpma, batma, düşmenin veya başkaca bir zararın fiilen meydana gelmiş olması bir ağırlaştırıcı neden sayılmıştır.

Burada netice nedeniyle ağırlaşan bir suç söz konusudur. Failde, meydana gelen neticeye yönelik kast bulunmasa da hakkında üçüncü fıkranın uygulanması gerekecektir.

Bu maddeyi ihlâl eden hâllerde meydana gelen netice, kanunun başka maddeleri gereğince daha ağır cezanın verilmesini gerektirmekte ise, sadece o maddeden dolayı ceza verilmesi fikrî içtima kuralı gereğidir.

Son fıkrada maddenin yasakladığı fiillerin kıt'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgedeki sabit platformlara karşı işlenmesi hâlinde de aynı cezaların uygulanacağı belirtilmiştir. Bu fıkranın içerdiği kavramlar bakımından 309 uncu maddenin gerekçesine de bakılmalıdır.

Madde 311- Maddede, ulaşım araçlarının tahribi ile ilgili olmak üzere üç tür suç yer almış bulunmaktadır.

Maddenin birinci fıkrasında, duran yani hareket hâlinde bulunmayan kara, deniz ve hava ulaşım araçlarına ateş verilmesi veya patlayıcı veya tutuşup yanabilecek maddelerle, bu araçların tahrip veya imha edilmesi cezalandırılmıştır. Maddede geçen tahrip sözcüğü, araca maddî olarak önemli derecede zarar verilmesini ifade eder; imhadan maksat ise aracın bütünüyle yok edilmesidir, her iki hâl de aynı suretle cezalandırılmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasında, fiillerin araca karşı hareket hâlinde iken işlenmesi cezanın ağırlaştırılması nedeni sayılmıştır. Zira bu hâlde meydana gelebilecek tehlike çok daha ağır olmaktadır.

Araç, tahrip veya imha edilmemekle birlikte, hareketine engel olunacak surette bozulduğu veya zarar verildiği hâllerde ise fail maddenin üçüncü fıkrası gereğince cezalandırılacaktır.

Fiiller, deniz ve hava ulaşım araçlarına karşı işlendiğinde, cezanın neden ibaret olacağı dördüncü fıkrada gösterilmiştir, böylece fiillerin deniz ve hava ulaşım araçlarına karşı işlenmesi ağırlaştırıcı neden sayılmıştır.

Aracın halkın yararlanmasına ayrılmış veya sunulmuş (tahsis veya arzedilmiş) olması hâlinde, fiil maddenin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında gösterilen hâllere göre ayrı ayrı cezalandırılmıştır. Aracın halkın yararlanmasına ayrılmış veya sunulmuş bulunmasından maksadın ne olduğu 309 uncu maddenin gerekçesinde gösterilmiştir.

Maddenin sonuncu fıkrası, diğer fıkralarda yer almış bulunan fiillerin kara, deniz ve hava ulaşım araçlarının işletilmesi için gerekli bulunan tesis veya aletler, söz gelimi tamirhaneler, terminaller hakkında işlenmesi hâlini müstakil olarak cezalandırmaktadır. Bu hâlde hâkim, temel cezayı belirlerken, fiil nedeniyle meydana gelen tehlikenin derecesini göz önünde bulunduracaktır.

Madde 312- Madde, denizde, havada veya demiryolunda taksirli bir kaza tehlikesine meydan verilmesini cezalandırmaktadır. Madde, taksirle işlenen suçların esas bünyesi itibarıyla dikkati çekici özellik taşımaktadır: Bilindiği gibi, taksirle işlenen suçlar esasta meydana gelen ve failce arzu edilmemiş bulunan netice itibarıyla cezalandırılırlar. Oysa burada taksirle maddî bir netice değil ve fakat sadece bir tehlikenin meydana gelmiş olması suçun oluşması için yeterli sayılmaktadır. Suçun konulması ile kanun koyucunun izlediği amaç, söz konusu vasıtaların kullanılmasında çok dikkatli bulunulmasını güvence altına almaktır.

Taksirli hareket sonucu zarar verici netice meydana geldiğinde fail neticenin niteliğine göre kanunda yer alan taksirle adam öldürme veya etkili eylem hükümlerine göre cezalandırılacaktır. Böylece demiryollarında taksirle işlenen adam öldürme veya etkili eylem hâllerinde artık özel hüküm söz konusu olmayacak ve taksirle işlenen bu tür suçlara ait genel hükümler uygulanacaktır.

Madde 313- Maddede, yollama yapılan maddelerde yer alan suçların, insan yaşamını tehlikeye sokacak nitelikte bulunduğu takdirde, suça ait cezanın artırılacağı belirtilmektedir.

Madde 314- Madde, bir kere haberleşme araçlarına ve aletlerine zarar vermeyi cezalandırmaktadır. Zarar verilen telli veya telsiz haberleşme araçlarına, haberleşmeyi sağlamak üzere kullanılan bütün tesisler, aletler ve her türlü araçlar girmektedir.

Suç, söz konusu varlıklara zarar verilmesiyle beraber oluştuğu gibi, zarar verilmemiş olsa da, her ne suretle olursa olsun haberleşme veya yayının karışıklığa veya kesintiye uğratılması hâlinde de teşekkül etmiş bulunacaktır.

Failde neticeye yönelik kastın varlığı gerekmektedir.

Madde 315- Bu madde, aslında kişilerin cinsel hürriyetlerini müdahalelerden korumaktadır. Fakat fiilin aynı zamanda toplumun ortak edep törelerini ihlâl edici nitelik taşıdığı hususunda da şüphe yoktur. Tasarı, suçun cinsel özgürlüğü ihlâl eden diğer suçlarla bir arada bulunmasının teknik yönden ve yollama bakımından sağlayacağı yararı göz önünde bulundurmuş ve bu Bölüme koymayı tercih etmiştir. Diğer bir kısım Batı kanunları da bu tasnif şeklini uygulamaktadırlar.

Maddenin birinci fıkrası cebir ve şiddetle veya tehdit kullanılması suretiyle onsekiz yaşını bitirmemiş kişilerle, rızaları bulunmadan cinsel ilişki teminini cezalandırmaktadır. Yine mağdurda var olan akıl veya beden hastalığı nedeniyle, mağdurun cinsel saldırıya karşı koyamayacağı bir durumun varlığı hâlinde ilişki ırza geçme sayılmıştır. Mağdurun başka bir

nedenle fiile karşı koyamayacak durumda bulunması nedeniyle direnç gösterememesi hâlinde elde olunan cinsel ilişki de ırza geçmek sayılmıştır.

Mağdurun kendisine karşı kullanılan hileli vasıtalar nedeniyle fiile karşı koyamaması hâlinde de ırza geçme suçu gerçekleşmiş olacaktır.

Suçun maddî unsurunu oluşturan ırza geçme, maddenin son fıkrasında tanımlanmıştır; buna göre "hangi nitelikte olursa olsun bir kişiye cinsiyet organının ithali" ırza geçmedir. Böylece cinsel organın bir kadının vajinasına sokulması ırza geçme teşkil ettiği gibi, kadın veya erkeğin ağzına (oral seks) veya anüsüne (ferç-anal seks) ithal hâllerinde de suçun maddî unsuru gerçekleşmiş olacaktır. Cinsel salgının, ne yolla olursa olsun, bedenin içine akacak kadar cinsel organın ithali hâlinde suç tamamlanmış olur; inzal şart değildir. Suçun mağduru, kadın, kız veya erkek olabilir.

Maddî unsurun gerçekleşmesi hususunda belirtilen koşul dolayısıyla bu suça tam teşebbüsün söz konusu olmayacağı açıktır. Suçun işlenmesinde yardımcı nitelikteki hareketi oluşturan cebir ve şiddet veya tehdit veya hilenin derecesine göre tam teşebbüsü kabul etmek olanaklı değildir.

Suçun manevî unsuru, cinsel ilişkiye yönelik olarak kasttır. Cinsel ilişkinin herhangi bir saik ile gerçekleştirilmesi, suçun oluşması bakımından önemsizdir. Fail suçu, mağduru tahkir, örneğin kocasından intikam almak maksadıyla işlemiş bulunsa da maddî unsur gerçekleşmiş olur.

316 ncı madde gereğince, cinsel ilişki bu maddenin birinci fıkrasında gösterilen suretlerden herhangi birisi var olmaksızın onbeş yaşını bitirmiş ve fakat onsekiz yaşını bitirmemiş bir küçüğün rızasıyla gerçekleştirilmiş bulunsa da fiil suç teşkil etmektedir ve fail hakkında maddede yazılı cezalar uygulanacaktır.

Ancak, adı geçen küçüğün bu maddenin birinci fıkrasında yazılı suretlerle cinsel ilişkiye tâbi kılındığı takdirde ceza ağırlaşacaktır. Böylece onsekiz yaşını bitirmiş olanlar bakımından suçta unsur oluşturan hâller küçükler bakımından nitelikli hâl sayılmıştır.

Aynı suretle onbeş yaşını bitirmemiş olanlarla rızalarıyla cinsel ilişki 316 ncı maddenin ikinci fıkrası gereğince cezalandırılmaktadır. Bu yaş sınırı içinde bulunan küçükler bakımından cinsel ilişki maddenin birinci fıkrasında gösterilen suretlerle elde edildiğinde verilecek ceza artırılmaktadır. Böylece Tasarı, Batı kanunlarının çoğundan farklı olarak; "cinsel ilişkiye ehliyet" yaşını, onsekiz yaşın bitirilmesi olarak belirlemiştir.

Üçüncü fıkraya göre, maddede yazılı fiillerin birinci fıkrada belirtilen hâl ve suretlerle kendisine karşı yapılmasını sağlayan kimseye de aynı ceza verilecektir. Böylece, bu fıkra çerçevesinde ve koşulları içinde kadınlar da ırza geçme suçunda fail olabilmektedirler.

Maddenin dördüncü fıkrasında, bazı yabancı memleketler kanunlarında kabul edildiği üzere, ırza geçmenin onsekiz yaşını bitirmiş bulunanlara karşı işlenmesi hâlinde kovuşturma şikâyete tâbi kılınmıştır. Bu hüküm Tasarının suç ve ceza siyaseti unsuru olarak benimsediği, mağdurun korunması ilkesinin bir uygulamasını oluşturmaktadır. Bilindiği üzere, ırza tecavüze muhatap olan kişiler kovuşturmada zorunlu usul kuralları ve savunmanın müdahaleleri nedeniyle bazen fiilen mağdur hâline düşürülmekte ve ayrıca sosyal çevrelerinde ağır itibar kayıplarına uğramaktadırlar. Bu nedenle soruşturma ve kovuşturmayı tahrik yetkisinin mağdurun kendisine tanınması bakımından ve mağduru korumak yönünden gerekli sayılmıştır. Ancak bu hâlde şikâyetten vazgeçme olanaklı değildir; tabiî olarak 326 ncı maddenin sağladığı olanak her hâlde geçerlidir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 19/6/1996 tarih ve E.1996/4409, K.1996/5504 sayılı kararında kocanın, karısının rızası hilafında ters cinsel ilişkide bulunmasını ırza geçme saymayarak 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 478 inci maddesini ihlâl eden bir fiil saymış bulunması karşısında maddeye bu hususta açıklık getirilmesine gerek görülmemiştir.

Madde 316- Maddeye ait gerekçe için 315 inci maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Maddenin son fıkrasında, hükmen veya evlenme suretiyle ergin olan veya kılınanlar hakkında maddenin uygulanmayacağı belirtilmek suretiyle, bu durumda olan onsekiz yaşından küçüklerle rıza ile cinsel ilişki elde edilmesi hâlinde fiilin suç oluşturmayacağı ifade edilmiş olmakta ve böylece ergin kılınmanın cinsel ilişkiye rıza ehliyetini kazandırdığı belirtilmiş olmaktadır. Böylece yaşı ne olursa olsun hükmen veya evlenme suretiyle ergin olan veya kılınanların rızası ile cinsel ilişki suç oluşturmayacaktır.

Madde 317- Bu madde ve 318 inci madde, yerleşmiş terimi ile "ırza tasaddi" cürmünü cezalandırmaktadır. Irza tasaddi deyimi, eski olmakla birlikte terim olarak artık yerleşmiş bulunduğu için değiştirilmesi uygun görülmemiştir.

Suçun maddî unsurunu, ırza tasaddi oluşturan hareketlerin mağdur üzerinde işlenmesi oluşturmaktadır. Irza tasaddi hareketleri, bir kimse üzerinde doğrudan doğruya işlenen ve cinsel ilişkiye varmayacak şehevî nitelikte ve şehveti tatmin edecek doğada eylemlerdir. Bu hareketler pek çok şekiller alabilir. Burada dikkat edilecek husus hareketlerin objektif olarak şehevî nitelikte bulunmalarının suçun oluşması için yeterli olduğudur; yoksa failin fiilen şehvetini tatmin etmesi veya bu maksatla işlemiş olması gerekmez.

Bu itibarla suç özel bir kastı gerektirmekte değildir. Kastın objektif yönden şehvânî nitelik gösteren hareketlere yönelmiş olması yeterlidir. Ancak fail yaptığı hareketlerin müstehcen, ahlâk dışı olduğunu bilmelidir. Kast objektif olarak şehvânî nitelikteki hareketlerin mağdur üzerinde doğrudan doğruya yapılmasına yönelik olacaktır.

Verilen açıklamalar çerçevesinde bu suçta tam teşebbüsün değil ve fakat eksik teşebbüsün söz konusu olabileceği anlaşılmaktadır.

Suçun faili, erkek veya kadın olabilir; mağdur da erkek veya kadın olabilir. Fiilin kadın tarafından başka bir kadın üzerinde işlenmesi de olanaklıdır

Suç unsurları, belirli yaş sınırları içinde bulunan mağdur grupları itibarıyla, aynen 315 ve 316 ncı maddelerde dengeli olarak düzenlenmiştir. Bu hususstaki gerekçeler için de söz konusu maddelere bakılmalıdır.

Maddenin üçüncü fıkrasına göre, ırza tasaddi eylemlerinin birinci fıkrada belirtilen hâl ve suretlerle kendisine yapılmasını sağlayan kimseye de, aynı ceza verilecektir.

Maddenin son fıkrası, 315 inci maddenin üçüncü fıkrasındaki hükmü tekrarladığından, gerekçesi için aynı maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Madde 318- 317 nci maddenin gerekçesinde belirtilen hususlar bu madde bakımından da geçerlidir. Madde, 315 inci madde ile dengeli olarak düzenlendiğinden o maddenin gerekçesine bakılmalıdır. Maddenin mağdurun rızası var olduğunda uygulanacağı açıktır.

Onbeş yaşını bitirmiş ve fakat onsekiz yaşını bitirmemiş küçüklere karşı rıza ile tasaddi, suç oluşturmayacaktır.

Madde 319- Madde, ırza geçme ve ırza tasaddi suçlarına ait ortak ağırlaştırıcı nedenleri göstermektedir. Söz konusu ağırlaştırıcı nedenler maddede birinci fıkranın üç ayrı bendinde toplanmış bulunmaktadır:

Bunlardan birincisi, (1) numaralı bentte yer almıştır ve suçun en az iki kişi tarafından işlenmesidir.

Maddenin (2) numaralı bendinde, suçun mağdurla belirli ilişki içinde bulunan kimseler tarafından işlenmesi ağırlaştırıcı neden sayılmıştır. Zira bu hâlde, faillerin mağdur üzerinde belirli bir nüfuza sahip bulunmaları dolayısıyla suçun işlenmesinde kolaylık söz konusu olacağı düşünülmüştür. Ayrıca bu gibi hâllerde fiilin ahlâk dışı oluşu daha da yoğunlaşmaktadır. Eşler arasında ırza geçme suçunun olmayacağı 315 inci maddenin gerekçesinde belirtilmiştir.

Maddenin (3) numaralı bendinde ise, suç dolayısıyla mağdurun yaşamında, sağlığında veya bedensel vasıflarında bir noksan veya zaaf meydana gelmiş olmasını belirleyen hâller ağırlaştırıcı neden sayılmıştır. Maddede geçen "mağdurun sağlığında diğer büyük noksan" ibaresi bedensel, ruhsal ve aklî hastalıkları veya zaafları kapsar olarak anlaşılmalıdır. Burada dikkat edilecek husus noksanın "büyük" olmasıdır. Ufak tefek sıyrıklar, telaşlar, hemen geçebilecek ruhsal normal olmayan oluşumlar ağırlaştırıcı nedenin oluşmasına olanak vermeyecektir.

Kızlığın bozulması ise mayubiyet teşkil edecektir.

Maddenin son fıkrasında, ne suretle olursa olsun, örneğin AİDS bulaştırmak suretiyle ölümün meydana gelmesi hâlinde faile müebbet hapis cezası verileceği belirtilmiştir.

Madde 320- Madde, hareketlerle, tutum ve davranışlarla ve takınılan durumlarla toplumun sahip bulunduğu ortak edep (ar ve haya) duygularının, edep törelerinin ihlâlini, incitilmesini ve her ne suretle olursa olsun edep ve ahlâk temizliğine alenen saldırılmasını cezalandıran ve genel olarak edep ve iffete saldırıyı yasaklayan hükümleri içermektedir. Böylece madde, halkın ar ve haya duygularını, toplumun ortak edep ve ahlâk temizliğini korumaktadır. Bu suretle toplum kültürünün önemli bir kısmını oluşturan edep, iffet, ar ve haya duyguları, edep töreleri korunmakta ve toplumun bütünleşmesine zarar verecek hareketler yasaklanmaktadır.

Maddenin son fıkrasında, yukarıda sözü edilen eylemler arasında özellikle ağırlık taşıyan alenen cinsel ilişki hâli, suçun nitelikli bir şekli olarak cezalandırılmıştır.

Maddenin yasakladığı eylemler çok çeşitli şekillerde ortaya çıkabileceğinden ve içerikleri zaman içinde değişebileceğinden bu hususta biçimsel bir tanım verilmemiştir. Eylemlerin suç niteliğini, toplumun ortak edep duygu ve törelerine göre hâkim belirleyecektir.

Madde 321- Maddede yer alan söz atma, sarkıntılık fiilleri aslında 320 nci maddede öngörülen suçun özel şekillerini oluşturur. Söz atma, sarkıntılık derecesine varmayan, sadece sözle gerçekleştirilen yani süreklilik göstermeyen, örf ve âdet dışı ve edebe aykırı saldırılardır. Sözler bir defa söylenmekle kalmayıp devamlılık gösterir yani tekrarlanırsa, fiili, sarkıntılık olarak nitelendirmek gerekir.

Söz atma suçunun faili kadın veya erkek, mağduru da kadın veya erkek olabilir. Ancak erkeğin mağdur olabilmesi için genç olması aranmaz.

Sarkıntılıkta da fail ve mağdur bakımından aynı durum vardır. Ancak erkek mağdurun varlığı hâlinde genç olması gerekmez.

Sarkıntılık fiili, bir kişiye karşı onun rızasına aykırı olarak şehvet maksadıyla söz ve hareketle edep ve iffete saldırı oluşturacak surette ve ırza tecavüz veya tasaddi suçuna veya bunların teşebbüsüne varmayacak hareketlerden oluşur. Amerikan hukukunda öteden beri var olan ve 1994 Fransız Ceza Kanununda da yer verilen "cinsel taciz" suçunu, söz atma ve sarkıntılık suçları kapsamaktadır. Ancak maddenin üçüncü fıkrasında söz konusu fiillerin mağdurun hüküm ve nüfuzu altında bulunduğu kimsenin cinsel tacizi (cinsel yönden, ahlâk temizliğine aykırı olarak mağdurun rahatsız edilmesi) şeklini alması ağırlaştırıcı neden sayılmıştır. Bu ağırlaştırıcı nedenin oluşması için, failin bir kere sarkıntılık veya söz atma fiillerini işlemiş bulunması yeterlidir. Bu fiillerin, üçüncü fıkrada nitelikleri belirtilen kimseler tarafından yapılması zorunludur.

Maddenin son fıkrası suçların soruşturulması ve kovuşturulmasını şikâyete bağlı tutmuştur.

Madde 322- Maddeyle, müstehcenlik ve küçüklerin bu tür zararlı yayınlara karşı korunmasına ilişkin hükümler —1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 426, 427 ve 428 nci maddelerinin tümünü kapsayacak biçimde— karşılaştırmalı hukuk da gözetilerek yeniden düzenlenmiştir.

Müstehcen yazılar, kayda alınmış veya basılmış görsel, işitsel veriler, resimler, diğer gereçler veya eşyaların sergilenmesi, ulaştırılması, elde edilmesinin sağlanması, müstehcen temsillerin gösterilmesi, bu nitelikteki şeylerin radyo ve televizyonda yayınlanması yaptırıma bağlanmış, onbeş yaşını bitirmemiş çocuklara yönetilmiş olmaları hâli için daha ağır cezalar öngörülmüştür.

Çocuklarla, hayvanlarla, insan naaşlarıyla işlenen cinsel nitelikli fiillerle şiddet fiillerini içeren şeyleri veya temsilleri imal, ithal etme, bunları depolama, duyuru suretiyle dolaşıma koyma, sergileme, verme, gösterme, bunlara ulaşılmasını, elde edilmesini sağlama fiilleri de hapis ve para cezalarını gerektirir biçimde düzenleme kapsamına alınmış, bu fiilleri para kazanmak amacıyla işleyenlerin cezaları ayrıca belirlenmiştir. Maddenin (2) numaralı fıkrasının ikinci paragrafında, onbeş yaşını bitirmiş olanlara yönelik ve kapalı yerde sergilenen veya temsil edilenlere ait olmak üzere önceden bunların müstehcen hareketi hususunda dikkati çekmiş olanların cezalandırılmayacakları belirtilmiş, (5) numaralı fıkrada da, (1) ilâ (3) numaralı fıkralarda öngörülen eşya veya temsiller kültürel veya bilimsel değer taşıdıklarında müstehcen sayılmayacakları açıklanmıştır.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 426 ncı maddesinin fiillerin mevkuteler aracılığı ile işlenmesi hâlinde verilecek para cezalarını belirleyen ikinci fıkrası, para cezaları bakımından, Türk ceza mevzuatının ve bu Tasarının benimsediği ilkelerle bağdaşabilir nitelikte bulunmadığından metne alınmamıştır.

Madde 323- Madde geleneksel olarak "fuhuş için aracılık" ve "insan ticareti" sözcükleri ile tanımlanan suçun unsurlarını ve yaptırımlarını içermektedir.

Maddenin cezalandırdığı temel eylem, fuhşa teşvik veya fuhşun yolunu kolaylaştırmak veya bu maksatlarla kişileri tedarik etmek, kaçırmak, bir yerden diğer bir yere götürmek veya sevk etmek, barındırmaktır. Ancak suçun icrası bakımından ön koşul oluşturan araç eylemler tehdit veya cebir ve şiddet kullanılması, hile veya aldatma yoluna gidilmesi yahut nüfuzu kötüye kullanma veya kandırma veya kişinin çaresizliğinden yararlanmadır. Bu araç eylemler marifetiyle kişiler fuhşa teşvik edilecek veya bunun yolu kolaylaştırılacak yahut yukarıda belirttiğimiz eylemler gerçekleştirilecektir.

Böylece maddî unsuru ve araç eylemleri belirlenen suçun mağdurlarını madde üç grup hâlinde toplamış ve buna göre failler hakkında ayrı ayrı cezalar saptamıştır:

1) Onsekiz yaşını bitirmiş bir kimse hakkında söz konusu suç işlendiğinde fail hakkında bir yıldan altı yıla kadar hapis ve üçmilyar liradan onmilyar liraya kadar ağır para cezası verilecektir.

2) Fiil onbeş yaşını bitirmiş olup da onsekiz yaşını bitirmemiş bir küçüğe karşı işlendiğinde faile iki yıldan sekiz yıla kadar hapis ve beşmilyar liradan yirmimilyar liraya kadar ağır para cezası verilecektir.

3) Fiiller, araç eylemlere başvurulmaksızın onbeş yaşını bitirmemiş olan bir çocuğa karşı işlendiğinde yani tehdit veya cebir ve şiddet, hile veya aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kandırma, çaresizlikten yararlanmaya başvurmaksızın işlendiğinde, maddî unsurun eylem kısmı böylece gerçekleştirildiğinde faile bir yıl altı aydan beş yıla kadar hapis ve üçmilyar liradan onmilyar liraya kadar ağır para cezası verilecektir. Fiil yukarıda belirtilen ve suçun ön koşulunu oluşturan araç eylemler marifetiyle gerçekleştirildiğinde failin cezası bir katına çıkarılacaktır.

Maddenin dördüncü fıkrasında her üç grup bakımından ortak bir ağırlaştırıcı neden yer almıştır: Suçun maddî unsurları mağdurun eşi veya üstsoyu veya kayın üstsoyu veya kardeşi veya mağduru evlât edinenler tarafından veya veli veya vasileri, öğretmen veya mürebbileri veya mağdurun gözetimi kendisine bırakılan veya mağdur üzerinde hüküm ve nüfuzu bulunan kimselerce işlendiğinde faile verilecek ceza bir kat artırılacaktır.

Maddenin beşinci fıkrası rızası olsa bile onsekiz yaşını bitirmeyen bir çocuk veya küçüğe başkasının cinsel isteklerinin tatmini için aracılık edilmesini veya çocuk veya küçükle bu maksatla anlaşılmasını bir yıldan üç yıla ve ikimilyar liradan onmilyar liraya kadar ağır para cezasıyla karşılamıştır. Fiil maddenin dördüncü fıkrasında yazılı kimselerce işlenirse ceza bir katı oranında artırılacaktır. Görülüyor ki, onsekiz yaşını bitirmiş kimselere fuhuş maksadıyla aracılık edilmesi veya onlarla bu maksatla anlaşılması maddenin kapsamı dışındadır ve bu maddeye göre faillere ceza verilmeyecektir.

Maddenin son fıkrası suçların örgüt tarafından işlenmesi hâlinde cezaların bir kat artırılarak hükmolunacağını belirtmektedir.

Madde 324- Bu maddede fuhuşla ilgili diğer bir kısım suçlara yer verilmiş bulunulmaktadır.

Birinci fıkrada, sokak ve caddelerin köşelerinde durarak veya yer tutarak başkalarını, edebe aykırı söz ve davranışlarla fuhuşa davet edenler cezalandırılmaktadır. Fiilin alenen icrası şarttır. Suç kadın ve erkekler tarafından işlenebilir.

İkinci fıkrada, bulundukları yerlerde fuhuş yapmak suretiyle komşuları ve aynı bina içerisinde oturanları rahatsız etmek cezalandırılmıştır.

Üçüncü fıkrada, kiraya verdiği bir yerde fuhuş icrasına hoşgörüde bulunan cezalandırılmaktadır. Böylece kanun kendisine ait bir yeri kiraya veren kimsenin burada fuhuş icra edildiğini anladığı takdirde olayı resmî makamlara bildirmesi yükümünü getirmiş bulunmaktadır. Aynı hüküm otelciler ve emsali üzere daimi ve geçici olarak yer kiralayanlar bakımından da öncelikle söz konusudur.

Maddenin dördüncü fıkrasında, fuhuş olanakları üzerine alenen dikkati çekmek suç hâline getirilmiştir. Söz gelimi dergilerde resimleri yayınlanan fuhuş erbabının adreslerini yayınlamak gibi.

Beşinci fıkrada, Fransız hukukunda "souteneur"lük (fahişe dostluğu) olarak tanımlanan suç cezalandırılmaktadır. Kendisini fuhşa vermiş bir kimsenin, her ne suretle olursa olsun, kazancından yararlanarak kısmen veya tamamen geçimini sağlayan kişinin bu sömürüsü müstakillen cezalandırılmaktadır. Bu suretle geçimlerini sağlayanlar, ülkede fuhşun yayılması bakımından sağladıkları katkı yanında ayrıca zavallı bir kişiyi sömürmeleri yönünden de ahlâken kusurludurlar. Ayrıca bu kimseler bir kere fuhuş batağına saplanmış kişilerin bu yoldan kurtulmalarını da engellemektedirler.

Madde 325- Madde, şehvet hissi veya evlenme maksadıyla insan kaçırma veya alıkoyma fiillerini cezalandırmaktadır. Maddenin içerdiği suç hem kişi hürriyetini ve hem de genel edep törelerini ihlâl etmektedir. Suçta genel edep törelerinin daha galip değer olduğu düşüncesi ağır bastığından, ayrıca teknik yönden atıf kolaylığı sağlamak amacıyla fiil bu Bölüm içine alınmıştır.

Madde, söz konusu fiillerin kendilerine karşı işlendiği kişileri iki kısma ayırmış ve suçun unsur ve cezalarını da buna göre ayrı ayrı düzenlemiştir.

1. Birinci gruba giren suçlar, ergin olan veya ergin kılınan bir kimsenin cebir ve şiddet veya tehdit veya hile ile kaçırılması veya bir yerde alıkonulmasıdır. Yine söz konusu fiiller mağdurun akıl veya beden hastalığı veya failin fiilinden başka bir nedenle veya kullanılan hileli vasıtalardan dolayı fiile karşı koyamayacak hâlde bulunan kişiye karşı işlendiğinde de suç oluşacaktır. Suçun maddî unsurunu gerçekleştirmek hususundaki bu yardımcı eylemlerin anlam ve kapsamı için 315 inci maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Suçun maddî unsuru seçimlik olup kaçırma veya bir yerde alıkoymadır. Kaçırma unsuru, suç kurbanının kendi hukukî alanından fail tarafından çıkarılarak failin hukukî alanına sokulması ve bu suretle mağdurun kendi cismi üzerindeki egemenliğinin fiilen yok edilmesiyle tamamlanmış olur.

Alıkoymak ise, failin hukuk alanına, Yargıtayın deyimi ile "güvenlik alanına" girmiş bulunan kimsenin mağdurun arzusuna karşın bu alan içerisinde tutulmasıdır. Maddenin ikinci fıkrası, kaçırılan veya alıkonulan kimsenin evli bulunmasını suçun ağırlaştırıcı bir hâli olarak kabul etmiştir.

Maddenin üçüncü fıkrasında, birinci fıkrada gösterilen suretle işlenen fiilin mağdurunun ergin olmaması, fiilin ağırlaşmış şekli olarak saptanmıştır.

2. İkinci grubu oluşturan suçlar, ergin olmayan kişilerin rızasıyla kaçırılmış ve alıkonulmuş bulunmalarıdır.

Maddenin beşinci fıkrasında mağdurun oniki yaşını bitirmemiş olması hâlinde verilecek ceza gösterilmiştir.

Son fıkrada ise, yukarıda yazılı fiillerin ergin kişiler hakkında işlenmesi hâlinde bu fiillerin soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı tutulmuştur; ancak şikâyetten vazgeçilemez.

Madde 326- Bu madde ile 325 inci maddede yer alan kaçırma ve alıkoyma suçlarına özgü bir etkin pişmanlık hükmü getirilmektedir. Bu hâllerden birincisi kaçırılan veya alıkonulanın, fail tarafından kendiliğinden veya kaçırıldığı yere veya kaçırılanın ailesinin evine veya ailesi tarafından alınması olanaklı bulunan güvenli diğer bir yere getirilip serbest bırakılmasından ibarettir. Ancak bu hâlin hafifletici bir neden olarak kabul edilmesi için ön koşul, kaçırılan veya alıkonulanın üzerinde hiçbir şehevî harekette bulunulmaksızın serbest

bırakılmış olmasıdır. Mağdur, üzerinde şehevî harekette bulunulduktan sonra serbest bırakılmış ise, pişmanlık hükmünden yararlanılamaz.

Fıkranın (2) numaralı bendinde ise, kaçırmak veya alıkoymak fiili yalnızca evlenmek maksadıyla işlenmiş ve mağdur üzerinde herhangi bir şehevî harekette de bulunulmamış ise verilecek ceza indirilecektir. Sözü geçen hafifletici nedenin kabul edilebilmesi için doğal olarak, fail ile mağdur arasında evlenmeye engel nedenler bulunmamalıdır. Şehevî hareketi sadece ırza geçme olarak kabul etmemelidir. Bu suç dışında her türlü temas, ırza tasaddi gibi hareketler de maddenin uygulanmasına engel teşkil edecektir.

Bu iki nedenden fiile iştirak etmiş diğer suç ortaklarının da yararlanacağı maddenin ikinci fıkrasında açıklanmıştır.

Madde 327- Maddenin birinci fıkrasında, kaçırma veya alıkoyma veya ırza geçme suçunun sanık veya hükümlülerinden birisi, suçun mağduru ile evlendiği takdirde, fail hakkında kamu davası veya hüküm verilmişse cezanın çektirilmesinin erteleneceği açıklanmıştır. İkinci fıkrada ise, fail tarafından beş yıllık erteleme süresi sonuna kadar haksız olarak boşanmaya neden olunduğu takdirde kovuşturmanın yenileneceği ve evvelce hüküm kurulmuşsa cezanın çektirileceği hakkında hüküm getirilmiştir. Böylece maddenin ikinci fıkrasındaki durum gerçekleşmediği takdirde, ortada cezayı tümüyle kaldıran tam bir etkin pişmanlık hâli var olacaktır.

Maddenin üçüncü fıkrasında, sözü edilen maddelerde yer alan suçlar bakımından da aynı hükmün uygulanacağı açıklanmıştır.

Son fıkrada, evlenen sanık veya hükümlüler hakkında kamu davasının veya cezanın ertelenmesini gerektiren hâllerin, fiilde ortak olanlar hakkındaki kamu davası veya cezanın düşmesini gerektireceği hükmüne yer verilmiştir. Dolayısıyla sonradan boşanma olsa bile adı geçenler hakkındaki kovuşturma yenilenmeyecek, cezanın infazına girişilmeyecektir.

Madde 328- Madde, bu Bölümde yer alan cürümlerden dolayı mahkûmiyet hâlinde verilecek güvenlik tedbirlerini saptamış bulunmaktadır.

Bu hususta 94 üncü maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Madde 329- Madde, kaçırma cürümleri hakkında cezayı artıran özel bir hâli saptamaktadır. Maddeye göre, mağdurun zorla kaçırma yüzünden yaralanması ve bu yaraların failin arzusu dışında ve kasta dayalı olmayarak meydana gelmesi hâlinde cezanın artırılması öngörülmüştür. Mağdur, fiil sonucu ölmüşse faile verilecek cezanın daha çok artırılması yoluna gidilecektir.

Böylece Tasarı neticeden doğan objektif bir sorumluluk hâlini belirtmiş bulunmaktadır. Objektif sorumluluk hâlinde geçerli hukuk esaslarının varlığı burada da aranacaktır.

Madde 330- Maddenin birinci fıkrası, birden çok evlenme fiilini suç hâline getirmiştir. Suçun faili kadın veya erkek olabilir.

Birden çok evlenme fiili kamu düzenini de bozan bir cürümdür; ancak bu suçun aynı zamanda ihlâl ettiği aile düzenini koruma yararının hukuken üstün değer olduğunu kabul eden Tasarı, suçu bu Bölüm içine almayı uygun bulmuştur.

Suçun oluşması için ön koşul, failin evli bir kişi olmasıdır. Suçun maddî unsuru, evli olan kimsenin kanuna ve usulüne uygun olarak ikinci bir nikâh işlemi yaptırmış bulunmasıdır. Birinci evliliğin Türkiye'de veya yabancı bir ülkede yapılmış olmasının önemi yoktur. Birinci evlilik ölüm, boşanma veya iptal suretiyle ortadan kalkmadığı sürece ikinci evlilik suç teşkil edecektir. Birinci evliliğin iptalinin olanaklı bulunması hâlinde de iptal hükmü kesinleşmediği sürece ikinci evlilik, suç teşkil edecektir. Suçun oluşabilmesi için kast esastır; taksirle ikinci evliliğin gerçekleşmiş bulunması hâlinde fiil suç olmaz.

Evli olduğu hâlde ikinci defa evlenen kişinin durumunu bilerek onunla evlenen kimse de birinci fıkra gereğince cezalandırılacaktır. Bu hâlde suçun oluşması için failin, kendisinin evli olması gerekmez ve fakat evlendiği kişinin esasen evli bulunduğunu bilmesi yeterlidir. Taksir, suçun oluşması için yeterli değildir. Birinci evlenme yurt dışında yapılmış olsa da suç oluşacaktır. İkinci evlenmenin Türkiye dışında gerçekleştirilmiş olması hâlinde ise Türkiye dışında bir Türk tarafından işlenmiş ise bu suç söz konusu olur.

Maddenin ikinci fıkrasında, hile yaparak veya aldatarak gerçek kişiliğini saklamak suretiyle evlenme cezalandırılmaktadır. Suç, failin gerçek kimliğini saklayarak kendisini bir başka kimse gibi göstermesi bunun için hile yaparak ve aldatarak eşini evlenmeye razı etmiş bulunması ile oluşur. Burada adeta evlenmede dolandırıcılığa benzer bir durum söz konusudur.

Maddenin üçüncü fıkrası, birinci fıkrada yer alan suçun ayrıca ikinci fıkradaki şekilde işlenmesini bir ağırlaştırıcı neden hâline getirmiştir. Fiile Ülkemizde son zamanlarda sık olarak rastlanmakta ve hüküm boşluğu dolayısıyla bir şey yapılamamatadır.

İkinci fıkrada yazılı suç eşin şikâyeti üzerine cezalandırılacaktır. Birinci fıkrada yer alan suçun kovuşturulması ise şikâyete bağlı değildir.

Dördüncü fıkrada, birinci fıkrada yazılı suçtan dolayı zamanaşımının evlenmenin iptali kararının kesinleştiği tarihten itibaren başlıyacağı hükmü getirilmiştir. İptal davası uzun sürebileceğinden, burada zamanaşımının başlangıcını özel biçimde belirleyen bir hükmün getirilmesi yerinde görülmüştür.

Maddenin son fıkrasında, resmî nikâh bulunmadan evlenmenin dinsel töreninin yaptırılmasının cezalandırılacağı hususundaki hükme yer verilmiştir. Böylece Anayasanın 174 üncü maddesinin (4) numaralı bendi vurgulanmış olmaktadır. Ancak, medenî nikâhın yapılması durumunda kamu davası ve hükmedilen cezanın bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılacağı hükme bağlanarak, resmî nikâhın yapılmasını teşvik edici bir hüküm getirilmiştir. Hâlen, insanların fiilen ve uzun süreler, nikâhsız olarak yaşadıkları ve bunun suç oluşturmadığı düşünülecek olursa, böyle bir hükmün yerinde olduğu kabul edilmelidir.

Madde 331- Madde, Ülkemizde boşanma davalarında örneklerine oldukça sık rastlanan hukuk dışı bir uygulamadan kişileri caydırmak üzere Tasarıya alınmıştır. Gerçekten, eşinin gıyabında kolaylıkla bir boşanma hükmü elde etmek maksadıyla bazı kişilerin hileli yollara başvurarak usul işlemlerinden eşlerinin haberdar olmamalarını sağlamaya giriştikleri görülmektedir. Bu gibi hâllerde mevzuatımıza göre değişik hükümlerin uygulanabilme olanağı var olduğundan içtihat farklılıkları çıkmakta ve bazı hâllerde ise yaptırım uygulanamamaktadır. Söz konusu sakıncalı durumu gidermek üzere bu madde kaleme alınmıştır.

Suçun ön koşulu, bir boşanma davasının açılmış olmasıdır. Maddî unsur, failin usul işlemlerinden eşinin haberi olmamasını sağlamak maksadıyla hileli yollara başvurması veya yanlış beyanlarda bulunmasıdır.

Maddenin son fıkrası, belirtilen yollara başvurularak eşin usul işlemlerinden haberdar edilmediği bir davada boşanmaya karar verilmesini ağırlaştırıcı neden saymaktadır. Boşanma kararının esası itibarıyla hukuka uygun olup olmamasının önemi yoktur. Burada suçu oluşturan husus, insanların kendilerini savunma olanağının hile ile yok edilmesidir. Davanın reddi hâlinde ise sadece birinci fıkra hükmü uygulanacaktır.

Madde 332- Madde, bir çocuğu, hukuken sahip bulunduğu aile durumundan yoksun kılmayı suç hâline getirmiştir; bu netice, yetkili mercilere gerekli bilgileri vermemek veya yanlış bilgiler vermek suretiyle gerçekleştirilecektir.

Kişilerin aileleriyle olan ilişkileri, doğum, evlât edinme, tanıma veya babalığa hükmolunması yolları ile hukuken oluşur. Doğumla meydana gelen ilişkinin maddede belirtilen suretlerle değiştirilmesi suç hâline getirilmiştir.

Suçun oluşması için failde, çocuğu aile durumundan yoksun kılma kastının varlığı esastır. Taksir hâlinde suç oluşmaz.

Madde 333- Madde, aile mensuplarından birine veya böyle olmasa da onsekiz yaşını bitirmemiş bir küçüğe kötü muamelede bulunulmasını cezalandırmaktadır.

Ancak, her türlü kötü muamele suçun oluşmasını olanaklı kılmaz. Kötü muamelenin "merhamet (acıma) ve şefkatle (sevecenlikle) bağdaşmayacak" nitelikte bulunması yani belirli bir ölçüde ağırlık taşıması gereklidir.

Burada önemli olan husus "merhamet ve şefkatle bağdaşmayacak derecede kötü muamele"nin neden ibaret bulunduğudur. Kötü muameleyi, etkili eylem, fuhşa teşvik, ırza tasaddi, ırza geçme, terk gibi hâller dışında, bir kavram olarak belirlemek gerekir. Beden bütünlüğüne, etkili eylem oluşturmayacak surette zarar veren, onur ve hürriyeti esaslı biçimde ihlâl eden fiiller kötü muamele sayılmalıdır. Yarı aç, susuz, gece soğukta dışarıda bırakma, uyku uyutmamak gibi hareketleri kötü muameleye örnek olarak vermek olanaklıdır. Karısının direnç ve muhalefetine rağmen onu livata fiiline katlanmaya mecbur etmeyi Yargıtay kötü muamele saymaktadır.

Türk Medenî Kanununun 367 inci maddesi karşısında "aile mensupları" terimi sadece hısımları değil, birlikte yaşamakta bulunan tüm kişileri ifade eder. Esasen maddenin ikinci fıkrasında fiilin aile mensuplarından kayın hısımlılığında da olsa üstsoy ve altsoya karşı işlenmesi bir ağırlaştırıcı neden sayılmıştır. Bu itibarla onsekiz yaşından küçüğe kötü muamele hâlinde onun aile mensuplarından olması koşulu aranmayacaktır.

Madde 334- Kişilerin idareleri altında bulunan veya büyütmek, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya san'atı öğretmekle yükümlü olduğu kimseler üzerinde terbiye etmek, eğitmek görevi dolayısıyla belirli disiplin yetkilerine sahip bulunmaları gerekir; aksi takdirde görev yerine getirilmez. Tasarının bu maddesi söz konusu disiplin yetkisini kötüye kullanmayı cezalandırmaktadır. Türk Medenî Kanununun 339 ve 340 ıncı maddeleri bu bakımdan ana babaya çocuk üzerinde tedip hakkını vermiştir. Bu hususta Çocuk Hakları Sözleşmesinin hükümleri de göz önünde bulundurulmalıdır.

Disiplin yetkisi eğitim hakkının doğal bir sonucudur ve bu yetki olmadan söz konusu hak kullanılamaz. Disiplin yetkisinin sınırı ise maddede gösterilmiştir. Disiplin yetkisi kişinin bedensel ve ruhsal sağlığının bozulmasına neden olmayacak veya bir tehlikeye maruz kalmasını sonuçlamayacak derecede kullanılabilecektir. Bununla beraber sınır, örf ve âdetlere

göre ve toplumda geçerli sosyalleştirme sistemine göre belirecek ve Yargıtay kararları da çerçeveyi belirleyecektir. Bu hususta Türkiye'nin de kabul etmiş bulunduğu, Çocuk Hakları Sözleşmesi de yorumda, elbette ki, göz önünde bulundurulacaktır.

Madde 335- Madde, doktrinde, "ailenin terki" olarak adlandırılmış olan suç grubuna ait üç ayrı fiili cezalandırmakta ve bu bakımdan ceza mevzuatımızda bir reform niteliği taşımaktadır. Madde üç ayrı numara taşıyan fıkralarında yasak olan fiilleri belirtmekte ve maddenin son cümlesinde her üç hareketi kapsayan ceza gösterilmektedir.

(1) numaralı fıkrada, doktrinde maddî terk olarak isimlendirilen suç yer almıştır. Ciddî ve önemli bir neden olmadığı hâlde iki aydan fazla bir süre ile eşlerden birisinin müşterek yerleşim yerini terk ederek velâyetten kaynaklanan maddî ve manevî yükümlülüğünü yerine getirmemesi suç sayılmıştır.

(2) numaralı fıkra, evli olsun veya olmasın gebe olan eşini veya sürekli birlikte yaşadığı ve kendisinden gebe kalmış kadını çaresiz durumda terk eden yani ona her türlü yardımı yapmaksızın ortada bırakan kişiyi cezalandırmaktadır.

(3) numaralı fıkra, doktrinde manevî terk olarak tanımlanan ailenin terki suçunu cezalandırmaktadır. Suç, itiyadî sarhoşluk, uyuşturucu madde kullanma veya onur kırıcı yaşayış tarzı nedeni ile özen noksanı veya kusurundan dolayı çocukların ahlâk, güvenlik ve sağlıklarının ağır şekilde tehlikeyle karşı karşıya kalmasına neden olmaktır. Bu kişiler hakkında hâkimin ayrıca 94 üncü maddenin (B) fıkrasının (1) numaralı bendindeki tedbiri de uygulaması gerekir. Bu madde uygulanırken ayrıca İcra ve İflâs Kanununun 344 üncü maddesi de göz önünde bulundurulmalıdır.

Madde 336- Maddenin birinci fıkrasında, onbeş yaşını bitirmemiş bir çocuğun kendi rızasıyla kaçırılması veya alıkonulması cezalandırılmaktadır. Böylece bu maddeyle çocuk üzerindeki velâyet veya vesayet hakları korunmaktadır. Çocuk üzerinde kaçırma ve alıkoyma fiilinin şehvet hissi veya evlenmek niyetiyle işlenmesi hâlinde herşeyden önce yine çocuk üzerindeki velâyet ve vesayet hakkı ihlâl edilmiş olur. Bununla birlikte fiilin şehvet hissi ve evlenmek niyetiyle icrası hâli, edep törelerine karşı suçlar arasında yer almış, bu Bölümde ise söz konusu maksatlar olmadan çocuğun kaçırılması veya alıkonulması suçu konulmak suretiyle aile kurumunu korumaya üstünlük verilmiştir. Böylece maddî unsurları aynı olan ve fakat maksat bakımından birbirinden ayrılan suçları bir araya toplamak uygulama kolaylığı sağlayabilir.

Suçun maddî unsuru, kaçırmak veya çocuğu rızası ile alıkoymaktır. Kaçırma ve alıkoymak terimleri için 325 inci maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Maddenin ikinci fıkrasında, suça ait iki ağırlaştırıcı hâle yer verilmiştir: Birinci hâl küçüğün rızası olmaksızın kaçırılması veya alıkonulmasıdır. İkinci hâl ise küçüğün henüz oniki yaşını bitirmemiş bulunmasıdır.

Bu maddenin uygulamasında İcra ve İflâs Kanununun 25 ve 341 inci maddelerinin göz önünde bulundurulması gerekir.

Madde 337- Madde, esasta işçi ücretlerinin veya besinler veya başka malların değerlerinin artıp eksilmesini sağlamak maksadıyla yalan haber veya havadis yayınlanmasını veya aynı maksatla diğer bir takım hileli yollara başvurulmasını cezalandırmaktadır. Böylece

maddenin esasta korumak istediği hukukî yarar serbest rekabet koşulları çerçevesinde fiyatların belirlenmesini ihlâl edici hareketleri engellemektir.

Borsalarda kabul edilen belge ve senetler hakkında sermaye piyasası araçlarının değerini etkileyebilecek yalan, yanlış, yanıltıcı, mesnetsiz bilgi verme, haber yayma, yorum yapma gibi fiiller 28/7/1981 tarihli ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun "Cezaî sorumluluk" başlıklı 47 nci maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendinde cezalandırıldığı için kıymetli evrakın fiyatlarını etkileme konusunda ayrıca hüküm düzenlenmemiştir.

Birinci fıkrada yer alan suçun maddî unsuru yalan haber veya havadis yayınlamak ve başka hileli yollara başvurmaktır. Haber ve havadis terimleri için 344 ve 383 üncü maddelerin gerekçesine bakılmalıdır.

Fail, yalan haber veya havadisleri, işçi ücretlerinin, besin veya malların değerlerinin yapay olarak düşmesini veya artmasını sağlamak maksadıyla yaymış bulunmalıdır. Hileli yollara da aynı maksatla başvurulmuş olmalıdır.

Fiil bir tehlike suçunu oluşturduğundan, cürmün tamamlanması için neticenin meydana gelmesi gerekmemektedir. Maddî unsuru oluşturan hareketlerin yapılması ve tehlikenin ortaya çıkması suçun tamamlanması için yeterlidir.

Maddenin ikinci fıkrasında, failin elde etmek istediği neticenin meydana gelmesi hâlinde cezanın artırılacağı açıklanmakta ve hareketle beraber neticenin meydana gelmesi bir ağırlaştırıcı neden sayılmaktadır.

Maddenin son fıkrasında ise, failin ruhsatlı simsar veya borsa tellalı olması, yani sıfatı, hakkında hükmedilecek cezanın artırılmasını gerektiren bir kişisel ağırlaştırıcı neden sayılmıştır. Şüphesiz ki, maddenin son fıkrasında geçen borsa tellalı 28/7/1981 tarihli ve 2499 sayılı Kanunun kapsamı dışında kalan borsa tellallığını ifade etmektedir.

Madde 338- Madde, taahhüt olunan işin yapılmaması suretiyle kamu kurum ve kuruluşları veya kamu hizmeti veyahut genel bir felâketin önlenmesi için zorunlu eşya veya gıda maddelerinin ortadan kalkmasına veya bu sonucu doğuracak derecede azalmasına neden olunmasını cürüm hâline getirmiş bulunmaktadır.

Suçun maddî unsuru, taahhüt olunan işin yapılmamasıdır. Elbette ki, bu yapmamanın kasta bağlı bulunması suçun oluşması için gereklidir.

Suçun oluşması için herhangi bir taahhüdün yerine getirilmemesi söz konusu olmayıp, taahhüdün konusunun resmî daire veya kamu hizmeti veya genel bir felâketin önlenmesi için gerekli besin ve başka eşya olması gerekmektedir. Failin, kamu idaresine karşı maddede belirtilen erzak veya eşyayı sağlama hususunda taahhüt altına girmiş bulunması yeterli olup, bu işi meslek edinmesi gerekmez.

Taahhüdün, failin elinde olmayan mücbir nedenler dolayısıyla yerine getirilmemesi hâlinde fiilin, kusurun ortadan kalkması dolayısıyla, cezalandırılma- yacağı açıktır.

Madde 339- Maddenin birinci fıkrasında resmî daire, kamu hizmeti veya genel bir felâketin önlenmesi için gerekli eşya ve besinlerin sağlanmasını taahhüt etmiş bulunanların, bu maddelerin nitelik, tür veya miktarı hususunda hile yapmaları cezalandırılmaktadır. Böylece yerine getirilmekle beraber taahhüdün icrasında hileye başvurulması cezalandırılmış olmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasında, birinci fıkranın kapsamı dışında kalan diğer mal ve maddelere ilişkin taahhütlerde malların tür vasıf ve miktarları hususlarında hile yapılması cezalandırılmaktadır. Böylece genel olarak Devlet taahhütlerinde hileli mal verilmesi ceza yaptırımına bağlanmış olmaktadır.

Madde 340- Madde, ticarette, satıcının alıcıyı aldatmasını cezalandırmakta ve bu suretle ticaretin dürüstlük içinde cereyanını korumaktadır. Suçun maddî unsurunu oluşturan eylem iki şekilde oluşmaktadır; birincisi, müşteri tarafından istenen şey yerine, şüphe ve duraksamaya yer bırakmayacak derecede istenen mala benzeyen başka bir şeyi vermektir. İkincisi ise, kaynak veya nitelik veya miktarı açıklanan veya sözleşilmiş olunana aykırı bir şeyi vermektir.

Failin tacir olması ve işin sözleşmeye bağlanmış bulunması suçun oluşmasının koşulu değildir. Ticarî sayılabilecek bir faaliyette bulunan herhangi bir satıcı da bu suçu işleyebilir ve malın satılması ile suç oluşur.

Suçun oluşması için, satıcı olan failin maddenin (1) ve (2) numaralı bentlerinde gösterildiği üzere verilmesi gerekenden başka bir şeyi tevdi etmiş bulunması ve alıcının da bunu alması yeterlidir. Ayrıca bir hile veya desise kullanılmış olmasına gerek yoktur. Ancak alıcı, durumu bilerek eşyayı kabul etmiş ise suç oluşmayacaktır. Demek oluyor ki, alıcının şüphelenmeden malı kabul etmiş bulunması gerekmektedir.

Suçun işlendiği zaman, malın sergilendiği andır. Yanlış şeyin bilerek teslimi aldatmayı kendiliğinden içermektedir. Verilen şeyin, değeri itibarıyla sözleşilenden düşük olması koşulu da aranmayacaktır.

Madde 341- Maddenin birinci fıkrasının amacı fennî ve sınaî sırları korumak, böylece meslek alanlarındaki güveni sağlam tutmaktır. Maddenin konusunu oluşturan sırlar, Tasarının diğer maddelerinde düzenlenen Devlete veya memuriyete ait bulunanlar dışındaki ticarî nitelikte olanlardır.

Suçun oluşması için ön koşul, failin fennî keşif ve buluşlara veya sınaî uygulamaya ilişkin bilgilere sıfat veya görevi veya meslek veya sanatı gereği ulaşmış bulunmasıdır. Eğer fennî keşif ve buluşlara veya sınaî uygulamaya ilişkin bilgileri fail sıfat veya görevi veya meslek veya sanatı dışındaki nedenlerle öğrenmiş ise suç oluşmayacaktır.

Suçun maddî unsuru, böylece öğrenilen bilgilerin açıklanmasıdır. Görülüyor ki, madde belirli koşullar çerçevesinde kişilerin öğrendikleri fennî ve sınaî sırları açıklamalarını yasaklamakta ve bu kişileri sır tutmakla yükümlü kılmaktadır. Suç, söz konusu sır tutma yükümünün ihlâli ile oluşmaktadır.

Genel anlamda fennî veya sınaî sır, sanayicinin işletmesinin yararı gereği gizli tutmak istediği hususlardır. Fail açıkladığı şeyin sır olduğunu ve gizli tutması gerektiğini bilerek açıklamada bulunduğu hâllerde suç oluşacaktır.

İkinci fıkrada, sırrın Türkiye'de oturmayan bir yabancıya veya memurlarına açıklanması hâlinde daha ağır cezanın belirlenmesi öngörülmüştür.

Fiilin kovuşturulmasının şikâyete bağlı olması hususu birinci fıkradaki hâle özgü olup, ikinci fıkrada belirtilen durumda ise fiil re'sen kovuşturulacaktır.

Madde 342- Maddenin birinci fıkrasında, kamu idaresi hesabına yapılan artırma ve eksiltmelerde rekabetin önlenmesi veya ihlâl edilmesi cezalandırılmaktadır. Artırma veya eksiltmeye katılanları çekilmeye yöneltmek de, rekabetin ihlâli niteliğinde olmakla birlikte, maddede ayrıca belirtilmiştir.

Suçun konulması ile kamu idaresinin yararı korunmaktadır. Kamu idaresi hesabına yapılan artırma ve eksiltmelere katılanlar arasında rekabetin, herhangi bir etki altında olmaksızın cereyanını sağlamak üzere madde kaleme alınmıştır.

Maddede yer alan cürümde maddî unsurun netice kısmı, kamu idaresi hesabına yapılan artırma veya eksiltmelerde rekabetin önlenmesi veya ihlâli veya artırmaya veya eksiltmeye katılanların çekilmeye veya katılmamaya yöneltilmeleridir. Bu neticeler gerçekleştiğinde suç tamamlanmış olacaktır. Suçun maddî unsuru ise, failin hareketleriyle bu neticeyi gerçekleştirmiş olmasıdır.

Esasta suç serbest hareketlidir. Ancak maddede örnek olarak failin maksadını gerçekleştirmek üzere yapabileceği eylemler gösterilmiştir: Bunlar cebir veya tehdit, hile, çıkar sağlanması ve vaadi veya anlaşmalar veya benzerî hareketlerdir. Ancak bu hareketler örnek olarak verilmiş olup bunlara benzer ve bunların meydana getirebileceği neticeleri doğurmaya yatkın diğer eylemlerle de suç oluşacaktır.

Maddenin ikinci fıkrası, aynı fiillerin halk arasında yapılacak artırma ve eksiltmelerde işlenmeleri hâlinde faile verilecek cezaları göstermektedir. Artırma veya eksiltme özel olmakla beraber resmî daireler aracılığı ile yapıldığında da aynı ceza verilecektir: İcra yoluyla bir malın satılması gibi.

Bu maddede geçen kamu idaresi deyimi geniş olarak algılanmalıdır. Bu deyim yalnız Devletin teşkilâtı içindeki kısım ve daireleri değil kamu kurum ve kuruluşlarını da kapsamaktadır.

Maddenin son fıkrasında, maddede yer alan suçların örgütlü olarak işlenmesi hâlinde cezanın yarı oranında artırılması öngörülmektedir.

Madde 343- Tasarının bu maddesi de, artırma veya eksiltmelerde rekabetin sağlıklı olarak cereyanını sağlama amacını gütmektedir. Suçun faili bir artırma veya eksiltmeye katıldıktan sonra sağladığı yarar nedeniyle bundan çekilen veya yarar nedeniyle artırma ve eksiltmeye katılmayan kimsedir. Suçun maddî unsuru böylece failin kendisine veya başkasına vaadedilen yarar karşılığı artırma veya eksiltmeden çekilmesi veya katılmaması ile oluşmaktadır. Yarar, maddî veya manevî karşılıklar şeklinde olabileceği gibi, bir hizmet de sağlanan yararı oluşturabilir.

Dikkat edilmelidir ki, aracı kullanmak suretiyle fiili işleyenler de suçun faili olarak kabul edilmelidirler.

Madde 344- Maddenin birinci fıkrasında, halkın beslenmesi, ısınması ve sağlığı için lüzumlu olan veya belli başlı ekonomik faaliyetlerde kullanılan veya kamu için gerekli olmalarından dolayı Bakanlar Kurulu veya ilgili bakanlıklar veya yetkili mercilerce fiyatları saptanıp ilân edilen temel ihtiyaç maddelerini satışa çıkarmayan, satıştan kaçıran, saklayan ve satılmadığı hâlde satılmış gibi gösteren veya fazla fiyatla satan, bu eşya ve maddelerin imali, satışı, dağıtımı, depolanması, ticareti veya bunlar üzerinde kazanç amacı güden bir faaliyette bulunan kişiler hakkında yaptırımlar getirilmektedir, ayrıca bu malların müsaderesine veya mülkiyetin Devlete geçmesine karar verilmesi öngörülmektedir.

Birinci fıkranın (3) numaralı bendinde, sağlığın korunmasında ve tedavisinde kullanılan "biyolojik madde" kavramından, kan, sperm ve gen gibi insan bedeninde bulunan organik materyaller anlaşılmaktadır.

İkinci fıkra, birinci fıkrada belirtilen şeylerin resmî mercilere bildirilmesine ilişkin kararlara uymayanları veya gerçeğe aykırı beyanda bulunanları cezalandırmaktadır.

Üçüncü fıkra, fiillerin ikiden fazla kimse tarafından birlikte veya bir şirket veya kuruluş faaliyeti sonucu işlenmesi hâlinde, cezanın üçte biri oranında artırılmasını öngörmektedir.

Dördüncü fıkrada ise, maddenin değerine göre ceza indirimi yapılacaktır. Ancak mükerrirler hakkında indirim hükmü uygulanmayacaktır.

Beşinci fıkra, zaptolunan suç konusu yiyecek, eşya ve maddelerin gerektiğinde hâkim veya mahkeme kararıyla satılabilmesine olanak vermektedir.

Altıncı fıkrada, yalan haber yaymak veya duyurmak veya başka hileler kullanmak suretiyle birinci fıkradaki erzak, madde, mal veya eşyanın azalmasına, darlığına neden olunduğu takdirde uygulanacak yaptırıma yer verilmektedir.

Maddenin yedinci fıkrasında, fail hakkında uygulanacak fer'î cezalar ve bunların infazı hususundaki esaslar gösterilmektedir.

Madde 345- Maddede bu Bölümde yer alan suçlardan dolayı tüzel kişilerin de sorumlu olduklarını açıklamaktadır. Tüzel kişilerin sorumluluğu hakkında 25 ve 26 ncı maddelerin gerekçelerine de bakılmalıdır.

Madde 346- Tasarının İkinci Kitabının İkinci Kısmının Dokuzuncu Bölümünde bilişim alanında işlenen suçlar yer almaktadır. Bilişim alanından maksat verileri toplayıp yerleştirdikten sonra bunları otomatik işlemlere tâbi tutma olanağını veren manyetik sistemlerdir. Dokuzuncu Bölüm bu alanda işlenebilecek suçları cezalandırmış bulunmaktadır.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 525 a ilâ 525 d maddelerinde yer alan bilişim suçları, 1989 Tasarısından çok küçük değişikliklerle alınıp 6/6/1991 tarihli ve 3756 sayılı Kanunla kanunlaştırılmış ve 765 sayılı Kanuna sokulmuştu. Aradan geçen süre içinde bu suçlar konusunda Batı hukukunda değişiklikler olduğu gibi bizde de metinler ve suçların oluşması yönünden bazı duraksamalar meydana geldi. Bu nedenle Tasarıdaki maddelerin bütünüyle yeniden ele alınması uygun sayılmıştır.

Tasarının bu ve izleyen maddelerinde "bilgileri otomatik olarak işleme tâbi tutmuş sistem" ibaresi yerine aynı anlamı taşımak üzere "bilişim sistemi" sözcüklerinin kullanılması uygun sayılmıştır.

Maddenin birinci fıkrasında ne maksatla olursa olsun hukuka aykırı olarak bilişim sistemine girilmesi suç hâline getirilmiştir.

Sisteme girilmesi, ilgiliye zarar vermek veya yarar elde etmek amacına yönelik olduğunda faile 347 nci maddenin üçüncü fıkrasına göre ceza verilecektir.

Sisteme, hukuka aykırı olarak giren kişinin belirli verileri elde etmek amacıyla hareket etmiş bulunmasının veya bunları elde etmiş olmasının önemi yoktur. Sisteme, doğal olarak, haksız ve kasten girilmiş olması suçun oluşması için yeterlidir.

Maddenin ikinci fıkrası gereğince, sisteme giren kişinin saiki ne olursa olsun, müdahalesi nedeniyle veriler imha edilir veya değişirse faile hürriyeti bağlayıcı ceza ve para cezası verilecektir. Bu hâlde, ağırlaşan netice nedeniyle failin cezası, imha veya değişmeye yönelik kast bulunmasa da, sırf neticeden dolayı daha ağır ceza verilmektedir.

Her iki fıkra bakımından genel kast yeterlidir.

Sistem içindeki bütün soyut unsurlar, fıkrada geçen "veri" teriminin kapsamındadır.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda yer alan ve sistem içindeki programlara ilişkin hükümler saklıdır.

Madde 347- Madde, birinci fıkrasında bir bakıma bilişim sistemlerine karşı işlenen suçları cezalandırmakta ve böylece sistemlere yöneltilen ızrar fiillerini özel bir suç hâline getirmektedir. Fiiller, aracın fizik varlığını ve işlemesini sağlayan bütün diğer unsurları kapsamaktadır. Fıkrada seçimlik hareketli bir suç meydana getirilmiştir. Suçun maddî unsurları sistemin kendisini veya sistemin işlemesini sağlayan unsurları engellemek veya bozmaktır.

İkinci fıkrada bilişim sistemine kasten veri sokulması veya verilerin yok edilmesi yahut değiştirilmesi suç hâline getirilmiştir. 346 ncı maddenin ikinci fıkrasında yer alan ve fiili, netice nedeniyle ağırlaştıran hâllerin kasten gerçekleştirilmesi bu fıkra ile suç hâline getirilmiş olmaktadır.

Üçüncü fıkrada 346 ncı maddenin gerekçesinde de belirtildiği gibi failin başkasının zararına ve kendisinin veya başkasının yararına haksız bir çıkar sağlamak amacıyla bilişim sistemine girilmesi cezalandırılmaktadır. Fıkrada geçen "haksız bir çıkar" sözcükleri maddî yararları ifade etmektedir.

Madde 348- Madde, bilişim sistemi marifetiyle sahtecilik yapılmasını cezalandırmaktadır.

Maddede iki suç yer almış bulunmaktadır: Suçlardan birincisi sistemde sahte bir belge oluşturmaktır. Sahte belge, sisteme yeni bir takım verileri yerleştirmek veya esasen var olan verileri tahrif etmek suretiyle meydana gelecektir. Suçun manevî unsuru özel kasttır ve sahte belgenin, hukuk alanında bir neticeye ulaşmak amacıyla teşkil edilmesidir: Bir borçtan kurtulmak veya haksız bir alacak elde etmek yahut kovuşturma yapılan bir suçtan beraat etmek gibi.

Suçun oluşması için, belgenin meydana getirilmesi yeterlidir; fiili işleyen tarafından kullanılması koşulu aranmaz. Ancak fail belgeyi ayrıca kullanacak olursa, işlediği suçun neticesinden yararlanmış olacağı için hakkında ayrıca kullanmaktan dolayı ceza verilmeyecektir.

Maddenin ikinci fıkrasında yer alan ikinci suç, sahte belgeyi kullanmaktır. Suçun faili sahte belgeyi oluşturan kişi dışındaki bir kimsedir. Belgeyi kullananda da, birinci fıkra bakımından söz konusu olan özel saik yani hukuk alanında bir neticeye ulaşmak kastının var olması gereklidir.

Madde 349- Madde, 346 ve 347 nci madde hükümlerini ihlâl eden kişiler hakkında hükmedilecek fer'î cezaları göstermektedir.

Madde 350- Madde banka ve kredi kartlarının haksız, hukuka aykırı olarak kullanılması suretiyle bankaların veya kredi sahiplerinin zarara sokulmasını, bu yolla çıkar sağlanmasını önlemek ve failleri cezalandırmak amacıyla kaleme alınmıştır.

Banka kartı, bankanın kurduğu sisteme hukuka uygun olarak girmeyi sağlamaktadır. Bu kart, saptanan ve kart sahibince bilinen bir numara marifetiyle, banka görevlisinin yardımı olmadan, kart sahibinin kendi hesabından para çekmesini sağlamaktadır.

Kredi kartları ise, banka ile kendisine kart verilen kişi arasında yapılmış bir sözleşme gereğince, kişinin bankanın belirli koşullarla sağladığı kredi olanağını kullanmasını sağlayan araçtır.

İşte bu kartların kötüye kullanılmaları maddenin cezalandırdığı suçları oluşturmaktadır. Tasarı, bazı ülkelerin uygulamalarının aksine, bu fiilleri bilişim suçları çerçevesinde, o hususlaki hükümlere göre cezalandırmak yerine özel hüküm getirmeyi uygun saymıştır.

Maddeye göre, aşağıdaki şekillerde gerçekleştirilen hareketler suçu oluşturmaktadır:

1. Başkasına ait bir banka veya kredi kartının, her ne suretle olursa olsun ele geçirilmesinden sonra, sahibinin rızası bulunmaksızın kullanılması veya kullandırttırılması ve bu suretle failin kendisine veya başkasına haksız yarar sağlaması.

2. Aynı eylemin, aynı koşullarla sahibine verilmesi gereken bir banka veya kredi kartının bunu elinde bulunduran kimse tarafından kullanılması veya kullandırttırılması; söz gelimi kartı sahibine vermekle görevli banka memurunun kartı kendi veya başkası yararına kullanması.

Aslında haksızlık, dolandırıcılık, inancı kötüye kullanma ve sahtecilik suçlarının ratio legis'lerinin tümünü de içeren bu fiillerin, duraksamaları ve içtihat farklılıklarını önlemek amacıyla ayrıca suç hâline getirilmeleri uygun görülmüştür.

Maddenin son fıkrası, yukarıda belirtilen fiillerin, var olan banka veya kredi kartının tahrifi veya bütünüyle kartların sahtecilik suretiyle yeniden meydana getirilerek kullanılmasını bir tür ağırlaştırıcı neden saymış bulunmaktadır. Maddenin kabulü ile ceza hukukumuzdaki önemli bir boşluk doldurulmuş olacak ve kamu güvenine dayalı bankacılık sistemi de korunmuş olacaktır.

Madde 351- Maddeyle, suç işlemek için örgütlenme cürmünün özel bir şekli kabul edilmiş bulunmaktadır. Örgütlü suçlarla mücadelede böyle bir hükme kesin ihtiyaç vardır. Tasarının 4 üncü maddesinde örgütün genel tanımı ve dolayısıyla genel koşulları belirtilmiştir.

Madde 352- Bu maddede 346, 347, 348, 350 ve 351 inci maddelerde gösterilen suçlardan dolayı tüzel kişilerin de sorumlu oldukları belirtilmiştir.

Madde 353- Madde, İkinci Kısmın Birinci ve Beşinci Bölümlerinde yazılı suçlardan birisi gece vakti veya genel afet veya heyecan zamanında işlendiğinde verilecek cezanın artırılacağını saptamaktadır. Bu gibi hâllerde suçun daha kolaylıkla işlenebilmesi bu hâlin ağırlaştırıcı neden olması hususunda etmen olmuştur.

Gece vaktinin ne demek olduğu 4 üncü maddede gösterilmiştir.

Madde 354- Maddede failin kişisel sıfatı cezayı artıran bir hâl olarak saptanmıştır. Böylece fiilin işlenmesinde kişisel sıfat dolayısıyla sahip olunan olanak, cezanın ağırlaştırılması nedeni sayılmış bulunmaktadır.

Madde 355- Maddede, İkinci Kısmın Birinci ve Beşinci Bölümlerinde yazılı fiiller dolayısıyla meydana gelecek tehlike önemsiz ise cezanın belirli oranda indirileceği belirtilmiştir. Ancak cezayı indirip indirmemek hususu hâkimin takdirine bırakılmıştır.

Madde 356- Madde, Devletin ülkesine, egemenliğine ve birliğine karşı cürümlerden en ağırını cezalandırmaktadır; korunan hukukî yarar Devletin ülkesinin bütünlüğü ve egemenliğidir. Söz konusu yararlar, maddeye göre dört çeşit maddî eylemle ihlâl edilebileceğinden, seçimlik hareketli bir suç söz konusudur. Suçun eylem unsurları şunlardır:

1. Devletin topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir devletin egemenliği altına koymaya,

2. Devletin birliğini bozmaya,

3. Devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını Devlet idaresinden ayırmaya,

4. Devletin bağımsızlığını azaltmaya

matuf bir fiil veya fiilleri işlemek.

Dikkat edilmelidir ki, maddede dört ayrı maksadı gerçekleştirmeye matuf yani neticelere yöneltilmiş eylemlerin işlenmesi suç sayılmaktadır.

Suçun her dört hâlde de maddî unsurunun oluşabilmesi için, maddede yazılı hedeflerin gerçekleşmiş bulunmasına ihtiyaç yoktur. Amaca yönelik eylemlerin işlenmiş bulunması yeterlidir.

Ancak eylemlerin söz konusu neticeleri yaratabilecek nitelikte bulunması, suçun oluşması için şarttır. Devletin birliğini bozmak, topraklarının bir kısmını veya tamamını başka bir devletin egemenliği altına koymak, topraklarından bir kısmını Devlet egemenliğinden ayırmak, Devletin bağımsızlığını azaltmak sonuçlarını doğurması mümkün bulunmayan bir eylem suçun maddî unsurunu oluşturmayacaktır. Eylemin bu niteliği taşıyıp taşımadığı ise olayların özelliğine göre takdir edilecektir. Suç serbest hareketlidir.

Yukarıda belirtilen neticeleri ortaya koyabilecek eylemler ise, ancak cebrî nitelikli olabilenlerdir. Maddede ayrıca "yönelik cebrî fiiller" denilmesi gereksiz (lüzumsuz, zait) sayılmıştır; zira maddede belirtilen maksatlar çerçevesinde, eylemlerin kendisinin nitelikleri gereği cebrî olması icap ettiği aşikârdır. Cebrî nitelik arzetmeyen ve fakat maddede belirtilen maksatların oluşturulması amacını güden diğer eylemler ise koşullara göre Tasarının bazı maddelerinde yer almış olan başka suçları oluşturur.

İkinci fıkrada yer verilen hükümle, birinci fıkrada belirtilen eylemlere feran iştirak cezalandırılmaktadır.

Maddenin son fıkrası, suçların işlenmesi için herhangi bir örgüt kurmadan ve fiilen harekete de geçmeden sadece, cürmün işlenmesi için propaganda yapılmasını müstakil olarak cezalandırmaktadır. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunda bu hususta ayrıca bir hüküm bulunmadığı için değişik içtihatlar kurulmakta idi. Propaganda ile birlikte suçun maddî unsurları da gerçekleştirilmiş ise geçitli suç ilkesi gereği faile asıl suçtan dolayı ceza verilmesi ile yetinilmesi gerekir.

Madde 357- Madde, savaş hâlinde iken Devlete karşı silâh kullananlarla Türkiye ile savaş hâlindeki yabancı devlet ordusunda hizmet kabul edenleri cezalandırmaktadır. Ancak madde, uluslararası savaşa ilişkindir; iç savaş hâlinde Devlete karşı silâh kullananlarla ilgili özel hükümler mevcut bulunduğundan bu maddenin uygulanması söz konusu olmaz.

Uluslararası askerî ittifaklar nedeniyle Türkiye Devletiyle savaş hâlinde bulunan devlet ile aralarında savaş için ittifak veya iştirak olan bir devletin ordusunda hizmet kabul eden vatandaşın, Türkiye Devleti ile savaş hâlinde bulunan devlet ordusunda hizmet kabul etmiş gibi sayılması gerekecektir. Bu husus birinci fıkrada açıklanmıştır.

İkinci fıkra, kabul edilen hizmetin üst düzeyde komutanlık niteliğinde olmasını cezayı ağırlaştırıcı özel neden olarak kabul etmektedir. Ancak üst düzeyde komutanlıkla eş değerde bulunan diğer bir takım hizmetler, söz gelimi kuvvetlerin doğrudan doğruya yönetilmesi ve idare edilmesi, komutanlıkla eş değerde sayılmış ve aynı surette bir ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmiştir. Burada dikkat edilecek husus, dolaylı olarak yönetme ve idareye etkili olan hizmetlerin bir ağırlaştırıcı neden oluşturmamasıdır.

Savaştan evvel yabancı devlet topraklarında bulunup da, o devlet kanunlarının yüklediği bir hizmeti kabul etmek zorunda kalmış bulunanların cezalandırılamayacakları maddenin üçüncü fıkrasında açıklanmıştır. Gerçekten zorunlu olarak bir şeyi yapmaya zorlanan kimsenin bundan dolayı sorumlu tutulmaması, ceza hukukunda geçerli sübjektif sorumluluk ilkesinin gereğidir.

Maddenin dördüncü fıkrasında Türkiye Devleti tarafından tanınmış olmasalar bile Türkiye Devleti ile savaş hâlinde olan siyasal kümelerin yani grupların, bu maddenin uygulanması yönünden Türkiye Devleti ile savaş hâlinde devlet gibi sayılacakları ve dolayısıyla bunlarda görev alanların da birden üçüncüye kadar olan fıkralar hükümlerine tâbi bulunacakları ifade edilmek istenilmiştir. Dolayısıyla bu fıkra bir tür yorum niteliğindedir. Gerçekten Türkiye Devletinin tanımadığı yabancı bir topluluk, grup Türkiye ile savaş hâlinde ise, bunun da savaş hâlinde bir devlet gibi sayılması ve bunlara katılan vatandaşların madde gereğince cezalandırılmaları uygun sayılmıştır. Siyasal kümeler, bu çeşit grupları ifade için bir terim olarak kabul edilmiştir.

Madde 358- Maddenin koruduğu hukukî yarar, esas itibarıyla, Türkiye bakımından dış barışın korunmasıdır. Bu maksatla yabancı bir devletin Türkiye'ye savaş açması veya hasmane hareketlerde bulunması için yabancı ile anlaşılması veya bu maksada yönelik eylemlere girişilmesi birinci fıkrada belirtilen suçu oluşturmaktadır. Fıkrada geçen "hasmane hareket", barış ilişkileriyle bağdaşması olanağı bulunmayan fiil ve hareket anlamında kullanılmıştır. Böylece hasmane hareket, düşmanca tutumu ifade eder ve hatta savaş nedeni olabilir.

Bu fıkrada yazılı suçun tamamlanması için, belirtilen maksatla yabancı ile anlaşma şart olup, savaşın gerçekleşmiş bulunmasına ihtiyaç yoktur. Fıkrada geçen yabancı ise, diğer devletin görevli bir kişisi, örneğin bir bakan olması gerekir. Savaş ilânı bakımından hiçbir nüfuz sahibi olması olanaklı bulunmayan bir kişi ile anlaşma, işlenemez suç sayılmak gerekir.

Fıkrada geçen "bu maksada yönelik eylem" anlaşma dışında savaşı tahrik edebilecek nitelikteki her türlü etkinlikleri, hileli eylemleri kapsayabilir.

Maddenin ikinci fıkrasında yer alan suçun maddî unsuru da yabancı ile anlaşmadır. Ancak bu hâlde anlaşmanın Türkiye Devletini tarafsızlık ilânına veya tarafsızlığını korumaya veya savaş ilânına veya savaşın devamına veya barış anlaşması yapmaya mecbur kılmak veya mecbur kılmaya yönelik işlemlerde bulunmak üzere, gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Madde

ile hem savaşa son verici eylemler hem de savaş kışkırtıcılığı yapmak aynı suretle cezalandırılmış bulunmaktadır.

Maddenin üçüncü fıkrasında, birinci fıkrada yer alan maksat çerçevesindeki anlaşmaların, basın ve yayın yoluyla propaganda yapmak üzere gerçekleştirilmesi hâlinde verilecek cezanın üçte biri oranında artırılacağı belirtilerek bir ağırlaştırıcı neden meydana getirilmiş bulunulmaktadır.

Maddenin son fıkrasında ise, suçun yabancı tarafından işlenmesi hâlinde aynı cezanın uygulanacağı açıklanmıştır.

Madde 359- Madde, genel olarak temel millî yararları korumakta ve bunlara karşı eylemlerde bulunmak üzere yarar elde edilmesini cezalandırmaktadır. "Temel millî yarar" kavramının gerek içerik gerek kapsamı itibarıyla çok geniş olabileceği bilinmektedir. Bu bakımından maddenin son fıkrası kısıtlayıcı bir ölçüt olarak kaleme alınmıştır.

Bu nedenle, "kanunsuz suç olmaz" ilkesini kabul etmiş bulunan Türk ceza hukuku sisteminde "temel millî yarar"a karşı eylemde bulunma maksadının belirlenmesi bazen duraksamalara neden olabilir. Ancak maddenin son fıkrası duraksamaların giderilmesine olanak verecek niteliktedir.

Suçun maddî unsuru bir para veya yarar veya vaat kabul etmektir. Ancak bu kabulün belirli temel millî yararlara karşı eylemlerde bulunmak amacıyla gerçekleşmesi gereklidir. Para veya yarar kabul etmek veya vaat kabul edilmesi suçun tamamlanması için yeterlidir; ayrıca fiilen temel millî yararlara karşı eylemde bulunmuş olmak suçun oluşması için zorunlu değildir.

Madde, failde özel kast aramaktadır: Maddî unsur, temel millî yararlara karşı eylemlerde bulunmak üzere gerçekleştirilecektir.

Yukarıda açıklandığı üzere madde, genel olarak, temel millî yararlara karşı eylemleri cezalandırmaktadır. Bu itibarla kanunda temel millî yararların ihlâli ayrıca özel hükümlerle korunmuş bulunduğu hâllerde o hükümlerin uygulanması gerekecektir.

Bu nedenle birinci fıkrada "fiil daha ağır bir cürüm oluşturmuyorsa" ibaresine yer verilmiştir.

Maddenin ikinci fıkrasında suçun savaş sırasında işlenmiş olması ağırlaştırıcı neden sayılmıştır. Esasen savaş sırasında "temel millî yarar"ın saptanmasında hiçbir zorluk da bulunmaz; zira artık ölçü vardır: Savaş çabalarını ihlâl edici ve zaferin kazanılmasını engelleyici her eylem temel millî yararlara karşı sayılmak gerekecektir.

İkinci fıkrada ise, basın ve yayın yoluyla propaganda yapmak üzere para veya yarar veya vaat kabul edilmiş ise ceza artırılacaktır: Para, yarar veya vaat kabulü suretiyle bugün Türk askerinin Kıbrıs'tan çekilmesi veya bu konuda Türkiye aleyhine bir çözüm yolunun kabulü için veya sırf Türkiye'ye zarar vermek maksadıyla, tarihsel gerçeklere aykırı olarak, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Ermenilerin soy kırımına uğradıklarının basın ve yayın yoluyla propagandasının yapılması gibi.

Maddenin üçüncü fıkrası, "temel millî yarar" kavramının belirlenmesinde isabet sağlamak ve gereksiz kovuşturmalara yer bırakmamak üzere suçun kovuşturulmasını barış zamanında Adalet Bakanının iznine bağlamıştır.

Maddenin son fıkrası, temel millî yararlardan nelerin anlaşılması gerektiğini göstermektedir. Bu fıkra Fransız Ceza Kanununun 410-1 ve izleyen maddelerinden esinlenerek kaleme alınmıştır. Fransız Kanunu, belirttiği bazı suçların temel millî yararlara

ilişkin bulunmasını suçun unsuru saymış ve bu nedenle temel millî yararların neler olduğunu bu maddelerinde tanımlamıştır. Böylece Fransız Kanunu temel millî yararlara yönelik her hareketi suç saymamakta bazı suçların cezalandırılması için bu yararlara zarar olasılığını aramakla ve bu nedenle temel millî yararların ne olduğunu tanımlamaktadır.

Tasarının bu maddesi ise kavramı, son fıkrasındaki tanımın çerçevesinde kısıtlamakta ve bu değerlere karşı harekette bulunmak için yarar sağlanmasını suç saymaktadır. Söz gelimi doğal çevreye zarar verici hareketler, gezinmek, ormanı yakmak üzere yarar sağlayan kişi, fiili daha ağır bir suç oluşturmuyorsa, bu maddeye göre cezalandırılacaktır.

Madde 360- Madde, Türkiye'yi savaş tehlikesiyle karşı karşıya bırakacak eylemleri önlemek ve böylece Türkiye bakımından dış barışı korumak amacını gütmekte ve barışa karşı işlenen özel bir suç meydana getirilmiş olmaktadır.

Birinci fıkrada yer alan cürmün iki maddî unsurundan birincisi, Ülkede yabancı bir devlete karşı asker toplamaktır. Maddî unsurun ikinci şekli, yabancı devlete karşı hasmane hareketlerde bulunmaktır. Hasmane hareket terimi hakkında 358 inci maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Ancak asker toplama fiilinin Türkiye Devletini savaş tehlikesiyle karşı karşıya bırakacak şekilde olması gerekir. Böyle bir tehlikenin bulunmadığı hâllerde suç oluşmaz. Söz gelimi Güney Amerika'daki bir ülkede muharip sıfatını almış bulunan ihtilalcilere yardım maksadıyla yabancı devlete karşı asker toplanılması hâlinde, Türkiye bakımından bir savaş tehlikesinin ortaya çıkması söz konusu edilemeyeceğinden suçun oluştuğundan söz edilmeyeceği gibi, toplanan asker sayısının çok az olması hâlinde de suç oluşmayacaktır.

Suçun ön koşulu Türkiye Hükûmetinin asker toplaması hususunda onamının bulunmamasıdır.

İkinci ilâ dördüncü fıkralarda, asker toplama veya hasmane hareketlerde bulunma fiillerinin meydana getirebilecekleri neticelere göre faillere ayrı ayrı cezalar verileceği belirtilmiştir. Bu hâllerden birincisi asker toplama veya hasmane hareketler neticesinde savaşın meydana gelmesidir. İkinci hâl, suçun sadece maddî unsurunu oluşturan eylemlerin siyasal ilişkileri bozacak veya Devleti veya Türk vatandaşlarını misillemelere karşı bırakacak nitelikte olmasıdır. Bu hâlde belirtilen biçimde bir tehlikenin ortaya çıkması yeterlidir. Üçüncü hâl ise, fiilen ilişkilerin kesilmesi veya misillemelerin gerçekleşmesidir.

Her üç hâlde de neticenin gerçekleşmesi yeterli olup failde sonuçlara yönelik bir kastın bulunması gerekmez.

Maddenin son fıkrası ile bu maddede yazılı suçların kovuşturulması Adalet Bakanının iznine bağlanmıştır.

Madde 361- İki fıkradan oluşan bu madde ile;

A) Askerî tesislerin tahribi,

B) Savaş zamanında düşman askerî hareketlerini kolaylaştırma ve bu suçlarla ilgili diğer eylemler cezalandırılmaktadır.

(A) fıkrasında Devletin silâhlı kuvvetlerine ait veya bu kuvvetlerin hizmetine verilmiş kara, deniz ve hava ulaşım araçlarının, yolların, müesseselerin, depoların, diğer askerî tesislerin kısmen veya tamamen tahribi veya kullanılmayacak hâle getirilmesi suç hâline getirilmiştir.

Fıkranın içerdiği (1) ve (2) numaralı bentlerinde ise suçun ağırlaştırıcı nedenleri gösterilmiştir.

Maddenin (B) fıkrasında ise korunan yarar, savaş zamanında Türkiye Devletinin askerî hareketlerine zarar verici fiilleri engellemek ve böylece Devletin savaş çabalarını korumaktır.

Suçun maddî unsuru, yabancıyla anlaşmak veya anlaşma olmasa da bu maksada yönelik fiilleri işlemektir.

Maddî unsuru oluşturan iki hareketten birisinin Türkiye Devletinin zararına olmak üzere düşman hareketlerini kolaylaştırmak veya Türkiye Devletinin hareketlerine zarar vermek maksadıyla yapılmış bulunması gerekmektedir. O hâlde bu maksatla anlaşma yapmak suçun oluşması için yeterlidir. Anlaşma sonucu düşman askerî hareketleri fiilen kolaylaşmış veya Türkiye Devletinin askerî hareketleri zarar görmüş ise ceza artırılarak verilecektir. Anlaşma olmadan bu neticeleri meydana getirmeye yönelik fiillerin işlenmesi hâlinde de, suçun oluşması için, söz konusu neticelerin meydana gelmesine ihtiyaç yoktur. Bu hâlde de neticenin meydana gelmiş olması ikinci fıkra hükmünce, ağırlaştırıcı hâl sayılacaktır.

Suçun faili vatandaş veya yabancı olabilir. Fiil, anlaşma maddî unsurunun gerçekleşmesi suretiyle işlendiği takdirde çok failli bir suç teşkil edecektir. Bununla birlikte her türlü duraksamayı gidermek için maddeye son fıkra eklenmiş ve anlaşan yabancıya da aynı cezanın verileceği hükmü eklenmiştir.

Suç, ikinci maddî unsur marifetiyle işlendiği takdirde, yerli veya yabancı bakımından her şekildeki iştirak hâlinin gerçekleşmesi olanağı vardır.

Madde 362- Madde, savaş hâlinde vatandaşın veya Türkiye'deki yabancıların, düşmanla her türlü ticarî veya iktisadî ilişkilerde bulunmalarını yasaklamakta ve böylece Devletin savaş çabalarına, ne suretle olursa olsun, engel olunmamasını sağlamak amacını gütmektedir.

Maddenin birinci fıkrasında yazılı cürmün maddî unsuru, savaş zamanında düşman devlete yiyecek maddelerinin veya Devletimiz zararına kullanılabilecek diğer her türlü şeylerin verilmesidir. Yiyecek maddelerinin veya şeylerin verilmesi ister doğrudan doğruya olsun isterse bunları veren kişinin kendisini saklayarak dolaylı bir yolu seçmesi suretiyle gerçekleşsin, suç oluşacaktır.

Maddenin ikinci fıkrası ise, düşman devlet lehine malî kolaylıklar sağlanması fiillerini cürüm hâline getirmektedir. Suçun maddî unsuru, düşman devlet yararına yapılan borçlanmalara veya her ne nedenle olursa olsun ödemelere katılmak veya bunlara ilişkin işlemleri kolaylaştırmaktır. Demek oluyor ki, ikinci fıkrada yer alan suç seçimlik hareketlidir.

Üçüncü fıkrada, düşman devlet vatandaşıyla veya düşman devlet topraklarında oturan diğer kimselerle ticaret yapılmasını cezalandırmaktadır. Ancak suçun oluşması bazı koşullara bağlanmıştır: Ticaretin doğrudan doğruya veya dolaylı olmasının önemi yoktur. Her iki hâlde de fiil suç oluşturur. Her üç fıkrada yazılı suç, nerede otururşa otursun vatandaş tarafından işlenebildiği hâlde, ancak Türkiye'de oturan yabancı tarafından bu suç işlenebilir. Dolayısıyla maddede yer alan fiilleri dışarıda işleyen yabancılar hakkında madde uygulanmayacaktır.

Ticarî ve malî ilişkiler ve yardım faaliyetleri savaştan önce başlamış bulunsa bile, savaş sırasında sürdürüldüğü takdirde, suç gerçekleşmiş olacaktır.

Madde 363- Anayasanın Başlangıç Kısmında aynen "Millet iradesinin mutlak üstünlüğü; egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiç bir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk dışına çıkamayacağı; Hiç bir faaliyetin Türk millî menfaatlerinin, Türk varlığının, Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevî değerlerini, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılapları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve lâiklik ilkesinin gereği olarak kutsal din duygularının Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılamayacağı;" şeklindeki ifade ile siyasal iktidarın kuruluş ve işleyişine egemen olması gereken ilkeler gösterilmiş bulunmaktadır.

Siyasal iktidarın kuruluşu ve işleyişine egemen olan bu ilkeleri içeren kuralların bütünü, Anayasal düzeni teşkil etmektedir. Bu düzeni hukuka aykırı saldırılardan koruma amacını güden bu madde, Anayasa düzenini soyut olarak ve statik anlamda korumaktadır. Bu itibarla, madde ile korunmak istenen hukukî yarar, Anayasa düzenine egemen olan ilkeler ve istemlerdir.

Madde ile korunmak istenen hukukî yararın niteliği dikkate alınarak, sadece metin olarak Anayasayı ifade eden ve 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 146 ncı maddesindeki "Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanunu" yerine "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzen" ibaresi kullanılmış, böylece korunmak istenen hukukî yarara açıklık getirilmiştir.

Anayasanın müsaade ettiği usul ve yollarla Anayasa düzenine aykırı bir netice doğduğunda Anayasa Mahkemesine başvurulmak suretiyle düzeltilmesi mümkün olan bu hâllerin suç oluşturmayacağı göz önüne alınarak, yürürlükteki maddedeki (cebir) unsuru yerine (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının hükümlerine aykırı olarak ve Anayasanın müsaade etmediği usullerle) ibaresi kullanılmış, böylece cebri de içine alan hukuka ve kanuna aykırı her türlü yollar ifade edilmiştir. Bu suretle ayrıca cebir unsurunun var olup olmadığı, maddî ve manevî cebir gibi, 27 Mayıs 1960'dan sonra ortaya çıkan tartışmaların da giderilmesi arzulanmıştır.

Maddede, maddî unsur olarak "teşebbüs edenler" ibaresi kullanılmış olduğundan, Anayasanın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya bu düzen üzerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye Anayasanın hükümlerine aykırı ve Anayasanın müsaade etmediği bir usulle icraya başlama cezalandırma için yeterlidir. Suç hem idare edenler hem de idare edilenler tarafından işlenebileceğinden teşebbüste aranılacak elverişlilik, suçun işleniş biçimi ve özellikle suçun bir tehlike suçu olduğu dikkate alınarak, kullanılan vasıtanın neticeyi elde etmeye elverişli olmasından daha çok tehlikenin doğmasına elverişli olup olmadığı göz önünde bulundurularak hâkim tarafından takdir edilecektir.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun, Tasarının bu maddesini karşılayan 146 ncı maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarına benzer hükümlere maddede yer verilmesi uygun görülmemiştir. Tasarının iştirake ilişkin 42 ve 43 üncü maddeleri karşısında bu hükümlere esasen gerek yoktur. Bilindiği üzere 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 146 ncı maddesinin üçüncü fıkrası, 27 Mayıs hareketinden sonra yargılamaya tâbi tutulan Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin çok ağır hüküm içeren 146 ncı maddenin ikinci fıkrası hükmü dışına çıkarılması için metne eklenmiştir.

Anayasal düzeni ortadan kaldırma ve bu düzen yerine başka bir düzen getirme veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önleme amacına yönelik olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine saldırı söz konusu olduğunda esasen bu madde uygulanacağından, Türkiye Büyük Millet Meclisinin görevlerini engelleme niteliğindeki fiillerin ayrı bir maddede düzenlenmesi uygun olacağı düşüncesi ile yürürlükteki maddenin ikinci cümlesi maddeye alınmamıştır.

Madde 364- Madde, Cumhurbaşkanına karşı insan öldürme cürmüne teşebbüs edilmiş olmasını, tamamlanmış suç gibi cezalandırmaktadır. Bizim mevzuat geleneğimizde Cumhurbaşkanlığı veya Devlet Başkanlığı gibi, Devletin en yüksek makamını işgal eden zatın "öldürülmesi" gibi bir sözcüğe kanunda da yer vermemek için bu hususta öteden beri kullanılmasına alışılmış "suikast" sözcüğü tercih edilmiştir. Bilindiği gibi suikast Devlet büyüğünü veya önemli bir kişiyi plânlı tarzda öldürmeyi ifade ederse de burada insan öldürmeyi belirtmek amacıyla kullanılmıştır.

Maddenin üçüncü fıkrasında, Cumhurbaşkanına karşı başka bütün fiilî saldırılar yani hakaret dışında kalan, tüm hareketler cezalandırılmaktadır. "Fiilî saldırılar" terimine bütün kanunsuz saldırılar girmektedir. Bu fıkranın uygulanabilmesi için işlenen fiillerin kanunların diğer maddelerine göre daha ağır bir cezayı gerektirmemiş olması gereklidir; daha ağır bir cezayı gerektiren fiil hakkında maddesinde yazılı ceza uygulanacaktır. Söz gelimi nitelikli yağma suçunun işlenmiş bulunması hâlinde 207 nci madde de yazılı cezanın uygulanması gerekecektir.

Madde 365- Gerekçesinde açıklandığı gibi 363 üncü madde soyut olarak Anayasa düzenine hâkim olan ilke ve sistemleri koruma amacını güderken bu madde, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin egemenlik unsurunun oluşturduğu üç güçten birini ve yasama gücünü oluşturan Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Anayasa kurallarına uygun bir biçimde görevlerini yerine getirebilmesi yeteneğini korumaktadır.

Anayasa düzenini ortadan kaldırma veya bu düzen yerine başka bir düzen getirme veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önleme amacını gerçekleştirmek için Türkiye Büyük Millet Meclisine yönelen saldırılar 363 üncü madde gereğince cezalandırılacağından bu madde uygulanmayacaktır. Madde, bu amaçlar dışında Türkiye Büyük Millet Meclisinin Anayasaya uygun bir şekilde görevlerini yerine getirmesini engelleme hâllerinde uygulanacaktır.

Bu maddeyle de, Türkiye Büyük Millet Meclisinin görevlerinin engellenmesine yönelik teşebbüse ait icra hareketleri, tam suç gibi cezalandırılmaktadır. Teşebbüs hareketlerinin ne gibi nitelik taşıması gerektiği hususunda 363 üncü maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Madde 366- Madde, Türkiye Devletinin egemenlik unsurunun oluştuğu üç güçten yönetim gücünü temsil eden Hükûmetin, Anayasa hükümlerinin müsaade etmediği usullerle ve dolayısıyla Anayasa hükümlerine aykırı olarak ortadan kaldırılmasına veya böyle olmamakla birlikte görevini yapmasını kısmen veya tamamen engellemeye teşebbüs edenleri cezalandırmakta ve bu suretle 363 ve 365 inci maddeler Anayasa düzeninin temel organlarının ortadan kaldırılmasına veya görevlerinin engellenmesine yönelik teşebbüse ait icra hareketlerini tam suç gibi cezalandırmaktadır. Teşebbüsü meydana getirecek hareketlerin ne gibi bir nitelik taşıması gerektiği hususunda 363 üncü maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Maddenin uygulamasına ilişkin esaslar için 365 inci maddenin gerekçesine de bakılmalıdır.

Madde 367- Maddede geçen "halkı, Hükûmete karşı silâhlı bir isyana kışkırtmak" silâhlı isyan Devlet otoritesini yok etmek amacını ifade eder. Ayrıca, Hükûmetin yetkilerini kullanmasına ve görevlerini yerine getirmesine engel olmak eylemlerini de bu fıkra karşılamaktadır.

Suçun oluşması bakımından önemli olan husus, halkı "silâhlı olarak" maddî bir fiile kışkırtmaktır. Madde bu unsuruyla aynı amaca dayalı silâhlı örgüt kurmaktan ve dolayısıyla sadece bir ittifaktan ibaret olan 376 ncı maddedeki suçtan ayrılmaktadır.

Suçun oluşması için, isyana tahrik fiili yeterlidir; isyanın gerçekleşmesi şart değildir. Zira maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde, yapılan kışkırtma sonucu isyanın gerçekleşmesi hâlinde buna katılanlara ve isyanı idare edenlere verilmesi gerekli cezalar ayrıca gösterilmiştir. İsyana kışkırtan ayrıca buna katılmış veya isyanı idare etmiş ise, bir geçitli suç söz konusu olacağından sadece katılma veya idare etmeden dolayı ceza verilmesi gerekecektir.

Son fıkrada ayaklanmaya tahrikin ne zaman silâhlı sayılacağı hususunda hüküm getirilmiştir. Böylece ayaklanmaya tahrik edici eylemlerin saptanması hâlinde, silâhlar nerede depo edilmiş olursa olsun isyanın silâhlı sayılacağı açıklanmıştır.

Madde 368- Madde, 209 ve 210 uncu maddelerde gösterilen zarar verme suçlarının Hükûmete karşı şiddet göstermek veya karşı gelmek amacıyla işlenmesi hâlinde fiili, müstakil bir suç olarak saptamıştır.

Böylece failde, maddede belirtilen tarzda bir saikin varlığı esasen zarar verme suçunun ağırlaştırıcı şekillerini oluşturan söz konusu hâller dolayısıyla daha ağır ceza verilmesini gerektirmekte ve bu hâliyle madde Hükûmete karşı bir cürmü saptamış olmaktadır.

Madde 369- Madde, Devlet kuvvetlerine karşı cürüm işlemeye yönelen örgütlerin faaliyetlerinde kullanmaları maksadıyla silâh, cephane veya benzerî maddelerin sağlanmasını, imal veya icat veya bunların naklini veya bu maddelerin hazırlanmasını veya bu maksatla yabancı memleketlerden Türkiye'ye söz konusu maddelerin sokulmasını veya saklanması ve taşınmasını ayrıca cezalandırmaktadır.

Suçun manevî unsuru, söz konusu fiillerin, örgütlerin amaçları bilinerek gerçekleştirilmesidir. Söz konusu maddeler örgütler tarafından kullanılacak olursa, bu fiilleri işlemiş bulunanlar, örgütlerin işledikleri suçların fer'î şerikleri olurlar. Oysa bu maddeyle cezalandırılan fiil müstakil bir suç oluşturduğundan sadece maddede yazılı maddî unsurların gerçekleşmesi suçun varlığı için yeterlidir. Hatta örgütler, sonradan faaliyetlerinden vazgeçmiş olsalar da, fiilleri işleyenler bu madde gereğince cezalandırılacaklardır.

Madde 370- Madde, 369 uncu maddede tanımlanan örgütlerin elemanlarını, gerekli denetimin yapılabileceği belli giriş kapıları dışındaki yerlerden Ülkeye sokan veya Ülke içerisinde bir yerden başka bir yere naklederek yakalanmalarını önleyen ve Devlet kuvvetlerine karşı cürüm işlemelerinde bu suretle yardımcı olanlara da yaptırım getirmiştir.

Madde 371- Madde, Devlet kuvvetlerine karşı işlenecek veya işlenmiş suçları öğrenmiş bulunan kişiler hakkında bir ihbar yükümlülüğü ve görevi getirmekte ve bunun ihmalini cürüm olarak saptamış bulunmaktadır. Açıklandığı üzere suç, bir ihmal fiilinin gerçekleştirilmesidir. Suçun cezası, ihbar yükümlülüğüne tâbi olan cürmün fiilen işlenmiş olup olmamasına göre değişmektedir. Devlet kuvvetlerine karşı cürümler, esasen teşebbüs hâlinde de tamamlanmış suç gibi cezalandırılacağından, çok hâlde suçun "işleneceğini öğrenmek" söz konusu olamaz. Ancak Kanun bu tür suçların sonuçlarının meydana gelmiş bulunmasını ayrıca cezalandırdığından, metnin böylece saptanması uygun sayılmıştır.

Suç ihmal niteliğinde olmakla birlikte manevî unsur kasttır. Ancak maddede, özel bir hukuka uygunluk nedeni de kabul edilmiştir. Maddenin birinci fıkrasına göre, kabul edilebilecek (makbul) bir neden dolayısıyla ihbar yükümlülüğünün yerine getirilmemesi hâlinde faile cürümden dolayı ceza verilmeyecektir. "Kabul edilebilecek neden"den maksat yükümlülüğünü yerine getirmeyen kimse bakımından ihbarı olanaksız hâle getiren maddî nedenlerin varlığıdır: Telefon hatlarının kopması, fırtına nedeniyle yetkili mercilerle temasın kurulmaması gibi. Nedenin kabul edilebilir olup olmadığı, olaylara göre, hâkim tarafından takdir edilecektir. Her hâlde Devlet kuvvetlerine karşı cürüm faillerinin soyut olarak tehditleri kabul edilebilir neden sayılmaz. Ancak örneğin bir kimsenin çocuğu kaçırıldıktan ve ihbar hâlinde öldürüleceği bildirildikten sonra buna ciddî olarak inanılması hâlinde söz konusu tehdit kabul edilebilir bir neden sayılabilir.

Maddenin son fıkrasında özel bir cezasızlık nedeni yer almış bulunmaktadır: Fiilin üstsoy, altsoy, eş ve kardeşler tarafından işlenmesi hâlinde, faile ceza verilmemesi beşerî ve psikolojik nedenlerle kabul edilmiştir.

Madde 372- Madde, bu Bölümde yer alan Devlet kuvvetlerine karşı cürümleri işlemeye halkı teşvik veya tahrik etmek maksadıyla, her türlü basılmış veya basılmamış eser ve belgelerin sadece meydana getirilmiş olmasını veya bunların nitelikleri bilinerek nakledilmesini yani bir yerden diğer bir yere taşınmasını cürüm hâline getirmiş bulunmaktadır. Söz konusu fiiller aslında işlenmesi istenilen suça oranla hazırlık hareketi niteliğindedirler ve ancak Kanun, bunlardan meydana gelmesi olası vahim sonuçları göz önüne alarak, nitelikleri itibarıyla hazırlık hareketi olan ve fakat aynı zamanda fikir, karar, kast aşamasında kalmış bulunan bu hareketleri müstakil suç saymış bulunmaktadır. Yayınlama hâlinde ayrı bir özel hüküm bulunmadığından maddenin bu hâlde öncelikle uygulanacağı şüphesizdir. Ayrıca hüküm varsa o hükmün uygulanması gerekecektir.

Suçun manevî unsuru kasttır; eser ve belgelerin meydana getirilmesi hâlinde kast esasen fiilin içindedir. Nakil hâlinde ise fiilin, vesika ve eserlerin nitelikleri bilinerek işlenmiş bulunması zorunludur.

Madde 373- Madde, birinci fıkrasında yazılı maddelerde belirtilmiş cürümleri işlemek üzere silâhlı örgüt kurmayı, böyle bir örgüte amirlik veya komutanlık etmeyi, silâhlı örgüte mensup bulunmayı cezalandırmaktadır. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanun silâhlı örgüt yerine silâhlı çete tabirini kullanmaktadır.

Maddede geçen temel kavram örgüttür. Dikkat edilmelidir ki, belirli maksatlarla örgüt kurmayı cezalandıran Tasarının diğer maddelerinden farklı olarak burada silâhlı örgüt hakkında bir tanım verilmesi uygun görülmemiştir. Örgütün, işlemek amacında bulunduğu suçların niteliğine göre, var sayılması için gereken kişi sayısı değişik olacaktır ve dolayısıyla sayının ne kadar olması gerektiği hâkim tarafından takdir edilecektir. Ayrıca silâhlı olması gerekli bu örgütün teşkilâtlı, disiplinli bir grup teşkil etmesi de suçun oluşması bakımından şarttır. Bu nedenle, madde, ikinci fıkrasında örgütte bir amirin veya komutanın bulunmasının tabiî olacağından hareketle, bunlar hakkında daha ağır ceza vermekte ve örgütte özel bir ödevle görevlendirilenlerin varlığını da kabul ederek, cezalandırma bakımından aynı tutumu sürdürmektedir.

Bunun dışında örgütün var sayılması için silâhlı olması şarttır. Ancak bütün mensupların silâhlı olmaları zorunlu değildir; hedeflenen suçun işlenmesini sağlayabilecek derecede olmak üzere bazı üyelerin silâhlı olmaları, suçun oluşması için yeterlidir. Her hâlde silâh sayısının suçun oluşması bakımından yeterli olup olmadığının takdiri de hâkime aittir.

Birinci fıkrada yer alan "silâhlı örgüt kurmak" maddî unsuru, maddede belirtilen cürümleri işlemek maksadı etrafında yeterli sayıda kişileri teşkilâtlı ve disiplinli biçimde birleştirmek demektir. Tasarının 4 üncü maddesinin gerekçesine de bakılmalıdır.

Maddenin ikinci fıkrasındaki amirlik ve komutanlıktan maksat, silâhlı örgüt kurulduktan sonra veya örgütün kurulması sırasında amaca uygun olarak örgütü düzenlemek, disipline etmek, faaliyetleri ahenkli hâle sokmak fiillerinin gerçekleştirilmesi demektir. Özel ödevle görevlendirilmek ise, örgütün varlığı bakımından önem taşıyan bir ödevi yerine getirmekle yükümlendirilmektir. Suçun bu maddî unsurunun oluşması için ödevin yerine getirilmiş olması gerekmez.

İkinci fıkrada yer alan silâhlı örgüt mensubu olmaktan maksat, yukarıda belirtilen "kuranlar, amirler, komutanlar, özel ödevliler" dışında kalmakla birlikte, örgütün hedeflerini benimseyerek verilecek görevleri yerine getirmeye hazır bulunulmaktır.

Maddenin son fıkrası, silâhlı örgütün amacını oluşturan suç işlendiğinde, cezası ile birlikte, bu maddeden dolayı da ayrıca ceza verileceği hükmünü getirmiş, böylece Tasarının cürüm işlemek için örgüt kurmak suçunu cezalandıran 296 ncı maddesi ile denge sağlanmıştır.

Madde 374- Madde, silâhlı örgüt kurulduktan sonra bunun mensuplarına bilerek yardımda bulunmayı cezalandırmaktadır. Maddenin sevk nedeni silâhlı örgütün sürüp gitmesini engellemektir.

Yardım, silâhlı örgütün amacı ve yardımı yapanların böyle bir örgüte mensup bulundukları bilinerek ve serbest iradeyle gerçekleştirildiğinde, failler cezalandırılacaktır. Herhangi bir maddî veya manevî baskı sonucu yapılan yardım hâlinde ise madde uygulanmayacaktır; zira bu hâlde kusurluluğu kaldıran nedenler cebir, tehdit veya ikrah söz konusu olabilecektir.

İkinci fıkrada yardımların, metinde gösterilen yerlerde yapılması suçun ağırlaştırıcı nedeni olarak kabul edilmiştir.

Üçüncü fıkrada ise, ceza verilemeyecek hâl yer almaktadır. Yardımlar sadece kişisel ihtiyaçların karşılanması için üstsoy, altsoy veya eşe yahut kardeşlerden birisine yapılacak olursa ceza verilmeyecektir. Ancak bunun uygulanması için yardımın sadece belirtilen kişilere yönelik olması şarttır; silâhlı örgüte yönelik yardım hafifletici neden olmayacağı gibi kişiye örgütün amacının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak maksadıyla yapılan yardım da, bu hafifletici nedenden yararlanmayacaktır. Burada söz konusu olan metinde yazılı derecedeki akrabaya şahısları itibarıyla giyecek, yiyecek, ilâç yardımında bulunmak, yatacak yer göstermek gibi faaliyetlerdir. Bu hükmün esas kaynağı akrabalar arasında bulunan duygusal ilişkiyi değerlendirmektir. Zira kanun ceza verse de, bu yardımlar beşerî bakımdan yine de yapılacağından bu hâlin bir cezasızlık nedeni sayılması uygun görülmüştür.

Madde 375- Bu madde için 298 inci maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Madde 376- Madde, Devletin ülkesine, egemenliğine, birliğine ve Anayasa düzenine karşı cürümlerden bazılarını işlemek üzere gerçekleştirilecek birleşmeleri önlemek maksadıyla caydırıcı bir tehlike suçunu meydana getirmiş bulunmaktadır. Bu maddede yer alan suç sadece bir anlaşmanın gerçekleştirilmesiyle oluşmaktadır.

Anlaşmadan maksat, iki veya daha fazla kişinin madde metninde gösterildiği üzere, maddî olgularla belirlenen bir biçimde, bir irade birleşmesine varmış olmalarıdır. Suçun işlenmesinde kullanılacak vasıtalar hakkında da anlaşmanın gerçekleşmesi gereklidir.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 171 inci maddesinde "gizlice ittifak" sözcükleri kullanılmıştır. Gizlice sözcüğü Kaynak Kanunda yoktur ve anlamsızdır. Bu nedenle yeniden meydana getirilen metne sokulmamıştır. Anlaşmanın açıkça yapılmış bulunması hâlinde fiilin suç teşkil etmemesinin anlamı olamaz.

Anlaşma konularından birisini oluşturan "elverişli vasıta"dan suçun işlenmesinde kolaylık sağlayan her türlü gereçleri anlamak gereklidir. Ancak suçun işlenmesinde anlaşanların, vasıtayı da saptamış olmaları gerekir.

Maddede yer alan anlaşmanın "maddî olgularla belirlenen bu biçimde olması" ibaresi, suçun varlığının sübutu kabul edilebilmek için bulunması gerekli delillerin niteliğine işaret etmektedir.

Suç çok faillidir. Anlaşmaya varanların sayı bakımından yeterli olup olmadıkları, anlaşanların toplumda işgal ettikleri yer, kişilikleri, temsil ettikleri güç bakımlarından neticeyi alabilecek durumda olup olmadıkları hâkim tarafından takdir edilecek ve saptanacaktır.

Maddenin son fıkrası ile cezasızlığı sonuçlayan bir pişmanlık hâli getirilmiştir: İşlenmesi kararlaştırılan cürmün icra hareketlerine geçilmesinden önce ve soruşturmaya başlamadan ittifaktan yani anlaşmadan çekilme hâlinde, çekilene ceza verilmeyecektir. Ancak anlaşanlardan biri hakkında soruşturmaya başlandıktan sonra artık diğerleri hakkında da anlaşmadan çekilmeleriyle cezasızlık hâli oluşmayacaktır.

Madde 377- Madde metninde gösterilen yerlerin komutanlıklarını yetkisiz gasbedenleri veya makamların emir ve izniyle işgal ettikleri komutanlıkları terk etmeleri için verilen emirlere uymayanları cezalandırmakta ve böylece memuriyetin gaspı suçları bakımından özel bir hâli kabul etmiş bulunmaktadır. Ancak bu hâlde millî savunma bakımından özel ve vahim tehlike meydana geleceğinden suç, "Millî Savunmaya Karşı Suçlar" Bölümü içine alınmıştır. Böylece söz konusu cürüm ile korunan hukukî yarar Ülkenin savunmasıdır.

Madde 378- Madde, halkı askerlik hizmetinde soğutacak etkinlikte teşvik veya telkinde bulunmayı veya propaganda yapmayı cezalandırmaktadır. Vatanın düşman güçlerine karşı korunması bakımından her Türk vatandaşının askerlik hizmetini severek ve isteyerek yerine getirmesi şarttır. Esasen askerlik hizmetine yönelik duygu, vatandaşlığın zorunlu gereği olan vatana sadakat borcunun bir parçasını oluşturur. Söz konusu duyguyu tahrip etmek veya zayıflatmak maksadıyla vatandaşları askerlik hizmetlerinden soğutma yolunda teşvik veya telkinlerde bulunmayı veya propagandayı cürüm hâline getirmek suretiyle madde, millî savunmayı koruma amacını gütmektedir.

Telkin ve teşvikin veya propagandanın askeri hizmetten soğutacak kuvvette olması koşulu ile söz, yazı, işaret, küçültücü imgeler veya bunların benzerleri marifetiyle yapılması suç oluşturacaktır. Teşvik veya telkin geniş sayıda kişilere yönelik olmayan fesatçı eylem olduğu hâlde propaganda çok daha geniş ve önceden belirli olmayan (gayrı muayyen) gruplara yönelik etkin telkin ve teşvikleri ifade etmektedir. Cürüm serbest hareketlidir.

Maddenin son fıkrasına göre, fiilin basın ve yayın araçlarıyla işlenmesi ağırlaştırıcı nedendir.

Madde 379- Silâhlı kuvvetlerin vatan savunması bakımından kanunlar çerçevesindeki görevlerini gereğince yerine getirebilmeleri için, mensuplarının kanunlara mutlak itaat etmeleri ve yeminlerine sadık kalmaları, askerî disiplini sıkı bir şekilde muhafaza etmeleri zorunluluğuna ilişkin toplum yararını korumak amacıyla bu madde getirilmiş bulunulmaktadır.

Maddede bu maksatla iki suç yer almaktadır. Her iki suçun faili asker veya sivil olabilir. Suçların mağduru ise Devlettir yani Devletin millî savunma ile ilgili yararı bu suçla ihlâl edilmiş olmaktadır. Askerler veya askerî idareye bağlı olarak görev yapan diğer kişiler ise cürmün konusunu teşkil etmektedirler.

Suçun maddî unsuruna ait birinci şekil, askerleri veya askerî idareye bağlı olarak çalışan sivilleri kanunlara itaatsizliğe, yeminlerini bozmaya veya askerî disiplini ihlâle, askerlik hizmetine ilişkin görevlerini keza ihmale yöneltmek veya tahrik etmektir. Yöneltmek sözcüğü, çok açık olmayan kapalı kışkırtmaları kapsamaktadır. Tahrik hâlinde ise herhangi bir gizleme amacı güdülmeden kışkırtma söz konusudur.

Fıkrada yer alan ikinci suç, sözü geçen yöneltme ve tahrik konularını askerlerin önünde övmek veya bunları iyi gördüğünü söylemektir. Bu fiil ayrıca daha ağır bir cürüm oluşturmadığında bu maddeye göre cezalandırılacaktır.

Her iki fiil de bir tehlike suçu oluşturduklarından yöneltme, tahrik veya övme veya iyi gördüğünü söyleme cürmün oluşması için yeterlidir. Doğal olarak, her tehlike suçunda olduğu gibi, maddenin yorumunda somut tehlike olasılığının varlığı araştırılmalıdır. Ayrıca fiilen bir itaatsizlik neticesinin meydana gelmiş bulunması gerekli değildir.

Maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında her iki suça ait ortak ağırlaştırıcı nedenler gösterilmiştir. İkinci fıkradan anlaşılacağı üzere suçun oluşması için bir tek kişiye yönelik tahrik yeterlidir.

Madde 380- Maddenin koruduğu hukukî yarar, Ülkede ne nedenle olursa olsun vatandaşlardan asker toplamanın veya vatandaşları silâhlandırmanın Devletin tekelinde olmasıdır. Ancak Hükûmetin izniyle vatandaşlar arasında bir yabancı veya yabancı devletin hizmetinde veya lehinde çalışmak üzere, asker toplamak veya vatandaşları silâhlandırmak olanaklıdır. İşte madde, Hükûmetin müsaadesi olmadan Ülkede vatandaşlar arasında asker yazmayı veya bunları silâhlandırmayı cezalandırarak Devletin söz konusu yarar ve tekelini korumaktadır. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 128 inci maddesinde "Hükûmetin tasvibi olmaksızın" ibaresi vardır. Bu maddede ise "Hükûmetin izni olmaksızın" ibaresi kullanılmıştır. Aradaki fark açıktır: Yeni metne göre asker yazmak veya silâhlandırmak fiilinin oluşabilmesi için önceden alınması gereken açık bir Hükûmet beyanına ihtiyaç vardır. Fiil icra olunduktan sonra Hükûmetin ses çıkarmaması ise icazet anlamına gelir. Madde, bu hâli de suç saymaktadır.

Suçun iki maddî unsuru vardır: Birincisi asker yazmaktır. Asker yazmak, kişilere bir taahhütname imzalatmak, bu maksatla para veya başka şeyler vermek, yararlar sağlamak gibi şekillerle gerçekleştirilebilir.

İkinci maddî unsur ise, vatandaşları yabancı veya yabancı devlet hizmet veya lehinde kullanmak üzere silâhlandırmaktır yani onlara silâh vermektir. Suç seçimlik hareketli olduğundan asker yazılanlara silâh da tevdii hâlinde faile ayrıca bir ceza verilmeyecektir.

Maddenin ikinci fıkrasında, asker yazılanlar veya silâhlandırılanların asker olmaları veya askerlik çağında bulunmaları hâlinde cezanın artırılacağı açıklanmıştır.

Maddenin sonuncu fıkrası, Hükûmetin izni olmadan kendilerine teklif edilen hizmeti kabul etmiş yani asker yazılmış veya silâh almış olan kişileri ayrıca cezalandırmaktadır.

Birinci fıkradaki suçun maddî unsuru asker yazmak veya silâhlandırmak olduğu için, hizmet kabul eden veya silâhlanan kişi bu suçun şeriki sayılmaz. Bu nedenle, adı geçenlerin fiillerini ayrı bir hüküm ile ayrıca suç hâline getirmek uygun sayılmıştır.

360 ıncı maddeye ve gerekçesine de bakılmalıdır.

Madde 381- Madde, savaş zamanında Devletin yetkili makam ve mercilerinin emir ve kararlarına bilerek aykırı harekette bulunulmasını cezalandırmaktadır. Burada 300 üncü maddeye benzer bir hükme yer verilmiştir. Ancak savaş zamanında herkesin yetkili makam ve mercilerin her türlü emir ve kararlarına uymalarını gerektiren zorunluluk çok açıktır. Esasen yetkili makam ve merciin emir ve kararının söz konusu olabilmesi için bunların kanuna uygun bulunmaları gerekir. 300 üncü madde ancak belirli düşüncelerle kanuna uygun olarak verilen emirlere ve alınan tedbirlere uymamayı cezalandırdığı hâlde savaş zamanında hangi düşünceye dayanırsa dayansın, yetkili makam ve mercilerin emir ve kararlarına uyulmasında millî savunmaya bağlı zorunluluk söz konusu olduğundan 300 üncü maddeden farklı olarak bu özel hükmün getirilmesi gerekmiştir.

Madde 382- Madde, savaş zamanında silâhlı kuvvetlerin veya halkın ihtiyaçları için Devletle veya bir kamu kuruluşuyla yahut kamu hizmeti gören örneğin belediyeler veya kamu ihtiyaçlarını sağlayan kuruluşlar, söz gelimi ofislerle sözleşme yaparak iş veya mal verme taahhüdünde bulunanların, yükümlerini kısmen de olsa yerine getirmemelerini cezalandırmaktadır.

Taahhüdün yerine getirilmemesi taksirli bir fiilden meydana gelmiş ise ceza yarıya kadar indirilmekte ve böylece taksirli bir suç meydana getirilmiş olmaktadır. Ancak taahhütte bulunanın kast veya taksir derecesinde hiçbir kusuru yok ise, taahhüdün yerine getirilmemesi, söz gelimi kaza veya rastlantıya veya mücbir nedene dayanmakta ise ceza verilmeyecektir; verilecek olan şeylerin başkalarınca imha olunması gibi.

Maddenin üçüncü fıkrası, taahhüdün yerine getirilmemesine aracıların, örneğin taşeronların neden olduğu hâllerde aracıların da aynı suretle cezalandırılacaklarını hüküm altına almış bulunmaktadır.

Maddenin son fıkrasında hile yapan müteahhitlerin fiillerinin daha ağır cezayla karşılanması öngörülmektedir.

Madde 383- Madde, savaş sırasında belirli koşullarla ve maksatlarla yalan haber veya havadis yaymayı ve temel millî yararlara zarar verebilecek herhangi bir faaliyette bulunmayı cezalandırmaktadır. Böylece madde iki ayrı suçu içermektedir; ikisinin de korumak amacını güttüğü hukukî yarar, savaş sırasında halkın manevîyatını bozacak etkileri gidermek, önlemektir.

Birinci fıkrada yer alan ilk suçun ön koşulu, fiilin savaş sırasında işlenmesidir. Fiil, asılsız, abartılmış veya özel maksada dayalı havadis veya haberler yaymak, bunları aktarmaktır.

Maddede geçen "havadis ve haber" kelimeleri eş anlamlı olmakla birlikte soyut habere göre havadis daha ziyade ilgi çekici bir haber anlamını taşır. Haber ise bir olay üzerine edinilen bilgi demektir. Basın ve yayın marifetiyle verilen bilgilere de haber denilir.

"Yayma ve nakletme", haber ve havadislerin her türlü vasıtayla, değişik çevrelerin bilgisine (ıttılaına) ulaştırılması ve duyurulması demektir. "Özel maksada dayalı havadis ve haber" ise, aslında doğru bir haberin olumsuz etki yapacak surette yayılıp nakledilmesini ifade eder; haberin taraf tutucu şekilde verilmesi gibi. "Aslı olmayan havadis ve haber" uydurulmuş haber demektir. "Abartılmış havadis ve haberden" maksat aslında doğru olan bir haberin, insanları olumsuz etkileyecek biçimde büyütülerek sunulmasıdır.

Haber veya havadisin, kamunun endişe duymasına neden olacak veya halkın maneviyatını bozacak veya Ülkenin düşman karşısında direncini azaltacak nitelikte olması gereklidir.

Birinci fıkrada yer alan ikinci suç, "temel millî yararlara zarar verebilecek herhangi bir faaliyette bulunmaktır. Savaş sırasında Ülkenin çabalarını, etkinliğini ihlâl eden ve milletin zafere ulaşmasını zorlaştıracak nitelikte bulunan her türlü faaliyetin temel millî yararlara zarar verebilecek nitelikte olduğunu kabul etmek gerekir. Barış zamanında millî yararlara zarar verebilecek nitelikteki faaliyetlerin belirlenmesi bakımından zorluğu gidermek üzere 359 uncu maddede temel millî yararlar belirtilmiştir. Savaş hâlinde genel ve ortak bir ölçü vardır, o da zafere ulaşmaktır.

Fıkrada yer alan her iki fiil de bir tehlike suçudur.

Maddenin ikinci fıkrasının (1) ilâ (3) numaralı bentlerinde, birinci fıkrada yer alan suça ait üç ağırlaştırıcı nedene yer verilmiştir. Bunlardan birincisi propagandayla işlenmesi, ikincisi askerlere yönelik olarak işlenmesi, üçüncüsü ise bir yabancı ile anlaşarak bu fiilin işlenmesidir. Propagandadan maksat yalan haber ve havadislerin veya temel millî yararlara zarar verecek faaliyetlerin insanları güçlü biçimde etki altında bırakacak nitelikteki araçlarla işlenmiş bulunmasıdır. Haber ve havadislerin askerler arasında yayılıp nakledilmesi veya temel millî yararlara zarar verebilecek hareketlerin keza askerlere yöneltilmesi bir ağırlaştırıcı neden teşkil etmektedir. Fiilin yabancı ile anlaşma neticesi işlenmesi de bir ağırlaştırıcı nedendir. Maddenin üçüncü fıkrasına göre fiilin düşmanla anlaşma neticesi işlenmesi hâlinde ceza artırılmaktadır.

Maddenin dördüncü fıkrasında ekonomik sabotaj niteliğindeki hareketler cezalandırılmaktadır. Bu fıkrada yazılı suçun maddî unsuru yabancı paraların değerini düşürmeye ve itibarı amme kağıtlarının değeri üzerinde etki yapmaya yönelik her türlü hareketlerde bulunmaktır. Söz konusu hareketlerin suç oluşturması için ön koşul fiillerin savaş zamanında işlenmesi ve milletin direncini tehlikeye düşürecek şekilde olmalarıdır. Suç serbest hareketlidir.

Beşinci fıkraya göre, dördüncü fıkrada yazılı fiillerin yabancı ile veya düşmanla anlaşma sonucu işlenmesi bir ağırlaştırıcı neden oluşturmaktadır.

Madde 384- Maddenin 4/11/1983 tarihli ve 2941 sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu ile birlikte incelenip uygulanması gerekir. Maddede, sulh zamanında seferberliğe ait görevlerini ihmal eden veya geciktiren memura bu ihmalin karşılığı verilecek ceza gösterilmiştir.

Madde 385- Madde, Türkiye ile savaş hâlinde bulunan düşman bir devletten herhangi bir akademik derece veya şeref, unvan, nişan vesair fahri rütbe veya bunlara ait maaş almayı veya başka yararlar kabul etmeyi ihanet sayan bir görüşten hareketle bunları alan veya kabul edenleri cezalandırmaktadır.

Madde 386- Madde, Devletin güvenliğine veya iç veya dış siyasal yararlarına ilişkin belge veya vesikaların yok edilmesi, tahribi, bunlar üzerinde sahtecilik yapılması veya bunların tahsis olundukları yerden başka bir yerde kullanılmaları, hileyle alınmaları veya çalınmaları fiillerini cezalandırmaktadır. Böylece maddenin koruduğu hukukî yarar Ülkenin savunmasıdır.

"Devletin güvenliği" kavramı, Devletin varlığının korunması, tehlikeyle karşı karşıya bırakılmaması demektir. Devletin varlığını tehlikeye düşürebilecek nitelikteki eylemler Devletin güvenliğini ihlâl eder. "Devletin iç ve dış yararları" ibaresine gelince; bir büyük örgütlenme olarak Devletin elbette ki, yararları ile güvenliği arasında da sıkı bir ilişki vardır. Yararlarını koruyamayan Devletin güvenliği de tehlikeye düşebilir. Madde, Devlet yararları arasında "siyasal" olanları göz önüne almış bulunmakta, böylece ekonomik, kültürel ve benzerî nitelikteki yararlara ilişkin belge veya vesikalar dışarıda kalmaktadır. Söz gelimi Devletin dış ilişkilerinin iyi tarzda sürdürülmesi hususundaki yarar gibi.

Suçun oluşması için belge veya vesikaların bir sırrı içermesi hususunda zorunluluk yoktur. Zira madde belgenin içerdiği sırrı değil bizatihi Devletin güvenliği veya siyasal yararları ile ilgili olan belge veya vesikaları korumaktadır. Ancak fiillerin işlendiği sırada Devletin güvenliği veya siyasal yararlarıyla olan ilgisinin devam etmiş bulunması gerekir. Söz gelimi tarihi belge veya vesikalar hâlen bu niteliği korumuyorlarsa, onlar hakkında bu maddenin uygulanması söz konusu olmaz.

Maddede yazılı olan "belge" sözcüğü her türlü evrak ve vesikaları kapsamaktadır. Resmî belge, genellikle hukukî işlemlerin doğruluğunu belirtme yetkisine sahip makam tarafından usulüne göre düzenlenmiş veya onaylanmış yazılar, Devlet memurlarınca görev gereği gerçekleştirilen işlemleri taşıyan resmî defter ve dosyalar, askerî plân ve haritalar ve bir olayın gerçeğe uygunluğunu gösteren her türlü yazılardır. Güvenilen, doğrulanan her türlü belge anlamındadır.

Maddenin ikinci fıkrası, cezayı ağırlaştırıcı nedenleri göstermektedir. Buna göre, birinci fıkrada yazılı fiiller, savaş etkinliğini veya askerî hareketleri tehlikeye koymuş ise ceza artırılacaktır. Dikkat edilmelidir ki, bu ağırlaştırıcı nedenin gerçekleşmiş sayılması için faildeki kastın ağırlaştırıcı nedeni de kapsamış bulunması bir koşul sayılmamıştır. Tehlikenin meydana gelmesi cezanın artırılması için yeterlidir.

Madde 387- Maddeyle, Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları gereği, niteliği bakımından gizli kalması gerekli bilgilerin temin edilmesi cezalandırılmaktadır. Maddenin koruduğu yarar millî savunmadır.

Maddenin uygulanmasında dikkat edilmesi gerekli husus temin edilen bilgilerin Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları gereği gizli kalmasının zorunlu olmasıdır. Demek oluyor ki, bilgi sır niteliğinde olacaktır. Eğer bilgi, temin olunduğu sırada sır olma vasfını kaybetmiş ise, söz gelimi temin edilmeden önce açıklanmış veya herkes tarafından bilinen bir husus hâline gelmiş ise, artık sır olmaktan çıkacağından, bunun temininden dolayı faile ceza verilemeyecektir.

Sırdan maksat yetkili bulunmayan kişilerin hakkında bilgi sahibi olmaları hâlinde "Devletin güvenliğinin, millî varlığının, bütünlüğünün, anayasal düzeninin veya iç veya dış siyasal yararlarının tehlikeye düşebileceği bilgiler"dir.

Maddede geçen "temin" kelimesi gizli kalması gereken bilgilerin öğrenilmesi için çaba göstermek, bu hususta vasıtalara başvurma gereğini ifade etmektedir. Bilgilerin böylece temini yani öğrenilmesiyle suç oluşur; bunların açıklanmasına gerek yoktur. Bilgilerin açıklanması 390 ıncı maddedeki suçu oluşturmaktadır.

Elde edilen bilgilerin, Devletin güvenliği yahut iç ve dış siyasal yararlarının gizli kalmasını gerektirdiği bir bilgi olup olmadığının belirlenmesi için hâkim, bu hususta gerekli bütün incelemeleri yaparak "sır" vasfında bir bilginin var olup olmadığına karar verecektir. Bu hususta Bakanlar Kurulunca gösterilecek gerekçeyi de inceleyebilecektir; ancak bununla bağlı değildir.

Maddenin ikinci fıkrasında yer alan ağırlaştırıcı nedenler için 386 ncı maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Madde 388- Madde, 386 ncı maddede vasıfları gösterilen bilgilerin "siyasal veya askerî casusluk" maksadıyla temin edilmesini cezalandırmaktadır.

Siyasal casusluktan maksat, yabancı bir devlet yararına, Türkiye Devletinin veya vatandaşlarının veya Türkiye'de oturmakta, ikâmet etmekte olanların zararına olarak bilgilerin toplanması demektir; kamu sağlığına ilişkin, malî veya milletin maneviyatına ilişkin gizli kalması gereken bütün bilgiler casusluğun kapsamı içindedir.

Askerî casusluktan maksat ise, yabancı devlet yararına ve Türk Devleti zararına askerî bilgilerin toplanmasıdır.

Suçun maddî unsuru, bilgilerin temin edilmesidir. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun metni bu sözcük yerine "istihsal eden" kelimelerini kullanmıştır. Oysa burada temin etmek deyiminin kullanılması daha uygundur. Zira maddî unsuru oluşturan hareket, esasen var olan bilgilerin ele geçirilmesi yani bu maksatla çaba gösterilerek teminidir. Bu bakımdan ayrıca 387 nci maddenin gerekçesine de bakılmalıdır.

Suçun oluşması için failde özel bir kast aranacaktır. Bilgilerin siyasal veya askerî casusluk maksadıyla temini gerekmektedir.

Suçun ön koşulu, bilgilerin "nitelikleri itibarıyla" gizli kalmasının gerekli olmasıdır. Vatandaşların haber alma, aydınlanma haklarını saklı tutmak için "bilgilerin nitelikleri itibarıyla" gizli kalmaları zorunluluğuna işaret edilmiştir. Gizliliği gerekli kılan husus Devletin güvenliği veya iç ve dış siyasal yararlarıdır. Bu itibarla bilgilerin, Devletin güvenliği veya iç ve dış siyasal yararları ile yakından ilgili bulunma ve bunların elde edilmelerinin söz konusu değerleri tehlikeye sokabilecek nitelikte olması gereklidir. Sır konusunda 387 nci maddenin gerekçesine de bakılmalıdır.

Maddenin ikinci fıkrasının (1) ve (2) numaralı bentlerinde suçun ağırlaştırıcı hâlleri gösterilmiştir. Bunlardan birincisi fiilin Türkiye ile savaş hâlinde bulunan bir devlet yararına işlenmesi yani failde Türkiye ile savaş hâlinde olan bir devlet yararına iş görme amacının varlığıdır.

İkinci ağırlaştırıcı hâl ise, fiilin Devletin savaş hazırlıkları veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeye sokmuş bulunması veya fiilin savaş sırasında işlenmiş olmasıdır.

"Devletin savaş etkinliği" ibaresi Devletin savaş bakımından bütün güç, kudret ve yeteneklerini, olanaklarını kapsamaktadır.

Madde 389- Madde, Devletin güvenliği veya iç ve dış siyasal yararları gereği niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgilerin açıklanmasını cezalandırmakta ve böylece ülke güvenliğini ve yararlarını korumaktadır. "Niteliği itibarıyla" sözcükleri için 388 inci madde gerekçesine bakılmalıdır.

Suçun maddî unsuru olan "açıklama", yukarıda nitelikleri gösterilen Devlet sırlarının bir veya birden fazla kişiye her ne suretle olursa olsun bildirilmesini, naklini belirtmektedir.

İkinci fıkrada gösterilen, suça ait ağırlaştırıcı nedenler hususunda 388 inci maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Maddenin üçüncü fıkrasında, failin taksiri sonucu fiilin işlenmesine neden olunması hâli cezalandırılmakta ve bu hâllerde birinci ve ikinci fıkraların ihlâl edilmiş olabileceği öngörülerek, ayrı ayrı yaptırım konulmaktadır.

Üçüncü fıkrasıyla cezalandırılan fiil, taksir sonucu Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararlarının gizli kalmasını gerektirdiği bilgilerin, bunları açıklayan kimsenin eline geçmiş olmasıdır; o hâlde taksirin cezalandırılması, bilgilerin başkaları tarafından açıklanmış bulunmasına bağlıdır.

Madde 390- Madde, 389 uncu maddeye göre açıklanması suç oluşturan bilgilerin, özel bir maksatla yani siyasal veya askerî casusluk için açıklanmasını cezalandırmaktadır. "Siyasal veya askerî casusluk" maksadı hakkında 388 inci; maddenin ikinci fıkrasında yer alan ağırlaştırıcı nedenler için de 386 ve 387 nci maddelerin gerekçelerine bakılmalıdır.

Madde 391- Maddenin birinci fıkrası, Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararlarının gizli kalmasını gerektirdiği veya yetkili makamlarca duyurulması veya yayınlanması yasak olan bilgilerin, bunları ellerinde bulunduran görevlilerin taksir derecesindeki kusurları sonucu başkaları tarafından elde edilmesi veya elde edilmesinin kolaylaştırılmış olmasını cezalandırmakta ve böylece ilgilileri daha ziyade dikkat göstermeye yöneltmek amacını gütmektedir. Tasarının 387, 388, 390 ve 395 ilâ 398 inci maddelerinde yer alan suçların, belge veya vesikaları ellerinde bulunduran veya bu bilgilere sahip olan kimselerin taksir derecesindeki kusurları sonucu işlenmelerinin mümkün olması veya suçların işlenmelerinin kolaylaşması, taksirli bir suç olarak, cezalandırılmıştır.

İkinci fıkrada suça ait ağırlaştırıcı neden gösterilmiştir. Bu hususta 386 ncı maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Maddenin son fıkrasında ise, yine 386 ilâ 390 ıncı maddede yazılı cürümlerin işlenmesi veya işlenmesinin kolaylaşması, belirli görev sahibi kişilerin taksirli fiillerine bağlanabildiği, taksirleri ile suçların işlenmesi arasında bir nedensellik bağlantısı bulunduğu hâllerde, taksirli kişi hakkında da birinci ve ikinci fıkralarda yazılı cezaların verileceği açıklanmıştır. Fıkrada sözü edilen "Devletin askerî yararı gereği girilmesi yasaklanmış olan yerler" ibaresine Devletin askerî yararları gereği girilmesi yasaklanmış olan kara, deniz veya hava askerî bölgelerinin tümü girmektedir.

Madde 392- Devletin ülkesinde iki yabancı devletin birbirine karşı casusluk faaliyetlerini icra etmeleri, yabancı devletler üzerinde olumsuz etki yaparak, uluslararası ilişkilerin bozulmasına neden olabileceğinden bu fiillerin de nitelikleri itibarıyla cezalandırılması uygun görülmüş ve böylece uluslararası casusluk cezalandırılmıştır.

Maddenin koruduğu hukukî yarar, Türkiye'nin uluslararası itibarıdır.

Madde 393- Bu madde, Devletin askerî yararlarını korumaktadır.

Maddede, askerî yarar gereği yasaklanan yerlere "gizlice" veya "hile" ile girilmesi cezalandırılmaktadır. Taksirle, yanlışlıkla girmek suç olmayacaktır.

Gizlice girmek; denetim ve korumaya ilişkin her türlü tedbirler giderilerek yasaklanan yere girilmesi anlamındadır.

Hile ile girmek ise, girmek için aldatıcı vasıtalar kullanmak demektir. Sahte kimlik kullanma, askerî elbise giymek gibi.

Girilen yerin "Devletin askerî yararı" gereği yasaklanmış yerlerden olması gerekir. Kişilerin güvenliğini sağlamak maksadıyla askerî bir inşaata girilmesinin yasaklanması veya sivil kişilerin girmelerinin yasaklandığı orduevi veya subay gazinosu gibi yerlere girmek bu suçu oluşturamaz. Çünkü buralara girilmesinin yasaklanması, askerî yarar gereği değildir.

Devletin askerî yararı gereği girilmesi yasaklanmış yerler, askerî yarar nedeniyle girilmesi yasaklanmış kara, deniz ve hava bölgelerini kapsamaktadır.

Maddenin son fıkrasındaki hüküm, fiilin savaş zamanında işlenmesini bir ağırlaştırıcı neden saymış bulunmaktadır.

Madde 394- Madde, birinci fıkrasında Devletin güvenliğinin gizli kalmasını gerektirdiği fennî keşif veya yeni buluşları veya sınaî yenilikleri görevi dolayısıyla öğrenip de, kendisinin veya başkasının yararına kullanmayı veya kullanılmasını sağlamayı cezalandırmaktadır. Böylece birinci fıkra aslında Devletin güvenliği açısından gizli kalması gerekli fennî ve sınaî sırların açıklanmasını önlemek amacını gütmektedir. Suçun faili bir memur veya kamu hizmetiyle yükümlü kişi olabileceğinden, cürüm mahsus suçlardandır.

Suçun maddî unsuru, fennî keşif veya yeni buluşları veya sınaî yenilikleri kendisi veya başkası yararına kullanmak veya kullanılmasını sağlamaktır.

Maddenin ikinci fıkrasında, suça ait ağırlaştırıcı nedenler gösterilmiştir. Bu hususta ki 386 ncı maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Maddenin üçüncü fıkrasında, ayrı bir suç yer almış bulunmaktadır; korunmak istenen yarar Türkiye tarafından yabancı bir memlekette Devlete ait belirli bir işi görmeye memur edilen kimsenin bu görevi sadakatle yerine getirmesinin teminidir. Görevin sadakatle yerine getirilmemesi, yani Devlete karşı görevde gösterilmesi gerekli özen ve itina dışında ihmal ile icrası bu suçu meydana getirecektir. Ancak suçun oluşabilmesi için, sadakatle yerine getirilmemiş görev dolayısıyla zarar meydana gelebilmesi olasılığının ortaya çıkması gereklidir. Zarar gelebilmesi olasılığı bir cezalandırılabilme koşulunu oluşturduğundan failde buna yönelik bir kastın bulunması gerekmez. Esasen suç ihmal niteliğindedir; zira görev sadakatle yani tam olarak yerine getirilmemekte, ihmalde bulunulmaktadır.

Maddenin dördüncü fıkrasında, herkes için bir ihbar yükümlülüğü getirilmiş bulunulmaktadır. Birden üçe kadar olan fıkralarda yer alan suçların işleneceğini haber alan her vatandaşın bunu yetkililere ihbar etmesi yükümlülüğü getirilmiştir. Asıl fiil teşebbüs derecesinde kalmış olsa bile ihbarda bulunmayan hakkında yine de ceza verilecektir.

Madde 395- Madde, yetkili makamlarca kanun veya düzenleyici işlemlerin verdiği yetkiye dayanarak, açıklanması yasaklanan ve niteliği bakımından gizli kalması gereken bilgilerin temin edilmesini cezalandırmaktadır. Böylece yetkili makamların kanun ve düzenleyici işlemlere göre açıklanmasını yasaklayabilecekleri bilgilerin temin edilmesi suç

hâline getirilmiş olmaktadır. Suçun oluşması için kanun ve düzenleyici işlemlerin yetkili makamlara o konudaki bilgilerin açıklanmasını yasaklamak yetkisini vermiş bulunması gerekir ve bu bilgilerin niteliği bakımından gizli kalmasının gerekliliği zorunlu olmalıdır. Yoksa resmî makamın her istediği bilginin açıklanmasını yasaklamak yetkisi, demokratik bir düzende kabul olunamaz. Vatandaşın haber almak hak ve hürriyetinin kısıtlanması, ancak Anayasanın olanaklı kıldığı hâllerde kabul edilebilir.

Temin etme kavramı hakkında 387 nci maddenin gerekçesine bakılmalıdır. Hangi yetkili makamın hangi bilgileri yasaklayabileceği hususu, mevzuat tarafından belirtilmektedir. Demokratik bir toplumda işlemlerin halkın gözü önünde cereyanı temel ilkedir; böyle olunca devlet makamlarının, keyfî olarak, istedikleri bilginin açıklanmasını yasaklayabilecekleri kabul olunamaz.

İkinci fıkrada suça ait ağırlaştırıcı nedenler gösterilmiştir. Bu ağırlaştırıcı nedenler hakkında 386 ve 388 inci maddelerin gerekçelerine bakılmalıdır.

Madde 396- Madde, 395 inci madde çerçevesinde yetkili makamların kanun veya düzenleyici işlemlere göre açıklanmasını yasakladığı ve niteliği bakımından gizli kalması gereken bilgilerin siyasal ve askerî casusluk maksadıyla teminini cezalandırmaktadır. Siyasal veya askerî casusluk maksadı ve temin etme kavramları hakkında 387 ve 388 inci maddelerin gerekçelerine bakılmalıdır.

Maddenin ikinci fıkrasında bu suça ilişkin ağırlaştırıcı nedenler gösterilmiştir. Bu hususlar için de 386 ncı maddede yer alan gerekçeye bakılmalıdır.

395 inci maddenin gerekçesi bu madde yönünden de geçerlidir.

Madde 397- Bu maddede geçen kavramlar hakkında 386, 391 ve 395 inci maddelerdeki gerekçeye bakılmalıdır.

Madde 398- Maddede yer alan kavramlar hakkında 386, 388, 389, 390 ve 396 ncı maddelerde yer alan gerekçelere bakılmalıdır.

Madde 399- Madde ile 387 ilâ 395 inci maddelerde söz konusu olup temini yasaklanan bilgileri veya yetkili makamların açıklanmasını yasakladığı ve niteliği bakımından gizli kalması gereken hususları temine yarayan ve elde bulundurulması için kabul edilebilir bir neden gösterilemeyen belgelerle veya bu nitelikteki herhangi bir şeyle yakalanan kimsenin cezalandırılacağı hüküm altına alınmış bulunmaktadır.

Belirtilen bilgilerin elde edilmesiyle ilgili madde gerekçelerinde açıklandığı üzere temin etme unsurunun oluşması için belirli bir kısım çabalarda bulunma, vasıtalar kullanma gereğine işaret edilmiştir. İşte bu madde, söz konusu bilgilerin teminine yarayan belgelerin elde bulundurulmasını ayrı bir suç saymaktadır. Söz konusu belgeleri elde bulunduran kişi bu bakımdan geçerli ve kabul edilebilir nedenler gösterebildiği takdirde suç oluşmuş sayılmayacaktır.

Maddenin ikinci fıkrası, bu suretle yakalanmanın savaş zamanında gerçekleşmesi hâlinde cezayı ağırlaştırmaktadır.

Madde 400- 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 202 nci maddesi, 21/11/1990 tarihli ve 3679 sayılı Kanunla değiştirilmiş ve 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısındaki ilgili hüküm, maddeye aktarılmıştır. Esasen 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun Üçüncü Babının Birinci Faslındaki hükümler, 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısından aktarılmıştır. Bu itibarla 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısına ait ilgili gerekçeler bazı zorunlu değişikliklerle bu Tasarıda da tekrarlanmıştır.

Madde, zimmet fiilinin basit (adi) ve nitelikli şekillerini göstermekte ve bu suretle esas olarak kişilerin Devlete karşı muhafaza etmeleri zorunlu olan güven duygusunu ve görevi korumaktadır. Bu nedenle zimmet bir işlev suçudur; yoksa zimmetin faili, Devletin parasal yararlarını ihlâl etmiş olması nedeniyle cezalandırılmakta değildir. Demek oluyor ki, zimmet bir görev suçunu oluşturmaktadır. Tasarı bu hükmüyle, memura halkın güveninin sürekli olmasındaki toplum yararını korumak amacını gütmektedir.

Maddenin birinci fıkrası, basit zimmet suçunu cezalandırmakta, ikinci fıkra ise, "ihtilasen zimmet" olarak tanımlanan suç şeklini cürmün nitelikli bir hâli olarak saptamış bulunmaktadır. Böylece uygulamada rastlandığı üzere, paranın bir kısmının ihtilas suretiyle bir kısmının ise basit zimmete geçirilmesi hâlinde, failin iki suçtan dolayı içtima uygulanarak cezalandırılması şeklinde beliren adaletsizlik giderilmiş olacaktır.

Üçüncü fıkra zimmet dolayısıyla meydana gelen zararın kovuşturmaya başlanmadan yani fail hakkında kamu davası açılmadan önce giderilmesi hâlinde cezanın üçte ikisinin indirileceği, hükümden önce yani esas mahkemesince hüküm verilmeden evvel ödeme hâlinde ise, cezanın yarısının indirileceği hükmünü getirmiş bulunmaktadır.

Dördüncü fıkraya göre ceza mahkemesi zararın ödenmesine re'sen yani hiçbir istem olmasa da karar verecektir.

Madde 401- Madde, 21/11/1990 tarihli ve 3679 sayılı Kanunla, 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısından 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna nakledilmiş olan hükmün, son fıkra hariç, aynı olduğundan, 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısındaki gerekçe, küçük değişikliklerle tekrarlanmıştır.

Madde, basit (adiyen) zimmette denetim görevinin ihmali sonucu zimmetin oluşmasına veya artmasına olanak sağlamayı cezalandırmaktadır. Böylece aslında, özel bir görevi ihmal suçu meydana getirilmektedir.

Hükmün, zimmetin nitelikli şekline dönüşen hâli hakkında uygulanması esasen olanaklı değildir. Zira bu hâlde failin başvurduğu hileli, aldatıcı manevralar, kontrol görevi yapanların, fiili saptamalarını olanaksız hâle getirmektedir. Bu durumda ise ihmalden söz edilemeyeceği için maddede yer alan suç teşekkül etmiş olmaz. Ayrıca şu hususa işaret edilmelidir ki, fail ihmalde bulunmamış olsa idi bile zimmet işlenmiş olacak idiyse yani zimmetin gerçekleşmesi ile ihmal arasında bir nedensellik bağı yok ise fiilin yine de suç olduğundan söz edilemeyecektir.

Madde 402- Madde, 21/11/1990 tarihli ve 3679 sayılı Kanunla, 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısından 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna nakledilmiştir.

Tasarının bu hükmü, icbar, inandırma ve hatadan yararlanma suretiyle irtikâp olarak tanımlanan fiilleri bir madde içinde toplamaktadır. Her üç fiilin de koruduğu hukukî yarar, halkın memurlara karşı duyması gerekli olan inanç ve güvendir. Bu nedenle fiillerin bir

madde içinde düzenlenmesi mantık gereği olduğu kadar teknik bakımdan da uygun sayılmıştır.

Maddenin birinci fıkrasında, "icbar" kelimesinden manevî cebri anlamak gerekir. Maddî cebir kullanılması hâlinde fiil esasen yağma suçunu oluşturur. Cebir unsuru, manevî baskı (tazyik) ile gerçekleşecektir. Mağdurda meydana getirilen korkunun etkisi altında suçun işlenmesi hâlinde icbar gerçekleşmiş sayılacaktır.

Maddî unsurun netice kısmı, failin kendisine veya başkasına haksız olarak para verilmesi veya başka yararların sağlanması hâlinde tamamlanmış olacağından irtikap suçuna teşebbüs olanağı vardır.

Suçun oluşması ayrıca bir hukuka aykırılık unsuruna da bağlı kılınmıştır. Maddede geçen "haksız olarak" deyimi bu unsuru yansıtmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasında, inandırmak suretiyle irtikap (ikna suretiyle irtikâp) cürmü yer almıştır. İnandırmaktan maksat failin yeteneklerini kullanarak ve hatta aldatıp kandırarak mağduru kendisine haksız bir yarar sağlama veya vaadetme gereğine ikna etmesidir. Suçun bu şeklinin maddî unsuruna ait netice kısmı bakımından birinci fıkranın gerekçesinde açıklanan hususlar tekrarlanmalıdır.

Madde, üçüncü fıkrasında hatadan yararlanma suretiyle irtikâp cürmünü cezalandırmaktadır. Doktrinde "selbi irtikâp" olarak da tanımlanan bu hâlde, mağdurun hatasından yararlanarak, memur, almaması gereken bir şeyi almaktadır.

Madde 403- Maddenin ilk iki fıkrası, 21/11/1990 tarihli ve 3679 sayılı Kanunla, 1989 Türk Ceza Kanunu Tasarısından 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna aktarılmış idi. Bu itibarla 1989 Tasarısındaki gerekçe bir kısım değişiklikler ile tekrarlanmıştır.

Madde, rüşvetin ne olduğunu tanımlamaktadır. Tasarının bu maddesi, bir defa rüşvet suçunun kimlere karşı veya kimler tarafından işlenebileceğini göstermektedir. Kanunun tanımlara ait 4 üncü maddesinin (4) numaralı bendinde yer alan tanımlara uygun bütün kişilerin aldıkları para, hediye, her ne nam altında olursa olsun sağladıkları diğer yararlar ile malların gerçek değeri ile fiili bedeli arasındaki fahiş fark rüşvet suçunu oluşturacaktır.

4 üncü maddenin (10) numaralı bendinde "yargı görevi yapanlar" çeşitli maddelerde geçen bir kavramdır ve Tasarının maksadı çerçevesinde ayrıca gösterilmiştir ve bütün hâkim ve savcıları kapsamaktadır. Rüşvet suçu bakımından memur sayılırlar.

Avukatlar, dava vekilleri, hakemler, bilirkişiler, mümeyyizler, tercümanlar, sindikler, muhamminler, tasfiye memurları, noterler yukarıda işaret olunan tanım çerçevesinde Ceza Kanununun uygulanmasında memur sayıldıkları için, bunların aldıkları şeyler de rüşvet sayılacaktır. Kaldı ki, maddenin ikinci fıkrasında özel kanunları çerçevesinde Devlet memurları gibi işlem görenlerin de, rüşvet bakımından memur sayılacakları belirtilmiştir.

Ayrıca bazı kanunlarda belirli görevleri yerine getirenlerin, bu görevi fiilen yürüttükleri süre içinde veya görevle ilgili ilişkileri sırasında kamu görevlisi sayıldıklarına ve Ceza Kanununun uygulanması bakımından, işledikleri suçlarda memur addedildiklerine dair hükümler vardır. Söz gelimi 21/5/1986 tarihli ve 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun ek 1 inci madde hükmünde, kamu iktisadî teşebbüslerinin personel rejiminin düzenlenmesiyle ilgili 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 11 inci maddesinde olduğu gibi bu kimselerin koşulları varsa, rüşvet suçunu işleyebilecekleri ve bunlara yarar temininin de, rüşvet vermek suçunu oluşturacağı doğaldır.

İşte, herhangi bir duraksamaya yer kalmamasını sağlamak üzere, maddeye ikinci fıkra bu maksatla eklenmiştir.

Maddenin üçüncü fıkrası, 17 Aralık 1997 tarihinde Paris'te imzalanan ve 1/2/2000 tarihli ve 4518 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan "Uluslararası Ticarî İşlemlerde Yabancı Kamu Görevlilerine Verilen Rüşvetin Önlenmesi Sözleşmesi"nin yükümlü kıldığı bir hükmün Kanuna eklenmesini ifade etmektedir. Gerçekten bu Sözleşme dış ticarette dürüstlüğü sağlamak amacı ile meydana getirilmiştir. İşte söz konusu Sözleşme gereği uluslararası ticarette, ilgili yabancı devletin yasama, idarî ve adlî bir görevini yürütenlere ve buralarda görevli olanlara uluslararası ticarî işlemler nedeni ile verilen şeyler de rüşvet sayılmış ve faillerin Kanunun rüşvet vermeye ilişkin hükümleri gereğince ülkede cezalandırılmaları kabul edilmiştir. Bu fıkra 2/1/2003 tarihli ve 4782 sayılı Kanunla 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 211 inci maddesine üçüncü fıkra olarak eklenen hükümden aynen alınmıştır.

Madde 404- Maddenin, birinci fıkrası, rüşvetin, fail tarafından kanuna aykırı olmayan işlemleri yerine getirmek üzere alınması şeklini cezalandırmaktadır. İkinci fıkrada ise, yapılması gereken şeyin yapılmaması veya yapılmaması gereken şeyin yapılması için rüşvetin alınmasına ait ceza gösterilmektedir.

Suçun her iki şeklinde de cürmün tamamlanması için rüşvetin veya vaat veya taahhüdün kabul edilmesi yeterlidir. Ayrıca istenen hususun gerçekleşmiş bulunması zorunlu değildir.

Üçüncü fıkrada ise, rüşvet, vaat veya taahhüdün kabulü sonucu yapılmaması veya yapılması gerekli bazı hususların olumlu veya olumsuz olarak gerçekleşmiş olması bir ağırlaştırıcı neden olarak ifade edilmiş bulunmaktadır.

Madde 405- Madde, rüşvet vermeyi cezalandırmaktadır. Birinci fıkrada, kanun ve nizamlara aykırı bir sonucun elde edilmesi için rüşvet vermek, ikinci fıkrada ise, haklı bir hususun temini için rüşvet vermek fiilleri cezalandırılmıştır. Kanun ve nizama aykırı olmayan bir işin yapılması için rüşvet vermek, istenen hususun meşruluğuna rağmen fiili suç olmaktan çıkarmaz. Zira failin bu davranışı görevlileri kanun dışı yollara teşvik edici nitelik taşır ve onların vatandaşlardan haksız olarak çıkar sağlamaları hususunda alışkanlık elde etmelerine neden olabilir. Bununla birlikte rüşvetin haklı bir hususun sağlanması için verilmiş olması, yaptırımının hafif tutulmasına neden olmuştur.

Madde 406- Madde, rüşvet verme suçunda, kendisine rüşvet teklif olunan kişinin nitelik ve kimliğini göz önüne almak suretiyle, ağırlaştırıcı bir neden meydana getirmiş bulunmaktadır. Böylece rüşvet teklif olunan kişinin kişisel özellikleri cezanın artırılmasını gerektirmektedir.

Maddeye göre emir ve idare yetkisine sahip olan memurlara ve yargı görevi yapanlara yani hâkim ve savcılara rüşvet teklif olunması ağırlaştırıcı bir neden oluşturmaktadır. Bu hususta 4 üncü maddenin gerekçesine bakılmalıdır. Emir ve idare yetkisine sahip olanlardan maksat, kanun ve nizamlara göre emir vermek veya idarenin gerekli kıldığı tedbirleri almak yetkisini kullananlardır. Resmî dairelerce özel bir ödevle görevlendirilenler ile noter, bilirkişi, hakem, avukat veya yeminli malî müşavirlere rüşvet teklif olunduğu hâllerde ceza artırılacaktır.

Yukarıda belirtilen hâllerde teklif olunan rüşvetin, nedenini oluşturan kanun ve nizama aykırılığın derecesini göz önüne almak suretiyle hâkim, maddede gösterilen oran çerçevesinde cezayı belirleyecektir.

Madde 407- 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna göre, rüşvete aracılık edenin (raiş) her hâlde fer'î fail sayılacağı hususundaki düzenleme, bazı olaylarda faaliyeti asıl failler derecesinde vahamet taşıyan kimselere, fer'î iştirake ait hükümlerin uygulanması suretiyle daha az ceza verilmesi biçiminde adaletsiz sonuçlar doğurduğundan, madde, rüşvette aracılık eden suçlunun aslî fail sayılmasına olanak verecek surette kaleme alınmıştır.

Aracılık eden, suç ortaklığının derecesine ve iştirak hükümleri gereğince cezalandırılacaktır.

Madde 408- Madde, rüşvet alma ve verme cürümlerine ortak bir etkin pişmanlık hâlini saptamış bulunmaktadır. Böylece maddede gösterilen koşulları yerine getiren kişiye ceza verilmeyecektir.

Koşulları oluştuğu takdirde haksız bir iş için rüşvet veren de cezasızlıktan yararlandığına göre, meşru bir iş için rüşvet veren söz konusu pişmanlık nedeninden öncelikle yararlanabilecektir.

Birinci fıkrada geçen "soruşturmaya başlanmadan" ibaresi, rüşvet alan memur hakkında, idarî de olsa, herhangi bir soruşturmaya girişilmemiş bulunulmasını ifade etmektedir.

Son fıkra, madde hükmünün rüşvete aracılık edenler hakkında da uygulanmasını öngörmektedir.

Madde 409- Madde ile, rüşvet olarak verilen para veya diğer şeylerin veya bunlarla edinilen mal ve değerlerin veya ürünlerinin müsadere edileceği ve rüşvet olarak alınan şey bulunmamış ise veya başkasına aktarılmış ise bunların değerlerinin zilyedinin malvarlığından Devletin mülkiyetine geçirileceği hüküm altına alınmıştır.

Rüşvetin haklı veya haksız bir iş için verilmesi bakımından, bu hükmün uygulanması hususunda fark gözetmek gerekmez. Zira rüşvet suçu cezalandırılırken kanunun koruduğu hukukî yarar, halkın Devlete karşı taşıması gerekli bulunan güven duygusudur. Bu nedenle haklı bir sonucun elde edilmesi amacıyla da olsa, suç oluşturmaktadır.

Geçen maddelerde etkin pişmanlık veya suçtan rücu hâlinde, rüşvet olarak verilen paranın iadesi kabul edildiğinden, bu hükmün kanunda aksine hüküm bulunmayan hâllerde söz konusu olacağı hususu maddede ayrıca belirtilmiştir.

Madde 410- Madde, failin kandırıcı nitelikte vaatte bulunmak suretiyle görevine dahil bulunmayan ve yapılması veya yapılmaması hususunda yetkili olmadığı yani ifasına yetenekli olmadığı (eski tabiriyle tervici merama muktedir olmadığı) bir işi yapacağı inancını vererek, yarar sağlaması fiilini cezalandırmaktadır.

Suçun oluşması için, failin kendisinin işi yapmaya yetenekli görünmesi ve yapacağından bahis ile kandırıcı vaatlerle yarar teminine girişmesi gerekmektedir.

Aslında suç, memurun özel bir dolandırıcılığı olarak nitelendirilmeye yatkındır.

Madde 411- Madde, mülkî veya askerî olsun, bir memuriyeti nizamlara aykırı olarak yerine getirmeye teşebbüs etmeyi veya memuriyetini terk emri kendisine bildirilmiş olduğu hâlde, görevi sürdürmeyi cezalandırmaktadır. Ancak terk emri kendisine resmen bildirilen memurun, mücerret memuriyet hâlinde kalmakta ısrarı suçu oluşturmaz. Zira memuriyeti sürdürmekten maksat, bunun gerektirdiği bazı ödevlerin, kısmen de olsa yapılması, yetkilerin kullanılması ve işlevlerinin yerine getirilmesidir.

Madde 412- Madde, birinci fıkrasında bir rütbe veya memuriyetin veya mesleğin resmî elbisesini yetkisi olmadan alenen giyen veya hakkı olmadığı hâlde belirli nişan veya madalyaları takan, giydiği elbisenin ait olduğu meslek ve memuriyete ilişkin işlerini yapan veya bu elbisenin sağlayacağı kolaylık ve olanaklardan yararlanmak suretiyle bir cürüm işleyenler hakkında uygulanacak cezaları göstermektedir.

Maddenin ikinci fıkrasında, esasta fiiller gösterilmiş, ikinci fıkrada, haksız olarak giyilen elbisenin sağlayacağı kolaylık ve olanaklardan yararlanılarak suç işlenmesi hâlinde, elbise giymeye ait cezanın artırılacağı açıklanmıştır. Böylece hem haksız elbise giymenin cezası artırılacak ve hem de doğal olarak işlenen suçtan dolayı ceza verilecektir.

Maddenin üçüncü fıkrasında, Türkiye Kızılay Derneğine ait alâmet ve işaretlerin, Derneğin rızası olmadan bir basılmış eser, evrak ve başka eşya üzerine konulması, resmedilmesi, hakkedilmesi veya temsil veya cisimlendirilmesi suretiyle kullanılması müstakil suç hâline getirilmiş olmaktadır.

Dördüncü fıkrada, Newyork'ta Toplanan Milletlerarası Sağlık Konferansında Kabul ve İmza Edilen Belgelerin Onanmasına Dair 9/6/1947 tarihli ve 5062 sayılı Kanunla dahil bulunduğumuz Dünya Sağlık Teşkilatının 17/7/1948 tarihli 14 üncü oturumunda oybirliğiyle kabul edilmiş olan resmî mühür ve damgasıyla, adı, rumuzları ve sembolünün Kurumun rızası olmadan kullanılması suç hâline getirilmiştir.

Madde 413- Madde, esasta bir şeyin saklanmasını veya varlığının olduğu gibi muhafazasını sağlamak üzere, kanunun veya yetkili makamların emrine uyularak konulmuş mührün kaldırılmasını cezalandırmaktadır.

Gerçekten bu gibi hâllerde mührün konulmasının esas nedeni, durumun aynen muhafazasını sağlamaktır. Oysa uygulamada, mühre dokunulmaksızın, durumun değiştirilmemesi hususundaki emre aykırı faaliyetlerin sürdürüldüğü görülmektedir. Bu durumu da ceza yaptırımı ile karşılamak üzere, birinci fıkrada "kaldırılmasa da aynı sonucu doğuracak bir harekette bulunan" bir kimsenin de aynı yaptırıma tâbi kılınacağı açıklanmıştır. Böylece örneğin mühür altına alınan nizamlara aykırı inşaat faaliyetine mühre dokunmaksızın devam edilmesi, mührün fekki gibi ceza yaptırımına tâbi olacaktır. Maddenin ikinci fıkrası, mühür fekkinin, mührün konulmasını emreden veya mührü koyan veya şeyi muhafaza ile yükümlü olan kişi tarafından yapılmasını ağırlaştırıcı neden hâline getirmiştir.

Madde 414- Madde, Devlet dairelerinde veya memur nezdinde bulunan, delil olarak saklanan iz, eserler ve cürüm oluşturan cisim, evrak ve belgeleri ortadan kaldırmak, bozmak veya yok etmek veya değiştirmek fiillerini cezalandırmaktadır.

Cürmün oluşabilmesinin ön koşulu, kanunda sayılan ve cürmü oluşturan cisim ve eşya ve evrak ve belgelerin resmî bir dairede veya Hükûmet memurlarının, memuriyetleri dolayısıyla, nezdlerinde bulunmasıdır.

Maddede, uygulamada meydana gelebilecek duraksamaların giderilmesi amacıyla, Devlet dairelerinde saklamanın cisim ve evrak bakımından müşterek unsur oluşturduğu ayrıca belirtilmiştir.

Maddenin ikinci fıkrasında, cürmün failinin, memuriyeti gereği söz konusu cisim ve eşyayı elinde bulundurmakla yükümlü olması, suçun işlenmesindeki kolaylık nedeniyle ve ayrıca memurun sahibi bulunması zorunlu güven unsuruna ihaneti dolayısıyla, ağırlaştırıcı neden sayılmıştır.

Maddenin üçüncü fıkrasında fail bakımından cezayı hafifletici bir etkin pişmanlık hâline yer verilmiş ve failin, cisim veya eşyayı değiştirmeksizin geri vermesi cezanın indirilmesi nedeni sayılmıştır. Ancak cezanın indirilmesi için geri vermenin, kendisi veya başkası için herhangi bir yarar elde etmeden ve hakkında kamu davası açılmadan gerçekleşmiş bulunması gerekmektedir.

Madde 415- Madde, esas itibarıyla inancı kötüye kullanma cürmünün özel bir şeklini oluşturmaktadır. Ancak malın, faile özel bir görevin gereği olarak teslim edilmiş ve adı geçenin bunları olduğu gibi muhafaza ile ödevlendirilmiş olması nedeniyle, fiil aynı zamanda bir görevin kötüye kullanılmasını da ifade etmektedir. Birinci fıkrada söz konusu olan hareketler seçimliktir. Suçun oluşması için failde genel kastın varlığı yeterlidir.

Maddenin ikinci fıkrasında failin, birinci fıkrada gösterilen eşyanın sahibi olması cezanın indirilmesini gerektiren bir hâl olarak saptanmıştır.

Ancak maddenin üçüncü fıkrasında, birinci fıkrada yer alan suçların, muhafaza edenin taksirli fiilinden meydana gelmiş bulunması ayrı bir taksirli suç oluşturmaktadır.

Dördüncü fıkra, eşyanın değerinin az olması veya failin eşyayı aynen iadesi olanaklı bulunmayan hâllerde bedelini ödediğinde cezanın indirileceğini belirtmektedir. Ancak geri verme ve bedeli ödeme hâllerinin fail hakkında suçtan dolayı kovuşturmaya başlanmadan önce gerçekleşmiş bulunması gerekmektedir. Böylece fıkra, failin pişmanlığını değerlendirmiş bulunmaktadır.

Madde 416- Madde, 413 ilâ 415 inci maddelerde yazılı cürümlerin cebir ve şiddet veya tehdit kullanılması suretiyle yahut içlerinden birisi silâhlı olsa da birden ziyade kimse tarafından işlenmesi hâlinde, cezanın belirli oranda artırılacağı hükmünü getirmektedir.

Madde 417- Madde, uygulamada nüfuz ticareti olarak adlandırılan fiilleri cezalandırmaktadır. Cürüm, aslında tipik bir dolandırıcılık teşkil etmekle beraber, para veya başka yararın temini resmî merciler veya memurlar bahane edilerek sağlandığından ve böylece halkta memurlara karşı olan güven duygusunu ihlâl edici nitelikte bulunduğundan cürme bu Bölümde yer verilmesi uygun sayılmıştır.

Suçun faili bir memur veya resmî meclislerden birisinin üyesi olacaktır. Memur tanımı için 4 üncü maddeye ve gerekçesine bakılmalıdır. Resmî meclisler, Devlet hayatında Anayasa veya diğer kanunlarla teşekkül sureti gösterilmiş olan heyetlerdir. Aslında bunların üyeleri de Ceza Kanununun uygulanmasında memur sayılırlar.

Faildeki ahlâkî kötülüğün, yalnız başkalarını dolandırmakla kalmayıp, aynı zamanda Devlet memurlarını şüphe altına sokmaya neden olması itibarıyla vahameti de cezanın saptanması da göz önünde bulundurulmuştur. Maddenin son fıkrasında failin sıfatına ilişkin bir ağırlaştırıcı nedene yer verilmiştir.

Madde 418- Madde, aslında Türk eğitim sistemini korumak amacını gütmektedir. Böylece kişileri eğitmek amacıyla kanun ve nizamlara aykırı olarak her türlü öğretim ve eğitim kurumunun açılması ve ruhsatsız öğretmenlik yapılması ve bunların çalıştırılması suç hâline getirilmiştir. Maddenin korumakta bulunduğu yarar itibarıyla boşluk meydana gelmemesi için eğitim, öğretim ve yetiştirme kurumları gösterilmekle beraber "benzerî" sözcüğü kullanılmış böylece sonradan da ortaya çıkabilecek diğer kurumlar maddenin kapsamı içine alınmıştır. Maddedeki düzenleme sınırlayıcı nitelikte değildir. Kanun ve nizamlara aykırı olarak açılmış bu tür kurumlarda öğretmenlik yapmak ve öğretmenleri buralarda çalıştırmak da ceza ile karşılanmıştır.

Maddenin ikinci fıkrasında, birinci fıkrada belirtilen okul ve diğerlerinin kapatılacağı da açıklanmıştır; ancak söz konusu kurumlar, örneğin bir derneğe ait ise, bu nedenle dernek değil ve fakat sadece okul ve dairenin kapatılmasına karar verilecektir.

Madde 419- Madde, memurlara veya resmî meclisler üyelerine, adlî veya siyasal veya idarî kurullara karşı cebir ve şiddet veya tehdit kullanılması suretiyle onları bir şeyi yapmaya veya yapmamaya icbar, görev yapmalarını ihlâl veya bunlara direnme fiillerini cezalandırmaktadır. Böylece Devlet egemenliğinin belirli bir yönde kullanılmasını engelleyici fiiller cezalandırılmış olmaktadır. Memur kavramı için 4 üncü maddeye ve "resmî meclis" deyimi için 417 nci maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Maddenin birinci fıkrasında yer alan suçun maddî unsuru, memura veya resmî meclisler üyelerinden birisine, görevine ilişkin bir işi yapmaya veya yapmamaya icbar için yani mecbur kalmak üzere cebir ve şiddet veya tehdit kullanılmasıdır. İcbar kavramı, belirli bir işi yapmaya veya yapmamaya mecbur kılmak anlamını taşır. Böylece icbar, cebir ve şiddet veya tehdit yoluyla sağlanacaktır.

Maddenin ikinci fıkrasında yer alan suçun maddî unsuru ise, adlî veya siyasal veya idarî bir kurulun veya bunların temsilcilerinin toplanmalarını veya görev yapmalarını men veya engellemek, karışıklığa neden olmak veya bunların tartışmalarında nüfuz icra etmek veya etkilemek üzere cebir ve şiddet veya tehdit kullanmaktır. Suçun maddî unsuru cebir ve şiddet veya tehdittir. Ancak cebir ve şiddet veya tehdidin belirtilen maksatlarla kullanılması gerekmekte ve böylece failde özel bir kast aranmaktadır.

Her iki fıkrada yer alan suçun tamamlanması için cebir ve şiddet veya tehdidin kullanılması yeterlidir; ayrıca failin arzu ettiği neticenin meydana gelmiş bulunması gerekmez.

Maddenin üçüncü fıkrası, memura görevi sırasında direnme suçunu cezalandırmaktadır. Oysa birinci fıkrada söz konusu olan hâlde icbara yönelik cebir ve şiddet veya tehdidin, memur veya meclis üyesinin görevini yerine getirmesi sırasında icrası gerekmemektedir.

Maddenin dördüncü fıkrası, birden üçe kadar olan fıkralarda yazılı fiillerin müşterek ağırlaştırıcı nedenlerini göstermektedir.

Maddenin beşinci fıkrasında, Devlet memurlarından veya resmî meclisler üyelerinden birisinin görev yaptığı yerin işgali suretiyle, onun görevine ait bir işin yapılmasına engel olunması suç hâline getirilmiştir. Burada kişiye yönelik cebir ve şiddet veya tehdit yoktur. Yalnızca görev yerinin işgali suretiyle fiilen görevin icrasının engellenmesi, mahkeme salonunun işgali suretiyle hâkimin görev yapmasının engellenmesi, dershanenin işgali ile ders verilmesinin men olunması gibi. İşgal ile beraber cebir ve şiddet veya tehdit birden çok kişi tarafından birlikte gerçekleştirilirse ceza artırılmaktadır.

Madde 420- Madde, 419 uncu maddede yer alan cürümlerin işlenmesi için oluşan bir topluluğa katılmayı cezalandırmaktadır. Suçun oluşması için böyle bir topluluğa sadece katılmak yeterlidir. Ayrıca 419 uncu maddede söz konusu edilen fiillerin işlenmiş bulunması koşulu aranmaz. Topluluk söz konusu suçları da işleyecek olursa 419 uncu maddenin dördüncü fıkrasının uygulanması gerekecektir.

Maddenin ikinci fıkrasına göre, topluluk, cürmün silâh ile işlenmesi için oluşmuş ise ceza artırılmaktadır.

Maddenin üçüncü fıkrasında bir etkin pişmanlık hâli yer almıştır. Topluluk yetkili merciin emri üzerine dağılacak olursa, buna katılanlara ceza verilmeyecektir. Etkin pişmanlık hükmü birinci fıkradaki suçu da kapsamaktadır.

Madde 421- Madde, uygulamada "menfi mukavemet" olarak adlandırılan, kanun ve nizam hükümlerinin icrasına karşı gelmek maksadıyla nüfuz ve etkili kuvvet sarfını cezalandırmaktadır. Maddede söz konusu nüfuz ve etkili kuvvet sarfından, kişilere karşı kullanılacak cebir ve şiddet veya tehdidi anlamamak gerekir. Suçun oluşması için nüfuz ve kuvvetin, memur tarafından yerine getirilmesine girişilen işleme tâbi olmamak için kullanılmış olması gerekmektedir.

Maddeye daha da açıklık getirmek için Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 3.6.1985 gün ve E.1985/29, K.316 sayılı kararını kısaca nakletmek uygun sayılmıştır: Bu karara göre, trafik kurallarına uymayarak işlediği fiilden dolayı kanunî işlem yapmak üzere selektörle "dur" ihtarında bulunan görevli polis memurlarının bu ihtarına uymayarak aracı ile kaçan kişi, bu hareketiyle menfi mukavemette bulunmuş ve bu maddeyi ihlâl etmiş olacaktır. Haciz için gelen memurun işlemine engel olmak amacıyla sanığın bir vesilesini ve olanağını bularak haczedilecek malı kaçırması da bu maddeye göre nüfuz ve müessir kuvvet sarfı suretiyle kanun ve nizam hükümlerinin icrasına muhalefete ait bir örnek teşkil edebilir.

Madde 422- Madde, bir kimsenin resmî sıfatı haiz olan bir memura, görevini yaparken veya resmî sıfat ve memuriyeti sona ermiş olsa bile icra ettiği görevden dolayı etkili eylemde bulunduğu hâllerde 145 inci maddeye göre verilecek cezaların artırılmasını öngörmektedir.

Madde 423- Maddede, 379 uncu maddede askerlere karşı kanun dışı tahrik ve teşviklerin icrasını cezalandıran hükümlerin, fiillerin kolluk güçlerine karşı işlenmesi hâlinde de uygulanacağı belirtilmiştir. Maddedeki yollama, hem cürümlerin unsurlarını ve hem de cezaları kapsamaktadır.

Madde 424- Madde, Beşinci Bölüme giren bütün suçlarda, memuriyet sıfatının suçun unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturduğu yani suçun, failin sıfatı itibarıyla mahsus bir suçu meydana getirdiği bütün hâllerde, asıl ceza süresine eşit olarak fer'î bir ceza sıfatıyla kamu hizmetlerinden yasaklanma cezasının hükmolunmasını öngörmektedir. Ancak hiç bir hâlde bu ceza beş yılı aşmayacaktır.

Madde 425- Madde, birinci fıkrasında, rüşvet ve irtikap suçlarının, emir ve idare yetkisine sahip bulunanlar veya yargı görevi yapanlar tarafından işlenmesini, gerek işlenmesindeki kolaylık ve gerek kamuoyunda yaratacağı olumsuz etkiler bakımından cezayı ağırlaştırıcı neden olarak kabul etmiş bulunmaktadır.

İkinci fıkra ise, mahkemelerle adalet dairelerinde veya diğer resmî dairelerde kendilerine kanunî bir görev verilen veya 403 üncü maddede gösterilen kişilerin rüşvet fiillerinin kesin yargı hükmünü etkilemiş olması hâlinde de, birinci fıkradaki ağırlaştırılmış cezanın uygulanacağını açıklamaktadır. Bilirkişi, tercüman, avukat, noter gibi kişilerin, koşulları varsa, rüşvet fiilleri gibi.

Üçüncü fıkrada, alınan rüşvet veya yararın değerinin pek hafif olması hâlinde cezanın üçte ikisi, hafif olması hâlinde ise cezanın yarısı oranında indirilmesi kabul edilmiştir.

Madde 426- Maddede, bu Bölümde yer alan rüşvet verme suçlarından tüzel kişilerin de sorumlu olması öngörülmektedir.

Madde 427- Cumhurbaşkanının Devleti temsil etmesi ve Anayasada belirtilen görev ve yetkileri göz önüne alınarak onun kişiliğine yöneltilen hareketin bir bakıma Devlet kuvvetleri aleyhine cürümlerden sayılması gerektiği düşüncesinden hareketle Tasarının bu maddesi kaleme alınmış ve Cumhurbaşkanına karşı hakaret müstakil bir cürüm hâline getirilmiştir.

Maddede geçen, "hakaret" deyimi, adi hakaretleri, belirli madde isnatlarını kapsamaktadır. Gıyapta hakaret hâlinde, suçun basın ve yayın yoluyla işlenmesi ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmiştir. Basın ve yayın yoluyla işlenen suçlar deyimi için 4 üncü maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Üçüncü fıkra matufiyeti tayin bakımından 182 nci maddenin uygulanacağını açıklamaktadır.

Cürümden dolayı kovuşturma, Adalet Bakanının iznini gerektirmektedir. Hakaret suçlarının niteliği gereği, suçun böylece bir kovuşturma koşuluna bağlanmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Madde 428- Madde, Türk bayrağını veya millî renkleri taşıyan özel bayrakları veya Devletin diğer egemenlik alametlerini alenen tahkir fiilini cezalandırmaktadır. Türk bayrağından maksat, Anayasanın 3 üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtildiği üzere "şekli kanununda belirtilen beyaz ay yıldızlı al bayraktır". Millî renkleri taşıyan özel bayraklar da bu maddenin koruması altındadır.

Devletin diğer egemenlik alâmetleri ise arması, Cumhurbaşkanının arması, sefaretlerin kapılarına konulan armalar, İstiklal Marşı ve Devletin egemenliğini temsil eden diğer alametlerdir.

22/9/1983 tarihli ve 2893 sayılı Türk Bayrağı Kanununun 2 nci maddesinde tanımı yapılmış olan "millî renkleri taşıyan özel bayraklar"da maddenin koruması altına alınmıştır.

Maddenin son fıkrasında, bu cürmün Türk vatandaşı tarafından yabancı bir ülkede işlenmesi ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmiştir.

Madde 429- Madde, Türklüğü, Cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisini, Hükûmetin manevî şahsiyetini, Bakanlıkları, Devletin askerî veya emniyet muhafaza kuvvetlerini veya Adliyenin manevî şahsiyetini alenen tahkir ve tezyif fiillerine karşı korumak amacıyla meydana getirilmiştir. Madde düzenlenirken, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 159 uncu maddesinde, 6/2/2002 tarihli ve 4744 sayılı ve 3/8/2002 tarihli ve 4771 sayılı kanunlarla yapılan değişikler de aynen yansıtılmıştır.

Maddede geçen Türklük deyiminden maksat, dünyanın neresinde yaşarsa yaşasınlar Türklere has müşterek kültürün ortaya çıkardığı ortak varlık anlaşılır. Bu varlık Türk Milleti kavramından geniştir ve Türkiye dışında yaşayan ve aynı kültürün iştirakçileri olan toplumları da kapsar.

Suçun maddî unsuru hakarettir. Hakaret için 194 üncü maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Maddenin ikinci fıkrasında yer alan hüküm gereğince örneğin iktidarın tahkir ve tezyifi hâlinde fiilin Hükûmete yönelik bulunduğu hususunda duraksanmayacak işaret ve alâmetler varsa, fiilin Hükûmete yönelik olduğu kabul edilecektir.

Maddenin üçüncü fıkrasında kanunlara ve Büyük Millet Meclisi kararlarına alenen sövülmesi yani küfredilmesi cezalandırılmıştır.

Dördüncü fıkrada suç bakımından gerek kişi ve gerekse yer itibarıyla bir ağırlaştırıcı neden kabul edilmiştir.

Maddenin son fıkrasında, birinci fıkrada sayılan organları ve kurumları tahkir ve tezyif kastı bulunmaksızın sadece yazılı, sözlü veya görüntülü olarak eleştirmek amacıyla yapılan düşünce açıklamalarının cezayı gerektirmeyeceği hükme bağlanmıştır. Böylece düşünce ve ifade özgürlüğü kapsamında kalan ve eleştiri niteliğini taşıyan düşünce açıklamalarının cezalandırılmaması öngörülmüştür.

Madde 430- Madde, bir memurun huzurunda ve yerine getirdiği görevden dolayı hakaret suçunu cezalandırmaktadır. Devlet memurlarına karşı huzurlarında ve ifa edilen görevlerden dolayı hakaret suçunun ayrıca cezalandırılmasıyla korunan hukukî yarar Devlet idaresidir; zira işlenen suç aslında memurun görevine karşı sayılmak gerekir. Böylece bu maddeyle meydana getirilen cürüm, memurlar bakımından bir imtiyaz kurmuş değildir.

Tasarının 4 üncü maddesindeki tanım kapsamına giren bütün memurlar suçun mağduru olabilirler.

Maddenin birinci fıkrasına göre, suçun oluşması için hakaretin memurun huzurunda ve yerine getirdiği görevden dolayı gerçekleştirilmiş bulunması gereklidir.

Maddenin üçüncü fıkrasında ise, hakaretin özel şekillerde yani bağımlı bir takım hareketlerle icrası göz önüne alınmış ve bu hâllerde fiillerin birinci fıkrada gösterildiği şekilde cezalandırılacağı belirtilmiştir.

Hakaretin belirli bir fiilin isnadı suretiyle icrası ikinci fıkraya göre cezalandırılacaktır.

Dördüncü fıkraya göre, hakaret fiili görevden dolayı işlenmiş bulunmak koşulu ile, resmî sıfat ve memuriyet sona ermiş bulunsa da bu madde hükümleri uygulanmakta devam edecektir.

Maddenin son fıkrasında açıklanan hâlde, hakaretin sadece görev sırasında meydana gelmiş olması hâlinde birinci fıkraya göre verilecek ceza altıda biri oranında indirilerek hükmolunacaktır.

Madde 431- Madde, adlî veya idarî veya askerî veya siyasal resmî bir kurul huzurunda veya yargı görevi yapanların bu görevlerini yerine getirdikleri sırada veya duruşmaya ilişkin karar veya hükmün açıklanmasından sonra hakarette bulunulmasını cezalandırmaktadır. Korunan hukukî yarar, 430 uncu madde ile korunan yararın aynıdır. Bu nedenle söz konusu maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Maddenin dördüncü fıkrasında, fiilin basın veya yayın yolu ile işlenmesi cezayı ağırlaştırıcı neden sayılmıştır.

Maddenin son fıkrasında, resmî kurul veya yargı görevi yapanlara karşı hakaretin gıyaplarında ve fakat alenen işlenmesi hâlinde, fiilin niteliğine göre, maddenin bir ve ikinci fıkralarında yazılı cezaların yarısının hükmolunacağı açıklanmıştır.

Bu madde bakımından ayrıca 4 üncü maddeye ve gerekçesine bakılmalıdır.

Madde 432- Madde, Anayasanın 39 uncu maddesinde saptanmış bulunan ilkeye ve bu konuda Anayasa Mahkemesi kararlarına da uyularak 430 ve 431 inci maddelerde yazılı hakaret cürümleri bakımından da 181 inci maddede yer alan ispat hakkının uygulanacağını belirtmiştir.

Madde 433- Madde, iftira ve suç üstlenme cürmünü cezalandırmaktadır. Suçsuz olduğu bilinen bir kimseye bir suç isnat ederek bunu adliyeye veya adliyeye bildirmekle yükümlü bir makama ihbar etmek iftira suçunu oluşturur. Yine suçsuz olduğunu bildiği bir kimseye isnat olunan bir suçun maddî eser ve delillerini uydurmak da iftira suçunu teşkil eder.

Maddeyle bu suçun oluşması için gerekli koşullar ve unsurlar saptanmıştır. Birinci fıkrada, suçun unsur ve koşulları belirtilmiş, izleyen fıkralarda ise, ağırlaştırıcı nedenler pişmanlık hâline dayalı hafifletici hâller yer almış bulunmakta ve dokuzuncu fıkrada ise, iftira suçunda zamanaşımının başlayacağı tarih bakımından özel bir hüküm getirilmiş olmaktadır.

Birinci fıkraya göre suçun unsuru, isnat edilen suçun adliyeye veya suçu adliyeye bildirmekle yükümlü bir makama ihbar ve şikâyet suretiyle bildirilmesi veya böyle bir suçun maddî eser ve delillerinin uydurulmasıdır. Madde, disiplin suçlarının, disiplin soruşturması yapabilecek kurumlara bildirilmesini de iftira suçunun kapsamı içine almıştır. Disiplin suçları da bazen, suçlar derecesinde vahim sonuçlar meydana getirebildiğinden, bunların isnadı hâlinde de madde kapsamı içinde sayılmaları uygun sayılmıştır.

Disiplin soruşturması yapabilecek merci ve makamlar kanun, tüzük ve yönetmeliklerde gösterilmiş olduğundan, suçun oluşması için bunlara ihbar ve şikâyette bulunmak gerekecektir.

Ancak suçun oluşması için, isnat olunan suçun "kovuşturulabilir" olması gerekir. Disiplin suçu bakımından da aynı koşul aranacaktır. Böylece af veya zamanaşımı gibi nedenlerle kovuşturulması mümkün olmaktan çıkmış bir suç veya disiplin suçu isnat edilmiş veya delilleri uydurulmuş ise, suç oluşmayacak, bu takdirde koşulları varsa fail hakaretten dolayı kovuşturulabilecektir. Ancak uydurulan bir suçun kovuşturulması esasen olanaklı değildir. Burada uydurma dışında, isnadın niteliğine göre, örneğin failin ihbar ettiği suçun tanımına göre zamanaşımına uğramış bulunması gibi hâller kastedilmiştir.

Suçun oluşması failde özel bir kastın bulunmasına bağlıdır. Fail suçsuz olduğunu bilerek, bir kimseyi kovuşturmaya karşı kılmak maksadıyla ihbar veya şikâyette bulunacaktır. Failin samimi olarak inandığı bir suçu ihbar etmiş bulunması hâlinde, cürüm teşekkül etmiş

olmayacaktır. Bu itibarla kişinin ihbar ettiği suçtan dolayı beraat etmiş olması mutlak olarak iftira cürmünün gerçekleşmiş bulunduğunun kabulünü gerektirmez.

Adiyen etkili eylem veya kendiliğinden hak alma fiillerinin, gasp, onsekiz yaşını bitirmemiş olan bir kızın rızaen kaçırılması, zorla kaçırma; zorla ırza geçme şekillerinde ihbar edilmesi durumlarında, asıl suçun vasfını ve cezasını önemli ölçüde ağırlaştıran asılsız ihbarlar yapılabilmekte ise de, bunların da iftira suçu çerçevesine alınması tartışılmış ancak, bu gibi hâllerde suçu bildirenlerin hukukçu olmamaları nedeniyle fiilleri nitelendirirken hata yapabilecekleri ve dolayısıyla suç bu hâlleri de kapsar hâle getirilecek olursa, vatandaşların suçları kolluğa bildirmek hususundaki cesaretlerinin kırılacağı düşünülmüş ve ayrıca fiilin ihbar edildiği, nitelendirmenin adlî mercilere ait bulunduğu hususu da göz önüne alınarak maddeye bu yönde bir genişlik verilmemesi daha yerinde sayılmıştır.

Maddede geçen "adliyeye veya adliyeye bildirmekle" deyimi mutad adlî mercileri yani kolluk, savcı ve mahkemeleri ve askerî yargı mercilerini kapsar.

Maddenin ikiden beşe kadar olan fıkralarında, iftira sonucu meydana gelen neticelere göre fail hakkındaki cezanın ne surette tertip edileceği gösterilmektedir. Bu fıkralarda geçen hükümlülük, mahkemece verilen hükmü kapsar; ayrıca hükmün kesinleşmiş olması koşulu aranmaz. Disiplin cezaları bakımından böyle bir derecelendirme, maddeyi anlamsız bir ayrıntı ile doldurmak sonucunu vereceğinden fail hakkında sadece birinci fıkrada ceza öngörülmüştür.

Maddenin altı ve yedinci fıkralarında, failin kovuşturmadan yani kamu davasının açılmasından evvel veya sonra gösterdiği etkin pişmanlık göz önüne alınarak bu hâllerde cezaların ne oranda azaltılacağı gösterilmiştir.

Sekizinci fıkrada, iftiranın kabahat derecesindeki bir suça veya disiplin suçuna ilişkin bulunması hâlinde cezanın yarısı oranında indirileceğine dair hüküm getirilmiştir.

Dokuzuncu fıkrada, iftira suçunda zamanaşımı bakımından sürenin hangi tarihten itibaren başlayacağı hususunda özel bir hüküm yer almaktadır. İsnat edilen suç dolayısıyla yapılan kovuşturma sonucu hükmün kesinleşmesiyle, iftiranın sabit olabileceği ve dolayısıyla takibata girişileceği aşikâr olduğundan böyle bir hükme olan zorunluluk meydandadır.

Maddenin son fıkrasında, işlenen bir suça katıldığını gerçek dışı olarak bildiren yani böyle bir suçu üstlenen kişi hakkında uygulanacak ceza gösterilmiştir. Failin suçu, üstsoy ve altsoyundan birini, kardeşini veya eşini kurtarmak maksadıyla üstlenmiş olduğu hâllerde, cezanın indirilebilmesi veya koşullara göre tamamen kaldırılması, hâkimin takdirine bırakılmıştır.

Madde 434- Madde, suç uydurma hâlini cezalandırmaktadır. Bu suretle adlî makamları gereksiz olarak işgal etmek veya yanlış yollara yönlendirerek gereksiz yere uğraştırmak cezalandırılmış olmaktadır. 433 üncü maddeyle dengeli olarak, madde disiplin suçlarını da kapsar hâle getirilmiştir. Bu hususlarda 433 üncü maddenin gerekçesine de bakılmalıdır.

Madde 435- Madde, kendisini hükümlünün yerine koyarak, onun yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girmeyi cezalandırmaktadır.

Madde 436- Madde, yargı görevini yerine getiren ve tanıklara yemin vermek yetkisine sahip olan merciler ve suçtan dolayı soruşturma yapmak hususunda kanunen yetkili bulunan memur, makam ve kurullar huzurunda yalan tanıklıkta bulunmayı cezalandırmaktadır. Suçun maddî unsuru yalan söylemek veya tanıklığın konusunu oluşturan hususlar hakkındaki bilgiyi, bilerek, kısmen veya tamamen saklamaktır.

Yalan söylemek deyimi, tabiî olarak gerçeği inkar etmeyi de kapsamaktadır. Tanık, tanıklığının konusunu oluşturan hususlar hakkındaki bilgisini veya gördüğünü tam olarak açıklamak zorundadır.

Birinci fıkrada söz konusu edilen mercilerin yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili bulunmaları şarttır.

Maddenin ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarında, suça ait ağırlaştırıcı nedenler, yalan tanıklığın verdiği neticelere göre saptanmıştır.

Maddenin son fıkrasında, yeminsiz olarak dinlenen tanıklara ait bir hüküm yer almaktadır. Buna göre yemin ile dinlenmelerine yasal olanak bulunmayan veya yeminden çekinme hakkına sahip olanların yalan tanıklık etmeleri hâlinde verilecek cezanın indirilmesi, adalet bakımından uygun sayılmıştır.

Madde 437- Madde, yalan yere tanıklık edenler hakkında ceza verilmeyecek olan hâlleri göstermektedir. Maddenin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde Anayasanın 38 inci maddesinin beşinci fıkrasında yer alan hüküm tekrarlanmış olmaktadır.

(2) ve (3) numaralı bentlerde yazılı hâllerde ise, kişinin yalan tanıklığı kısmen de olsa resmî merciin hatasına bağlı bulunmaktadır.

(4) numaralı bentte ise, hukuk davasında hükümden önce tanıklıktan dönülmesini bir cezasızlık nedeni olarak saptamak uygun görülmüştür. Böylece Tasarının temel ilkelerinden birisini oluşturan mağduru korumak ilkesine uyulmuş bulunmaktadır.

Maddenin son fıkrasına göre ise, (1) ilâ (4) numaralı bentlerde yazılı hâllerde yalan tanıklık başka bir kişinin kovuşturma veya mahkûmiyetine neden olduğu takdirde fail cezalandırılmakla beraber cezada indirim yapılmaktadır.

Madde 438- Madde, yalan tanıklıkla etkin pişmanlığın, cezanın kaldırılmasını veya azaltılmasını öngördüğü hâlleri ve bu hususlaki koşulları göstermektedir.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda yapılan değişiklikle, ilk tahkikat kaldırılmış olduğundan, maddenin birinci fıkrası buna göre düzenlenmiştir. Maddede geçen, davanın açılması hâli, işin son soruşturma aşamasına geçmesini ifade etmektedir. Özel yargılama usulüne tâbi bazı kişiler hakkında yapılan soruşturma sonucu dava açılmasına karar verilmediği hâllerde kovuşturmaya yer olmadığı kararı dışında ve soruşturmayı sonuçlandırır nitelikte başka kararlar da verilebileceği göz önünde tutularak, "bu nitelikte bir karar" terimi kullanılmıştır.

Birinci fıkrada sözü edilen duruşmanın geri bırakılması hususu, münhasıran yalan tanıklık nedeniyle gerçekleşmesi hâlini belirtmektedir. Duruşmanın geri bırakılmasında başka nedenler de etmen olmuşsa, yalan tanıklıktan dönmenin duruşmanın başka bir güne bırakılmasından sonra meydana gelmiş sayılması söz konusu olamaz.

Maddenin ikinci fıkrası, tanığın gerçeğe dönmesinin belirtilen zamanlardan sonra gerçekleşmesi hâllerinde, cezaların indirilmek suretiyle hükmedileceğini açıklamaktadır.

Usul Kanunu hükümlerine göre, duruşma, hükmün tefhimiyle sona erer. Ancak maddenin birinci fıkrasında yer alan "duruşmanın sonuçlanması" hâlini, son iddia, mütalâa ve savunmaların yapılması suretiyle işin artık hüküm aşamasına gelmiş bulunduğu şeklinde anlamak gerekecektir. Bu itibarla, söz konusu aşama ile hüküm arasında kalan süre içindeki geri dönme, ilk fıkradaki cezasızlık yerine ikinci fıkrada yer alan indirme hükmünün uygulanmasını gerektirecektir.

Üçüncü fıkrada, yalan tanıklık neticesi bir kimsenin tutuklanması veya ağır bir zarara uğraması hâlinde cezadan daha az indirim yapılması öngörülmektedir.

Madde 439- Madde, 436 ncı maddede niteliği belirtilen merci ve memurlar tarafından görevlendirilmiş bilirkişi ve tercümanların bilerek ve tabiî kötü niyetle gerçeği yanlış olarak yansıtmalarını, yanlış tercüme yapmalarını cezalandırmaktadır. Bilirkişinin, kendi bilgi ve değerlendirmesine göre vereceği mütalâanın sadece hatalı olması, elbette ki suç oluşturmayacaktır. Gerçeğe aykırı mütalâanın kötü niyete dayalı olduğu sabit olmadan mahkûmiyet kararı verilemez.

Madde 440- Maddenin birinci fıkrasında yalan tanık ve Kanunun olanak verdiği hâllerde görevini kötüye kullanacak bilirkişi ve tercüman temini suç hâline getirilmiştir. Suçun oluşması için, sadece, adı geçenlerin tedarikleri, yalan beyanda bulunmaları yahut yanlış mütalaa vermeleri veya tercüme yapmaları hususunda ikna edilmeleri yeterli değildir ve fakat 436 ve 439 uncu maddelerde belirtilen suçları işlemiş bulunmaları da gereklidir.

Burada, 439 uncu maddedeki suçtan olan fark, tanık veya bilirkişi veya tercümanın Kanunun verdiği olanaktan yararlanılarak, hakkında soruşturma yürütülen veya dava açılan kimse tarafından temin edilmiş olmasıdır.

İkinci fıkrada söz konusu olan hâllerde, suçun faili "temin eden" olduğundan, kullanılan vasıtaya göre cezanın artırılması uygun sayılmıştır.

Suçu işletmek üzere, fail tarafından verilen para ve diğer şeylerin müsaderesine ve eşya ve para bulunmadığında 78 inci maddenin (2) numaralı fıkrası gereğince, suçlunun veya değerlerin bulunduğu kimsenin malvarlığından alınarak Devlet mülkiyetine geçirilmesine karar verilecektir.

Maddenin üçüncü fıkrasında yazılı hâlde, failin şahsına bağlı vasıf nedeniyle bir hafifletici neden kabul edilmiştir.

Dördüncü fıkrada, tanık, bilirkişi veya tercümanın vazgeçmeleri hâlinde, bunları tedarik edenler hakkındaki cezanın da indirileceği hususunda hüküm getirilmiş ve böylece etkin pişmanlıktan suçun asıl faili yararlandırılmıştır.

Madde 441- Madde, bir davada taraflardan birinin veya bir kaçının ve sanıkların, katılanların veya mağdurların leh veya aleyhine yargı görevi yapanlara emir vermeyi veya baskı yapmayı veya nüfuz icra etmeyi veya yargı görevleri yapanları ne suretle olursa olsun etkilemeye teşebbüs etmeyi cezalandırmaktadır. Emir verildiği, baskı yapıldığı veya nüfuz icra edildiği veya etki yapılmasına girişildiği anda cürüm tamamlanmış olur.

Suç, herhangi bir yargı görevi yapana karşı işlenebilir.

Teşebbüs iltimas derecesini geçmediği takdirde faile daha az ceza verilmesi öngörülmüştür. Burada iltimastan maksat, hatıra binaen ricada bulunmaktır.

Madde 442- Madde, asılsız bir neden öne sürmek suretiyle tanıklık, bilirkişilik, tercümanlık hususundaki çağrıya uymak yükümünün kaldırtılmasını ve böylece adlî bir görevin yerine getirilmesinden kaçmayı cezalandırmaktadır.

Suçun ön koşulu, davetin usulüne uygun olarak yapılmış bulunmasıdır. Söz gelimi Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre gönderilecek celp müzekkeresinin, Kanunun gösterdiği koşullara uygun olarak tertip edilmiş bulunması suçun ön koşulunu oluşturmaktadır.

Suçun maddî unsuru, failin söz konusu yasal yükümünü asılsız bir neden ileri sürerek kaldırtmasıdır. Söz gelimi, tercümanın esasta bildiği bir yabancı dili bilmediğini, bilirkişinin konu üzerinde uzmanlığı, bilgisi bulunmadığını gerçeğe aykırı olarak ifade etmeleri gibi. Ancak suçun oluşması için asılsız bir neden ileri sürülmek suretiyle davete uymak yükümünün kaldırılmış bulunması da gerekmektedir.

Suçun ikinci maddî unsuru, davete uyulduktan sonra asılsız bir neden öne sürülmesi nedeniyle görevden çekilmektir. Söz gelimi, tanıklıktan çekilmeyi gerektirecek şekilde taraflarla akraba bulunduğunun yalan olarak beyanı gibi.

Suç, bütün yargı mercileri, adlî, idarî, askerî mahkemeler ve savcılıklar bakımından yapılacak davetler dolayısıyla işlenebilir.

Maddenin ikinci fıkrasında bir etkin pişmanlık hâli yer almış bulunmaktadır. Fıkranın gösterdiği koşulları yerine getiren faillerin cezaları sekizde yedisi oranında indirilebileceği gibi hâl ve koşulları göz önüne alan hâkimin takdirine göre tamamen de kaldırılabilecektir.

Suç dolayısıyla, özel kanunlarda yazılı usul dairesinde soruşturma yapan yetkililer de, çağrıya uymayan tanık, bilirkişi veya tercümanları, hâkim marifetiyle davet ettireceklerinden, madde sonuç olarak onlar bakımından da uygulanabilecektir.

Madde 443- Madde, hukuk davalarında taraflara kanuna uygun olarak ve sübut vasıtası oluşturmak üzere yöneltilen yeminin yalan yere icrasını cezalandırmaktadır. 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda yeminin niteliği ve şekli belirtilmiştir. Suçun oluşması, teklifin kanunî şekil ve koşullara uygun olmasına ve yemin önerilmesinin kanunen olanaksız bir konuya ilişkin bulunmamasına bağlıdır.

Dava hakkında hüküm verilmeden yalan yere yeminden dönülmesi hâlinde, hâkimin takdirine göre, ceza sekizde yedi oranında indirilebileceği gibi tamamen de kaldırılabilecektir.

Madde 444- Adlî mercilerin görevlerini gerektiği gibi yerine getirebilmeleri, işlenen suçların bunları öğrenen kişiler tarafından adlî veya idarî mercilere bildirilmesine bağlıdır. Madde, belirli koşullarla bu ihbarı bir insanlık görevi olarak saptamış ve yerine getirilmemesi hâlinde faile verilecek cezaları göstermiştir. İhmalin suç olabilmesi için ön koşullar şunlardır:

1. İşlenen cürmün önlenebilmesi veya neticelerinin sınırlandırılabilmesi hâlen mümkün olacaktır.

2. Faillerin yeni cürümler işlemeleri olasılığı var olacak ve bunların önlenebilmesi de olanaklı bulunacaktır.

3. Böyle olduğu hâlde failin bu cürümleri adlî veya idarî mercilere bildirmemesini kabul ettirebilecek yani geçerli bir neden var olmayacaktır.

Failin öğrendiği ve yukarıdaki koşulları kapsayan cürmü bildirmemesi, söz gelimi maddî bir takım engellerle mümkün olmamış ise suç oluşmuş sayılmayacaktır.

Maddenin ikinci fıkrasında haklarındaki ihbar yükümünün geçerli olmadığı hısımlık dereceleri ve kişiler belirtilmiştir.

Madde 445- Madde, öğrendiği bir cürmü adlî ve idarî mercilere bildirmemenin özel bir şeklini suç hâline getirmiştir. Fiil, kötü muameleye veya yoksunluklarla karşı karşıya bırakılan onbeş yaşını bitirmemiş çocuklara, yaşı, hastalığı veya hamileliği nedeniyle kendilerini koruyamayacak durumda bulunan kişilere karşı işlenen kötü muamele suçlarını veya bu kişilerin muhatap kılındıkları yoksunlukları (kötü ikamet koşulları, besin noksanlıkları, giyim kuşam yoklukları gibi) bildikleri hâlde bunları idarî ve adlî mercilere bildirmeyenleri cezalandırmaktadır.

Bu tür fiiller, bu suçlara mağdurların genellikle aile mahremiyeti içinde katlanmaları nedeniyle, adlî veya idarî mercilere intikal edememekte ve fiilleri bilen diğer kişiler ise değişik neden ve düşüncelerle ihbarda bulunmamaktadırlar. Madde söz konusu ihmali cezalandırarak insanları olumlu biçimde harekete yöneltmek amacını gütmektedir.

Maddenin koruduğu kişiler sayılıdır. Böylece genel bir suç ihbar etme yükümü ihdas edilmiş değildir. Kanun ayrıca ihbar yükümünden kanunen sır tutmakla yükümlü olanları muaf kılmıştır; müdafi avukatlar gibi. Ancak doktorlar 472 nci madde gereğince sorumlu tutulabileceklerdir.

Madde 446- Madde, suçların soruşturulması ve kovuşturulmasında, cezalandırılmasında gerçeğin ortaya çıkarılmasını engelleyici hareketleri cezalandırmaktadır.

Maddenin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde yer alan suçun maddî unsurunun netice kısmı suç yerinin durumunu değiştirmektir. (1) numaralı bentte bu neticeye ulaşmak üzere fail tarafından yapılması gereken yardımcı eylemler ise "cürmün eser ve emarelerinin yerine başkalarını koymak, bunları tahrif etmek veya silmek yahut başka yerlere taşımak veya yerlerini değiştirmek veyahut tahrip ve benzerî hareketlerde bulunmaktır"; hareketler sınırlı ve sayılı değildir. Bunlara benzer hareketlerle de suç yerinin durumu değiştirildiğinde fiil gerçekleşmiş olacaktır. Bu itibarla netice, hangi tür hareketlerle gerçekleştirilmiş olursa olsun suç oluşmuş sayılacaktır.

(2) numaralı bentte doğrudan doğruya suçun delillerine yönelik hareketler yer almaktadır. Sayılan deliller, resmî ve özel belgeler, suçun meydana çıkarılmasını kolaylaştıracak nitelikteki şeyler, delillerin araştırılmasını, faillerin beraat veya mahkûmiyetini sağlayacak hususlardır. Suçun maddî unsuru bunların tahribi, çalınması, başkalarına devredilmesi veya değiştirilmesidir.

Her iki bentte yer alan suçlar bakımından ön koşul, failin bu hareketleri işlenmesine katılmadığı bir cürüm bakımından yapmış bulunmasıdır. Suçun manevî unsuru ise özel kasttır; eylemlerin, gerçeğin ortaya çıkarılmasını engellemek maksadıyla yapılmasıdır.

(1) ve (2) numaralı bentlerde yer almış bulunan hareketlere aynı ceza verilmiştir. Esasen her iki bentte yazılı hareketler birbirlerine oranla seçimliktir.

Maddenin ikinci fıkrasında, faildeki nitelikle ilgili bir ağırlaştırıcı nedene yer verilmiştir: Söz gelimi suçu jandarma eri veya polis işleyecek olursa verilecek ceza üçte birinden yarısına kadar artırılacaktır.

Maddenin son fıkrasında bu fiillerden dolayı verilecek cezanın asıl cürüm için kanunda belirtilen cezanın belli bir oranını geçemeyeceği ve ayrıca asıl suç yalnız para cezasını gerektirdiği takdirde, fail hakkında bu cezanın yarısının verileceği hüküm altına alınmıştır.

Madde 447- Maddeyle, özel bir tehdit hâli müstakil suç hâline getirilmiştir. Amaç yargı sisteminin temel maksadı doğrultusunda işlemesini engelleyici hareketleri önlemektir.

Suçun birinci maddî unsuru tehdittir; tehdidin amacı, mağduru belirlemekle yükümlü veya yükümlü bulunmasa da belirtebilecek olan kişilerin ihbar veya şikâyet etmemelerini veya şikâyette bulunmuşlarsa bundan vazgeçmelerini sağlamak olacaktır.

Suçun ikinci maddî unsuru "ürkütücü eylem"dir. Yukarıda belirtilen amaç herhangi bir ürkütücü eylem vasıtası ile gerçekleştirilmek için işlendiğinde faile yine aynı ceza verilecektir; ihbar ve şikâyette bulunmamaları istenen kişinin evinin önünde, yakınında silâh atmak, davul çalmak gibi. Görülüyor ki, ürkütücü eylem hâlinde mağdura yönelik belirli bir tehdit yani belirli bir zarar verme beyanı yoktur; ancak kişi eylemler nedeniyle, sükunu bakımından huzursuz hâle gelebilmektedir. Aslında belirli bir içeriği olmayan ve fakat kişinin huzurunu ihlâl eden hareketler ürkütücü eylem sayılmalıdır. Suç, seçimli hareketlidir.

Tehdit veya ürkütücü eylem doğrudan doğruya maddede belirtilen kişilere yönelik olduğu gibi üçüncü kişilere, söz gelimi mağdurun ailesinin bir bireyine yöneltildiği hâllerde de suçun gerçekleşeceği kabul edilmelidir. Tanıklara yönelik tehdit ve ürkütücü hareketler, 440 ıncı maddeyle ayrıca cezalandırılmıştır.

Madde 448- Madde, ceza adalet sisteminin görevini yerine getirmesini güçleştiren diğer bir fiili suç hâline getirmektedir; fiil esasta cürüm failine yataklık etmektir.

Suçun maddî unsuru aşağıdaki hareketlerden birisinin yapılması ile gerçekleşmektedir:

1. Cürmün failine kalacağı veya barınacağı veya saklanacağı bir yer temin etmek,

2. Geçimini sağlayacak vasıtaları tedarik etmek,

3. Diğer her türlü yardımlarda bulunmak.

Bu üç grup hareket suçun oluşması bakımından seçimliktir.

Suçun manevî unsuru, söz konusu hareketlerin failin araştırma, yakalanma veya tutuklanmadan kurtulmasını sağlamak maksadıyla yapılmasıdır.

Maddenin ikinci fıkrasında cezadan muaf tutulan kişiler gösterilmiştir.

Maddenin üçüncü fıkrasında, verilecek cezanın, asıl cürüm için verilecek cezanın üçte birini geçemeyeceği ve yalnız para cezası ise fail hakkında bu cezanın yarısına hükmonulacağı açıklanmıştır.

İşlenen veya varlığı iddia olunan bir suç dolayısıyla fail sayılan kişinin mahkûmiyeti, maddenin birinci fıkrasında yer alan suçun ön koşulu değildir. Madde faile, araştırma, yakalanma veya tutuklanmadan kurtulması için fıkrada yer alan yardımları yapanı cezalandırmaktadır. Fail sayılan kişi yargılama sonunda çeşitli nedenlerle mahkûm olsa veya beraat etse de, suç yine gerçekleşmiş sayılacaktır.

Madde 449- Maddede yer alan suç, adalet hizmetlerinin yerine getirilmesinde yargı görevini yapanlara yönelik olarak çıkarılabilecek engelleri ortadan kaldırmak, böylece yargı işlevinin her türlü etkiden arık olarak icrasını sağlamak amacıyla getirilmiştir. Yargı tarafsızlığının sağlanması için de böyle bir hükme gerek olduğu düşünülmüştür.

Suçun korumak istediği hukukî değer, maddede belirtilmiş görev sahiplerinin işlevlerini, herhangi bir endişeden uzak olarak yerine getirmeleridir.

Suçun maddî unsuru, maddede belirtilen kişileri tehdit etmek veya onlara karşı ürkütücü eylemlere girişmektir.

Ürkütücü fiil sözcükleri hakkında 447 nci maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Suçun manevî unsuru söz konusu hareketlerin, görevlilerin işlevlerini yerine getirirken tutum ve davranışlarını etkilemek maksadıdır. Böylece suçta özel kast aranacaktır. Suçun faili herkes olabilir. Etkileme olumlu veya olumsuz yönde olabilir.

Madde böylece etki altına alındıklarında fiilin suç oluşturacağı kişileri şu suretle sınırlandırmıştır:

1. Yargı görevi yapanlar,
2. Yargısal nitelikte hizmet veren kuruluşta görevli olanlar,
3. Hakemler,
4. Tercümanlar,
5. Bilirkişiler,
6. Tarafların avukatları.

Madde 450- Madde, bir cürümden dolayı kovuşturulmakta olan kişinin masumluğu hakkındaki delili bildiği hâlde adı geçenin lehine derhal tanıklıkta bulunmayan kimseyi cezalandırmaktadır. Hükmün amacı, yargıda adlî hataları ve suçsuzun cezalandırılmasını önlemektir. Madde, doğal olarak, suçun gerçek failinin aile mensupları hakkında uygulanmayacaktır. Nitekim, maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları, belirttiği belirli kişiler hakkında, ihmalleri nedeniyle birinci fıkra hükmünün uygulanamayacağını belirtmekte ve fail ve akrabalarını ayrıca açıklamaktadır.

Bilgi sahibi olan gecikerek tanıklıkta bulunduğunda da kendisine ceza verilmeyecektir. Amaç, masumiyetin ortaya çıkarılmasını sağlamak olduğundan bu fıkranın yerinde bulunduğu hususunda kuşku yoktur.

Bu ve benzerî hükümler Anayasanın içerdiği sosyal Devlet ilkesini vurgulamaktadır ve uygar ülkelerin kanunlarında, insanlar arasında dayanışmaya ve adalete hizmeti herkes için görev sayan bu tipteki hükümlere yer verilmektedir.

Madde 451- Maddenin amacı, 450 nci madde gerekçesinde belirtilenlerin aynıdır ve adlî hataları önlemeye de hizmet etmektir. Bu nedenle bir cürmün failini, açıkça ve alenen bildiğini beyan etmiş kişiler, bu hususta hâkim tarafından yöneltilen sorulara cevap vermekle yükümlü tutulmuşlar ve bu yükümün ihlâli cezayı gerektirmiştir. Ancak, yöneltilen sorulara cevap vermeyi reddetmeden, daha sonra dönülmesi ve tanıklık yapılması durumunda genel hükümler uygulanacaktır.

Kişilerin, kendilerine yönelik suç iddiaları karşısında susma hakları vardır. Ancak başkalarının suçları hakkındaki bilgileri itibarıyla, belirli kişiler müstesna, susma hakkı yoktur. Bu tür fiiller Anglo-Amerikan hukukunda "hâkime saygısızlık" suçu kapsamında sayılmaktadır.

Madde 452- Madde ile, yargıda usul işlemlerini yerine getirecek veya yargılama sırasında iddia veya savunma maksadıyla beyan veya tespitte bulunacakların, yalan beyan veya tespitte bulunmaları veya işlemleri yerine getirmekten vazgeçmeleri için kişilere para veya hediye yahut başka her türlü şeylerin verilmesi, vaatte bulunulması yahut baskı, tehdit, etkili eylem icrası veya hile ve desise kullanılması cezalandırılmaktadır. Örneğin bir çilingire, yanlış tespit yapması için söz konusu baskıların yapılması gibi.

Madde 453- Madde, kesin bir yargı kararı verilmeden önce tanıkların beyanlarını veya bilirkişi mütalâalarını ve hüküm ve kararları etkilemek amacıyla baskıcı ve kötü niyetli yayınlar yapılmasını ve bunların açıklanmasını cezalandırmaktadır. Adalet cihazının yansızlığını sadece iktidarlara karşı koruyucu güvenceler yeterli değildir; kamu oyunda, "kapıları tutanların" etkisinden de adaleti kurtarmak ve sükûnetle çalışılmasını sağlamak gereklidir. Bu nedenle Batı hukukunda benzerî hükümlere yer verilmiştir ve bu tür suçlara Anglo-Amerikan hukukunda "hâkime saygı" cürmü denilmektedir. Bu tür hükümler, mülga Fransız Kanununun 227 nci maddesinde ve yeni yürürlüğe giren aynı ülkenin Ceza Kanununun 434-16 ncı maddesinde olduğu gibi, öteden beri varlıklarını sürdürmektedir.

Ülkemizde bir kısım medyanın yürüttüğü yargısız infaz olarak tanımlanan uygulamalar dolayısıyla ve 15/7/1950 tarihli ve 5680 sayılı Basın Kanununun 30 uncu maddesinin ikinci fıkrasında yer alan hükmün noksan ve etkisiz bulunması karşısında, yürürlükteki Fransız Ceza Kanununun 434-16 ncı maddesinden esinlenerek bu hükme Tasarı metninde yer verilmiştir.

Madde 454- Aile dayanışması, dostluk veya arkadaşlık veya düşmanlık gibi nedenlerle yanlış isim kullanarak veya kimliği hakkında yanlış beyanda bulunarak üçüncü kişiler hakkında ceza soruşturmasına veya kovuşturmasına neden olan kimselere, adlî uygulamada sık sık rastlanmaktadır.

Bu tür hâllerin adaletin amacına uygun doğrultuda işlemesine engel olacağı çok açıktır. Eylemleri önlemek ve kişileri bu tür girişimlerden caydırmak üzere madde kaleme alınmıştır.

Maddenin ikinci fıkrasında, işlenen suç nedeniyle üçüncü bir kişi mahkûm edildiği takdirde faile verilecek olan cezanın artırılacağı hüküm altına alınmıştır.

Madde 455- Madde, yargı görevi yapanlara veya yargısal nitelikte hizmet vermekle görevli olanlara, işlevlerinin yerine getirilmesinde veya yerine getirilmesi vesilesiyle sözle, sözün anlamını veren sembolik hareketlerle, söz gelimi el ve yüz işaretleriyle, jestlerle yahut tehditle veya yazı yahut her türlü resimlerle veyahut gönderilen diğer şeylerle saygınlıklarını ihlâl edecek surette saldırılmasını cezalandırmaktadır.

Maddenin amacı, son zamanlarda mahkeme salonlarında rastlanan hâkimlere yönelik saygı dışı davranışları önlemektir. Hâkim ve savcılara ve hâkim ve savcıların bazı yetkilerini, özel kanunlarına göre kullananlara hakaret, esasen Tasarının diğer maddelerine göre

cezalandırılacaktır. Bu madde ise hakaret derecesine varmasa ve hakaret sayılması olanağı bulunmasa da, hâkimlerin veya savcıların veya yargısal görev yapanların saygınlığını veyahut yetkili bulundukları göreve gösterilmesi gerekli saygıyı ihlâl eden davranışları cezalandırmaktadır. Eski bir deyimle "hürmete münafi" harekete ceza verilmektedir. Bu davranışlar madde metninde teker teker gösterilmemiştir: Söz gelimi hâkimin duruşma yaptığı veya kararını verdiği sırada ayağa kalkmamakta direnen yahut 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümlerine göre ön inceleme yapan kişinin ihtarına rağmen sigara içen, duruşmada slogan atan veya hâkimin kararını protesto etmek amacıyla zafer işaretleri yapan, sıkılan yumruğunu kaldıran, hâkim huzuruna soyunarak yarı çıplak çıkan ve benzerî fiiller gibi hareketler bu suçu oluşturacaktır. Hakaret hâlinde ilgili hükümlerin uygulanacağı kuşkusuzdur.

Maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları, suç bakımından ağırlaştırıcı nedenleri içermektedir. Maddenin ikinci fıkrasında hareketlerin alenen gerçekleştirilmesi; üçüncü fıkrasında ise saygınlığı ihlâl hareketinin bir mahkemenin veya yargısal kurulun yaptığı duruşma sırasında gerçekleştirilmesi hâlinde faile verilecek ceza iki yıldan dört yıla kadar hapistir. Fiil, mahkemenin bir üyesine karşı işlenmiş bulunsa da yine de ağırlaştırıcı nedenin uygulanması gerekmektedir.

Bu maddeyle, Anglo-Amerikan hukukundaki, hâkime saygısızlık suçunun bir şekli mevzuatımıza girmiş olacaktır.

Madde 456- Madde, yargı kararlarının kamudaki itibarını kırmaya ve böylece söz konusu kararları aşağılamaya yönelik eylemleri cezalandırmaktadır. Madde, yeni Fransız Ceza Kanununun 434-25 inci maddesinden esinlenerek düzenlenmiştir. Maddenin amacı adalet kararlarına karşı olan inancın tahribini engellemektir. Anayasa, yargı kararlarının, Türkiye Büyük Millet Meclisinde bile tartışılmasını bu nedenle yasaklamıştır. Mahkemelerin yanlış hüküm ve kararlarını, savcıların kararlarını düzeltmeyi olanaklı kılan kanun yolları vardır. Görevlilerin yetkilerini kötüye kullanmalarını önleyecek hükümlere de Tasarıda yer verilmiştir. Bu yollara gitmeyerek yalan yanlış beyanlarla hüküm ve kararların otoritesini ve bağımsızlığını sarsacak nitelikte aşağılayıcı eylemlere girişmek, yargı kararlarına olan güveni zayıflatabilir, insanların başka suretlerle hak aramaya girişmelerine neden olabilir.

Bu itibarla madde Basın Kanununun 30 uncu maddesinin ikinci fıkrasında yer alan hükmü, yayınlanan mütalaâda aşağılama niteliği bulunduğunda kısıtlamaktadır. Diğer hâller bakımından ise Basın Kanunu hükmü yürürlüktedir. Madde ayrıca televizyon yayınları ve internet bakımından da geçerlidir. Böylece Anglo-Amerikan hukukunda yer alan hâkime saygı suçunu kısmen kapsayan bir hüküm getirilmiş olmaktadır.

Hüküm ve kararlar kesinleştikten sonra, eleştirilmeleri elbette ki serbesttir.

Madde 457- Madde, sadece maktullerin değil ve fakat adlî soruşturmayı gerektirebilecek şüpheli ölüm hâllerinde de cesedin saklanmasını, saklatılmasını veya yetkili makamlara haber verilmeden ve muayene icra olunmadan gömülmesini veya gömdürülmesini cezalandırmaktadır. Amaç, sağlıklı ve adil bir yargılamanın koşullarını zedeleyecek eylemlerden kişileri caydırmaktır.

Madde 458- Maddeyle, avukatın karşı tarafla uyuşmak, vekaletten çekilerek karşı tarafın vekaletini almak, yardım etmek hâlleri cezalandırılmış, maddenin ikinci fıkrasında ise, "kayırma (sahabet) dolandırıcılığı" ayrı ve daha ağır bir yaptırıma bağlanmıştır.

Aslında bu madde, bir avukat veya dava vekilinin müvekkilini hileyle kandırarak yarar sağlamasını cezalandırmaktadır. Suçun oluşması için, müvekkilin aldatılarak kendisinden para ve başka şeylerin alınmış olması gerekir. Alınan şeyler hâkim veya savcıya verilecek olursa, müvekkilin rüşvetten ve avukatın da rüşvete aracılıktan dolayı, 405 ve izleyen maddelere göre cezalandırılmaları gerekecektir.

Madde, görevi kötüye kullanma niteliğindeki bu eylemleri, vahameti dolayısıyla özel hükümle cezalandırma amacı ile kaleme alınmıştır.

Madde 459- Madde, bir kimsenin iddia ettiği bir hakkı, yetkili makamlar aracılığı ile almak yerine, eşya üzerinde bizzat güç sarfı suretiyle hakkını elde etme çabasını cezalandırmaktadır. Bu suçu benzerlerinden ayıran husus, failin iddia ettiği hakkını almak maksadıyla yani özel bir kastla hareket etmiş bulunmasıdır.

İkinci fıkra, suçun kişilere karşı tehdit veya cebir ve şiddet kullanılması suretiyle işlenmesi hâlinde nasıl ceza verileceğine ilişkin bulunmaktadır.

Üçüncü fıkrada tehdidin silâhla, cebir ve şiddetin dövmek veya yaralamak suretiyle meydana gelmesi ve bu dövme veya yaralamanın, 145 inci maddenin dördüncü fıkrasından daha ağır bir netice doğurmaması hâlinde belirlenecek cezaya ilişkindir. Dövme veya yaralama, fıkradakinden daha ağır bir netice doğurursa fail bu fiilinden dolayı ayrıca cezalandırılacaktır.

Dördüncü fıkrada, failin iddia ettiği hakkı ispat etmesi hâli cezayı azaltıcı neden olarak kabul edilmiştir.

Son fıkrada, suçun soruşturulması ve kovuşturulmasının şikâyete bağlı olduğu açıklanmıştır. Suç re'sen soruşturulması ve kovuşturulması gereken diğer bir cürümle birlikte işlendiğinde ise re'sen kovuşturma yapılacaktır.

Madde 460- Madde, hükmen sahiplerine teslim edilen taşınmaz mallara tekrar el atılmasını veya muhafaza edilmek üzere resmî makamlarca, resmen teslim edilen taşınır malların alınması veya tahrip edilmesini veya ortadan kaldırılmasını cezalandırmakta ve böylece aynı zamanda mülkiyet ve zilyetlik haklarını korumakta böylece Devlet otoritesine itaati sağlamak amacını gütmektedir. Suçun koruduğu değer mal değil ve fakat Devletin otoritesidir.

Birinci fıkra, hükmen el çektirilip hak sahiplerine teslim edilen taşınmaz malların tekrar zabt ve işgalini, ikinci fıkra ise, saklanmak üzere başkasına resmen teslim edilen taşınır malların sahibi tarafından alınmasını veya ortadan kaldırılmasını cezalandırmaktadır.

Üçüncü fıkra, saklayanın taksirli fiilinden yararlanılarak suç işlenmiş ise faile daha hafif bir yaptırım uygulanacağını belirtmektedir.

Son fıkrada, cezayı ağırlaştırıcı nedenler gösterilmektedir. Bunlar, suçun mühür bozmak veya içlerinden en az birisi silâhlı birden fazla kimse tarafından veyahut cebir ve şiddet veya tehdit kullanmak suretiyle işlenmesi hâlleridir.

1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun karşılığını oluşturan 310 uncu maddesinde mühür bozmak dışındaki cezayı ağırlaştırıcı nedenin oluşması için suçun birden ziyade silâhlı kimseler tarafından cebir ve şiddet kullanılmak suretiyle işlenmesi gerekmektedir. Fiilin vahim olan bu tipinin oluşmasının bu kadar değişik koşulların bir araya gelmesine tâbi tutulması anlaşılamadığından yine 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 277 nci maddesindeki düzenleme de göz önünde bulundurularak içlerinden en az birisi silâhlı birden

fazla kimse tarafından işlenmesi hâliyle cebir ve şiddet veya tehditle işlenmesi hâlleri birbirinden ayrı ağırlaştırıcı nedenler olarak kabul edilmiş ve fıkra buna göre düzenlenmiştir.

Bu madde bakımından 201 inci maddenin gerekçesine de bakılmalıdır.

Madde 461- Madde, kanun dairesinde göz altına alındıktan veya tutuklandıktan sonra kaçan kimseleri cezalandırmaktadır. Suçun koruduğu hukukî yarar Devlet otoritesine karşı itaat ve saygı zorunluluğudur. Kanunen göz altına alındıktan sonra kaçan kimseler de maddenin kapsamına alınmış, böylece, örneğin, karakol nezarethanesinden kaçan kimse hakkında da maddenin uygulanması sağlanmıştır.

Maddenin ikinci fıkrasında, suçun kişilere karşı cebir ve şiddet veya tehdit kullanılarak veya kaçmayı engelleyecek duvar, tel örgü gibi vasıta ve tesislerin tahrip edilmesi suretiyle veya bunların bozularak işlenmesi bir ağırlaştırıcı neden sayılmıştır.

Üçüncü fıkra ise, grup hâlinde kaçılmasını veya tehdit veya cebir ve şiddetin silâhla icrasını ağırlaştırıcı neden saymaktadır.

Madde 462- Madde, hakkında hürriyeti bağlayıcı bir cezaya hükmedilmiş olan hükümlünün kanun gereğince hapsedildikten veya bu maksatla yakalandıktan sonra kaçmasını bir suç hâline getirmiş bulunmaktadır.

Maddenin özelliği, hakkında hükmedilmiş olan cezanın yerine getirilmesi için yakalandıktan sonra kaçan hükümlü bakımından da aynı yaptırımın uygulanmasıdır. Böylece yakalandıktan sonra ceza infaz kurumuna konulmak üzere götürülürken kaçacak hükümlü de aynı yaptırımlara tâbi tutulacaktır.

Maddenin birinci fıkrasının bentlerinde, kaçan hükümlü hakkında cezanın ne suretle tertip edileceği gösterilmiştir.

İkinci ve üçüncü fıkralarda ise, ağırlaştırıcı nedenler yer almaktadır. Bu nedenler yönünden 461 inci maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Dördüncü fıkrada, maddenin, ceza infaz kurumları dışında çalıştırılırken kaçan hükümlüler ile hürriyeti bağlayıcı cezaları para cezasından çevrilmiş olan ve çevrilen bu cezadan kaçan hükümlüler hakkında da uygulanacağı açıklanmıştır. Aslında bu son hususu belirlemek için ayrı bir hükme gerek yoktur; ancak duraksamaları gidermek üzere maddeye ayrıca hüküm konulması yerinde sayılmıştır.

Maddenin son fıkrasında, 66 ncı maddenin uygulanması hususundaki karara hükümlü tarafından uyulmadığında hakkında hükmolunacak ceza belirtilmekle birlikte hükümlünün geri kalan cezasını da çekeceği açıklanmıştır. Böylece hürriyeti bağlayıcı cezalarda özel infaz şekillerinden yararlananların koşullara uymamalarının yaptırımı gösterilmiş olmaktadır.

Madde 463- Madde, etkin pişmanlık hâlinin cezanın esaslı surette indirilmesini sonuçlayan bir şeklini içermektedir. Bu hükmün amacı kaçan, gözaltına alınmış veya tutuklu veya hükümlünün, onu izleyip yakalamakla görevli olanları uğraştırmadan geri dönmesini sağlamaktır. Ancak teslim olmak hususu, "kendiliğinden" sözcüğünün ifade ettiği gibi, serbest irade ürünü olmadığı takdirde fail indirimden yararlanamaz.

Maddenin uygulanması için infazın devamına olanak veren her türlü başvuru yeterli olup mutlaka infaz kurumlarına teslim olunması aranmaz.

Madde 464- Madde, gözaltına alınmış veya tutuklu veya hükümlünün kaçmasını hazırlama veya kolaylaştırma eylemini cezalandırmaktadır.

Maddenin birinci fıkrasında yer alan suçun faili herkes olabilir. Ancak, 465 inci madde, görevli memurların aynı fiilleri işlemesini ayrıca cezalandırdığından, bu madde, sadece memur olmayanlar tarafından, örneğin tutuklu veya hükümlünün muhafaza veya nakli ile görevli bulunmayan herkes tarafından işlenebilecektir.

Aslında maddenin cezalandırdığı hareketler, 461 ve 462 nci maddelere göre işlenen bir suça iştirak niteliğindedir. Ancak Tasarı, kaçmayı hazırlama veya kolaylaştırmayı ayrıca müstakil bir suç olarak saptamayı uygun saymıştır. Zira maddenin dördüncü fıkrasında kaçma gerçekleşmiş olmasa da, hazırlama hareketi cezalandırılmaktadır. Sadece iştirak hükümleri uygulansa idi, bu netice meydana gelmezdi.

Suçun maddî unsuru, adı geçenlerin kaçmalarının hazırlanması veya kolaylaştırılmasıdır. Kaçmanın hazırlanmasından maksat, suçluya yol göstermek, talimat vermek, kılık değiştirmesini sağlamak, bu maksatla giysileri temin etmek veya para vermek ve hatta dışarıda kalacağı yerleri hazırlamak gibi hareketlerdir.

Kaçmanın kolaylaştırılması ise, diğer her türlü suretlerle kaçmanın kolaylıkla gerçekleşmesini olanaklı kılacak hareketleri yapmak demektir. Her iki hâlde de suçun tamamlanmış sayılması için hükümlü veya tutuklunun kaçmış olması şarttır yani birinci fıkrada belirtilen cezanın hükmedilebilmesi, kaçmanın gerçekleşmiş olmasına bağlıdır.

Görülüyor ki, birinci fıkra, kaçmanın gerçekleşmesi koşulu ile, hazırlık hareketlerini de cezalandırmaktadır. Netice yani kaçma gerçekleşmediği veya gerçekleşemediği takdirde fail, dördüncü fıkrada belirtildiği şekilde cezalandırılacaktır. Böylece hazırlık hareketi niteliğindeki eylemler müstakil olarak cezalandırılmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrası, gözaltına alınmış kişi veya tutuklu veya hükümlünün suçuna göre, kaçma hâlinde verilecek cezaları göstermektedir. Maddenin üçüncü fıkrasında ise suça ait ağırlaştırıcı nedenler gösterilmiştir.

Maddenin sonuncu fıkrasında failin, gözaltına alınmış kişi veya tutuklu veya hükümlünün fıkrada belirtilen derecede akrabasından olması hâlinde verilecek cezanın indirileceği açıklanmıştır.

Madde 465- Madde, 464 üncü maddede yazılı suçun, gözaltına alınmış veya tutuklu veya hükümlünün muhafazası veya nakli ile görevli kimse tarafından işlenmesini ayrı bir suç olarak cezalandırmaktadır. Böylece mahsus bir suç ihdas edilmiş olmaktadır. Maddede yer alan hususlar için 464 üncü maddenin gerekçesine de bakılmalıdır.

Maddenin birinci fıkrası, sadece hükümlü veya tutukluları değil ve fakat aynı zamanda gözaltına alınmış kişileri de kapsamı içine almıştır. Suç, aslında, muhafaza ve nakil ile görevli olanın, failin kaçmasını hazırlamasını veya bunu kolaylaştırmasını cezalandırmaktadır. Fıkranın izleyen (1) ilâ (3) numaralı bentlerinde ise, fail hakkında verilecek ceza, kaçması hazırlanan veya kolaylaştırılan kişilerin kaçmış olup, olamamasına göre farklı şekilde düzenlenmektedir: Hükümlünün kaçmasının hazırlanması veya bu hususun kolaylaştırılması söz konusu olduğunda verilecek ceza hükümlüye ait cezaya göre belirlenmektedir. Ancak, iki sınır arasında hâkim, hükümlünün cezasını ve suçunun ağırlığını ve cezanın geri kalan kısmını göz önünde bulundurmak suretiyle verilecek temel cezayı belirleyecektir. Hükümlünün cezası ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis olduğunda verilecek ceza ayrıca gösterilmiştir.

Birinci fıkranın (2) numaralı bendinde, fiil neticesi gözaltına alınan veya tutuklunun kaçmış olması hâlinde verilecek ceza bir yıldan beş yıla kadar belirlenmiştir. Zira, bu gibi hâllerde hüküm ve dolayısıyla verilmiş bir ceza söz konusu olmadığından hükümlüler hakkındaki ceza belirlenmesi usulü, adı geçenler bakımından uygulanamaz. Ancak, bu hâlde de hâkim, gözaltına alınan veya tutukluya ilişkin iddiayı göz önüne alarak, fail hakkındaki cezayı bir yılla beş yıl arasında belirleyebilecektir.

Birinci fıkranın (3) numaralı bendinde, kaçırılamadığı veya adı geçenler kaçmadıkları takdirde, fail hakkında verilecek cezanın üçte bir oranında indirilerek hükmolunması öngörülmektedir.

Maddenin ikinci fıkrasında, suça ait ağırlaştırıcı nedenler gösterilmektedir.

Maddenin son fıkrasında ise, gözaltına alınan veya tutuklu veya hükümlünün kaçması, memurun taksirli fiilinden ileri geldiğinde, faile, bu taksirli hareketinden dolayı verilecek ceza gösterilmektedir. Burada söz konusu olan fiil sadece taksirli bir hareketten ibaret bulunduğundan artık ceza tertibi itibarıyla hükümlü hakkında verilmiş olan cezaların göz önünde bulundurulmasının bir anlam taşımayacağı sonucuna varılmış ve kaçanın fiilinin ağırlığına göre cezanın altı ayla üç yıl arasında hâkim tarafından saptanması uygun sayılmıştır.

Madde 466- Madde, görevi kötüye kullanma bakımından özel bir suç meydana getirmiş bulunmaktadır.

Suçun faili, gözaltına alınan veya tutuklu veya hükümlünün muhafazası veya nakli hususunda görevli olan kimsedir. Böylece fiil mahsus bir suçtur.

Suçun maddî unsuru gözaltına alınmış veya tutuklu veya hükümlünün kanunen bulunmasına cevaz verilmiş olan yerden uzaklaşmasına müsaade edilmesidir. Hükümlü veya tutuklu ceza infaz kurumunda, hastanede, mahkemenin nezarethanesinde bulunabilir. Adı geçenlerin, söz konusu yerlerden, muhafaza veya nakil ile yükümlü olanların izinleri ile uzaklaşmaları hâlinde suç oluşacaktır. Suçun tamamlanması için tutuklu veya hükümlünün kaçmasına ihtiyaç yoktur. İkinci ve dördüncü fıkraya göre, izin sonucu kaçma da gerçekleşecek olursa görevliye verilecek ceza artırılacaktır.

Üçüncü fıkrada, kaçan hükümlünün cezasına göre görevliye verilecek cezanın nelerden ibaret bulunacağı gösterilmiştir.

Maddenin son fıkrasına göre, birden fazla hükümlünün kaçmasına ilişkin hâllerde, faile verilecek ceza yarı oranında artırılacaktır.

Madde 467- Maddenin (1) numaralı fıkrasında ceza infaz kurumlarında veya tutukevlerinde bulunan hükümlü veya tutukluların, her ne suretle olursa olsun idareye karşı ayaklanmaları cezalandırılmaktadır.

(1) numaralı fıkranın bir ve ikinci paragraflarında cürme ait ağırlaştırıcı nedenler gösterilmiştir.

Madde, (2) numaralı fıkrasında, suç faillerini ayaklanmaya kışkırtanların aynı zamanda ayaklanmaya katılmaları hâlinde haklarında (1) numaralı fıkra ile bu fıkranın birinci ve ikinci paragraflarında gösterilen cezaların yukarı sınırının uygulanacağını açıklamıştır. (2) numaralı fıkranın son cümlesinde yazılı hâlde verilecek ceza ise, yarı oranında artırılacaktır.

Kışkırtanlar, ayrıca ayaklanmaya katılmadıkları takdirde, (1) numaralı fıkrada yazılı suçlara iştirakleri dolayısıyla şerik sıfatıyla cezalandırılacaktır.

Maddenin (3) numaralı fıkrasında ise ayaklanmanın tanımı yapılmıştır: Bu fıkraya göre, idareye kısmen veya tamamen engel olunması ayaklanma sayılır. Engel olmanın cebir ve şiddet veya tehdit kullanılması suretiyle gerçekleştirilmesi olanaklı bulunduğu gibi, diğer herhangi bir şekilde, örneğin diğer hükümlüler üzerinde nüfuz kullanılarak, yeme içme, elbise boykotu yapılarak, müştereken mahkemeye sevk için görevlilerin vereceği emre uyulmayarak, oturma grevi yapılarak, özetle, diğer her türlü şekillerde etkin güç kullanılarak idareye engel olunması da ayaklanma sayılacaktır.

Madde 468- Madde, 465 ve 466 ncı maddelerde yazılı suçları işleyen görevliler hakkında bir etkin pişmanlık hâli getirmiş ve belirtilen koşullarla taksirli suç hâlinde ceza verilmeyeceğini, 466 ncı maddede yazılı hâllerde ise verilecek cezanın üçte biri oranında indirileceğini açıklamıştır.

Madde 469- Madde, kanunda yer alan fer'î cezalara mahkûm edilmiş bulunanların bu cezalara uymamaları hâlinde haklarında uygulanabilecek yaptırımı göstermektedir. Böylece fer'î cezaların etkinliği sağlanmak istenilmektedir.

Madde 470- Cezaların infazı, ceza adalet sisteminin yerine getirmesi gerekli olan işlevlerin sonucudur ve bir bakıma ceza yargılamasının tamamlayıcı bir yapısal unsurudur. Mahkemelerce verilen mahkûmiyet veya tutuklama kararlarının yerine getirilmesi amacıyla yapılan işlemler infaz hizmetlerini oluşturur. İnfaz sisteminin temel amacı, işledikleri suçla toplumsal yaşama karşı uyumsuzluk göstermiş ve yargı organlarınca suçluluğu tespit edilmiş olan hükümlüleri uygun bir iyileştirme rejimine tâbi tutulmak suretiyle toplum yaşamına hazırlamak ve toplumla bütünleşip bir daha suç işlemelerinin önüne geçmek ve uyumlu bir kişi hâline gelmelerini sağlamaktır. Bu nedenle, kesinleşmiş bir mahkeme hükmü ile mahkûm olan bir kişinin bazı hakları kısıtlanmış olup, insan olmanın gereği sahip olduğu bütün haklar elinden alınmış değildir. Hükümlü ve tutukluların hakları, uluslararası bildirge ve sözleşmelerde yer almıştır. Bunlar içinde en önemlisi, 19/1/1973 tarihinde kabul edilen "Suçluların Islahı İçin Asgari Standart Kuralların" ilkelerine uygun olarak kendi hukukî düzenleme ve uygulamalarını yönlendirme konusunda Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin taraf ülke Hükûmetlerine yönelik (5) sayılı tavsiye kararıdır. Bu Kuralların dayanağını 1957 tarihli Birleşmiş Milletler "Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar" oluşturmaktadır. Ayrıca Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesince hükümlülerin haklarına ilişkin olarak birçok karar ve tavsiye kararı kabul edilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 2 ilâ 18 inci maddeleri hükümlüler bakımından da uygulanabilir düzenlemeler içermektedir.

Öte yandan, çağdaş penolojide, hükümlülerin ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde düzeni bozmalarına olanak vermeyecek şekilde muhafaza edilmeleri, muhafaza ödevinin kurum içinde ve dışında güvenliği sağlayacak bir düzenin getirilip yürütülmesi suretiyle yerine getirilmesi ve muhafaza, düzen ve güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını sağlayacak yaptırımların öngörülmesi suretiyle hükümlülerin cezalarının yerine getirilmesi ilkeleri kabul edilmiştir. Bu ilkeye rağmen ceza infaz kurumları ve tutukevlerine bazı yasak veya suç teşkil eden maddelerin sokulabildiği görülmektedir.

Maddeyle, ceza infaz kurumları ve tutukevlerine maddede sayılanları kanuna aykırı olarak sokanların, bulunduranların veya kullananların haklarında verilecek cezalar ile birinci fıkrada sayılanların dışında kalıp da, kanuna uygun olarak yasaklanmış olan her türlü eşya, araç, gereç veya malzemeleri ceza infaz kurumları ve tutukevlerine sokanlar, bunları ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunduranlar veya kullananlar hakkında uygulanacak cezalar öngörülmüştür.

Bu hüküm, 5/2/2003 tarihli ve 4806 sayılı Kanunla, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna eklenen 307/a maddesinden aynen alınmıştır.

Madde 471- 5/2/2003 tarihli ve 4806 sayılı Kanunla 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanuna eklenen 307/b maddesinden aynen alınan maddeyle, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunan hükümlü ve tutukluların haberleşmesini, ziyaretçileriyle görüşmesini, iyileştirme ve eğitim programları çerçevesinde eğitim ve spor, meslek kazandırma ve işyurdu çalışmaları ile diğer sosyal ve kültürel faaliyetlere katılmalarını, kurum tabibince muayene ve tedavilerini, avukat atamalarını veya bunlarla görüşmelerini, mahkemelere veya Cumhuriyet başsavcılıklarına gitmelerini, kurum görevlileriyle görüşmelerini veya salıverilenlerin kurum dışına çıkmalarını her ne suretle olursa olsun engelleyenler, hükümlü ve tutukluları bu fiillere teşvik edenler, bu yolda talimat verenler ile mevzuatın hükümlü ve tutuklulara tanıdığı her türlü görüşme ve temas olanaklarını engelleyenler hakkında verilecek hürriyeti bağlayıcı cezalar belirlenmiştir. Hükümlü ve tutukluların açlık grevine veya ölüm orucuna ikna veya teşvik edilmeleri veya bu yolda kendilerine talimat verilmesinin de, beslenmesinin engellenmesi sayılacağı ifade edilerek, beslenmeyi engelleyenler hakkında uygulanacak hürriyeti bağlayıcı cezalar belirtilmiştir.

Ayrıca, beslenmenin engellenmesi nedeniyle ölüm veya 145 inci maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında sayılan bedensel bir zararın meydana gelmesi durumunda verilecek cezalar gösterilmiştir.

Madde 472- Madde, mesleklerini özel olarak icra ettikleri sırada hekim, ebe ve diğer sağlık mesleği mensuplarının öğrendikleri suçları ihbar yükümlülüklerini getirmiş bulunmaktadır. Dikkat edilmelidir ki, ihbar hâlinde tedavi edilen kimse hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılması gerekecek ise, ihbar yükümlülüğü kalkar; zira bu takdirde yaralının kendisini tedavi ettirmekten vazgeçmesi çok kuvvetle olasıdır. Devlet memuru olarak görev yapan hekim, ebe, sağlık memuru ve diğer sağlık mensupları ise, görevlerini yaptıkları sırada veya görevlerinin ifası dolayısıyla öğrendikleri suçları 489 uncu maddedeki hüküm gereği yetkililere bildirmek zorunluluğundadırlar.

Madde 473- Madde, Yedinci Bölümün içerdiği bütün suçlarda, memuriyet sıfatının veya bir meslek veya sanat mensubu olmanın veya ticaretle meşgul bulunmanın suçun unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturduğu hâllerde, asıl cezanın süresine eşit olarak fer'î bir ceza sıfatıyla failin sıfatına göre kamu hizmetlerinden yasaklanma veya bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezasına hükmolunacağını belirtmektedir. Ancak hiç bir hâlde bu ceza beş yılı aşamayacaktır.

Madde 474- Soruşturma evresinin içeriği ve sınırları, bu evrenin ne suretle cereyan edeceği, aktörleri ve yetkileri Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu tarafından saptanmıştır. Soruşturma evresi genel olarak ve esas itibarıyla kamuya karşı gizli biçimde cereyan eder.

Usul kanunlarının gösterdiği ve belirli işlemler itibarıyla gizli cereyan edeceği saptanan özel hâllerde ihlâlleri ayrıca cezalandıran hükümler vardır. Bu maddede söz konusu olan husus, soruşturma evresinde yapılıp alenî olmayan gizli işlemlere yani, ceza usulüne ilişkin kanunların netice ve içeriklerinin gizli olduğunu belirttiği işlemlere, görevleri nedeni ile katılmış bulunanların bunları açıklamaları hâlinde cezalandırılmalarıdır.

Soruşturma evresinin gizliliği, bir defa ceza adaletinin doğruluk, dürüstlük, gerçeğe ulaşma ilkelerine uyulması için bir zorunluluktur. Ancak her şeyden önce suçsuzluk karinesinin sağlam tutulabilmesi yönünden de vazgeçilemez niteliktedir. Aksi takdirde, bizde ve yabancı ülkelerde örneklerine rastlandığı üzere yargısız infazlar sonucu insanlar ıstıraplara sürüklenmekte ve suçsuzluk karinesi böylece lafta kalmaktadır.

Usul kanunları, soruşturma evresinde tarafların ve özellikle şüphelinin ve avukatının yetkilerini belirtmektedir. Avukat, belirli istisnalarla soruşturma dosyasını incelemek olanağına sahiptir. Ancak avukat adalete hizmet eden bir mesleğin mensubu olarak dosyadan elde ettiği bilgileri kanunun verdiği olanaklar çerçevesinde sadece müvekkilini savunması için kullanacak, bunları yayınlamak, örneğin medyaya vermek gibi eylemlere girişemeyecektir. Ancak, elbette ki, soruşturması yapılan suçlar hakkında, halkın bilgi sahibi olmak ihtiyacı da vardır. Medya bu suçlar hakkında bilgilenerek halkın bilgi edinmek ihtiyacını karşılamak görevindedir. Medya mensupları, bu konularda doğru haber elde edemediklerinde öteden beriden devşirilen ve çok kere yanlış olan bilgileri halka yansıtmakta ve insanların en temel hakkı olan suçsuzluk karinesi böylece ihlâl edilmektedir; soruşturma da zarar görmekte ve delillerin yok edilmesi hususunda, elbette ki istemeden şüphelilere yardım sağlanmış olmaktadır. Bu sakıncayı gidermek üzere Batı ülkelerinde, söz gelimi Fransa'da savcıların, soruşturmanın gizliliğine zarar vermemek koşulu ile, bir takım tebliğler vasıtasıyla açıklamalarda bulunma yetkisi tanınmıştır. 2000 yılında Fransa Ceza Usul Kanununda yapılan bir değişiklikle, savcının bu yetkisi kanunlaştırılmıştır. Yeni Türk Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda da böyle bir yetki savcılar için tanınmış bulunmaktadır.

Madde 475- Madde, 478 inci maddede belirtildiği üzere, karşılıklılık koşulu ile, yabancı Devlet başkanlarına yönelik olarak işlenen cürümlerden dolayı tertip edilecek cezanın sekizde biri oranında artırılarak verilmesini öngörmektedir. Söz konusu yabancı devletin Türkiye tarafından tanınmış bulunması, doğal olarak, temel koşuldur.

Suçtan dolayı soruşturma ve kovuşturma, yabancı devletin şikâyetine tâbi kılınmıştır.

Madde 476- Maddenin amacı, Devletin uluslararası ilişkilerini korumaktır. Bu nedenle, resmen çekilmiş olan yabancı devlet bayrağının veya diğer egemenlik alametinin tahkiri cezalandırılmaktadır. "Resmen çekilmiş olan bayrak" ibaresinden, gerek yabancı devlet ve gerek Türk kamu hukuku ve kanunlarına uygun olarak bayrağın direğe asılmış olması anlaşılacaktır. Bu itibarla yabancı devlet vatandaşının astığı bayrak veya diğer egemenlik alâmetlerinin tahkiri, örneğin bayrak yakılması, bayrak resmen yani resmî görevlilerce asılmadığı için suç olmayacaktır.

Maddenin ikinci fıkrası soruşturma ve kovuşturmayı ilgili devletin şikâyetine bağlı kılmıştır. Böylece 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 165 inci maddesindeki "müracaat" tabiri dolayısıyla zamanaşımı süresine kadar başvurabilme olanağı bertaraf edilmiştir.

Madde 477- Madde, Türkiye'de görevli yabancı devlet temsilcilerine veya diplomasi memurlarına veya uluslararası kuruluşların temsilcileri ile bunların diplomatik ayrıcalık ve

bağışıklık tanınan memurlarına karşı görevlerinden dolayı herhangi bir cürüm işlenmesi hâlinde, kanunda o cürme özgü cezanın uygulanacağı hükmünü getirmiş bulunmaktadır. Böylece, Türkiye'deki memurlara karşı görevlerinden dolayı işlenecek ve yabancılar bakımından da işlenmesi olanaklı suçlardan dolayı aynı maddeler hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmiş olmaktadır. Örneğin 422 nci madde, görevini yaparken bir yabancı diplomata karşı işlenecek etkili eylem hâlinde de uygulanacaktır.

Madde 478- Madde, 475 ilâ 477 nci maddelerin uygulanmasını, mağdurun mensubu olduğu devlet kanununca da aynı esasların Türkiye bakımından kabul edilmiş bulunmasına yani karşılıklılık kuralına bağlamış bulunmaktadır.

Madde 479- Maddede yer alan suç, zor kullanma yetkisine sahip olan yani kanun ve nizamlara göre görevlerinin icrasında zorunluluk bulunduğu hâllerde zor kullanmak suretiyle kanun ve nizamlar hükümlerini yerine getirmekle görevli olanların kötü muamele yapmalarını veya muhatabın bedeninde eza ve ıztırap meydana getiren her türlü hareketlerini veya bedensel ceza vermelerini cezalandırmaktadır. Suçun faili olabilecek kişiler polis ve jandarmalar, köy korucuları gibi memurlardır.

Suçun ön koşulu, eylemlerin, görevlerin yapıldığı veya amirin emrinin yerine getirildiği sırada işlenmesidir.

Suçun manevî unsuru genel kasttır.

İşlenen suç, daha ağır cezayı gerektiriyorsa, ikinci fıkra gereğince, o suça özgü ceza üçte biri oranında artırılacaktır.

2/1/2003 tarihli ve 4778 sayılı Kanunla 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 245 inci maddesine eklenen fıkra maddeye üçüncü fıkra olarak aynen alınarak, maddede yazılı suçlardan dolayı verilen cezaların, para cezasına veya tedbirlerden birine çevrelemeyeceği ve ertelenemeyeceği öngörülmüştür.

Madde 480- Madde, memurun keyfî muamele ve sert muamele oluşturan eylemlerini cezalandırmaktadır.

Birinci fıkrada yer alan suçun maddî unsuru "keyfî muameledir." Keyfî muamele, kanun ve nizamların belirlediği hâllerden başka bir işlem veya müsbet bir fiille veya kanun ve nizamların gereğini yapmamak suretiyle yani ihmal ederek bir kimsenin hakkını ihlâl etmek demektir; böylece keyfî muamele icabî (görevsel yetkililik) veya selbî (görevsel yetkisizlik) olabilir. Ancak mağdurun bedenine ilişkin olan fiil keyfî muamele değil üçüncü fıkrayı ihlâl eden bir sert muamele olabilir. Ayrıca, fiilin mutlaka bir suç oluşturması da gerekmez; bir hakkın ihlâline yönelik bulunması yeterlidir.

Maddenin ikinci fıkrasına göre, keyfî muamelede özel bir maksat veya siyasal veya ideolojik saikle hareket olunması ağırlaştırıcı nedendir.

Maddenin üçüncü fıkrası, memuriyetin yerine getirilmesinde gereksiz yere sert muamele yapmayı cezalandırmaktadır.

Sert muamele, ayrıca mağdurun kanun hükmüne veya emirlerine uymamasına neden olmuş ise ceza artırılacaktır.

Sert muameleden, memuriyetin yerine getirilmesinde mutat olan, teamüllerin gerektirdiği sınırların dışına çıkarak işlemin gerçekleştirilmesi anlaşılır. Tutuklanan kişinin hiç de gerek olmadığı hâlde sürüklenerek götürülmesi, itilip kalkılması, uzun mesafeleri yürüyerek geçmeğe mecbur kılınması gibi.

Madde 481- Madde, Türkiye Devleti hesabına eşya alım, satım veya yapımında kendisine yarar sağlayan kişiyi cezalandırmaktadır. Maddeye göre yararın başkası hesabına elde edilmesi hâlinde de suç oluşacaktır. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 205 inci maddesinde, fiilin suç olabilmesi için yarar sağlamanın "fesat karıştırarak" yani hile, cebir ve şiddet kullanılarak gerçekleştirilmesi koşulu maddeden çıkarılmış ve böylece ne suretle olursa olsun yarar sağlamanın cezalandırılması mümkün kılınarak maddenin uygulanması kolaylaştırılmıştır.

Madde 482- Kanunlar memurların ticarî faaliyette bulunmasını yasaklamıştır. Zira bu hâl görevin sağladığı nüfuzdan yararlanma görünümünü ortaya çıkarır. Bu itibarla, madde yetki alanı içerisinde her türlü ticareti suç saymaktadır. Ticarî faaliyet terimi, kazanç sağlama amacı güden ve devamlılık gösteren faaliyetleri içerir; bir iki alım satım ticarî faaliyet sayılmaz.

Maddenin ikinci fıkrasında, memurun ticaretinin özel bir biçimi ve komisyon alınması ayrıca suç hâline getirilmiştir.

Madde 483- Madde, memurların kişilerin taşınır veya taşınmaz malları üzerinde, maddede gösterilen kanun dışı fiilleri icra suretiyle vatandaşların tasarruf haklarını iptal etmelerini cezalandırmaktadır. Madde, aynı zamanda kamulaştırma hususundaki kurallara uymadan vatandaşların mallarına elkonulmasını da cezalandırmaktadır.

Maddeye göre, bu gibi hâllerde mahkeme mağdurlara malların aynen geri verilmesine karar verecektir. Mal var bulunmadığı ve örneğin usulsüz olarak kamulaştırılmış ve yıkılmış veya "maili inhidam" olduğu iddiasıyla yıktırılmış ise bedelinin mağdura Devletçe ödenmesine karar verilecektir. Devletin suç failine rücu hakkı, elbette ki, genel hukuk esaslarına göre saklıdır. Bu hükümle suç mağdurunu koruma ilkesi yeni bir uygulama alanı bulmaktadır.

Madde 484- Madde, Anayasanın 18 inci maddesinde yer alan angarya yasağının yaptırımını getirmektedir. Suç, kişinin "angarya olarak" yani cebir ve şiddet veya tehditle veya her ne suretle olursa olsun zorla ve iradesi dışında çalıştırılması ile oluşacaktır. 167 nci maddenin ikinci fıkrasında yer alan suç ile aradaki fark da budur. Maddeye göre, faile hapis cezası verilmekle birlikte, mahkemece re'sen zorla çalıştırılanlara hakları olan ücretin Devletçe ödenmesine karar verilir. Ödenen bedel bakımından Devletin rücu hakkı, genel hukuk esaslarına göre saklıdır. Böylece mağdurun korunması ilkesi uygulama yeri bulmuş olmaktadır.

Suç, bir memur ve herhangi bir kimse tarafından işlenebilir.

Bu maddeyle ilgili olarak, 167 nci maddenin gerekçesine de bakılmalıdır.

Madde 485- Madde, birinci fıkrasında, Anayasanın 2 nci maddesinde yer alan laiklik ilkesini koruyucu bir hüküm getirmiş bulunmaktadır. Dinsel görev yapanların, görevlerini yerine getirmeleri sırasında Devlet idaresini veya kanunlarını veya Hükûmet icraatını kötülemeleri siyaseti mabetler içine sokacak etki yapabilir ve zararlıdır.

Maddenin ikinci fıkrası, medenî nikâhı korumak amacı ile kaleme alınmıştır. Evlenme akdinin Türk Medenî Kanununa göre icrasından önce dinsel nikâh icrası böylece suç hâline getirilmiş olmaktadır.

Bu hüküm, Atatürk inkılâplarından önemli birisini oluşturan medenî nikâh kurumunu güçlendirmek üzere Türk Ceza Kanunu'na konulmuştur. Bu konuda 330 uncu maddenin gerekçesine de bakılmalıdır.

Madde 486- Madde, Tasarının 294 üncü maddesinde yer alan halkı kanunlara uymamaya teşvik suçunun özel bir şeklini cezalandırmaktadır.

Suçun faili 485 inci maddede gösterilen din hizmetlileridir. Kötülemenin, görev sırasında değil ve fakat din hizmetlisi sıfatından yararlanılarak yapılması suçun oluşması için şarttır. Kötüleme; görev sırasında olursa 485 inci madde uygulanır. Halkı veya memurları kanun, nizam, emir ve görev gereklerine uymamaya tahrik ve teşvik ise, gerek görev sırasında gerek sıfattan yararlanılarak yapılabilir.

Maddenin son fıkrası, 485 inci maddede sayılanların görev sırasında veya sıfatlarından yararlanarak bu madde veya 485 inci maddede yazılanlardan başka bir suç işlemeleri hâlini ağırlaştırıcı bir neden saymıştır.

Madde 487- Maddede yer alan hüküm, esas olarak memuriyet sırrının ifşasını cezalandırmaktadır. Suçun maddî unsuru, gizli kalması gereken hususları açıklamak, yayınlamak veya ne suretle olursa olsun bunlardan başkasının bilgi edinmelerini kolaylaştırmaktır. Suçun faili bir memur olacaktır. Suçun ön koşulu, gizli kalması gerekli hususları, memurun, memuriyeti nedeniyle öğrenmiş bulunmasıdır. Suç bakımından kanunlarda özel hüküm bulunan hâllerde, onların uygulanacağı maddede ayrıca açıklanmıştır. Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından söz konusu sırların ifşasını kanunun özel hükümleri ile cezalandırmış olması gibi.

Maddenin ikinci fıkrası, memurun, memuriyeti nedeni ile öğrendiği hususları, her ne suretle olursa olsun memuriyeti sona erdikten sonra da sır olarak muhafaza etmesi zorunluluğunu getirmiş bulunmaktadır.

Madde 488- Tasarının değişik kısımlarında, görevi kötüye kullanmanın özel şekilleri ayrı maddeler hâlinde yer almış bulunmaktadır. Bu madde, kanunda ayrıca yazılı olanlar dışındaki hâlleri genel olarak cezalandırmak üzere kaleme alınmıştır.

Suçun faili bir memur olacaktır. Maddî unsur göreve ait yetkinin kötüye kullanılmasıdır. Memur görevine dahil olan yetkiyi kötüye kullanarak, kanunun özel hükmü ile ayrıca suç hâline getirilmemiş herhangi bir fiili işlediğinde, suçun maddî unsuru gerçekleşmiş olur. Bu itibarla memuriyeti sırasında kanunun ayrıca cezalandırdığı bir fiili, kovuşturulması şikâyete bağlı olsun veya olmasın, işlemiş olan memur bu maddede yazılı suçu işlemiş olmaz.

Suçun manevî unsuru, failde, kendisine veya başkasına yarar sağlamak veya başkasına zarar vermek maksadının bulunmasıdır. Böylece, suçta özel kast aranacak, uygulamadaki duraksamalar da böylece ortadan kaldırılmış olacaktır.

Madde 489- Madde, memurların görevlerini yaptıkları sırada ve göreve ilişkin olarak bir suçun işlendiğini öğrendiklerinde bunu ilgili daireye bildirmek yükümünü, ceza yaptırımı altına almış bulunmaktadır. Suçun maddî unsuru, böyle bir suçu ihbar etmek hususunda ihmalde bulunmak veya gecikme göstermektir. Suçun ön koşulu, suçun görev sırasında öğrenilmesi ve göreve ilişkin bulunmasıdır. İlgili daire suçtan dolayı soruşturma veya kovuşturma yapacak veya yaptırabilecek makamdır.

Suçun manevî unsuru genel kasttır ve suç teşebbüse yatkın değildir.

Maddenin ikinci fıkrasında, failin adlî kolluk görevini yapan memurlardan oluşu ağırlaştırıcı neden sayılmıştır.

Maddenin son fıkrası, belirli akraba lehine olarak bir cezasızlık nedeni getirmiş bulunmaktadır.

Madde 490- Madde, memurlardan en az üç kişinin aralarında aldıkları karar gereğince kanun hükümlerine aykırı olarak grev niteliğinde hareketlere girişmelerini cezalandırmaktadır. Memur sözcüğü 4 üncü maddedeki hüküm gereğince kamu hizmeti görevlilerini de kapsamaktadır. Ancak bunlar arasında işçi niteliğini taşıyanların grev hakları saklıdır.

Suçun maddî unsuru, memuriyeti terk yani memuriyetten bir daha gelmemek üzere ayrılmak, göreve gelmemek, gelip de görevi geçici de olsa kısmen veya tamamen yapmamak veya yavaşlatmaktır. Suçun ön koşulu, memurların bu hususta önceden anlaşmış olmalarıdır.

Maddenin ikinci fıkrasında, anlaşma olmasa da başkaları tarafından alınan karara veya yayınlanan bildirilere uyulması da suçun oluşması için yeterli sayılmıştır.

Üçüncü fıkradaki fiiller, dernek veya vakıf veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya üst kuruluşları yöneticilerinin karar, bildiri veya diğer her türlü etkinlikleri üzerine gerçekleşmişse, adı geçenlerin bir yıldan üç yıla kadar cezalandırılacakları hükmünü getirmektedir. Böylece belirli bir iştirak şekli ayrıca cezalandırılmış olmaktadır.

Madde 491- Tasarının değişik maddelerinde, memuriyet görevinin ihmali veya geciktirilmesinin özel şekilleri suç hâlinde belirtilmiştir. Bu madde genel olarak yani söz konusu maddelerde ayrıca belirtilmemiş bulunan hâllerde, geçerli bir neden olmaksızın memuriyet görevinin ihmalini cezalandırmaktadır.

Suçun faili bir memur olacaktır. Bu hususta Tasarının 4 üncü maddesine bakılmalıdır.

Suçun maddî unsuru, görevin ihmali veya gecikerek yapılmasıdır. Amirin verdiği emirlerin de yerine getirilmemesi ve bu hususta gecikme gösterilmesi suçun maddî unsurunu meydana getirmektedir. Ancak bu hâlde ön koşul, amirin emrinin kanuna uygun bulunmasıdır.

Maddenin ikinci fıkrasına göre, ihmal dolayısıyla bir zararın meydana gelmiş olması daha ağır cezanın verilmesini gerektirmektedir. Demek oluyor ki, birinci fıkraya göre ihmalinin suç oluşturması için bir zararın meydana gelmiş bulunması koşulu yoktur.

Maddenin son fıkrasında, ihmalden dolayı meydana gelen zararların ayrıca memura ödettirileceği ve bu hususta ceza mahkemesinin re'sen karar vereceği açıklanmıştır.

Yukarıda söz edilen ihmal veya geciktirmeden maksat, memurun görevine giren yani kanun ve nizamlara göre işgal ettiği mevki itibarıyla belirli bir işlemi gerçekleştirmesi veya bir eylemde bulunması gerektiği hâlde, bunları kanuna ve nizama uygun tarzda yapmamasıdır.

Maddede geçen, amirin kanuna göre verdiği emirleri yerine getirmemek sözcükleri, bunları geciktirerek yerine getirmek anlamını da taşımakla birlikte, bu husus maddeye ayrıca eklenmiştir. Memurun görevi zamanında yerine getirmesini engelleyen her türlü haklı hâller suçun oluşmasına engeldir.

Suçun oluşması için failde genel kastın bulunması yeterlidir yani failde bir memuriyet veya hizmet işlemini haksız olarak kanun ve nizamlara göre yapılması gerektiği şekilde yapmamak veya geciktirmek iradesi var olacaktır.

Madde 492- Bu hususta, 77 nci maddenin gerekçesine bakılmalıdır.

Madde 493- Madde, çağımızın ortak savunma zorunluluklarını göz önünde bulundurmak suretiyle Türkiye'nin müttefiklerine savaş gücü ve savunma olanaklarına karşı işlenebilecek ve maddede ayrıca gösterilmiş bulunan suçların Türkiye'de işlendiklerinde kovuşturulmasını öngörmüş ve fiiller için aynı cezaları vermiştir. Bu suçlar böylece Türkiye'nin zararına suç sayılmaktadır.

Suçların kovuşturulması Adalet Bakanının iznine bağlanmıştır.

Madde 494- 493 üncü maddenin gerekçesindeki beyanlar, düşman devletin müttefikleri yararına sonuç verebilecek suçlar bakımından da geçerlidir. Böylece, düşman lehine işlenen ve maddede zikredilen suçların, düşmanın müttefikleri lehine işlendiğinde de uygulanacağı maddede açıklanmaktadır.

Madde 495- Görevde bulunan bir memurun, görev sırasında suç işlemesi meydana getirdiği etki itibarıyla, daha vahim sayılması gerekeceğinden, verilecek cezanın üçte bir oranında artırılması uygun görülmüştür. Memuriyeti icra sırasında memura karşı işlenen suçtan dolayı verilecek ceza nasıl artırılıyorsa, memurun işlediği suçun cezasının artırılması da aynı suretle doğal sayılmalıdır. Dikkat edilmelidir ki, memuriyet sıfatının suçun bir unsurunu veya kanunî ağırlaştırıcı nedenini oluşturduğu mahsus suçlar bu hükme tâbi değildir.

Bu konuda 497 nci madde gerekçesine de bakılmalıdır.

Madde 496- Madde, memurun görevi sınırını aşarak veya keyfî hareketleriyle, kişilerin maddede zikredilen suçları işlenmelerine neden olduğu hâllerde, hâkimin takdirine göre, cezanın dörtte üçünün indirilebilmesine, hatta gerekiyorsa cezanın tümüyle kaldırılabilmesine karar verebileceğini saptamış bulunmaktadır.

Madde 497- Maddede, Tasarının, mağdurdaki resmî sıfatın suç unsuru veya ağırlaştırıcı neden olarak ayrıca göz önüne alınmamış bulunduğu hâllerde, sıfat ve memuriyeti sona ermiş olsa bile memurlara karşı görevlerinden dolayı cürüm işlenmesi bir ağırlaştırıcı neden olarak saptanmıştır.

Maddede, mağdur olarak, 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı Kanunun 273 üncü maddesinde olduğu gibi ayrıca "Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyesi" ve "temsil sıfatını ve emir ve idare yetkisini haiz başkanlar" ibarelerine, Tasarının 4 üncü maddesindeki memur tanımı dolayısıyla yer verilmesine gerek görülmemiştir, zira bu tanıma göre adı geçenlerin memur sayılacakları şüphesizdir.

Ağırlaştırıcı nedenin uygulanması için "sıfat ve görev" ile suç arasında bir nedensellik bağının bulunması gerekir.

Madde 498- Madde, memuriyet sıfatının bir suçun unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturduğu hâllerde, suçun işlendiği sırada bu sıfat kalkmış bulunsa da fiil bu sıfat dolayısıyla işlenmiş ise, suçun yine de meydana gelmiş sayılacağını ve böylece adeta bir yorum hükmü getirmiş olmaktadır.

Madde 499- Maddeye göre memurun cürüm işlemek üzere memuriyetine ait güç, araç ve gereçleri kullanması verilecek cezanın üçte biri oranında artırılmasını gerektirmektedir. Ancak bunun için memuriyete ait güç, araç ve gereçlerin kullanılmasının suçun tanımında esasen göz önünde bulundurulmamış olması gerekir. Zira unsuru oluşturan husus aynı zamanda ağırlaştırıcı neden olamaz. Bununla birlikte bu husus, madde metninde açıkça ve ayrıca belirtilmiştir.

Madde 500- Madde, 28/7/1999 tarihli ve 4421 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Cezaların İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla kabul edilen ve hâlen uygulanmakta olan, para cezalarının her yıl enflasyona paralel olarak yeniden değerleme oranında artırılması amacıyla düzenlenmiştir.

İkinci fıkrada, bu artırım usulünün 64 üncü maddenin birinci fıkrasının (1) numaralı bendi ile 71 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki miktarlar için de uygulanması öngörülmüştür.

Madde 501- Yürürlük maddesidir.

Madde 502- Yürütme maddesidir.

TÜRK CEZA KANUNU TASARISI

BİRİNCİ KİTAP
Genel Hükümler

BİRİNCİ KISIM
Ceza Kanunu

BİRİNCİ BÖLÜM
Kanunîlik

Suç ve cezada kanunîlik

Madde 1- Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz.

Suçlar, cürüm ve kabahattir.

Kanunun bağlayıcılığı

Madde 2- Ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmaz.

Özel kanunlarla ilişki

Madde 3- Bu Kanun, ayrı hüküm bulunmayan hâllerde, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlar hakkında da uygulanır.

Tanımlar

Madde 4- Ceza kanunlarının uygulanmasında:

1. Aynı türden suç: Aynı kanun maddesini ihlâl eden veya kanunun aynı bölümünde yer alan suçlar aynı türden suç sayılır. Ayrıca:

A. a) Memurlar tarafından memuriyetlerine ait görevlerin ihlâli ve görevin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar,

b) Siyasal ve dinsel hürriyetlere ilişkin suçlarla, din hizmetlilerinin görev sırasında işledikleri kötüye kullanma fiilleri,

c) Kamu düzenine, kamu hizmeti ve görevlerinden dolayı memurlara ve yargı görevi yapanlara karşı işlenen cürümler,

B. Bu Kanunun İkinci Kitabının;

a) Birinci Kısmının Birinci, Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci bölümlerinde,

b) İkinci Kısmının Birinci, İkinci ve Beşinci bölümlerinde,

c) İkinci Kısmının Altıncı ve Yedinci bölümlerinde,

d) Üçüncü Kısmının Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü bölümlerinde,

yer alan cürümler aynı türden sayılır.

2. Gece vakti: Gece vaktinden, güneşin batmasından bir saat sonra başlayan ve doğmasından bir saat evvele kadar devam eden zaman süresi anlaşılır.

3. Kadın: Bu deyim kızları da kapsar.

4. Memur: Memur deyiminden;

a) Sürekli veya geçici olarak yasama görevi veya idarî veya adlî bir kamu görevi yapan Devlet veya diğer her türlü kamu kurum ve kuruluşlarının memur veya hizmetlileri,

b) Sürekli veya geçici, ücretli veya ücretsiz, mecburî veya ihtiyarî olarak yasama görevi veya idarî veya adlî bir kamu görevi yapan diğer kimseler,

Anlaşılır.

5. Savaş zamanı: Savaş zamanı deyiminden;

a) Savaş ilânına karar verilmesinden bu hâlin kaldırıldığının ilân edilmesine kadar geçen süre,

b) Savaş ilân edilmeden gerçekleşen fiilî muhasamat süresi,

c) Savaşın ilân edilmesi koşulu ile seferberlik zamanı,

Anlaşılır.

6. Silâh: Silâh deyiminden;

a) Ateşli silâhlar,

b) Patlayıcı maddeler,

c) Saldırı ve savunmada kullanılmak üzere yapılmış her türlü kesici, delici veya bereleyici aletler,

d) Saldırı ve savunma amacıyla yapılmış olmasa bile fiilen saldırı ve savunmada kullanılmaya elverişli diğer şeyler,

e) Yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı ecza ile diğer her türlü zehirler ve her türlü zarar verici gazlar,

Anlaşılır.

7. Cebir ve şiddet: Cebir ve şiddet deyiminden, maddî zor hâlleri anlaşılır.

8. Örgüt: Örgüt deyiminden, önceden belirlenmemiş suçları işlemek üzere anlaşmış ve birleşmiş birden çok kişinin yapılanmaları ve birleşmenin dıştan gözlemi yapılabilecek biçimde oluşturulmuş bulunması anlaşılır.

9. Vatandaş: Vatandaş deyiminden; suçun işlendiği anda 11/2/1964 tarihli ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu hükümlerine göre vatandaş sayılan kimseler anlaşılır.

10. Yargı görevi yapan: Yargı görevi yapan deyiminden; yüksek mahkemeler ve adlî, idarî ve askerî mahkemeler üye ve hâkimleri anlaşılır. Bu Kanunun uygulanmasında bu deyim savcıları da kapsar.

11. Basın ve yayın yolu ile: Basın ve yayın yolu ile deyiminden; basın ve yayın yolu ile veya her türlü görsel ve işitsel iletişim araçlarıyla yapılan yayınlar anlaşılır.

İKİNCİ BÖLÜM
Kanunun Uygulanması

Zaman bakımından uygulama

Madde 5- İşlendiği zaman yürürlükte bulunan kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. İşlendikten sonra yürürlüğe giren kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı da kimse cezalandırılamaz ve hakkında güvenlik tedbiri uygulanamaz. Böyle bir ceza veya güvenlik tedbiri hükmolunmuşsa infazı ve kanunî neticeleri kendiliğinden kalkar.

Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur.

Güvenlik tedbirleri hakkında, infaz rejimi yönünden hüküm zamanında yürürlükte bulunan kanun uygulanır.

Geçici veya süreli kanunların, yürürlükte bulundukları süre içinde işlenmiş olan suçlar hakkında uygulanmasına devam edilir.

Yer bakımından uygulama

Madde 6- Türkiye'de işlenen suçlar hakkında Türk kanunları uygulanır. Eylemin kısmen veya tamamen Türkiye'de yapılması veya neticenin Türkiye'de gerçekleşmesi hâlinde suç, Türkiye'de işlenmiş sayılır.

Suç;

a) Türk kara ve hava sahaları ile Türk kara sularında,

b) Açık denizde ve bunun üzerindeki hava sahasında, Türk deniz ve hava araçlarında veya bu araçlarla,

c) Türk deniz ve hava savaş araçlarında veya bu araçlarla,

d) Türkiye'nin kıt'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgesinde tesis edilmiş sabit platformlarda veya bunlara karşı,

İşlendiğinde Türkiye'de işlenmiş sayılır.

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşme hükümleri saklıdır.

Yabancı ülkede hüküm verilmesi

Madde 7- Türkiye'de işlediği suçtan dolayı hakkında yabancı ülkede hüküm verilmiş olan vatandaş, Türkiye'de yeniden yargılanır. Böyle bir suçtan dolayı hakkında, yabancı ülkede hüküm verilen yabancı da, Adalet Bakanının istemi üzerine Türkiye'de yeniden yargılanır.

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşme hükümleri saklıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Yabancı Ülkede İşlenen Suçlar

Görev suçları

Madde 8- Yabancı ülkede Türkiye namına memuriyet veya görev üstlenmiş olup da bundan dolayı bir suç işleyen kimse, bu fiile ilişkin olarak yabancı ülkede hakkında mahkûmiyet hükmü verilmiş bulunsa bile, Türkiye'de yeniden yargılanır.

Vatandaş tarafından işlenen suç

Madde 9- Bir Türk, 11 inci maddede yazılı cürümler dışında, Türk ve yabancı ülke kanunlarına göre aşağı sınırı bir yıldan az olmayan hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir cürmü yabancı ülkede işlediği ve kendisi Türkiye'de bulunduğu takdirde, bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması ve kovuşturulabilirliğin bulunması koşulu ile Türk kanunlarına göre cezalandırılır.

Cürüm, aşağı sınırı bir yıldan az hürriyeti bağlayıcı bir cezayı gerektirdiğinde yargılama yapılması zarar görenin veya yabancı hükûmetin şikâyetine bağlıdır.

Yabancı tarafından işlenen suç

Madde 10- Bir yabancı, 11 inci maddede yazılı cürümler dışında, Türk kanunlarına göre aşağı sınırı en az bir yıl hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir cürmü yabancı ülkede Türkiye'nin zararına işlediği ve kendisi Türkiye'de bulunduğu takdirde, Türk kanunlarına göre cezalandırılır. Yargılama yapılması Adalet Bakanının istemine bağlıdır.

Yukarıdaki fıkrada belirtilen suçun bir Türk'ün zararına işlenmesi ve failin Türkiye'de bulunması hâlinde, bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması koşulu ile suçtan zarar görenin şikâyeti üzerine, fail, Türk kanunlarına göre cezalandırılır.

Mağdur yabancı ise, aşağıdaki koşulların varlığı hâlinde fail, Adalet Bakanının istemi ile yargılanır:

1- Suçun, Türk kanunlarına göre aşağı sınırı üç yıldan az olmayan hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektirmesi,

2- Suçluların geri verilmesi anlaşmasının bulunmaması veya geri verilme isteminin cürmün işlendiği ülkenin veya failin uyruğunda bulunduğu devletin hükûmeti tarafından kabul edilmemiş olması.

Diğer suçlar

Madde 11- Vatandaş veya yabancı, yabancı ülkede 255, 256, 265, 266, 267, 270, 271, 274, 275, 291, 295, 323, 356 ilâ 399, 403, 405, 427, 428, 429, 475 ilâ 478 ve 493 üncü maddeler ile 309 uncu maddenin (A) fıkrasının üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı paragrafları ve 311 inci maddenin dördüncü, beşinci ve altıncı fıkralarında yazılı suçları işlerse hakkında re'sen soruşturma ve kovuşturma yapılarak ilgili maddelere göre cezalandırılır.

Bunlar hakkında yabancı bir ülkede daha önce hüküm verilmiş olsa bile, Adalet Bakanının istemi üzerine Türkiye'de yeniden yargılama yapılır. Ancak, fiil yabancı paraların taklidine veya 403 üncü maddenin üçüncü fıkrası ile 405 inci maddenin uygulanmasına veya fuhşa teşvik, uyuşturucu madde imal, ticaret ve kullanılması suçlarına ilişkin olduğu takdirde yabancı ülkede evvelce hüküm verilmiş ise Türkiye'de kovuşturma yapılmaz.

Seçimlik cezalarda soruşturma

Madde 12- 9 ve 10 uncu maddelerde belirtilen hâllerde, soruşturma konusu suçun yer aldığı kanun maddesinde hürriyeti bağlayıcı ceza ile para cezasından birinin uygulanması seçimlik sayılmış ise soruşturma veya kovuşturma açılmaz.

Soruşturma koşulu olan cezanın hesaplanması

Madde 13- Miktarının soruşturma koşulu oluşturduğu hâllerde ceza, soruşturma evresinde ileri sürülen kanunî ağırlatıcı nedenlerin aşağı sınırı ve kanunî hafifletici nedenlerin yukarı sınırı göz önünde bulundurularak hesaplanır.

Cezadan mahsup

Madde 14- Nerede işlenmiş olursa olsun bir suçtan dolayı, yabancı ülkede göz altında, tutuklulukta veya hükümlülükte geçen süre, aynı suçtan dolayı Türkiye'de verilecek cezadan mahsup edilir.

Yabancının Türkiye aleyhine işlediği suç

Madde 15- Yabancı ülkede Türkiye aleyhine, 11 inci maddede belirtilen suçlar dışında bir cürüm işleyip de yabancı mahkemece mahkûm edilen veya herhangi bir nedenle davası veya cezası düşen veya beraet eden yahut suçu kovuşturulabilir olmaktan çıkan yabancı hakkında Türkiye'de yeniden yargılama yapılır.

Hükmolunan ceza Türk kanunlarına göre o fiil için verilmesi gereken cezadan aşağı ise noksanı tamamlattırılır.

Birinci fıkrada belirtilen nedenler Türk kanunlarına uygun değilse cezaya hükmolunur.

Bu maddeye göre soruşturma ve kovuşturma açılması Adalet Bakanının istemine bağlıdır.

Hak yoksunlukları

Madde 16- Yukarıdaki maddelerde açıklanan hâllerde mahkeme, yabancı mahkemelerden verilen ve Türk kanunlarına uygun bulunan hükmün, Türk kanunlarına göre gerek aslî gerek fer'î olarak bir haktan yoksunluğu gerektirmesi hâlinde, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine yabancı memleketteki sonuçlarının Türkiye'de de geçerli olmasına karar verebilir.

Mahkemece bir işlem yapılmadan önce hükümlü de, hakkında yabancı mahkemece verilmiş hükmün hak yoksunluğuna ilişkin kısmının Türk mahkemesince yeniden incelenmesini isteyebilir.

Siyasal veya askerî suçlar ve geri verme

Madde 17- Türkiye'ye karşı işlenmiş olmamak koşulu ile, yabancı ülkede işlenen siyasal veya askerî veya bunlara bağlı suçlardan dolayı Türkiye'de yargılama yapılamaz ve geri verme istemi kabul edilemez.

Türk vatandaşı olduğu veya fiilinin siyasal veya askerî veya bunlara bağlı suçlardan bulunduğu mahkemece saptananların geri verme istemi kabul olunamaz.

Geri verme istemi üzerine, istenilen kimsenin Türkiye'de bulunduğu yer aslîye ceza mahkemesince, uyruğu, suçunun niteliği ve cezanın miktarı saptanarak geri verilip verilmeyeceği hususunda bir karar verilir. Bu karara karşı temyiz yoluna başvurulabilir.

Yabancı olduğuna ve suçunun bu maddede sayılanlardan bulunmadığına karar verilen kimsenin geri verilme istemi Bakanlar Kurulunca kabul edilebilir.

Geri verilmesi istenen ve kabul olunan kimse hakkında, tutuklama kararı verilebilir.

Geri verilmesi istenen kimsenin göz altına alınmasına veya tutuklanmasına, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşme hükümlerine göre karar verilebilir.

Yurt dışında işlenen suçlarda uygulama

Madde 18- Bir Türk vatandaşı veya yabancı, yabancı ülkede bir suç işleyip de bu Kısım hükümlerine göre Türkiye'de yargılandığı takdirde, Türkiye aleyhine işlenmiş suçlar dışında, suçun işlendiği ülke kanunu ile Türk kanunundan hangisi uygulamada sanığın lehine sonuç verecek ise o kanun gözetilmek, yabancı kanunda tanımlanan suça Türk kanununa göre verilecek ceza türü saptanmak, Türk kanunu lehe ise veya Türk kanununa göre verilebilecek sonuç ceza yabancı kanun uyarınca verilebilecek cezanın alt ve üst sınırlarını aşmayacak ise Türk kanununa göre, yabancı ülke kanunu lehe ise o kanun uyarınca verilebilecek Türk kanunundaki cezaya en yakın ceza esas alınmak suretiyle uygulama yapılır. Ancak, suçun

işlendiği ülke kanunu Türkiye'nin kamu düzenine veya uluslararası yükümlerine aykırı ise bu ülke kanununa itibar edilmez.

Fer'î cezalar yönünden de yukarıdaki hükümler uygulanır.

Bu madde hükümleri, 8 inci maddede ve 11 inci maddenin birinci fıkrasında belirtilen suçlar hakkında uygulanmaz.

İKİNCİ KISIM
Suçlu ve Suç

BİRİNCİ BÖLÜM
Ceza Sorumluluğu

Suçun faili

Madde 19- Kişi ancak kendi fiilinden sorumludur.

Kanunun cezalandırdığı eylemleri işleyen veya bir cürmü işlemeye teşebbüs eden kişi suçun faili sayılır.

Kanunun tüzel kişilerin ceza sorumluluğu için öngördüğü hükümler saklıdır.

Kast

Madde 20- Cürmün oluşması kastın varlığına bağlıdır. Kast, eylemi ve neticesini bilerek ve isteyerek işlemek iradesidir.

Bilerek ve isteyerek yaptığı veya yapmadığı bir hareketten doğan neticeden dolayı kanunun kişiyi sorumlu tuttuğu hâller saklıdır.

Kanunun, failin cezalandırılmasını bir koşulun gerçekleşmesine bağlı tuttuğu suçlarda, bu koşul istenmemiş olsa da fail cezalandırılır.

Kasten işlenen suçlarda failin sadece çok önemsiz neticelerin meydana gelmesini istediği ve kusurunun da çok hafif derecede bulunduğu hâllerde hâl ve koşullara ve meydana gelen neticeye göre cezanın üçte ikisinden onda dokuzuna kadarı indirilir.

Taksir

Madde 21- Taksirle işlenen fiiller, kanunun açıkça belirttiği hâllerde cezalandırılır.

Dikkatsizlik, tedbirsizlik, meslek ve sanatta acemilik, kanun, nizam ve emirlere uymama ve gereklerini yerine getirmeme suretiyle failin, iradî olarak bir şey yapması veya yapmaması sonucu öngörülebilir nitelikteki bir neticeye neden olması hâlinde fiil taksirle işlenmiş sayılır.

Failin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi hâlinde bilinçli taksir vardır; bu hâlde ceza üçte birden yarısına kadar artırılır.

Taksirli hareket sonucu neden olunan netice, münhasıran failin kişisel ve ailevî durumu bakımından, artık bir cezanın hükmedilmesini gereksiz kılacak derecede mağdur olmasına yol açmışsa ceza verilmez; bilinçli taksir hâlinde verilecek ceza yarıdan altıda bire kadar indirilebilir.

Kabahatler

Madde 22- Kabahatlerde kast olmasa bile, herkes kendi icra veya ihmalinden sorumludur.

Hata

Madde 23- 1. Bir kimse, hata veya diğer bir neden yüzünden, suçu, kastettiği kişiden başka bir kişi zararına işlemiş olursa, suçtan zarar gören kimsenin sıfatından doğan cezayı ağırlaştırıcı nedenler faile yüklenmez; suç, kastolunan kişiye karşı işlenmiş sayılarak fail suçun gerektirdiği hafifletici nedenlerden yararlanır.

2. Olayların hatalı değerlendirilmesinin etkisi altında hareket eden kimse hakkında, hatanın lehine sonuç verecek nitelikte olması hâlinde, buna göre hüküm verilir.

Alınması elinde olan tedbirlere başvurmak suretiyle hataya düşmeyebilecek olan kimseye, kanun o fiili taksir ile cezalandırmış ise buna göre ceza verilir.

3. Kendisine kusur olarak isnadı mümkün olmayan bir hata dolayısıyla hukuka uygunluk nedenlerine ait koşullara uyduğunu sanan kimseye ceza verilmez.

4. Hata, başkasının aldatması sonucu meydana gelmiş ise, işlenen suçtan dolayı hataya düşüren sorumlu olur.

Cebir ve şiddet, ikrah ve tehdit

Madde 24- Karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir ikrah veya tehdit sonucu suç işleyen kimseye ceza verilmez. Bu gibi hâllerde cebir ve şiddet, ikrah ve tehdidi kullanan kişi suçun faili sayılır.

İKİNCİ BÖLÜM
Tüzel Kişiler

Özel hukuk tüzel kişilerinin ceza sorumluluğu

Madde 25- Özel hukuk tüzel kişileri, kanunun ayrıca belirttiği hâllerde, organ veya temsilcilerinin tüzel kişi yararına işledikleri suçlardan dolayı sorumludurlar. Bu sorumluluk, fiili işleyen kimsenin suçunu ortadan kaldırmaz.

Tüzel kişinin sorumluluğu hakkında kanunların ayrıca hüküm koyduğu hâller saklıdır.

Özel hukuk tüzel kişileri hakkında uygulanacak cezalar

Madde 26- Özel hukuk tüzel kişilerinin organ veya temsilcilerinin tüzel kişi yararına işledikleri suçlardan dolayı sorumlu oldukları hâllerde, fiili işleyen kimse hakkında hükmedilen veya hükmedilmesi gereken para, müsadere veya mülkiyetin Devlete geçirilmesi cezaları tüzel kişi hakkında da ayrıca hükmolunur.

Fiili işleyen kişi hakkında hükmedilen veya hükmedilmesi gereken hürriyeti bağlayıcı cezalarla kamu hizmetlerinden yasaklanma, bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezalarının sürelerini aşmamak üzere tüzel kişinin çalışmadan yasaklanıp yasaklanmayacağına veya ne süreyle yasaklanacağına mahkemece karar verilir. Bu hâlde mahkeme, tüzel kişinin beş yılı aşmamak üzere, atayacağı denetçilerin kontrolü veya yöneticilerin eliyle çalışmalarını sürdürmesine de karar verebilir.

Kanunların, tüzel kişinin feshini veya kapatılmasını ayrıca öngördüğü hâllere ilişkin hükümler saklıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Hukuka Uygunluk Nedenleri

Kanunun hükmü ve amirin emri

Madde 27- Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez.

Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan da sorumlu olmaz.

Konusu suç teşkil eden emri yerine getiren ile emri veren sorumlu olur.

Emrin, hukuka uygunluğunun denetlenmesi kanun tarafından engellendiği hâllerde, yerine getirilmesinden emri veren sorumlu olur.

Meşru savunma ve zorunluluk hâli

Madde 28- 1. Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak haksız bir saldırıyı o anda hâl ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile,

2. Gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile,

İşlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.

Hakkın kullanılması ve mağdurun rızası

Madde 29- Hakkını kullanan kimseye ceza verilmez.

Mağdurun üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez.

Sınırın aşılması

Madde 30- Hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın kast olmaksızın aşılması hâlinde fiil, taksirle işlendiğinde de cezalandırılıyorsa, taksirli suç için kanunda yazılı cezanın altıda birinden üçte birine kadarı indirilerek hükmolunur.

Sınırın aşılması mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmiş ise faile ceza verilmez.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Suça Etki Eden Nedenler

Haksız tahrik

Madde 31-Haksız bir tahrikin meydana getirdiği hiddet ve şiddetli elemin etkisi altında suç işleyen kimseye ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine onbeş yıldan yirmi yıla ve müebbet hapis cezası yerine oniki yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hâllerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir; ancak, verilecek ceza oniki yıldan fazla olamaz.

Taksirli suçlarda indirim

Madde 32- Birden fazla kusurlu eylemle işlenmiş veya bileşik kusurun var olduğu taksirli suçlarda eylemin neticesi bakımından nedenselliğin ve kusurun derecesine göre her fail hakkında verilecek ceza sekizde bire kadar indirilebilir.

Taksirli suçlarda failin kusur derecesinin çok hafif olduğu ve fiilin çok önemsiz neticeler meydana getirdiği hâllerde kovuşturma yapılamaz ve ceza verilemez.

Takdire bağlı hafifletici nedenler

Madde 33- Kanunda belirtilen hafifletici nedenlerden ayrı olarak fail yararına cezayı hafifletecek takdiri nedenler kabul edildiğinde ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine müebbet hapis; müebbet hapis cezası yerine yirmibeş yıl hapis cezası verilir.

Diğer cezaların altıda birinden üçte birine kadarı indirilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM
İsnat Yeteneğini Etkileyen Nedenler

Akıl hastalığı ve geçici hâller

Madde 34- 1. Fiili işlediği zaman bilincini veya hareket serbestliğini tamamen kaldıracak veya önemli derecede azaltacak biçimde aklî malûliyet hâlinde bulunan kimseye ceza verilemez.

Ancak, bu kişinin muhafaza ve tedavi altına alınmasına, soruşturma evresinde sulh ceza hâkimi ve kovuşturma evresinde görevli mahkemece karar verilir. Muhafaza ve tedavi altında bulundurma; akıl hastalığı dolayısıyla kişideki tehlike hâlinin salâh bularak veya diğer bir nedenle ortadan kalkmasına kadar devam eder ve süresi bir yıldan az olamaz.

Suç işleyen akıl hastaları bu amaca tahsis edilmiş kurumlarda muhafaza ve tedavi olunurlar.

Muhafaza ve tedavi altına alınan kişi, yerleştirildiği kurumun sağlık kurulunca, akıl hastalığı dolayısıyla kendisinde var olan tehlike hâlinin salâh bulma suretiyle veya diğer bir nedenle ortadan kalktığını belirten rapor üzerine aynı yargı merciince serbest bırakılır.

Bu hususstaki rapor ve kararda, hastalığın ve isnat olunan suçun niteliğine göre, güvenlik bakımından kişinin tıbbî kontrole ve muayeneye tâbi tutulup tutulmayacağı, tutulacak ise bunun süre ve aralıkları gösterilir.

Tıbbî kontrol ve muayene, kararda gösterilen süre ve aralıklarla, bu kişilerin bulundukları yerdeki, yoksa en yakın ve yetkili uzmanı olan hastanenin sağlık kurullarına savcılıkça gönderilmeleri ile sağlanır.

Tıbbî kontrol ve muayenede, tehlike hâlinin yeniden baş gösterdiği anlaşıldığında hâkim veya mahkeme kararıyla yine muhafaza ve tedavi altına alınma yoluna gidilir ve aynı işlemler uygulanır.

2. (1) numaralı fıkranın birinci paragrafında yazılı derecede olmamakla birlikte, suçu işlediği sırada akıl sağlığında veya bilincinde bozukluk bulunan ve bu nedenle işlediği fiilin haksız niteliğini tam olarak değerlendiremeyen faile ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine müebbet hapis, müebbet hapis cezası yerine yirmibeş yıl hapis cezası verilir.

Diğer hâllerde verilecek ceza sekizde bire kadar indirilebilir. Bu ceza süresinin bir akıl sağlığı kurumunda tedavi ve muhafaza suretiyle geçirilmesine de karar verilebilir.

3. Geçici bir nedenle fiili işlediği sırada bilinci ve hareket serbestliği tamamen kalkmış veya önemli derecede azalmış bulunan kimse hakkında (1) numaralı fıkranın birinci paragrafı hükmü uygulanır.

Sağır-dilsizlik

Madde 35- Suçu işlediği zaman onsekiz yaşını bitirmiş olup da yirmibir yaşını bitirmemiş sağır-dilsizlere işledikleri fiil ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde oniki yıldan onsekiz yıla kadar; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde ise yedi yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

Diğer cezaların yarısı indirilir. Ancak bu suretle verilecek ceza her fiil için altı yıldan fazla olamaz.

Sarhoşluk ve uyuşturucu maddeler

Madde 36- İrade dışı sarhoşluk nedeniyle, suçu işlediği sırada bilinci veya hareket serbestliği tamamen kalkmış veya önemli derecede azalmış bulunan kimseye ceza verilemez.

İradî sarhoşluk hâlinde faile işlediği suçun cezası verilir.

Uyuşturucu maddenin etkisi altında suç işleyen kimseler hakkında da bu madde hükümleri uygulanır.

ALTINCI BÖLÜM
Teşebbüs

Eksik teşebbüs

Madde 37- Bir kimse, işlemeyi kastettiği bir cürmü, elverişli vasıta ile ve kastı şüpheye yer bırakmayacak şekilde belirten hareketlerle icraya başlayıp da elinde olmayan engelden dolayı icra hareketlerini tamamlayamamış ise, kanunda ayrı hüküm bulunmayan hâllerde, fiil ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde onüç yıldan onbeş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan oniki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Diğer hâllerde temel cezanın üçte ikisinden, beşte dördüne kadarı indirilir. Ancak, verilecek ceza dokuz yıl hapis cezasından fazla olamaz.

Fail, cürmün icra hareketlerinden kendiliğinden vazgeçtiği ve fakat tamam olan kısım esasen bir suç oluşturduğu takdirde, sadece o suça ait ceza ile cezalandırılır.

Tam teşebbüs

Madde 38- Bir kimse, kastettiği cürmün icra hareketlerini bitirmiş fakat elinde olmayan engelden dolayı cürmün neticesi meydana gelmemiş ise, kanunda ayrı hüküm bulunmayan hâllerde, fiil, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde, onaltı yıldan yirmi yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde onüç yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Diğer hâllerde temel cezanın yarısından beşte üçüne kadarı indirilir; ancak, verilecek ceza onüç yıl hapis cezasından fazla olamaz.

Etkin pişmanlık ve uzlaşma

Madde 39- 1. Bir kimse, kastettiği cürmün icra hareketlerini bitirmiş olmakla birlikte çabalarıyla neticenin meydana gelmemesini sağlamış veya meydana gelmiş olan neticeyi tamamen ortadan kaldırmış ise, kanunda ayrı hüküm bulunmayan hâllerde 37 nci maddenin birinci fıkrasında yazılı olduğu şekilde cezalandırılır.

İştirak hâlinde, yukarıdaki hüküm sadece çabalarıyla suçun tamamlanmasını engelleyen veya meydana gelmiş olan neticeyi tamamen ortadan kaldırmış şerik hakkında uygulanır.

2. Mağduru gerçek veya özel tüzel kişi olan ve soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı bulunan suçlarda, failin suçu kabullenmesi ve doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi koşuluyla mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından saptandığında kamu davası açılmaz veya mahkûmiyet hükmü verilmez.

YEDİNCİ BÖLÜM
Suça İştirak

Aslî iştirak

Madde 40- Fiili birlikte icra edenlerden her biri o fiilin cezası ile cezalandırılır.

Bir kimseye suç işlemesi için karar verdiren kişiye azmettiren denilir; azmettiren, fiil işlendiği takdirde, suçu kendisi işlemiş gibi cezalandırılır. Üstsoy-altsoy ilişkisinden doğan nüfuz kullanılmak suretiyle faile suç işleme kararı verdirtildiğinde azmettirenin cezası üçte birden yarısına kadar artırılır.

Yukarıdaki fıkraları ihlâl eden faillere aslî şerik denilir.

Dolayısıyla faillik

Madde 41- İsnat yeteneğine sahip olmayan veya kişisel nedenlerle ceza sorumluluğu bulunmayan kişilere her ne şekilde olursa olsun suç işletenler gerçekleşen suçtan sorumlu olurlar ve ayrıca suçun cezası üçte bire kadar artırılır.

Fer'î iştirak

Madde 42- Fer'î iştirak hâlleri şunlardır:

1) Suç işlemeye teşvik etmek veya suç işleme kararını kuvvetlendirmek veya fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vaat etmek,

2) Suçun nasıl işleneceği hususunda yol göstermek veya fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlamak,

3) Suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak.

Yukarıda belirtilen hâllerde suça iştirak etmiş bulunan faile yüklenmiş olan suç ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiriyorsa onbeş yıldan yirmi yıla; müebbet hapis cezasını gerektiriyorsa on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hâllerde cezanın yarısı indirilir. Ancak, verilecek ceza sekiz yılı geçemez.

Bu maddede yazılı hâllerden birinin eklenmemesi durumunda, suçun işlenmesi olanaklı değilse fail aslî şerik sayılır.

Kişisel ağırlaştırıcı nedenlerin şerikler hakkında uygulanması

Madde 43- İştirak hâlinde işlenen suçlarda faillerden birinin şahsında bulunup cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren sürekli veya geçici hâller veya niteliklerden, suça katıldıkları zamanda bunları bilen diğer failler de sorumlu tutulurlar. Ancak, bunlar hakkında verilecek cezanın altıda biri indirilebileceği gibi, ağırlaştırılmış müebbet hapis ile müebbet hapis cezasına karşılık yirmi yıldan yirmibeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunabilir.

Fiili ağırlaştırıcı nedenlerin şerikler hakkında uygulanması

Madde 44- Fiili ağırlaştırıcı nedenler, suçun niteliğini değiştirecek olsa da, fiil işlendiği zaman bunları bilen şerikler hakkında da uygulanır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM
Özel Tehlike Hâlleri ve Tekerrür

İtiyadî suçlu

Madde 45- Aynı türden olmak kaydıyla, bir yıl içinde ve farklı zamanlarda ikiden fazla taksirli olmayan suç işleyen kişi itiyadî suçludur. İtiyadî suçlu hakkında denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmasına da hükmolunur.

Suçu meslek edinen kişi

Madde 46- Suçu meslek edinen kişi, kısmen de olsa geçimini suçtan elde ettiği kazançla sağlamaya alışmış kimsedir. Bu kişi hakkında güvenlik tedbiri uygulanmasına da hükmolunur.

Örgüt mensubu suçlu

Madde 47- Bir suç örgütünü kuran, yöneten, örgüte katılan veya örgüt adına diğerleriyle birlikte veya tek başına suç işleyen kişiye örgüt mensubu suçlu denir. Bu suçlu hakkında ayrıca güvenlik tedbiri uygulanmasına karar verilir.

Tekerrür

Madde 48- Bir kişi, cürümden dolayı beş yıldan fazla süreyle bir mahkûmiyete uğradıktan sonra, bu mahkûmiyet hükmü kesinleştiği tarihten sekiz yıl ve diğer cezalarda dört yıl içinde başka bir cürüm daha işlerse, yeni cürme verilecek ceza altıda birden dörtte bire kadar artırılır ve ayrıca hürriyeti bağlayıcı olmayan bir güvenlik tedbirine hükmolunabilir.

İkinci cürüm için saptanacak cezaya tekerrürden dolayı eklenecek miktar, evvelki cürüm için hükmedilmiş olan cezaların en ağırından fazla olamaz.

Ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezalarına mahkûm edilen kimse, diğer bir veya birkaç cürüm işlediği takdirde, bu cürümlere ait cezalar toplamının sekizde birine eşit bir süreyle yalnız olarak hücreye konulur. Ancak, hücre süresi iki yıldan fazla olamaz. Ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezalarına mahkûm edilmiş kimse, bu cezaları gerektiren diğer bir suç işlediğinde hücre süresi iki yıldan üç yıla kadardır.

Önceki veya sonraki cürümlerden biri para cezasını veya başka bir cezayı gerektirdiğinde 71 inci maddede yazılı kurallar uygulanır.

Tekerrür hâlinde hükmedilecek ağır para cezasının 71 inci maddeye göre hapse çevrilmesi hâlinde hapis süresi dört yılı geçemez.

Yukarıdaki fıkraların uygulanmasında;

1) Taksirli cürümler, kasıtlı; kasıtlı cürümler, taksirli cürümler karşılığında,

2) Sırf askerî cürümler diğer cürümler karşılığında,

3) 255, 256, 265, 266, 267, 268, 270, 271, 274 ve 275 inci maddelerde belirtilen cürümlerden dolayı verilen hükümler hariç olmak üzere, yabancı ülke mahkemelerinden verilen hükümler,

Tekerrüre esas olamaz.

Türkiye tarafından onanmış uluslararası sözleşmeler hükümleri saklıdır.

ÜÇÜNCÜ KISIM
Cezaların ve Suçların İçtiması

BİRİNCİ BÖLÜM
Cezaların İçtiması

Gerçek içtima

Madde 49- Aynı kişi tarafından işlenen birden fazla suç hakkında bir hüküm ile mahkûmiyet kararı verilmesi hâlinde aşağıdaki maddeler uygulanır.

Bir hükümden sonra aynı kimsenin bu mahkûmiyetten önce veya sonra işlediği bir suçtan dolayı mahkûm edilmesi hâlinde de aşağıdaki maddeler uygulanır.

Hürriyeti bağlayıcı cezaların içtiması

Madde 50- 1. Birden çok ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezalarına mahkûmiyet hâlinde altı aydan az ve iki yıl altı aydan fazla olmamak üzere yalnız olarak bir hücreye konulmak suretiyle müebbet hapis cezaları infaz olunur.

2. Ağırlaştırılmış müebbet veya müebbet hapis cezası ile hürriyeti bağlayıcı süreli bir cezaya mahkûmiyet hâlinde ise, süreli hürriyeti bağlayıcı cezanın türü ve miktarına göre on günden az ve iki yıldan fazla olmamak üzere yalnız olarak bir hücreye konulmak suretiyle müebbet hapis cezaları infaz olunur. Herhâlde hücrede geçirilecek süre hürriyeti bağlayıcı cezanın miktarından fazla olamaz.

3. Aynı türden hürriyeti bağlayıcı süreli cezalara mahkûmiyet hâlinde bu cezaların toplamına hükmolunur.

4. Başka türden hürriyeti bağlayıcı süreli cezalara mahkûmiyet hâlinde bu cezaların hepsi ayrı ayrı ve tamamen infaz olunur. İnfazda hapis ve hafif hapis sırası izlenir.

Para cezalarının içtimaı

Madde 51- 1. Aynı türden para cezalarına mahkûmiyet hâlinde bu cezaların toplamı uygulanır.

2. Başka türden para cezalarına mahkûmiyet hâlinde bu cezaların hepsi ayrı ayrı ve tamamen uygulanır.

3. Para cezaları, diğer cezalarla birleştiğinde hepsi ayrı ayrı ve tamamen uygulanır.

Fer'î cezalar

Madde 52- Fer'î cezalar ayrı ayrı uygulanır.

İçtimada sınır

Madde 53- 1. Aynı veya başka türden hürriyeti bağlayıcı süreli cezaların birleştirilmesi hâlinde çektirilecek ceza kırk yılı geçemez.

2. Birleştirilen para cezalarının hürriyeti bağlayıcı bir cezaya çevrilmesi hâlinde, bu cezanın süresi dört yılı geçemez. Ağır para cezası ile hafif para cezası birleştiği takdirde çevrilecek cezanın türü hapistir.

3. İçtima sonucunda uygulanacak fer'î cezalar; kamu hizmetlerinden yasaklanma cezasında on, belirli bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezasında dört yılı geçemez.

4. Yukarıdaki fıkralarda yazılı sınırlara ulaşan cezalara kesin mahkûmiyetten sonra işlenen suçlardan dolayı verilecek cezalar, aynen uygulanır.

İKİNCİ BÖLÜM
Suçların İçtimaı

Bileşik suç

Madde 54- Biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması dolayısıyla tek fiil sayılan suça bileşik suç denir. Bu tür suçlarda içtima hükümleri uygulanmaz.

Müteselsil suç

Madde 55- Bir suç işleme kararının icrası dolayısıyla, değişik zamanlarda olsa da, kanunun aynı suça ait hükümlerinin birden fazla ihlâli tek suç sayılır. Ancak, bundan dolayı verilecek ceza altıda birden yarıya kadar artırılır.

Fikrî içtima

Madde 56- İşlediği bir fiil ile kanunun çeşitli hükümlerini ihlâl eden kimse en ağır cezayı gerektiren hükümden sorumlu olur. En ağır cezayı gerektiren hükümden maksat, uygulamada en ağır sonucu veren hükümdür.

DÖRDÜNCÜ KISIM
Yaptırım

BİRİNCİ BÖLÜM
Cezalar

Cürüm ve kabahatlere özgü aslî cezalar

Madde 57- Cürümlere özgü aslî cezalar şunlardır:

1- Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası,

2- Müebbet hapis cezası,

3- Hapis cezası,

4- Ağır para cezası.

Kabahatlere özgü aslî cezalar şunlardır:

1- Hafif hapis cezası,

2- Hafif para cezası.

Cürüm ve kabahatlere özgü fer'î cezalar

Madde 58- Cürüm ve kabahatlere özgü fer'î cezalar şunlardır:

1- Kamu hizmetlerinden yasaklanma,

2- Bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması,

3- İşyerinin kapatılması,

4- Sürücü belgesinin geri alınması,

5- Müsadere,

6- Suç nedeniyle mülkiyetin Devlete geçmesi.

İKİNCİ BÖLÜM
Aslî Cezalar

Hürriyeti bağlayıcı cezalar

Madde 59- Hürriyeti bağlayıcı cezalar; ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis, hapis ve hafif hapistir.

Ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis, iki yıldan fazla hapis ve hafif hapis cezaları uzun süreli, iki yıl ve daha az hapis ve hafif hapis cezaları ise kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza sayılır.

Ağırlaştırılmış müebbet hapis

Madde 60- Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası hükümlünün hayatı boyunca devam eder ve sıkı güvenlik rejimine göre çektirilir.

Sıkı güvenlik rejimini, Ceza ve Tedbirlerin İnfazı Hakkında Kanun ve tüzük gösterir.

En az on yıl süre ile çekildikten sonra cezanın infazında sıkı güvenlik rejiminin kaldırılmasına, 67 nci maddenin gösterdiği koşul ve usullere göre infaz hâkimi tarafından karar verilebilir.

Koşullu salıverilmeye ilişkin hükümler saklıdır.

Müebbet hapis cezası

Madde 61- Müebbet hapis cezası, hükümlünün hayatı boyunca devam eder.

Koşullu salıverilmeye ilişkin hükümler saklıdır.

Hapis cezası

Madde 62- Hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hâllerde bir aydan yirmi yıla kadardır.

Hafif hapis cezası

Madde 63- Hafif hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hâllerde yedi günden iki yıla kadardır.

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların seçenekleri

Madde 64- Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar, suçlunun kişiliğine, diğer hâllerine ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre mahkemece;

1) Kabahatlerde beher gün karşılığı onmilyon liradan yirmimilyon liraya kadar hafif, cürümlerde yirmimilyon liradan kırkmilyon liraya kadar ağır para cezasına,

2) Aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmine,

3) İki yılı geçmemek koşuluyla bir eğitim veya ıslah kurumuna devam etmeye,

4) İki yılı geçmemek koşuluyla belirli bir yere gitmekten, bazı etkinlikleri, meslek veya sanatları yapmaktan yasaklanmaya,

5) Her tür ehliyet ve ruhsat belgelerinin iki aydan iki yıla kadar geri alınmasına,

6) Bir yılı geçmemek ve rızası bulunmak koşuluyla failin kamuya yararlı bir işte çalıştırılmasına,

Çevrilebilir.

Kanun maddesinde hürriyeti bağlayıcı ceza veya para cezasına hükmolunması öngörüldüğünde hâkim, hürriyeti bağlayıcı cezayı tercih ederek hüküm verirse, artık bu cezayı para cezasına çeviremez.

Evvelce hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilmemiş olanlar ile mahkûm edilmiş olsalar bile bu cezaları para cezasına veya tedbire çevrilmiş bulunanlar hakkında hükmolunan otuz güne kadar (otuz gün dahil) hürriyeti bağlayıcı cezalar ile altmışbeş yaşını bitirmiş bulunanların mahkûm edildikleri altı ayı aşmayan hürriyeti bağlayıcı cezalar, birinci fıkrada yazılı ceza veya tedbirlerden birine çevrilir. Bu hâllerde yukarıdaki fıkra hükmü uygulanmaz.

Taksirli suçlardan dolayı hükmolunan hürriyeti bağlayıcı ceza uzun süreli olsa da fail hakkında bu maddenin birinci fıkrasının (1) numaralı bendi hükmü uygulanabilir. Bu hüküm, bilinçli taksir hâlinde uygulanmaz.

Uygulamada asıl mahkûmiyet, bu madde hükümlerine göre çevrilen para cezası veya tedbirdir. Bu hükmün uygulanması, kanun yollarına başvurmada engel oluşturmaz.

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaları tedbirlerden birine çevrilmiş olanlardan, Cumhuriyet başsavcılığınca yapılan tebligata karşın otuz gün içinde tedbir hükümlerini yerine getirmeyenler ile infaza başlandıktan sonra hüküm gereklerine aykırı davrananlar hakkında, hükmedilmiş tedbir, bu hükmü veren mahkemece birinci fıkranın (1) numaralı bendinde yazılı esaslar uyarınca para cezasına çevrilir.

Tedbirin yerine getirilmesi hükümlünün elinde olmayan nedenler yüzünden olanaksız hâle gelmişse hükmü veren mahkemece tedbir değiştirilir.

Bu madde hükümleri sırf askerî suçlar ile askerî disiplin suçları ve birinci fıkranın (3) ve (6) numaralı bent hükümleri de subay, astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaş hakkında uygulanmaz.

Cezaların infazı

Madde 65- 1. Ağırlaştırılmış müebbet hapis ve müebbet hapis cezalarına veya uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm olanlar, haklarında uygulanacak rejimi ve gönderilmeleri gereken infaz kurumunu ve bu maksatla kişisel ve sosyal özelliklerini belirlemek için kanunda gösterilen esaslar uyarınca gözleme tâbi tutulurlar. Gözlem süresi altmış günü geçemez.

Hükümlü, kişiliğine, sair hâllerine, suçun işlenmesindeki özelliklere göre gerektiğinde Kanunda belirtilen usule göre gözleme tâbi tutulmayabilir.

Gözlem sonunda, gözlem merkezi hükümlüye ait dosyayı görüşü ile birlikte Adalet Bakanlığına gönderir. Gözlem sonucuna göre hükümlünün gönderileceği infaz kurumu Bakanlıkça belirlenir.

Hükümlülerin gözleme tâbi tutulmasına ve cezaevlerinin sınıflandırılmasına dair hükümler, askerî cezaevleri ve buralarda cezaları infaz olunan hükümlüler hakkında uygulanmaz.

2. Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar, kanunda gösterilen esaslara göre infaz olunur. Bu tür cezalara mahkûm olanlar gözleme tâbi tutulmazlar.

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların özel infaz şekilleri

Madde 66- Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların;

1) Hükümlü altmışbeş yaşını bitirmiş veya hükümlünün sağlık durumu cezaevinde tutulmasına engel olacak derecede bozuk bulunduğu hekim raporu ile belgelendirilmiş ve her iki hâlde de hükümlülük süresi altı ayı geçmemişse oturduğu yerde,

2) Hükümlülük süresinin altı ayı geçmemesi hâlinde her hafta cuma günleri en geç saat 19.00'da girmek ve pazar günleri aynı saatte çıkmak suretiyle bir cezaevinde,

3) Mahkûmun hükümlülük süresinin altı ayı geçmemesi hâlinde, serbestçe çalışabilmesini temin için her gün saat 19.00'da girmek ve sabahları saat 07.00'de çıkmak suretiyle bir cezaevinde,

4) Hükümlülük süresi altı ayı geçmeyen kadınlar hakkında hükmedilen cezaların, elektronik alete bağlanması suretiyle oturduğu yerde,

Çektirilmesine, hükümlünün veya hükümlünün rızası bulunmak koşuluyla kanunî vekili veya Cumhuriyet savcılığının istemi üzerine mahkemece karar verilebilir.

Bu rejimlere uymama hâlinde geriye kalan ceza aynen çektirilir.

Koşullu salıverilme

Madde 67- Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezalarına mahkûm edilmiş olanlar otuz yıl geçmedikçe koşullu salıverilmeden yararlanamazlar. Müebbet hapiste yirmibeş yılını, diğer hürriyeti bağlayıcı cezalarda hükümlülük süresinin üçte ikisini çekmiş olup da tüzüğe göre iyi hâlli hükümlü niteliğini kazanmış bulunanlar, istemleri olmasa da koşullu salıverilirler; ancak üç aydan az hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilmiş olanlarla en az üç ay süre ile hürriyeti bağlayıcı cezalarını çekmemiş bulunanlar koşullu salıverilemezler.

Hakkında tekerrür hükümleri uygulananlar ve tutuklu veya hükümlü iken firar veya firara teşebbüs etmiş bulunanlar ile cezaevi idaresine karşı ayaklananların yukarıdaki fıkra hükmünden yararlanabilmeleri için ağırlaştırılmış müebbet hapiste otuzbeş yılını; müebbet hapiste otuz yılını, diğer hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkûm olanların ise hükümlülük süresinin beşte dördünü çekmiş bulunmaları zorunludur.

Yukarıdaki oranların belirlenmesinde hükümlünün tutuklu veya soruşturma ve kovuşturma nedeni ile hürriyetinden yoksun kaldığı günler de hesaba katılır.

Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaları, 66 ncı maddeye göre infazına karar verilenler koşullu salıverilmeden yararlanamazlar.

Koşullu salıverilme, hükümlünün gücü oranında şahsî hakları tazmin veya sağlaması koşuluna bağlı tutulabilir.

Tutuklu veya hükümlü iken iki kez firar veya firara teşebbüs etmiş veya iki kez cezaevi idaresine karşı ayaklanma suçundan mahkûm edilmiş olanlar veya açık cezaevlerinden disiplin cezası verilerek iki kez kapalı infaz kurumlarına geri gönderilmiş bulunanlar ile kapalı infaz kurumlarında olup da hükümlülük süresi içinde dört kez disiplin cezası olarak hücre hapsi almış bulunanlar, koşullu salıverilmeden yararlanamazlar.

Koşullu salıverilenler hakkında cezanın geri kalan kısmının üçte biri ile üçte ikisi arasında hâkimin takdir edeceği bir süre içinde 94 üncü maddenin (A) fıkrasının (3) numaralı bendi uygulanır. Bu süre içinde hükümlü hakkında ayrıca patronaj rejimi tatbik edilir.

Hâkim, hükümlünün kişilik özelliklerine göre belirlediği bu süre içinde, 94 üncü maddenin (A) fıkrasının (3) numaralı bendinde yer alan tedbirin hükümlü hakkında uygulanmamasına da karar verebilir.

Koşullu salıverilmiş hükümlü, geri kalan süre içinde işlediği kasıtlı bir cürümden dolayı hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkûm olur veya mecbur olduğu koşulları yerine getirmez ise, koşullu salıverilme kararı geri alınır. Bu takdirde suçun işlendiği tarihten sonraki kısım hükümlünün ceza süresine mahsup edilmeyerek aynen çektirilir ve koşullu salıverilmeye esas oluşturan hükmün infazı ile ilgili olarak bir daha koşullu salıverilmeden yararlanamaz.

Koşullu salıverilmenin geri alınmasına ilişkin karara karşı hükümlü, müdafii, yasal temsilcisi, hükümlünün eşi ve Cumhuriyet savcısı tarafından itiraz yoluna başvurulabilir.

Koşullu salıverilen kişi, hâkim tarafından yedinci fıkra gereğince belirlenmiş süre içinde işlediği kasıtlı bir suçtan dolayı kesin olarak mahkûm edilmediği takdirde, ceza infaz edilmiş sayılır.

Terör suçlarından dolayı ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olanlar koşullu salıverilmeden yararlanamazlar.

Koşullu salıverilmeye ilişkin özel kanun hükümleri saklıdır.

Ağır para cezası

Madde 68- Ağır para cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hâllerde üçyüzellimilyon liradan doksanmilyar liraya kadar belirlenecek bir paranın Devlet Hazinesine ödenmesinden ibarettir.

Para cezası, 79 uncu madde hükmü saklı kalmak üzere suçlunun ekonomik durumu, aile yükümlülükleri, mesleği, suçtan elde ettiği yarar, sağlık durumu, cezanın sosyal etkisi, uyarma amacı göz önünde tutularak belirlenir.

Hafif para cezası

Madde 69- Hafif para cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hâllerde yüzmilyon liradan onmilyar liraya kadar belirlenecek bir paranın Devlet Hazinesine ödenmesinden ibarettir.

Bu para cezası 68 inci maddenin ikinci fıkrasındaki esaslar göz önünde tutulmak suretiyle belirlenir.

Nispî para cezası, tazmin niteliğinde para cezası

Madde 70- Nispî para cezası, miktarı belirli bir orana veya olaya göre azalıp çoğalabilir nitelikte bir paranın Devlet Hazinesine ödenmesidir. Bu para cezasının yukarı sınırı yoktur.

Tazmin niteliğinde para cezası, suç karşılığı kamu para cezasının ve Devletin uğradığı zararları tazmin ettirme amaçlarına aynı zamanda ulaşılmasını sağlayan karma nitelikte para cezasıdır. Bu para cezasının yukarı sınırı yoktur.

Para cezasının infazı

Madde 71- Mahkeme, nispî veya tazmin niteliğinde olanları da kapsamak üzere hükmedeceği para cezasının, belirleyeceği sürelerde taksitle ödenmesine karar verebilir. Taksit süresi iki yılı geçemez ve taksit miktarı dörtten az olamaz. Hükümlünün istemi üzerine hâkim, taksit sürelerinde değişiklik yapabilir. Taksitlerden birinin süresinde ödenmemesi hâlinde geri kalan kısmın tamamının tahsil edileceği ve ödenmeyen para cezasının bir gün kırkmilyon lira sayılmak suretiyle hapse çevrileceği kararda gösterilir. Para cezası, 68 inci maddenin alt sınırında gösterilen miktarın, 500 üncü maddeye göre uygulanan yeniden değerleme oranı ile çarpılması sonucu elde edilen miktarı geçmediği takdirde bu cezanın taksitle ödenmesine hükmedilemez. Ancak, hükümlünün isteği üzerine para cezasının taksitle ödenmesine ilişkin dördüncü fıkra hükmü saklıdır.

Mahkeme, ödeme emrinin tebliğinden itibaren bir aylık sürenin sona erdiği veya takside bağlanıp da taksitlerden birinin süresinde ödenmemesi nedeniyle geri kalan miktarının tamamının muaccel olduğu tarihten başlayarak ödenmeyen para cezasına, 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Âmme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 51 inci maddesinde belirlenen gecikme zammı oranının yarısı oranında gecikme zammı uygulanmasına da karar verir.

İlâm kesinleşince, Cumhuriyet savcılığına verilir. Cumhuriyet savcısı bir ay içinde para cezasını ödemesi için hükümlüye usulü dairesinde bir ödeme emri tebliğ eder.

Mahkemece para cezasının tahsilinde taksit öngörülmemiş ise, bir aylık süre içinde para cezasının üçte birini ödeyen hükümlünün isteği üzerine geri kalan para cezasının birer aylık iki taksitte ödenmesine müsaade olunur. İkinci taksit süresinde ödenmezse üçüncü taksit müsaadesi hükümsüz kalır.

İşyerinin kapatılması cezası

Madde 74- İşyerinin kapatılması cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hâllerde üç günden iki yıla kadardır.

Sürücü belgesinin geri alınması

Madde 75- Sürücü belgesinin geri alınması, kanunda aksi belirtilmeyen hâllerde, her türlü taşıtlarla işlenen suçlarda verilecek cezaya ek olarak hâkimin takdirine göre, üç aydan üç yıla kadar geri alınmasıdır.

Fer'î cezaların uygulanması

Madde 76- Kamu hizmetlerinden yasaklanma, bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması ve sürücü belgesinin geri alınması cezaları, aslî cezanın infazı süresince devam etmekle birlikte, infazın sona erdiği veya cezanın düştüğü tarihten itibaren de mahkeme ilâmında gösterilen süre ile uygulanır.

Erteleme ve özel af gibi nedenlerle aslî ceza infaz edilemediği takdirde, yukarıdaki fıkrada yazılı fer'î cezalar hükümde veya af işleminde infaz edilecekleri ayrıca açıklandığında hükmün kesinleştiği tarihten itibaren uygulanırlar.

İşyerinin kapatılması cezası, ceza ertelenmediği hâllerde, hükmün kesinleştiği tarihten itibaren uygulanır.

Fer'î cezalara hükmedilmesi

Madde 77- Memuriyet sıfatının suçun unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturduğu hâllerde 72 nci maddenin gösterdiği sınırlar içinde kalmak ve her hâlde hükmedilen hürriyeti bağlayıcı aslî ceza süresini geçmemek üzere, hâkimin takdirine göre, fail hakkında verilecek cezaya ek olarak kamu hizmetlerinden yasaklanma cezasına da hükmedilebilir. Kanunun bu cezayı ayrıca koyduğu hâller saklıdır.

Bir meslek veya sanat mensubu olmanın veya ticaretle uğraşmanın suçun unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturduğu hâllerde de 73 üncü maddenin gösterdiği sınırlar içinde kalmak ve her hâlde hükmedilen hürriyeti bağlayıcı aslî ceza süresini geçmemek üzere hâkimin takdirine göre bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezasına da hükmedilebilir. Kanunun bu cezayı ayrıca öngördüğü hâller saklıdır.

Müsadere ve suç nedeniyle mülkiyetin Devlete geçmesi

Madde 78- 1. Suç dolayısıyla hiç kimse mahkûm edilmese de, suçta kullanıldığı veya kullanılmak üzere hazırlandığı veya suçun işlenmesine tahsis olunduğu veya suçtan meydana geldiği sabit olan şeylerin müsaderesine hükmolunur.

Suçta iştiraki olmayan kimselere ait eşya müsadere edilmez. Suçta kullanılan veya kullanılmak üzere hazırlanan veya suçun işlenmesine tahsis olunan eşyanın, suç failinin veya ailesi mensuplarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için zorunlu araç ve gereçlerden olduğu ve kişisel mülkiyetin kaldırılmasının hakkaniyete aykırı bulunacağı anlaşıldığında müsaderesine karar verilmez.

Kanunun tehlikeli veya zararlı olarak nitelendirdiği veya yapılması, kullanılması, taşınması veya bulundurulması suç oluşturan eşyanın müsaderesine hükmolunur.

Bir şeyin sadece bazı kısımlarının müsaderesi gerektiğinde, tümüne zarar verilmeksizin bu kısmı ayırmak olanaklı ve bu bakımdan orantısız giderlere katlanmak yükümlülüğü de yok ise, sadece bu kısmın müsaderesine karar verilir.

İmhasını veya belirli bir maksada tahsisini öngören kanun hükümleri saklı kalmak üzere, müsadere olunan her türlü şey veya sağlanan yararların mülkiyeti Devlete geçer.

2. Müsadere edilecek şeye elkonulamadığı veya bu şey merciine teslim edilemediği veya suçtan meydana gelen yararların elde olunamadığı hâllerde, bunların karşılığını oluşturan değerlerin, suçlunun veya niteliğini bilerek bu değerleri ele geçirmiş bulunan kişilerin malvarlığından alınarak Devletin mülkiyetine geçirilmesine karar verilir. Bunların tahsili bakımından 71 inci maddenin dokuzuncu fıkrası hükmü uygulanır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Cezaların Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi

Temel cezanın belirlenmesi

Madde 79- Hâkim, iki sınır arasında temel cezayı, suçun işleniş biçimi, işlenmesinde kullanılan araç, suç konusunun önem ve değeri, suçun işlendiği zaman ve yer, fiilin diğer özellikleri, zararın veya tehlikenin ağırlığı, kastın veya taksirin yoğunluğu, suç nedenleri ve saikleri, failin amacı, geçmişi, cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkileri, kişisel ve sosyal ilişkileri, fiilden sonraki davranışı gibi hususları göz önünde bulundurmak suretiyle takdirini kullanarak belirler. Takdirin nedenleri kararda gösterilir.

Cezaların belirlenmesi

Madde 80- Kanunda açıkça yazılmış olmadıkça cezalar ne artırılabilir, ne eksiltilebilir, ne de değiştirilebilir.

Kanunun belirli bir oran çerçevesinde cezayı artırıp eksiltmeyi emrettiği yerlerde var olan ağırlaştırıcı veya hafifletici nedenler gözetilmeksizin, o fiil hakkında ne ceza belirlenecekse, artırma veya eksiltme de o ceza üzerinden yapılır.

Birden çok neden bir araya gelmiş olursa artırma veya eksiltme, ondan evvelki artırma ve eksiltme sonucu olan ceza miktarı üzerinden yürütülür.

Bir araya gelen nedenlerden bazısı artırmayı ve diğerleri eksiltmeyi gerektirecek olursa önce artırmakla işe başlanır.

Bütün hâllerde yaş, aklî durum, takdire bağlı hafifletici nedenler ve tekerrür, bu sıra izlenerek en sonra uygulanır.

Ceza artırılır veya eksiltilirken, kanunun özel biçimde belirttiği hâller saklı olmak üzere, sonuçta her ceza türü için belirli olan sınır aşılamaz.

Süreli cezalar, gün, ay ve yıl hesabıyla uygulanır. Bir gün yirmidört saat; bir ay otuz gündür. Yıl resmî takvime göre hesap edilir. Süreli cezalar için bir günün, para cezaları için birmilyon liranın arta kalanı hesaba katılmaz ve bu cezalar infaz edilmez.

Mahsup

Madde 81- Hüküm kesinleşmeden önce gerçekleşen ve şahsî hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün hâller nedeniyle geçirilmiş süreler ceza mahkûmiyetinden indirilir. Mahkûm hakkında para cezası tertip olunmuş ise indirim 64 üncü maddede gösterilen hesaba göre yapılır.

BEŞİNCİ BÖLÜM
Cezanın Ertelenmesi

Cezanın ertelenmesi

Madde 82- Suçun işlenmesinden önceki beş yıl içinde kasıtlı bir cürümden dolayı üç aydan fazla bir hürriyeti bağlayıcı ceza ile mahkûm edilmemiş olan kimse, işlediği suçtan dolayı ağır veya hafif para veya iki yıla kadar (iki yıl dahil) hapis veya hafif hapis cezalarına mahkûm edilir ve geçmişteki hâli ve suç işleme hususundaki eğilimine göre ertelenmesi ilerde suç işlemekten çekinmesine neden olacağına mahkemece kanaat getirilirse, cezanın ertelenmesine hükmolunabilir. Evvelce para cezasına hükümlülük ertelemeyi engellemez. Ertelemenin nedenleri kararda gösterilir.

Suç tarihinde altmışbeş yaşını bitirmiş bulunanların üç yıla kadar (üç yıl dahil) hürriyeti bağlayıcı cezaları hakkında da yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır.

Erteleme kararının infazı, failin gücü oranında mağdur tarafın uğradığı zararların tazmini veya sağlanması koşuluna bağlanabilir.

Tazmin niteliğindeki para cezaları ve müsaderesi kanunen zorunlu olan eşya ve yargılama giderleri veya mülkiyeti Devlete geçme kararına konu olmuş her türlü değer ve eşya hakkında verilen hükümlerin infazı ertelenemez.

İçtima kapsamındaki suçlar nedeniyle verilen cezaların hepsi ayrı ayrı olarak veya bunlardan bazıları ertelenebilir. Bu fıkra hükmü 45, 46 ve 47 nci maddelerde tanımlanan suçlular ile tekerrür nedeniyle mahkûm edilmiş bulunanlar hakkında uygulanmaz.

Erteleme, mahkeme kararında aksi belirtilmedikçe, fer'î cezaları da kapsar.

Cezası ertelenen hükümlü hakkında bir yıl ile beş yıl arasında saptanacak bir denetim süresi belirlenir ve bu süre içinde hükümlü 94 üncü maddenin (A) fıkrasının (2) numaralı bendine göre denetimli serbestlik tedbirine tâbi tutulur.

Hâkim, hükümlünün özelliklerine göre belirleyeceği bu sürenin tedbire tâbi tutulmadan geçirilmesine de karar verebilir.

Ceza, denetimli serbestlik altında ertelendiğinde, denetim süresi içinde özellikle meslek etkinlikleri, ikamet yeri, tıbbî kontrol, alkollü içkilerden uzak kalma bakımından, hükümlüde uygun sosyal davranış biçimlerinin yerleşmesine çalışılır. Hâkim bu süre içinde hükümlüye, denetimli serbestlik tedbiri bakımından tüzüğünde gösterilen diğer bir kısım yükümlülükleri de getirebilir ve gerektiğinde bunları kaldırabilir veya değiştirebilir.

Denetim süresi içinde hükümlü, hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren kasıtlı bir cürüm işler veya kendisine yüklenen davranış yükümlülüklerini, hâkimin uyarısına karşın, ihlâlde ısrar eder veya denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmasından kaçacak olursa, ertelenen cezanın kısmen veya tamamen infazına karar verilir ve koşulları varsa tekerrür hükümleri uygulanır. Suçun denetim süresi içinde işlenmesi yeterlidir.

Denetim süresi kanuna uygun olarak geçirildiğinde hükümlülük yok sayılır.

ALTINCI BÖLÜM
Dava ve Cezanın Ortadan Kaldırılması

Sanığın veya hükümlünün ölümü

Madde 83- Sanığın ölümü hâlinde kamu davasının ortadan kaldırılmasına karar verilir.

Hükümlünün ölümü, ceza mahkûmiyetini ve henüz tahsil edilmemiş olan ağır ve hafif para cezalarını ortadan kaldırır. Ancak, müsadereye, mülkiyetin Devlete geçmesine ve yargılama giderlerine ilişkin olup hükümlünün ölümünden evvel kesinleşmiş bulunan hükümler infaz olunur. 78 inci madde hükmü saklıdır.

Af

Madde 84- 1. Genel af, kamu davasını ve hükmolunan cezaları bütün neticeleri ile birlikte ortadan kaldırır.

2. Özel af, cezayı ortadan kaldırır veya azaltır veya değiştirir. Özel af, kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinde aksi yazılı olmadıkça fer'î cezaları da etkiler.

Dava zamanaşımı

Madde 85- Kanunda başka türlü yazılmış olan hâller dışında kamu davası;

1) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren cürümlerde otuz yıl,

2) Müebbet hapis cezasını gerektiren cürümlerde yirmibeş yıl,

3) Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren cürümlerde yirmi yıl,

4) Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren cürümlerde oniki yıl,

5) Beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya ağır para cezasını gerektiren cürümlerde altı yıl,

6) Kabahatlerde iki yıl,

7) Bu Kanunda yer alan fer'î cezaları aslî ceza olarak kabul etmiş olan diğer kanunlardaki suçlar ve yine özel kanunlarda müstakillen yer alan ve ehliyet yoksunluğunu sonuçlayan diğer suçlar bakımından iki yıl,

geçmesiyle ortadan kalkar.

Dava zamanaşımı süresi hesaplanırken ağırlaştırıcı veya hafifletici nedenler gözetilmeksizin kanunda yer alan suçun cezasının yukarı sınırı göz önünde bulundurulur.

Birinci fıkrada yer alan sürelerin belirlenmesinde seçimlik cezaları gerektiren suçlarda en uzun süreyi gerektiren ceza esas alınır.

Aynı fiilden dolayı her ne suretle olursa olsun tekrar yargılanması gereken hükümlünün, sonradan yargılanan suça ait ikinci fıkrada yazılı esasa göre belirecek zamanaşımı göz önünde bulundurulur.

Zamanaşımı, tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden, teşebbüs hâlinde kalan suçlarda son hareketin yapıldığı günden, mütemadi ve müteselsil suçlarda temadi ve teselsülün bittiği günden, çocuklara ve küçüklere karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlarda çocuk veya küçüğün ergin olduğu günden itibaren işlemeye başlar.

Bu Kanunun İkinci Kitabının Üçüncü Kısmında yazılı ağırlaştırılmış müebbet veya müebbet veya on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçların yurt dışında işlenmesi hâlinde dava zamanaşımı yoktur.

Özel kanunlardaki zamanaşımı süresinin başlamasına ilişkin hükümler saklıdır.

Dava zamanaşımının durması

Madde 86- Kamu davasının açılması, izin veya karar alınması veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğunda, izin veya kararın alınmasına veya meselenin çözümüne veya 4/4/1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu gereğince hakkında kaçak olduğu hususunda karar verilmiş olan suç faili hakkında bu karar kaldırılıncaya kadar dava zamanaşımı durur.

Ceza zamanaşımı

Madde 87- Bu maddede yazılı cezalar aşağıdaki sürelerin geçmesiyle ortadan kalkar:

1) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezalarında kırk yıl,

2) Müebbet hapis cezalarında otuz yıl,

3) Yirmi yıl ve daha fazla süreli hapis cezalarında yirmidört yıl,

4) Beş yıldan fazla hapis cezalarında yirmi yıl,

5) Beş yıla kadar hapis ve ağır para cezalarında on yıl,

6) Bir aydan fazla hafif hapis ve yüzmilyon liradan fazla hafif para cezalarında dört yıl,

7) Yukarıdaki bentlerde açıklanan miktardan aşağı cezalar için iki yıl,

8) Bu Kanunda yer alan fer'î cezaları aslî ceza olarak kabul etmiş bulunan diğer kanunlara göre mahkûmiyet sonucu olan kamu hizmetlerinden yasaklanma ve bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezaları ve özel kanunlarda yer alan ve ehliyet yoksunluğunu gerektiren diğer cezalar dört yıl.

Bu Kanunun İkinci Kitabının Üçüncü Kısmında yazılı yurt dışında işlenmiş suçlar dolayısıyla verilmiş ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet veya on yıldan fazla hapis cezalarında zamanaşımı yoktur.

Türleri başka başka cezaları içeren hükümler, en ağır ceza için konulan sürenin geçmesiyle ortadan kalkar.

Ceza zamanaşımı, hükmün kesinleştiği veya infazın herhangi bir suretle kesintiye uğradığı günden itibaren işlemeye başlar ve kalan ceza miktarı esas alınarak süre hesaplanır.

Fer'î cezalarda zamanaşımı

Madde 88- Kamu hizmetlerinden yasaklanma veya bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması veya işyerinin kapatılması veya müsadere veya suç nedeniyle mülkiyetin Devlete geçmesi veya özel kanunlarda yer almış bulunan ve belirli ehliyetlerden yoksunluğu gerektiren diğer cezalar, fer'î ceza olarak hükmolunduklarında, bunlar için belirtilmiş olan sürenin iki katının geçmesiyle ortadan kalkarlar ve zamanaşımı aslî cezanın düştüğü tarihten itibaren işlemeye başlar.

Ceza zamanaşımının kesilmesi

Madde 89- Mahkûmiyet hükmünün infazı için yetkili merci tarafından hükümlüye kanuna göre yapılan tebligat veya bu maksatla hükümlünün yakalanması ceza zamanaşımını keser.

Bir suçtan dolayı mahkûm olan kimse zamanaşımı işlediği sırada mahkûm olduğu suç türünden diğer bir suç işlediği takdirde zamanaşımı kesilmiş olur.

Zamanaşımının hesabı ve uygulanması

Madde 90- 1. Dava ve ceza zamanaşımı süreleri 80 inci madde gereğince hesap olunur.

2. Dava ve ceza zamanaşımı re'sen uygulanır ve bundan şüpheli, sanık ve hükümlü vazgeçemezler.

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar

Madde 91- 1. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan suç hakkında yetkili kimse altı ay içinde şikâyette bulunmadığı takdirde soruşturma ve kovuşturma yapılamaz.

Zamanaşımı süresini geçmemek koşuluyla bu süre, şikâyet hakkı olan kişinin fiili ve failin kim olduğunu bildiği veya öğrendiği günden başlar.

Şikâyet hakkı olan birkaç kişiden birisi altı aylık süreyi geçirirse bundan dolayı diğerlerinin hakları düşmez.

2. Kovuşturma yapılabilmesi şikâyete bağlı suçlarda kanunda aksi yazılı olmadıkça suçtan zarar gören kişinin vazgeçmesi davayı düşürür ve hükmün kesinleşmesinden sonraki vazgeçme cezanın infazına engel olmaz.

İştirak hâlinde suç işlemiş sanıklardan biri hakkındaki şikâyetten vazgeçme, diğerlerini de kapsar.

Kanunda aksi yazılı olmadıkça, vazgeçme onu kabul etmeyen sanığı etkilemez.

3. Kamu davasının düşmesi, suçtan zarar gören kişinin davadan vazgeçmiş olmasından ileri gelmiş ve vazgeçtiği sırada davacı şahsî haklarından da vazgeçtiğini ayrıca açıklamış ise artık hukuk mahkemesinde de dava açamaz.

Dava veya cezanın düşmesinin etkisi

Madde 92- 1. Genel ve özel aflar ve yetkili kimsenin davadan veya şikâyetten vazgeçmesi, müsadere olunan veya mülkiyeti Devlete geçen şeylerin veya ödenen para cezalarının geri alınmasını gerektirmez.

2. Kamu davasının düşmesi, malların geri alınması ve uğranılan zararın tazmini için açılan şahsî hak davasını etkilemez.

3. Cezanın düşmesi, şahsî haklar, tazminat ve yargılama giderlerine ilişkin hükümleri etkilemez. Ancak, genel af hâlinde yargılama giderleri de istenemez.

Önödeme

Madde 93- 39 uncu maddenin (2) numaralı fıkrası gereğince uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere yalnız para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezanın yukarı sınırı üç ayı aşmayan suçların faili:

1) Para cezası maktu ise bu miktarı, değilse aşağı sınırını,

2) Hürriyeti bağlayıcı cezanın aşağı sınırının her gün için 64 üncü maddede belirtilen aşağı sınırı üzerinden bulunacak miktarını,

3) Hürriyeti bağlayıcı ceza ile birlikte para cezası da öngörülmüş ise, hürriyeti bağlayıcı ceza için yukarıdaki şekilde belirlenecek miktar ile para cezasının aşağı sınırını,

soruşturma giderleri ile birlikte, Cumhuriyet savcılığınca yapılacak tebliğ üzerine on gün içinde ödediği takdirde hakkında kamu davası açılmaz.

Özel kanun hükümleri gereğince işin doğrudan doğruya mahkemeye intikal etmesi hâlinde de fail, hâkim tarafından yapılacak bildirim üzerine bu madde hükümlerine göre saptanacak miktardaki parayı yargılama giderleriyle birlikte ödediğinde kamu davası ortadan kaldırılır.

Cumhuriyet savcılığınca madde kapsamına giren suç nedeniyle önödeme işlemi yapılmadan dava açılması veya dava konusu eylemin niteliğinin değişmesi suretiyle madde kapsamına giren bir suça dönüşmesi hâlinde de yukarıdaki fıkra uygulanır.

Suçla ilgili kanun maddesinde yukarı sınırı üç ayı aşmayan hürriyeti bağlayıcı ceza veya para cezasından yalnız birinin uygulanabileceği hâllerde ödenmesi gereken miktar, yukarıdaki fıkralara göre para cezası esas alınarak belirlenir.

Bu madde gereğince kamu davasının açılmaması veya ortadan kaldırılması, kişisel hakkın istenmesine, malın geri alınmasına, müsadereye ve suç nedeniyle mülkiyetin Devlete geçmesine ilişkin hükümleri etkilemez.

Kanun maddesinde ayrıca bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezasının bulunması, bu madde hükmünün uygulanmasına engel olmaz.

Nispî para cezasını gerektiren suçlar hakkında bu madde hükmü uygulanmaz.

YEDİNCİ BÖLÜM
Güvenlik Tedbirleri

Güvenlik tedbirleri ve türleri

Madde 94- A. Hürriyeti bağlayıcı güvenlik tedbirleri şunlardır:

1) Bir eğitim-iş evinde veya tarım işletmesinde iyileştirilme,

2) Denetimli serbestlik,

3) Belli yerlerde bulunma veya ikametin yasaklanması,

4) İçki içilen veya benzerî yerlere gitmekten yasaklanma,

5) Akıl malûliyeti veya diğer bir ruhsal düşkünlük veya sakatlık nedeniyle cezaları indirilmiş olan hükümlülerin bu husus için kurulmuş bir sağlık kurumunda tedavi altına alınmaları,

6) Sarhoşluğu veya uyuşturucu madde kullanmayı alışkanlık hâline getirmiş bulunan hükümlülerin tedavi altına alınmaları,

7) Tehlikeli mükerrirlerin müesseseye yerleştirilmeleri,

8) Yabancılar hakkında sınır dışı edilme.

B. Haklardan yoksunluğu gerektiren güvenlik tedbirleri şunlardır:

1) Altsoyuna veya eşine karşı hapis cezasını gerektiren bir suç işlemiş bulunan hükümlünün, altsoyu üzerindeki velâyet hakkının veya vasilik veya kayyımlık sıfatının kaldırılmasına ilişkin, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununda yer alan hükümlerin uygulanmasına, işlenen suçun niteliği, fail ile mağdur arasındaki ilişkiler, suçlunun kişilik özellikleri göz önüne alınmak suretiyle karar verilebilmesi,

2) Hakkında hapis cezasına hükmedilen failin cezanın infazı süresince kısıtlanmasına karar verilebilmesi.

C. Önleyici kefalet.

Güvenlik tedbirlerine hükmedilmesi ve tedbirlerin uygulanması

Madde 95- Haklarında güvenlik tedbiri uygulanacağı veya uygulanabileceği kanunda belirtilen hükümlü için 94 üncü maddede gösterilen tedbirlerden bir veya birden fazlasının uygulanmasına hâkim tarafından karar verilir. Güvenlik tedbiri hükmedilebilecek birden fazla suç işleyen kimse hakkında da bir veya birden fazla tedbire hükmedilir.

Hâkim gerekli gördüğünde uygulanmakta olan güvenlik tedbirini değiştirebilir. Bu hâlde, esas hükümde belirtilen tedbir süresi değişmez ve sadece geri kalan süre yeni tedbire göre tamamlattırılır.

Güvenlik tedbirlerinin devamında yarar kalmadığı hâllerde, tedbirin aşağı sınırı infaz edilmiş olmak koşulu ile tümüyle kaldırılmasına hükmü veren mahkemece karar verilebilir.

94 üncü maddenin (A) fıkrasının (5) ve (6) numaralı bentlerinde yer alan güvenlik tedbirlerinin infazına hemen başlanır ve cezanın infazı geri bırakılır. Bu hâllerde tedbirin uygulanması suretiyle geçirilen süre, ceza süresinden indirilir. (5) ve (6) numaralı bentlerde yazılı tedbirlerin ayakta infazı hâlinde bu fıkra hükmü uygulanmaz.

Haklardan yoksunluğu gerektiren güvenlik tedbirleri, mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesi tarihinden itibaren uygulanmaya başlanır.

Cezayı düşüren nedenler güvenlik tedbirini de düşürür.

Güvenlik tedbirlerinin infazından kaçan hükümlü hakkında 469 uncu maddenin gösterdiği cezalar uygulanır.

Güvenlik tedbirlerine hükmedilebilecek diğer hâller

Madde 96- Kanunun İkinci Kitabının Birinci Kısmının Dokuzuncu; İkinci Kısmının Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci bölümlerinde yer alan cürümlerden dolayı beş yıldan fazla hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkûm edilenler hakkında, fiilin niteliği, fail ile mağdur arasındaki ilişkiler, failin kişilik özellikleri göz önüne alınmak suretiyle, cezaya ek olarak ayrıca bir güvenlik tedbirine hükmedilebilir.

İki yılı aşmayan bir hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilmiş hükümlünün cezasının, birinci fıkrada belirtilen özellikler göz önüne alınarak cezasına eşit süreyle 94 üncü maddenin (A) fıkrasının (1) ve (2) numaralı bentlerinde gösterilen bir güvenlik tedbirine çevrilmesine mahkemece karar verilebilir. Bu hâlde güvenlik tedbirinin süresi içinde fail başka bir suç işlemez ve koşullara uygun hareket ederse ceza çekilmiş sayılır; aksi hâlde güvenlik tedbiri altında çekilen sürenin mahsubundan sonra hükmedilen cezanın geri kalan kısmı aynen çektirilir.

İkinci fıkra hükmü, kanun gereği 94 üncü maddede gösterilen bir güvenlik tedbirinin hükmedilmesi zorunlu olduğu veya hâkimin böyle bir tedbire hükmedebileceği hâllerde uygulanmaz.

Hürriyeti bağlayıcı güvenlik tedbirleri

Madde 97- Hürriyeti bağlayıcı güvenlik tedbirlerinin süreleri şunlardır:

1) Bir eğitim-iş evinde veya tarım işletmesinde iyileştirilme tedbirinin süresi üç aydan üç yıla,

2) Denetimli serbestlik tedbirinin süresi üç aydan iki yıla,

3) Belli yerlerde bulunma veya ikametin yasaklanmasının süresi altı aydan üç yıla,

4) İçki içilen veya benzerî yerlere gitmekten yasaklanmanın süresi altı aydan üç yıla,

5) Tehlikeli mükerrirlerin müesseseye yerleştirilmeleri süresi en çok üç yıla,

kadardır.

6) Akıl malûliyeti veya diğer bir ruhsal düşkünlük veya sakatlık nedeniyle cezaları indirilmiş bulunan suçlu hakkındaki zorunlu tedavi, hükümlünün bu hâlinin salâh bulmasına kadar devam eder.

7) Sarhoşluğu veya uyuşturucu madde kullanmayı alışkanlık hâline getirmiş bulunan hükümlünün, zorunlu tedavi altına alınması, bu hâlin ortadan kalkmasına kadar devam eder.

8) Ülkede suç işlemiş bulunan yabancıların, kanunun ayrıca belirttiği hâller ile uluslararası sözleşme hükümleri saklı kalmak üzere, hükmedilecek cezaya ek olarak sınır dışı edilmelerine mahkemece her zaman karar verilebilir. Sınır dışı edilen yabancılar beş yıl geçmedikçe yurda sokulmazlar.

Haklardan yoksunluğu gerektiren güvenlik tedbirleri ve önleyici kefalet

Madde 98- 1. 94 üncü maddenin (B) fıkrasının (1) numaralı bendindeki koşullar göz önünde bulundurulmak suretiyle, failin altsoyu üzerindeki velâyet hakkından veya vasilik veya kayyımlık sıfatından doğan haklardan süresiz veya belirlenecek bir süreyle yoksun kılınmasına mahkemece karar verilir.

2. 94 üncü maddenin (A) fıkrasının (1), (2), (3), (4) ve (7) numaralı bentlerinde yer alan tedbirler yerine failin Devlet Hazinesine üçmilyar liradan az olmayan bir meblağı kefalet olarak yatırmasına veya aynı değerde bir ipotek tesis etmesine veya güvenilir bir kefil veya başkaca bir güvence göstermesine mahkemece karar verilebilir. Tedbirler için belirlenecek süre içinde fail kasıtlı bir suç işlemez ve tedbirlere ait yasaklara uyacak olursa kefalet hükümlüye geri verilir; aksi hâlde Devlet Hazinesine gelir kaydedilir ve tedbir tam olarak uygulanır.

Güvenlik tedbirlerinin rejimi

Madde 99- Güvenlik tedbirlerinin infazında uygulanacak rejim, Ceza ve Tedbirlerin İnfazı Hakkında Kanun ile tüzüğünde gösterilir.

BEŞİNCİ KISIM
Çocuk ve Küçüklere İlişkin Hükümler

BİRİNCİ BÖLÜM
Genel Hükümler

Hükümlerin uygulanması ve tanımlar

Madde 100- Suçu işledikleri tarihte onsekiz yaşını bitirmemiş bulunanlar hakkında Kanunun diğer kitap ve kısımlarında yer alan hükümler, bu Kısımda ayrıca hüküm bulunmayan hâllerde uygulanır.

Çocuk ve küçükler hakkında, 34, 73, 74 ve 78 inci madde hükümleri saklı kalmak üzere, bu Kısımda öngörülmemiş hiç bir tedbir veya cezaya hükmolunamaz.

Bu Kısımdaki hükümlerin uygulanmasında çocuk deyiminden, suçu işlediği sırada oniki yaşını bitirmiş olup onbeş yaşını bitirmemiş bulunanlar; küçük deyiminden ise, onbeş yaşını bitirmiş onsekiz yaşını bitirmemiş olanlar anlaşılır.

Oniki yaşını bitirmemiş olanlar

Madde 101- Fiili işlediği tarihte oniki yaşını bitirmemiş olanlar hakkında ceza soruşturması ve kovuşturması yapılmaz. Bunların suçları, savcılar, kolluk yetkilileri veya okul görevlileri tarafından yasal temsilcilerine bildirilir.

İşledikleri suçlar belirli bir ağırlıkta olduğu veya suçlarını tekrarladıkları takdirde, oniki yaşını doldurmayanlar hakkında Türk Medenî Kanununun ve diğer kanunların öngördüğü bütün tedbirler, savcının istemi üzerine çocuk mahkemesince alınabilir.

Çocukların ceza sorumluluğu

Madde 102- Suçu işlediği sıradaki ahlakî ve ruhsal olgunluğu, eyleminin haksız niteliğini anlaması ve buna göre hareket edebilmesi için yeterli olan çocuğun ceza sorumluluğu vardır.

Suçu işlediği tarihte bu olgunluğa erişemediği saptananlar hakkında çocuk mahkemesi, çocuğun olgunluk elde etmesi için gerekli eğitici ve iyileştirici bütün tedbirleri alır. Türk Medenî Kanununun ve diğer kanunların öngördüğü tedbirlere çocuk mahkemesince de karar verilebilir.

İKİNCİ BÖLÜM
Çocuklar Hakkında Uygulanabilecek Tedbirler ve Cezalar

Tedbirler ve cezalar

Madde 103- Ceza sorumluluğu olan çocuklar hakkında uygulanabilecek tedbirler ve cezalar aşağıda gösterilmiştir:

A. Çocuğun, koruma, tedavi ve eğitim noksanlığını giderici tedbirler:

1) Yargılama neticesinde, velâyet ve vesayete ilişkin yetkilerin kötüye kullanıldığı veya görevin ihmal edildiği sabit olduğunda, çocuk hakkında velâyet ve vesayetle ilgili kanunî tedbirlerin alınması,

2) Beden veya ruh sağlığı bozuk olan veya aksaklıkları bulunan çocuğun ayakta veya yatırılarak tedaviye tâbi tutulması,

3) Ahlâk ve beden bakımından tehlike içinde bulunduğu anlaşılan çocuğun eğitim yardımlarına veya denetimli eğitime tâbi tutulması,

4) 94 üncü maddenin (A) fıkrasının (5) ve (6) numaralı bentlerinde öngörülen tedbirlerin uygulanması.

B. Disiplin tedbirleri:

1) Tekdir,

2) Çocuğun yükümlere tâbi kılınması,

3) Kamuya yararlı bir işte çalıştırma.

C. Cezalar:

1) Para cezası,

2) Çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezası.

Koruyucu tedbirler

Madde 104- Suç işlemiş çocuğun, velâyet veya vesayet yetkilerinin kötüye kullanılması veya görevlerin ihmali nedeniyle ahlâk ve beden bakımından tehlike içine düşmüş bulunduğu anlaşılması hâlinde, Türk Medenî Kanununun ve diğer kanunların bu hususlara ilişkin hükümleri çocuk mahkemesince de uygulanabilir.

Veli veya vasi uygun yardımda bulunabilecek bir kuruluş veya kişiyle işbirliği yapmayı üstlendiklerinde birinci fıkrada yer alan tedbirlere başvurulmayabilir.

Tedavi edici tedbirler

Madde 105- Ruh ve beden sağlığının bozuk veya arızalı olduğu belirlenen çocuk hakkında ayakta veya yatırılarak gerekli ruhsal veya tıbbî tedavinin yaptırılmasına karar verilir.

Eğitici tedbirler

Madde 106- Eğitim bakımından gerekli özenin gösterilmediğinin veya bu hususta uygun koşulların bulunmadığının belirlendiği hâllerde, çocuğun kendi ailesi içinde veya başka bir aileye verilerek veya bir eğitim veya iş kurumu veya yurdunda veya buralara yerleştirilerek eğitilmesine çocuk mahkemesince karar verilebilir.

Gerektiğinde bu yardımlar denetimli olarak da uygulanabilir.

Tedbirlerin süresini, onsekiz yaşını geçmemek üzere, mahkeme belirler. Bu süre gerektiğinde azaltılıp çoğaltılabilir.

Tekdir

Madde 107- Tekdir, çocuk mahkemesinin, fiilinin haksızlığını belirterek ve eyleminin kötülüğünü güçlü biçimde vurgulayarak çocuğu ayıplamasıdır. Çocuk kural olarak yasal temsilcilerinin huzurunda tekdir edilir.

Bu tedbire yalnızca para cezasını veya bir yıldan az hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir suç işlendiğinde başvurulabilir.

Çocuğa yükümler uygulanması

Madde 108- Çocuğun gücünü aşmamak koşuluyla yaşam biçimini düzenlemek ve böylece eğitimini desteklemek üzere aşağıda gösterilen yükümlerden bir veya bir kaçına uymasına çocuk mahkemesince karar verilebilir:

1) Mahkemece gösterilecek yerde ikamet etmek,

2) Belirli bir aile içinde veya bir yuvada veya kurumda yaşamını sürdürmek,

3) Belirli bir çıraklık işini veya diğer bir uğraşı kabul etmek,

4) Belirli bir hizmeti yerine getirmek,

5) Belirli kişilerle ilişkiden veya belirli yerlere gitmekten kaçınmak,

6) Suçunun neden olduğu zararı elinden geldiğince gidermek,

7) Kamu yararını amaçlayan bir kuruma yardımda bulunmak.

Bu yükümlerin süresini iki yılı aşmamak üzere çocuk mahkemesi belirler.

Kendisine yüklenen yükümleri, uyarılara karşın bilerek yerine getirmeyen çocuk bir yılı aşmamak üzere çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezasına mahkûm edilir.

Kamuya yararlı bir işte çalıştırma

Madde 109- Çocuğun, çalışmanın amacını anlayabilecek yetenekte olması hâlinde, çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezası yerine kamu yararına bir hizmeti ücretsiz olarak yerine getirmesine mahkemece karar verilebilir.

Hizmet, kişilik özellikleri göz önüne alınarak belirlenir, hapis cezası süresini aşamaz ve yedi günden az olamaz.

Çocuklar hakkında para cezası

Madde 110- Çocuklar hakkında verilebilecek para cezası, suç karşılığı olarak kanunda gösterilen cezanın alt sınırının üçte birinden ve herhâlde yüzmilyon liradan fazla olamaz.

İşlenen suç hürriyeti bağlayıcı ceza ile birlikte para cezasını da gerektiriyorsa çocuk hakkında yalnızca hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedilebilir.

Ödenmeyen para cezaları hapis cezasına çevrilemez.

Çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezası

Madde 111- Çocuklar hakkında hürriyeti bağlayıcı cezaya, 103 ilâ 109 uncu maddelerde belirtilen tedbirlerin, suçun ve kusurun ağırlığı veya çocuktaki tehlikeli eğilimlerin giderilmesi yönünden, yetersiz kalacağının anlaşıldığı hâllerde hükmedilir.

Temel cezanın belirlenmesinde, eğitici etkinin sağlanması amacı daima göz önünde bulundurulur.

Suç karşılığı kanunda yer alan hapis ve hafif hapis cezaları, çocuk ve küçükler bakımından, çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezası sayılır ve bu cezaya ait rejime göre çektirilir.

Çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezası, çocuk ve küçükler için kurulacak çocuk ve küçük eğitim evlerinde, eğitici amaç daima göz önünde bulundurularak çektirilir.

Çocukların cezalandırılması

Madde 112- Çocuklar işledikleri suçlardan dolayı aşağıdaki şekilde cezalandırılırlar:

1) Suç ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan oniki yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde yedi yıldan dokuz yıla kadar çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezasına hükmolunur.

2) Diğer cezaların üçte ikisi indirilir; ancak her fiil için verilecek çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezası altı yıldan fazla olamaz.

Tedbirlerin ve cezaların uygulanması

Madde 113- Suçun ortaya koyduğu tehlikeli eğilimlerin giderilmesi ve topluma uyumlu bir hayata hazırlanması için çocuğun eğitilip yetiştirilmesi bakımından bir veya birden çok tedbirin uygulanması yeterli sayıldığı hâllerde cezaya hükmedilmez.

Birinci fıkrada belirtilen amacın elde edilmesi hususunda uygulanan tedbirlerin yetersiz kaldığı anlaşıldığında, tedbirler değiştirilebilir veya suçun karşılığı olan para cezasına veya çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezasına hükmedilebilir. Bu takdirde tedbirde geçirilen süre göz önüne alınarak 112 nci maddeye göre belirlenecek ceza yarısına kadar indirilebilir.

Amaçlarına ulaştığı anlaşıldığında tedbir uygulanmasına son verilir. 103 üncü maddenin (A) fıkrasında öngörülen tedbirlerle cezalara birlikte hükmedilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Küçüklere Özgü Ceza Düzeni

Küçüklerin cezalandırılması

Madde 114- Küçükler, işledikleri suçlardan dolayı aşağıdaki şekilde cezalandırılırlar:

1) Suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde ondört yıldan yirmi yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan oniki yıla kadar çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezasına hükmolunur.

2) Diğer cezaların yarısı indirilir; ancak her fiil için verilecek çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezası sekiz yıldan fazla olamaz.

Küçükler hakkında para cezası

Madde 115- Küçükler hakkında verilebilecek para cezası, suç karşılığı olarak kanunda gösterilen cezanın alt sınırının yarısından ve herhâlde ikiyüzmilyon liradan fazla olamaz.

İşlenen suç hürriyeti bağlayıcı ceza ile birlikte para cezasını da gerektiriyorsa küçük hakkında yalnızca hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedilebilir.

Ödenmeyen para cezaları hapis cezasına çevrilemez.

Küçükler hakkında tedbir uygulanması

Madde 116- İşlediği suçun cezasının yukarı sınırı üç yılı aşmadığı ve küçüğün suç ile ortaya çıkan tehlikeli eğilimlerinin giderilmesi ve topluma uyumlu bir hayata hazırlanması için eğitilip yetiştirilmesi yönünden 104 ilâ 109 uncu maddelerde yazılı bir veya birden çok tedbirin uygulanmasının yeterli sayıldığı hâllerde ceza yerine bu tedbirlerle ilgili hükümlerin uygulanmasıyla yetinilebilir.

Bu hâlde 113 üncü maddenin iki ve üçüncü fıkralarındaki hükümler küçükler hakkında da uygulanır.

Sağır-dilsiz çocuk ve küçükler

Madde 117- 1. Fiili işlediği tarihte onbeş yaşını bitirmemiş sağır-dilsiz çocuk hakkında 101 nci madde hükümleri uygulanır.

2. Fiili işlediği tarihte onbeş yaşını bitirmiş, onsekiz yaşını bitirmemiş sağır-dilsiz küçük hakkında 102 ilâ 113 üncü maddeler hükümleri uygulanır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Çocuk ve Küçükler Hakkında Müşterek Hükümler

İnfaz rejiminde değişiklik

Madde 118- Çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezasının süresi, küçüğün onsekiz yaşını doldurmasından sonra da infaza devam olunmasını gerektirdiğinde, geri kalan süre bir yıldan fazla olmadığı takdirde, ceza infaz rejiminde bir değişiklik yapılmaz. Süre bir yıldan fazla olduğunda ceza, genel hükümlere göre infaz edilir.

Sınır dışı edilme

Madde 119- İşlediği suçtan dolayı hakkında tedbire hükmolunması uygun görülen yabancı uyruğundaki çocuk veya küçükler 94 üncü maddenin (A) fıkrasının (8) numaralı bendinde öngörülen sınır dışı edilme tedbirine tâbi tutulabilirler. Cezaların infazından sonra da mahkemece bu tedbire hükmolunabilir.

Cezanın ertelenmesi

Madde 120- Suçun işlenmesinden önceki iki yıl içinde kasıtlı bir suçtan dolayı çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezasına mahkûm edilmemiş olan çocuk veya küçük, işlediği suçtan dolayı üç yıldan az çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezasına veya para cezasına mahkûm edilir ve bu mahkûmiyetin hakkında bir uyarı teşkil edeceğine ve uygulanacak denetim marifetiyle cezanın etkisine ihtiyaç olmadan ilerisi için topluma uyumlu bir hayatı sürdürmesinin kendisinden beklenebileceğine kanaat getirilirse, cezanın ertelenmesine karar verilir.

Birinci fıkrada söz konusu edilen kanaatın oluşması bakımından, çocuk veya küçüğün kişiliği, geçmişi, fiiline ilişkin özellikler, fiilini işledikten sonraki davranışları ve içinde bulunduğu yaşam koşulları göz önünde bulundurulur.

Erteleme kararını veren çocuk mahkemesi bir yıldan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere bir denetim süresi belirler; çocuk veya küçüğün davranışları göz önünde bulundurularak belirlenmiş olan denetim süresi üç yılı aşmamak üzere uzatılabilir veya bir yıldan az olmamak üzere kısaltılabilir.

Çocuk mahkemesi, çocuk veya küçüğü denetim süresi içinde yükümlere de tâbi kılabilir; gerektiğinde bu yükümler değiştirilebilir, kaldırılabilir veya sayıları azaltılıp çoğaltılabilir.

Hâkim, suçun niteliğine ve kişilik özelliklerine göre suçluyu 122 nci maddeye göre yapılacak denetimden muaf kılabilir; gerektiğinde yeniden denetimin uygulanmasına karar verebilir.

Denetim süresi kanun ve nizamlara uygun surette geçirildiğinde mahkûmiyet yok sayılır.

Denetim süresi içinde çocuk veya küçük hürriyeti bağlayıcı bir cezayı gerektiren kasıtlı bir suçtan dolayı mahkûm edilir veya yapılan uyarılara karşın denetim koşullarına uymamakta ısrar edecek olursa erteleme kararı kısmen veya tamamen geri alınır.

Koşullu salıverilme

Madde 121- Hakkında hükmedilen çocuk ve küçüklere özgü hapis cezasının en az iki ayını ve ceza süresinin yarısını çekmiş bulunan ve başka suç işlemeyeceği ve belirlenecek yükümlere uyacağı hususunda kanaat getirilen çocuk veya küçüklerin koşullu salıverilmelerine hükmü veren veya hükümlünün bulunduğu yer çocuk mahkemesince karar verilebilir.

Mahkeme, koşullu salıverilen için, bihakkın tahliye müddetini aşmamak üzere, altı ay ile üç yıl arasında bir denetim süresi belirler. Bu süre içinde hükümlünün uyması gereken yükümler mahkemece belirtilir.

Hâkim, suçun niteliğine ve kişilik özelliklerine göre suçluyu 122 nci maddeye göre yapılacak denetimden muaf tutabileceği gibi gerektiğinde yeniden denetimin uygulanmasına karar verebilir.

Çocuk veya küçüğün denetim süresi içinde belirlenen yükümlere, yapılan uyarılara karşın uymamakta direndiği saptandığında koşullu salıverilme kararı geri alınabilir.

Koşullu salıverilmeye ilişkin diğer hususlarda 67 nci madde hükümleri uygulanır.

Denetim

Madde 122- Bu Kısmın çeşitli maddelerinde yer alan denetimden amaç; çocuk veya küçüğün denetim süresince kendisine öğütte bulunacak, yol gösterecek, yardım edecek nitelikli bir denetim görevlisinin gözetim ve yönetimine bırakılmasıdır. Mahkemece bu görev söz konusu hizmeti meslek olarak yapan kişilere verilir. Mahkeme, gerekli niteliklere sahip olduğunu saptadığı gönüllü kişileri de bu hizmetle görevlendirebilir.

Mahkeme, üyelerinden birisini denetim görevlisi ile bağlantı kurmakla görevlendirir. Denetim görevlisi, bu mahkeme üyesi ile sürekli olarak görüşür ve onunla uyum hâlinde, çocuk veya küçüğün yükümlerini doyurucu biçimde yerine getirmesi hususunda çaba gösterir. Görevli, bütün olanakları sonuna kadar kullanarak çocuk veya küçüğün yasal temsilcisi ve eğitiminden sorumlu olan kişilerle uyum sağlayarak eğitimini destekler. Görevli, bütün kaynaklara başvurarak çocuk veya küçüğün yaşam biçimi hakkında bilgi elde eder ve görevli mahkeme üyesince belirlenecek aralıklarla çocuk veya küçüğün gelişmeleri hakkında raporlar verir.

Ceza ve tedbirlerin içtimaı

Madde 123- Çocuk veya küçük birden çok suç işlediğinde ve hakkında, çocuklara ve küçüklere özgü hapis cezasının uygulanması gerekli sayıldığında, mahkeme, işlenen en ağır suçun cezasına diğer suçlara ait cezaların sekizde birini eklemek suretiyle hüküm kurar. Bu suretle belirlenecek ceza, çocuklar için sekiz yılı ve küçükler için oniki yılı aşamaz. Ancak, çocukluk ve küçüklük dönemlerine ait cezaların içtimaında küçüklere ilişkin üst sınır esas alınır.

Küçükler hakkında içtimaı gereken cezalardan biri ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine verilmiş ise yukarıda yer alan esaslara göre kurulacak hükümde bu cezaya eklenecek ceza iki yılı aşamaz. Ancak, bu şekildeki ekleme ile saptanacak ceza miktarı oniki yılı geçmediğinde cezaların içtimaı birinci fıkraya göre yapılır.

Her suç için para cezasına ayrı ayrı hükmolunur. Ancak, böylece belirlenecek para cezası toplamı çocuklar için ikiyüzmilyon lirayı, küçükler için üçyüzmilyon lirayı aşamaz.

Cezaların içtimaı hâlinde mahkemece tedbire hükmolunması uygun görüldüğü takdirde, çocuk veya küçük hakkında uygulanacak tedbirlerin türü ve süresi hükümde belirtilir.

Tekerrür

Madde 124- Çocuk ve küçüklerin işledikleri suçlar tekerrüre esas oluşturmaz.

Dava zamanaşımı

Madde 125- Çocuk ve küçükler hakkında açılacak kamu davası aşağıdaki sürelerin geçmesiyle zamanaşımına uğrar:

1) Ağırlaştırılmış müebbet hapis ve müebbet hapis cezalarını gerektiren suçlarda on yıl,

2) On yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda beş yıl,

3) Üç aydan fazla ve on yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren suçlarda iki yıl,

4) Suçun başka bir cezayı gerektirdiği hâllerde bir yıl.

Failin yirmibeş yaşını doldurması ile dava zamanaşımının gerçekleştiği kabul olunur.

Ceza zamanaşımı

Madde 126- Bu maddede yazılı cezalar aşağıdaki sürelerin geçmesiyle ortadan kalkar:

1) İki yıldan fazla çocuk ve küçüklere özgü hapis cezaları beş yıl,

2) İki yıla kadar çocuk ve küçüklere özgü hapis cezaları iki yıl,

3) Kamu yararına çalıştırma tedbirinde ve para cezalarında iki yıl,

4) Tedbir uygulanmasında bir yıl.

Failin yirmibeş yaşını bitirmiş bulunması hâlinde bütün cezalar zamanaşımına uğrar.

Bu kısım hükümlerine göre çocuk ve küçükler hakkında uygulanabilecek 73 ve 74 üncü maddelerde yazılı fer'î cezalar iki yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar.

Tüzük

Madde 127- Bu Kısımda yer alan tedbir ve cezaların infazında uygulanacak rejim, Ceza ve Tedbirlerin İnfazı Hakkında Kanun ile tüzüğünde gösterilir.

İKİNCİ KİTAP
Özel Hükümler

BİRİNCİ KISIM
Kişilere Karşı Suçlar

BİRİNCİ BÖLÜM
Jenosit ve İnsanlığa Karşı Suçlar

Jenosit

Madde 128- Bir plânın icrası suretiyle, millî, etnik, ırkî veya dinsel veya bunlar dışında herhangi bir grubun, bütünü ile veya kısmen yokedilmesi maksadıyla bu grupların üyelerine karşı aşağıdaki fiillerden birisinin işlenmesi jenosit suçunu oluşturur:

a- Kasten adam öldürme,

b- Kişilerin bedensel veya ruhsal bütünlüklerine nitelikli etkili eylem düzeyinde saldırı,

c- Grubun, tümü ile veya kısmen yokedilmesini sonuçlayacak nitelikte varlık koşullarına zorlanması,

d- Doğumları engelleme amacını güden tedbirler,

e- Çocukların zorla başka yerlere gönderilmeleri.

Jenosit suçu failine ağırlaştırılmış müebbet hapis ve kamu hizmetlerinden yasaklanma cezaları verilir.

Bu suçlardan dolayı tüzel kişiler de sorumludur.

Bu suçlardan dolayı zamanaşımı işlemez.

İnsanlığa karşı suçlar

Madde 129- Bir plân doğrultusunda ve siyasal, felsefî, ırkî veya dinsel saiklerle nüfusun sivil bir grubuna karşı sürgün etme, tutsaklaştırma, kitlesel biçimde ve sistemli olarak kişilerin öldürülmesi, insanların kaçırıldıktan sonra yokedilmeleri, insanları işkence veya insanlık dışı işlemlere veya bireysel biyolojik deneylere tâbi kılma, ırza geçme, zorla hamile bırakma, zorla fuhşa sevketme eylemlerini işleyenlere ağırlaştırılmış müebbet hapis ve kamu hizmetlerinden yasaklanma cezası verilir.

Bu suçlardan dolayı tüzel kişiler de sorumludur.

Bu suçlardan dolayı zamanaşımı işlemez.

Örgüt

Madde 130- 128 ve 129 uncu maddelerde yazılı suçları işlemek veya bunların hazırlık hareketlerini gerçekleştirmek maksadıyla oluşturulmuş bir örgütü kuranlara veya bu tür örgütlere katılanlara on yıldan yirmi yıla kadar hapis ve kamu hizmetlerinden yasaklanma cezası verilir.

Bu suçlardan dolayı tüzel kişiler de sorumludur.

Bu suçlardan dolayı zamanaşımı işlemez.

İKİNCİ BÖLÜM
Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti

Göçmen kaçakçılığı

Madde 131- Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddî menfaat elde etmek maksadıyla, yabancı bir devlet tâbiiyetinde bulunan veya vatansız olan veya Türkiye'de sürekli olarak oturmasına yetkili mercilerce izin verilmemiş bulunan kimselerin Türkiye'ye yasal olmayan yollardan girmelerini veya ülkede kalmalarını, bu kişilerin veya Türk vatandaşlarının yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmalarını sağlamaya göçmen kaçakçılığı denilir.

Göçmen kaçakçılığı suçunun faillerine veya böyle bir suça iştirak etmeksizin, daha önce ülkeye sokulmuş veya girmiş kaçak göçmenleri, maddî menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollarla ülkeden çıkaranlara, yasal koşullara uymaksızın ülkede kalmalarını olanaklı kılanlara, bu maksatla sahte kimlik veya seyahat belgelerini hazırlayanlara veya temin edenlere ya da bu suçlara teşebbüs edenlere, fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca iki yıldan beş yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir; suçun işlenmesinde kullanılan taşıtlar ve bu fiil nedeniyle elde edilen maddî menfaatler müsadere edilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı olan suçlar, kaçak göçmenlerin yaşamlarını veya vücut bütünlüklerini tehlikeye soktuğu veya insanlık dışı veya onur kırıcı muamele biçimlerine tâbi kılınmalarına neden olduğu hâllerde faillere verilecek cezalar, yarısı oranında; ölüm meydana gelmiş ise bir kat artırılarak hükmolunur.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar örgütlü olarak işlendiğinde faillere verilecek cezalar bir kat artırılarak hükmolunur.

İnsan ticareti

Madde 132- Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzerî uygulamalara tâbi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla, tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik eden, kaçıran, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden, barındıran kimseye beş yıldan on yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir.

Birinci fıkrada belirtilen amaçlarla girişilen ve suçu oluşturan eylemler var olduğu takdirde, mağdurun rızası yok sayılır.

Onsekiz yaşını doldurmamış olanların birinci fıkrada belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hâllerinde suça ait araç fiillerden hiçbirisine başvurulmuş olmasa da faile birinci fıkrada belirtilen cezalar verilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar örgütlü olarak işlendiği takdirde faillere verilecek cezalar bir kat artırılarak hükmolunur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Hayata Karşı Suçlar

İnsan öldürme

Madde 133- Bir insanı öldürene yirmi yıldan yirmibeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Taksirle insan öldürme

Madde 134- Taksirle bir insanın ölümüne neden olan kişiye üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, birden fazla insanın ölümüne veya bir insanın ölümüyle beraber 145 inci maddenin ikinci fıkrasında gösterilen derecede diğer bir insanın yaralanmasına neden olmuş ise, faile, beş yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verilir.

Eş, kardeş, çocuk veya güçsüzü öldürme

Madde 135- Öldürme fiili eşe veya kardeşe, onsekiz yaşını bitirmemiş bir çocuk ve küçüğe veya ileri yaşı, hastalığı, malûllüğü veya ruh veya fizik bakımından güçsüzlüğü dolayısıyla kendini korumaktan âciz bir kimseye karşı veya zehirleme suretiyle işlenirse faile müebbet hapis cezası verilir.

Nitelikli insan öldürme

Madde 136- Öldürmek fiili;

1) Üstsoy veya altsoydan birisine karşı,

2) Devlet memurlarından birine karşı görevlerinden dolayı veya sona ermiş olsa da görevleri nedeniyle,

3) Canavarca bir his veya münhasıran kan gütme saikiyle veya işkence veya sadece azap verme maksadıyla,

4) Öldürme kararında ısrar ve sebatı gösteren taammütle,

5) Aynı neden ve saikle birden fazla insan hakkında,

6) Yangın, su baskını, tahrip ve batma gibi İkinci Kısmın Birinci ve Beşinci bölümlerinde yer alan vasıtalarla,

7) Meydana gelmiş olmasa da, diğer bir suçu hazırlamak veya kolaylaştırmak veya gerçekleştirmek için,

8) Bir suçtan meydana gelecek yararı elde etmek veya bu amaca ulaşmak maksadıyla yapılan hazırlıkları saklamak için veya izlenen amaca ulaşamamaktan duyulan kızgınlık ile,

9) Bir suçu gizlemek veya delillerini ortadan kaldırmak veya kendisini veya başkasını cezadan kurtarmak maksadıyla,

işlenirse, faile ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir.

Bilinmeyen veya beklenilmeyen hâller ve nedenler

Madde 137- Ölüm, fiilden evvel var olup da failce bilinmeyen hâllerin birleşmesi veya failin iradesi dışında ve beklenilmeyen nedenlerin eklenmesiyle meydana gelmiş ise:

1) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren hâllerde onaltı yıldan yirmi yıla kadar,

2) Müebbet ve onbeş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren hâllerde onbir yıldan onbeş yıla kadar.

hapis cezası verilir.

Kastı aşan insan öldürme

Madde 138- Etkili eylemden ölüm meydana gelmiş ise, fail hakkında 133 üncü maddedeki hâllerde altı yıldan sekiz yıla, 135 inci maddedeki hâllerde sekiz yıldan oniki yıla ve 136 ncı maddedeki hâllerde oniki yıldan onaltı yıla kadar hapis cezası verilir.

Ölüm, fiilden önce var olup da failce bilinmeyen hâllerin birleşmesi veya failin iradesi dışında ve beklenilmeyen nedenlerin eklenmesiyle meydana gelirse 133 üncü maddedeki hâllerde iki yıldan altı yıla, 135 inci maddedeki hâllerde altı yıldan sekiz yıla ve 136 ncı maddedeki hâllerde sekiz yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verilir.

Yeni doğan evlilik dışı çocuğu öldürme

Madde 139- Öldürme fiili, evlilik dışında yeni doğmuş bulunan çocuğa karşı anası tarafından işlenmiş ise, faile dört yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

Acıyı dindirme saiki

Madde 140- İyileşmesi olanağı bulunmayan ve ileri derecede ızdırap verici bir hastalığa tutulmuş olan bir kimsenin, bilincinin ve hareketlerinin serbestliğine tam olarak sahip iken yaptığı ısrarlı talepleri üzerine ve sadece hastanın ızdıraplarına son vermek maksadıyla öldürme fiilini işlediği sabit olan kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

İntihar

Madde 141- Başkasına intihar etmesi için karar verdirten veya var olan intihar kararını güçlendiren veya her ne suretle olursa olsun intihar eylemine yardım eden kimse, intihara teşebbüs edildiğinde iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına mahkûm olur.

Ölümün meydana gelmesi hâlinde faile verilecek ceza yarısı oranında artırılır.

471 inci madde hükmü saklıdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İşkence

İşkence

Madde 142- Bir kişiye işkence edene üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir.

Nitelikli işkence

Madde 143- Yukarıdaki maddede belirtilen suç:

A.1) Onsekiz yaşını bitirmemiş çocuk ve küçüklere karşı,

2) Yaş, hastalık, malûllük, fizik veya ruhsal zayıflık veya hamilelik nedeniyle, failin bildiği veya açıkça görülebilen özel bir güçsüzlük veya çaresizlik içinde bulunan kimseye karşı,

3) Mağdurun eşi tarafından,

4) Silâh vasıtası veya tehdidi ile,

işlenirse, fail hakkında dört yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

B.1) Üstsoya yahut babalık veya analığa karşı,

2) Failin, niteliğini bildiği veya bu hususun açıkça anlaşılabildiği memur veya kamu hizmetlisine yahut sürekli veya geçici olarak kamu hizmetiyle görevlendirilmiş kişilere veya bir avukata karşı görevinin icrasında veya sıfatları kalkmış olsa bile görevleri nedeniyle,

3) Bir tanığa, mağdura veya davaya katılan kimseye karşı, olayları bildirmesini engellemek, şikâyette veya ihbarda bulunmasını önlemek yahut tanıklıkta veya şikâyet veya ihbarda bulunmuş olması nedeniyle,

4) Suçun aslî veya fer'î faili sıfatını taşıyan birden çok kimselerce,

5) Taammüden,

6) Memur veya bir kamu hizmetiyle yükümlü bulunan kimselerce görevlerinin icrasında veya icrası vesilesiyle,

7) Bir cinsel saldırı ile birlikte,

işlenirse failin cezası beş yıldan on yıla kadar hapistir.

C. Suç, bir çocuğa veya küçüğe karşı veya üstsoy veya babalık yahut analık sıfatını taşıyanlarca işlendiğinde faile altı yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verilir.

Ağır nitelikli işkence

Madde 144- Suç, daimi malûllük veya uzuv kaybı ile sonuçlandığında faile oniki yıldan onsekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

Suç, mağdurun ölümüne neden olduğunda ceza ağırlaştırılmış müebbet hapistir.

BEŞİNCİ BÖLÜM
Beden Bütünlüğüne Karşı Suçlar

Basit ve nitelikli etkili eylemler

Madde 145- Başkasına bedensel eza veren veya bir kimsenin sağlığını bozan veya aklî melekelerinde karışıklıklara neden olan kişiye altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, duyulardan veya organlardan birinin sürekli zayıflamasına veya konuşmada sürekli zorluğa veya yüzde sabit ize veya yirmi gün ve daha çok akıl veya beden hastalıklarından birine veya bu süre kadar alışılmış işe devam edilememesine veya yaşamı tehlikeye sokan bir duruma veya gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğun vaktinden önce doğmasına neden olmuş ise, fail iki yıldan altı yıla kadar hapisle cezalandırılır.

Fiil, kesin veya olası surette iyileşmesi olanaklı bulunmayacak derecede akıl veya beden hastalıklarından birine veya duyulardan veya el veya ayaktan birinin veya konuşma veya çocuk yapmak yeteneklerinin kaybolmasına veya organlardan birinin tatiline veya yüzün sürekli değişikliğine veya gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğun düşmesine veya mağdurun bitkisel hayata girmesine neden olmuş ise ceza beş yıldan on yıla kadar hapistir.

Fiil, hiç bir hastalığı veya alışılmış işe devam edilememesini gerektirmemiş veya bu hâller on günden fazla uzamamış ise, fail hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis veya beşyüzmilyon liradan dokuzmilyar liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur.

Bu maddenin birinci ve dördüncü fıkralarında yazılı hâllerde suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlıdır.

Cezayı ağırlaştırıcı nedenler

Madde 146- 145 inci maddede belirtilen fiiller 135 inci maddede gösterilen kimselere karşı işlenecek olursa ceza üçte bir oranında artırılır. Bu hüküm, fiilin silâhla işlenmesi hâlinde de uygulanır.

Fiil, 136 ncı maddenin (5) numaralı bendinde yazılı hâl dışında, diğer bentlerdeki hâllerden biri ile birleşirse, birleşen fiil hakkında, 54 üncü madde hükmü geçerli olmak koşuluyla ceza yarısı oranında artırılır.

Hafifletici neden

Madde 147- Bu Bölümde belirtilen hâllerde fiil, netice bakımından failin asıl maksadını aşmış ise cezanın yarısından üçte ikisine kadarı indirilir.

Taksirle etkili eylem

Madde 148- Bir insana taksirle bedensel eza veren veya onun sağlığını ihlâl eden veya aklî melekelerinde karışıklıklara neden olan kimseye;

1) 145 inci maddenin birinci veya dördüncü fıkralarındaki hâllerde, üçyüzellimilyon liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası,

2) 145 inci maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarındaki hâllerde, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası,

verilir.

Birden fazla kişi cürümden zarar görmüş ise, yukarıdaki fıkranın (1) numaralı bendinde yazılı hâlde faile bir aydan üç aya kadar hapis veya ikimilyar liradan onmilyar liraya kadar ağır para cezası, (2) numaralı bendinde yazılı hâlde altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Bilinçli taksir hâli hariç olmak üzere, bu maddenin kapsamına giren suçların soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlıdır.

Terk

Madde 149- Koruma veya gözetimi ile yükümlü bulunduğu ve yaşı, akıl ve beden durumu bakımından veya diğer bir nedenle kendisini koruma olanağına sahip bulunmayan bir kimseyi terk eden kişiye üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Terkten dolayı mağdur, beden veya akıl sağlığı bakımından bir tehlikeyle karşı karşıya kalmış ise, faile altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir. Fiil sonucu bir zarar meydana geldiğinde faile, bir yıldan üç yıla, ölüm meydana geldiğinde iki yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı hâllerde üstsoy veya altsoyunu veya eşini veya evlâtlığını terk eden kimse hakkında verilecek ceza üçte bir oranında artırılır.

Terk fiili, anası tarafından evlilik dışı yeni doğmuş çocuğa karşı işlenmiş ise faile birinci ve ikinci fıkralar gereğince ceza verilir ve ayrıca bu ceza altıda bire kadar indirilebilir.

İhbar ve yardımdan kaçınma

Madde 150- 149 uncu maddede belirtilen durumda bulunan kişileri veya bir ölüyü görüp de bunu derhal ilgili memurlara bildirmeyen kimseye üçyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Kendisini idare edemeyecek durumda olan bir hasta veya yaralıya veya herhangi bir nedenle beden veya sağlığı bakımından tehlikeyle karşı karşıya kalan bir kimseye rastlayıp da hâl ve koşulların elverdiği ölçüde yardım etmekten veya durumu derhal ilgili memurlara bildirmekten kaçınan kimseye aynı ceza verilir.

ALTINCI BÖLÜM
Çocuk Düşürme ve Düşürtme Suçları

Kanuna aykırı çocuk düşürtme

Madde 151- Bir kadının rızası olmaksızın çocuğunu düşürten kimseye beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

Tıbbî nedenler bulunmadığı hâlde, gebelik süresi oniki haftadan fazla olan bir kadının rızası ile çocuğunu düşürten kimseye iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Birinci fıkrada yazılı fiil, kadının ölümüne neden olmuşsa faile sekiz yıldan onaltı yıla ve beden bakımından bir zarara neden olmuşsa altı yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verilir.

İkinci fıkrada yazılı fiil kadının ölümüne neden olmuş ise, faile dört yıldan sekiz yıla kadar ve beden bakımından bir zarara neden olmuş ise, üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir.

Gebe sanılan bir kadın üzerinde rızası olmaksızın çocuk düşürme amacı ile bazı fiilerde bulunan kimse, kadının ölümü hâlinde 138 inci, bedensel bir zarara uğraması hâlinde 145 inci madde hükmüne göre cezalandırılır.

Çocuğunu düşüren kadın

Madde 152- Gebelik süresi oniki haftadan fazla olan çocuğunu isteyerek düşüren kadına bir aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Yetkili olmayan kişinin fiili

Madde 153- Rahim tahliye etme yetkisi olmayan bir kimse, gebelik süresi oniki haftadan az olan bir kadına rızası ile düşük yaptırdığı takdirde iki yıldan dört yıla kadar hapis ile cezalandırılır. Fiil, kadının ölümüne neden olmuş ise 138 inci, beden bakımından bir zarara neden olmuş ise 145 inci madde hükümlerine göre ayrıca ceza verilir.

Rahim tahliye etme yetkisi olmayan bir kimse, 151 inci maddenin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarında öngörülen fiilleri işlediği takdirde cezası üçte bir oranında artırılır.

Rahim tahliye etme yetkisi olmayan bir kimse, gebe sanılan bir kadına çocuğunu düşürmek için ilâç, gereç tedarik eder veya gebe sanılan bir kadın üzerinde rızası olmaksızın çocuk düşürme amacı ile bazı fiillerde bulunur ve kadının ölümüne neden olursa 138 inci, bedensel zararına neden olursa 145 inci madde hükümlerine göre cezalandırılır. Fiil, kadının rızası ile işlenmişse ceza üçte bir oranında indirilir.

Kısırlaştırma

Madde 154- Bir erkek veya kadını rızası olmaksızın kısırlaştıran kimse, üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Fiil, erkeğin veya kadının ölümüne neden olmuş ise 138 inci, beden bakımından bir zarara neden olmuş ise 145 inci maddeye göre ayrıca ceza verilir. Fiil, kısırlaştırma işlemi yapma yetkisi olmayan bir kimse tarafından yapılırsa ceza üçte bir oranında artırılır.

Kısırlaştırma işlemini gerçekleştirme yetkisi olmayan bir kimsenin, kişinin rızası ile bu işlemi gerçekleştirmesi hâlinde, faile bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir. Fiil, kişinin ölümüne neden olmuş ise 138 inci, beden bakımından bir zarara neden olmuş ise 145 inci madde hükümlerine göre ayrıca ceza verilir.

Suç sonucu gebelik

Madde 155- 154 üncü madde dışında kadının mağduru olduğu bir suç sonucu gebe kalması hâlinde çocuğu düşürene veya düşürtene ceza verilmez.

YEDİNCİ BÖLÜM
Hürriyete Karşı Suçlar

Tehdit

Madde 156- Bir kimse başkasına karşı, her ne şekilde olursa olsun ciddî bir korku meydana getirecek surette tehditte bulunacak olursa suçtan zarar görenin şikâyeti üzerine iki aydan sekiz aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Tehdit, silâhla veya failin kendisini tanınmayacak bir hâle koyması suretiyle veya birden fazla kişi tarafından birlikte veya imzasız bir mektup veya özel işaretlerle veya var olan veya var sayılan gizli bazı örgütlerin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanarak işlenmiş ise faile sekiz aydan yirmi aya kadar hapis cezası verilir. Bu hususta ayrı düzenleme yapan özel kanun hükümleri saklıdır.

Cebir veya koşullu tehdit

Madde 157- Bir şeyi yapması veya yapmaması veya kendisinin o şeyi yapmasına müsaade etmesi için diğer kimseye karşı cebir veya tehdit kullanan veya yetkili olmadan veya kanunlara aykırı olarak bir konuda bilgi vermeye veya inancını veya siyasal veya sosyal görüşünü açıklamaya zorlayan kimseye bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası verilir. Fail istediği sonucu elde etmiş ise verilecek ceza üçte biri oranında artırılır.

Hukuka aykırı olarak, kamu hizmetlerinin görülmesine veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarına veya siyasal partilere ayrılan yapılara veya eklentilerine girilmesine veya orada kalınmasına, kişiler veya eşya üzerinde zor kullanarak veya başkalarını tehdit ederek engel olan kimseye iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Hukuka aykırı olarak, her türlü eğitim ve öğretim kurumlarına veya öğrencilerin toplu olarak oturdukları yurt veya benzerî yerlere veya bunların eklentilerine girilmesine veya orada kalınmasına, kişiler veya eşya üzerinde zor kullanarak veya başkalarını tehdit ederek engel olan kimseye, yukarıdaki fıkrada gösterilen ceza verilir.

Yukarıdaki fıkrada gösterilen hâl dışında, her türlü kamu hizmetinin veya eğitim ve öğretim çalışmalarının aksamasına veya kesilmesine veya bunlara ara verilmesine haksız fiil ve davranışlarıyla neden olanlara altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Üçüncü ve dördüncü fıkralarda gösterilen fiiller, suçun işlendiği eğitim veya öğretim kurumlarının öğrencisi olmayan veya suçu işlediği yurt veya benzerî yerlere yetkili makamlarca kabul edilmiş bulunmayan veya öğrenci olmadığı hâlde bu gibi yerlerde kalan kişiler tarafından işlenirse, verilecek ceza üçüncü fıkradaki hâlde üç yıldan beş yıla, dördüncü fıkradaki hâlde ise bir yıldan üç yıla kadar hapistir.

Fiil, 156 ncı maddenin ikinci fıkrasında belirtilen vasıta ve şekillerle işlenecek olursa verilecek ceza üçte biri oranında artırılır.

Cebir ve şiddet veya tehdit kullanılmasını ayrıca düzenlemiş bulunan kanun hükümleri saklıdır.

Şantaj

Madde 158- Bir imza veya sırrın elde edilmesini, kendisine bazı maddî yarar veya değerlerin veya herhangi bir malın teslimini sağlamak maksadıyla, bir kişinin şeref veya saygınlığına zarar verecek nitelikteki fiillerin açıklanacağı veya isnat edileceği hususunda tehditte bulunmak şantajdır.

Şantaj faili bir yıldan beş yıla kadar hapis ve yedimilyar liradan yirmimilyar liraya kadar para cezasına mahkûm edilir.

Tehdidini yerine getiren şantaj faili iki yıldan yedi yıla kadar hapis ve yirmimilyar liradan kırkmilyar liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.

Şantaj suçlarından dolayı tüzel kişiler de sorumludur.

Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma

Madde 159- Bir başkasını hukuka aykırı olarak kişi hürriyetinden yoksun kılan kimseye bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Fail, fiili işlemek için veya işlediği sırada, tehdit veya kötü muamelede bulunur veya hile kullanır veya fiili öç almak maksadıyla veya siyasal veya ideolojik veya sosyal görüş ayrılıklarından kaynaklanan herhangi bir amaçla işleyecek olursa, verilecek ceza bir katı oranında artırılır.

Nitelikli hâl

Madde 160- 159 uncu maddede yazılı cürüm, failin üstsoy veya altsoyundan veya eşlerden biri tarafından diğerine veya görevlerinden dolayı Devlet memurlarına veya onbeş yaşını bitirmemiş bir çocuğa veya ileri yaşı, hastalığı, malûllüğü veya ruh veya fizik bakımından güçsüzlüğü dolayısıyla kendini korumaktan âciz bir kimseye karşı işlenirse veya bu fiil nedeniyle mağdurun şahsı veya sağlığı veya malı bakımından ağır zarar meydana gelirse beş yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenler

Madde 161- 159 ve 160 ncı maddelerdeki fiillerin silâhla veya birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi veya hürriyetten yoksun kalınan sürenin bir haftayı aşması hâllerinde ceza üçte bir oranında artırılır.

Fail, 157, 159 ve 160 ncı maddelerde yazılı fiillerden dolayı soruşturmaya başlanmadan önce, maksadını elde etmeksizin ve mağdurun şahsına zararı dokunmaksızın, onu kendiliğinden güvenli bir yerde serbest bırakacak olursa cezanın üçte ikisine kadarı indirilir.

Memurun kişi hürriyetini ihlâli

Madde 162- Bir memur, görevini kötüye kullanarak veya kanunen gerekli usul ve koşullara uymadan bir kimseyi kişi hürriyetinden yoksun kılarsa iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Bu fiile, 159 uncu maddenin ikinci fıkrasında yazılı hâllerden biri eklenirse üç yıldan altı yıla kadar, 160 ncı maddede yazılı hâllerden biri eklenirse altı yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Mağdur, soruşturmaya başlanmadan ve maksat elde edilmeksizin, şahsına bir zarar verilmeden kendiliğinden güvenli bir yerde bırakılacak olursa verilecek ceza üçte ikisi oranında indirilir.

Haksız üst arama

Madde 163- Hukuka aykırı olarak bir kimsenin üstünü arayan memura iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.

Haksız tutma

Madde 164- Yetkili memur, merciinden verilmiş hüküm ilâmı veya tutuklama müzekkeresi olmaksızın, bir kimseyi ceza infaz kurumuna veya tutukevine kabul eder veya hükümlü veya tutuklunun salıverilmesi hususunda merciinin hüküm ve kararını yerine getirmezse altı aydan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

Görevi yerine getirmeme

Madde 165- Bir kimsenin kanunsuz olarak bir ceza infaz kurumu veya tutukevinde tutulduğunu öğrenen yetkili memur, o kimsenin salıverilmesi için gereken işlemi yapmayı veya durumu yetkili mercie bildirmeyi ret veya ihmal eder veya geciktirirse altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Memur hakkında ağırlaştırıcı hâl

Madde 166- 162 ilâ 165 inci maddelerde yazılı cürümlerden birini, özel bir maksada hizmet etmiş olmak için işleyen memura verilecek ceza üçte biri oranında artırılır.

İş ve çalışma hürriyetinin ihlâli

Madde 167- Cebir ve şiddet veya tehdit ile çalışma veya sanat veya ticaret serbestliğini engelleyen veya ortadan kaldıran kişiye mağdurun şikâyeti hâlinde, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ve ikimilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Çaresizliğini, kimsesizliğini ve bağlılığını sömürmek suretiyle bir kimseyi ücretsiz olarak veya sağladığı hizmet ile açık bir şekilde orantısız düşük bir ücretle çalıştıran veya bu durumda bulunan kişiyi, insan onuru ile bağdaşmayacak çalışma ve konaklama koşullarına tâbi kılan kimseye altı aydan üç yıla kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Yukarıdaki fıkrada belirtilen durumlara düşürmek üzere bir kimseyi tedarik veya sevk veya bir yerden diğer bir yere nakleden kişiye de aynı ceza verilir.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen fiiller, üçten fazla çalışana karşı birlikte işlendiğinde verilecek ceza üçte bire kadar artırılır.

Hukuka aykırı olarak işçiyi veya işverenlerini ücretleri azaltıp çoğaltmaya veya evvelce kabul edilenlerden başka koşullar altında anlaşmalar kabulüne zorlamak maksadıyla cebir veya tehdit kullanarak bir işin durmasına veya sona ermesine veya durmanın devamına neden olan kişiye sekiz aydan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Birinci ve beşinci fıkralarda gösterilen fiiller, silâhla veya kendini tanınmayacak hâle koyarak veya ikiden fazla kişi tarafından birlikte işlenirse veya ayrıca makine, malzeme ve binalarda tahribat meydana gelmiş ise veya var olan veya var sayılan örgütlerin meydana getirdikleri tehdit gücünden yararlanılarak işlenmiş ise, ceza iki katı oranında artırılarak hükmolunur ve elebaşılarına verilecek ceza üçte bire kadar artırılır.

Tüzel kişiler de bu suçtan dolayı sorumludurlar.

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasını engelleme

Madde 168- Birden fazla kişinin, aralarında önceden anlaşarak cebir ve şiddet veya tehdit kullanmak veya eşyayı, aletleri, her türlü aygıtları tahrip etmek veya bozmak suretiyle düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasını engellemeleri hâlinde bir yıldan beş yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.

Tüzel kişiler de bu suçtan dolayı sorumludurlar.

İnsan üzerinde deney

Madde 169- Rızası olsa bile bir kişi üzerinde, durumun haklı kılmadığı bilimsel veya tıbbî bir deneyde bulunan kimseye altı aydan iki yıla kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir. Onsekiz yaşını bitirmemiş olanların rızası geçerli değildir.

Tüzel kişiler de bu suçtan dolayı sorumludurlar.

Ayırımcılık

Madde 170- Kişiler arasında köken, cinsiyet, aile durumu, örf ve âdet, siyasal düşünce, felsefî inanç, sendika, bir etnik gruba mensupluk, ırk, din, mezhep nedeni ile ayırım yaparak:

1) Bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya bir hizmetin icrasını veya hizmetten yararlanılmasını engelleyen veya kişinin işe alınmasını veya alınmamasını yukarıda sayılan hâllerden birine bağlayan,

2) Besin maddelerini vermeyen veya kamuya arzedilmiş bir hizmeti yapmayı reddeden,

3) Kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını engelleyen,

kimse hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis veya yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Bu maddede yazılı suçlar tüzel kişiler aleyhine işlendiğinde de aynı cezalar uygulanır.

Tüzel kişiler de bu maddede yazılı suçlardan dolayı sorumludurlar.

Kişilerin huzur ve sükununu bozma

Madde 171- Sırf huzur ve sükununu bozmak maksadıyla bir kimseye ısrarla telefon edilmesi veya aynı maksatla ve ısrarla gürültü yapılması hâlinde suçtan zarar görenin şikâyeti üzerine faile üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Din ve vicdan hürriyetinin ihlâli

Madde 172- Dinlerden birine ait din işlerini veya ibadet ve ayinin yapılmasını men veya ihlâl eden, engelleyen kişiye altı aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiilin işlenmesi sırasında, cebir veya tehdit veya hakarette bulunulmuş ise, faile bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Her türden dinsel inancı benimsemiş kişilerin bu inançlarını tahkir ve tezyif kastıyla, din bakımından belirlenmiş temel değerlere hakaret eden kişiye altı aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Bir kimseyi vicdan, dinsel inanç ve kanaat hürriyetini kullanmasından veya mensup olduğu dinin emirlerini yerine getirmesinden dolayı tahkir eden kişiye de aynı ceza verilir.

Üçüncü ve dördüncü fıkralarda yazılı suçlar, basın ve yayın yoluyla işlenirse ceza bir katı artırılarak hükmolunur.

Bu maddede yazılı suçlara basın ve yayın yoluyla teşvik ve tahrik hâlinde de aynı ceza uygulanır.

Tahrip ve kirletme

Madde 173- İbadethaneleri, külliyeleri ve bunlara benzer yerleri, bunların bütünleyici parçalarını, eklentilerini, buralardaki demirbaşları, tezyinatı ve diğer her türlü eşyayı, mezarlıkları veya mezarlıkların ve mezarların korunma ve tezyinatı için yapılmış her türlü tesisi, hâk edilmiş şeyleri yıkan veya diğer bir suretle bunlara zarar veren kimseye, zararın ağırlığına göre bir yıldan üç yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan dörtmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Bu fiiller, dini tahkir maksadıyla işlendiğinde ceza üçte biri oranında artırılır.

Birinci fıkrada belirtilen yerleri ve şeyleri, tahkir maksadıyla, ne suretle olursa olsun kirleten kimseye iki aydan sekiz aya kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Din görevlilerine karşı suç

Madde 174- Kanunda yazılı hâller dışında, görevleri esnasında veya görevlerini yapmalarından dolayı din görevlilerine karşı bir suç işlendiği takdirde, ceza altıda biri oranında artırılır.

Cesede yönelik suçlar

Madde 175- Her ne maksatla olursa olsun bir ölünün kısmen veya tamamen ceset veya kemiklerini alan veya ceset veya kemikler hakkında tahkir edici fiillerde bulunan kimseye üç aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, mezarlıkta görevli kimseler veya ceset veya kemiklerin kendilerine tevdi edilmiş bulunduğu kişiler tarafından işlenirse ceza yarısı oranında artırılır.

Konut dokunulmazlığının ihlâli

Madde 176- Kendisini oradan çıkarma hakkına sahip olan kimsenin veya kimselerden birinin konutuna, konutunun eklentilerine rızaya aykırı olarak veya hileyle veya gizlice giren veya rıza ile girdikten sonra buradan çıkmayan, gizlenen veya hileyle kalan kimseye, şikâyet üzerine, üç aydan sekiz aya kadar hapis cezası verilir.

Fiil, gece vakti veya tehdit veya şahıs veya eşya üzerinde şiddet kullanılarak veya silâhla veya birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmiş ise verilecek ceza sekiz aydan üç yıla kadar hapistir.

Memur tarafından konut dokunulmazlığının ihlâli

Madde 177- Görevini kötüye kullanarak veya hukuka uygun usul ve koşullar dışında, başkasının konut veya eklentilerine giren veya rıza ile girdikten sonra çıkmayan memura dört aydan iki yıla ve bu yerlerde ayrıca keyfî bir muamelede bulunan memura sekiz aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Memur, fiili özel bir maksat ile işlemiş ise cezası altıda bir oranında artırılır.

İşyerine girme veya çıkmama

Madde 178- 176 ncı maddede yazılı fiiller, açık bir rızaya gerek duyulmaksızın girilmesi mutat olan yerler dışında kalan işyerleri ve eklentileri hakkında işlenecek olursa şikâyet üzerine faile iki aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Siyasal hakların kullanılmasını engelleme

Madde 179- Cebir ve şiddet veya tehdit veya hile kullanarak veya nümayiş veya gürültü yaparak kişilerin, kısmen de olsa, siyasal haklarını kullanmalarını engelleyen kimseye suç daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Bir memur görev nüfuzunu kötüye kullanarak kişilerin kısmen de olsa siyasal haklarını kullanmalarını engellerse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM
Şerefe Karşı Suçlar

Hakaret

Madde 180- Huzurda veya ikiden fazla kişiyle ihtilat ederek gıyapta, bir kimseyi halkın hakaret ve husumetine maruz kılacak veya onun namus veya saygınlığına dokunacak bir isnatta bulunana veya bir kimsenin namus veya şöhret veya vakar veya saygınlığına saldırana üç aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.

Aynı fiil, belirli bir madde isnadı suretiyle işlenecek olursa altı aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmedilir.

Fiil, bir kimseye hitap edilen veya hitap edildiği anlaşılan mektup, resim veya herhangi bir yazı vasıtasıyla veya telgraf, telefon ve benzerî araçlarla işlenirse faile yukarıdaki fıkralarda yazılı cezalar verilir.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen fiiller alenen işlenecek olursa verilecek ceza altıda biri, aleniyet basın ve yayın yoluyla gerçekleştirilecek olursa ceza üçte biri oranında artırılır.

İspat hakkı

Madde 181- Failin, beraat etmek için isnat ettiği belirli maddenin doğru olduğunu ispat istemi aşağıdaki hâllerde kabul olunur:

1) Kendisine saldırılan kişi bir memur veya kamu hizmeti gören kimse olup da, isnadın memuriyete veya gördüğü kamu hizmetine ilişkin bulunması,

2) İsnat olunan hususdan dolayı, kendisine saldırılan kişi hakkında kamu davası açılmış olması,

3) İsnat olunan hususun ispatında kamu yararı bulunduğuna mahkemece karar verilmesi,

4) Şikâyetçinin, yargılamanın kendisine isnat edilen belirli maddenin doğruluğunu veya yanlışlığını kapsamasını açıkça istemiş olması.

Şikâyetçi, özel soruşturma veya yargılama usulüne tâbi veya başka bir mercide yargılanması gereken bir kimse olsa da ispat istemi, hakaret davasına bakan mahkemece incelenir.

İspat isteminin kabulüne karar verilmesinden itibaren onbeş gün içinde bununla ilgili bütün deliller mahkemeye sunulur.

Deliller, karşı delillerin bir ay içinde sunulması için şikâyetçiye ve Cumhuriyet savcısına tebliğ olunur.

İsnat, ispat olunmadığında 180 inci maddenin ikinci fıkrasına veya bu fıkra delâletiyle dördüncü fıkrasına göre hükmedilecek cezalar yarısı kadar artırılır.

İsnat, ispat olunur veya bundan dolayı isnatta bulunulan kişi mahkûm edilirse sanığa ceza verilmez.

Mağdurun saptanması

Madde 182- 180 inci maddede yazılı cürümlerin işlenmesinde mağdurun ismi açıkça belirtilmemiş veya isnat üstü kapalı geçiştirilmiş olsa bile, eğer niteliğinde ve mağdurun şahsına yönelik bulunduğunda duraksanmayacak bir durum varsa, hem ismi belirtilmiş ve hem de hakaret açıklanmış sayılır.

Haksız eylem veya cebir ve şiddet kullanılması nedeniyle hakaret ve karşılıklı hakaret

Madde 183- Mağdur, kendi haksız eylemleri ile hakarete neden olmuşsa, failin cezası üçte birine kadar indirilebileceği gibi tümüyle de kaldırılabilir.

Kendisine karşı cebir ve şiddet kullanılmasından dolayı hakarette bulunan kimse cezalandırılmaz.

Karşılıklı hakarette mahkeme, gerektiğinde iki taraf hakkındaki veya hangi tarafın neden olduğunu göz önüne alarak, yalnız biri hakkındaki cezayı kaldırabilir.

Dokunulmazlık

Madde 184- Tarafların veya avukat, danışman veya yasal temsilcilerin dava hakkında yargı mercilerine verdikleri yazılar veya evrak veya iddia ve savunmalarındaki taraflara yönelik isnattan dolayı ceza verilmez.

İddia ve savunma ile ilgili olmayan isnat hakkında yukarıdaki fıkra uygulanmaz.

Birinci fıkrada yazılı hâllerde, yetkili yargı mercilerince kanunun belirttiği disiplin tedbirlerinden ayrı olarak saldırıya uğrayanın isteği üzerine tazminata hükmedilebileceği gibi, hakareti kapsayan yazı ve sözlerin evrak ve tutanaklardan kısmen veya tamamen kaldırılmasına da karar verilebilir.

Hakaret suçlarında soruşturma ve kovuşturma koşulu

Madde 185- Hakaret suçunun soruşturulması ve kovuşturulması mağdurun şikâyetine bağlıdır.

Mağdur, şikâyet etmeden önce ölürse veya suç ölmüş bir kişinin hatırasına karşı işlenmiş olursa, ölenin ikinci dereceye kadar üstsoy ve altsoyu veya eş veya kardeşleri tarafından şikâyette bulunulabilir.

Tüzel kişiliğe hakaret

Madde 186- Kamu tüzel kişilerine, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarına, siyasal partilere, sendikalara, özel hukuk tüzel kişilerine karşı işlenen hakaret suçlarında soruşturma ve kovuşturma, ilgili kurum yetkilisinin şikâyetine bağlıdır.

Yukarıdaki fıkrada yer alan kuruluş veya tüzel kişilerin alamet ve işaretlerini, itibarlarını kıracak şekilde kullananlara, fiil ayrıca kanun tarafından cezalandırılmadığı hâllerde, şikâyet üzerine iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.

Hakarette müsadere

Madde 187- Hakaret suçundan hükümlülük hâlinde suç konusunun müsaderesine ve ortadan kaldırılmasına karar verilir. Ortadan kaldırılamayanlar üzerine hüküm fıkrası yazılır.

DOKUZUNCU BÖLÜM
Hayatın Gizli Alanına ve Özel Hayata Karşı Suçlar

Haberleşme hürriyetinin ihlâli

Madde 188- Hak ve yetkisi olmadığı hâlde, içindekini öğrenmek maksadıyla kendisine gönderilmiş olmayan mektup, telgraf, telefaks ve benzerlerini veya kapalı zarf veya koliyi açan veya eline geçiren kimse yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.

Böylece açılmış veya ele geçirilmiş olan şeylerin ve telefon muhaverelerinin içeriklerini ifşa eden veya bunları kullanarak yarar sağlayan kimseye üç aydan iki yıla kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Kanunların verdiği yetkiye dayanmaksızın telekomünikasyon yoluyla yapılan haberleşmelere giren veya içeriğini öğrenen kimseye üç aydan iki yıla kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Yukarıdaki fıkralarda sayılan fiiller kamu görevlileri tarafından işlendiğinde ceza yarı oranında artırılır.

Mektup veya telgrafın yayınlanması

Madde 189- Kendisine gönderilen mektup, telgraf, telefaks veya benzerlerini, gönderenin rızası olmadan yayınlayan veya açıklayan kimse, bu yüzden bir zarar olasılığı meydana gelirse yediyüzellimilyon liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.

Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması

Madde 190- Kişiler arasındaki alenî olmayan konuşmaları, taraflardan herhangi birinin rızası olmaksızın bir dinleme aleti ile izleyen veya bunları bir ses alma cihazı ile kaydeden kimseye iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkrada yazılı fiil işlenerek elde edildiği bilinen veya böylece elde edildiği kabul edilebilecek olan bilgilerden yarar sağlayan veya bunları başkalarına veren veya diğer kişilerin bilgi edinmelerini temin eden kimseye, yukarıdaki fıkrada yazılı ceza ile birlikte yediyüzellimilyon liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Birinci fıkranın ihlâli suretiyle elde edilen konuşmalar, basın ve yayın araçlarıyla yayınlandığında faile üçmilyar liradan yirmimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Söyleşi sırasındaki konuşmaların kaydedilmesi

Madde 191- Katıldığı bir söyleşiyi, diğer konuşanların rızası olmadan ses alma cihazı ile kayda alan kişiye yediyüzellimilyon liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Yukarıda belirtilen fiile muhatap olduğunu bildiği hâlde buna karşı çıkmayan kişinin rızası var sayılır.

190 ıncı maddenin ikinci fıkrasında yazılı fiilin işlenmesi hâlinde faile iki aydan beş aya kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Resim çekici veya kaydedici bir aletle özel hayatın ihlâli

Madde 192- Resim çekici veya kaydedici bir aletle özel yaşamın gizli alanına giren veya normal koşullar içinde ve özel çaba göstermeden görülmesi olanaklı bulunmayan bir özel yaşam olayını, ilgilinin rızası olmadan saptayan ve kaydeden kimseye altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Böylece elde edilmiş olduğu bilinen saptama ve kayıtlardan yarar sağlayanlar veya bunları başkalarına verenler veya diğer kimselerin bilgi edinmelerini temin edenler veya basın ve yayın yoluyla açıklayanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis ve üçmilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılırlar.

Uzaktan söyleşileri tespit edebilen araçları merciince izin verilmeden imal, ithal eden veya bulunduran yahut kullanan kişi bir yıldan üç yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan onmilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.

Montaj

Madde 193- Ne suretle olursa olsun, rızası olmaksızın bir kişinin sözleri veya resimleri kullanılarak gerçekleştirilen montajları yayınlayan faile üç aydan bir yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Yayının bir montaj oluşturduğunun açıkça belli olduğu veya yayında montaj yapıldığının belirtildiği hâllerde, fiil ayrıca suç oluşturmadığı takdirde, faile ceza verilmez.

Posta ve diğer iletişim görevlilerince suçların işlenmesi

Madde 194- 188 ve 190 ıncı maddelerde yazılı fiiller posta ve diğer iletişim görevlileri tarafından işlendiğinde, ceza iki katı olarak hükmolunur.

Hukuka uygunluk hâli

Madde 195- 188, 190, 191 ve 192 nci maddelerin birinci fıkralarında gösterilen fiiller, bir suçun soruşturulması veya kovuşturulması veya önlenmesi maksadıyla kanunun açıkça belirttiği hâllerde yetkili hâkim tarafından verilecek karara uyularak görevlilerce gerçekleştirildiğinde kovuşturma yapılmaz.

Bu gibi hâllerde elde edilen bilgi, vesika ve resimler sadece yargılamada kullanılabilir.

Elde edilen bu bilgi, vesika veya resimleri başka bir maksat için kullananlar hakkında üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Özel kanununda yer alan hükümler saklıdır.

Soruşturma ve kovuşturma koşulu

Madde 196- 192 nci maddenin son fıkrası hariç olmak üzere 188 ilâ 193 üncü maddelerinde yazılı fiillerin soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlıdır.

Kanuna aykırı kişisel veriler

Madde 197- 1. Kişilerin rızaları olmaksızın veya kanunların öngördüğü şekil ve usullere uyulmaksızın kişisel verileri bilişim sistemlerine yerleştiren veya işleyen kimseye altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Veriler, hileli veya kanun dışı yollarla elde edildiğinde verilecek ceza üçte biri oranında artırılır.

2. Kanuna uygun olarak bilişim sistemlerine yerleştirilmek veya işlenmekle beraber muhafazaları için gerekli güvenlik tedbirlerinin alınmaması nedeni ile kişisel verilerin başkasının eline geçmesine veya bozulmasına veya zarar görmesine neden olan kimse hakkında bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, taksirle işlendiğinde ikimilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

3. Kanunun öngördüğü hâller dışında, kişilerin ahlâkî niteliklerini, siyasal, felsefî veya dinsel görüşlerini veya ırkî kökenlerini veya sendikal bağlantılarını veya cinsel yaşamlarını veya sağlık durumlarını kişisel veri olarak sisteme yerleştiren veya işleyen kimseye bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Verileri, yetkili olmayanlara verme, imha etmeme

Madde 198- 1. Kişisel verileri, yetkisiz kişilere veren, ifşa eden, çeşitli özel maksatlarla kullananlar ile ele geçirenlere iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

2. Kanunların belirlediği sürelerin geçmiş olmasına karşın verileri sistem içinde yok etmekle yükümlü olanlara görevlerini yerine getirmediklerinde altı aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Fişlikler

Madde 199- 197 ve 198 inci maddelerde yer alan fiiller, her türlü fişliklere yerleştirilmiş veriler hakkında işlendiğinde faillere aynı cezalar verilir.

Tüzel kişilerin sorumluluğu

Madde 200- 197 ilâ 199 uncu maddelerde yer alan suçlardan dolayı tüzel kişiler de sorumludur.

ONUNCU BÖLÜM
Malvarlığına Karşı Suçlar

Hırsızlık

Madde 201- Zilyedinin rızası olmadan başkasına ait taşınır bir malı, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak maksadıyla bulunduğu yerden alan kimseye altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Telefon hatları ile frekanslarından veya elektromanyetik dalgalarla yapılan şifreli veya şifresiz yayınlardan sahibinin veya zilyedinin rızası olmadan yararlananlar da yukarıdaki fıkra uyarınca cezalandırılırlar.

Ekonomik bir değer taşıyan her türlü enerji de taşınır mal sayılır.

Nitelikli hırsızlık

Madde 202- Hırsızlık;

1) Kime ait olursa olsun kamu kurum ve kuruluşlarında veya ibadete ayrılmış yerlerde bulunan veya kamu yararına veya hizmetine tahsis edilen eşya hakkında,

2) Bina veya etrafı çevrili eklentilerinde bulunan veya bunlar dışındaki yerlerde bulunup da muhafaza altına alınmış olan eşya hakkında,

3) Halkın yararlanmasına sunulmuş ulaşım aracı içinde veya bunların belli varış veya kalkış yerlerinde bulunan eşya hakkında,

4) Elde veya üstte taşınan eşyayı çekip almak suretiyle veya özel beceri ile,

5) Barınak yerlerinde veya sürüde bulunan hayvan hakkında,

6) Doğal bir afetin veya genel bir felâketin meydana getirdiği zararları önlemek veya hafifletmek maksadıyla hazırlanan eşya hakkında veya bu hâllerin meydana getirdiği korku veya kargaşadan yararlanmak suretiyle,

7) Failin fiilinden başka bir nedenle malını koruyamayacak beden, akıl ve ruh durumu içinde bulunan kimsenin bu durumundan yararlanılarak,

8) Âdet veya tahsis veya kullanımları gereği açıkta bırakılmış eşya hakkında,

işlenirse, faile iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkrada belirtilen hırsızlık fiilleri iştirak hâlinde işlendiğinde faillere verilecek cezalar beşte biri oranında artırılarak hükmolunur.

Ağır nitelikli hırsızlık

Madde 203- Hırsızlık;

1) Kişileri veya malları muhafaza için sağlam maddelerle yapılmış şeyleri bozarak veya tahrip ederek,

2) Yapay araçlarla veya kişisel çeviklik sayesinde giderilebilen engelleri kaldırarak veya aşarak konut ve diğer yerlere girmek suretiyle,

3) Taklit anahtar veya diğer aletler kullanarak veya sahibinin terk veya kaybettiği anahtarı elde ederek veya haksız yere elinde bulundurduğu asıl anahtarla bir kilidi açarak,

4) Tanınmamak için tedbir alınması suretiyle,

5) Yetkisi olmadığı hâlde resmî sıfat takınarak,

işlenirse, faile üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu maddede yazılı suçlar sıvı veya gaz hâlindeki yakıtları nakleden boru hatlarında veya bunların depo veya tesislerinde işlenirse cezanın yukarı sınırına hükmolunur. Bu hâllerde, suç teşebbüs hâlinde kaldığında da aynı ceza verilir.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen hırsızlık fiilleri iştirak hâlinde işlendiğinde faillere verilecek cezalar beşte biri oranında artırılır.

Gece vakti

Madde 204- 201 ilâ 203 üncü maddelerin içerdiği hâllerde suç gece vakti işlendiğinde faile verilecek ceza üçte birine kadar artırılır.

Hafif hırsızlık

Madde 205- Hırsızlık;

1) Geçici bir süre kullanılıp zilyedine iade edilen veya zilyedin kolaylıkla bulabileceği bir yere bırakılan veya iade edilmek üzere alındığı açıkça anlaşılan mal,

2) Failin paylı veya elbirliği hâlinde mülkiyetine sahip olduğu mal,

3) Ağır ve acil bir ihtiyacı karşılamak için bir mal,

hakkında işlenirse, faile iki aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu maddede yazılı hâllerde cürmün soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlıdır.

Yağma

Madde 206- Bir kimseye karşı cebir ve şiddet veya şahsen veya malen büyük bir tehlike beyanıyla tehdit ederek, onu veya başka bir kimseyi bir malı teslime veya malın alınmasına karşı koymamaya, sınaî veya ticarî bir sırrı açıklamaya mecbur kılan kişi altı yıldan on yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

Cebir ve şiddet veya tehdit kullanılarak mağdurun, kendisini veya başkasını borç altına sokabilecek bir senedi veya var olan bir senedin hükümsüz kaldığını açıklayan bir vesikayı vermeye, böyle bir senedin alınmasına karşı koymamaya, ilerde böyle bir senet hâline getirilebilecek bir kağıdı imzalamaya veya var olan bir senedi imha etmeye veya imhasına karşı koymamaya mecbur edilmesi hâlinde de aynı ceza verilir.

Fail veya şeriklerden birinin görünür tarzda silâhlı veya faillerin ikiden fazla olması hâllerinde de tehdit var sayılır.

Mağdurun, herhangi bir vasıta ile kendisini bilmeyecek ve savunamayacak hâle getirilmesi de, yağma cürmünde cebir ve şiddet sayılır.

Nitelikli yağma

Madde 207- Yağma;

1) Tanınmamak için tedbir alınarak,

2) Yol kesmek suretiyle,

3) 159 uncu maddede yazılı fiilin işlenmesi sırasında,

4) Kanun dışı bir örgüte yarar sağlamak maksadıyla,

5) Kamu kurum ve kuruluşlarında, banka ve benzerî kredi kurumlarında veya herkesin girip çıkabileceği yerlerde,

6) Halkın yararlanmasına sunulmuş ulaşım araçlarında veya bunlara ait belirli kalkış veya varış yerlerinde bulunan kimselere karşı,

7) Eşyaya karşı cebir kullanılması suretiyle girilmiş olan bir bina içerisindeki kimselere karşı,

8) Gece vaktinde,

9) Silâhla,

işlenirse, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkrada belirtilen yağma fiilleri iştirak hâlinde işlendiğinde faillere verilecek cezalar beşte biri oranında artırılarak hükmolunur.

Korkutarak yararlanma

Madde 208- Tehdit ile veya Devlet makamlarından verilmiş gibi emir göstererek, başkasını para veya eşya veya borç altına sokabilecek bir senet göndermeye veya bunları bir yere koymaya veya bunların kendi eline geçmesini sağlamaya mecbur kılan kimseye on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Zarar verme

Madde 209- Başkasının taşınır veya taşınmaz malını yıkan veya tahrip eden veya yokeden veya bozan veya kısmen veya tamamen kullanılamaz hâle getiren veya mala her ne suretle olursa olsun başkaca zarar veren kimseye bir aydan altı aya kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlıdır.

Her ne nedenle olursa olsun, kamuya ait veya özel suların mecrasını değiştiren kimse hakkında da aynı ceza verilir.

Hakkı olmayan yere nitelikli tecavüz

Madde 213- 212 nci maddede yazılı fiil;

1) Kişilere karşı cebir ve şiddet veya tehdit kullanılmak suretiyle,

2) İkiden fazla kişi tarafından birlikte,

3) Görünür şekilde silâhlı kişi tarafından,

işlenirse, faile bir yıldan dört yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Taksirle zarar verme

Madde 214- Bir kimsenin etrafı işaretlendirilerek sınırlanmış arazisindeki bitkilere veya bağ veya bahçesine taksirle zarar veren kimseye zarar görenin şikâyeti üzerine zararın iki katı hafif para cezasına ve ayrıca zararın ödettirilmesine re'sen karar verilir.

İnancı kötüye kullanma

Madde 215- Başkasına ait olup da, geri vermek veya belirli bir şekilde kullanmak üzere kendisine tevdi veya her ne namla olursa olsun teslim edilmiş taşınır bir şeyi kendisinin veya başkasının yararına olarak rehneden veya sarfeden veya tüketen veya saklayan veya inkar eden veya tahvil veya tağyir eden veya satan ve bunlar gibi mal üzerinde mülkiyet hakkının verdiği diğer yetkileri kullanan kimseye, zarar görenin şikâyeti üzerine altı aydan bir yıla kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

İnancı nitelikli kötüye kullanma

Madde 216- İnancı kötüye kullanma;

1. İş, sanat, meslek veya ticaret nedeniyle tevdi veya teslim edilmiş eşya hakkında,

2. Hangi nedenden doğmuş olursa olsun, başkasının mallarını idare etmek yetkisini haiz bulunan bir kimse tarafından kendi idaresine bırakılmış eşya hakkında,

işlenmiş ise, faile bir yıldan beş yıla kadar hapis ve birmilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Kaybolmuş veya ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf

Madde 217- Kaybedilmiş bir şeyi bulup da Türk Medenî Kanununun bu gibi mallar hakkındaki hükümlerine uymaksızın bunu mülkiyetine geçirmeye kalkışan veya üzerinde malik gibi tasarrufta bulunan veya hata veya rastlantı sonucu ele geçen başkasına ait bir mal hakkında aynı fiili işleyen kimseye, yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar ağır para

Nitelikli zarar verme

Madde 210- Zarar verme fiili;

1) Kamu kurum ve kuruluşlarına ait bina ve tesisler ile buralarda bulunan veya bu gibi kurumlara ait olan her türlü eşya hakkında,

2) Kişilere karşı cebir ve şiddet veya tehdit kullanılmak suretiyle,

3) Kamu hizmetine tahsis edilmiş veya kamunun yararlanmasına ayrılmış yer, bina, tesis ve eşya hakkında,

4) Nerede olursa olsun her türlü dikili ağaç, fidan veya bağ çubukları hakkında,

5) Sulamaya, içme sularının sağlanmasına veya afetlerden korumaya yarayan tesisler hakkında,

6) Grev veya lokavt hâllerinde işverenlerin veya işçilerin veya işveren veya işçi sendika veya konfederasyonlarının, siyasal partilerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve üst kuruluşlarının malları hakkında,

7) Sona ermiş olsa bile, görevinden ötürü öç almak amacıyla bir memurun zararına,

8) İkiden fazla kişi tarafından,

işlenirse, faile bir yıldan beş yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Zarar verme fiili, ceza infaz kurumları ve tutukevlerine ait bina, araç, gereç veya tesislerine ya da yakıcı veya patlayıcı maddeler kullanılarak motorlu taşıt araçlarına karşı işlenirse, faile üç yıldan altı yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Hayvan öldürme, hayvana zarar verme

Madde 211- Haklı bir neden olmaksızın, başkasına ait bir hayvanı öldüren veya işe yarayamayacak hâle getiren kimseye, değerinin on katı ağır para cezası verilir.

Sadece hayvanın değeri azalmış ise meydana gelen değer noksanının on katı ağır para cezasına hükmolunur.

Yukarıdaki fıkralarda gösterilen hâllerde ayrıca fiilin niteliğine göre hayvan değerinin veya noksanlığının ödettirilmesine mahkemece re'sen karar verilir.

Birinci ve ikinci fıkralarda yer alan suçun soruşturulması ve kovuşturulması suçtan zarar görenin şikâyetine bağlıdır.

Ekilmiş ve etrafı işaretlendirilerek sınırlandırılmış arazisine girmiş olan kümes hayvanlarını, verdikleri zarara son vermek için öldüren kimseye ceza verilmez.

Hakkı olmayan yere tecavüz

Madde 212- Bir hakka dayanmaksızın kamuya veya özel kişilere ait taşınmaz mal veya eklentilerini malikmiş gibi tamamen veya kısmen işgal eden veya sınırlarını değiştiren veya bozan veya hak sahibinin bunlardan kısmen de olsa yararlanmasına engel olan kimseye altı aydan üç yıla kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Köy tüzel kişiliğine ait olduğunu veya öteden beri köylünün ortak yararlanmasına terk edilmiş bulunduğunu bilerek mera, harman yeri, yol ve sulak gibi taşınmaz malları kısmen veya tamamen zapt veya bunlara tasarruf eden veya sürüp eken kimse hakkında birinci fıkrada yazılı cezalar uygulanır.

Bedelsiz senedi kullanma

Madde 218- Bedelsiz kalmış bir senedi kullanan kimseye, şikâyet üzerine iki aydan bir yıla kadar hapis ve birmilyar liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Dolandırıcılık

Madde 219- Bir kişiyi, kandırabilecek nitelikte hile ve desiseler yaparak hataya düşürüp onun veya başkasının zararına, kendisine veya başkasına haksız bir yarar sağlayan kişiye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir.

Fiili, mağdurda esasen var olan hatadan, hile ve desise kullanmak suretiyle yararlanarak gerçekleştiren kişi hakkında da birinci fıkrada yazılı ceza uygulanır.

Tüzel kişiler de bu suçtan dolayı sorumludur.

Nitelikli dolandırıcılık

Madde 220- Dolandırıcılık;

1) Hak edilmemiş bir parasal yardımın yapılmasını sağlamak için,

2) Banka veya diğer kredi kurumlarınca tahsis edilmemesi gereken bir kredinin açılmasını sağlamak maksadıyla,

3) Sigorta bedelini almak maksadıyla,

4) Bir kimseyi içinde bulunduğu tehlikeli veya zor bir durumdan kurtarmak bahanesiyle,

5) Bir kimseyi askerlikten tamamen veya kısmen kurtarmak bahanesiyle,

6) Yurt dışında iş bulmak, ikamet izni veya vize almak bahanesiyle,

7) Posta ve Telgraf Teşkilâtı Genel Müdürlüğü ile Türk Telekominakosyon Anonim Şirketinin haberleşme araçlarını veya bir bilişim sistemini veya banka veya kredi kurumlarını veya herhangi bir kamu kurum ve kuruluşunu vasıta olarak kullanmak suretiyle,

8) Kamu kurum ve kuruluşlarının veya kamu yararına çalışan hayır kurumlarının zararına olarak,

9) Meslek ve görevlerini yaptıkları sırada avukatlar, noterler, vekiller, yeminli malî müşavirler, serbest muhasebeciler veya kurum yöneticileri tarafından,

10) Menkul kıymetlerden büyük kazanç elde etmek vaadiyle,

işlenirse, faile iki yıldan beş yıla kadar hapis ve üçmilyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir.

Tüzel kişiler de bu suçtan dolayı sorumludur.

Ehliyetsizlikten yararlanma

Madde 221- Bir küçüğün veya kısıtlanmış olan veya kısıtlanacak durumda bulunan kişinin veya kocama hâlinde bulunanın, ruhsal düşkünlüğünden, tecrübesizliğinden, sağlıksız oluşundan, ihtiyaç veya hevesinden yararlanarak bu kişilerin veya başkasının zararına haksız yarar sağlayan kimseye sekiz aydan üç yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Karşılıksız yararlanma

Madde 222- Ödeme yeteneği olmadığını bildiği hâlde;

1) Ücreti karşılığı hizmet veren pansiyon, otel ve han gibi geçici ikamete tahsis edilmiş yerlerde kalan,

2) Ücreti karşılığı hizmette bulunan lokanta ve benzerî yerlerde yiyip içen,

3) Taksi ve benzerî ulaşım araçlarında kendisini bir yerden diğer bir yere taşıtan

ve ödemede bulunmayan kimseye onbeş günden üç aya kadar hapis veya borçlu olunan miktarın on katı ağır para cezası verilir.

Suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlıdır.

Otomatik aletlerin kötüye kullanılması

Madde 223- Ancak bedeli ödendiği takdirde hizmet elde edilebilecek otomatik aletlerden, ödeme yapmadan yararlanan kimseye, fiil daha ağır bir suçu oluşturmadığı takdirde, suçtan zarar görenin şikâyeti üzerine onbeş günden üç aya kadar hapis veya yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Dolanlı ve taksirli iflâs

Madde 224- Dolanlı müflisler hakkında üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Taksirli müflisler hakkında iki aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Şirket veya kooperatifler hakkında yanlış bilgi

Madde 225- Bir şirket veya kooperatifin kurucu, ortak, idareci, müdür veya temsilcileri veya yönetim veya denetim kurulu üyeleri veya tasfiye memuru sıfatını taşıyanlar, kamuya yaptıkları beyanlarda veya genel kurula sundukları raporlarda veya önerilerde ilgililerin zarara uğramasına neden olabilecek nitelikte gerçeğe aykırı önemli bilgiler verecek veya verdirtecek olurlarsa altı aydan üç yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan onmilyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Yataklık

Madde 226- Suçun işlenmesine iştirak etmeksizin kendisine veya başkasına yarar sağlamak maksadıyla, herhangi bir cürümden meydana gelen eşyayı bilerek satın alan, gizleyen veya kabul eden kimseye altı aydan üç yıla kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Failin, fiili itiyat edinmiş olması hâlinde ceza altıda bir oranında artırılır.

Bilgi vermeme

Madde 227- Para veya eşyayı herhangi bir suretle eline geçirdikten sonra, bunların menşeinin hukuka aykırı olduğunu anlayıp da merciine derhal bilgi vermekte ihmalde bulunan kimseye üçyüzellimilyon liradan birmilyar liraya kadar hafif para cezası verilir.

Anahtar ve maymuncuk alımı satımı ve kilidin açılması

Madde 228- Demirci, çilingir gibi uğraş sahiplerinden olup da, ayırım yapmaksızın isteyene maymuncuk satan veya veren veya balmumu kalıbı ve benzerî maddelerle basılmış ve ölçüsü alınmış örnekler üzerinde bunların kullanılacağı yerin ve eşyanın kendisince bilinen

sahip veya vekilinden başkası için her tür anahtar imal edenlere onbeş günden iki aya kadar hafif hapis veya üçyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar hafif para cezası verilir.

Kilit veya benzerî bir şeyi açması istenen uğraş sahibi, istemde bulunan kişinin o yerin veya şeyin zilyedi veya bunların vekili olduğunu araştırmadan istemi yerine getirecek olursa üçyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar hafif para cezası ile cezalandırılır.

Akrabalık

Madde 229- 206 ilâ 208 inci maddelerde yer alan cürümler müstesna, Onuncu Bölümde yer almış bulunan suçlar;

1) Haklarında ayrılık kararı verilmemiş eşlerden birinin,

2) Üstsoy veya altsoyunun veya bu derecede kayın hısımlarından birinin veya analık, babalık veya evlâtlığın,

3) Faille beraber bir dam altında yaşayan kardeşin,

zararına olarak işlenmiş olursa fail hakkında kovuşturma yapılmaz.

Haklarında ayrılık kararı verilmiş olan eşlerin veya fail ile beraber yaşamayan kardeşin veya faille beraber bir dam altında yaşamakta olan amca, dayı, hala, teyze, yeğen ve ikinci derecede sıhrî akrabanın zararına olarak işlenmiş ise, kovuşturma yapılması şikâyete bağlıdır. Bu takdirde ceza, yarısı oranında indirilir.

Değerin pek hafif olması

Madde 230- Onuncu Bölümde yer alan suçlarda malın değeri pek hafif olduğu takdirde cezanın yarısından üçte ikisine kadarı indirilir.

ONBİRİNCİ BÖLÜM
Müşterek Hükümler

Can ve malı koruma

Madde 231- Birinci Kısmın Üçüncü ve Beşinci bölümlerinde yer alan fiillerden birini, evine veya içinde oturulan diğer her türlü bina veya eklentilerine merdiven koyup çıkanları veya duvarını delenleri veya kapısını kıranları veya bina ve eklentilerine ateş koyanları veya bu gibi hareketlerde bulunanları, fiilleri, içinde oturanların güvenliği açısından endişe, ciddî korku meydana getirmiş olmak koşuluyla, defetmek maksadıyla işleyen kimseye ceza verilmez.

31 inci maddedeki hâller meydana geldiğinde fail söz konusu madde gereğince cezalandırılır.

Failin bilinmemesi

Madde 232- 133, 135, 136, 138, 145, 146 ve 147 nci maddelerde gösterilen fiilleri birden fazla kişi birlikte işlemiş olup da, asıl failin kim olduğu belli olmazsa bunlardan her birisi hakkında belirlenmiş olan ceza üçte birden yarıya kadar indirilir. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren hâllerde onaltı yıldan yirmi yıla, müebbet hapis cezasını gerektiren hâllerde onüç yıldan onaltı yıla kadar hapis cezası verilir.

Kavga

Madde 233- Ölüm veya 145 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki hâl dışında, yaralanma veya ölümle sonuçlanan bir kavgaya katılmış bulunan kişiye, sırf bu fiili dolayısıyla bir aydan altı aya kadar hapis veya yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Bir saldırıyı defetmek, başka bir kişiyi savunmak veya kavgacıları ayırmak maksadıyla girişilmiş eylem dolayısıyla faile ceza verilmez.

Kavgada korkutmak için silâh çekene bir aydan üç aya, silâh boşaltana iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.

İKİNCİ KISIM
Topluma Karşı Suçlar

BİRİNCİ BÖLÜM
Genel Tehlike Yaratan Suçlar

Yangın

Madde 234- Her türlü yapılara, biçilmemiş veya biçilmiş tarım ürünlerine veya hububata veya besin yığın veya depolarına ateş veren kimseye üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir.

Konutlara veya insanların toplu olarak bulundukları binalara veya otel, motel, kamping gibi konaklama yerlerine veya kamuya ait binalara veya kamunun kullanmasına ayrılmış tesislere, sanayi işletmelerine, kolaylıkla tutuşabilir veya patlayabilir maddelerin konulduğu yerlere, madenlere ateş verenlere beş yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

Özel binalar veya ürünlere karşı işlenen fiil sonucu meydana gelecek zarar tehlikesinin az olması hâlinde faile, birinci fıkrada üç aydan üç yıla, ikinci fıkrada yazılı hâllerde altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Suçun, meskûn bir yerde işlenmesi hâlinde ceza üçte bir oranında artırılır.

Tahrip veya radyasyona maruz bırakma, panik yaratma

Madde 235- Tamamen veya kısmen tahrip etmek veya radyasyona maruz bırakmak maksadıyla, 234 üncü maddede sözü edilen bina ve yerlere veya eşyaya dinamit veya bomba veya buna benzer patlayıcı, yıkıcı, öldürücü, radyasyon yayıcı veya bu sonucu doğurabilecek nitelikte bir madde koyan veya bunları patlatan veya tutuşturan kimse, 234 üncü maddenin birinci ve ikinci fıkralarına göre cezalandırılır.

Birinci fıkrada yazılı maddeleri, meskûn bir yerde veya çevresinde veya halkın gelip geçtiği bir yerde ateşleyenlere veya patlatanlara veya patlaması veya ateş alması veya radyasyon yayması için bırakanlara, fiilleri daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir. Fiillerin, halkın toplu olarak bulunduğu yerlerde veya kamu hizmetlerinin görülmesine ayrılmış binalarda işlenmesi hâlinde, fiil daha ağır bir cezayı gerektirse bile, fail ayrıca bu suçtan dolayı cezalandırılır.

Her ne maksatla olursa olsun, meskûn bir yerde veya çevresinde veya özel veya resmî veya genel yapılara veya halkın toplu olarak bulunduğu diğer yerlere veya hareket hâlindeki ulaşım vasıtalarına halk arasında korku, kaygı veya panik yaratabilecek biçimde silâhla ateş eden veya radyasyon yayıcı veya radyoaktivite bulaştırıcı kaynak veya madde koyan kimseye fiil başka bir suçu oluştursa bile, ayrıca iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiiller, birden fazla kişi tarafından birlikte veya ulaşım aracı veya suçun icrasını kolaylaştırıcı diğer vasıtalar kullanılarak işlenmişse ceza üçte bir oranında artırılır.

Sel ve taşkına neden olma

Madde 236- Kasten sele veya taşkına neden olan kimseye üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası verilir.

Nitelikli hâller

Madde 237- 234 ilâ 236 ncı maddelerde belirtilen fiiller, kamu kurum ve kuruluşlarına ait fabrika, atölye, tersane veya depolara veya hava alanlarına veya limanlara veya köprü, baraj, metro, tünel veya karayollarına veya her türlü su, enerji tesislerine ve nükleer tesislere karşı işlenirse faile verilecek ceza üçte biri oranında artırılır.

Koruyucu eser ve vasıtaların tahribi

Madde 238- Yangına, sel ve taşkına, kazaya ve diğer felâketlere karşı korunmaya tahsis edilmiş her türlü tesisleri tahrip ederek, bozarak veya kullanılamaz hâle getirerek belirtilen tehlikelere neden olan kimseye bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu fiiller sonucu yangın, sel ve taşkın, kaza veya diğer bir felâket meydana gelmiş ise faile iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen felâket meydana geldikten sonra, bunun ortadan kaldırılmasına tahsis edilmiş alet ve vasıtaları gizleyen veya parçalayan veya bunları kullanılamayacak hâle getiren veya her ne suretle olursa olsun bu konudaki çalışmaları engelleyen kimse hakkında bir yıldan dört yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Sigortadan haksız yarar sağlanması

Madde 239- 234 ilâ 236 ve 238 inci maddelerde yazılı fiilleri sigorta bedelini veya haksız bir yararı ele geçirmek maksadı ile işleyenlerin cezaları altıda bir oranında artırılır.

Tüzel kişiler de bu suçtan sorumludur.

Yaşamsal tehlike ve ölüm hâlinde verilecek ceza

Madde 240- 234 ilâ 239 uncu maddelerde yazılı fiiller, yaşamsal bir tehlikeye neden olduğunda, fiil dolayısıyla verilecek ceza yarısı oranında artırılır. Fiil sonucu ölüm meydana geldiğinde faile on yıldan yirmi yıla kadar hapis cezası verilir.

Tehlikeye taksirle neden olmak

Madde 241- Başkalarını tehlikeyle karşı karşıya bırakacak şekilde yangına veya patlamaya veya sel ve taşkına veya tahribata veya felâkete taksirle neden olan kimseye on aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, insan hayatını tehlikeye koymuş ise ceza dörtte biri oranında artırılır. Ölüm meydana gelirse, faile beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

Yıkıcı, yakıcı, öldürücü maddeler

Madde 242- Yetkili merciden ruhsat almaksızın dinamit veya bomba veya buna benzer yıkıcı, yakıcı veya öldürücü madde ve aletleri veya barut ve benzerî şeyleri imal eden veya bunları Türkiye'ye sokan veya sokmaya aracı olan veya Ülke içinde bir yerden diğer bir yere götüren veya yollayan veya bu hususta aracılık eden, satan veya satmaya çalışan kimseye beş yıldan sekiz yıla kadar hapis ve onmilyar liradan ellimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir. Bu fiiller yetkili merciinden izin almaksızın her türlü açık veya kapalı radyasyon yayıcı kaynak ile radyoaktivite bulaştırıcı madde veya nükleer silâh veya diğer patlayıcılar veya nükleer silâh veya patlayıcı yapımında kullanılan nükleer maddeler hakkında işlenirse ceza üçte biri oranında artırılarak uygulanır.

Suç, bu fiilleri işlemek maksadıyla örgüt meydana getirenler ile yönetenler veya örgüte mensup olanlar tarafından işlenirse, faile on yıldan onbeş yıla kadar hapis ve onbeşmilyar liradan doksanmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

İkinci fıkradaki hâl dışında, birden fazla kişinin toplu olarak birinci fıkrada yazılı suçları işlemesi hâlinde, ceza dörtte biri oranında artırılır.

Birinci fıkranın birinci cümlesinde belirtilen şeyleri ruhsatsız taşıyanlar veya bulunduranlar veya alanlara iki yıldan dört yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir. Bu şeylerin tür ve miktarı itibarıyla vahamet göstermesi hâlinde veya birinci fıkranın ikinci cümlesindeki şeyleri izinsiz taşıyanlar veya bulunduranlar veya alanlar hakkında dört yıldan altı yıla kadar hapis ve beşmilyar liradan onmilyar liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.

Mahkemece, şeylerin tür ve miktarının önemsiz olarak değerlendirilmesi ve fiilin niteliği ve işleniş şekli ve failin meslek, kişilik ve suç işleme eğilimleri yönünden tehlikesiz sayılması hâlinde bir aydan bir yıla kadar hapis ve birmilyar liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

İnfilâk ve silâh atma

Madde 243- Yetkili merciden ruhsat almaksızın, patlayıcı maddeleri infilâk ettiren veya tehlikeli veya herkesi rahatsız edecek surette ecza patlatan veya yakan, meskûn bir yerde veya civarında veya umuma açık yol üzerinde veya bu yola doğru, haklı bir neden olmadan silâh atan kimseye altı aydan bir yıla kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

İnşaat sanatının kurallarına aykırılık

Madde 244- İnşaat veya bir yıkım işi yaparken, bu hususdaki sanat kurallarını bilerek ihlâl etmek suretiyle, insan hayatının veya beden bütünlüğünün tehlikeyle karşı karşıya kalmasına neden olabilecek kimseye, fiil sonucu meydana gelebilecek neticeler dolayısıyla verilecek diğer cezalar saklı kalmak koşuluyla, bir yıldan beş yıla kadar hapis ve beşmilyar liradan yirmimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

İnşa edilmiş bina ve eklentilerinde yukarıdaki fıkrada belirtilen hükümlere aykırı olarak değişiklik yapanlar hakkında da aynı cezaya hükmolunur.

Kurallara taksirle uyulmadığı takdirde, taksirli fiil sonucu meydana gelebilecek neticeler dolayısıyla verilecek diğer cezalar saklı kalmak koşuluyla faile altı aydan bir yıla kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı hâllerde, suçun neticelerinin ortadan kaldırılmasına da ayrıca karar verilir.

Tüzel kişiler de bu suçtan sorumludur.

Vahşî ve tehlikeli hayvan besleme

Madde 245- Kuralına uygun tedbirleri almaksızın, muhafazası altında bulunan vahşî veya diğer tehlikeli hayvanları başıboş bırakan veya bunların muhafazasında ihmal gösteren kimseye yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar hafif para cezası verilir.

Açık yerlerde, bağlı veya bağsız koşum veya binek hayvanını kendi hâlinde bırakan veya yeterli dikkatle sevketmeyen veya hayvanları deneyimsiz kimselere veren veya hayvanların sağlamca bağlanmaması veya dikkatle sevkedilmemesi veya hayvanın azdırılması veya korkutulmasından dolayı başkasını tehlikeyle karşı karşıya bırakan kimseye üçyüzellimilyon liradan birmilyar liraya kadar hafif para cezası verilir.

İşaret ve engel koymama

Madde 246- Herkesin gelip geçtiği yerlerde yapılmakta olan işlerden veya bırakılan eşyadan doğan tehlikeyi önlemek için kurallarına göre konulması gereken işaret veya engelleri yerleştirmekte ihmal edenler hakkında fiil ayrı bir suç oluşturmadığında, yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya, bu işaretlerin yerlerini yetkisiz olarak değiştirenler hakkında birmilyar liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezasına hükmedilir.

Tüzel kişiler de bu suçtan dolayı sorumludur.

Halkı tehlikeyle karşı karşıya bırakma

Madde 247- 234 ilâ 246 ncı maddelerde belirtilen hâller dışında, taksirle olsa da, ne suretle olursa olsun kişilere veya eşyaya zarar verme tehlikesine neden olan kimseye üçyüzellimilyon liradan birmilyar liraya kadar hafif para cezası verilir.

İKİNCİ BÖLÜM
Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar

Zehirli madde katma

Madde 248- İçilecek sulara veya yenilecek veya içilecek veya kullanılacak veya tüketilecek her çeşit besin veya şeylere zehir katarak veya başka suretlerle bunları bozarak kamunun sağlığını tehlikeye düşüren kimseye beş yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Tağşiş, taklit, tağyir

Madde 249- Her tür yenilecek veya içilecek şeyleri veya ilâçları, bunları yiyen ve içenlerin veya kullananların sağlığını bozacak derecede tağşiş veya taklit veya tağyir eden veya bu gibi şeyleri satan veya veren veya niteliklerini bilerek satılmak üzere mağaza veya dükkânında bulunduran veya gıda ve ilâçları tağşiş, taklit veya tağyire yarayan her tür maddeleri, bu maksatla kullanılacağını bilerek satan veya tedariki hususunda yol gösteren veya yardım eden kimseye bir yıldan beş yıla kadar hapis ve üçmilyar liradan onbeşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Reçete ve formüllere aykırı ilâç yapma ve satma

Madde 250- Tıbbî maddeleri satmaya yetkili olup da, bunları reçetelerine aykırı biçimde yapan veya satan kimseye altı aydan bir yıla kadar hapis ve birmilyar liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Müstahzarları yetkili makamlarınca saptanan formüllerine uygun olarak imal etmeyen veya bu şekilde imal edilmiş müstahzarları bilerek satanlara bir yıldan üç yıla kadar hapis ve üçmilyar liradan onbeşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Sahte olarak kullanılacak reçete

Madde 251- Yetkili merciin kararı gereğince belirli ilâçların alınabilmesi için öngörülmüş özel reçete formlarını izinsiz olarak basan, satan, dağıtan veya bunları kullanan kimselere üç aydan bir yıla kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Kamunun sağlığını bozan taksirli suçlar

Madde 252- 248 ilâ 251 inci maddelerde yazılı fiiller taksirle işlenirse, faile verilecek cezalar üçte ikisi oranında indirilir.

Sağlık mesleğinin kötüye kullanılması

Madde 253- 249 ilâ 251 inci maddelerdeki fiilin faili, hekim veya eczacı veya kamu sağlığını korumak için yapılması resmî izin alınmasına bağlı bulunan bir meslek veya sanat mensubu olup da, bu fiili meslek veya sanatını kötüye kullanarak gerçekleştirmiş ise, faile verilecek ceza üçte bir oranında artırılır.

Meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması ile işyerinin kapatılması

Madde 254- 249 ilâ 251 inci maddelerde yazılı cürümlerden birine mahkûmiyet hâlinde, tertip olunacak hapis cezası süresine eşit olarak ayrıca failin cürme vasıta kıldığı meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulmasına ve fiilin işleniş şekli veya niteliğine göre onbeş günden üç aya kadar işyerinin kapatılmasına da hükmolunur. Ancak, işyeri bulunduğu yer için önem taşıdığı takdirde işyerinin kapatılmasına karar verilmez.

Uyuşturucu madde imal ve ticareti

Madde 255- 1. Bakanlar Kurulunca uyuşturucu madde oldukları saptanan ve ilân edilen maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal veya ithal edenlere on yıldan onsekiz yıla kadar hapis ve uyuşturucu maddenin her gram ve küsuru için yirmimilyon lira ağır para cezası verilir.

2. (1) numaralı fıkrada yazılı maddeleri ihraç edenlere altı yıldan oniki yıla kadar hapis ve uyuşturucu maddenin her gram ve küsuru için yirmimilyon lira ağır para cezası verilir.

Uyuşturucu maddeleri imal veya ithal ettikten sonra ihraç edenler veya ihraç ettikten sonra ithal edenler hakkında (1) numaralı fıkrada gösterilen cezalara da ayrıca hükmolunur.

Böylece ihraç edilmiş maddeler dolayısıyla yabancı memlekette hükmedilmiş ve çekilmiş veya yabancı ülkede çekilmemiş olmakla beraber Türkiye'de infazı olanaklı cezalar, çekildikleri takdirde, ihraç nedeniyle kovuşturma yapılmaz.

3. Uyuşturucu maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak satanlara veya satışa arz edenlere veya satın alanlara veya yanında veya başka bir yerde bulunduranlara veya bu maddeleri parasız devredenlere veya bu suretle devralanlara veya sevk veya nakledenlere veya bunların alınıp satılmasına veya devrine veya ne suretle olursa olsun tedarik edilmesine aracı olanlara dört yıldan on yıla kadar hapis ve uyuşturucu maddenin her gram ve küsuru için yirmimilyon lira ağır para cezası verilir.

4. Yukarıdaki fıkralarda gösterilen uyuşturucu madde eroin, kokain, morfin ve bu nitelikte olduğu Bakanlar Kurulunca saptanan ve ilân olunan diğer maddelerden ise, fail hakkında verilecek ceza bir katı oranında artırılır.

5. Yukarıdaki fıkralarda gösterilen suçların, örgüt meydana getirenler ile idare edenler veya bu örgüte dahil bulunanlar tarafından işlenmesi hâlinde, verilecek ceza ayrıca yarı oranında artırılır.

6. Bu maddede yazılı suçlar, bunları meslek, sanat veya geçim vasıtası hâline getirenler ile aralarında örgüt olmaksızın birden ziyade kimse tarafından toplu olarak işlenirse, hükmolunacak cezalar üçte biri oranında artırılır.

7. Onsekiz yaşını bitirmeyen çocuk veya küçükleri veya ceza ehliyetine sahip bulunmayanları bu maddede yazılı suçları işletmekte kullanan kimseler hakkında, fiil için tertip olunacak ceza üçte biri oranında artırılarak hükmolunur.

8. Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçları işlemek maksadı ile örgüt meydana getirenler ile bunları idare edenlere veya bunlara dahil olanlara beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

Uyuşturucu madde kullanılmasını kolaylaştırma ve kullanma

Madde 256- 1. a) Özel yer veya donanım veya malzeme sağlayarak veya yakalanmalarını zorlaştıracak önlemler alarak veya kullanma yöntemleri konusunda bilgi vererek veya her ne suretle olursa olsun başkalarının uyuşturucu madde kullanmasını kolaylaştıranlar,

b) Bu maddeleri onsekiz yaşını bitirmeyen küçüklere veya aklen malûl olanlara verenler,

c) Bu maddeleri eğitim veya öğretim veya sağlık ve tedavi kurumlarında veya bu kurumların civarında satanlar veya bu yerlerde bulunan kişilere her ne suretle olursa olsun verenler,

hakkında 255 inci maddede yazılı cezalar üçte biri oranında artırılarak hükmolunur. Yukarıdaki hâllerin en az ikisinin birleşmesi hâlinde ceza yarısı oranında artırılır.

2. Uyuşturucu maddeleri kullananlar ile bu maksatla yanında bulunduranlara bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Uyuşturucu madde kullanan kimse, hakkında soruşturma başlamadan önce resmî makamlara başvurarak tedavi ettirilmesini isterse, kullanma fiilinden dolayı hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılmaz.

Soruşturmanın başlamasından sonra tedavi ettirilmesini isteyen ve tedavinin gerektirdiği bütün gerek ve yükümlere uyan kullanıcının cezası yarı oranında indirilir.

Uyuşturucu maddeleri kullanan kimselerin alışkanlığı iptila derecesinde ise, salâhı tıbben anlaşılıncaya kadar bir hastanede muhafaza ve tedavisine hükmolunur.

Alışkanlığı iptila derecesine vardırdığı tıbben belirlenenlerin hastanede muhafaza ve tedavilerine, yetkili mahkemece soruşturmanın her aşamasında karar verilebilir.

Etkin pişmanlık

Madde 257- 255 ve 256 ncı maddelerde yazılı suçlara iştirak etmiş olan kimse, resmî makamlar tarafından haber alınmadan önce durumu ve suç ortaklarını ve uyuşturucu maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri merciine haber vererek bunların yakalanmalarını veya elde edilmelerini kolaylaştırırsa ceza verilmez.

Bu cürümler haber alındıktan sonra, cürmün meydana çıkmasına veya şeriklerin yakalanmasına hizmet ve yardım eden kimseler hakkında verilecek ceza, yardımın niteliğine göre dörtte birden yarısına kadarı indirilir.

Sahte reçete ile uyuşturucu madde alınması

Madde 258- 255 inci maddede yazılı şeyleri, sahte reçete ile alanlara bir yıldan üç yıla kadar hapis ve üçmilyar liradan onbeşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

256 ncı maddenin (2) numaralı fıkrasının ikinci ve üçüncü paragraf hükümleri saklıdır.

Cezayı artıran özel hâl

Madde 259- 255 inci maddede ve 256 ncı maddenin (1) numaralı fıkrasında ve 258 inci maddede yazılı fiilleri işleyen hekim, veteriner, kimyager, eczacı, diş hekimi, dişçi, ecza ticarethanesi sahibi, sorumlu müdür, sağlık memuru, ebe, hemşire veya hastabakıcı ise verilecek ceza yarısı oranında artırılır ve fail hakkında ayrıca asıl ceza süresine eşit olarak kamu hizmetlerinden yasaklanma veya meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezalarına da hükmolunur.

255 inci maddede veya 256 ncı maddenin (1) numaralı fıkrasında yazılı cürümler, her tür ulaşım araçlarında veya kamuya açık yerlerde, bunların sahip ve çalışanları tarafından işlenecek olursa, cezalar üçte biri oranında artırılır ve fail hakkında ayrıca, asıl ceza süresine eşit olarak kamu hizmetlerinden yasaklanma veya meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezasına da hükmolunur.

Zehirleri izinsiz satma

Madde 260- Uyuşturucu maddeler dışındaki zehirleri izinsiz satanlara altı aydan iki yıla kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir ve zehirler müsadere olunur.

Bulaşıcı hastalıklar

Madde 261- Bulaşıcı hastalıklardan birine yakalanmış veya bu hastalıklardan ölmüş kimsenin bulunduğu ev ve diğer yerlerin kordon altına alınmasına dair yetkili makamlarca verilen emirlere veya bu konudaki çalışmalara fiilen engel olanlara, hareketlerinin derecesine göre iki aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Usulsüz ölü gömülmesi

Madde 262- İbadethaneler etrafındaki mezarlıklar ile avlu ve içlerine veya meskûn yerler civarında bulunan mezarlıklara veya ölü gömülmesine ayrılan yerlerden başka yerlere izin almadan ölü gömen veya gömdüren kimseye bir aydan altı aya kadar hapis veya yediyüzellimilyon liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Sağlığın bozulması

Madde 263- Taksir ile işlenenler dışında, geçen maddelerde yazılı fiillerden dolayı kişi sağlığı yönünden arızalar meydana geldiğinde ceza üçte biri oranında, fiil birden fazla kişinin sağlığının bozulmasına neden olmuş ise yarı oranında artırılır.

Fiil bir kimsenin ölümüne neden olmuş ise faile verilecek ceza bir katı oranında artırılır. Ancak, bu suretle hükmedilecek olan ceza oniki yıldan aşağı olamaz.

Tüzel kişilerin sorumluluğu

Madde 264- Bu bölümde yer alan suçlardan dolayı tüzel kişiler de sorumludur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Kamu Güvenine Karşı Suçlar

Paraların taklit ve tağyiri

Madde 265- Memlekette veya yabancı ülkelerde kanunen tedavülde bulunan paraları, tedavüle koymak maksadıyla taklit veya tağyir eden kimseye üç yıldan on yıla kadar hapis ve üçmilyar liradan onbeşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Millî ziynet altınları hakkında da bu madde hükmü uygulanır.

Sahte paraları ithal etme, alma, muhafaza etme, tedavüle koyma

Madde 266- Taklit veya tağyirinde iştiraki olmaksızın, tedavüle koymak maksadıyla, sahte paraları ithal eden veya her ne suretle olursa olsun alan veya muhafaza eden veya tedavüle koyan kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Bilmeyerek alınan sahte parayı tedavüle koyma

Madde 267- Bilmeyerek aldığı sahte parayı bilerek tedavüle koyan kimseye bir aydan altı aya kadar hapis veya yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Paralara eşit sayılan değerler

Madde 268- Devlet tarafından ihraç edilip de, hamiline yazılı bonolar, hisse senetleri, tahviller ve kuponlar ile yetkili kurumlar tarafından çıkarılmış olup da, kanunen tedavül eden senetler, tahviller ve evrak para hükmündedir.

Kıymetli damgalarda sahtecilik

Madde 269- Kıymetli damgaların taklit veya tağyir edilmesi, ithali, satın alınması, muhafaza olunması ve tedavüle konulması hâlinde fail hakkında 265 ve 266 ncı maddelerde yazılı cezalar yarıya indirilerek uygulanır.

Damgalı kağıtlar, damga ve posta pulları ve özel kanunlara göre pullara eşit tutulan değerler, kıymetli damga sayılır.

Para ve kıymetli damgaları imale yarayan araçlar

Madde 270- Paralarla kıymetli damgaların taklit veya tağyirine özgü alet ve araçları veya özel filigranlı kağıtları üreten, satan, devreden, ithal eden, alan, muhafaza eden kimseye fiil daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde, bir yıldan dört yıla kadar hapis ve birmilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenler

Madde 271- Taklit veya tağyir edilen paralarla, kıymetli damgaların değeri fahiş ise, suça ilişkin maddede yer alan ceza üçte biri oranında artırılır. Değer hafif ise ceza üçte biri oranında indirilir.

265 ve 266 ncı maddelerde yazılı fiiller Devletin veya yabancı bir devletin parasının değerinin düşmesine neden olmuş veya Devletin veya parası taklit edilen yabancı devletin itibarını tehlikeye düşürmüş ise ceza yarısı oranında artırılır.

Etkin pişmanlık

Madde 272- Yukarıdaki maddelerde yazılı olan fiillerden bir veya birkaçını işledikten sonra, resmî makamlar tarafından haber alınmadan önce o maddelerde yazılı şeylerin taklit veya tağyir veya imaline veya tedavüle konmasına engel olanlara ceza verilmez.

Kalplığın kolayca anlaşılabilmesi

Madde 273- Taklit veya tağyir edilen paranın kalplığı kolaylıkla anlaşılabilir nitelikte ise, geçen maddelerde yazılı cezalar üçte iki oranında indirilir.

Devlet mührünü taklit etme veya sahte mührü kullanma

Madde 274- Cumhurbaşkanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı ve Başbakanlık mührünü taklit eden veya bu fiile iştirak etmeksizin taklit edilmiş mühürleri kullanan kimseye iki yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

Diğer resmî mühürleri taklit etme veya sahte mühürleri kullanma

Madde 275- Kamu kurum ve kuruluşlarınca kamuya güven vermek maksadıyla kullanılan onaylayıcı veya belgeleyici mühürler ile diğer alet ve araçları taklit eden veya taklit fiiline iştirak etmiş olmaksızın, bu gibi mühür, alet ve araçları kullanan kimseye bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Yargı görevi yapan mercilerce işlemlerde kullanılan mühürlerin taklidi hâlinde ceza bir katı oranında artırılır.

İz ve aletleri kötüye kullanma

Madde 276- Mühür, alet ve araçları taklit etmekten başka bir suretle, bu mühür, alet ve araçların bıraktıkları iz ve eserleri taklit eden kimse hakkında 274 ve 275 inci maddelerdeki cezalar, iz ve eserin niteliğine göre, üçte biri oranında indirilerek hükmolunur.

Her ne suretle olursa olsun sahte iz ve eserleri taşıyan eşya veya belgeyi, taklit fiiline iştirak etmeksizin kullanan, satan, devreden ve alan kimse hakkında, iz ve eserlerin niteliği göz önüne alınarak 274 ve 275 inci maddelere göre verilecek cezaların yarısı indirilir.

Mühür alet ve araçları kötüye kullanma

Madde 277- Gerçek mühür ve onaylayıcı ve belgeleyici alet ve araçları ele geçirerek bunları kendisinin veya başkasının yararına veya başkalarının zararına kullanan kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Ölçü veya tartı alet veya araçları

Madde 278- Ölçü veya tartı alet veya araçlarına nizamen vurulması gerekli damga ve işaretleri taklit veya bunları tağyir eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve birmilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Taklit veya tağyir edilmiş damga ve işaretleri taşıyan veya taklit veya tağyir edilmiş ölçü veya tartı aletlerini veya araçlarını kullanan veya bulunduran kimseye aynı ceza verilir.

Birinci ve ikinci fıkralarda yazılı alet veya araçları bir kamu kurumunun işlerinde kullananlara veya bunları bulunduran kurumun yetkilisine verilecek ceza üçte biri oranında artırılır.

Resmî belgelerin aslında memur tarafından sahtecilik yapılması

Madde 279- Bir memur, görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu resmî bir belgeyi tamamen veya kısmen sahte şekilde düzenler veya gerçek bir belgeyi tağyir veya tahrif eder veya gerçeğe aykırı durum ve ifadelerin, gerçek ve kendi huzurunda gerçekleşmiş olduğunu düzenlediği belgeye geçirir veya ifadeleri tutanağa geçirmez veya bunları değiştirir veya gerçek bir resmî belgeyi kısmen veya tamamen ortadan kaldırır, yok eder, gizler veya bunların içeriğini kısmen veya tamamen siler veya okunamaz hâle getirirse, bu fiillerden dolayı genel veya özel bir zarar meydana geldiğinde, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına mahkûm edilir.

Aslın bulunmaması veya kaybolması üzerine, asıl yerine geçen onaylı sureti veya böyle bir aslın özeti resmî belgenin aslı sayılır.

Resmî belgelerin özet ve suretlerinde sahtecilik

Madde 280- Düzenlemeye yetkili olduğu belgelerin onaylı özet veya suretlerini sahte olarak düzenleyen veya asıllarına uygun bir özet veya sureti tahrif eden memura, fiilden dolayı genel veya özel bir zarar meydana gelebildiğinde üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir.

Memur olmayanın resmî belgelerde sahteciliği

Madde 281- 279 ve 280 inci maddelerde yazılı fiiller, memur olmayan bir kimse tarafından resmî belgelerin aslında veya asıl yerine geçen özet veya suretlerinde işlenirse, faile iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Memur olmayan kişi, aslı var olan bir belge yerine sahte bir özet veya suret verirse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Resmî belgelerin düzenlenmesinde yalan beyan

Madde 282- Bir resmî belgeyi düzenlemek yetkisine sahip olan memura, bu belge ile doğruluğu ispat olunacak bir hususta yalan beyanda bulunan kimse hakkında, fiilden dolayı genel veya özel bir zarar meydana gelebildiğinde, üç aydan onsekiz aya kadar hapis cezasına hükmolunur.

Ortak ağırlaştırıcı neden

Madde 283- 279 ilâ 282 inci maddelerde yer alan suçlara konu oluşturan resmî belge, kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olanlardan sayıldığı takdirde, ilgili maddelerde yer alan cezalar yarısı oranında artırılarak hükmolunur.

Özel belgelerde sahtecilik

Madde 284- Kısmen veya tamamen sahte bir şekilde düzenlediği veya tağyir veya tahrif ettiği özel bir belgeyi kullanan kimseye, fiilden dolayı genel veya özel bir zarar meydana gelebildiğinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir. Böyle bir belgeyi bilerek kullanan kişi hakkında da, fiilden dolayı genel veya özel bir zarar meydana gelebildiğinde aynı ceza hükmolunur.

Gerçek bir özel belgeyi kısmen veya tamamen ortadan kaldıran, yok eden, gizleyen, kısmen veya tamamen silen veya okunmaz hâle getiren kimseye de, fiilden dolayı genel veya özel bir zarar meydana gelebildiğinde aynı ceza verilir.

Açığa imzanın kötüye kullanılması

Madde 285- Belirli bir tarzda doldurulup kullanılmak üzere kendisine teslim olunan imzalı ve kısmen veya tamamen boş bir kağıdı, verilme nedeninden farklı bir şekilde dolduran ve bu suretle kendisine veya başkasına haksız bir yarar sağlayan veya imza sahibine veya kanunî haleflerine haksız bir zarar veren kimseye altı aydan iki yıla kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Suçun soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlıdır.

Fiil, tevdi ve teslim edilmiş olmayıp da, failce herhangi bir suretle ele geçirilmiş imzalı ve kısmen veya tamamen boş bir kağıt üzerinde işlenmişse, bu Bölümde yer alan hükümlere göre ceza verilir.

Resmî belgelere eşit sayılma

Madde 286- Emre ve hamile yazılı kambiyo senetleriyle emtiayı temsil eden belgelerde ve hisse senetleriyle her türlü tahvillerde ve vasiyetnamelerde yapılan her tür sahtecilik fiilleri hakkında 281 inci maddede yer alan ceza uygulanır.

Sahte belgenin kullanılması

Madde 287- Geçen maddelerde belirtilen suçlardan herhangi birine iştirak etmeksizin, sahte bir belgeyi kullanan veya başka surette yarar sağlayan kimse, belgenin niteliğine göre 281 ve 283 üncü maddeler ile 284 üncü maddenin birinci fıkrasında yazılı cezalarla cezalandırılır.

Sağlık raporlarında sahtecilik

Madde 288- Hekim, eczacı, sağlık memuru veya diğer bir sağlık mesleği mensubu, Devlet idaresince güvenilecek ve itimat olunacak bir belgeyi hatır için gerçeğe aykırı olarak verir ise, altı aydan iki yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır. Gerçeğe aykırı olarak düzenlenmiş böyle bir belgeyi bilerek kullanan kimse hakkında da aynı ceza verilir.

Bu gibi gerçeğe aykırı bir belgeye dayanılarak, sinir ve akıl hastalıkları kurumlarına kabul ve orada ikametle yükümlendirilmesi gerekmeyen bir kimse bu kurumlara kabul ve orada ikamete mecbur edilir veya başkaca fahiş bir zarar meydana gelir ise, faile verilecek ceza iki yıldan dört yıla kadar hapistir.

Birinci fıkrada yazılı fiil, failin kendisine yahut başkasına verilmiş veya vaat ve temin olunmuş para ve sair haksız yarar karşılığında işlenmiş ise, faile verilecek ceza üç yıldan beş yıla kadar hapistir. Düzenlenen belgeden ikinci fıkrada yazılı olan fahiş zarar meydana gelmiş ise faile verilecek ceza dört yıldan altı yıla kadar hapistir.

Gerçeğe aykırı belge, işlenmiş bir suçu yahut işkence, zalimane veya insanlık dışı başka fiillerin delillerini gizlemek veya bunları yok etmek için düzenlenmiş ise faile verilecek ceza, dört yıldan sekiz yıla kadar hapistir.

Gerçekte işlenmiş bir suç veya işkence, zalimane veya insanlık dışı bir fiil var olmadığı hâlde, bunlar varmış gibi göstermek suretiyle belge düzenleyenler hakkında da yukarıdaki fıkradaki cezaya hükmolunur.

İkinci ve üçüncü fıkradaki hâllerde dörtmilyar liradan onmilyar liraya, dördüncü ve beşinci fıkradaki hâllerde de beşmilyar liradan onbeşmilyar liraya kadar ayrıca ağır para cezasına hükmolunur.

Gerçeğe aykırı belge düzenlemesi için para veren veya vaat eden yahut yarar sağlayan veya vaat eden kimse hakkında da bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur ve verilip alınan para ve sair eşyanın müsaderesine ve koşulları varsa değerlerinin Devletin mülkiyetine geçirilmesine karar verilir.

Kimlik belgesi gibi bazı vesikalarda sahtecilik

Madde 289- Kimlik belgelerini, şahadetnameleri, beyannameleri, zabıtanın teftiş ve kontrolüne tâbi defterleri, iyi hâl veya yoksulluk belgelerini taklit veya bu tür vesikaları tahrif edenlere veya hakkı olanlardan başkalarına verenlere veya bunları bilerek kullananlara altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Birinci fıkrada yazılı belge ve vesikaların düzenlenmesi sırasında bilerek yanlış beyanda bulunanlara veya bilgi verenlere iki aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Birinci fıkrada yazılı suç, bir memur tarafından işlenecek olursa ceza yarısı oranında artırılır.

Birinci fıkrada sayılanlardan bir gerçek belge veya vesikayı, gösterdiği resmî makamı aldatmak maksadıyla kendisine veya başkasına ait olduğunu beyan edenlere iki aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Ortak hafifletici neden

Madde 290- Bu Bölümde yer alan suçlardan birini, gerçek bir olayın ispat vasıtasını elde etmek için işlemiş olan kimseye sahte belgeyi kullandığı takdirde, resmî belgelerin aslında sahtecilik hâlinde üç aydan iki yıla, özet veya suretinde sahtecilikte iki aydan bir yıla, özel belgelerde sahtecilikte bir aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Kamu Düzenine Karşı Suçlar

Halk gruplarını öldürmeye tahrik

Madde 291- Halkın bir kısmını diğer bir kısmına karşı silâhlandırarak, birbirini öldürmeye kışkırtan veya hareketleri yönlendiren ve yönetenlere onbeş yıldan yirmidört yıla kadar hapis cezası verilir.

Öldürme fiilen gerçekleştiğinde, tahrik eden veya hareketleri yönlendiren ve yönetenlere ağırlaştırılmış müebbet hapis, hareketlere sadece katılanlara altı yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Halk arasında korku ve panik yaratma

Madde 292- Hayat, sağlık veya mal bakımından halk arasında endişe, korku, panik yaratmak amacıyla alenen tehditte bulunanlara iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Suç işlemeye tahrik

Madde 293- Bir suçun işlenmesi için alenen tahrikte bulunan kimse aşağıda yazılı şekillerde cezalandırılır:

1) Tahrik edilen suçun cezası süreli hapsin üstünde ise üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası,

2) Süreli hapis cezasını gerektiren bir suç ise, fiilin türüne göre bir aydan üç yıla kadar hapis cezası,

3) Diğer hâllerde üçyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar ağır para cezası.

Tahrik, her türlü kitle iletişim araçları, ses kayıt bantları, sesli veya sözlü yayın araçları, internet, plak veya elle yazılıp çoğaltılarak yayınlanan veya dağıtılan yazılarla veya genel yerlerde levha ve ilân asma suretiyle veya basın ve yayın yolu ile yapılırsa, yukarıdaki fıkraya göre fail hakkında verilecek hürriyeti bağlayıcı cezalar bir katı artırılır. Para cezası hükmolunacak hâllerde suç türüne göre yediyüzellimilyon liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Birinci fıkranın (2) numaralı bendinde yazılı olan hâllerde, tahrik olunan suç için belirli cezanın yukarı sınırı aşılamaz.

Alenî tahrik sonucu, istenilen suç işlenir veya suçun icrasına teşebbüs edilirse, tahrikçiler, asıl suçlularla aynı derecede cezalandırılır.

Cürmü övme, kanunlara uymamaya tahrik

Madde 294- Bir cürmü alenen öven veya iyi gördüğünü söyleyen veya halkı kanuna uymamaya tahrik eden kimseye altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığına dayanarak, halkı birbirine karşı kamu düzeni için tehlikeli olabilecek bir şekilde düşmanlığa veya kin beslemeye alenen tahrik eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Halkın bir kısmını aşağılayıcı ve insan onurunu zedeleyecek bir şekilde tahkir eden kimseye de birinci fıkradaki ceza verilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar 293 üncü maddenin ikinci fıkrasında belirtilen araçlar veya şekillerle işlendiğinde verilecek cezalar bir katı oranında artırılır.

Kanunun cürüm saydığı yayının nakli

Madde 295- Kanunun cürüm saydığı bir yayını, herhangi bir iletişim aracı ile nakleden, asıl yayını yapan gibi cezalandırılır.

Naklolunan bu gibi yayınların içeriğinin onaylanmadığına veya ihtiyatla nakledildiğine veya sorumluluğu başkasının kabul ettiğine dair bir kayıt eklenmesi, nakledeni sorumluluktan kurtarmaz.

Cürüm işlemek için örgüt kurma

Madde 296- Her ne suretle olursa olsun, cürüm işlemek için örgüt kuranlara veya kurulmuş örgüte katılanlara, yalnız bu fiillerinden dolayı iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Örgüt, 133, 135, 136, 206, 207, 234 ilâ 247, 291 ve 292 nci maddelerde yazılı suçları işlemek üzere meydana getirilmiş ise ceza dört yıldan altı yıla kadar hapistir.

Örgüt mensupları, ülkenin herhangi bir yerinde silâhlı olarak dolaşır veya silâh saklarsa birinci ve ikinci fıkralarda verilecek cezalar üçte biri oranında artırılır.

Örgütün yöneticileri hakkında, yukarıdaki fıkralara göre verilecek cezalar yarısı oranında artırılır.

Örgüt kurulması hususunda özel kanun hükümleri saklıdır.

Örgüte yardım

Madde 297- 296 ncı maddede gösterilen örgüt mensuplarına bilerek silâh veya cephane veya yiyecek veya giyecek sağlayan veya barınacak yer gösteren veya başkaca yardım edenler, 448 inci madde dışında ayrıca bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Yardımlar, dernek, vakıf, siyasal parti, işçi ve işveren ve meslek kuruluşlarına ve üst kuruluşlarına veya bunların yan kuruluşlarına ait bina, lokal, büro veya eklentilerinde veya öğretim kurumlarında veya öğrenci yurtlarında veya bunların eklentilerinde yapılırsa, yukarıdaki ceza üçte biri oranında artırılır.

Sadece kişisel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olmak koşuluyla yardımlar, üstsoy ve altsoya veya eşlere veya kardeşlerden birine yapılmışsa faile ceza verilmez.

Etkin pişmanlık

Madde 298- 296 ncı maddede yazılı cürüm hakkında soruşturmaya başlanmadan ve örgütün amacını oluşturan suçlardan herhangi birisi henüz işlenmeden, örgütü dağıtanlar veya örgütten çekilenler hakkında ceza verilmez.

Ülke genelinde faaliyette bulunan bir örgütün parçalarını oluşturan alt örgütlere mensup olanlardan, örgütün diğer bir dalı tarafından girişilmiş eylemlere katılmamış bulunanlar da, yukarıdaki fıkrada belirtilen yükümlülükleri yerine getirdiklerinde, aynı cezasızlık nedeninden yararlanırlar.

Suç hakkında soruşturmaya başlandıktan sonra diğer örgüt mensuplarını ihbar edenlerden, bu ihbarları doğrulananlar hakkında, suç dolayısıyla verilecek cezanın dörtte üçü indirilir.

Parayı kabul etmeme

Madde 299- Tedavüldeki Türk parasını, üzerinde yazılı değerle kabul etmeyene ikiyüzmilyon liradan beşyüzmilyon liraya kadar hafif para cezası verilir.

Emir ve tedbirlere uymama

Madde 300- Adlî işlemler dolayısıyla veya kamu güvenliğini veya kamu düzenini veya genel sağlığı korumak maksadıyla kanun ve nizamlara uygun olarak yetkili mercilerce verilen bir emri dinlemeyen veya bu yolda alınmış bir tedbire uymayan kimseye, fiili ayrı bir suç oluşturmadığı takdirde üç aydan altı aya kadar hafif hapis veya üçyüzellimilyon liradan birmilyar liraya kadar hafif para cezası verilir.

Memura beyan

Madde 301- Yetkili memura, isim veya sıfat veya meslek veya sanatını veya konut veya yerleşim yerini veya doğduğu yeri veya diğer kişisel hâllerini açıklamaktan kaçınan kimseye ikiyüzmilyon liradan beşyüzmilyon liraya kadar hafif para cezası verilir.

Fail, gerçeğe aykırı açıklamada bulunursa üçyüzellimilyon liradan birmilyar liraya kadar hafif para cezası verilir.

Şapka, Türk harfleri ve giyilmesi yasak kisveler

Madde 302- 25/11/1925 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisası Hakkında Kanunun veya 1/11/1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanunun veya 3/12/1934 tarihli ve 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanunun koyduğu yasaklara veya yükümlülüklere aykırı hareket edenlere altı aydan bir yıla kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Sarhoşluk

Madde 303- Genel veya herkesin girebileceği yerlerde, halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkaracak şekilde ve aşikâr bir hâlde sarhoş olarak bulunan kimseye onbeş günden iki aya kadar hafif hapis veya üçyüzellimilyon liradan birmilyar liraya kadar hafif para cezası verilir.

Birinci fıkrada gösterilen şekilde sarhoş olup da, kişilere veya mala saldırıda bulunanlara iki aydan beş aya kadar hafif hapis cezası verilir.

Sarhoşluğu itiyat derecesine vardıran kimse altı aydan bir yıla kadar hafif hapis cezasına mahkûm edilir.

İki defa mahkûm olduktan sonra aynı fiili tekrar edenler, o fiili itiyat edinmiş sayılırlar. Ancak üç suçun da, bir yıl içinde işlenmiş olması şarttır.

Alkollü içki içmeyi iptila derecesine vardırmış olanların, salâhı tıbben saptanıncaya kadar bir hastanede veya bu maksada tahsis edilmiş bir kurumda muhafaza ve tedavisine hükmolunur.

Küçüklere ve akıl hastalarına alkollü içki verme

Madde 304- Onsekiz yaşını bitirmemiş olanlara veya akıl ve bilinçlerinde noksanlık bulunduğu açıkça belli olanlara alkollü içki verenler üç aydan altı aya kadar hapis ve üçyüzellimilyon liradan birmilyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır.

Fail alkollü içki satıcısı ise ceza üçte biri oranında artırılır.

Yukarıdaki suçları işleyenler hakkında ayrıca bir aydan üç aya kadar meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezası ile aynı süre ile işyerinin kapatılması cezası da verilir.

Kumar

Madde 305- Genel veya kamuya açık yerlerde kumar oynatan veya bunun için yer gösteren kimseye bir aydan altı aya kadar hafif hapis ve ikimilyar liradan beşmilyar liraya kadar hafif para cezası verilir.

Fail, bu fiilleri itiyat edinmiş bulunduğu takdirde hükmedilecek ceza bir katı artırılır.

Birinci fıkrada belirtilen suça iştirak etmeksizin genel veya kamuya açık yerde kumar oynayan kişiye yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar hafif para cezası verilir.

Kumar fiilini itiyat edinmiş bulunmaktan maksat, iki defa bu suçtan mahkûm olduktan sonra üçüncü suçu işlemektir. Ancak, üç suçun da bir yıl içinde işlenmiş bulunması şarttır.

Kumar suçlarında özel toplantılara özgü olsa bile, kumar aletlerinin kullanılması için ücret alınan yerlerle, oyun oynanması mutat olan yerler ve oynamak isteyen herkesin girebileceği mahâller kamuya açık yer sayılır.

Ceza Kanununun uygulanmasında kumar, kazanç kastıyla icra edilen ve kar ve zararın talihe bağlı olduğu oyunlardır.

I. İzinsiz ilân ve benzerleri

Madde 306- Belediyeler, köy ihtiyar kurulları veya yetkili makamlarca önceden ayrılmış veya oturulan yerler dışında o yerin en büyük mülkî amirine yapılacak bir başvuru üzerine ayrılan yerlere, izin almaksızın veya verilen izne aykırı biçimde basılı olan veya olmayan, elle yapılmış veya yazılmış her türlü resim, yazı ve işaretler veya bunları içeren kağıt, pano, pankart, bant veya benzerlerini siyasal veya ideolojik maksatla asan veya yapıştıran veya izne dayalı olsa bile bu yerleri aynı maksatla boyayan veya bu yerlere yazı yazan, resim veya işaret yapan kimseye altı aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, yukarıdaki fıkra dışında kalan veya kamuya ayrılmış veya kamuya açık veya herkes tarafından görülebilecek yerlerde veya her türlü taşıt araçları veya kamu hizmetlerine ait araçlar veya eşya, özel kişi ve kuruluşlara ait işaret veya levhalar üzerinde işlenirse bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası hükmedilir.

Yukarıdaki fıkralarda gösterilen fiiller derneklerin, vakıfların veya benzerî kuruluşların veya kanun dışı meydana getirilen veya kanuna aykırı faaliyetleri nedeniyle kapatılan dernek, vakıf veya diğer kuruluşların mensupları tarafından veya onların iştirakiyle veya mensup olmasalar bile bu kuruluşların adına veya adları kullanılarak yapıldığı takdirde, sözü edilen fıkralardaki cezalar bir katı oranında artırılır.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiilleri, çocuklara veya küçüklere veya ceza ehliyeti olmayan kişilere işletenlere verilecek cezalar üçte birinden yarıya kadar artırılır.

Yukarıdaki fıkralarda yer alan fiiller siyasal veya ideolojik maksatlar dışında işlendiğinde faile birinci fıkrada yazılı hâllerde bir aydan üç aya, ikinci fıkrada yazılı hâllerde üç aydan altı aya, üçüncü fıkrada yazılı hâllerde dört aydan sekiz aya kadar hapis cezası verilir.

Görenek ve geleneklere göre asılacak kağıt, pano, pankart, bant veya benzerleri bu madde hükümleri dışındadır.

II. İzinsiz ilân ve benzerleri

Madde 307- Kamu hizmeti gören daire veya kurumlar veya her türlü eğitim ve öğretim kuruluşlarının yetkilileri tarafından duvarlara yapıştırılmış veya özel yerlerine konulmuş basılı olan veya olmayan her türlü belge, resim, el yazısı, kağıt veya levhaları siyasal ve ideolojik maksatla bulundukları yerden çıkaran veya yırtan veya tahrip eden veya bunları her ne biçimde olursa olsun okunamayacak veya içeriğinin başka biçimde anlaşılmasına neden olacak şekillere veya işe yaramayacak hâle sokan kimseye üç aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.

Kamu hizmetine tahsis edilmiş binaların veya mabetlerin veya anıt, büst ve heykellerin veya kanunlarda eski eser niteliğinde sayılan taşınır veya taşınmazların, her türlü eğitim ve öğretim kurumlarının veya öğrencilerin toplu hâlde oturdukları yurt ve benzerî yerlerin veya bunların eklentilerinin herhangi bir yerine siyasal ve ideolojik maksatla basılı olan veya olmayan, elle yapılmış veya yazılmış her türlü yazı, resim ve işaretlerin veya bunları içeren, kağıt, pano, pankart, bant veya benzerlerini, yetkili memur ve mercilerin önceden verilmiş yazılı izni olmaksızın asanlar veya koyanlar veya bunlardan suç konusu oluşturanların asılmasına veya konulmasına izin verenlere bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

İkinci fıkrada belirtilen yer ve şeyleri, siyasal ve ideolojik maksatla her ne suretle olursa olsun, boyayanlar veya bunlara yazı yazanlar veya resim yapanlar veya işaret koyanlar, yapıştıranlar hakkında bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkralarda gösterilen fiiller, derneklerin, vakıfların veya benzerî kuruluşların veya kanun dışı meydana getirilen veya kanuna aykırı faaliyetleri nedeniyle kapatılan dernek veya diğer kuruluşların mensupları tarafından veya onların iştirakiyle veya mensup olmasalar bile bu kuruluşların adına veya adları kullanılarak yapıldığı takdirde verilecek ceza bir katı oranında artırılır.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiilleri, çocuklara, küçüklere veya ceza ehliyeti olmayan kişilere işletenlere verilecek cezalar üçte biri oranında artırılır.

Yukarıdaki fıkralarda yer alan fiiller, siyasal veya ideolojik maksatlar dışında işlendiğinde faile, birinci fıkrada yazılı hâllerde bir aydan üç aya kadar, ikinci fıkrada yazılı hâllerde iki aydan dört aya kadar, üçüncü fıkrada yazılı hâllerde altı aydan bir yıla kadar, dördüncü fıkrada yazılı hâllerde sekiz aydan onaltı aya kadar hapis cezası verilir.

Bu maddede ve 306 ncı maddede gösterilen fiillerin eserlerini derhal ortadan kaldırmayan ve bunların yok edilmesi için gerekli işlemlere girişmeyen görevliler hakkında 491 inci maddede yazılı cezalar uygulanır.

İzinsiz av tüfeği

Madde 308- Yivsiz av tüfeğini, yivsiz tüfek sahipliği belgesi olmadan bulunduran veya av tezkeresi olmadan taşıyan kimseye iki aydan altı aya kadar hafif hapis veya yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar hafif para cezası verilir; herhâlde tüfeğin müsaderesine hükmolunur.

BEŞİNCİ BÖLÜM
Ulaşım ve Haberleşme Araçlarına Karşı Suçlar

Ulaşım araçlarına ve kıt'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgedeki sabit platformlara karşı suçlar

Madde 309- A. Cebir ve şiddet veya tehditle veya hile ile kara ulaşım araçlarının hareket etmesini engelleyen, aracı hareket ettirmeyen veya hareket hâlinde bulunanları durduran veya gitmekte olan yerden başka yere yönlendiren veya kaçıran kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki paragrafta yazılı fiiller, deniz ulaşım araçları hakkında işlendiğinde iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, hava ulaşım araçları hakkında işlendiğinde beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiilin, halkın yararlanmasına tahsis edilmiş ulaşım araçlarına karşı işlenmesi hâlinde, yukarıdaki paragraflarda yazılı cezalar yarı oranında artırılır.

Fiil, silâhla veya birden fazla kişi tarafından birlikte işlenirse ceza üçte biri oranında artırılır.

Fiil, teşebbüs hâlinde kaldığında da, faile tamamlanmış suça ait ceza verilir.

B. Kıt'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgede kurulmuş sabit bir platformu:

1) Cebir ve şiddet veya tehdit veya hile ile ele geçiren, zapteden veya kontrolü altına alan,

2) Burada bulunan bir kimseye karşı, platformun güvenliğinin tehlikeye girmesine neden olacak şekilde cebir, şiddet veya tehditte bulunan,

3) Güvenliğini tehlikeye sokacak şekilde platforma zarar veren veya tahrip eden,

kimseye beş yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiiller teşebbüs derecesinde kalsa da faile tamamlanmış suça ait ceza verilir.

Ulaşım ve kıt'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgedeki sabit platformları tehlikeye sokma

Madde 310- Kara, deniz veya hava ulaşımının güven içinde akışını sağlamak için konulmuş her türlü işaretleri değiştirerek veya konuldukları yerden kaldırarak veya yanlış işaretler vererek veya geçiş, varış, kalkış ve iniş yolları üzerine bir şey koyarak veya her ne suretle olursa olsun başka bir harekette bulunarak çarpma, batma, düşme tehlikesine veya başkaca bir tehlikeye neden olan kimseye bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Tehlike, halkın yararlanmasına sunulmuş veya ayrılmış ulaşım aracı hakkında meydana gelecek olursa iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir.

Hareketler sonucu zararlı netice meydana gelmiş ise hükmedilecek ceza yarısı oranında artırılır.

Yukarıdaki fiiller kıt'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgedeki sabit platformlara karşı işlendiğinde de aynı cezalar verilir.

Ulaşım araçlarını tahrip

Madde 311- Duran bir kara ulaşım aracını ateşe veren veya patlayıcı veya bu sonucu doğurabilecek nitelikte tutuşup yanabilir bir madde koyarak tahrip veya imha eden kimse üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

Fiil, hareket hâlindeki araca karşı işlenmiş ise ceza altıda biri oranında artırılır.

Bir aracı, hareketine engel olacak derecede bozan veya buna zarar veren kimse, yapılan zararın derecesine göre, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiiller, bir deniz ulaşım aracına karşı işlendiğinde verilecek ceza üçte biri oranında artırılır. Fiiller, hava ulaşım araçlarına karşı işlendiğinde verilecek ceza yarısı oranında artırılır.

Araç, halkın yararlanmasına ayrılmış veya sunulmuş ise hükmedilecek ceza ayrıca altıda biri oranında artırılır.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiiller, kara, deniz ve hava ulaşım araçlarının işletilmesi için gerekli olan tesis veya aletler hakkında işlenmişse meydana getirilen tehlikenin derecesine göre faile üç aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Taksirle tehlikeye neden olma

Madde 312- Demiryolunda, denizde ve havada bir kaza tehlikesine taksirle neden olan kimseye üç aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

İnsan hayatını tehlikeye koyma

Madde 313- 309 ilâ 311 inci maddelerde yazılı fiiller, insan yaşamını tehlikeye sokacak nitelikte bulunduğu takdirde suça ait ceza altıda biri oranında artırılır.

Kamu haberleşmesini bozma

Madde 314- Telli veya telsiz her türlü kamu haberleşme araçlarına veya aletlerine zarar veren veya her ne suretle olursa olsun haberleşmeyi veya yayını kesintiye, karışıklığa uğratan kimseye bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

ALTINCI BÖLÜM
Cinsel Bütünlüğe ve Edep Törelerine Karşı Suçlar

Zorla ırza geçme

Madde 315- Cebir ve şiddet veya tehdit kullanmak suretiyle veya akıl veya beden hastalığından veya kendi fiilinden başka bir nedenden veya kullandığı hileli vasıtalardan dolayı fiile karşı koyamayacak bir hâlde bulunan bir kimsenin ırzına geçen kimseye beş yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkrada belirtilen fiiller onbeş yaşını bitirmiş olup da, onsekiz yaşını bitirmemiş küçükler hakkında işlendiğinde yedi yıldan on yıla, onbeş yaşını bitirmemiş olanlar hakkında işlendiğinde on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu maddede yazılı fiillerin birinci fıkrada belirtilen hâl ve suretlerle kendisine karşı yapılmasını sağlayan kimseye de aynı ceza verilir.

Bu maddede yazılı suçlar ergin kişiler hakkında işlendiğinde soruşturma ve kovuşturma şikâyete bağlıdır; ancak şikâyetten vazgeçilemez.

Irza geçme, hangi nitelikte olursa olsun bir kişiye cinsiyet organının ithalidir.

Küçüklerin ve çocukların rızası ile ırzına geçilmesi

Madde 316- Onbeş yaşını bitirmiş olup da, henüz onsekiz yaşını bitirmemiş olan bir küçüğün rızası ile ırzına geçen kimseye altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Onbeş yaşını bitirmemiş olan bir çocuğun rızası ile ırzına geçen kimseye dört yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir.

Hükmen veya evlenme suretiyle ergin olan veya kılınanlara karşı işlenen fiiller hakkında bu madde hükmü uygulanmaz.

Zorla ırza tasaddi

Madde 317- Cebir ve şiddet veya tehdit kullanmak suretiyle veya akıl veya beden hastalığından veya kendi fiilinden başka bir nedenden veya kullandığı hileli vasıtalardan dolayı fiile karşı koyamayacak bir hâlde bulunan bir kimsenin ırzına tasaddi eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkrada belirtilen fiiller onbeş yaşını bitirmiş olup da, onsekiz yaşını bitirmemiş küçükler hakkında işlendiğinde iki yıldan dört yıla, onbeş yaşını bitirmemiş olanlar hakkında işlendiğinde üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu maddede yazılı fiillerin birinci fıkrada belirtilen hâl ve suretlerle kendisine karşı yapılmasını sağlayan kimseye de aynı ceza verilir.

Bu maddede yazılı suçlar ergin kişiler hakkında işlendiğinde soruşturma ve kovuşturma şikâyete bağlıdır; ancak şikâyetten vazgeçilemez.

Çocukların rızası ile ırzına tasaddi

Madde 318- Onbeş yaşını bitirmemiş olan bir çocuğun rızası ile ırzına tasaddi eden kimseye iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Ortak ağırlaştırıcı nedenler

Madde 319- 315 ilâ 318 inci maddelerde yer alan fiiller:

1) En az iki kişi tarafından,

2) Üstsoydan biri veya veli veya vasi veya mürebbi veya öğretmenler veya hizmetkârlar veya terbiye ve gözetim veya muhafaza ile yükümlü bulunanlar, sağlık ve tedavi kurumları ve ceza infaz kurumları ve tutukevleri görevlileri veya bunların benzerleri gibi olup da mağdur üzerinde hüküm ve nüfuzu bulunanlar tarafından,

işlenirse, ceza yarısı oranında artırılır.

3) Bir hastalığın geçmesini veya mağdurun sağlığında diğer büyük bir noksan meydana gelmesini veya malûllük veya mayubiyetini sonuçlayacak olursa, ceza bir katı oranında artırılır.

Mağdurun ölümü hâlinde müebbet hapis cezası verilir.

Hayasızca hareketler

Madde 320- Alenen hayasızca durum takınanlar veya eylemlerde bulunanlar veya başkaca edep duygularını incitecek davranışlara girişenler veya her ne suretle olursa olsun halkın edep ve ahlâk temizliğine saldıranlar altı aydan bir yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

Alenen cinsel ilişkide bulunanlara bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Söz atma, sarkıntılık, cinsel taciz

Madde 321- Kadınlara veya erkeklere söz atanlara üç aydan altı aya kadar hapis veya üçyüzellimilyon liradan birmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Kadınlara ve erkeklere sarkıntılık edenlere altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu fiiller, mağdurun hüküm ve nüfuzu altında bulunduğu kimsenin cinsel tacizi şeklini alırsa faile verilecek ceza bir yıldan az olamaz.

Bu maddede yer alan suçların soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlıdır.

Müstehcenlik

Madde 322- 1. Onbeş yaşını bitirmemiş olan bir çocuğa müstehcen yazıları, kayda alınmış veya basılmış görsel, işitsel verileri, resimleri veya diğer gereçleri veya eşyaları sergileyen, bunlara ulaşılabilmesini veya tasarruf edilebilmesini sağlayan veya müstehcen temsilleri gösteren veya bu gibi şeyleri radyo veya televizyonda yayınlayan kişi altı aydan iki yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan onbeşmilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.

2. (1) numaralı fıkrada açıklanan şeyleri veya temsilleri halka arzeden veya gösteren yahut bunları istemeyen kimselere veren kişi ikimilyar liradan onbeşmilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.

Kapalı yerlerde sergileme veya temsil sırasında gösterilen şeylere ait olmak üzere önceden bunların müstehcen karakteri hususunda seyircilerin dikkatini çekmiş olan kişi cezalandırılmaz.

3. (1) numaralı fıkrada gösterilen ve çocuklarla, hayvanlarla, insan naaşlarıyla işlenen cinsel nitelikteki fiilleri, şeyleri veya temsilleri imal, ithal eden veya bunları depolayan, ilan suretiyle bunları tedavüle koyan, sergileyen, veren, gösteren, bunlara ulaşılmasını olanaklı kılan veya kişilerin tasarrufuna koyan kişi altı aydan iki yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan onbeşmilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır ve eşya müsadere edilir. Şiddet fiillerini içeren şeyler hakkında da aynı ceza uygulanır.

4. Fail para kazanmak amacıyla hareket etmişse bir yıldan üç yıla kadar hapis ve üçmilyar liradan yirmimilyar liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur.

5. (1) ilâ (3) numaralı fıkralarda öngörülen eşya veya temsiller kültürel veya himayeye değer bilimsel bir değer taşıdıklarında müstehcen sayılmazlar.

Fuhşu veya cinsel eylemleri sömürme

Madde 323- Onsekiz yaşını bitirmiş bir kimseyi, tehdit veya cebir ve şiddet, hile veya aldatma veya nüfuzu kötüye kullanma veya kandırma veya çaresizliğinden yararlanma suretleriyle fuhşa teşvik eden veya bunun yolunu kolaylaştıran veya bu maksatlarla tedarik eden, kaçıran, bir yerden diğer bir yere götüren veya sevkeden, barındıran kimseye bir yıldan altı yıla kadar hapis ve üçmilyar liradan onmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Aynı fiilin onbeş yaşını bitirmiş olup da, onsekiz yaşını bitirmemiş küçüklere karşı işlenmesi hâlinde faile iki yıldan sekiz yıla kadar hapis ve beşmilyar liradan yirmimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Birinci fıkrada yer alan araç eylemler hariç fiiller on beş yaşını bitirmemiş olan bir çocuğa karşı işlendiğinde faile bir yıl altı aydan beş yıla kadar hapis ve üçmilyar liradan onmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir. Çocuğa karşı işlenen fiil bu maddenin birinci

fıkrasında belirtilen ve suçun ön koşulunu oluşturan araç eylemler marifetiyle gerçekleştirildiğinde failin cezası bir katına çıkarılır.

Fiil, mağdurun eşi veya üstsoyu veya kayın üstsoyu veya kardeşi veya mağduru evlât edinenler tarafından veya veli veya vasisi, öğretmen veya mürebbîsi veya mağdurun gözetimi kendisine bırakılan veya mağdur üzerinde hüküm ve nüfuzu bulunan kimselerce işlenirse faile verilecek ceza bir kat artırılır.

Rızası olsa bile, onsekiz yaşını bitirmeyen bir çocuğa veya küçüğe başkasının cinsel isteklerinin tatmini için aracılık eden veya çocuk veya küçük ile bu maksatla anlaşan kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan onmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir. Fiil maddenin dördüncü fıkrasında yazılı kimseler tarafından işlendiğinde ceza bir katı oranında artırılır.

Bu maddede yazılı suçlar örgüt tarafından işlendiğinde cezalar bir kat artırılarak hükmolunur.

Fuhşa davet ve müsamaha, fuhuştan yararlanma

Madde 324- Alenen başkasını edebe aykırı olarak söz veya davranışlarla fuhşa davet eden kimseye üç aydan altı aya kadar hafif hapis cezası verilir.

Fuhuş icra etmek suretiyle, aynı bina içerisinde yaşayanları veya komşuları rahatsız eden kimseye dört aydan sekiz aya kadar hafif hapis cezası verilir.

Kiraya verdiği yerlerde fuhşa hoşgörüde bulunan kimseye onbeş günden iki aya kadar hafif hapis cezası verilir.

Fuhuş olanakları üzerine alenen dikkat çeken kimseye bir aydan üç aya kadar hafif hapis ve birmilyar liradan üçmilyar liraya kadar hafif para cezası verilir.

Kendini fuhşa vermiş bir kimsenin kazancından yararlanarak kısmen veya tamamen geçimini sağlayan kişiye üç aydan altı aya kadar hafif hapis cezası verilir.

İnsan kaçırma ve alıkoyma

Madde 325- Cebir ve şiddet veya tehdit veya hile ile şehvet hissi veya evlenme maksadı ile ergin olan veya ergin kılınan bir kimseyi kaçıran veya bir yerde alıkoyan veya akıl veya beden hastalığından veya failin fiilinden başka bir nedenden veya kullanılan hileli vasıtalardan dolayı fiile direnemeyecek hâlde bulunan bir kimseye karşı bu fiili işleyen kişiye üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir.

Kaçırılan evli ise, dört yıldan yedi yıla kadar hapis cezası hükmolunur.

Birinci fıkrada yazılı fiil, ergin olmayan bir kimseye karşı işlendiğinde faile beş yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

Ergin olmayan kimse, rızası ile şehvet hissi veya evlenme maksadı ile kaçırılmış veya bir yerde alıkonulmuş ise fail altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Mağdur, oniki yaşını bitirmemiş ise, cebir ve şiddet veya tehdit veya hile kullanılmamış olsa da faile beş yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu maddede yazılı suçlar ergin kişiler hakkında işlendiğinde soruşturma ve kovuşturma şikâyete bağlıdır; ancak şikâyetten vazgeçilemez.

Etkin pişmanlık hâli ve hafifletici neden

Madde 326- 325 inci maddede yazılı cürümlerden birisinin faili;

1) Kaçırdığı veya alıkoyduğu kimseyi hiç bir şehvet hareketinde bulunmaksızın kendiliğinden kaçırıldığı yere veya mağdurun ailesi tarafından alınması olanaklı güvenli bir yere getirip serbest bırakırsa,

2) Yalnızca evlenmek maksadıyla işlenen fiilde mağdur üzerinde hiçbir şehvet hareketinde bulunmamış ise,

325 inci maddenin çeşitli fıkralarında yazılı hâllerde hükmedilecek ceza altıda birinden onda birine kadar indirilir.

Bu nedenlerden cürmün şerikleri de yararlanırlar.

Dava veya cezanın ertelenmesini gerektiren etkin pişmanlık

Madde 327- Kaçırılan veya alıkonulan ile sanık veya hükümlülerden biri evlendiğinde, mahkemece fail hakkındaki kamu davası ve hüküm verilmiş ise cezanın çektirilmesi ertelenir.

Evlenme tarihinden itibaren beş yıl içinde, fail tarafından haksız olarak meydana getirilmiş bir nedenle boşanmaya hükmedilirse, kovuşturma yenilenir; evvelce hüküm verilmiş ise ceza çektirilir.

Bu madde hükümleri 315 ilâ 318 inci maddelerde yazılı suçlar hakkında da uygulanır.

Evlenen sanık veya hükümlü hakkında kamu davasının veya cezanın ertelenmesini sonuçlandıran hâller, failin suç ortakları hakkında kamu davasının ve cezanın düşmesini gerektirir.

Velâyet veya vesayetin kaybı

Madde 328- Bu Bölümde belirtilen cürümlerden dolayı mahkûm olan üstsoy, altsoyunun şahısları ve malları üzerindeki velâyet hakkını kaybeder ve bu cürümden dolayı mahkûm olan vasiler de vasilikten çıkarılır ve bir daha vasi olarak atanamazlar.

Mağdurun yaralanması, ölmesi, cezanın artırılması

Madde 329- Zorla kaçırma yüzünden, kaçırılan kimse yaralanmış olursa, yarasının derecesine göre ceza üçte birden bir katına kadar artırılır ve eğer ölürse fail hakkında müebbet hapis cezası verilir.

YEDİNCİ BÖLÜM
Aileye Karşı Suçlar

Birden çok evlilik ve hileli evlenme, dinsel tören

Madde 330- Evli olduğu hâlde yeniden evlenen veya evli olmamakla beraber, başkasıyla evli olduğunu bildiği bir kimse ile evlenen kişiye altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Hile yaparak veya aldatarak gerçek kimliğini saklamak suretiyle evlenen kişiye, eşin şikâyeti üzerine üç aydan dokuz aya kadar hapis cezası verilir.

Birinci fıkrada yer alan fiil, ikinci fıkrada belirtilen şekilde işlenecek olursa ceza üçte biri oranında artırılır.

Bu maddenin birinci fıkrasında yazılı suçtan dolayı zamanaşımı, evlenmenin iptali kararının kesinleştiği tarihten itibaren işlemeye başlar.

Aralarında evlenme olmaksızın, evlenmenin dinsel törenini yaptıranlar hakkında iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir. Ancak, medenî nikâh yapıldığında kamu davası ve hükmedilen ceza bütün sonuçlarıyla ortadan kalkar.

Hile ile boşanma

Madde 331- Hileli yollara başvurarak veya yanlış beyanlarda bulunarak boşanma davasına ilişkin usul işlemlerinden eşinin haber alamamasını sağlayan kimseye iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil sonucu boşanmaya karar verildiği takdirde ceza üç yıldan yedi yıla kadardır.

Aile durumunu bozma

Madde 332- Yetkili mercilere gerekli bilgileri vermeyerek veya yanlış bilgiler vererek bir çocuğu saklamak veya başka bir çocukla değiştirmek suretiyle onu, hukuken sahip olduğu aile durumundan yoksun kılan kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Kötü muamele

Madde 333- Aile mensuplarından birine veya onsekiz yaşını bitirmemiş bir çocuğa, merhamet ve şefkatle bağdaşmayacak surette kötü muamelede bulunan kimseye iki aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, kayın hısımlığından da olsa üstsoy veya altsoya karşı işlenirse ceza üçte biri oranında artırılır.

Disiplin yetkisini kötüye kullanma

Madde 334- İdaresi altında bulunan veya büyütmek, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde, sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisini kötüye kullanarak o kişinin bedensel ve ruhsal sağlığının bozulmasına veya bir tehlikeyle karşı karşıya kalmasına neden olan kişiye bir aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Ailenin terki

Madde 335- Ailenin terki suçunu oluşturan aşağıda yazılı hâllerde:

1) Ciddî ve önemli bir neden olmadan müşterek yerleşim yerini iki aydan az olmayan bir süre ile terk eden ve kanunî velâyetten kaynaklanan maddî ve manevî yükümlülüklerini yerine getirmeyen kimseye,

2) Hamile olduğunu bildiği eşini veya sürekli birlikte yaşadığı ve kendisinden gebe kalmış bulunduğunu bildiği evli olmayan bir kadını çaresiz durumda terk eden kimseye,

3) Velâyet hakları kaldırılmış olsa da, itiyadî sarhoşluk veya uyuşturucu maddelerin kullanılması veya onur kırıcı tavır ve hareketlerin sonucu maddî ve manevi özen noksanlığı nedeniyle çocuklarının ahlâk, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokan anne veya babaya,

üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması

Madde 336- Şehvet hissi veya evlenmek niyeti olmaksızın, onbeş yaşını bitirmemiş bir çocuğu kendi rızasıyla ana, baba veya vasisi veya geçici olarak kendisine bakmakta veya muhafaza etmekte olan kimselerin yanından kaçıran veya rızasıyla alıkoyan kimseye üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, kaçırılan veya alıkonulan çocuğun rızası olmaksızın işlenmiş veya çocuk henüz oniki yaşını bitirmemiş ise ceza bir katı oranında artırılır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM
Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar

Fiyatları etkileme

Madde 337- İşçi ücretlerinin veya besin veya malların değerlerinin artıp eksilmesini sonuçlayabilecek bir şekilde ve bu maksatla yalan haber veya havadis yayan veya sair hileli yollara başvuran kimseye üç aydan iki yıla kadar hapis ve birmilyar liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Fiil sonucu besin veya malların değerleri veya işçi ücretleri artıp eksildiği takdirde ceza üçte biri oranında artırılır.

Fail, ruhsatlı simsar veya borsa tellalı ise ceza ayrıca sekizde bir oranında artırılır.

Kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma

Madde 338- Taahhüt ettiği işi yerine getirmeyerek, kamu kurum ve kuruluşları veya kamu hizmeti veya genel bir felâketin önlenmesi için zorunlu eşya veya besinlerin ortadan kalkmasına veya önemli ölçüde azalmasına neden olan kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve üçmilyar liradan onmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Kamu taahhütlerinde hile

Madde 339- Kamu kurum ve kuruluşları veya kamu hizmeti veya genel bir felâketin önlenmesi için zorunlu eşya veya besinlerin sağlanması hususundaki taahhüt işlerinde malların tür veya niteliği veya miktarı üzerinde hile yapan kimseye bir yıldan beş yıla kadar hapis ve üçmilyar liradan onmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Fiil, diğer malzemeye ilişkin olduğu takdirde faile altı aydan iki yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Alıcıyı kandırma

Madde 340- Bir şeyi satan kimse;

1) Alıcıya o şey yerine, aynı şey olduğu hususunda şüphe ve duraksamaya yer bırakmayacak derecede benzerlik taşıyan başka bir şey,

2) Kaynağı veya niteliği veya miktarına ilişkin açıklamalara veya sözleşmeye aykırı bir şey,

verdiği takdirde altı aydan bir yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır.

Satın alınmak istenen şeyin değerine göre verilen şeyin değeri pek hafif ise faile verilecek ceza yarısı oranında artırılır.

Meslek veya sanata ilişkin sırrın açıklanması

Madde 341- Sıfat veya görevi veya meslek veya sanatı gereği vakıf olduğu fennî keşif ve buluşları veya sınaî uygulamaya ilişkin bilgileri açıklayan kimseye, suçtan zarar görenin şikâyeti üzerine bir yıldan üç yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Bu sırlar, Türkiye'de oturmayan bir yabancıya veya onun memurlarına açıklandığı takdirde, faile verilecek ceza üçte biri oranında artırılır. Bu hâlde şikâyet koşulu aranmaz.

Artırma ve eksiltmeye fesat karıştırma

Madde 342- Kamu idaresi hesabına yapılan artırma veya eksiltmelerde, cebir veya tehdit veya hile kullanarak veya yarar vaadi veya sağlanması suretiyle veya anlaşarak veya benzerî hareketlere başvurarak rekabeti önleyen veya ihlâl eden veya artırma veya eksiltmeye katılanları çekilmeye veya katılmamaya yönelten kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve üçmilyar liradan az olmamak üzere elde ettiği çıkarın üç katı oranında ağır para cezası verilir.

Fiil, kamu kurum ve kuruluşları aracılığıyla veya halk arasında artırma veya eksiltme suretiyle alınıp satılacak veya kiraya verilecek mallara ilişkin ise faile bir yıldan üç yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan az olmamak üzere elde ettiği çıkarın üç katı oranında ağır para cezası verilir.

Fiil, artırma veya eksiltmeye kanunen görevli olan veya yetkili kılınan kimseler tarafından işlendiği takdirde verilecek cezalar bir kat artırılır.

Bu maddede yazılı suçların örgütlü olarak işlenmesi hâlinde ceza yarı oranında artırılır.

Artırma veya eksiltmeden çekilme

Madde 343- Kendisine veya başkasına vaat olunan veya sağlanan yarar karşılığında artırma veya eksiltmeden çekilen veya artırma veya eksiltmeye katılmayan kimseye üç aydan bir yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Aracılara da aynı ceza verilir.

Besinlerle kamuya gerekli madde ve eşya

Madde 344- Besinler veya kamuya gerekli şeylerden;

1) Beslenme için gerekli et, ekmek, un, süt, tuz, şeker, yağ, peynir, zeytin gibi gıda maddelerinin,

2) Isınma, temizlik veya aydınlanma için gerekli madde veya eşya ile her türlü yakıtın veya akaryakıtın,

3) Sağlığın korunmasında veya tedavide kullanılan ilâç, biyolojik ve kimyevi madde, alet ve diğer şeylerin,

4) İnşaat, sanayi, ulaşım ve tarımda kullanılıp da, fiyatları Bakanlar Kurulu, ilgili bakanlıklar veya yetkili mercilerce tespit ve ilân edilen eşya ve maddelerin,

5) Kamu için gerekliliği nedeniyle veya Devletin genel iktisadî ve malî siyaseti gereği olarak, fiyatları Bakanlar Kurulu veya ilgili bakanlıklar veya yetkili merciler tarafından saptanıp ilân edilen mal, eşya, araç, gereç ve her türlü maddelerin,

imali, satımı, dağıtımı, depolanması veya her ne şekilde olursa olsun ticaretiyle uğraşan veya herhangi bir suretle kazanç amacı güden bir faaliyette bulunan kimse, bu yiyecek, madde, eşya veya malların satışından kaçınır, bunları saklar, kaçırır, satılmadığı hâlde satılmış gibi gösterir veya bunlardan fiyatları Bakanlar Kurulu, ilgili bakanlıklar veya

yetkili mercilerce saptananları fazla fiyatlarla satar veya satışa arzederse sekiz aydan dört yıla kadar hapis veya üçmilyar liradan yirmimilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Ayrıca suç konusu mal ve eşyanın müsaderesine veya mülkiyetin Devlete geçmesine de karar verilir.

Yukarıdaki fıkrada yer alan yiyecek, madde, eşya veya malların resmî mercilere bildirilmesine ilişkin olarak Bakanlar Kurulu veya ilgili bakanlıklarca çıkarılan kararlara aykırı hareket eden veya gerçeğe aykırı beyanda bulunan kimse, fiil daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde altı aydan iki yıla kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Ayrıca, bildirim dışı bırakılan malların müsaderesine veya mülkiyetin Devlete geçmesine de karar verilir.

Yukarıdaki fıkralarda yer alan fiiller ikiden fazla kimse tarafından birlikte veya bir şirket veya kuruluş adına işlenirse ceza üçte biri oranında artırılır.

Suç konusu yiyecek, madde, mal veya eşyanın değeri az ise yukarıdaki fıkralara göre verilecek cezalar yarısına, çok az ise üçte birine indirilir. Mükerrir olanlar hakkında bu fıkra hükmü uygulanmaz.

Soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında bu maddede belirtilen ve suç konusu yiyecek, madde, mal veya eşyanın gerektiğinde satışına ve satışın en yakın belediye veya kamu kuruluşunca yapılmasına, yetkili hâkim veya mahkemece karar verilir. Satış bedeli, mahkûmiyet hâlinde müsaderesine veya mülkiyetin Devlete geçmesine karar verilmek üzere dava sonuna kadar muhafaza edilir.

Bir kimse, her ne şekilde olursa olsun yalan haber yaymak, duyurmak veya başka hileler kullanmak suretiyle birinci fıkrada belirtilen yiyecek, madde, mal veya eşyanın azalmasına, darlığına neden olursa, fiili daha ağır cezayı gerektiren bir suçu oluşturmadığı takdirde üç aydan iki yıla kadar hapis ve üçmilyar liradan yirmimilyar liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.

Bu maddede yazılı cürümlerden birine mahkûmiyet hâlinde, failin cürme vasıta kıldığı meslek veya sanat veya ticaretin icrasının onbeş gün süreyle durdurulmasına ve onbeş günden üç aya kadar suça vasıta kılınmış işyerinin kapatılmasına hükmolunur. Ancak, işyeri bulunduğu yer için önem taşıdığı takdirde kapatma kararı verilmez.

Tüzel kişilerin sorumluluğu

Madde 345- Bu Bölümde yer alan suçlardan dolayı tüzel kişiler de sorumludur.

DOKUZUNCU BÖLÜM
Bilişim Alanında Suçlar

Bilişim sistemine girme, verileri tahrip ve bozma

Madde 346- Bir bilişim sisteminin bütününe veya bir kısmına, hukuka aykırı olarak giren veya orada kalmaya devam eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve üçmilyar liradan onmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Bu fiil nedeniyle sistemin içerdiği veriler yok edilir veya değişirse faile iki yıldan dört yıla kadar hapis ve beşmilyar liradan onbeşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Bu suçlara teşebbüs hâlinde faillere tamamlanmış suç cezası verilir.

Sistemi engelleme, bozma, haksız yarar sağlama

Madde 347- Bir bilişim sisteminin işleyişini engelleyen veya bozan kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve üçmilyar liradan onbeşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Bilişim sistemine hukuka aykırı olarak veriler sokan veya sistemin içerdiği verileri yok eden veya değiştiren kimseye üç yıldan altı yıla kadar hapis ve onmilyar liradan otuzmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen eylemlerle fail, başkasının zararına ve kendisinin veya başkasının yararına haksız bir çıkar sağlarsa iki yıldan altı yıla kadar hapis ve beşmilyar liradan yirmimilyar liraya kadar ağır para cezasına hükmedilir.

Bu suçlara teşebbüs hâlinde faillere tamamlanmış suç cezası verilir.

Sahtecilik

Madde 348- Hukuk alanında bir neticeye ulaşmak maksadıyla, sahte bir belgeyi oluşturmak için bilişim sistemine verileri yerleştiren veya var olan verileri tahrif eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Birinci fıkrada belirtilen sahte belgeyi kullananlara da aynı ceza verilir.

Fer'î cezalar

Madde 349- 346 ve 347 nci madde hükümlerini ihlâl eden kişiler hakkında yukarıdaki maddelerde yazılı cezalara ek olarak aşağıda belirtilen fer'î cezalara da hükmolunur:

1) Meslek icrası sırasında veya icrası dolayısıyla suçun işlendiği bir kamu hizmetinden veya meslek veya sanat veya ticaretten altı aydan üç yıla kadar yasaklanma ve ayrıca suçta kullanılan kurumların iki aydan bir yıla kadar kapatılması.

2) Fiillerin işlenmesinde kullanılan araçların veya suçtan meydana gelen şeylerin müsaderesi veya mülkiyetin Devlete geçirilmesi.

Banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması

Madde 350 – Başkasına ait veya diğer bir kişiye verilmesi gereken bir banka veya kredi kartını, her ne suretle olursa olsun ele geçiren veya elinde bulunduran kimse, kart sahibinin veya kartın kendisine verilmesi gereken kişinin rızası olmaksızın bunu kullanarak veya kullandırtarak kendisine veya başkasına haksız yarar sağlarsa üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası ve beşmilyar liradan az olmamak üzere ağır para cezasıyla cezalandırılır.

Aynı fiil bir banka veya kredi kartını tahrif ederek veya bunu sahtecilik suretiyle meydana getirerek işlendiğinde faile birinci fıkra gereğince verilecek ceza üçte bir oranında artırılır.

Suç işlemek için örgütlenme

Madde 351- Yukarıdaki maddelerde öngörülen suçları işlemek için oluşturulmuş bir örgütü kuran veya buna katılan kimselere, işlemek istedikleri suçlardan en ağırının cezası verilir.

Tüzel kişilerin sorumluluğu

Madde 352- 346, 347, 348, 350 ve 351 inci maddelerde gösterilen suçlardan dolayı tüzel kişiler de sorumludur.

ONUNCU BÖLÜM
Müşterek Hükümler

Fiilin geceleyin veya genel afet veya heyecan zamanında işlenmesi

Madde 353- Bu Kısmın Birinci ve Beşinci Bölümlerinde yer alan suçlar gece vakti veya genel afet veya heyecan zamanında işlenmiş ise verilecek ceza altıda birinden üçte birine kadar artırılır.

Failin görevli olması

Madde 354- Bu Kısmın Birinci ve Beşinci Bölümlerinde yazılı fiillerden biri, o fiille ilişkili işte çalıştırılan veya herhangi bir resmî işte bulunan veya belirli maddelerin korunmasıyla görevli kimse tarafından işlenmiş ise, ceza altıda birinden üçte birine kadar artırılır.

Cezayı azaltan hâl

Madde 355- Bu Kısmın Birinci ve Beşinci Bölümlerinde yazılı fiillerden ileri gelecek tehlike önemsiz ise ceza üçte birinden yarısına kadar indirilebilir.

ÜÇÜNCÜ KISIM
Millete, Devlete ve Kamusal Barışa Karşı Suçlar ve Son Hükümler

BİRİNCİ BÖLÜM
Devletin Ülkesine, Egemenliğine ve Birliğine Karşı Suçlar

Devletin ülkesine karşı cürüm

Madde 356- Devletin topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir devletin egemenliği altına koymaya veya Devletin birliğini bozmaya veya Devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını Devlet idaresinden ayırmaya, Devletin bağımsızlığını azaltmaya matuf bir fiil işleyen kimseye ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir.

Birinci fıkrada yazılı suça iştirak eden fer'î şerikler hakkında beş seneden onbeş seneye kadar hapis ve kamu hizmetlerinden müebbeden yasaklılık cezası verilir.

Birinci fıkrada yazılı suçun işlenmesi için propaganda yapan kimseye üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Devlete karşı silâh kullanma

Madde 357- Savaş hâlinde Devlete karşı silâh kullanan veya Türkiye Devleti ile savaş hâlinde bulunan bir devletin veya bu devlet ile aralarında savaş için ittifak veya iştirak olan bir devletin ordusunda hizmet kabul eden vatandaşa müebbet hapis cezası verilir.

Yabancı devlet kuvvetlerine üst düzeyde komutanlık eden veya bunları doğrudan doğruya yöneten ve idare eden vatandaşa ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir.

Savaş zamanında düşman devlet toprağında bulunup da bu devlet kanunlarının yüklediği bir yükümlülüğü yerine getirmekten dolayı yukarıdaki fiilleri işlemiş olanlara ceza verilmez.

Bu Kanunun uygulanmasında, Türkiye Devleti tarafından tanınmış olmasa bile, Türkiye Devleti ile savaş hâlinde olan siyasal kümeler de Türkiye Devleti ile savaş hâlinde olan devlet gibi sayılır.

Devlete karşı savaşa tahrik

Madde 358- Yabancı devletin, Türkiye Devletine karşı savaş açması veya hasmane hareketlerde bulunması maksadıyla yabancı ile anlaşan veya bu maksada yönelik diğer eylemlere girişen kimseye on yıldan onbeş yıla kadar hapis; savaş meydana gelirse ağırlaştırılmış müebbet hapis, hasmane hareket meydana gelirse müebbet hapis cezası verilir.

Türkiye Devletini tarafsızlık ilânına veya tarafsızlığını korumasına veya savaş ilânına veya savaşın devamına veya barış anlaşması yapmaya mecbur kılmak veya mecbur kılmaya yönelik etkinliklerde bulunmak için yabancıyla anlaşan kimseye beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu anlaşmalar basın ve yayın yoluyla propaganda yapmak için gerçekleştirilmiş ise ceza üçte biri oranında artırılır.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçları işleyen kimse ile anlaşan yabancıya da aynı ceza verilir.

Temel millî yararlara karşı hareket

Madde 359- Temel millî yararlara karşı eylemlerde bulunmak maksadıyla doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kendisi veya başkası için para veya herhangi bir yarar veya vaat kabul eden vatandaşa, fiil daha ağır bir cürüm oluşturmuyorsa, üç yıldan on yıla kadar hapis ve yirmimilyar liradan ellimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir. Para veren ve başka yarar sağlayan veya vaat eden hakkında da aynı ceza uygulanır.

Fiil, savaş sırasında işlenmiş veya para veya yarar, basın ve yayın yoluyla propaganda yapmak için verilmiş ve vaat edilmiş ise ceza yarısı oranında artırılır.

Fiilin, savaş sırasında işlenmesi dışında, suçun kovuşturulması Adalet Bakanının iznine bağlıdır.

Bu maddeye göre temel millî yararlardan; bağımsızlık, toprak bütünlüğü, millî güvenlik, cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel nitelikleri, diplomasi ve savunma araçları, Türkiye'de ve yabancı ülkelerde yaşayan vatandaşların esenliği, milletin içinde bulunduğu doğal çevre, ekonomik ve bilimsel olanaklarının temel unsurları ve kültürel varlığı anlaşılır.

Yabancı devlet aleyhine asker toplama

Madde 360- Türkiye Devletini savaş tehlikesi ile karşı karşıya bırakacak şekilde, Hükûmetin onamı olmaksızın, yabancı bir devlete karşı asker toplayan veya diğer hasmane hareketlerde bulunan kimseye beş yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil sonucu savaş meydana gelirse faile müebbet hapis cezası verilir.

Fiil, sadece yabancı devletle siyasal ilişkileri bozacak veya Türkiye Devleti veya Türk vatandaşlarını misilleme tehlikesi ile karşı karşıya bırakacak nitelikte ise faile iki yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

Siyasal ilişki kesilir veya misilleme meydana gelirse üç yıldan on yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Bu maddede yer alan suçun kovuşturulması Adalet Bakanının iznine bağlıdır.

Askerî tesisleri tahrip ve düşman askerî hareketleri yararına anlaşma

Madde 361- A. Devletin silâhlı kuvvetlerine ait olan veya hizmetine verilmiş bulunan kara, deniz ve hava ulaşım araçlarını, yolları, müesseseleri, depoları ve diğer askerî tesisleri, bunlar henüz tamamlanmamış bulunsalar bile ve geçici bir süre için de olsa kısmen veya tamamen tahrip eden veya kullanılmayacak hâle getirene altı yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verilir.

Aşağıdaki hâllerde ağırlaştırılmış müebbet hapse hükmolunur:

1- Fiil, Türkiye ile savaş hâlinde bulunan bir devletin çıkarı için işlenmiş olursa,

2- Fiil, Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş kudret ve yeteneğini veya askerî hareketlerini tehlikeye koymuş ise.

Fiil bunları elinde bulunduran veya korunması veya gözetim ve denetimi ile yükümlü olan kimsenin kusuru sonucunda meydana gelmiş veya yalnızca kolaylaşmış olursa kendisine bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

B. Savaş zamanında Türkiye Devleti zararına olmak üzere, düşman askerî hareketlerini kolaylaştırmak veya Türkiye Devletinin askerî hareketlerine zarar vermek maksadıyla yabancıyla anlaşan veya anlaşma olmasa da aynı sonuçları meydana getirmeye yönelik fiilleri işleyen kimseye on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil sonucunda, düşman askerî hareketleri fiilen kolaylaşmış veya Türk Devletinin askerî hareketleri zarar görmüş ise faile ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçları işleyen kimse ile anlaşan yabancıya da aynı ceza verilir.

Düşman devlete maddî ve malî yardım

Madde 362- Savaş zamanında karşılıklı veya karşılıksız yiyecek maddelerini veya Türkiye Devleti zararına kullanılabilecek diğer her türlü şeyleri doğrudan doğruya veya dolaylı olarak düşman devlete veren vatandaşa veya Türkiye'de oturan yabancıya beş yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Savaş zamanında, düşman devlet yararına yapılan borçlanmalara veya her ne nedenle olursa olsun ödemelere katılan veya bunlara ilişkin işlemleri kolaylaştıran vatandaşa veya Türkiye'de oturan yabancıya aynı ceza verilir.

Savaştan evvel başlamış olsa bile, birinci fıkrada yazılı hâller dışında, nerede bulunursa bulunsun düşman devlet vatandaşıyla veya düşman devlet topraklarında oturan diğer kimselerle Türkiye Devleti zararına veya düşman devletin savaş gücüne olumlu etki yapacak nitelikte doğrudan doğruya veya dolaylı olarak ticaret yapan vatandaşa veya Türkiye'de oturan yabancıya iki yıldan beş yıla kadar hapis ve üçmilyar liradan yirmimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

İKİNCİ BÖLÜM
Anayasa Düzenine ve Devlet Kuvvetlerine Karşı Suçlar

Anayasayı ihlâl

Madde 363- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının hükümlerine aykırı olarak ve Anayasanın müsaade etmediği usullerle Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya veya bu düzen yerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye teşebbüs edenler ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Cumhurbaşkanına suikast ve fiilî saldırı

Madde 364- Cumhurbaşkanına suikast teşebbüsünde bulunan kimse ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.

Fiil, eksik teşebbüs derecesinde kalmış ise müebbet hapis cezası verilir.

Cumhurbaşkanına karşı diğer fiili saldırılarda bulunan kimseye, fiil daha ağır bir cezayı gerektirmiyorsa, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

Yasama organına karşı cürüm

Madde 365- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının hükümlerine aykırı olarak ve Anayasanın müsaade etmediği usullerle Türkiye Büyük Millet Meclisini ortadan kaldırmaya veya Türkiye Büyük Millet Meclisinin görevlerini kısmen veya tamamen yapmasını engellemeye teşebbüs edenler ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

Hükûmete karşı cürüm

Madde 366- Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının hükümlerine aykırı olarak ve Anayasanın müsaade etmediği usuller ile Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevlerini yapmasını kısmen veya tamamen engellemeye teşebbüs eden kimseye ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir.

Devlet kuvvetlerine karşı silâhlı isyan

Madde 367- Halkı, Hükûmete karşı silâhlı bir isyana kışkırtan kimseye onbeş yıldan yirmi yıla kadar hapis cezası verilir. İsyan gerçekleştiğinde fail hakkında yirmi yıldan yirmibeş yıla kadar hapis cezası verilir.

İsyana katılanlara altı yıldan on yıla kadar hapis, isyanı idare edenlere ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir.

Silâhlar bir yerde depo edilmiş olsa da isyan silâhlı sayılır.

Devlet kuvvetlerine karşı zarar verme

Madde 368- 209 ve 210 uncu maddelerde belirtilen fiilleri, Hükûmete karşı şiddet göstermek veya karşı gelmek amacı ile işleyenlere ve fiillere katılanlara iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Vasıta sağlama

Madde 369- Devlet kuvvetlerine karşı cürüm işlemeye yönelen örgütlerin faaliyetlerinde kullanmaları maksadıyla bunların amaçlarını bilerek silâh, cephane veya benzerlerini sağlayan, imal eden veya icat eden veya bunları nakleden veya hazırlayan veya bu maksatla yabancı memleketlerden Türkiye'ye bunları sokan veya saklayan veya taşıyan kimselere, söz konusu şeyler kullanılmamış olsa da, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Örgüt üyelerini yurda sokmak

Madde 370- 369 uncu maddede belirtilen örgütlerin elemanlarını bilerek, belli giriş kapılarından başka yerlerden Ülkeye sokan ve Ülke içerisinde bir yerden diğer bir yere nakledenler onbeş yıldan yirmi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

İhbar görevi

Madde 371- Devlet kuvvetlerine karşı cürümlerden birinin işlendiğini veya işleneceğini öğrenmiş olup da, kabul edilebilecek bir neden olmaksızın yetkili makamlara haber vermeyen kimseye cürüm işlenmiş ise üç yıldan beş yıla, henüz işlenmemiş ise altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, üstsoy, altsoy, eş ve kardeşler tarafından işlendiğinde faile ceza verilmez.

Halkı tahrik

Madde 372- Halkı, Devlet kuvvetlerine karşı cürümleri işlemeye teşvik ve tahrik etmek maksadıyla basılmış veya basılmamış her türlü eser ve belgeleri meydana getirenlere veya bunları bilerek nakledenlere, bu eser ve belgeler yayınlanmamış bulunsa da, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Silâhlı örgüt

Madde 373- 291, 356, 363, 364, 365, 366 ve 367 nci maddelerde yazılı cürümleri işlemek için, silâhlı örgüt kuranlara on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Böyle bir örgütte amirlik ve komutanlık edenler veya özel bir ödevle görevlendirilenler hakkında yukarıdaki fıkrada belirtilen ceza, yarısı oranında artırılarak hükmolunur. Örgütün diğer mensuplarına beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

Silâhlı örgütün amacını oluşturan suç işlendiğinde bu maddede yazılı fiillerden dolayı faile ayrıca ceza verilir.

Silâhlı örgüte yardım

Madde 374- 373 üncü maddede gösterilen örgüt mensuplarına bilerek silâh veya cephane veya yiyecek veya giyecek sağlayan veya barınacak yer gösteren veya başkaca yardım edenler, fiilleri başka bir suçu oluştursa da, 448 inci madde dışında ayrıca üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Yardımlar, dernek, vakıf, siyasal parti, işçi, işveren kuruluşlarında veya meslek kuruluşlarına veya üst kuruluşlarına veya bunların yan kuruluşlarına ait bina, lokal, büro veya eklentilerinde veya öğretim kurumlarında veya öğrenci yurtlarında veya bunların eklentilerinde yapılırsa yukarıdaki ceza üçte biri oranında artırılır.

Sadece kişisel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik yardımlar, üstsoya veya altsoya veya eşlere veya kardeşlerden birine yapılmışsa ceza verilmez.

Etkin pişmanlık hâli

Madde 375- 373 üncü maddede yazılı cürüm hakkında soruşturmaya başlanmadan ve örgütün amacını oluşturan suçlardan herhangi birisi henüz işlenmeden örgütü dağıtanlar veya örgütten çekilenler hakkında ceza verilmez.

Ülke genelinde faaliyette bulunan bir örgütün parçalarını oluşturan alt örgütlere mensup olanlardan, örgütün diğer bir dalı tarafından girişilmiş eylemlere katılmamış bulunanlar da, yukarıdaki fıkrada belirtilen yükümlülükleri yerine getirdiklerinde aynı cezasızlık nedeninden yararlanırlar.

Suç hakkında soruşturmaya başlandıktan sonra diğer örgüt mensuplarını ihbar edenlerden, bu ihbarları doğrulananlar hakkında suç dolayısıyla verilecek cezanın dörtte üçü indirilir.

Suç için anlaşma

Madde 376- 291, 356, 363, 364, 365, 366, 367, 388, 392 ve 396 ncı maddelerde yazılı cürümlerden birini veya birkaçını elverişli vasıtalarla işlemek üzere iki veya daha fazla kişi, maddi olgularla belirlenen bir biçimde anlaşırlarsa, suçların ağırlık derecesine göre, üç yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkrada gösterilen maddelerde yazılı cürümler işlenmeden veya anlaşma dolayısıyla soruşturmaya başlanmadan önce bu ittifaktan çekilenlere ceza verilmez.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Millî Savunmaya Karşı Suçlar

Askerî komutanlıkların gasbı

Madde 377- Kanunen yetkili olmadıkları veya Devlet tarafından memur edilmedikleri hâlde, bir asker kıtasının veya donanmasının veya savaş gemisinin veya savaş hava filosunun veya bir kale veya müstahkem mevkiin veya bir askerî üssün veya benzerî mevkilerin bir liman veya şehrin komutasını alanlara müebbet hapis cezası verilir.

Kanunen yetkili olmaları veya Devlet tarafından memur edilmeleri suretiyle yukarıda gösterilen yerlerin komutanı bulunanlardan, yetkili makamlarca komutanlığı terk etmeleri için verilen emirlere uymayanlara da aynı ceza verilir.

Halkı askerlikten soğutma

Madde 378- Halkı, askerlik hizmetinden soğutacak etkinlikte teşvik veya telkinde bulunanlara veya propaganda yapanlara altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, basın ve yayın araçlarıyla işlenirse ceza yarısı oranında artırılır.

Askerleri itaatsizliğe teşvik

Madde 379- Askerleri veya askerî idareye bağlı olarak görev yapan diğer kişileri kanunlara karşı itaatsizliğe veya yeminlerini bozmaya veya askerî disiplini veya askerlik hizmetine ilişkin görevlerini ihlâle yönelten ve tahrik edenler ile kanunlara, yeminlere veya disiplin veya diğer görevlere aykırı hareketleri askerler önünde öven veya iyi gördüğünü söyleyen kimselere, fiil daha ağır cezayı gerektiren bir cürüm oluşturmadığı takdirde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, alenî olarak işlenmişse iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, savaş zamanında işlenmiş ise ceza bir katı oranında artırılır.

Yabancı hizmetine asker yazma, yazılma

Madde 380- Hükûmetin izni olmaksızın bir yabancı veya yabancı Devlet hizmetinde veya bunların lehinde çalışmak üzere Ülke içinde vatandaşlardan asker yazan veya vatandaşları silâhlandıran kimseye üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir.

Asker yazılanlar veya silâhlandırılanlar arasından asker veya askerlik çağında olanlar varsa ceza üçte biri oranında artırılır.

Birinci fıkradaki hizmeti kabul eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Savaş zamanında Devlet emirlerine uymama

Madde 381- Savaş zamanında Devletin yetkili makam ve mercilerinin emir veya kararlarına bilerek aykırı harekette bulunan kimseye bir yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir.

Savaş zamanında yükümler

Madde 382- Savaş zamanında, Devletin silâhlı kuvvetlerinin veya halkın ihtiyaçları için Devlet veya bir kamu kuruluşu veya kamu hizmetleri yapan veya kamu ihtiyaçlarını sağlayan bir kuruluş ile iş yapmak veya eşya vermek üzere yaptıkları sözleşmedeki yükümleri kısmen veya tamamen yerine getirmeyen kimseye üç yıldan on yıla kadar hapis ve yirmimilyar liradan ellimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Yükümlerin kısmen veya tamamen yerine getirilmemesi taksirden ileri gelmişse, cezanın dörtte üçü indirilir.

Yükümün kısmen veya tamamen yerine getirilmemesine asıl yükümlüler ile aralarında sözleşme bulunan aracılar veya bunların temsilcileri neden olmuşsa, bunlar hakkında da aynı cezalar uygulanır.

Savaş zamanında yükümlerin yerine getirilmesinde hile yapan yukarıdaki fıkralarda yazılı kişilere on yıldan onbeş yıla kadar hapis ve otuzmilyar liradan doksanmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Savaşta yalan haber yayma

Madde 383- Savaş sırasında kamunun endişe ve heyecan duymasına neden olacak veya halkın maneviyatını sarsacak veya düşman karşısında ülkenin direncini azaltacak şekilde asılsız veya abartılmış veya özel maksada dayalı havadis veya haber yayan veya nakleden veya temel millî yararlara zarar verebilecek herhangi bir faaliyette bulunan kimseye beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

Eğer fiil,

1) Propagandayla,

2) Askerlere yönelik olarak,

3) Bir yabancı ile anlaşma neticesi,

işlenmişse verilecek ceza on yıldan yirmi yıla kadar hapistir.

Fiil, düşmanla anlaşma neticesi işlenmişse müebbet hapis cezası verilir.

Savaş zamanında düşman karşısında milletin direncini tehlikeyle karşı karşıya bırakacak şekilde yabancı paraların değerini düşürmeye veya itibarı amme kağıtlarının değeri üzerinde etki yapmaya yönelik hareketlerde bulunan kimseye beş yıldan on yıla kadar hapis ve otuzmilyar liradan yetmişmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Dördüncü fıkrada yazılı fiil, bir yabancı ile anlaşma sonucu işlenmişse ceza yarısı; düşmanla anlaşma sonucu işlenmiş ise bir katı oranında artırılır.

Seferberlikle ilgili görevin ihmali

Madde 384- Sulh zamanında seferberlikle ilgili görevlerini ihmal eden veya geciktiren memura dokuz aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Düşmandan unvan ve benzerî payeler kabulü

Madde 385- Türkiye ile savaş hâlinde bulunan bir devletten akademik derece veya şeref, unvan, nişan ve diğer fahri rütbe veya bunlara ait maaş veya başka yararlar kabul eden vatandaşa üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk

Devletin güvenliğine ilişkin belgeler

Madde 386- Devletin güvenliğine veya iç veya dış siyasal yararlarına ilişkin belge veya vesikaları kısmen veya tamamen yok eden, tahrip eden veya bunlar üzerinde sahtecilik yapan veya geçici de olsa, bunları tahsis olundukları yerden başka bir yerde kullanan, hileyle alan veya çalan kimseye sekiz yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki yazılı fiiller, savaş sırasında işlenmiş veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeye koymuş ise müebbet hapis cezası verilir.

Devletin güvenliğine ilişkin bilgileri temin etme

Madde 387- Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından, niteliği itibarıyla, gizli kalması gereken bilgileri temin eden kimseye üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, savaş sırasında işlenmiş veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeye koymuşsa müebbet hapis cezası verilir.

Siyasal veya askerî casusluk

Madde 388- Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından, niteliği itibarıyla, gizli kalması gereken bilgileri, siyasal veya askerî casusluk maksadıyla temin eden kimseye onbeş yıldan yirmi yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil;

1) Türkiye ile savaş hâlinde bulunan bir devletin yararına işlenmişse,

2) Savaş sırasında işlenmiş veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeye sokmuşsa,

fail, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.

Devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin bilgileri açıklama

Madde 389- Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri açıklayan kimseye beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, savaş zamanında işlenmiş veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeye koymuşsa, faile on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, failin taksiri sonucu meydana gelmiş ise birinci fıkrada yazılı olan hâlde, faile altı aydan iki yıla, ikinci fıkrada yazılı hâllerden birinin varlığı hâlinde ise üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

Gizli kalması gereken bilgileri açıklama

Madde 390- Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri siyasal veya askerî casusluk maksadıyla açıklayan kimseye müebbet hapis cezası verilir.

Fiil, savaş zamanında işlenmiş veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeyle karşı karşıya bırakmış ise, faile ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir.

Taksir sonucu casusluk fiillerinin işlenmesi

Madde 391- 387, 388, 390 ve 395 ilâ 398 inci maddelerde yazılı cürümlerin işlenmesi, belge veya vesikaları elinde bulunduran veya bilgilere sahip olan kimselerin taksir derecesindeki kusurları sonucu mümkün olmuş veya kolaylaşmış ise, faile bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, savaş sırasında işlenmiş veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeyle karşı karşıya bırakmış ise, faile üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

386 ilâ 390 ıncı maddelerde yazılı cürümlerin işlenmesi, Devletin askerî yararı gereği girilmesi yasaklanmış olan yerlerin korunması veya denetimi ile görevli kimselerin taksirli fiilleri sonucu mümkün olmuş veya kolaylaşmış ise fail hakkında birinci ve ikinci fıkralarda yazılı cezalar verilir.

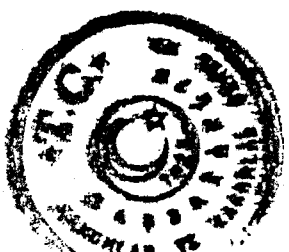
Uluslararası casusluk

Madde 392- Yabancı bir devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri, diğer bir yabancı devlet lehine siyasal veya askerî casusluk maksadıyla temin eden vatandaşa veya bunu Türkiye'de temin etmiş bulunan yabancıya bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Askerî yasak bölgelere girme

Madde 393- Devletin askerî yararı gereği girilmesi yasaklanmış olan yerlere, gizlice veya hile ile girenlere iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, savaş zamanında işlenirse faile üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

Devlet sırlarından yararlanma, Devlet hizmetlerinde sadakatsizlik

Madde 394- Görevi dolayısıyla öğrendiği ve Devletin güvenliğinin gizli kalmasını gerektirdiği fenni keşif veya yeni buluşları veya sınaî yenilikleri kendisinin veya başkasının yararına kullanan veya kullanılmasını sağlayan memur veya kamu hizmeti ile yükümlü olanlar beş yıldan on yıla kadar hapis ve otuzmilyar liradan yetmişmilyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Fiil, Türkiye ile savaş hâlinde bulunan bir devletin yararına işlenir veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeye sokacak olursa, faile müebbet hapis cezası verilir.

Türkiye Devleti tarafından yabancı bir memlekette Devlete ait belirli bir işi görmeye memur edilen kimse, bu görevi sadakatle yerine getirmediği ve bu fiilden dolayı zarar meydana gelebildiği takdirde faile beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

Bundan evvelki fıkralarda yazılı cürümlerin işleneceğini haber alıp da, bunları zamanında yetkililere ihbar etmeyenlere, cürüm teşebbüs derecesinde kalmış olsa bile altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Yasaklanan bilgileri temin

Madde 395- Yetkili makamların kanun ve düzenleyici işlemlere göre açıklanmasını yasakladığı ve niteliği bakımından gizli kalması gereken bilgileri temin eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeyle karşı karşıya bırakmış ise faile beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

Yasaklanan bilgilerin casusluk maksadıyla temini

Madde 396- Yetkili makamların kanun ve düzenleyici işlemlere göre açıklanmasını yasakladığı ve niteliği bakımından gizli kalması gereken bilgileri siyasal veya askerî casusluk maksadıyla temin eden kimseye sekiz yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, Türkiye ile savaş hâlinde bulunan bir devletin yararına işlenmiş veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeyle karşı karşıya bırakmış ise faile ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir.

Yasaklanan bilgileri açıklama

Madde 397- Yetkili makamların kanun ve düzenleyici işlemlere göre açıklanmasını yasakladığı ve niteliği bakımından gizli kalması gereken bilgileri açıklayan kimseye üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, savaş zamanında işlenmiş veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeye sokmuş ise faile on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, failin taksiri sonucu meydana gelmiş ise, birinci fıkrada yazılı olan hâlde faile altı aydan iki yıla, ikinci fıkrada yazılı hâlde üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

Yasaklanan bilgileri siyasal veya askerî casusluk maksadıyla açıklama

Madde 398- Yetkili makamların kanun ve düzenleyici işlemlere göre açıklanmasını yasakladığı ve niteliği bakımından gizli kalması gereken bilgileri, siyasal veya askerî casusluk maksadıyla açıklayan kimseye on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, savaş zamanında işlenmiş veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askerî hareketlerini tehlikeyle karşı karşıya bırakmış ise ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir.

Devlet güvenliği ile ilgili belgeleri elinde bulundurma

Madde 399- Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından gizli kalması gereken bilgileri veya yetkili makamların açıklanmasını yasakladığı ve niteliği bakımından gizli kalması gereken hususları elde etmeye yarayan ve elde bulundurulması için kabul edilebilir bir neden gösterilemeyen belgelerle veya bu nitelikteki herhangi bir şeyle yakalanan kimseye bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, savaş zamanında işlenirse faile üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM
Kamu Hizmeti ve Görevlerine Karşı Suçlar

Basit ve nitelikli zimmet

Madde 400- Görevi nedeniyle kendisine tevdi olunan veya muhafaza, denetim veya sorumluluğu altında bulunan para veya para yerine geçen evrak veya senetleri veya diğer malları zimmetine geçiren memura beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkrada gösterilen cürüm, dairesini aldatacak ve fiilin açığa çıkmamasını sağlayacak her türlü hileli faaliyette bulunmak suretiyle işlenmiş ise faile on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Zararın, kovuşturmaya başlamadan evvel tamamıyla ödenmiş olması hâlinde yukarıdaki fıkralarda yazılı cezaların üçte ikisi, ödeme hükümden önce gerçekleştirilmiş ise yarısı indirilir.

Meydana gelen zararın ödenmemesi hâlinde mahkemece ödettirilmesine re'sen hükmolunur.

Basit zimmeti mümkün kılma

Madde 401- Denetim görevini ihmal ederek basit zimmetin oluşmasına veya artmasına olanak sağlamış olan kimseye altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

İrtikâp

Madde 402- Memuriyet sıfatını veya görevini kötüye kullanmak suretiyle kendisine veya başkasına haksız olarak para verilmesine veya diğer yararlar sağlanmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına bir kimseyi icbar eden memura beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkrada yazılı cürüm, inandırmak suretiyle işlenirse faile üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Memur kanunen almaması gereken bir şeyi diğerinin hatasından yararlanarak almış bulunursa bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Rüşvet tanımı

Madde 403- Ceza Kanununun uygulanmasında memur sayılanların, kanunen veya nizamen yapmaya veya yapmamaya mecbur oldukları şeyi yapmak veya yapmamak için aldıkları veya başkalarına aldırdıkları para, hediye ve ne nam altında olursa olsun sağladıkları diğer yararlar ile bu maksatla alıp sattıkları veya ihale ettikleri taşınır veya taşınmaz malların gerçek değeri ile verilip alınan bedel arasındaki fahiş fark rüşvet sayılır.

Bu Kanundaki memur tanımı dışında kalsalar da, özel kanunlarda belirtilen hâllerde Devlet memuru sayıldıkları açıklananlar ile bazı yükümlülük ve sorumlulukları bakımından Devlet memurları gibi cezalandırılacakları belirtilenlerin, yukarıdaki fıkrada gösterilen şekilde sağladıkları her türlü yarar da rüşvet sayılır.

Yabancı bir ülkede seçilmiş veya atanmış olan, yasama veya idarî veya adlî bir görevi yürüten kamu kurum veya kuruluşlarının memur veya görevlilerine veya aynı ülkede uluslararası nitelikte görevleri yerine getirenlere, uluslararası ticarî işlemler nedeniyle, bir işin yapılması veya yapılmaması veya haksız bir yararın elde edilmesi veya muhafazası amacıyla, doğrudan veya dolaylı olarak birinci fıkranın öngördüğü yararların teklif veya vaat edilmesi veya verilmesi de rüşvet sayılır.

Rüşvet alma

Madde 404- Kanun ve nizam hükümlerine göre yapmak zorunda olduğu şeyi yapmak veya yapmamak zorunda olduğu şeyi yapmamak için rüşvet alan veya bir vaat veya yüküm kabul eden kimseye üç yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

Cürmün, yapılması gereken işin yapılmaması veya yapılmaması gereken işin yapılması için işlenmesi hâlinde faile dört yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen hâllerde memurun mensup olduğu dairenin ilgili bulunduğu sözleşme veya bağlantılara girişilmiş veya memuriyet, maaş, nişan veya diğer rütbe, derece veya kademeler verilmiş veya kanun ve nizama aykırılık veya hakkı ihlâl eden bir hâl meydana gelmiş ise faile beş yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Rüşvet verme

Madde 405- 403 üncü maddede gösterilen kimselere yapmaya mecbur oldukları şeyi yapmamaları veya yapmamaya mecbur oldukları şeyi yapmaları için rüşvet vaat veya teklif eden veya veren kimseye kanun ve nizama aykırılığın derecesine ve istenilen şeyin kısmen veya tamamen yapılmış olup olmamasına göre dört yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verilir.

Haklı bir hususun elde edilmesi için rüşvet veren veya başka yararlar sağlayan kimseye, verdiği para veya sağladığı yararın on katı ağır para cezası verilir.

Cezayı ağırlaştıran hâller

Madde 406- Kendisine rüşvet teklif edilen kimse, emir ve idare yetkisine sahip olanlar ile yargı görevi yapanlardan veya resmî daireler tarafından özel bir ödevle görevlendirilenlerden biri veya noter, avukat, yeminli malî müşavir, bilirkişi, hakem olduğu takdirde, kanun ve nizama aykırılığın derecesine göre, rüşvet veren hakkında verilecek ceza, üçte birden yarısına kadar artırılır.

Rüşvette aracılık

Madde 407- Rüşvete aracılık eden kimse, rüşveti veren ve alandan hangisinin aracısı ise onunla birlikte suçun aslî faili sayılır.

Etkin pişmanlık

Madde 408- Rüşvet kabul eden kimse, rüşveti almadan evvel veya aldıktan sonra ve fakat istenilen hususu kısmen de olsa yerine getirmeksizin ve hakkında soruşturmaya başlanmadan durumu merciine duyurur ve aldığı para ve diğer şeyleri aynen iade ederse sorumlu olmaz.

Bunun gibi, isteğinin yerine getirilmesinden önce durumu merciine duyuran fail de sorumlu olmaz ve vermiş bulunduğu para ve diğer şeyler alınarak kendisine geri verilir.

Bu madde hükmü rüşvete aracılık edenler hakkında da uygulanır.

Rüşvette mülkiyetin Devlete geçmesi

Madde 409- Kanunda aksine hüküm bulunmayan hâllerde, rüşvet olarak verilen para, eşya ve diğer şeylerin, bunlarla edinilen mal ve değerlerin veya ürünlerinin müsaderesine veya mülkiyetin Devlete geçmesine hükmolunur.

Yetkili olmadığı bir iş için yarar sağlama

Madde 410- Görevine girmeyen ve yapılması veya yapılmaması hususunda yetkili olmadığı bir işi yapacağı inancını uyandırarak yarar sağlayan memura bir yıldan beş yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Memuriyetin usulsüz yerine getirilmesi

Madde 411- Bir memuriyeti, kanun ve nizamlara aykırı olarak yerine getirmeye teşebbüs eden veya memuriyetini terk emri kendisine bildirilmiş olduğu hâlde görevi sürdüren kimseye üç aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Özel işaret ve kıyafetleri usulsüz kullanma

Madde 412- Bir rütbe veya memuriyetin veya mesleğin, resmî elbisesini yetkisi olmaksızın alenen giyen veya hakkı olmayan nişan veya madalyaları takan kimseye üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir. Fail, bu elbisenin belirlediği meslek ve memuriyetle ilgili şeyleri yapacak olursa altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Elbisenin sağlayacağı kolaylık ve olanaklardan yararlanarak bir suç işlenirse, yalnız bu fiilden ötürü yukarıdaki fıkrada belirtilen cezalar üçte biri oranında artırılarak hükmolunur.

Türkiye Kızılay Derneğine ait alamet ve işaretleri, Derneğin rızası olmaksızın herhangi bir basılmış eser veya evrak ve diğer eşya üzerine koymak veya resim veya hâkketmek veya her ne suretle olursa olsun o alamet ve işaretleri temsil ettirmek veya cisimlendirmek suretiyle kullananlara, yetkilisinin şikâyeti üzerine bir aydan üç aya kadar hapis veya üçyüzellimilyon liradan birmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Birleşmiş Milletler Dünya Sağlık Teşkilatının resmî mühür ve damgası ile alametinin ve Dünya Sağlık Teşkilatı adının ve bu adın ilk harflerinden oluşan kısaltmanın ticaret veya herhangi bir yarar kastıyla bir ticaret ve sanayi kurumu veya bir kimse tarafından, bu Teşkilatın rızası olmaksızın kullanılması, herhangi bir basılmış eser veya evrak veya eşya üzerine konması veya temsil edilmesi veya cisimlendirilmesi hâlinde faile üçüncü fıkrada yazılı ceza verilir.

Mühür bozma

Madde 413- Kanun veya yetkili makamların emri uyarınca bir şeyin saklanmasını veya varlığının aynen korunmasını sağlamak için konulan mührü kaldıran veya kaldırmasa da aynı sonucu doğuracak bir harekette bulunan kimseye üç aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, mühür konulmasını emretmiş veya yapmış olan memur veya resmen mühür altına alınan bir şeyi saklamak veya yanında bulundurmak görevi ile yükümlü olan kimse tarafından işlenmiş ise faile bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Delil ve suç eşyasını ortadan kaldırma

Madde 414- Devlet dairelerinde delil olarak saklanan iz ve eserleri ve cürmü oluşturan cisim ve eşyayı ortadan kaldıran veya bozan veya yok eden veya değiştiren kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Cürmün faili memuriyeti gereği bu cismi veya eşyayı elinde bulundurmakla yükümlü ise iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Fail, bu cisim veya eşyadan kendisi veya başkası için herhangi bir yarar elde etmeksizin ve henüz hakkında kamu davası açılmadan önce bunları değiştirmeksizin geri verirse, yukarıdaki fıkralarda yazılı cezaların üçte ikisi indirilir.

Muhafaza görevini kötüye kullanma veya ihmal

Madde 415- Muhafaza edilmek üzere kendisine resmen teslim olunan rehinli veya hacizli veya herhangi bir nedenle elkonulmuş olan malları, kendisinin veya başkasının yararı için saklayan veya sahibine veya başkalarına veren veya değiştiren veya lazım gelenlere teslimden kaçınan kimseye üç aydan iki yıla kadar hapis ve birmilyar liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Fail yukarıda gösterilen eşyanın sahibi ise bir aydan bir yıla kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır.

Cürüm, muhafaza edenin taksirinden ileri gelmiş ise faile beşyüzmilyon liradan ikimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Eşyanın değeri az ise veya cürmün faili kovuşturmaya başlanmadan önce eşyayı geri verir veya aynen iadesi mümkün olmayan hâllerde eşyanın bedelini öderse cezanın beşte dördü indirilir.

Ağırlaştırıcı nedenler

Madde 416- 413 ilâ 415 inci maddelerde belirtilen fiiller, cebir ve şiddet kullanmak veya tehdit suretiyle veya içlerinden birisi silâhlı olsa da birden çok kimse tarafından işlenirse ceza üçte biri oranında artırılır.

Nüfuz kullanma iddiası

Madde 417- Resmî meclisler üyelerinden veya memurlardan birinin nezdinde nüfuzu olduğunu, hatırı sayıldığını veya onlarla ilişkisi bulunduğunu iddia ederek gerçekleştirilecek aracılıkta, teşviki sağlamak veya ödül olmak üzere üye veya memurun kayırma veya kollamasına karşılık onlara verilmek veya onlara verilmesi gereken hediye veya ödül için sarfolunmak bahanesiyle kendisi veya başkası hesabına para veya başka yarar alan veya kabul eden veya bunların verilmesi hususunda vaat elde eden kimseye iki yıldan beş yıla kadar hapis ve onmilyar liradan otuzmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Fail, milletvekili veya siyasal parti kademelerinde fiilî görev alan kimselerden olduğu takdirde, yukarıdaki cezalar üçte bir oranında artırılarak hükmolunur.

Kanuna aykırı eğitim

Madde 418- Kanun ve nizamlara aykırı olarak, okul veya dershane, okul öncesi eğitim kurumu, kurs, öğrenci yetiştirme ve çalıştırma veya eğitim merkezi ve benzerî kurumları açanlara ve buralarda öğretmenlik yapanlar ile bunları çalıştıranlara bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkrada gösterilen yerlerin kapatılmasına da karar verilir.

Görevi yaptırmamak için veya görevde direnme

Madde 419- Resmî meclis üyesi veya bir memur hakkında, görevine ilişkin bir işi yapmaya veya yapmamaya icbar için cebir ve şiddet veya tehdit kullanan kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkrada yazılı cezalar adlî veya siyasal veya idarî bir kurulun veya bu kurullar temsilcilerinin toplanmalarını veya görev yapmalarını men veya ihlâl veya tartışmalarında nüfuz icra etmek veya etkilemek üzere cebir ve şiddet veya tehdit kullananlar hakkında da uygulanır.

Bir memura veya ona yardım edenlere, memuriyetine ait görevi yerine getirirken cebir ve şiddet veya tehdit ile direnen kimseye altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı fiiller silâhlı bir kişi tarafından işlenmiş ise, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir. Fiilin, içlerinden en az birisi silâhlı birden çok kişi tarafından anlaşarak birlikte veya silâhsız olsalar da veya aralarında anlaşma olmasa bile toplanmış beşten çok kişi tarafından işlenmesi hâlinde faile dört yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

Birinci fıkrada yazılı olan kişilerden birinin görev yaptığı yeri ne suretle olursa olsun kısmen veya tamamen işgal ederek, görevine ilişkin bir işin yapılmasına engel olan kimseye altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir. Fiil, cebir ve şiddet veya tehdit ile işlenirse bir yıldan üç yıla kadar, silâhla veya kendini tanınmayacak bir hâle koyarak veya birden çok kişi tarafından birlikte işlenirse iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Direnmek için topluluk

Madde 420- 419 uncu maddede yazılı fiilleri cebir ve şiddet veya tehditle işlemek üzere on veya daha fazla kimseden oluşmuş bir topluluğa katılanlara iki aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Topluluk, cürmün silâhla işlenmesi için oluşmuş ise faile altı aydan üç yıla kadar hapis ceza verilir.

Yetkili merciin emir ve ihtarı üzerine topluluk dağılırsa, katılanlar hakkında ceza verilmez.

Direnme

Madde 421- Kanun ve nizam hükümlerinden birinin yerine getirilmesine karşı koymak için nüfuz veya etkili kuvvet sarfeden kimseye bir aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Memura karşı etkili eylem

Madde 422- Bir memura görevini yaparken veya sıfat ve memuriyeti sona ermiş olsa bile, yaptığı görevden dolayı işlenen etkili eylem nedeniyle 145 inci maddeye göre verilecek cezalar yarısı oranında artırılır.

Kolluk kuvvetlerini itaatsizliğe teşvik

Madde 423- 379 uncu maddede yazılı olan fiiller kolluk kuvvetlerine karşı işlendiğinde, fail hakkında aynı maddede yazılı cezalar uygulanır.

Kamu hizmetlerinden yasaklanma cezasına hükmedilmesi

Madde 424- Bu Bölüme giren suçlarda memuriyet sıfatının suçun unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturduğu hâllerde fail hakkında, süresi hükmedilen hürriyeti bağlayıcı aslî cezadan fazla olmamak ve her hâlde beş yılı aşmamak üzere ayrıca kamu hizmetlerinden yasaklanma cezasına hükmedilir.

Ortak hükümler

Madde 425- 400 ilâ 410 uncu maddelerde yazılı suçların emir ve idare yetkisine sahip olanlar ile yargı görevi yapanlar tarafından işlenmesi hâlinde verilecek cezalar yarısı oranında artırılarak hükmolunur.

Mahkemeler ile adalet dairelerinde veya diğer resmî dairelerde kendilerine kanunî bir görev verilen veya 403 üncü maddede gösterilen kişilerin rüşvet fiilleri, kesin yargı hükmünü etkilemiş ise failler hakkında birinci fıkra hükmü uygulanır.

400 ilâ 410 uncu maddelerde yer alan cürümler dolayısıyla rüşvet veya yararın değeri pek hafif ise cezanın üçte ikisi, hafif ise yarısı indirilir. Değer aşırı ise ceza altıda bir artırılır.

Tüzel kişilerin sorumluluğu

Madde 426- Bu Bölümde yer alan rüşvet verme suçlarından dolayı tüzel kişiler de sorumludur.

ALTINCI BÖLÜM
Devletin Egemenlik Alametlerine, Organlarına ve Memurlarına Hakaret Suçları

Cumhurbaşkanına hakaret

Madde 427- Cumhurbaşkanına huzurunda hakaret eden kimseye üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir.

Hakaret, Cumhurbaşkanının gıyabında meydana geldiğinde faile bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Cumhurbaşkanının isminin açıkça zikredilmediği hâllerde 182 nci maddedeki hüküm uygulanır.

Suç, basın veya yayın yolu ile işlenmişse fiilin niteliğine göre verilecek ceza üçte bir oranında artırılır.

Bu maddede yazılı suçlar Adalet Bakanının izniyle kovuşturulur.

Bayrağa ve Devletin egemenlik alametlerine hakaret

Madde 428- Türk bayrağını veya millî renkleri taşıyan özel bayrakları veya Devletin diğer egemenlik alametlerini alenen tahkir eden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu maddede yazılı cürüm, yabancı bir ülkede bir Türk vatandaşı tarafından işlenirse ceza üçte bir oranında artırılır.

Manevî varlığa hakaret

Madde 429- Türklüğü, Cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisini, Hükûmetin manevî şahsiyetini, bakanlıkları, Devletin askerî veya emniyet muhafaza kuvvetlerini veya Adliyenin manevî şahsiyetini alenen tahkir ve tezyif edenler bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Birinci fıkrada yazılı cürümlerin işlenmesinde, hakaret edilen açıkça belirtilmemiş olsa bile, onlara yönelik bulunduğunda duraksanmayacak bir durum varsa, hakaret edilen açıklanmış gibi kabul edilir.

Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına veya Büyük Millet Meclisi kararlarına alenen sövenlere onbeş günden altı aya kadar hapis cezası verilir.

Türklüğü tahkir yabancı memlekette bir Türk tarafından işlenirse verilecek ceza üçte birden yarıya kadar artırılır.

Birinci fıkrada sayılan organları veya kurumları tahkir ve tezyif kastı bulunmaksızın, sadece eleştirmek maksadıyla yapılan yazılı, sözlü veya görüntülü düşünce açıklamaları cezayı gerektirmez.

Memura görevden dolayı hakaret

Madde 430- Bir memura, huzurunda ve yerine getirdiği görevden dolayı hakarette bulunan kimseye dört aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Hakaret, belirli bir fiilin isnadı suretiyle işlenirse sekiz aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, memura hitap eden veya hitap edildiği anlaşılan telgraf, telefon, mektup, resim veya herhangi bir yazı vasıtasıyla işlendiğinde de aynı cezalar verilir.

Bu maddede yazılı hakaret fiilinin, resmî sıfat ve memuriyet sona ermiş olsa bile, yerine getirilen görevden dolayı işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralarda yazılı cezalara hükmolunur.

Fiil, bir görevin yerine getirilmesinden dolayı olmayıp, görev sırasında meydana gelirse ceza altıda biri oranında indirilerek verilir.

Resmî kurullara ve yargı görevi yapanlara hakaret

Madde 431- Adlî, idarî, askerî veya siyasal resmî bir kurul huzurunda veya yargı görevi yapanların bu görevlerini yerine getirdikleri sırada veya duruşmaya ilişkin karar veya hükmün açıklanmasından sonra, bunlara hakarette bulunan kimseye altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, belirli bir fiil isnadı suretiyle işlenecek olursa bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiil, maddede gösterilen kurul veya yargı görevi yapanlara hitap eden veya hitap edildiği anlaşılan telgraf, telefon, mektup, resim veya herhangi bir yazı vasıtasıyla işlendiği takdirde de aynı ceza verilir.

Hakaret, birinci fıkrada gösterilen kurullara veya yargı görevi yapanların sıfat veya hizmetinden dolayı basın veya yayın yolu ile işlenmiş olursa, fiilin niteliğine göre cezalar üçte bir oranında artırılarak hükmolunur.

Sıfat veya hizmetinden dolayı meydana gelen hakaret birinci fıkrada gösterilen kurul ve yargı görevi yapanların gıyaplarında alenen işlenmiş olursa, fiilin niteliğine göre birinci ve ikinci fıkralarda yazılı olan cezaların yarısı hükmolunur.

Memura ve kurula hakarette ispat hakkı

Madde 432- 430 ve 431 inci maddelerde yer almış bulunan hakaret suçları hakkında da 181 inci madde hükümleri uygulanır.

YEDİNCİ BÖLÜM
Adliyeye Karşı Suçlar

İftira ve suç üstlenme

Madde 433- Adliyeye veya durumu adliyeye bildirmekle yükümlü bir makama veya kanunî soruşturma ve kovuşturma yapacak veya yaptırabilecek bir mercie veya disiplin soruşturması yapabilecek bir kuruma ihbar ve şikâyette bulunarak suçsuz olduğunu bildiği bir kimseye kovuşturulabilir bir suç veya disiplin suçu isnat eden veya o kimseye karşı böyle bir suçun maddî eser ve delillerini uyduran kimseye, isnat ettiği suçun ve uydurduğu delillerin niteliğine göre altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

İsnat, kendisine iftira olunan kimsenin tutuklanmasına neden olmuş ise, hükmedilecek ceza bir yıldan beş yıla kadar hapistir.

İftira olunan kimse, üç yıldan fazla hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkûm olmuş ise, iftira eden kimseye beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

Mağdur müebbet hapse mahkûm edilmiş ise, iftira eden kimseye onbeş yıldan yirmibeş yıla kadar hapis cezası verilir.

İftira sonucu ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükümlülük hâlinde, faile, bu ceza infaz edilmiş ise ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası; infaz edilmemiş ise müebbet hapis cezası verilir.

Fail, kovuşturmadan önce iftirasından döner veya suçu uydurduğunu kabul eder ise, birinci ve ikinci fıkralarda yazılı hâllerde cezanın altıda beşi indirilir.

İftiradan dönme veya suçu uydurduğunu kabullenme hususları kovuşturma evresinde gerçekleşmiş ise, yukarıdaki fıkralarda yazılı cezalar üçte ikisi oranında indirilir. Müebbet hapis yerine yirmi yıl hapis cezası verilir.

İftiranın konusunu oluşturan suç, kabahat türünden ise veya bir disiplin suçu oluşturuyorsa, ceza yarısı oranında indirilir.

Bu suçta zamanaşımı, iftiranın sabit olduğu tarihten başlar.

Adlî makamlara, gerçeğe aykırı olarak, suçu işlediğini veya suça katıldığını bildiren kimseye de bir aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir. Fail, bu suçu üstsoy veya altsoyundan birini veya kardeşini veya eşini cezadan kurtarmak amacıyla işlemiş ise, verilecek cezanın dörtte üçü indirilebileceği gibi, tamamen de kaldırılabilir.

Suç uydurma

Madde 434- İşlenmediğini bildiği bir suçu, adliyeye veya durumu adliyeye bildirmekle yükümlü bir makama veya soruşturma ve kovuşturma yapacak veya yaptırabilecek bir mercie veya bir disiplin suçunu bu hususta soruşturma ve kovuşturma yapabilecek bir kuruma, işlenmiş gibi ihbar eden veya işlenmeyen bir suçun veya disiplin suçunun delil veya emarelerini soruşturma yapılmasını gerektirecek derecede uyduran kimseye bir aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme

Madde 435- Kendisini, bir hükümlünün veya tutuklunun yerine koyarak ceza infaz kurumuna veya tutukevine giren kimseye iki aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Yalan tanıklık

Madde 436- Yemin ettirerek tanık dinlemeye yetkili bir memur, makam veya kurul huzurunda tanıklık ederken yalan söyleyen veya tanıklığın konusunu oluşturan hususlar hakkındaki bilgilerini kısmen veya tamamen saklayan kimseye altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Yalan tanıklık üç yıldan fazla hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren bir suçun soruşturma veya kovuşturması sırasında meydana gelmiş ise faile iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Yalan tanıklık üç yıldan fazla hapis cezası verilmesi sonucu doğurmuşsa faile beş yıldan az olmamak üzere verilmiş hapis cezasının yarısı oranında hapis cezası verilir.

Yalan tanıklık, bir kimseye müebbet hapis cezası verilmesi sonucunu doğurmuş ise, faile onbeş yıldan yirmi yıla, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilmesi sonucunu doğurmuşsa faile yirmi yıldan yirmibeş yıla kadar hapis cezası verilir.

Failin, kanun hükmü gereği yeminsiz olarak dinlenmesi hâlinde cezalar yarısı oranında indirilir.

Cezayı kaldıran ve azaltan hâller

Madde 437- Yalan yere tanıklık eden kişi;

1) Gerçeği söylemesi hâlinde kendisini veya üstsoy, altsoy, eş ve dördüncü derece dahil kan ve kayın hısımlarından birini suçtan dolayı kovuşturmaya uğratacak olan,

2) Kanunen tanık olarak çağırılması gerekmeyen,

3) Tanıklıktan çekinmeye hakkı olduğu hâlde bu hakkı kendisine bildirilmemiş olan,

4) Hukuk davasının duruşması sırasında yalan tanıklıkta bulunduğu hâlde, hüküm verilmeden önce yalan tanıklıktan dönerek gerçeği söyleyen,

kimselerden ise, 436 ncı maddede belirtilen cezalar uygulanmaz.

Bu hâllerde yalan tanıklık başka bir kişinin kovuşturma veya mahkûmiyete uğramasına neden olursa, 436 ncı maddede yazılı cezaların üçte ikisi indirilir.

Etkin pişmanlık hâli

Madde 438- Ceza soruşturması veya kovuşturması sırasında tanıklık ettikten sonra, davanın açılmasından, kovuşturmaya yer olmadığı kararının veya bu nitelikte bir kararın verilmesinden veya duruşmanın sonuçlanmasından veya yalan tanıklıktan dolayı başka bir güne bırakılmasından önce, tanıklığından dönerek gerçeği söyleyen kimseye 436 ncı maddedeki cezalar verilmez.

Fail, yukarıdaki fıkrada yazılı zamanlar geçtikten sonra ve fakat hüküm verilmeden önce, yalan tanıklığından dönerek gerçeği söyleyecek olursa, verilecek ceza yarısı oranında indirilir.

Yalan tanıklık, bir kimsenin tutuklanmasına veya ağır bir zarara uğramasına yol açmış ise, failin göreceği ceza, bu maddenin birinci fıkrasında yazılı hâllerde üçte biri, ikinci fıkrasında yazılı hâllerde altıda biri oranında indirilir.

Gerçeğe aykırı bilirkişilik, tercümanlık

Madde 439- 436 ilâ 438 inci madde hükümleri yargı mercileri veya suçtan dolayı kanunen soruşturma yapmak veya yemin altında tanık dinlemek yetkisine sahip bulunan bir memur, makam veya kurul tarafından görevlendirilmiş bilirkişi veya tercümanların bilerek gerçeğe aykırı mütalaada bulunmaları veya ifadeleri veya belge ve vesikaları aslına aykırı olarak tercüme etmeleri hâlinde de uygulanır.

Yalancı tanık, bilirkişi ve tercüman sağlanması

Madde 440- Her ne suretle olursa olsun 436 ve 439 uncu maddelerde belirtilen suçları işletmek üzere, tanık veya bilirkişi veya tercüman bularak, bunlara aynı maddelerde tanımlanan suçları işleten kimseye, 436 ncı maddede yazılı cezalar verilir.

Yukarıdaki fıkrada yazılı suç, yarar veya vaat temini, tehdit, hile veya nüfuz kullanmak suretiyle işlenmiş ise cezalar üçte biri oranında artırılır.

Cürmün faili, yalancı tanık, bilirkişi veya tercüman tedarikine neden olan suçun sanığı veya eşi veya üstsoy veya altsoyu veya kardeşi ise, diğer bir kişiyi soruşturma ve kovuşturmaya uğratmamış olmak koşuluyla, maddede yazılı cezalar yarısı oranında indirilir.

438 inci maddede yazılı olan suret ve zamanlarda, tanıklar yalancı tanıklıklarından, bilirkişi ve tercümanlar gerçeğe aykırı beyan ve tercümelerinden döndükleri takdirde, bunları tedarik edenler hakkında hükmolunacak cezaların üçte ikisi indirilir.

Yargı görevi yapanı etkileme

Madde 441- Bir davanın taraflarından birinin veya bir kaçının veya sanıkların veya davaya katılanların, mağdurların leh veya aleyhinde, yargı görevi yapanlara emir veren veya baskı yapan veya nüfuz icra eden veya her ne suretle olursa olsun adı geçenleri hukuka aykırı olarak etkilemeye teşebbüs eden kimseye iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir. Teşebbüs iltimas derecesini geçmediği takdirde verilecek ceza altı aydan iki yıla kadardır.

Tanık, bilirkişi ve tercümanın çekilmesi

Madde 442- Yargı mercileri tarafından usulüne uygun olarak tanık, bilirkişi veya tercüman sıfatıyla çağrılıp da, asılsız bir neden ileri sürerek bu davete uymak yükümünü kaldırtan veya uyduğu hâlde tanıklıktan veya bilirkişilik veya tercümanlık görevini yapmaktan yine asılsız bir nedenle çekinen kimseye bir aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkrada geçen görevlerle başkaları görevlendirilmeden failler tarafından bilirkişi veya tercümanlık görevinin yerine getirilmesi, tanığın ise kovuşturmanın bitmesinden önce tanıklık etmesi hâlinde, yukarıdaki fıkrada belirtilen cezanın sekizde yedisi indirilebileceği gibi hâl ve koşullara göre ceza tamamen de kaldırılabilir.

Yalan yere yemin

Madde 443- Hukuk davalarında yalan yere yemin eden davacı veya davalıya altı aydan üç yıla kadar hapis ve yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Fail, dava hakkında hüküm verilmeden yeminden dönerse, cezanın sekizde yedisi indirilebileceği gibi ceza tamamen de kaldırılabilir.

Cürmü bildirmeme

Madde 444- Önlenebilmesi veya neticelerinin sınırlandırılması hâlen olanaklı bulunan cürmün faillerini ayrıca önlenebilmesi olanaklı yeni cürümler işlemelerinin de olası bulunmasına karşın, kabul edilebilecek bir neden olmaksızın, adlî veya idarî mercilere bildirmeyen kimselere üç aydan iki yıla kadar hapis ve ikimilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Failin eşi, üstsoy ve altsoyu, bunların eşleri, üçüncü derece dahil kan ve kayın hısımları ve meslek veya Devlet hizmeti nedenleriyle gizli nitelikteki bilgileri açıklamaları suç olan kişiler hakkında birinci fıkra hükmü uygulanmaz.

Bu maddede yazılı fiillerden dolayı verilecek ceza, asıl cürüm için kanunda belirtilen cezanın üçte birini geçemez. Asıl suç, yalnız para cezasını gerektirdiği takdirde, fail hakkında bu cezanın yarısına hükmolunur.

Kötü muameleleri bildirmeme

Madde 445- Onbeş yaşını bitirmemiş bir çocuğun veya yaşı, hastalığı, malûllüğü veya fiziksel veya ruhsal noksanlıkları veya hamileliği nedeniyle kendisini koruyamayacak bir kişinin, kötü muamele veya yoksunluklara maruz bırakıldığını bildiği hâlde, bu hususları adlî veya idarî mercilere bildirmeyen kimseye birmilyar liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Kanunlar gereğince sır tutmakla yükümlü kişiler hakkında, ayrıca aksine hüküm bulunmadığı takdirde, yukarıdaki fıkra hükmü uygulanmaz.

Gerçeğin meydana çıkmasını engelleme

Madde 446- İşlenmesine katılmadığı bir cürümde gerçeğin meydana çıkmasını engellemek maksadıyla:

1) Cürmün eser ve emarelerinin yerine başkalarını koyarak, tahrif ederek veya silerek veya şeyleri başka yerlere taşıyarak yahut yerlerini değiştirerek veyahut bunları tahrip ederek veya benzerî hareketlerle suç yerinin durumunu değiştiren,

2) Resmî veya özel bir belgeyi veya suçun meydana çıkarılmasını kolaylaştıracak nitelikte bir şeyi, delillerin araştırılmasını veya faillerin beraat veya mahkûmiyetini sağlayacak diğer delilleri tahrip eden, çalan, başkasına veren veya değiştiren,

kimselere altı aydan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu maddedeki suçlar, işlevi nedeniyle gerçeğin meydana çıkarılmasında görevli kimseler tarafından işlenirse, faillere verilecek ceza üçte birinden yarısına kadar artırılır.

Bu maddede yazılı fiillerden dolayı verilecek ceza, asıl cürüm için kanunda belirtilen cezanın üçte birini geçemez. Asıl cürüm, yalnız para cezasını gerektirdiği takdirde fail hakkında bu cezanın yarısına hükmolunur.

Suç mağdurunun belirlenmemesi için baskı

Madde 447- Bir suçun mağduruna veya mağdurunu bildirmekle yükümlü veya belirtebilecek kişiye, ihbar veya şikâyette bulunmaması, bulunmuşsa vazgeçmesi için tehditte bulunan veya herhangi bir ürkütücü eylemi gerçekleştiren kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Cürüm failine yataklık

Madde 448- Bir cürmün failinin, araştırma, yakalanma veya tutuklanmadan kurtulması için kalınacak veya barınacak veya saklanacak bir yer temin veya geçimini sağlayacak vasıtaları tedarik eden veya her türlü yardımlarda bulunan kimseye altı aydan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiilin, cürmün failinin eşi, üstsoy ve altsoyu, bunların eşleri, üçüncü derece dahil kan ve kayın hısımları ve suçun faili tarafından işlenmesi hâlinde yukarıdaki fıkra hükmü uygulanmaz.

Bu maddede yazılı fiillerden dolayı verilecek ceza, asıl cürüm için kanunda belirtilen cezanın üçte birini geçemez. Asıl cürüm, yalnız para cezasını gerektirdiği takdirde, fail hakkında bu cezanın yarısına hükmolunur.

Yargı görevi yapanı veya yargısal nitelikte hizmet vereni tehdit

Madde 449- Yargı görevi yapanın veya yargısal nitelikte hizmet veren bir kuruluşta görevli kişilerin, hakemin, tercümanın, bilirkişinin veya taraflardan birisinin avukatının, işlevlerinin yerine getirilmesinde tutum ve davranışlarını etkilemek üzere tehditte bulunan veya ürkütücü bir fiil icra eden kimseye iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Masum kişi lehine tanıklığın ihmali

Madde 450- Cürümden dolayı tutuklanmış veya yargılanmakta bulunan kişinin suçsuzluğu hakkındaki delili bildiği hâlde, adlî veya idarî mercilere derhal başvurup tanıklıkta bulunmayan kimseye altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Gecikerek olsa da kendiliğinden başvurup tanıklıkta bulunana ceza verilmez.

Soruşturmaya veya kovuşturmaya neden olan suçun faili, adı geçenin üstsoy veya altsoyu veya bunların eşleri ve üçüncü derece dahil kan ve kayın hısımları ile soruşturmaya veya kovuşturmaya neden olan suçun fail veya şeriklerinin eşleri hakkında birinci fıkra hükmü uygulanmaz.

Kanun hükümlerine göre sır tutmakla yükümlü bulunanlar hakkında da birinci fıkra hükmü uygulanmaz.

Hâkim kararına uymamak

Madde 451- Bir cürmün failini bildiğini alenen açıklamış bulunan kişi, bu hususta kendisine hâkim tarafından yöneltilmiş sorulara cevap vermeyi reddettiğinde üç aydan bir yıla kadar hapis olunur.

Yalan beyan veya tespit

Madde 452- Yargıda, bir usul işleminin yerine getirilmesinde veya yargılama sırasında iddia veya savunma maksadıyla yalan bir beyan veya tespitte bulunması veya işlemleri yerine getirmekten vazgeçmesi için, bir kişiye para veya başka şeyler veren, vaatte bulunan, hediye veren, baskı, tehdit, etkili eylemde bulunan veya hile ve desiseler kullanan kimseye, bu fiiller bir netice meydana getirmiş olmasa bile, dört yıldan oniki yıla kadar hapis cezası verilir.

Kararı etkileme

Madde 453- Kesin bir yargı kararı verilmeden önce, hüküm ve kararları veya tanık beyanlarını veya bilirkişi mütalâalarını etkilemek amacına yönelik yayınlarda bulunanlara bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Yanlış isim ve kimlik kullanmak

Madde 454- Yanlış isim kullanarak veya kimliği hakkında yanlış beyanda bulunarak üçüncü kişiler hakkında ceza soruşturmasına veya kovuşturmasına neden olan veya olabilecek kimselere bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

İşlenen suç nedeniyle üçüncü bir kişi mahkûm edildiğinde faile verilecek ceza üçte biri oranında artırılır.

Yargı görevi yapanların saygınlıklarını ihlâl

Madde 455- Yargı görevi yapanların veya yargısal nitelikte hizmet veren bir kuruluşta görevli kişilerin, işlevlerinin yerine getirilmesinde veya yerine getirilmesi vesilesiyle, saygınlıklarını veya yetkili bulundukları göreve gösterilmesi gereken saygıyı ihlâl edecek biçimde alenileşmemiş sözler, hareketler veya tehditler veya yazılar veya her türlü resimlerle veya gönderilen başka şeylerle saldırıda bulunanlara bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu hareketler alenen gerçekleştirilirse faile iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Saldırı, bir mahkemenin yaptığı duruşma sırasında gerçekleştirilecek olursa ceza iki yıldan dört yıla kadar hapistir.

Yargısal kararları aşağılama

Madde 456- Otorite veya bağımsızlığına saldırıcı nitelikteki bir hareket, söz, yazı veya her türlü resimlerle yargısal bir kararı alenen aşağılayanlara bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkra hükmü, teknik yorumlar veya verilmiş bir hükmün bozulması, ıslahı, yargılamanın iadesine yönelik başvurular hakkında uygulanmaz.

Şüpheli ölüm hâlinde cesedin muayenesini yaptırmama

Madde 457- Adlî soruşturmayı gerektirebilecek hâllerde, cesedi saklayan veya saklatan veya yetkili makamlara haber vermeden ve muayenesi yapılmadan gömen veya gömdürenlere üç aydan bir yıla kadar hafif hapis cezası verilir.

Avukatlık görevinin kötüye kullanılması

Madde 458- Karşı taraf ile uyuşarak kendisine verilen davaya zarar veren veya aynı davada karşı tarafa yardım eden veya bir tarafa vekalet ettikten sonra çekilerek aynı davada diğer tarafın vekaletini alan veya o tarafa yardım eden avukata altı aydan iki yıla kadar hapis ve meslekten yasaklanma cezası verilir.

Hâkimin, savcının, tanığın, bilirkişinin kendi lehlerine davranmalarını sağlamak bahanesiyle, müvekkillerinden para alan ve başkaca yarar sağlayan avukat ve dava vekilinin üç yıldan beş yıla kadar hapis cezasına ve meslekten yasaklanmasına karar verilir.

Kendiliğinden hak alma

Madde 459- Yetkili makamlara başvurması olanaklı bulunduğu hâlde, iddia ettiği bir hakkı elde etmek maksadıyla eşya üzerinde güç sarfıyla kendiliğinden hakkını alan kimseye yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Fail, suçu işlemek için kişilere karşı tehdit veya cebir ve şiddet kullanmış olursa bir aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Tehdit silâhla, cebir ve şiddet ise, dövmek veya yaralamak suretiyle işlenirse, bu dövmek veya yaralamaktan dolayı 145 inci maddenin dördüncü fıkrasında gösterilen hâlden daha ağır bir sonuç meydana gelmediği takdirde faile iki aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Fail, hakkını ispat ederse verilecek cezanın dörtte üçü indirilir.

Re'sen soruşturulması ve kovuşturulması gereken bir cürümle birlikte işlenmemiş olmak koşuluyla, soruşturma ve kovuşturma yapılması suçtan zarar görenin şikâyetine bağlıdır.

Resmen elkonulan malın zapt ve tahribi

Madde 460- Hükmen hak sahiplerine teslim edilen taşınmaz malları tekrar zabt ve işgal eden kimseye iki aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Muhafaza edilmek üzere başkasına resmen teslim olunan rehinli veya hacizli veya herhangi bir nedenle elkonulmuş olan taşınır malını alan veya tahrip eden veya ortadan kaldıran kimseye bir aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

İkinci fıkrada yazılı suç, malın muhafazasına memur edilen kimsenin taksirinden ileri gelmiş ise, faile yediyüzellimilyon liradan ikimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Birinci ve ikinci fıkralarda yazılı hâller, içlerinden en az birisi silâhlı birden fazla kimse tarafından veya cebir ve şiddet veya tehdit kullanılmak veya mühür bozmak suretiyle yapılırsa, faile bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Gözaltına alınanın veya tutuklunun kaçması

Madde 461- Bir suçtan dolayı kanun dairesinde gözaltına alındıktan veya tutuklandıktan sonra kaçan kimseye iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.

Bu suç, kişilere karşı cebir ve şiddet veya tehdit kullanarak veya kaçmayı engelleyecek vasıta veya tesisleri bozarak veya tahrip ederek işlenirse, hapis cezası bir yıldan üç yıla kadardır.

İkinci fıkrada belirtilen kaçma fiilinin, birden çok kimse tarafından işlenmesi veya tehdit veya cebir ve şiddetin, bir kişi tarafından olsa bile, silâhla icrası hâllerinde dört yıldan yedi yıla kadar hapis cezası verilir.

Hükümlünün kaçması

Madde 462- Bir suçtan dolayı kanun dairesinde hapsedildikten veya bu maksatla yakalandıktan sonra kaçan hükümlü, aşağıdaki şekilde cezalandırılır:

1) Ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis hükümlüsü ise, cezasının bir yılı bir hücrede yalnız başına bırakılmak suretiyle çektirilir ve hakkında sıkı güvenlik rejimi uygulanır.

2) Diğer hürriyeti bağlayıcı bir ceza hükümlüsü ise, geri kalan süreye bunun altıda biri eklenir. Ancak, eklenecek süreler altı aydan eksik ve iki yıldan fazla olamaz.

Bu suç, kişilere karşı cebir ve şiddet veya tehdit kullanarak veya kaçmaya engel olacak vasıta ve tesisleri bozarak veya tahrip ederek işlenecek olursa, birinci fıkranın (1) numaralı bendinde yazılı hücre süresi bir yıl altı aydır. Fail hakkında ayrıca sıkı güvenlik rejimi uygulanır. Aynı fıkranın (2) numaralı bendinde yazılı oran üçte bir olarak uygulanır. Ancak eklenecek bu süre iki yıldan eksik dört yıldan fazla olamaz.

İkinci fıkrada belirtilen kaçma fiilinin birden ziyade kimseler tarafından bir arada işlenmesi veya tehdit veya cebir ve şiddet kullanmanın bir kişi tarafından olsa bile, silâhla icrası hâllerinde birinci fıkranın (1) numaralı bendinde yazılı hücre cezası iki yıldır. Aynı fıkranın (2) numaralı bendinde yazılı oran yarısı olarak uygulanır. Ancak, eklenecek bu süreler beş yıldan eksik sekiz yıldan fazla olamaz.

Bu maddede yazılı hükümler, ceza infaz kurumu dışında çalıştırılan hükümlüler ile hürriyeti bağlayıcı cezaları para cezasından çevrilmiş olanlar hakkında da uygulanır.

66 ncı madde hükmünün uygulanmasına ilişkin karara hükümlü tarafından uyulmadığında bir aydan iki aya kadar hapis cezasına hükmolunur; geriye kalan ceza da ayrıca çektirilir.

Kendiliğinden teslim olma

Madde 463- Kaçan, gözaltına alınmış kişi veya tutuklu veya hükümlü onbeş gün içinde kendiliğinden gelip teslim olursa, geçen maddelerde gösterilen cezaların altıda biri hükmolunur.

Kaçmayı hazırlama ve kolaylaştırma

Madde 464- Gözaltına alınan bir kişi veya tutuklu veya hükümlünün her ne suretle olursa olsun kaçmasını hazırlayan veya kolaylaştıran kimseye, kaçmanın gerçekleşmesi hâlinde, kaçanın işlemiş olduğu suçun ağırlığına veya çekmekte olduğu cezanın geri kalan miktarı ve türüne göre bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Hükümlünün cezası ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ise faile sekiz yıldan oniki yıla; ceza müebbet ise beş yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

Fail birden ziyade gözaltına alınmış kişi veya tutuklu ile hükümlünün kaçmasını hazırlamış veya kolaylaştırmış veya fiil 462 nci maddede sözü edilen vasıtalar kullanılarak bu suretlerle işlenmiş ise, ceza üçte biri oranında artırılır.

Gözaltına alınmış kişi veya tutuklu veya hükümlü kaçmamış veya kaçamamış ise, yukarıdaki fıkralarda belirtilen cezalar üçte biri oranında indirilir.

Fail, gözaltına alınmış kişi veya tutuklu veya hükümlünün üstsoy veya altsoyundan birisi, eşi veya kardeşi ise verilecek ceza ayrıca üçte biri oranında indirilir.

Görevlilerin kaçmayı hazırlama veya kolaylaştırmaları

Madde 465- Gözaltına alınmış veya tutuklu veya hükümlü kimselerin muhafaza veya nakli ile görevli kişi, her ne suretle olursa olsun bunların kaçmalarını hazırlar veya kolaylaştırırsa, aşağıdaki hükümlere göre cezalandırılır:

1) Fiil neticesi hükümlü kaçmış ise, hükümlünün çekmekte bulunduğu cezanın ve suçun ağırlığına ve cezanın geri kalan kısmına göre faile iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir. Hükümlünün cezası ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ise, faile dokuz yıldan onbeş yıla kadar hapis, müebbet hapis ise, altı yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

2) Fiil neticesi gözaltına alınmış kişi veya tutuklu kaçmış ise, faile bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

3) Gözaltına alınan veya tutuklu veya hükümlü kaçamamış veya kaçmamış ise, yukarıdaki bentlerde yazılı cezalar üçte biri oranında indirilerek hükmolunur.

Fail, gözaltına alınan veya tutuklu veya hükümlünün kaçmasını hazırlamak veya kolaylaştırmak için kaçağın şiddet kullanmasında veya kaçmayı engelleyecek vasıta veya tesisleri bozup tahrip etmesinde onunla birlikte hareket etmiş veya adı geçene silâh veya böyle bir işe yarayan diğer şeyleri vermiş veya bunların elde edilmesini engellememiş veya kaçması hazırlanan veya kolaylaştırılan kişi sayısı birden fazla olmuş ise, ceza üçte biri oranında artırılır.

Gözaltına alınan veya tutuklu veya hükümlünün kaçması, görevlinin taksirli fiilinden ileri gelmiş ise, faile altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Muhafızın görevini kötüye kullanması

Madde 466- Gözaltına alınanın veya tutuklu veya hükümlünün muhafazası veya nakli ile görevli olan kimse, bunların bulundukları yerden, geçici de olsa, kanun ve nizamın izin verdiği hâller dışında, uzaklaşmalarına izin verirse altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

İzin sonucu gözaltına alınan veya tutuklu veya hükümlü kaçmış olursa, görevliye iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

İzin sonucu kaçan hükümlünün cezası ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis ise, görevliye beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen fiillerin birden fazla kişiye ilişkin olması hâlinde görevliye verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Hükümlü veya tutukluların ayaklanması

Madde 467- 1. Önceden aralarında bir anlaşma olsun veya olmasın üç ve daha fazla hükümlü veya tutuklu her ne nedenle olursa olsun ceza infaz kurumu veya tutukevi idaresine karşı ayaklanırsa üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

Kullanılmış olmasa bile, ayaklanmaya silâhla katılan hükümlü ve tutuklulara beş yıldan yedi yıla kadar hapis cezası verilir.

Yukarıda yazılı hâllerde ayrıca tahribat meydana gelmişse, verilecek ceza üçte biri oranında artırılarak hükmolunur.

2. Kışkırtanlar, ayaklanmaya fiilen katıldıkları takdirde haklarında (1) numaralı fıkrada veya bu fıkranın ikinci paragrafında yazılı cezaların yukarı sınırı uygulanır. Üçüncü paragrafta yazılı hâlde ise verilecek ceza, yarı oranında artırılır.

3. Cebir ve şiddet veya tehdit kullanarak veya diğer herhangi bir şekilde ceza infaz kurumu veya tutukevi idaresine kısmen veya tamamen engel olunması hâli, bu maddenin uygulanmasında ayaklanma sayılır.

Etkin pişmanlık hâli

Madde 468- Gözaltına alınmış kişilerin veya tutuklu veya hükümlülerin muhafaza veya nakli ile görevli olup da, 465 ve 466 ncı maddelerde yazılı suçları işleyen kimse, üç ay içinde kaçanların yakalanmalarını veya kendiliklerinden teslim olmalarını sağlayacak olursa, 465 inci maddenin son fıkrasındaki hâlde ceza uygulanmaz. 466 ncı maddenin ilk fıkrası ve 465 inci maddenin son fıkrası dışındaki hâllerde verilecek ceza üçte biri oranında indirilir.

Hükümlülüğün gereklerine uymama

Madde 469- Kamu hizmetlerinden yasaklanma veya bir meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması, işyerinin kapatılması cezalarının gereklerine uyulmaması hâlinde, hükümlüye iki aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Ceza infaz kurumlarına yasak madde sokmak, bulundurmak ve kullanmak

Madde 470- Ceza infaz kurumları ve tutukevlerine kanuna aykırı olarak ateşli silâh, mermi, patlayıcı madde, kesici, delici, yaralayıcı, bereleyici alet, yakıcı, aşındırıcı, boğucu, bayıltıcı, kör edici gaz ve ecza, her türlü zehir ve uyuşturucu madde, cep telefonu, telsiz ve sair elektronik haberleşme aracı sokanlar, bunları ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunduranlar veya kullananlar, fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar. Ancak, bu durumda 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun ek 1 inci maddesindeki fiillerden dolayı ceza verilmez.

Birinci fıkrada sayılanların dışında kalıp da Kanuna uygun olarak yasaklanmış bulunan her türlü eşya, araç, gereç veya malzemeyi ceza infaz kurumları ve tutukevlerine sokanlar, bunları ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunduranlar veya kullananlar, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Hak kullanımını ve beslenmeyi engelleme

Madde 471- Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunan hükümlü ve tutukluların haberleşmelerini, ziyaretçileriyle görüşmelerini, iyileştirme ve eğitim programları çerçevesinde eğitim ve spor, meslek kazandırma ve işyurdu çalışmaları ile diğer sosyal ve kültürel faaliyetlere katılmalarını, kurum tabibince muayene ve tedavi edilmelerini, müdafi veya avukat tayin etmelerini, bunlarla görüşmelerini, mahkemelere veya Cumhuriyet başsavcılıklarına gitmelerini, kurum görevlileri ile görüşmelerini, salıverilenlerin kurum dışına çıkmalarını her ne suretle olursa olsun engelleyenler, hükümlü ve tutukluları bu fiillere teşvik edenler, bu yolda talimat verenler, mevzuatın hükümlü ve tutuklulara tanıdığı sair her türlü görüşme ve temas olanaklarını engelleyenler, fiilleri başka bir suç oluştursa bile, ayrıca bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

Hükümlü ve tutukluların beslenmesini engelleyenler hakkında iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir. Hükümlü ve tutukluların açlık grevine veya ölüm orucuna teşvik veya ikna edilmeleri ya da bu yolda kendilerine talimat verilmesi de beslenmenin engellenmesi sayılır.

Beslenmenin engellenmesi nedeniyle ölüm meydana geldiğinde faile on yıldan yirmi yıla kadar hapis cezası verilir. 145 inci maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında sayılan bedensel zararların meydana gelmesi hâlinde ise, faile aynı madde hükümleri gereğince ceza verilir.

Sağlık mesleği mensuplarınca cürmün haber verilmemesi

Madde 472- Hekim, ebe veya diğer sağlık meslekleri mensupları, kişilere karşı işlenmiş bir cürüm belirtisi gösteren hâllerde, mesleklerinin gerektirdiği yardımı yaptıktan sonra durumu adliyeye veya kolluğa bildirmez veya ihbar hususunda gecikirlerse, bu ihbarın kendisine yardım edilen kimseyi soruşturmaya veya kovuşturmaya uğratacağı hâller dışında üçyüzellimilyon liradan üçmilyar liraya kadar hafif para cezası verilir.

Fer'î cezalar

Madde 473- Bu Bölüme giren suçlarda, memuriyet sıfatının veya bir meslek veya sanat mensubu olmanın veya ticaretle meşgul bulunmanın suçun unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturduğu hâllerde fail hakkında, süresi hükmedilen hürriyeti bağlayıcı cezayı geçmemek ve her hâlde beş yılı aşmamak üzere, ayrıca kamu hizmetlerinden yasaklanma veya meslek veya sanat veya ticaretin icrasının durdurulması cezalarına hükmedilir.

Soruşturmanın gizliliğini ihlâl

Madde 474- Ceza soruşturmasına ilişkin kanunların netice ve içeriklerinin gizli olduğunu belirttiği işlemlere görevleri nedeniyle katılmış bulunan kimseler, bu içerik ve neticeleri açıkladıklarında bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına mahkûm edilirler.

Birinci fıkrada yazılı suçun basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde ceza yarı oranında artırılır.

Bu suçtan dolayı tüzel kişiler de sorumludur.

SEKİZİNCİ BÖLÜM
Yabancı Devletlerle Olan İlişkilere Karşı Suçlar

Yabancı devlet başkanına karşı cürüm

Madde 475- Yabancı devletlerden birinin başkanına karşı bir cürüm işleyene, kanunda o cürme özgü olan ceza sekizde biri oranında artırılarak verilir.

Fiil, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlardan ise, soruşturma ve kovuşturma yabancı devletin şikâyetine bağlıdır.

Yabancı devlet bayrağına karşı hakaret

Madde 476- Resmen çekilmiş olan yabancı devlet bayrağını veya diğer egemenlik alametlerini alenen tahkir eden kimseye üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Soruşturma ve kovuşturma, ilgili devletin şikâyetine bağlıdır.

Yabancı temsilcilere karşı cürüm

Madde 477- Türkiye Cumhuriyetinde sürekli veya geçici olarak görevlendirilmiş yabancı devlet temsilcileri ile bunların diplomasi memurları veya uluslararası kuruluşların temsilcileri ile bunların diplomatik ayrıcalık ve bağışıklık tanınan memurlarına karşı görevlerinden dolayı bir cürüm işleyenler, kanunda o cürme özgü cezayla cezalandırılırlar.

Cürüm hakaret türünden ise, soruşturma ve kovuşturma mağdurun şikâyetine bağlıdır.

Karşılıklılık koşulu

Madde 478- Bu Bölümde yazılı hükümlerin uygulanması karşılıklılık koşuluna bağlıdır.

DOKUZUNCU BÖLÜM
Memurlar Tarafından İşlenen Suçlar

Zor kullanma yetkisinin aşılması

Madde 479- Zor kullanma yetkisine sahip olanlar ile kolluk memurları, görevlerini yaptıkları veya amirlerinin emrini yerine getirdikleri sırada, kanun ve nizamın belirlediği sınırları aşarak bir kimseye kötü muamele yapar veya bedensel eza verirlerse üç aydan üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

İşlenen suç daha ağır cezayı gerektiriyorsa, o suça özgü ceza üçte biri oranında artırılarak hükmolunur.

Bu maddede yazılı suçlardan dolayı verilen cezalar, para cezasına veya tedbirlerden birine çevrilemez ve ertelenemez.

Keyfî ve sert muamele

Madde 480- Kanunun özel bir hüküm ile suç saydığı hâller dışında, görevini kötüye kullanarak bir kişi hakkında keyfî muamele yapan veya yapılmasını emreden veya ettiren memura altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu muamelede, özel bir maksat veya siyasal veya ideolojik saik varsa cezası üçte biri oranında artırılır.

Memuriyetin yerine getirilmesinde gereksiz yere sert muamelelerde bulunan memura birinci fıkrada yazılı ceza verilir. Sert muamele, mağdurun kanun hükmüne veya emirlere uymamasına neden olmuş ise ceza altıda biri oranında artırılır.

Devlet alım ve satımlarında yarar sağlama

Madde 481- Türkiye Devleti hesabına almak veya satmak veya yapmakla yetkili olduğu her tür eşyanın alım ve satımlarında veya değerinde veya miktarında veya yapılmasında her ne suretle olursa olsun kendisine veya başkasına yarar sağlayan kimseye beş yıldan on yıla kadar hapis ve yirmimilyar liradan ellimilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Memurun ticareti

Madde 482- Yetki alanı içerisinde ticarî faaliyette bulunan memura birmilyar liradan beşmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

İdare ve gözetimine memur olduğu işlerde, eşya ve malzeme alım ve satımında gizli veya açık, gerek kendisi gerek başkası aracılığıyla veya ortaklık suretiyle ve kazanç amacıyla ticaret eden veya komisyon alan veya imalat veya inşaatı götürü şekilde alanlarla ortaklık yapan memura üç yıldan beş yıla kadar hapis ve onmilyar liradan otuzmilyar liraya kadar ağır para cezası verilir.

Kişilerin mallarına usulsüz tasarruf

Madde 483- Memurlar tarafından bir kimsenin taşınır veya taşınmaz malları zorla satın alınmak, haksız iddia ile zaptolunmak veya sattırılmak ve kamu yararı için gerekli bulunduğu sabit olmadıkça ve kanunu uyarınca bedeli peşin verilmedikçe, tasarruf hakları iptal olunmak gibi fiillerin biri işlenirse, fiili işleyen memura üç aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir. Ayrıca malların aynen iadesine ve varolmadığında değerinin sahibine ödenmesine hükmolunur.

Angarya

Madde 484- Angarya olarak başkasını çalıştıran memura altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verilmekle beraber, yapılan işin o yer bakımından belirli ücretinin çalıştırılanlara ödenmesine karar verilir.

Görev sırasında din hizmetlerini kötüye kullanma

Madde 485- İmam, hatip, vaiz, rahip, haham gibi din hizmeti verenler görevlerini yerine getirirken Devlet idaresini ve kanunlarını veya hükûmet icraatını alenen kötülerlerse altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Evlenme akdinin kanuna göre yapılmış olduğunu gösteren belgeyi görmeden bir evlenme için dinsel tören yapan kimse hakkında iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.

Sıfattan yararlanarak din hizmetlerini kötüye kullanma

Madde 486- 485 inci maddede gösterilen kimselerden biri, bu sıfattan yararlanarak, Devlet idaresini veya kanun ve nizam ve emirleri veya dairelerden birine ait olan görev veya yetkiyi kötülemeye veya halkı kanunlara veya hükûmet emirlerine veya memuru memuriyet görevinin gereklerine uymamaya tahrik ve teşvik edecek olursa altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir. Bu fiiller, alenen işlendiği takdirde hapis cezası üçte biri oranında artırılır.

Bunlardan birisi, görevini yerine getirirken veya sıfatından yararlanarak bu madde ile 485 inci maddede belirtilenlerden başka bir suç işlerse, o suç için kanunda yazılı ceza altıda biri kadar artırılarak hükmolunur.

Göreve ilişkin sırrın açıklanması

Madde 487- Memuriyeti nedeniyle kendisine tevdi kılınan veya aynı nedenle bilgi edindiği ve gizli kalması gereken belgeleri, kararları ve emirleri ve diğer tebligatı açıklayan veya yayınlayan veya ne suretle olursa olsun başkalarının bilgi edinmesini kolaylaştıran memura, kanunun ayrıca cezalandırdığı hâller dışında, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

Herhangi bir nedenle memuriyet sıfatı sona erdikten sonra, birinci fıkrada yazılı fiilleri işleyen kimseye de aynı ceza verilir.

Genel olarak görevi kötüye kullanma

Madde 488- Kanunda ayrıca yazılı hâller dışında kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak veya başkasına zarar vermek maksadıyla görevini kötüye kullanan memura bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Memurun suçu bildirmemesi

Madde 489- Memurlardan biri görevini yaptığı sırada ve görevine ilişkin olarak kamu adına soruşturmayı veya kovuşturmayı gerektiren bir suç işlendiğini öğrenip de, ilgili daireye bildirmede ihmal eder veya gecikme gösterirse dört aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Fail, adlî kolluk görevini yapan memurlardan biri ise, verilecek ceza üçte biri oranında artırılır.

Bu fiili, üstsoy veya altsoyunun, eşinin veya kardeşinin lehine olarak işleyen kimseye ceza verilmez.

Görevini yapmama veya terk

Madde 490- İkiden fazla memur, aldıkları karar gereğince kanun hükümlerine aykırı olarak, memuriyetlerini terk eder veya görevlerine gelmezlerse veya gelip de görevlerini geçici de olsa kısmen veya tamamen yapmazlar veya yavaşlatırlarsa, her biri hakkında dört aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Başkaları tarafından alınan karara veya yayınlanan bildirilere uyarak yukarıdaki fıkrada yazılı fiilleri işleyen memurlar hakkında da aynı ceza hükmolunur.

Bu maddedeki fiiller, dernek veya vakıf veya kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları veya üst kuruluşları yöneticilerinin bu yönde aldıkları karar veya yayınladıkları bildiriler veya etkinlikleri üzerine meydana gelmiş ise, bu kararı alan veya bildiriyi yayınlayanlara bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Görevi ihmal

Madde 491- Geçerli bir neden olmaksızın memuriyet görevini yapmakta ihmal ve gecikme veya amirinin kanuna göre verdiği emirleri yerine getirmede ihmal ve gecikme gösteren memura üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu ihmal ve gecikmeden veya amirin kanunî emirlerini yapmamak ve bu hususta gecikme göstermiş olmaktan bir zarar meydana gelmişse, derecesine göre altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı hâllerde, memurun görevini ihmalinden veya geciktirmesinden veya verilen emri yapmamasından meydana gelen zararın ödettirilmesine karar verilir.

Kamu hizmetlerinden yasaklanma cezasının hükmedilmesi

Madde 492- Bu Bölüme giren suçlarda memuriyet sıfatının suçun unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturduğu hâllerde fail hakkında, süresi, hükmedilen hürriyeti bağlayıcı aslî cezayı ve herhâlde üç yılı geçmemek üzere ayrıca kamu hizmetlerinden yasaklanma cezasına hükmedilir.

ONUNCU BÖLÜM
Müşterek Hükümler

Müttefiklere karşı işlenen suçlar

Madde 493- 361, 362, 379, 382, 383 ve 386 ilâ 399 uncu madde hükümleri, Türkiye Devleti ile aralarında savaş için ittifak veya iştirak olan devlet zararına suç işlenmesi hâlinde de uygulanır.

Bu suçlardan dolayı kovuşturma Adalet Bakanının iznine bağlıdır.

Düşmanın müttefikleri yararına suçlar

Madde 494- 359, 361, 362, 388, 392, 394 ve 396 ncı maddelerde yazılı fiiller, düşman devletle aralarında savaş için ittifak veya iştirak olan devlet yararına işlenmesi hâlinde de uygulanır.

Memurun görevi sırasında cürüm işlemesi

Madde 495- Görevi sırasında bir kimseye karşı bir cürüm işleyen memur hakkında verilecek ceza, kanunda ayrıca öngörülmeyen hâllerde üçte biri oranında artırılır.

Cezanın indirilmesi veya kaldırılması

Madde 496- Memurun, memuriyeti sınırını aşarak veya keyfî hareketleri ile 419 ilâ 422, 430 ve 431 inci maddelerde yazılı fiillerin işlenmesine neden olduğu hâllerde, faile verilecek cezanın dörtte üçü indirilebileceği gibi, gerektiğinde ceza tümüyle kaldırılabilir.

Cezanın artırılması

Madde 497- Kanunun özel hükümleri ile açıkladığı hâllerin dışında, her kim bir memura karşı sıfat ve memuriyeti sona ermiş olsa bile görevinden dolayı bir cürüm işlerse, o cürüm için kanunen belli olan ceza üçte biri oranında artırılır.

Memuriyet sıfatının kalkması

Madde 498- Memuriyet sıfatı, bir suçun unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturduğu hâllerde, görevin sona ermiş bulunması, fiil memuriyet sıfatı dolayısıyla işlendiği takdirde, suçu veya ağırlaştırıcı nedeni ortadan kaldırmaz.

Memuriyete ait araç ve gereçleri suçta kullanma

Madde 499- Cürüm işlemek için memuriyete ait güç ve araç ve gereçleri kullandığı takdirde, kanun suçun tanımında memuriyet sıfatını esasen göz önünde bulundurmamış ise, memura işlediği cürüm için verilecek ceza üçte biri oranında artırılır.

ONBİRİNCİ BÖLÜM
Son Hükümler

Para cezalarının artırılması usulü

Madde 500- Nispî para cezaları ve tazminat kabilinden değişen orana bağlı bulunan para cezaları hariç olmak üzere, bu Kanundaki para cezaları, her takvim yılı başından geçerli olmak üzere, önceki yılda uygulanan ceza tutarının, o yıl için 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298 inci maddesi hükümleri uyarınca Maliye Bakanlığınca her yıl tespit ve ilân edilen yeniden değerleme oranında artırılması suretiyle uygulanır.

64 üncü maddenin birinci fıkrasının (1) numaralı bendi ile 71 inci maddenin beşinci fıkrasındaki miktarlar için de yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.

T.C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR ve KARARLAR
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

T/ 455

Yürürlük
Madde 501- Bu Kanun yayımı tarihinden bir yıl sonra yürürlüğe girer.

Yürütme
Madde 502- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Eki

RECEP TAYYİP ERDOĞAN
BAŞBAKAN

A. GÜL Dışişleri Bak.ve Başb.Yrd	A.ŞENER Devlet Bak.ve Başb.Yrd.	M.A.ŞAHİN Devlet Bak.ve Başb.Yrd.	B ATALAY Devlet Bakanı
A.ŞENER ~~A.BABACAN~~ V. Devlet Bakanı	M.AYDIN Devlet Bakanı	B.ATALAY ~~C.ÇİÇEK~~ V. Adalet Bakanı	M.V.GÖNÜL Milli Savunma Bakanı
M.AKSU İçişleri Bakanı	K.ÜNAKITAN Maliye Bakanı	H.ÇELİK Milli Eğitim Bakanı	E.ERGEZEN Bayındırlık ve İskan Bakanı
R.AKDAĞ Sağlık Bakanı	B.YILDIRIM Ulaştırma Bakanı	S.GÜÇLÜ Tarım ve Köyişleri Bakanı	M.BAŞESGİOĞLU Çalışma ve Sos.Güv.Bakanı
A.COŞKUN Sanayi ve Ticaret Bakanı	M.H.GÜLER En.ve Tab.Kay Bakanı	E.MUMCU Kültür Bakanı	G.AKŞİT Turizm Bakanı
O.EPE Orman Bakanı	K.TÜZMEN Çevre Bakanı		

Dosya No.
101-540
468